NAPOLİ ROMANLARI • DÖRDÜNCÜ KİTAP



ELENA FERRANTE

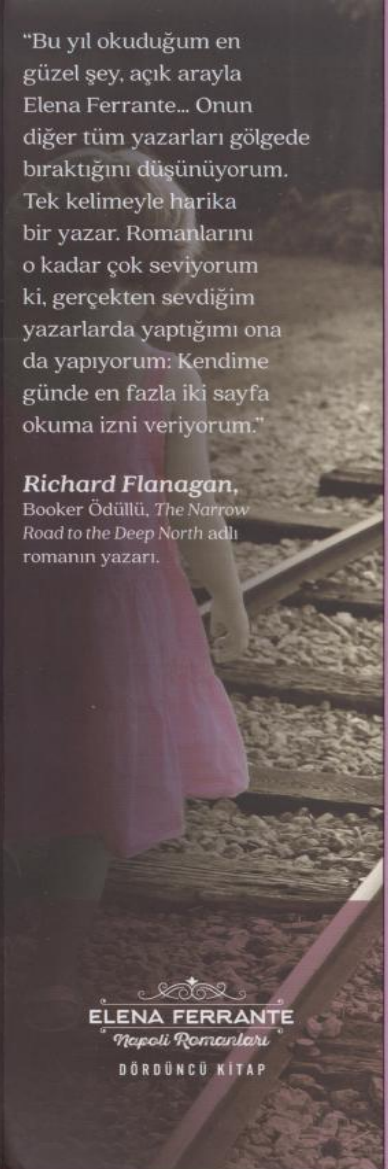
kayıp kızın hikâyesi

"Göz kamaştırıcı... Büyüleyici... Olağanüstü bir epik."
- MICHIKO KAKUTANI The New York Times

3. BASKI

TÜRKÇESİ
EREN YÜCESAN CENDEY

§



"Bu yıl okuduğum en güzel şey, açık arayla Elena Ferrante... Onun diğer tüm yazarları gölgede bıraktığını düşünüyorum. Tek kelimeyle harika bir yazar. Romanlarını o kadar çok seviyorum ki, gerçekten sevdiğim yazarlarda yaptığımı ona da yapıyorum: Kendime günde en fazla iki sayfa okuma izni veriyorum."

Richard Flanagan,
Booker Ödüllü, *The Narrow Road to the Deep North* adlı romanın yazarı.

ELENA FERRANTE
Napoli Romanları
DÖRDÜNCÜ KİTAP

Elena Ferrante ve "Napoli Romanları" hakkında dünya basınında yazılanlar:

Amerika Birleşik Devletleri

"Elena Ferrante'nin romanları hakkında okuduğunuz hiçbir şey, sizi onlardaki vahşete hazırlayamaz... Bu öylesine aslına sadakatle anlatılmış bir kadın hikâyesi ki gözlemle değil, ancak hissedilerek yazılabilir."

—Amy Rowland, *The New York Times*

"Napoli roman dizisi mutlak bir başyapıt... Kitapların her birine gömüldüm, her birinde kendimden geçtim. Lila ve Lenù'nun hikâyesini takip etmekten başka bir şey yapmak istemedim."

—Jhumpa Lahiri, *The Lowland*'in Pulitzer ödüllü yazarı.

"Ferrante'nin genç kızlık ve arkadaşlık meselesini ele alışı olağanüstü etkileyici."

—Gwyneth Paltrow, oyuncu

"'Napoli Romanları'nı okurken, ara vermek istemediğimi fark ettim. İşti, metroda karşıma çıkan tanıdıklardı hep canımı sıktı – beni adeta kitapla arama girmekle tehdit ediyorlardı. Dizinin

diğer kitaplarını beklemekle gelen ayrılıklar yas tutmama neden oldu. Gözü kara bir iştahla yalayıp yuttum hepsini."

—Molly Fischer, *The New Yorker*

"Elena Ferrante: öfkeli kadın yazarların en iyisi!"

—John Waters, yönetmen

"Ferrante'nin 'Napoli Romanları', ayakkabıcıları, öğretmenleri, komünistleri, acımasız işadamları, kadın avcısı şairleri ve mazlum ev kadınlarıyla sadece Napoli'deki işçi sınıfından kalabalık bir tablo sunmakla kalmıyor, aynı zamanda modern edebiyatın en güzel arkadaşlık hikâyelerinden birini anlatıyor."

—John Powers, Fresh Air, *NPR*

"Büyük romanlar, büyük arkadaşlıklar gibi, kendi içlerinde herhangi bir karakter, yazar ya da okurdan çok daha bilgedir. İşte bu romanlar, samimiyeti ve gücüyle o gizemin tam kalbinde konumlanıyor."

—Jenny Turner, *Harper's*

"Napoli'nin işçi sınıfı mahallesinden olağanüstü akıllı ve tutkulu genç kızlar Lina ve Elena'nın iç içe geçmiş dostluğunun mest eden, amansız bir portresi. Ferrante kadın arkadaşlığının karmaşıklığı hakkında öylesine acımasızca, öylesine derinlere işleyen bir psikolojik içgörüyle yazıyor ki insan bu romanları okurken dünyadan tamamıyla kopuyor."

Entertainment Weekly

"Ferrante'nin nesrini tahrik edici içgörülerle olgunlaştırması Proust'tan pek farklı değil."

—*Shelf Awareness*

"Elena Ferrante günümüzün büyük yazarlarından biri. Tutku dolu bir sesi, geniş bir bakış açısı, keskin mi keskin bir gözü var... Ferrante bu cüretkâr, muhteşem, amansız romanlarda siyaset ve aile hanesi arasındaki güçlü bağlantıları irdeliyor. Yaşadığımız hayatların yeni bir bakış açısıyla anlatımı var burada – tam da ihtiyaç duyduğumuz şekilde, bir kadının gözüyle, onun harikulade anlatımıyla."

—Roxana Robinson, *The New York Times Book Review*

"Ferrante'nin kadın arkadaşlığını konu alan 'Napoli Romanları'ndaki derinliği başka bir romanda bulmak zor. '50'lerde başlayıp 21. yüzyıla uzanan bu hikâye, bir kurucu mitin insanı ele geçiren gücüne sahip."

—Megan O'Grady, *Vogue*

"Ferrante'nin şoke edecek derecede dürüst, sinirlere işleyecek kadar pervasız bir vahşilikle resmettiği bir kadının hesaplaşmasının ve kendiyle diyaloğunun eşi benzeri yok."

—*Booklist*

"Mrs. Ferrante'nin karakterlerin çatışmalarını ve psikolojik hallerini kavrayışında muazzam bir derinlik var... Romanlarındaki gerçeğe yakınlık ve duygudaşlık öyle boyutlarda ki bir itirafname oldukları hissini uyandırıyor."

—Moira Hodgson, *The Wall Street Journal*

"Ferrante'nin eşsizce rahat, doğal, ancak bir o kadar da sevgi dolu, arsız ve coşkulu bir kalemi var. Detaylardaki süreklilik ve bir atak yapan bir gerçek hayattaki gibi yavaşlayan temposu okurda adeta fiziksel bir etki yaratarak onun karakterlerin hislerinde meydana gelen rahatsızlık ve baskıları eşgüdümlü yaşa-

masına neden oluyor. Ferrante'nin benzeri yok. Bunun nedenini onun yaratıcılığında olduğu kadar içgüdüsel, şiddetli ve ısrarlı dürüstlüğünde aramalı."

—Minna Proctor, *Bookforum*

"Etkileyici, içgüdüsel ve dolaysız... Tahakküm üzerine sürükleyici bir soruşturma. 'Napoli Romanları' tam anlamıyla bir başyapıt..."

—Jennifer Gilmore, *The Los Angeles Times*

"Ferrante ihtiyaç duyduğumuz bir yazar. O, İtalya'nın Alice Munro'su."

—Mona Simpson, *Casebook* ve *Anywhere But Here*'ın yazarı.

"Elena Ferrante sizi uçuracak!"

—Alice Sebold, *The Lovely Bones*'un yazarı.

"Ferrante'nin romanlarını okumak beni çocukluğuma, kitapların böylesi bir gücü olduğuna inanamadığım o günlere götürdü."

—Elizabeth Strout, *The Burgess Boys*'un Pulitzer ödüllü yazarı.

"Elena Ferrante'nin 'Napoli Romanları'nın ikincisi için. Tek kelime: Okuyun!"

—Ann Hood, yazar (Twitter'dan)

"Kadınlar arasındaki hayat boyu süren karmaşık arkadaşlık hakkında okuduğum en sahici roman."

—Emily Gould, *Friendship*'in yazarı.

"Ferrante'nin duygusal ve şehevi açıklığı son derece etkili."

—Janet Maslin, *The New York Times*

"İtalya'nın en iyi yazarlarından biri."

—*The Seattle Times*

"Ferrante şehrin kenar mahalleleri, fakirlik, şiddet ve tekdüze yaşamların sakınmasız bir portresini çiziyor... O müthiş bir yazar."

—*Shelf Awareness*

"Ferrante iki fakir genç kızın yaşadıkları aşkları, ayrılık ve yeniden birleşmeleri, yaşadıkları şehrin genel trajedisi içinde dönüştürüyor."

—*The New York Times*

"Ferrante'nin romanları öfke duygusunu, sık sık sesi kesilen kadınların o kendine özgü gazabını olağanüstü bir biçimde veriyor. Kadınlar bir eş, kız evlat, anne, arkadaş olarak çoğu zaman öfke içinde ve bu hışmı onun kadar rahat ve etkileyici anlatan, birikmiş hiddeti onun kadar cesurca ve rahatça verebilen bir kadın yazar düşünemiyorum."

—Susanna Sonnenberg, *The San Francisco Chronicle*

"Ferrante isminin yazdığı her şeyi herkes okumalı."

—*The Boston Globe*

"Canlı, sakınmasız ve birinci romanın sonunda da geniş çaplı bir mahalle kavgası başlatacak kadar cüretkâr Lila, tek kelimeyle unutulmaz bir karakter."

—*Publishers Weekly*

"Tarihsel ve sosyal güçlerin güdümündeki insan –ve özellikle de dişil yaratıcılık– üzerine sürükleyici, çılgıncasına özgün bir epik."

—*The Los Angeles Review of Books*

"Bence Ferrante'nin ele aldığı konu, kadınların tarihinin akla ve kalbe hitap eden feryadından başka bir şey değil... Ferrante'nin yarattığı sarsıcı etki, eleştirmenlerin fikir birliği ettiği gibi, kuşku götürmez. James Wood'un makalesinde, 'Yoğun ve şiddetli bir şekilde kişisel, amansızca doğrudan,' şeklinde kategorize ettiği betimlemeler romanla karşılaştığınızda hafif kalıyor."

—Joan Frank, *The San Francisco Chronicle*

"Ferrante'nin yazarlığının sınırı yok, her bir düşünceyi ileriye doğru en radikal sonucuna, geriye doğru da en radikal doğumuna götürüyor."

—*The New Yorker*

"Elena Ferrante'nin gerçek kimliği hakkındaki tartışmalar anlaşılır bir hayalgücü yoksunluğuna işaret ediyor: Bir insanın bir odada oturup bu romanları yazdığını insanın aklı almıyor. Görkemli ve yürek parçalayıcı 'Napoli Romanları' sanki yazılmış değil de tecelli etmiş gibi. İnsan tek kelimeyle kapılıp gidiyor. Bir bütün olarak seri, zamanımızın en büyük sanat eserlerinden biri olmaya aday."

—Gideon Lewis-Kraus, *A Sense of Direction*'ın yazarı

İngiltere

"Elena Ferrante bugüne dek ismini duymadığınız en iyi çağdaş yazar olabilir. İtalyan yazarın fazlasıyla övgü almış altı romanı var. Takma isimle yazıyor ve bir tüketim malzemesi olmaya izin vermiyor. Karakterleri geleneklere karşı geliyor... Dili kristalize, anlatıcılığı ise içgüdüsel ve etkileyici."

—*The Economist*

"Aşk, kıskançlık, acıma, garez, bağımlılık ve kindarlık akıntılarının birbiri içine geçtiği, birbirini bulandırdığı bir arkadaşlık hikâyesi bu."

—*Intelligent Life*

"Her şeyden önce Ferrante olay örgüsü ve ritim konusunda bir uzman: kimi düşmanlıklar ve çatışmalar yıllar boyu uykuya yatırılıyor, belli özel bir yüzleşmenin –belli bir epizodun– gelişi yüzlerce sayfayı bulabiliyor, ama geldi mi kişiyi serseme çeviriyor ve onda kaçınılmazlık hissi yaratıyor."

—*The Independent*

İtalya

"Onun romanları kalp atışındaki hayati akışkanlığı, damarlarınızda akan kandaki dirimi hissettiriyor."

—*La Repubblica*

"Yazarın gerçek kimliğini bilmiyoruz ama bunun bir önemi yok. Ferrante'nin kitapları büyüleyici bir kendine yeterliliğe sahip yekpare taş anıtlar ve arkadaş istekleri yok, sadece tutkulu okurlarından sessiz ve ateşli bir hayranlık talep ediyorlar... Bu romanlarda en gerçek olan, Elena ve Lila'nın, Napoli'nin kenar mahallesinde karşılaşan bu iki kızın yoğun, iç içe geçen ilişkisi."

—*Famiglia Cristiana*

"Elena Ferrante çok büyük bir yazar... Neyse ki sıklıkla minimalizme boyun eğen bu dünyada onun fazlasıyla güçlü, dünyevi ve gözüpek bir kalemi var."

—Francesca Marciano, *The Other Language*'ın yazarı

"Bugünlerde kokuları, tatları, duyguları ve çelişkili tutkuları sayfalarına getirip canlandırabilen bir yazar bulmak imkânsız. Bunu bir tek Elena Ferrante yapabiliyor. Kendi kuşağının, ülkesinin ve yaşadığı zamanın romanını yazmak için en uygun kişi belki de o."

—Il Manifesto

"'Napoli Romanları'nın yazarının takma ismi Elena Ferrante'nin ardında kim olduğu meselesini bir kenara bırakırsak şunları söyleyebiliriz: O bir kadın ve Napoli'yi nasıl anlatması gerektiğini herkesten iyi biliyor. Öyle bir üslubu var ki, ifade gücü ve bütün bir dünyayı yaratmadaki mahareti bir büyücü örümceği andırıyor."

—Huffington Post

"Her tür sınırlamayı, edebî türü aşan bir mucize bu kitaplar."

—Il Salvagente

"Elena Ferrante edebiyatın günümüz hastalıklarına iyi geldiğini kanıtlıyor."

—Il Mattino

Avustralya

"Bu yıl okuduğum en güzel şey, açık arayla Elena Ferrante... Onun diğer tüm yazarları gölgede bıraktığını düşünüyorum. Tek kelimeyle harika bir yazar. Romanlarını o kadar çok seviyorum ki, gerçekten sevdiğim yazarlarda yaptığımı ona da yapıyorum: Kendime günde en fazla iki sayfa okuma izni veriyorum."

—Richard Flanagan, Booker ödüllü, *The Narrow Road to the Deep North* adlı romanın yazarı.

"Ferrante gibi bir sesi olan yok. Onun metin, sakınmasızca dürüst romanları sayfalardan adeta yırtıcı bir hiddetle, aynı zamanda savunma olan bir saldırı atağıyla üzerimize geliyor... Ferrante'nin romancılığı kadınların her gün karşılaştığı tehditleri, onların evlilikle bütünleşen kimliğini, anneliğin yükü altında soluşunu ve tutkusuyla mitselleşmesini yansıtmasıyla şiddetli ve sahici. Öfkeli bir Jane Austen hayal etmeye çalışırsanız, onun romanlarındaki patlayıcı potansiyel hakkında bir fikir edinebilirsiniz."

—John Freeman, *The Australian*

"İtalya'nın en etkileyici –ve gizemli– yazarlarından biri olan Elena Ferrante, yitip giden aşkı, ihmalkâr anneleri ve tatmin edilmemiş tutkuları konu alan bu tüyler ürpertici, cüretkâr romanlarında kadınların çalkantılı iç dünyalarını gözler önüne seriyor."

—*The Age*

"'Napoli Romanları' nasıl yaşadığımız, nasıl sevdiğimiz, âşık olduğumuz; kadınlarından sadece uysallık bekleyen köküne kadar batmış bir dünyada nasıl var olmaya çalıştığımız gibi rahatsız edici sorular sormakla, saygınlık, mantık yahut bildik ustalığı fersah fersah aşıyor."

—*The Sydney Morning Herald*

İspanya

"Elena Ferrante'nin kadın karakterleri tam anlamıyla otantik sanat eserleri... Romanlarının İtalyan yeni gerçekçiliğinin ürünü olduğu ve sinema perdesinden baki bir büyülenmeyle yazıldıkları ortada."

—*El Pais*

Türkiye

"Üç yüz altmış sayfayı iki günde bitirdim. Şimdi için için merak ediyorum diğer üç kitapta neler var (...) Birdenbire hayatınıza giriyor, sizden biri oluyor Lila ve Lenù (...) Kitabı elinizden bıraktığınızda eksiklik hissettiriyorlar."

—Filiz Aygündüz, *Milliyet Sanat*

"Ferrante'nin olağanüstü nefis romanı okuru Napoli sokaklarından erkek egemen toplum eleştirisine uzanan uzun bir yolculuğa çıkarıyor."

—Can Semercioğlu, *Sabitfikir*

"Yazarın bu büyüleyici güzellikteki anlatımı içimizde kıvılcımlar tutuşturuyorsa eğer, bunda tabii ki çevirmeni Eren Yücesan Cendey'in ustalıklı ve titiz çevirisinin payını da unutmamak gerekiyor."

—Elif Tanrıyar, *Milliyet Kitap*

"Lila ve Lenù'nun dostluğunu okurken, aslında anlatanla anlatılanın aynı kişi olduğu kuşkusuna da kapılabilirsiniz, çünkü Ferrante iki kadın arasındaki ilişkiyi öylesi derine işleyen bir içgörüyle anlatıyor."

—İnan Çetin, *Zaman Kitap*

EVEREST
1507

ELENA FERRANTE

L'amore Molesto (Belalı Aşk) ve *I Giorni Dell'abbandono* (Sen Gittin Gideli) adlı kitaplarından sonra, yazarlık deneyimini anlattığı *La Frantumaglia*'yı yayımladı.
Elena Ferrante, gerçek kimliği bilinmeyen bir yazarın müstear ismidir. Birinci cildi *Benim Olağanüstü Akıllı Arkadaşım* olan "Napoli Romanları" dizisiyle milyonlarca okurun ilgisini çeken Ferrante'nin kitapları bugüne kadar yirmi iki dile çevrilmiştir.

EREN YÜCESAN CENDEY

İtalyan Lisesi ve İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü mezunudur.
Susanna Tamaro'nun bütün yapıtlarının yanı sıra Calvino, Pavese, Eco, Bignardi, Manfredi, Giordano, Mazzantini, Calasso, Buzzati, Rodari ve Terzani gibi yazarların kitaplarını Türkçeye çevirmiştir.

ELENA FERRANTE

KAYIP KIZIN HİKÂYESİ

Napoli Romanları, Dördüncü Kitap

Olgunluk, Yaşlılık

Türkçesi: Eren Yücesan Cendey

§

Yayın No **1507**
Çağday Dünya Edebiyatı **208**

Kayıp Kızın Hikâyesi
Elena Ferrante

Kitabın Özgün Adı:
Storia della bambina perduta

Editör: Cem Alpan
İtalyanca aslından çeviren: Eren Yücesan Cendey
Kapak tasarımı: Beste Doğan
Sayfa tasarımı: Zülal Bakacak
Düzelti: Barış Tut

© 2014, Edizioni e/o
© 2015, bu kitabın tüm yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

1-2. Basım: Mart 2016
3. Basım: Ekim 2016

ISBN: 978 - 605 - 141 - 980 - 0
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 513 34 20-21 Faks: (0212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
www.facebook.com/everestyayinlari
www.instagram.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

KAYIP KIZIN HİKÂYESİ

KİŞİLERİN LİSTESİ VE ÖNCEKİ KİTAPLARDA YAŞANAN OLAYLARA BİR DEĞİNME

Cerullo ailesi (kunduracının ailesi)

Fernando Cerullo, kunduracı, Lila'nın babası.

Nunzia Cerullo, Lila'nın annesi.

Raffaella Cerullo, Lina ya da *Lila* diye bilinir. 1944 yılının Ağustos ayında doğar. Hiçbir iz bırakmadan Napoli'de ortadan kaybolduğunda altmış altı yaşındadır. Çok genç yaşında Stefano Carracci ile evlenir ama İschia tatili sırasında Nino Sarratore'ye sevdalanır ve onun aşkına kocasını terk eder. Nino ile birlikteliği de sona erdikten ve Rino diye çağırdığı oğlu Gennaro doğduktan sonra, Lila kocasının Ada'dan bir bebek beklediğini öğrenince onu kesin olarak terk eder. Enzo Scannaro ile San Giovanni a Teduccio'ya taşınırsa da, birkaç yıl sonra Enzo ve Gennaro ile birlikte eski mahallesine döner.

Rino Cerullo, Lila'nın ağabeyi. Stefano'nun kız kardeşi Pinuccia Carracci ile evlidir ve ondan iki çocuğu vardır. Lila'nın oğlu Rino da onun adını taşır.

Öteki çocuklar.

Greco ailesi (odacının ailesi)

Elena Greco, Lenuccia veya *Lenú* diye tanınır. 1944 Ağustosunda doğmuştur ve okumakta olduğumuz uzun öykünün yazarıdır. Elena ilkokuldan sonra başarısını arttırarak eğitimini sürdürmüş ve Scuola Normale di Pisa'dan üniversite diplomasını almıştır; birkaç yıl sonra evlendiği ve birlikte Floransa'ya taşındığı eşi Pietro Airota ile üniversitede tanışmıştır. Bu çiftin Dede diye çağrılan Adele ve Elsa adında iki kızı olur ama evliliğinde hayal kırıklığına uğrayan Elena çocukluk aşkı Nino Sarratore ile yeni bir hayata başlamak için kızlarını ve Pietro'yu terk eder.

Peppe, Gianni ve *Elisa* Elena'nın kardeşleridirler. Elisa, Elena onaylamasa bile Marcello Solara ile birlikte yaşar.

Baba, belediyede odacıdır.

Anne, ev kadınıdır.

Carracci ailesi (Don Achille'nin ailesi)

Don Achille Carracci, karaborsacı ve tefeci. Cinayete kurban gitmiştir.

Maria Carracci, Don Achille'nin karısı, Stefano, Pinuccia ve Alfonso'nun annesi. Stefano'nun Ada'dan olma kızı da bu adı taşır.

Stefano Carracci, merhum don Achille'nin oğlu, tüccar. Lila'nın ilk kocasıdır. Lila ile yaşadığı fırtınalı evliliğin tatminsizliği sonucunda Ada Cappuccio ile birlikte olmaya başlar ve sonradan

onunla birlikte yaşar. Lila'dan olma Gennaro'nun ve Ada ile ilişkisinden doğan Maria'nın babasıdır.

Pinuccia, Don Achille'nin kızı. Lila'nın ağabeyi Rino ile evlenir ve ondan iki oğlu olur.

Alfonso, Don Achille'nin oğlu. Uzun bir nişanlılık döneminden sonra Marisa Sarratore ile evlenmeye razı olur.

Peluso ailesi (marangozun ailesi)

Alfredo Peluso, marangoz ve komünist, cezaevindeyken ölmüştür.

Giuseppina Peluso, Alfredo'nun sadık karısı, eşinin ölümü üzerine intihar eder.

Pasquale Peluso, Alfredo ve Giuseppina'nın büyük oğlu, duvarcı ustası, komünist militan.

Carmela Peluso, Carmen diye bilinir. Pasquale'nin kız kardeşi, uzun süre Enzo Scanno ile nişanlı kalır. Sonra anayoldaki benzinciyle evlenir ve ondan iki çocuğu olur.

Öteki çocuklar.

Cappuccio ailesi (deli dul kadının ailesi)

Melina, duldur, Nunzia Cerullo'nun akrabasıdır. Sevgilisi olduğu Donato Sarratore ile yaşadığı ilişkiden sonra aklını yitirir.

Melina'nın kocası, gizemli nedenlerle öldü.

Ada Cappuccio, Melina'nın kızı. Pasquale Peluso ile uzun süre nişanlı kalır, sonra Stefano Carracci'nin sevgilisi olur ve birlikte yaşamaya başlarlar. İlişkilerinden kızları Maria doğar.

Antonio Cappuccio, ağabeyi, oto tamircisi. Elena ile çıkmıştır.

Öteki çocuklar.

Sarratore ailesi (demiryolcu-şairin ailesi)

Donato Sarratore, pek çapkındır, Melina Cappuccio'nun sevgilisi olmuştur. Elena, Nino ve Lila arasındaki ilişkinin yarattığı acı yüzünden çok genç yaşında, İschia kumsalında onun olur.

Lidia Sarratore, Donato'nun karısı.

Nino Sarratore, Donato ve Lidia'nın ilk çocuğu, Lila ile uzun ve gizli bir ilişki yaşar. Eleonora ile evlenir, ondan Albertino adında bir oğlu olur; sonra evli ve iki kız annesi olan Elena ile bir sevda ilişkisine girer.

Marisa Sarratore, Nino'nun kız kardeşi. Alfonso Carracci ile evlenir, sonradan Michele Solara'nın sevgilisi olup ona iki evlat verir.

Pino, Clelia, Ciro Sarratore, Donato ve Lidia'nın küçük çocukları.

Scanno ailesi (manavın ailesi)

Nicola Scanno, manav, zatürreeden öldü.

Assunta Scanno Nicola'nın karısı, kanserden öldü.

Enzo Scanno, Nicola ve Assunta'nın oğlu. Uzun süre Carmen Peluso ile nişanlı kaldı. Lila kocasını terk ettiği zaman onu ve oğlunu sahiplenerek San Giovanni a Teduccio'ya yerleşti.

Öteki çocuklar.

Solara ailesi (aynı adı taşıyan bar-pastanenin sahibi olan aile.)

Silvio Solara, bar-pastanenin sahibi.

Manuela Solara, Silvio'nun karısı, tefeci. Artık yaşlanmış olan kadın evinin kapısında öldürülür.

Marcello ve *Michele Solara,* Silvio ve Manuela'nın iki oğlu. Genç yaşlarında Lila tarafından reddedilen Marcello, yıllar sonra Elena'nın kız kardeşi Elisa ile birlikte yaşamaya başlar.

Michele, pastacının kızı Gigliola ile evlenir, ondan iki oğlu olur, sonra birlikte yaşamaya başladığı Marisa Sarratore'den de iki çocuğu olur. Her şeye rağmen aklı Lila'ya takılı kalmıştır.

Spagnuolo ailesi (pastacının ailesi)

Bay Spagnuolo, Solara Pastanesi'nin pasta ustasıdır.

Rosa Spagnuolo, pastacının karısıdır.

Gigliola Spagnuolo, pastacının kızı, Michele Solara'nın karısı ve iki oğlunun annesidir.

Öteki çocuklar.

Airota ailesi

Guido Airota, Yunan edebiyatı profesörü.

Adele, onun eşi.

Mariarosa Airota, ailenin kızı, Milano'da sanat tarihi profesörü.

Pietro Airota, çok genç üniversite profesörü. Elena'nın eşi, Dede ve Elsa'nın babası.

Öğretmenler

Ferraro, öğretmen ve kütüphaneci.

Oliviero, ilkokul öğretmeni.

Gerace, gimnazyum öğretmeni.

Galiani, lise öğretmeni.

Öteki kahramanlar

Gino, eczacının oğlu, Lila'nın küçükken çıktığı çocuk. Mahallenin faşistlerinin başı, eczanesinin önünde bir kargaşada öldürülür.

Nella Incardo, Cliviero öğretmenin kuzeni.
Marco adında bir oğlu vardır.

Nadia, öğrenci, Galiani öğretmenin kızı, Nino'nun sevgilisi olmuştur. Siyasi militanlık döneminde Pasquale Peluso'ya bağlanır.

Bruno Soccavo, Nino Sarratore'nin arkadaşı ve ailenin salam fabrikasının sahibi. Fabrikasında öldürülür.

Franco Mari, üniversitenin ilk yıllarında Elena'nın sevgilisi olmuştur. Siyasi eylemci olur. Bir faşist saldırı sonucunda tek gözünü kaybeder.

Silvia, üniversite öğrencisi, siyasi eylemci. Oğlu Mirko, Nino Sarratore ile yaşadığı çok kısa bir ilişkiden doğmuştur.

OLGUNLUK
KAYIP KIZIN HİKÂYESİ

1.

1976 Ekiminden, yeniden Napoli'de yaşamaya başladığım 1979 yılına kadar Lila ile yakın bir ilişki kurmaktan kaçındım. Ne var ki bu kolay olmadı. O neredeyse hemen ve zorla hayatıma girmeye uğraştı, ben onu görmezden geldim, hoş gördüm, ona katlandım. Zor dönemimde yanımda olmaktan başka arzusu yokmuş gibi davranıyor olsa da, tavırlarındaki küçümsemeyi unutamıyordum.

Bugün düşünüyorum da, beni yaralayan sadece hakaret etmesi olsaydı –telefonda ona Nino'dan söz ettiğimde bana sen salağın tekisin diye bağırmıştı ve daha önce asla, *asla* benimle bu şekilde konuşmamıştı– kısa sürede sakinleşebilirdim. Aslında beni kıran, o tepkisinden çok, Dede ve Elsa'dan söz edişiydi. Kızlarına yaptığın kötülüğü düşün, diye tehdit etmişti ve ben o anda bunu düşünmemiştim. Ama o sözler zaman içinde giderek ağırlık kazandı, dönüp dönüp yeniden düşünür oldum. Lila, o güne dek Dede ve Elsa'ya kesinlikle ilgi göstermemişti, olasılıkla adlarını bile anımsamıyordu. Telefonda kızlarımın bazı zekice marifetlerinden o.a söz ettiğimde hep lafımı ağzıma tıkamış, başka konuya atlamıştı. Marcello Solara'nın evinde onları ilk kez gördüğünde de, şöyle umursamaz bir bakışla ve sıradan iki cüm-

leyle yetinmiş, ne kadar güzel giyinmiş, özenle taranmış, küçük olmalarına karşın her ikisinin de kendilerini ne kadar düzgün ifade etmiş olmalarına hiç önem vermemişti. Oysa onları *ben* dünyaya getirmiştim, *ben* yetiştirmiştim, onun ezelden arkadaşı olan benim bir parçamdılar: Muhabbet duymasa bile annelik gururum adına biraz özenli davranmalıydı. Şöyle esprili bir sevgi gösterisine bile gönül indirmeyip, sadece kayıtsızlık sergilemişti, işte o kadar. Ancak şimdi –elbette Nino ile birlikte olduğum için hissettiği kıskançlık yüzünden– kızları anımsayıvermiş, son derece kötü bir anne olduğumun, kendi mutluluğum için onlara mutsuzluk yaşattığımın ısrarla altını çizmek istemişti. Bunu düşündüğüm anda sinirim tepeme çıkıyordu. Lila, Stefano'yu terk ettiğinde, fabrikaya giderken onu komşuya emanet ettiğinde ya da başından savmak için bana yolladığında Gennaro için kaygılanmış mıydı acaba? Ah, benim de kendimce kabahatlerim vardı ama kuşkusuz ondan daha iyi bir anneydim.

2.

Bu tür düşünceler o yıllarda alışkanlık halini aldı. Öyle ki, son anda Elsa ve Dede ile ilgili olarak sadece o hain cümleyi telaffuz etmiş olan Lila, sanki onların birer kız evlat olarak ihtiyaçlarının savunma avukatı kesilmişti ve ben özel hayatım yüzünden onları her ihmal edişimle ilgili kendimi savunmak zorunda kalmıştım. Ama aslında yalnızca kinle uydurulmuş bir sesti; benim annelik davranışlarım hakkında gerçekte ne düşündüğünü bilmiyorum. Metnimi değiştirebilmek, eksik halkaları mahirce eklemek, bazılarını göze batmadan ayıklamak, benim hakkımda benim istediğimden daha fazlasını söylemek için bu uzun sözcükler zincirine sızmayı gerçekten başarabildiyse bunu da anlatabilecek

tek kişi odur. Dilerim müdahale eder, öykümüzü sözcüklere dökmeye başladığımdan beri istiyorum bunu ama bütün bu sayfaları doğrulamaya tabi tutmak için sonuna varmam gerekiyor. Bunu şimdi denemeye kalkışsam eminim tökezlerim. Çok uzun süredir yazıyorum ve yorgun düştüm, uzun yılların, küçüklü büyüklü olayların, ruh hallerinin kaosu içinde anlatı ipliğini gergin tutmak giderek zorlaşıyor. Bu nedenle ya Lila ve beraberinde getirdiği bütün karmaşayı didiklemek için kendimle ilgili bilgileri üstünkörü geçiyorum ya da daha kötüsü, sadece onları daha kolay kaleme alabildiğim için kendi hayatımın olaylarına dalıyorum. Ama bu ayrımdan sıyrılmam gerekli. İlişkimizin doğası gereğince ona sadece kendim vasıtasıyla varabildiğim için ilk yoldan gidersem ve kendimi bir kenara koyarsam Lila hakkında pek az ize rastlarım. Ama sırf bunu yapmak için de ikinci yola girmemeliyim. Benim kendi deneyimlerimden söz etmem onun kesinlikle destekleyeceği bir durumdur. Haydi ya –derdi herhalde– anlat, senin hayatın nasıl bir yöne aktı, benim hayatım kimin umurunda, seni bile ilgilendirmediğini itiraf et. Ve sözlerini şöyle bitirirdi: ben bir karalama üzerindeki başka bir karalamayım, senin kitaplarına kesinlikle layık olmayan biriyim; boş ver beni Lenú, silinmiş bir şeyin anlatısı olmaz.

Ne yapmalıydım peki? Ona bir kez daha mı hak vereydim? Yetişkin olmanın insanın kendini sergilemeyi bırakması olduğunu kabullenmeli, yok olana kadar gizlenmeli miydim? Yıllar geçip gittikçe Lila hakkında daha az bilgiye sahip olduğumu kabullenmeli miydim?

Bu sabah bitkinliğimi zar zor bastırıyorum ve yeniden yazı masasının başına oturuyorum. Şimdi hikâyemizin en acılı noktasına yaklaştığımı biliyor ve gerçek hayatta kendimle ben arasında bile bulamadığım dengeyi şimdi kâğıt üzerinde onunla benim aramda bulmaya niyet ediyorum.

3.

Montpellier günlerine ilişkin kentin kendi dışında her şeyi anımsıyorum; sanki şehir hiç ortada yoktu. Otelin ve Nino'nun katıldığı kongrenin yapıldığı anıtsal *aula magna*'nın dışında, bugün gözlerimin önünde sadece rüzgârlı bir güz, beyaz bulutlara yaslanmış mavi bir gökyüzü var. Gene de Montpellier adı gözlerden ırak olmayı çağrıştırma anlamına geliyordu. Ondan önce tek bir kez İtalya dışına çıkmış, Franco ile Paris'e gitmiş ve kendi cüretkârlığımla coşmuştum. O zamanlar dünyamın ebediyen mahalle ve Napoli ile sınırlı kalacağını sanıyordum; onun dışına yapılan her kaçamak, hayal edemeyeceğim bir heyecan âlemine dalmak anlamına geliyordu. Paris kadar heyecan verici olmaktan çok uzak olsa da, Montpellier, sınırlarımın infilak edip yayılmaya başladığım hissini verdi bana. O şehirde bulunuyor olmam, Napoli, Pisa, Floransa, Milano, hatta İtalya'nın dünyanın minicik parçaları olduğu ve artık o parçacıklarla yetinmemekle iyi yaptığım anlamına geliyordu. Montpellier'de sahip olduğum bakış açısının, kendimi ifade ettiğim ve o güne dek yazdığım dilin sınırlılığını fark ettim. Montpellier'de, otuz iki yaşında evli ve anne olmanın ne kadar dar ve sıkıcı olduğu gözlerime aşikâr oldu. Ve aşkla yoğrulan bütün o günler boyunca kendimi ilk kez yıllar içinde biriktirdiğim bağlardan kurtulmuş hissettim; bunlar kökenimden gelen, eğitim başarılarıyla edindiğim, yapmış olduğum hayat seçimleriyle –özellikle de evlilikle– edindiğim bağlardı. Orada aynı zamanda, geçmişte kitabımın başka dillere çevrilmiş baskılarını gördüğüm zaman hissettiğim hazzın nedenlerini ve bunun yanı sıra İtalya dışında pek az okura ulaşabilmiş olmamın üzüntüsünün nedenlerini anladım. Sınırları aşmak, kendini başka kültürlerin akışına bırakmak, ebedi sandığım her şeyin geçiciliğini keşfetmek şahaneydi. Lila'nın Napoli sınırla-

rının dışına çıkmamış, hatta San Giovanni a Teduccio'dan bile ürkmüş olmasını geçmişte onun tartışılabilir ama daima kendi lehine çevirmeyi bildiği bir seçimi olarak nitelemiş olsam da, şimdi bunu yalnızca zihinsel bir sınırlılık olarak görüyordum. Karşısındakine hakaret ettiği formülle hakaret edenin verdiği tepkinin aynını verdim. *Sen mi benim adıma yanılacaktın? Hayır canım, ben, ben senin adına yanıldım: ömrün boyunca anayoldan geçen kamyonları seyretmekle yetineceksin.*

Günler uçarcasına geçti. Kongreyi düzenleyen kişiler çok önceden Nino için tek kişilik bir oda ayırmışlardı ve ben ona eşlik etmeye son anda karar verdiğimden bunu iki kişilik bir odayla değiştirmek mümkün olmuyordu. Bu nedenle iki ayrı odamız vardı ama her akşam duşumu yapıyor, gece için hazırlanıyor ve sonra yüreğim çarparak onun odasına geçiyordum. Sanki düşmanca bir gücün bizi uyurken birbirimizden ayırmasından korkarak sımsıkı sarılarak uyuyorduk. Sabahları kahvaltımızı yatağımıza getirtiyor, şimdiye dek yalnızca sinemada gördüğüm o lüksten yararlanıyorduk; bol bol gülüyorduk, mutluyduk. Gün içinde büyük kongre salonunda ona eşlik ediyordum, sunum yapanlar bezgin ses tonlarıyla sayfalarca yazdıkları metinleri okurken bile onun yanında olmak beni heyecanlandırıyordu, yanında oturuyor ama onu rahatsız etmiyordum. Nino bildirileri büyük bir dikkatle izliyor, notlar alıyor, arada sırada kulağıma alaycı yorumlar ve aşk sözcükleri fısıldıyordu. Öğle ve akşam yemeklerinde dünyanın dört bir yanından gelmiş akademisyenlerin, yabancı adların, yabancı dillerin arasına karışıyorduk. Elbette en seçkin katılımcılar kendilerine ait bir sofrada oturuyorlardı, bizler de daha genç akademisyenlerin sofralarında yerimizi alıyorduk. Ama beni asıl etkileyen, Nino'nun hem çalışmalar sırasında hem lokantadaki hareketliliği oldu. Bir zamanlar olduğu o delikanlıdan, neredeyse on yıl önce kitabımı tanıttığım kitapçıda

beni koruyan gençten ne kadar farklıydı. Polemikçi tavırlarını bırakmıştı, akademik engelleri hassasiyetle aşıyor, hem ciddi hem şefkatli bir yüz ifadesiyle ilişkiler kuruyordu. Kâh İngilizce (mükemmel) kâh Fransızca (iyi) sohbet ederken eskiden beri sahip olduğu rakamsal yeteneğini ve başarılarını parlak biçimde sergiliyordu. Herkesin ondan ne kadar hoşlandığını gördükçe gururlanıyordum. Birkaç saat içinde herkes onu sevimli buldu, şuraya buraya çekiştirdi.

Yalnızca bir kez ani bir değişim gösterdi, bu da kongrede bildirisini sunmasından bir önceki gece yaşandı. Sabırsız ve kırıcı bir hal aldı, gerginliğin onu sarıp sarmaladığını hissettim. Hazırlamış olduğu metni kötülemeye başladı, yazı yazma konusunda benim kadar mahir olmadığını defalarca yineledi, yeterince çalışmaya zaman bulamamış olduğu için öfkelendi. Kendimi suçladım –çetrefilli ilişkimiz mi dağıtmıştı dikkatini?– ve onu sarmalayarak, öperek, yazdıklarını bana okumaya teşvik ederek telafi etmeye çalıştım. Bildirisini bana okudu, ürkek öğrenci halleri yüreğimi burktu. Metin toplantı salonunda dinlediklerim kadar sıkıcıydı ama onu çok övdüm, sakinleşti. Ertesi sabah yapmacık bir sıcaklıkla sunumunu yaptı, onu alkışladılar. Akşam, seçkin akademisyenlerden biri olan bir Amerikalı onu yanına oturmaya davet etti. Ben yalnız kaldım ama buna üzülmedim. Nino varken kimseyle konuşmuyordum ama şimdi onun yokluğunda tutuk Fransızcamla idare etmeye çalıştım ve Parisli bir çiftle muhabbet ettim. Onların da bizimkinden farklı olmayan bir durum içinde bulunmalarını öğrenmemle pek sevindim. Her ikisi de aile kurumunu sıkıcı buluyordu, ikisi de, hüzünle de olsa eşlerini ve çocuklarını geride bırakmışlardı, ikisi de mutlu görünüyorlardı. Elli yaşlarını geçmiş gibi görünen Augustin adındaki beyin yüzü kırmızıydı, mavi gözleri pek canlıydı, sarımsı pos bıyıkları vardı. Colombe adındaki kadın ise benim gibi otuz yaşını henüz aşmış-

tı, siyah saçları kısacıktı, gözleri ve dudakları minicik yüzünde kalemle bastırarak çizilmiş gibi duruyordu, çok çekici bir zarafet sergiliyordu. Ben daha çok yedi yaşında bir oğlu olan Colombe ile sohbet ettim.

"Büyük kızımın yedi yaşını bitirmesine," dedim, "daha bir iki ay var ama bu yıl ikinci sınıfa gidiyor, çok akıllı."

"Benimki de son derece uyanık ve hayal gücü pek geniş."

"Nasıl karşıladı ayrılığınızı?"

"İyi."

"Hiç mi üzülmedi?"

"Çocuklar bizim gibi katı değiller, daha esnek davranıyorlar."

Çocuklarda var olduğunu iddia ettiği esneklik üzerinde durdu, bunun onu rahatlattığını hissettim. Sonra şunu ekledi: Bizim çevremizde ebeveynlerin ayrılmasına sık rastlanıyor, çocuklar bunun olası olduğunu biliyorlar. Ben, tek bir arkadaşım dışında boşanmış hiçbir çift tanımadığımı söylerken o sertçe konuyu değiştirdi ve oğlundan yakınmaya başladı: Akıllı ama yavaş, okulda düzensiz olduğunu söylüyorlar. Tavrındaki bu ani değişiklik beni çok şaşırttı; tepkisi sevgisiz, neredeyse öfkeliydi, sanki oğlu ona inat yapmak için bu şekilde davranıyordu ve bu beni kaygılandırdı. Erkek arkadaşı da durumu fark etmiş olmalı ki araya girdi, biri on dört, öteki on sekiz yaşında olan *kendi* iki oğlunu övmeye girişti, her ikisinin de hem genç hem olgun kadınların hoşuna gittiğini söyleyerek şakalaştı. Nino yanıma döndüğünde iki erkek –özellikle de Augustin– sunum yapan kişilerin çoğunluğunu yermeye başladılar. Colombe biraz yapmacık bir neşeyle neredeyse hiç zaman yitirmeden konuya dahil oldu. Bu dedikodu kısa sürede bir bağ oluşturdu, Augustin bütün akşam boyunca bolca konuştu ve içti, Nino ağzını açmayı başardığı anda [illegible] arkadaşı gülüyordu. Bizi onlarla birlikte otomobille Paris'e gitmeye davet ettiler.

Çocuklar hakkındaki konuşmalar ve ne evet ne hayır dediğimiz o davet benim ayaklarımın yeniden yere basmasına yol açtı. O ana dek Dede ve Elsa, hatta Pietro da sürekli aklıma gelmişlerdi ama sanki paralel bir evrende asılı kalmışlardı; ya Floransa'daki mutfağın çevresinde ya televizyon başında oturuyorlar ya da yataklarında yatıyorlardı. Ansızın benim ve onların dünyası arasında bir bağlantı kuruluverdi. Montpellier günlerinin bitmek üzere olduğunu, Nino ve benim kaçınılmaz biçimde evimize döneceğimizi, benim Floransa'da, onun Napoli'de eşlerimizle yaşayacağımız krizlerle yüzleşmek zorunda kalacağımızı idrak ettim. Ve kızların bedenleri benimkine ulaştı, bu teması çok şiddetli bir biçimde hissettim. Beş gündür onlardan hiç haber almamıştım, bunu bilinçli bir şekilde düşünmemle şiddetli bir mide bulantısına tutuldum, dayanılmaz bir özleme kapıldım. Artık kaçınılmaz olarak Nino ile yüklü olacak olan genel anlamda gelecekten değil, ertesi gün, bir sonraki gün yaşayacağım saatlerden korkmaya başladım. Daha fazla dayanamadım ve neredeyse gece yarısına yaklaşmış olsa da –ne önemi var, diye düşündüm, Pietro hep uyanık olurdu– telefon etmeyi denedim.

Epey çaba gerektiren bir durum olsa da sonunda ulaşabildim. Alo, dedim. Alo, diye yineledim. Hattın öteki ucunda Pietro'nun var olduğunu biliyordum, ona adıyla seslendim: Pietro, ben Elena, kızlar nasıllar? Bağlantı koptu. Bir iki dakika bekledim, santralden yeniden bağlamasını rica ettim. Bütün gece diretmekte kararlıydım ama Pietro bu kez yanıt verdi.

"Ne istiyorsun?"

"Kızlarım nasıllar, söyle."

"Uyuyorlar."

"Biliyorum, nasıllar?"

"Sana ne?"

"Onlar benim kızlarım."

"Onları bırakıp gittin, artık senin kızların olmak istemiyorlar."

"Bunu sana mı söylediler?"

"Anneme söylediler."

"Adele'yi mi getirttin oraya?"

"Evet."

"Onlara bir iki gün içinde döneceğimi söyle."

"Hayır, dönme. Ne ben, ne kızlar, ne de annem seni bir daha görmek istiyoruz."

4.

Önce bir ağlama tutturdum, sonra sakinleştim ve Nino'nun yanına gittim. Ona telefon konuşmamı anlatayım ve beni avutsun istiyordum. Ama tam oda kapısına vurmak üzereyken biriyle konuştuğunu işittim. Tereddüt ettim. Telefondaydı, ne dediğini hatta hangi dilde konuştuğunu anlayamıyordum ama o anda ilk aklıma gelen, hitap ettiği kişinin karısı olduğuydu. Yoksa bu her akşam olmuş muydu? Ben gece için hazırlanmak amacıyla odama gittiğimde ve o yalnız kaldığında Eleonora'yı arıyor muydu? Çatışma olmadan ayrılmanın yollarını arıyorlar mıydı? Yoksa yeniden barışıyorlardı da, Montpellier parantezinden sonra yeniden karısına mı dönecekti?

Kapıya vurmaya karar verdim. Nino konuşmasını kesti, sessizlik oldu, sonra yeniden konuşmaya başladıysa da bunu sesini iyice alçaltarak yaptı. Sinirlendim, yeniden vurdum, bir şey olmadı. Gelip açana kadar kapıya üçüncü kez ve sertçe vurmak zorunda kaldım. Açtığı anda ona saldırdım, benim varlığımı karısından sakladığını yüzüne vurdum, bağırarak Pietro'yu aradığımı, kocamın kızlarımı bana bir daha göstermek istemediğini, benim bütün hayatımı ortaya koyduğum bu durumda, onun

telefonda Eleonora ile cilveleştiğini söyledim. Kavgayla geçen berbat bir gece oldu, yeniden barışmakta zorlandık. Nino beni yatıştırmak için elinden geleni yaptı: Gergin bir şekilde gülüyordu, bana davranışı yüzünden Pietro'ya kızıyordu, beni öpüyordu, onu itiyordum, deli olduğumu mırıldanıyordu. Ne kadar üstüne düşersem düşeyim, karısıyla konuştuğunu kabul etmedi, hatta oğlu üzerine yemin ederek Napoli'den geldiğinden beri onun sesini duymadığını söyledi.

"Peki o zaman kimi aramıştın?"

"Bu otelde kalan bir meslektaşımı."

"Gece yarısında mı?"

"Gece yarısında."

"Yalancı."

"Doğru bu."

Uzun süre sevişmeyi reddettim, yapamazdım, beni artık sevmediğinden korkuyordum. Sonra her şeyin çoktan bitmiş olduğunu düşünmemek için pes ettim.

Ertesi sabah, beş günlük birlikteliğimizde ilk kez keyifsiz uyandım. Yola çıkmamız gerekiyordu, kongre bitmek üzereydi. Ama Montpellier'nin bir parantez olmasından, eve dönmekten, Nino'nun evine dönmesinden, kızlarımı sonsuza dek yitirmekten korkuyordum. Augustin ve Colombe otomobilleriyle Paris'e gitme önerisini yinelediklerinde, hatta evlerinde bizi konuk edebileceklerini de söylediklerinde Nino'ya baktım, onun da bu zaman dilimini genişletmek için bu fırsattan yararlanmak ve eve dönüşü geciktirmek isteyeceğini umdum. Ama o üzgün bir ifadeyle başını salladı ve şöyle dedi: Mümkün değil, İtalya'ya dönmemiz gerekiyor. Ve uçaklardan, biletlerden, trenlerden, paradan söz etti. Son derece hassaslaşmıştım, bir hayal kırıklığı ve kin duygusuna kapıldım. Doğru anlamışım, diye düşündüm, bana yalan söyledi, karısıyla ayrılığı kesin değil. Onunla gerçekten her akşam konuş-

muş muydu, kongre bitince eve dönmeye söz vermiş miydi, bir iki gün bile olsa geciktiremez miydi? Ya ben?

Nanterre'de bulunan yayınevim ve erkeğin yarattığı kadın başlıklı deneme yazım geldi aklıma. O ana dek kimseyle, Nino ile bile kendim hakkında konuşmamıştım. Hep gülümseyen, neredeyse dilsiz olan, Napolili parlak profesörle yatan, ona yapışık gezen, onun gereksinmelerini, düşüncelerini önemseyen kadın olmuştum. Ama şimdi yapmacık bir neşeyle şöyle deyiverdim: Dönmesi gereken Nino, benimse Nanterre'de bir işim var; yarı deneme, yarı anlatı şeklindeki bir çalışmam yayımlanmak üzere –belki de yayımlanmıştır bile–; acaba diyorum ben de sizle yola çıkıp yayınevine bir uğrasam mı? Parisli ikili ancak o an gerçekten var olmaya başlamışım gibi baktılar bana ve dönüp ne işle uğraştığımı sordular. Şöyle bir söz edince, Colombe'un küçük ama o anda keşfettiğim üzere seçkin yayınevini yöneten kadını çok iyi tanıdığı ortaya çıktı. Ben de rahatladım, pek coşkulu bir edayla konuştum ve yazınsal kariyerimi bir miktar da abarttım. Ama bunu o iki Fransız için değil, aslında Nino için yaptım. Benim de tatmin edici bir yaşantım olduğunu, kızlarımı ve Pietro'yu terk etmeyi becerdiysem, onsuz da yapabileceğimi, bir hafta, on gün sonra değil hemen ayrılabileceğimi bilsin istedim.

Nino susup dinledi, sonra ciddi bir sesle Augustin ve Colombe'e tamam dedi, sizi rahatsız etmezsek otomobil yolculuğuna biz de katılalım. Ama ikimiz baş başa kaldığımızda, ses tonu sinirli, içeriği tutkulu bir konuşma yaptı; ona güvenmeliydim, durumumuz şu anda karışık olsa da elbette bir düzen kuracaktık, bunu yapabilmek için evimize dönmemiz gerekiyordu, Montpellier'den Paris'e, oradan kim bilir başka hangi şehre kaçmak çözüm değildi, eşlerimizle yüzleşmemiz ve sonra birlikte yaşamaya başlamamız gerekiyordu. Ansızın onun sadece haklı değil, aynı zamanda samimi de olduğunu hissettim. Kafam karıştı, ona

sarıldım, tamam diye mırıldandım. Gene de Paris'e gitmek üzere yola çıktık, tek istediğim, bir iki gün daha birlikte olabilmekti.

5.

Uzun bir yolculuk yaptık, şiddetli bir rüzgâr esiyor, arada sırada da yağmur yağıyordu. Manzara, paslanıp çatlamış bir solgunluk sergiliyordu, gökyüzü arada sırada patlıyor, her şey bir anda parıldıyor, sonra sağanak başlıyordu. Yol boyunca Nino'ya sokuldum, arada sırada onun omzuna başımı dayayıp uyudum, kendimi sınırlarımın çok ötesine uzanmış gibi hissettim ve bundan büyük mutluluk duydum. Otomobilin içinde yankılanan yabancı dil hoşuma gidiyordu, İtalyanca yazdığım ve Mariarosa sayesinde ilk kez başka bir dilde gün ışığına çıkacak kitabıma doğru gidiyor olmak hoşuma gidiyordu. Ne olağanüstü bir durumdu, ne şaşırtıcı şeyler geliyordu başıma. O kitabın, önceden tahmin bile etmediğim bir hat boyunca fırlattığım bana ait bir taş olduğunu hissettim; üstelik bu taşın hızı Lila ve benim küçükken oğlanların çetelerine attığımız taşların hızıyla mukayese bile edilmezdi.

Ama yolculuk her daim iyi gitmedi, arada sırada kederlendim. Sonra kısa sürede Nino'nun Colombe ile konuşurken Augustin ile konuşurken kullandığından farklı bir ses tonu kullandığı ve parmak uçlarıyla fazlasıyla sık olarak omzuna dokunduğu izlenimine kapıldım. Keyifsizliğim yavaş yavaş arttı, bu ikilinin yakınlaştığını gördüm. Paris'e vardığımızda artık mükemmel bir ilişki kurmuşlardı, aralarında sıkı fıkı konuşuyorlardı, kadın düşüncesiz bir hareketle sık sık saçlarını düzelterek gülüyordu.

Augustin Canal Saint-Martin üzerinde güzel bir dairede oturuyordu, Colombe da kısa süre önce buraya taşınmıştı. Bize oda-

mızı gösterdikten sonra hemen yatmamıza izin vermediler. Bana öyle geliyordu ki yalnız kalmak istemiyorlardı, gevezelikleri bitmek bilmiyordu. Yorgundum, gergindim, Paris'e gelmek isteyen bendim ve şimdi kendimi bu evde, yabancıların arasında, beni pek az önemseyen Nino'nun yanında, kızlarımdan uzakta pek yersiz ve mutsuz hissediyordum. Odamıza kapandığımızda ona sordum:

"Colombe hoşuna gidiyor mu?"

"Sevimli biri."

"Ondan hoşlanıyor musun diye soruyorum."

"Canın kavga etmek mi istiyor?"

"Hayır."

"O halde düşün biraz: seni severken nasıl hoşlanabilirim Colombe'dan?"

Ses tonu birazcık sertleştiğinde bile korkuyor, aramızda yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu idrak etmem gerektiğini sanıyordum. Bize karşı nazik davranmış insanlara nezaket gösteriyor diyerek avuttum kendimi ve uyudum. Çok rahatsız uyudum. Bir ara yatakta yalnız olduğum izlenimine kapıldım, kendimi uyandırmaya çalıştım ama yeniden uykuya yenik düştüm. Bilmem ne kadar zaman sonra yeniden uyandım. Nino şimdi karanlıkta ayaktaydı ya da bana öyle geldi. Uyu, dedi. Uyudum yeniden.

Ertesi gün ev sahiplerimiz bizi Nanterre'e götürdü. Nino bütün yol boyunca Colombe ile şakalaşmayı, imalı bir şekilde konuşmayı sürdürdü. Önemsememek için çabaladım. Bütün zamanımı onu gözetmekle geçireceksem, birlikte yaşamayı nasıl düşünebilirdim? Yayınevine vardığımızda Mariarosa'nın arkadaşı, yayınevinin sahibesi ve onun ortağı olan –biri kırklarında, biri altmışlarındaydı– hanımla da son derece samimi ve baştan çıkartıcı bir dostluk kurdu; aslında kadınların ikisi de Augustin'in kız arkadaşının sahip olduğu zarafetten yoksun olduklarından rahatlayarak derin bir nefes aldım. Niyeti fesatlık değil, dedim

kendime, bütün kadınlara karşı böyle davranıyor. Ve nihayetinde kendimi yeniden iyi hissettim.

İki kadın beni yürekten kutladılar, Mariarosa'yı sordular. Kitabımın çok kısa bir süre önce kitapçılara ulaştığını ama şimdiden bir iki yorum yazısının çıktığını öğrendim. Daha yaşlı olan kadın bana bu yorumları gösterdi, kendisi de benim hakkımda bu kadar güzel sözler söylenmesine şaşmıştı ve Colombe'a, Augustin'e ve Nino'ya dönerek bu durumun altını çizdi. Makaleleri iki satır buradan, dört satır şuradan şeklinde hızla okudum. Benim adlarını hiç duymadığım ama Colombe ve öteki iki kadının tanıdıkları kadınlar tarafından kaleme alınmışlardı ve kitabı gerçekten sakınmadan, yürekten övüyorlardı. Mutlu olmalıydım, bir önceki gün ben kendimi övmek zorunda kalmıştım ama şimdi buna ihtiyacım kalmamıştı. Gene de kendimi yüceltemediğimi, coşamadığımı fark ettim. Sanki Nino'yu sevdiğim, Nino'nun beni sevdiği andan itibaren o aşk başıma gelen, başıma gelecek her iyi şeye ikinci derecede memnuniyet yaşatan bir etki yapıyordu. Sevincimi tutumlu bir biçimde gösterdim ve yayıncılarımın promosyon planlarına belli belirsiz evet dedim. Kısa süre içinde buraya yeniden dönmeniz gerekecek dedi heyecanla daha yaşlı olan kadın; en azından biz öyle olmasını diliyoruz. Daha genç olanı ise ekledi: Mariarosa bize evlilik krizinizden söz etti, umarım fazla üzülmeden çıkarsınız bunun içinden.

İşte benimle Pietro arasında yaşanan ayrılığın sadece Adele tarafından öğrenilmekle kalmayıp haberin Milano'ya ve hatta Fransa'ya kadar ulaşmış olduğunu bu şekilde öğrendim. Böylesi daha iyi, diye düşündüm, ayrılığı kesinleştirmek daha kolay olacak. Kendi kendime şöyle dedim: payıma düşeni yaşayacağım, Nino'yu kaybetme korkusuyla yaşamamalıyım, Elsa ve Dede için kaygılanmamalıyım. Şanslıyım, o beni daima sevecek, kızlarım her zaman benim kızlarım, her şey yoluna girecek.

6.

Roma'ya döndük. Her konuda birbirimize yemin ederek vedalaştık, yemin etmekten başka bir şey yapmadık. Sonra Nino Napoli'ye, ben Floransa'ya gittik.

Hayatımın en zor deneyimlerinden birinin beni beklediğine inanarak parmak ucunda girdim evime. Oysa kızlarım beni müthiş bir neşeyle karşıladılar ve evin içinde peşimden ayrılmadılar –sadece Elsa değil, Dede de–, gözlerinin önünden ayrılırsam yeniden yok olacağımdan korkar gibiydiler; Adele bana nazik davrandı ve tek bir kez bile evime gelmesine neden olan konuya değinmedi; beti benzi atmış olan Pietro, üzerinde bana gelen telefonların kayıtlı olduğu kâğıdı –Lila adı dört kez not edilmişti– teslim etmekle yetindi, homurdanarak işe gitmesi gerektiğini söyledi ve iki saate kalmadan annesine ve kızlara veda etmeden sıvıştı.

Adele'nin kendi görüşünü açıkça dile getirmesi için birkaç günün geçmesi gerekti: benim hem kendime gelmemi hem de kocamın yanına dönmemi istiyordu. Bunların her ikisini de yapmak istemediğime ikna olması içinse aradan birkaç haftanın geçmesi gerekti. Bu zaman zarfında sesini hiç yükseltmedi, sükûnetini hiç yitirmedi, Nino ile sık ve uzun telefon görüşmelerimi sarakaya almadı. Kitabımla ilgili gelişmeleri bildirmek ve beni Fransa'daki tanıtım gezileri için buluşma takvimini ayarlamak niyetiyle arayan Nanterre'li iki kadının telefonlarıyla ise yakından ilgilendi. Fransız gazetelerinde çıkan olumlu yorumlara şaşırmadı, metnin yakında İtalya'da da aynı dikkati çekeceğine bahse girdi ve bizim gazetelerimizde daha iyi haberler toplayacağından emin olduğunu söyledi. Özellikle de ısrarla zekâmı, kültürümü, cesaretimi övdü, bu arada ortalıkta hiç görünmeyen oğlunu savunmayı hiçbir fırsatta aklına dahi getirmedi.

Pietro'nun gerçekten Floransa dışında işleri olduğu bahanesine hiç inanmadım. Öfkeyle ve biraz da küçümsemeyle, krizimizin çözüm işini annesine emanet ettiğini ve bitmek bilmeyen kitabı üzerinde çalışabilmek için bir yerlere sığındığını tahmin ettim. Bir keresinde dilimi tutamadım ve Adele'ye şöyle dedim:

"Oğlunla yaşamak gerçekten zor oldu."

"Birlikte yaşamanın zor olmadığı erkek yoktur."

"İnan bana, onunla bu özellikle zor oldu."

"Nino ile daha kolay olacağını sanıyor musun?"

"Evet."

"Biraz bilgi topladım, Milano'da onun hakkında konuşulan şeyler çok çirkin."

"Milano dedikodularına gereksinmem yok. Ben onu yirmi yıldan bu yana seviyorum ve gevezelikleri kendine saklayabilirsin. Onun hakkında herkesten daha çok şey biliyorum."

"Onu sevdiğini söylemek nasıl da hoşuna gidiyor?"

"Neden hoşuma gitmesin ki?"

"Haklısın, neden? Yanıldım: Âşık bir insanın gözlerini açmak mümkün değildir."

Ondan sonra bir daha Nino'nun adını anmadık. Napoli'ye koşmak için kızları ona emanet ettiğimde de gık demedi. Napoli'den döndüğümde Fransa'ya gitmek için yola çıkacağımı ve orada bir hafta kalacağımı bildirdiğimde de gık demedi. Bana sadece hafif alaycı bir tonla şöyle dedi:

"Noel'de dönecek misin? Kızlarının yanında olacak mısın?"

Bu soruya biraz gücendim ve onu yanıtladım:

"Elbette."

Valizimi özellikle iç çamaşırlarıyla ve şık giysilerle doldurdum. Yeniden yola çıkacağımı duyan Dede ve Elsa, çok uzun zamandır görmedikleri babalarını bir kez bile sormamış olmalarına karşın, bana çok kötü tepki verdiler. Dede işi kesinlikle

ona ait olmayan sözcüklerle bağırmaya kadar vardırdı: Tamam, çek git, çirkinsin ve sevimsizsin. Bakışlarımı Adele'ye çevirdim, onları oyuna davet edip oyalayacağını umdum ama bir şey yapmadı. Kapıya gittiğimi gördüklerinde ağlamaya başladılar. Önce Elsa bağırmaya başladı: Ben de seninle gelmek istiyorum. Dede direndi, beni umursamazmış ve hatta belki küçümsermiş gibi davranmaya çalıştı ama sonunda pes etti ve kardeşinden daha beter üzüldü. Kendimi onlardan koparmaya çalıştım, eteğime yapışmışlardı, valizimi bırakmamı istiyorlardı. Ağlamaları sokağa kadar eşlik etti bana.

Napoli'ye uzanan yol bana çok uzun geldi. Şehre inen tepeye vardığımızda pencereye yapıştım. Tren yavaşlayıp kentsel dokuya doğru kaydıkça içimdeki telaş artıyordu. Rayların, parmaklıkların, trafik ışıklarının, taş duvarların ardında uzanan gri apartmanlarıyla varoşların sevimsizliğini gördüm. Tren istasyona girdiğinde bana öyle geldi ki, kendimi bağlı sandığım Napoli, dönmekte olduğum Napoli artık sadece Nino anlamını taşıyordu. Benim yaşadıklarımdan çok daha büyük dertlerle boğuştuğunu biliyordum. Eleonora onu evden kovmuştu, onun için de şu anda her şey geçiciydi. Birkaç haftadan beri Duomo'ya bir iki adım ötede oturan üniversiteden bir meslektaşında kalıyordu. Beni nereye götürecekti, ne yapacaktık? Daha da önemlisi, yaşadığımız olaya nasıl bir son biçeceğimize ilişkin elimizde tek bir somut varsayımımız olmadığından nasıl bir karar alacaktık? Şu anda emin olduğum tek gerçek, arzudan tutuştuğum, ona kavuşmak için can attığımdı. Trenden inerken, beni peronda karşılamasını engelleyecek bir neden çıkmış olmasından korkuyordum. Oysa oradaydı: uzun boyuyla yolcu kalabalığının içinde dikkat çekiyordu.

Bu beni rahatlattı, Mergellina mahallesindeki küçük bir otelde oda tutmuş olduğunu öğrenince daha da memnun oldum; beni arkadaşının evinde gizli tutmak gibi bir niyeti olmadığını

kanıtlamıştı. Aşktan deliye dönmüştük, zaman uçtu gitti. Akşam olunca birbirimize sarılarak deniz kenarında gezintiye çıktık, bir koluyla benim omzuma sarılmıştı, arada sırada eğilip öpüyordu. Benimle Fransa'ya gelmeye ikna edebilmek için her yolu denedim. Önce bir heveslendi, sonra vazgeçti, üniversitedeki işlerini bahane etti. Eleonora ya da Albertino'dan hiç söz etmedi; onların adlarını anmak bile birlikteliğimizin sevincine gölge düşürecek gibiydi. Bense ona kızların çaresizce ağlamalarını anlattım, en kısa sürede bir çözüm bulmamız gerektiğini söyledim. Gergin olduğunu hissettim, en hafif bir gerilime bile duyarlıydım, bana her an şöyle diyebilirmiş gibi geliyordu: başaramayacağım, evime dönüyorum. Ama artık ben yoldan çıkmıştım. Akşam yemeğine gittiğimizde bana asıl sorunun ne olduğunu açıkladı. Ansızın ciddileşti ve can sıkıcı bir gelişme olduğunu söyledi.

"Söyle bakalım," dedim.

"Bu sabah Lina aradı beni."

"Ah."

"Bizi görmek istiyor."

7.

Akşamın tadı kaçtı. Nino, Lila'ya Napoli'ye geldiğimi söyleyen kişinin kayınvalidem olduğunu açıkladı. Büyük bir utanç içinde ifade etti kendini, sözcükleri son derece özenle seçti, şu bilgileri özellikle vurguladı: İletişim bilgilerim hiçbir zaman olmadı onda; meslektaşımın ev telefonunun numarasını kız kardeşimden öğrenmiş; istasyona gelmek için evden çıkmamdan bir iki dakika önce aradı; öfkelenmenden ve günümüzün mahvolmasından çekindiğim için hemen söylemedim sana. Sonunda kederle şöyle bitirdi konuşmasını:

"Nasıl bir tip olduğunu biliyorsun, ona hayır diyemedim. Yarın sabah on birde onunla randevumuz var, Amadeo Meydanı'ndaki metronun girişinde bekleyecek bizi."

Kendimi kontrol edemedim:

"Ne zamandan beri iletişim halindesiniz? Görüştünüz mü hiç?"

"Ne diyorsun sen? Kesinlikle hayır."

"Sana inanmıyorum."

"Elena, sana yemin ederim ki 1963 yılından beri onunla konuşmadım ve görüşmedim."

"Çocuğun senin olmadığını biliyorsun değil mi?"

"Bu sabah söyledi."

"Demek ki uzun uzadıya ve özel konulardan da konuştunuz."

"Çocuk konusunu ortaya atan oydu."

"Peki sen bunca zaman boyunca bu konuyu hiç merak etmedin mi?"

"Bu benimle ilgili bir sorun, şimdi tartışma gerekliliğini duymuyorum."

"Senin sorunların artık benim de sorunlarım sayılır. Birbirimize söyleyecek çok şeyimiz var, zamanımız az ve ben kızlarımı, zamanımı Lina ile harcamak için bırakmadım. Nasıl düşünebildin böyle bir randevu ayarlamayı?"

"Senin hoşuna gideceğini sandım. Ayrıca şurada telefon var: istiyorsan ara arkadaşını ve işimiz olduğunu, onu göremeyeceğimizi söyle."

İşte ansızın sabrı taşmıştı, sustum. Evet, Lila'nın nasıl bir tip olduğunu çok iyi biliyordum. Floransa'ya döndüğümden beri defalarca aramıştı; düşünecek bambaşka konularım olduğundan her sefer kapatmış ve bununla yetinmeyerek Adele'ye –telefona onun yanıt vermesi halinde– evde olmadığımı söylemesini rica

etmiştim. Ama Lila asla pes etmemişti. Bu durumda herhalde Napoli'de olduğumu Adele'den öğrenmişti; herhalde mahalleye gitmeyeceğimi düşünmüştü, herhalde benimle görüşebilmek amacıyla Nino ile iletişim kurmanın yolunu bulmuştu. Bunda ne kötülük vardı ki? Ayrıca ne bekliyordum ben? Onun Lila'yı, Lila'nın onu sevmiş olduğunu ezelden beri biliyordum. O halde? Bu çok önceleri yaşanmıştı ve kıskanmam söz konusu değildi. Yavaştan elini okşadım, mırıldandım: Peki, yarın Amadeo Meydanı'na gideriz.

Yemeğimizi yedik, uzun uzun geleceğimizden söz eden o oldu. Nino, Fransa'dan döner dönmez ayrılık başvurusu yapmam konusunda benden söz aldı. Her ne kadar durum karışıksa, Eleonora ve akrabaları onun canına okuyacaksa da, avukat bir arkadaşıyla bağlantı kurduğunu, sonuna kadar gitmeye kararlı olduğunu söyledi. Biliyor musun, dedi, Napoli'de böyle şeyler daha zordur: geri kalmış zihniyet ve edepsizlik yüzünden karımın ebeveyni, paraları olsa da, yüksek sınıfa mensup olsalar da, benim ya da senin ebeveyninden farklı değiller. Kendini daha iyi ifade etmek istercesine eşimin ailesini övmeye girişti. Ne yazık ki dedi yüksek sesle, ben senin gibi şanslı değilim, Airota ailesi büyük bir kültürel geleneğin, hayranlık verici bir uygarlığın temsilcileri olarak son derece efendi insanlar.

Susup onu dinledim ama Lila girmişti bir kez aramıza, gelip oturmuştu soframıza ve onu bir türlü uzaklaştıramıyordum. Nino konuşurken, sadece onunla olabilmek adına başını ne türlü dertlere sokmuş olduğunu anımsadım; Stefano'nun, ağabeyinin ya da Michele Solara'nın canına okumasından hiç çekinmemişti. Sonra saniyenin binde birlik bir anında, kendi ailelerimizin lafı edilince, İschia, Maronti kumsalı gözlerimin önüne geldi –Lila Forio'da Nino ile, ben ıslak kumların üstünde Donato

ile– ve dehşet duygusu hissettim. Bu, diye düşündüm, ona asla açıklayamayacağım bir sır. Birbirini seven bir çift için bile dile getirilemeyen ne çok kelime vardı ve başkalarının bu kelimeleri telaffuz ederek aşkımızı mahvetmeleri riski ne kadar yüksekti. Babası ve ben, o ve Lila. Tepkisel bir şekilde, Pietro'nun adını andım, onun ne kadar ıstırap çektiğini söyledim. Nino kızdı, kıskançlık sırası şimdi ona gelmişti; sakinleştirmeye çalıştım. Kesin kopmalar, kesin kararlar istiyordu, bunları ben de istiyordum, yeni bir hayata başlamak için bunlar bize şart görünüyordu. Ne zaman ve nerede başlayabileceğimizi düşündük. Görevi Nino'yu kaçınılmaz olarak Napoli'ye bağlıyordu, kızlar da beni Floransa'ya.

"Dön burada yaşa," dedi ansızın, "en kısa zamanda taşın buraya."

"Mümkün değil, Pietro'nun kızları görmesi gerekir."

"Sırayla yaparsınız bunu, bir keresinde sen götürürsün, bir keresinde kendi gelir."

"Kabul etmeyecektir."

"Kabul edecektir."

Akşam bu şekilde aktı gitti. Sorunu deştikçe daha karmaşık görünüyordu gözümüze; birlikte bir hayatı daha çok hayal ettikçe –her gün, her gece– birbirimizi daha çok arzuluyorduk ve güçlükler siliniyordu. Bu arada boşalmış olan lokantada garsonlar aralarında konuşuyorlar, esniyorlardı. Nino hesabı ödedi, şimdi daha canlanmış olan kıyıya indik. Karanlık suya bakarken, kokusunu içime çekerken, mahallenin Pisa'ya, Floransa'ya gittiğim zamana göre şimdi çok daha uzakta olduğunu hissettim. Napoli de öyleydi, ansızın bana Napoli'den çok çok uzakta göründü. Lila da Lila'dan uzaktı, yanımda onun değil, kendi kaygılarımın olduğu hissini tattım. Yan yana, can cana Nino ve bendik sadece. Kulağına fısıldadım: gidip uyuyalım.

8.

Ertesi sabah erken uyandım ve banyoya kapandım. Uzun bir duş yaptım, saçlarımı özenle kuruttum, çok güçlü olan otel fönünün saçlarıma yanlış bir kıvrım vermesinden korktum. Saat on olmadan Nino'yu uyandırdım, hâlâ uyku mahmuru olsa da giydiğim giysi için beni komplimanlara boğdu. Yeniden yanına çekmeye çalıştı, elinden kurtuldum. Bir şey yokmuş numarası yapmaya çalışsam da, onu bağışlamakta zorlanıyordum. O yeni aşk günümüzü Lila gününe dönüştürmüştü ve şimdi zamanı mutlak bir şekilde belirleyen o sevimsiz buluşmaydı.

Onu kahvaltı etmek için sürükledim, uysalca izledi beni. Gülmedi, benimle dalga geçmedi, parmaklarının ucuyla saçlarıma dokunarak, çok güzelsin dedi. Elbette alarm halinde olduğumu hissediyordu. Gerçekten de öyleydi, Lila'nın buluşmaya tam formunda gelmesinden korkuyordum. Ben böyleydim, o ise doğası gereği zarifti. Dahası, şimdi yeniden para sahibiydi, isterse gençliğinde Stefano'nun paralarıyla yaptığı üzere şimdi de kendine özen gösterebilirdi. Yeniden Nino'nun gözlerini kamaştırmasını istemiyordum.

Saat on buçuğa doğru çıktık, soğuk bir rüzgâr esiyordu. Amadeo Meydanı'na doğru acele etmeden yürüyerek gittik; kalın bir paltom olsa da titriyordum, o bana sarılıyordu. Lila'nın adını anmadık. Nino bana biraz yapay bir şekilde komünist belediye başkanı sayesinde Napoli'nin ne kadar düzeldiğini anlattı ve kızlarla en kısa sürede buraya yerleşmem için baskı yaptı. Yol boyunca beni sımsıkı sarmaladı ve metro istasyonuna kadar böyle yapacağını umdum. Lila'nın şimdiden girişte olmasını ve bizi uzaktan görmesini, bizi güzel bulmasını, şöyle düşünmeye mecbur kalmasını istiyordum: Kusursuz bir çift. Ama buluşma yerimize birkaç

metre kala Nino kolunu çekti ve bir sigara yaktı. Ben içgüdüsel olarak elini tuttum, sımsıkı sıktım, meydana böyle girdik.

Lila'yı ilk anda göremedim, bir an için gelmeyeceğini ümit ettim. Oysa bana seslendiğini işittim – her zamanki gibi emreden sesiyle bağırıyordu, onu işitmemem, dönmemem, sesine itaat etmemem mümkün değilmiş gibi. Metro tünelinin karşısındaki barın eşiğinde duruyordu, ellerini kahverengi çirkin paltosunun ceplerine sokmuştu, her zamankinden daha zayıftı, biraz öne eğik duruyordu, gümüşî tellerle dolmuş saçları parlak karaydı ve at kuyruğu yapılmıştı. Bana her zamanki Lila, yetişkin Lila, fabrika deneyimlerini yaşamış olan Lila gibi göründü: güzelleşmek için hiçbir şey yapmamıştı. Bana sıkı sıkı sarıldı, fazla içtenlik içermeyen bir şekilde karşılık verdim, sonra gürültülü bir şekilde yanaklarımdan öptü ve neşeli bir kahkaha attı. Nino'ya ise dalgınca elini uzattı.

Bara girip oturduk, neredeyse hep o, yalnızca ikimiz varmışız gibi konuştu. Besbelli yüzümden okunmakta olan düşmanca duygularımı hemen göğüsledi, sevgi dolu bir ses tonuyla gülerek şöyle dedi: Tamam, yanıldım, seni gücendirdim, ama artık yeter, nasıl bu kadar alıngan oldun sen, biliyorsun ki ne yapsan benim için değerlisin, hadi, barışalım.

Donuk tebessümlerle geri durdum, ne evet dedim ne hayır. Nino'nun karşısına oturmuştu ama ona tek bir kez bile bakmadı, yarım kelime bile etmedi. Benim için oradaydı, bir keresinde elimi tuttu, ben usulca çektim. Barışalım istiyordu, hayatıma verdiğim yeni yönü her ne kadar paylaşmasa da yeniden hayatıma dahil olmak istiyordu. Yanıtlarımı kesinlikle dikkate almadan sorusuna soru ekliyor olması dikkatimi çekti. Bana ait her köşeyi işgal etmek için öylesine arzuluydu ki, bir konuya değindiği anda bir başkasına atlıyordu.

"Pietro ile?"

"Kötü."
"Kızların?"
"İyiler."
"Boşanacak mısın?"
"Evet."
"Siz ikiniz birlikte mi yaşayacaksınız?"
"Evet."
"Nerede, hangi şehirde?"
"Bilmiyorum."
"Buraya dön."
"Karmaşık."
"Ben sana ev bulurum."
"Gerekirse bildiririm sana."
"Yazıyor musun?"
"Bir kitabım yayımlandı."
"Yeni bir tane mi?"
"Evet."
"Kimse söz etmedi."
"Şimdilik sadece Fransa'da yayımlandı."
"Fransızca olarak mı?"
"Elbette."
"Roman mı?"
"Kurmaca ama bir tez üzerine kurulu."
"Neden söz ediyor?"

Genel geçer yanıtlar verdim, kısa kestim. Enzo'yu, Gennaro'yu, mahalleyi, işini sormayı yeğledim. Oğluyla ilgili komik bir ifadeye büründü, onu az sonra göreceğimi söyledi, şimdi okuldaydı ama Enzo ile geleceklerdi ve güzel de bir sürpriz yaşayacaktım. Konu mahalleye gelince umursamaz bir tavır takındı. Manuela Solara'nın ölümüne ve ardından kopan kıyamete gönderme yaparak şöyle dedi: Sıradan bir iş, İtalya'nın dört bir ya-

nında olduğu üzere cinayete kurban gidiliyor. Sonra şaşırtıcı bir şekilde anneme getirdi sözü, çatışmalı ilişkimizi bilmesine karşın onun enerjisini ve becerikliliğini övdü. Gene aynı derecede şaşırtıcı olarak kendi anne ve babasından muhabbetle söz etti, ezelden beri içinde oturdukları evi satın alabilmek için para biriktirdiğini ve onların huzur içinde oturmalarını sağlamak istediğini söyledi. Bu cömert davranışına mazeret göstermesi gerekiyormuş gibi, bu hoşuma gidiyor, dedi, içinde doğdum, oraya bağlandım, Enzo ve ben bu kadar çalışıyorsak, evin sahibi olabiliriz. Günde on iki saat didiniyordu; sadece Michele Solara için çalışmıyordu, başka müşterileri de vardı. Yeni bir makineyi öğreniyorum şimdi –diye anlattı–, sistem 32, sana Acerra'ya geldiğinde gösterdiğimden çok daha iyisi: Beyaz büyük bir kasası, altı inçlik minik bir ekranı, klavyesi ve ona bağlı bir yazıcısı var. Yakında piyasaya çıkacak daha gelişmiş sistemler hakkında konuştu da konuştu. Çok bilgiliydi, her zamanki gibi yenilikleri izliyordu ama eminim birkaç gün içinde bunlardan da usanıyordu. Ona göre, yeni makinenin kendine özgü bir güzelliği vardı. Yazık, dedi, makine dışında her yeri pislik götürüyordu.

İşte o noktada Nino söze karıştı ve o ana dek benim yaptığımın tam tersini yaptı: Ona sonu gelmeyen haberler vermeye başladı. Kitabım hakkında çok güzel sözler söyledi, çok yakında İtalya'da da çıkacağını müjdeledi, Fransız eleştirmenlerin övgülerinden dem vurdu, kocam ve kızlarımla pek çok sorunum olduğunu, kendisinin karısıyla ayrıldığını anlattı ve Napoli'de yaşamaktan başka çaremiz olmadığı sonucuna vararak onu bize bir ev aramak konusunda yüreklendirdi, onun ve Enzo'nun işi hakkında bilgece sorular sordu.

Biraz çekinerek de olsa oturup dinledim. Hep mesafeli bir ifadeyle konuştu; en başta bana şimdiye dek Lila ile hiç görüşmediğini, ikinci olarak da Lila'nın onun üzerinde bir etkisi

olamayacağını vurgulamak için böyle yaptığını düşündüm. Bir an bile Colombe ve genellikle başka kadınlarla kullandığı o baştan çıkartıcı ses tonunu duymadım. İşveli ifadelere başvurmadı, asla gözlerinin tam içine bakmadı, ona dokunmadı: Sesi sadece beni överken biraz yumuşadı.

Bu benim Citara kumsalını anımsamamı engellemedi; o zaman, o ve Lila beni dışlamak, kendi sohbetlerine dalmak için her türlü konudan yararlanırlardı. Ama şimdi tam zıddının yaşanmakta olduğunu gözlemledim. Birbirlerine karşılıklı sorular yöneltirlerken bile bunu birbirlerini görmezden gelerek, tek muhatap benmişim gibi bana bakarak yaptılar.

Hiçbir konuda uzlaşma noktası bulamadan yarım saat bu şekilde tartıştılar. Napoli hakkındaki görüş ayrılıklarını vurgulayışları beni özellikle şaşırttı. Siyasi bilgi dağarcığım artık acıklı bir hal almıştı: Kızların bakımı, küçük kitabım için yaptığım hazırlık okumaları, yazım aşaması ve de özel hayatımda yaşadığım deprem beni gazete okumaktan bile uzaklaştırmıştı. Oysa o ikisi her şey hakkındaki her şeyden haberdardılar. Nino iyi tanıdığı ve güvendiği Napolili komünistlerin ve sosyalistlerin adlarını sıralıyordu. Önceki yağmacılarla ilgisi olmayan, sevimli, efendi bir kişi olarak tanımladığı belediye başkanının yönetimindeki yeni dürüst belediye idaresini övdü. Sonuç olarak şunu söyledi: Nihayet burada yaşamak ve çalışmak için iyi gerekçelerimiz var, bu büyük bir fırsat ve burada olmalıyız. Ama Lila onun söylediği her şeyle alay etti. Napoli, dedi, eskisi gibi iğrenç, daha önce yapmış oldukları rezillikler konusunda monarşistlere, faşistlere ve Hıristiyan demokratlara iyi bir ders verilmez ve solcuların yaptığı gibi konunun üzeri bir taşla kapatılırsa şehri pek yakında gene miskinler –bu kelimeyi söyledikten sonra tiz bir sesle güldü– belediye bürokrasisi, avukatlar, muhasebeciler, bankalar ve *camorra* ele geçirir. Çok geçmeden

bu tartışmanın merkezine de beni koyduklarını fark ettim. Her ikisi de Napoli'ye dönmemi istiyordu ama her biri, üzeri örtülü bir şekilde, ötekinin etkisinde kalmamı engellemeye çalışıyordu ve zaman kaybetmeden hayali kurulan şehre taşınmam için baskı yapıyordu: Nino'nun aklındaki şehir barış içinde yaşayan ve iyi yönetilen bir yerdi; Lila'nınki ise bütün yağmacıların intikamının alındığı, komünistlere ve sosyalistlere yüz verilmediği, her şeyin sıfırdan başladığı bir yer.

Bütün bu süre içinde ikisini inceledim. Sohbet karmaşık konulara açıldıkça, Lila gizli tuttuğu, önceden bildiğim İtalyancasının üzerindeki örtüyü kaldırıyordu ve bu o gün beni gerçekten şaşırttı, çünkü her cümlesi onu görünmek istediğinden de kültürlü gösteriyordu. Her zaman parlak, kendinden emin olan Nino'nun kelimelerini özenle seçmesi, zaman zaman çekingenleşmesi beni etkiledi. Her ikisi de kendini rahat hissetmiyor, diye düşündüm. Geçmişte birbirlerine yüzlerini peçesiz göstermişlerdi ama şimdi bunu yapmış olmaktan utanıyorlar. Neler oluyordu bu anda? Beni kandırıyorlar mıydı? Gerçekten benim için mi savaşıyorlar, yoksa sadece eskiden hissettikleri çekimi dizginlemeye mi uğraşıyorlar? Az sonra özellikle sabırsızlanma belirtileri gösterdim. Lila bunu fark etti, tuvalete gidecekmiş gibi yapıp ortadan kayboldu. Ben tek kelime etmedim, Nino'ya karşı saldırgan bir tavır sergilemekten korkuyordum; o da susuyordu. Lila döndüğünde, neşeyle seslendi:

"Haydi, zamanı geldi, şimdi Gennaro'ya gidiyoruz."

"Mümkün değil," dedim, "bir işimiz var."

"Oğlum seni çok sevdi, buna üzülecektir."

"Selamımı söyle, benim de onu sevdiğimi söyle."

"Martiri Meydanı'nda randevum var, sadece on dakika uzakta, Alfonso'ya da merhaba deriz, gidersiniz."

Gözlerinin içine baktı, sanki onları saklamak istercesine hemen kıstı. Amacı bu muydu acaba? Nino'yu Solara kardeşlerin ayakkabı mağazasına sürüklemek, bir buçuk yıl boyunca gizlice seviştikleri yere yeniden götürmek miydi?

Şöyle bir gülümseyerek yanıtladım onu: Hayır, üzgünüm, gerçekten kaçmamız gerekiyor. Sonra da Nino'ya baktım ve onun hesabı ödemek için garsona işaret ettiğini gördüm. Lila şöyle dedi: Ben ödedim zaten. Nino buna itiraz ederken gene bana döndü ve o fesat haliyle ısrar etti:

"Gennaro tek başına gelmeyecek, Enzo getirecek onu. Onlarla birlikte seni görmek için can atan biri daha gelecek, onu esenlemeden gidersen gerçekten yazık olur."

O kişi, yeniyetmelik yıllarımda sevgilim olan Antonio idi; Solara kardeşler annelerinin cinayete kurban gitmesinden sonra apar topar Almanya'dan çağırmışlardı.

9.

Lila bana Antonio'nun tek başına Manuela'nın cenazesi için geldiğini ve tanınmayacak kadar zayıflamış olduğunu anlattı. Kısa süre içinde Stefano ve Ada ile birlikte yaşayan Melina'ya yakın bir ev tutmuştu, sonra da Alman karısıyla üç çocuğunu getirtmişti mahalleye. Demek ki evlendiği, çocukları olduğu doğruydu. Zihnimde birbirine uzak düşen hayat çizgilerini bir araya getirdim. Antonio ait olduğum dünyanın önemli bir parçasıydı, Lila'nın onunla ilgili sözleri o sabahın ağırlığını biraz hafifletti, kendimi daha hafif hissettim. Nino'ya mırıldandım: Sadece bir iki dakika, olur mu? O, omuzlarını silkti, Martiri Meydanı'na doğru yürümeye başladık.

Mille ve Filangieri Caddeleri boyunca yürüdüğümüz sürece Lila beni ele geçirdi; ellerini ceplerine sokmuş, başını öne eğmiş, kesinlikle keyifsiz görünen Nino peşimizden gelirken o bana eski samimiyetle konuşmaya başladı. İlk fırsatta Antonio'nun ailesini de tanımam gerektiğini söyledi. Onun karısını ve çocuklarını gayet ayrıntılı bir şekilde anlattı. Kız çok güzeldi, benden daha sarışındı, çocuklarının üçü de sapsarıydı, hiçbiri Arap gibi esmer olan babalarına çekmemişti: Beşi birlikte yürürlerken bembeyaz tenli karısıyla çocukları, mahallede dolaştırılmaya çıkarılmış savaş esirlerini andırıyorlardı. Güldü, sonra Antonio dışında bana merhaba demek için bekleyenlerin listesini saymaya başladı: Carmen –ama çalışması gerektiğinden bir iki dakika kalabilecek ve Enzo ile hemen ayrılacaktı–, tabii Solara ailesinin mağazasını yönetmeyi sürdüren Alfonso ve çocuklarıyla Marisa. Onlara sadece birkaç dakikanı ayırırsan, hepsini mutlu edersin: Hepsi seni çok seviyor.

O konuşurken az sonra yeniden göreceğim kişilerin evliliğimin bittiği haberini bütün mahalleye yayacaklarını, ailemin bunu öğreneceğini, annemin Sarratore'nin oğlunun sevgilisi olduğum haberini alacağını düşünüyordum. Ne var ki bu durumun beni tasalandırmadığını fark ettim, tam tersine, arkadaşlarımın beni Nino ile görecek olmaları hoşuma gidiyordu; eminim arkamdan şöyle konuşacaklardı: Canının istediğini yapıyor bu kadın, kocayı, kızları bırakmış, yeni biriyle birlikte olmaya başlamış. Resmen Nino ile birlikte anılmayı *arzu ettiğimi* fark ederek şaşırdım, onunla görülmek, Elena-Pietro çiftini silip onun yerine Elena-Nino çiftini koymak istiyordum. Ve ansızın ne kadar sakin olduğumu hissettim, neredeyse Lila'nın beni içine atmak istediği ağın içine yerleşmeye hazırdım.

O soluk almadan sözleri birbiri ardına diziyordu, bir ara eski alışkanlığıyla koluma girdi. Bu davranışını da umursamadım.

Hâlâ eskisi gibi olduğumuza inanmak istiyor, diye düşündüm ama artık ikimizin de karşılıklı olarak tükendiğimizi anlamasının zamanı gelmişti; onun bu kolu şimdi tahta bir değnek ya da eski günlerin heyecan verici temasının hayaletimsi tortusuydu. Sonra tezat bir şekilde yıllar önce onun gerçekten hastalanıp ölmesini dilediğim anı hatırladım. O zamanlar –diye düşündüm– her şeye rağmen ilişkimiz canlıydı, yoğundu ve bu nedenle de daha acı vericiydi. Oysa şimdi yeni bir durum vardı. –O korkunç dileği de içinde barındıran– bütün sıcaklığım şimdi ezelden beri sevdiğim erkeğe yoğunlaşmıştı. Lila hâlâ eski gücüne sahip olduğunu, beni kendiyle birlikte canının istediği yere sürükleyebileceğini sanıyordu. Peki nihayetinde kurguladığı neydi ki: Ham aşkları, ergenlik tutkularını yeniden ziyaret etmek mi? Birkaç dakika önce gözüme kötü görünenler, ansızın bir müze kadar masum bir hal almıştı. O istesin ya da istemesin, benim için şu anda önemi olan şey bambaşkaydı. Ben ve Nino, Nino ve ben önemliydik, mahallenin küçük dünyasında bir deprem yaratmak bile oluşturduğumuz çifte hoş bir onaylama anlamına geliyordu. Lila'yı hissetmez olmuştum, kolunda can yoktu, kumaş kumaşa değiyordu o kadar.

Martiri Meydanı'na vardık. Dükkânda kız kardeşiyle çocuklarının da olduğunu haber vermek için Nino'ya döndüm. Keyifsiz bir şeyler mırıldandı. SOLARA tabelası göründü, içeri girdik ve bütün bakışlar Nino'ya çevrilse bile yalnızmışım gibi karşılandım. Ağabeyine yönelen bir tek Marisa oldu, ikisi de bu karşılaşmadan hoşnut görünmüyordu. Kız neden arayıp sormadığı konusunda sitemler ederken bağırmaya başladı: Annem hasta, babam dayanılmaz biri oldu ama senin umurun değil. Nino tek söz etmedi, yeğenlerini dalgın dalgın öptü, Marisa ona saldırmayı sürdürünce dedi ki: Ben kendi dertlerimle uğraşıyorum, Marí, rahat bırak beni. Ben sevgiyle şuraya buraya çekiştiriliyor olsam

da gözümü ondan ayırmadım; artık kıskanmıyordum ama huzursuz olmasından çekiniyordum. Antonio'yu hatırlıyor mu, tanıyabilmiş miydi bilmiyorum; bir gün evin önünde onu döven kişinin eski sevgilim olduğunu bilen bir tek bendim. Mesafeli bir şekilde selamlaştıklarını gördüm –bir baş hareketi, hafif bir gülümseme–; daha sonra o ve Enzo, o ve Alfonso, o ve Carmen arasında da aynı selamlaşma yaşandı. Nino için onların hepsi yabancıydı, onun neredeyse hiç ait olmadığı benim ve Lila'nın dünyasına aittiler. Sonra sigara tüttürerek mağazanın içinde dolaştı, kimse, kız kardeşi bile bir daha onunla konuşmadı. Oradaydı, vardı, kocamı uğruna terk ettiğim erkekti. Lila bile –özellikle o– kesin bir tavır almak zorunda kaldı. Şimdi herkes onu yeterince incelemişken, artık tek istediğim, onu buradan mümkün olduğunca çabuk çıkartmak ve alıp gitmekti.

10.

O mekânda kaldığım yarım saat süresince geçmiş ve şimdi kaotik bir biçimde çarpışıp durdular: Lila tarafından tasarlanan ayakkabılar, onun gelinlikli fotoğrafı, mağazanın açılış ve onun bebek düşürme gecesi, kendi amaçları doğrultusunda ortamı bir oturma salonuna, aşk yuvasına dönüştürmesi; ve gündemdeki konu, her birimiz otuzlarını aşmış, birbirinden çok farklı öykülerimiz, açıkça söylenen ve gizlenen sözcükler.

Belli bir tavır takındım, neşeli bir havaya büründüm. Herkesle öpüştüm, kucaklaştım, on iki yaşına gelen, dudaklarının üstünde esmer bir tüy gölgesi beliren, fazlasıyla şişman, tüm hatlarıyla Stefano'nun ergenlik yaşlarındaki halini andıran ve Lila'nın onu yaparken kendinden hiçbir şey katmadığı belli olan

Gennaro ile bir iki kelime konuştum. Marisa'nın hem çocuklarına hem kendine karşı aynı şekilde sevgi göstermek zorunda hissettim kendimi; benim özenim karşısında duyduğu mutlulukla imalı cümlelere geçti; hayatımın nasıl bir yöne evrildiğini bilen birine özgü sözler etti. Şöyle dedi: Bundan sonra Napoli'ye daha sık geleceğine göre, rica ediyorum, sık sık görüşelim; yapacak çok işlerin olduğunu biliyoruz, sizler eğitimli insanlarsınız, bizler öyle değiliz ama gene de biraz zaman ayırmalısınız.

Kocasının yanında duruyordu, açık havaya koşmak için can atan oğullarını oyalıyordu. Yüzündeki çizgilerde Nino ile bir kan bağı yakınlığı aradıysam da ne ağabeyine, ne annesine benzerliğini görebildim. Şimdi biraz da kilo aldığından, daha çok Donato'ya benziyordu; babasına çeken o yapmacık konuşmasıyla bende güzel bir ailesi, iyi bir hayatı olduğu izlenimini bırakmaya çalışıyordu. Alfonso da ona uymak için başıyla evet işareti yapıyor, bembeyaz dişleriyle bana gülümsüyordu. Onun görünümü beni allak bullak etti. Son derece şıktı, uzattığı kapkara saçlarını atkuyruğu yapmıştı ve bu onun çizgilerinin zarafetini daha da ortaya koyuyordu ama davranışlarında, yüzünde bir türlü anlamlandıramadığım, beklenmedik bir şey vardı ki, bu beni huzursuz etti. O ortamda benim ve Nino'nun dışında adam gibi eğitimli olan tek kişi oydu ve bu eğitim –bana öyle geldi– zamanla solgunlaşıp gitmek yerine onun çehresindeki çizgilere bir esneklik kazandırmıştı. Ne kadar güzeldi, ne kadar edepliydi. Onun elinden kurtulmaya çalışmasına karşın, Marisa onu her şeye rağmen istemişti ve şimdi yaşlandıkça eril çizgilere bürünen Marisa'nın yanında o giderek dişileştirdiği erkekliğiyle mücadele ediyordu; Michele Solara'dan olduğu söylenen iki oğulları da yanlarındaydı. Evet, diye fısıldadı Alfonso, karısının davetine katılarak, bir kere bize akşam yemeğine gelirseniz bizi çok mutlu edersiniz. Ve Marisa: Yeni kitabını ne zaman yazıyorsun Lenú? Bekliyoruz

haydi; ama kendini güncellemen gerekiyor, senin kitabın pis gelmişti ama aslında yeterince pis sayılmazdı, şimdi ne pornografik şeyler yazılıyor görüyor musun?

Oradakilerden hiçbiri Nino'ya yakınlık göstermediği halde, duygusal anlamda girdiğim yeni yolumu eleştirmediler, ne bir yan bakış, ne bir imalı gülümseme gösterdiler. Aksine, ben sırayla herkesi kucaklar, herkesle sohbet ederken bana sevgilerini ve güvenlerini hissettirmeye çalıştılar. Enzo gerçek gücüyle beni sımsıkı sarmaladı, tek bir kelime etmedi ama şöyle dediğini anlar gibi oldum: Kararın ne olursa olsun, seni seviyorum. Carmen ise beni hemen bir köşeye çekti –çok gergindi, saatine bakmadan duramıyordu– ve karşısındaki her şeyi bilen, her şeye muktedir, yanlış adımları aurasını buğulandıramazmış gibi gördüğü bir kişiymiş gibi bana ağabeyinden söz etmeye başladı. Çocuklarını, kocasını, kendi hayatını anlatmadı, benimkini de sormadı. Anladığıma göre Pasquale'nin terörist ününün bütün ağırlığını sadece yön değiştirmek için kendi üzerine almış gibiydi. Konuştuğumuz iki üç dakika içinde bana ağabeyinin haksız yere arandığını söylemekle yetindi; onun cesaretini ve iyiliğini iade etmek istiyordu. Her daim onun yanında olma kararlılığıyla gözleri yanıp tutuşuyordu. Beni nerede yakalayacağını bilmesi gerektiğini söyleyerek telefon numaramı ve adresimi istedi. Sen önemli bir insansın Lenú –diye fısıldadı–, Pasquale'mi öldürmezlerse, ona yardım edecek kişilere ancak sen ulaşabilirsin. Sonra bir kenarda, Enzo'nun bir iki adım ötesinde duran Antonio'ya işaret etti. Gel –dedi dudağının ucuyla–, sen de söyle. Ve Antonio başı öne eğik yaklaştı, aşağı yukarı şu anlama gelen sözleri ürkekçe fısıldadı: Pasquale'nin sana güvendiğini biliyorum, yaptığı o seçimden önce senin evine geldi, eğer onu yeniden görürsen uyar; ortadan yok olsun, İtalya'da insan içine çıkmasın, bunu Carmen'e de söyledim, sorun jandarma değil, sorun Solara

kardeşler: Sinyora Manuela'yı onun öldürdüğüne inanıyorlar ve onu bulurlarsa –şimdi, yarın, bir iki yıl sonra– ben ona yardım edemem. Antonio ciddi bir edayla bu konuşmayı yaparken Carmen sürekli lafa karışıyor –anladın mı Lenú– ve endişeyle beni süzüyordu. Sonunda bana sarıldı, beni öpüp fısıldadı: Sen ve Lina benim ablalarım oldunuz. Sonra da Enzo ile çekip gittiler, yapacak işleri vardı.

Böylece ben Antonio ile yalnız kaldım. Karşımda, aynı bedende birbirinden çok farklı iki ayrı kişi duruyor gibiydi. O, geçmiş yıllarda gölette yanımda olan, bana tapan çocuktu, göletin yoğun kokusunun belleğimde bıraktığı derin iz tam anlamıyla tatmin edilememiş bir arzu olarak yer etmişti. Ve o şimdi olduğu erkekti, bedeninde tek gram yağ yoktu, iri kemikleri, gergin cildi sert ve ifadesi olmayan yüzünden devasa ayakkabıların içindeki ayaklarına kadar uzanıyordu. Utanç içinde Pasquale'ye yardım edebilecek kimseyi tanımadığımı, Carmen'in beni gözünde büyüttüğünü söyledim. Ama çok geçmeden Pasquale'nin kız kardeşinin benim ayrıcalığım hakkında abartılı bir fikri olduğu gibi, Antonio'da bu fikrin daha da ileri düzeyde olduğunu anladım. Antonio her zamanki gibi mütevazı olduğumu, kitabımı hem de Almanca olarak okuduğunu, bütün dünyada tanındığımı söyledi. Uzun yıllar boyunca yurtdışında, Solara kardeşler adına kesinlikle kötü işler yaparak ve görerek yaşamış olsa da gene mahalleden biri olarak kalmıştı, üniversite mezunu olduğum, İtalyanca konuştuğum, kitaplar yazdığım için yüksek düzey insanlara özgü bir kudrete sahip olduğumu hayal etmeyi –ya da benim hoşuma gitmek için numara yapmayı– sürdürüyordu. Gülerek şöyle dedim: o kitabı Almanya'da bir tek sen satın almışsındır. Sonra karısını ve çocuklarını sordum. Tek heceli kelimelerle yanıtladı beni, bu arada beni açık havaya, meydana çıkardı. Orada nazikçe şöyle dedi:

"Şimdi senin haklı olduğunu kabullenmek zorundayım."

"Hangi konuda?"

"Sen onu istiyordun ve bana sadece yalanlar söylüyordun."

"Küçük bir kızdım."

"Hayır, büyüktün. Ve benden daha akıllıydın. Beni deli olduğuma inandırarak ne kadar büyük bir kötülük yaptığını bilmiyorsun."

"Kes artık."

Sustu, ben yeniden mağazanın içine girdim. Peşimden geldi, beni eşikte tuttu. Bir iki saniye bir köşeye oturmuş olan Nino'yu süzdü. Mırıldandı:

"Seni de üzerse, söyle bana."

Güldüm: "Tabii."

"Gülme, Lina ile konuştum. O iyi tanıyor adamı, ona güvenmemen gerektiğini söylüyor. Biz sana saygı duyuyoruz, ona değil."

Lila. Demek Antonio'yu kullanıyor, olası talihsizlikler için ona ulaklık yaptırıyordu. Neredeydi acaba? Bir köşede Marisa'nın çocuklarıyla oynadığını ama aslında kısık gözleriyle her birimizi gözetlediğini fark ettim. Ve kendine özgü tavrıyla hepimizi idare ediyordu: Carmen, Alfonso, Marisa, Enzo, Antonio, kendi oğlu ve öteki çocuklar, hatta belki mağazanın patronlarını. İçimden yeniden benim üzerimde bir daha asla otorite uygulayamayacağını geçirdim, o dönem bitmişti artık. Ona el salladım, gelip bana sıkı sıkı sarıldı, beni kendi içine çekmek istiyor gibiydi. Herkesle teker teker vedalaşırken Alfonso beni bir daha çarptı ama bu kez beni ilk andan beri sarsan şeyin bakışları olduğunu anladım. Onu Don Achille ve Maria'nın oğlu, Stefano ve Pinuccia'nın kardeşi olarak belirleyen pek az çizgi de silinip gitmişti yüzünden. Şimdi, gizemli bir şekilde, o at kuyruğu saçlarıyla Lila'ya benziyordu.

11.

Floransa'ya döndüm, Pietro ile ayrılık konusunu konuştum. Adele kızları ve olasılıkla kendini korumak için yatak odasına kapandığında şiddetle kavga ettik. Belli bir noktada fark ettik ki abartmıyorduk; kızlarımızın varlığı, çok arzuladığımız halde abartmamıza izin vermiyordu. Bunun üzerine birbirimizi hırpalamak üzere sokağa çıktık. Pietro bilmem nereye çekip gittiğinde –öfkeliydim, onu artık ne görmek ne duymak istiyordum– eve döndüm. Kızlar uyuyorlardı, Adele mutfakta oturmuş okuyordu. Ona şöyle dedim:

"Bana nasıl davrandığını fark ediyorsun değil mi?"

"Ya sen?"

"Ben mi?"

"Evet, sen: Sen ona nasıl davranmaktasın, daha önce nasıl davrandın hiç fark ettin mi?"

Onu öylece bıraktım ve kapımı vurarak odama kapandım. Bu sözlere kattığı küçümseme beni şaşırtmış, yaralamıştı. İlk kez böyle açıktan açığa bana karşı tavır alıyordu.

Ertesi gün kızların döktüğü gözyaşlarının ve incelemem gereken kitapların yarattığı suçluluk duygusuyla Fransa'ya doğru yola çıktım. Ama ben okumaya yoğunlaştıkça sayfalar Nino'ya, Pietro'ya, kızlarıma, Pasquale'nin kız kardeşi tarafından savunulmasına, Antonio'nun sözlerine, Alfonso'nun değişimine bulanıyordu. Trenle yorucu bir yolculuk sonucu Paris'e vardım, kafam iyice karışmıştı. Gene de istasyona indiğimde yayınevinin iki sahibesinin daha genç olanını gördüğümde neşem yerine geldi, Nino ile Montpellier'de tattığım dışa açılma zevkini yeniden hissettim. Ama bu sefer oteller, anıtsal büyüklükte amfiler yoktu; her şeyin daha mütevazı olduğu ortaya çıktı. İki kadın beni büyük şehirlerde, küçük kasabalarda gezdirdiler, her gün bir seyahat

yaptık, her akşam bir kitapçıda ve hatta özel evlerde toplantılar düzenledik. Yemeklere, uykuya gelince ev mutfağıyla, küçük bir yatakla hatta bir divanla yetinmek zorunda kaldım.

Çok yoruldum, görünümüme giderek daha az önem verir oldum, zayıfladım. Gene de yayıncılarımın ve her akşam buluştuğum okurlarımın hoşuna gittim. Oradan oraya gezerek, şununla ya da bununla bana ait olmayan ama hızla idare etmeyi öğrendiğim bir dille tartışırken, çok yıllar önce birinci kitabımla da kanıtlamış olduğum bir alışkanlığımı yavaş yavaş yeniden keşfettim: Küçük, özel etkinlikleri toplumsal yansımaya dönüştürmek bana doğal geliyordu. Her akşam deneyimlerimden yola çıkarak başarıyla doğaçlama yaptım. İçinden geldiğim dünyadan, sefillikten, yozlaşmadan, erkek ve hatta kadın şiddetinden, Carmen'den, ağabeyine olan bağlılığından, onun başka koşullar altında asla işlemeyeceği şiddet eylemlerini meşru bulmasından söz ettim. Küçüklüğümden beri annemi ve başka kadınları gözlemleyerek fark ettiğim ailenin, annelik etmenin, erkeklere boyun eğmenin ne kadar küçültücü olduğunu anlattım. Kadının, bir erkeğe duyduğu aşk yüzünden başka kadınlara ve kendi çocuklarına karşı namusunu nasıl lekeleyebileceğinden dem vurdum. Floransa ve Milano'da feminist gruplarla kurduğum zahmetli ilişkiden bahsettim ve bunu yaparken, önem vermediğim bir deneyim ansızın önem kazandı: O zahmetli didikleme çabasına tanıklık ederken ne çok şey öğrenmiş olduğumu kalabalık karşısında fark ettim. Nasıl kendimi kabul ettirebilmek için ezelden beri erkek zekâsına sahip olmaya uğraştığımı –ben kendimi daima erkekler tarafından yaratılmış, onların hayal gücüyle sömürgeleştirilmiş hissettim, diyordum her akşam– ve son günlerde gördüğüm bir çocukluk arkadaşımın, eril bedeninden bir kadın çıkartmak için nasıl kendini sil baştan yeniden yarattığını anlattım.

O gün Solara mağazasında geçirdiğim yarım saatlik yaşanmışlığa sık sık değinmiştim ama bunu oldukça geç fark ettim; belki de bunun nedeni Lila'nın aklıma hiç gelmemiş olmasıydı. Bilmem hangi nedenle onunla arkadaşlığımız hiç aklıma gelmedi. Olasılıkla kendisinin ve çocukluk arkadaşlarımızın arzularının çalkantısına beni sürükleyen o olmasına karşın, gözlerimin önüne serdiği manzarayı deşifre etme yeteneğine sahip olmamasından kaynaklanıyordu bu. Mesela benim Alfonso'da bir kıvılcım çakarcasına gördüğüm şeyi o görebiliyor muydu? Buna kafa yoruyor muydu? Pek tahmin etmiyordum. Kendisini mahalle çarkına kaptırmıştı ve bununla yetinmişti. Oysa ben o Fransa günlerimde kendimi kaosun merkezinde, ama gene de onun kanunlarını anlayabilecek araçlara sahip hissediyordum. Küçük kitabımın da pekiştirdiği bu inancım gelecek konusunda daha az kaygı duymama yardım etti; kâğıt üzerine yazılı ve sözlü sözlerimin sergilediklerini gerçek hayatta da başarabilecekmişim gibi hissediyordum. İşte, diyordum kendime, çift olma hali çöküyor, aile çöküyor, her türlü kültürel kafes çöküyor, her olası sosyal demokrat düzenleme çöküyor ve bu arada her şey şiddetle şimdiye dek akla gelmeyen başka bir forma bürünmeyi deniyor: Ben ve Nino, benim ve onun çocuklarımızın toplamı, işçi sınıfının, sosyalizmin, komünizmin ve özellikle de beklenmeyen öznenin, kadının, benin hegemonyası. Her akşam kendimi genel çözülmeyle, ama aynı zamanda da yeniden yapılanmayla ilgili büyüleyici bir konu hakkında ikna olmuş olarak konuşurken buluyordum.

Bu arada her zaman biraz telaşlı olarak Adele'ye telefon ediyordum, bana tek heceli yanıtlar veren ya da nakarat misali –ne zaman dönüyorsun?– diye soran kızlarımla konuşuyordum. Noel yaklaşırken yayıncılarımla vedalaşmaya hazırlandım ama onlar benim kaderimi can-ı yürekten ellerine almışlardı ve gitmemi

istemiyorlardı. İlk kitabımı okumuşlardı, onu yeniden basmak istiyorlardı ve bu amaçla beni kitabımı yıllar önce basmış ama satmayı başaramamış olan eski yayınevime sürüklediler. Benden farklı olarak gayet savaşçı çıkan iki yayıncım bir yandan gönül alıp bir yandan tehdit ederek, tartışmalara ve pazarlıklara ürkekçe yaklaşan bana destek oluyorlardı. En sonunda, Milanolu yayıncımın da araya girmesiyle bir uzlaşmaya varıldı: İlk kitabım bir sonraki yıl içinde yeni yayınevimin etiketiyle yeniden yayımlanacaktı.

Nino'ya telefon ederek müjdeyi verdim, o da heyecanlanmış göründü. Ama sonra laf lafı açtı ve hoşnutsuzluğu ortaya çıktı.

"Galiba artık bana ihtiyaç duymuyorsun," dedi.

"Şaka mı yapıyorsun? Sana sarılmak için can atıyorum."

"Kendini işlerine öyle bir kaptırdın ki, benim için minicik bir köşe bile kalmadı."

"Yanılıyorsun. Senin sayende yazdım bu kitabı, her şey zihnimde gayet net."

"O zaman Noel öncesi Napoli'de ya da Roma'da görüşelim."

Ama artık buluşmamız mümkün değildi, yayıncılık sorunları o kadar çok zamanımı almıştı ki bir an önce kızlarımın yanına dönmeliydim. Gene de direnemedim, en azından birkaç saatliğine de olsa Roma'da buluşmaya karar verdik. Kuşetlide yolculuk yaptım, 23 Aralık sabahı bitkin bir şekilde başkente vardım. İstasyonda beyhude saatler geçirdim, Nino bir türlü çıkmadı ortaya, hem kaygılı hem üzgündüm. Onca soğuğa karşın ter içinde ortaya çıktığında Floransa trenine binmek üzereydim. Binlerce sorun yaşamıştı, trenle yetişemeyeceği için otomobille gelmişti. Alelacele bir şeyler atıştırdık, istasyona yakın Nazionale Caddesi'nde bir otel odası tuttuk ve kapandık. Öğleden sonra yola çıkmak istiyordum ama onu bırakma gücünü kendimde bulamadığımdan yola çıkmayı ertesi güne erteledim. Birlikte

uyumuş olmanın mutluluğuyla uyandık: Ah, ayağımı uzatmam ve uyku mahmurluğuyla yatakta yanımda yattığını keşfetmem o kadar güzeldi ki. Noel arifesindeydik, hediyeler almak için dışarı çıktık. Hem benim hem onun yola çıkışımız saatbesaat gecikti. Ancak akşamüstü valizlerimle onun otomobiline sürükledim kendimi, bir türlü ayrılamıyordum. En sonunda motoru çalıştırdı, hareket etti, otomobili trafikte görünmez oldu. Repubblica Alanı'nda kendimi zar zor sürükleyerek istasyona döndüm ama fazlasıyla gecikmiştim, birkaç dakikayla treni kaçırdım. Çaresizliğe kapıldım, Floransa'ya gece yarısı varabilecektim. Ne yazık ki böyle olmuştu işte. Eve telefon etmeye razı oldum. Telefonu Pietro açtı.

"Neredesin?"

"Roma'da, tren burada istasyonda duruyor ve ne zaman kalkacağını bilmiyorum."

"Ah şu demiryolları. Kızlara Noel yortusunun yemeğinde bize katılamayacağını söyleyeyim mi?"

"Evet, belki zamanında varamayabilirim."

Kahkahalarla güldü ve kapattı.

Bomboş, buz gibi bir trenle yolculuk yaptım, kontrolör bile binmedi. Her şeyi yitirmişim ve vicdan azabımı artıran bir kasvete esir düşmüş halde hiçliğe doğru gidiyormuşum gibi hissettim. Gecenin yarısında Floransa'ya vardım, taksi bulamadım. Valizimi ıssız sokaklar boyunca soğukta sürükledim; Noel çanlarının yankısı bile dineli epey olmuştu. Eve girebilmek için kapıyı anahtarla açmak zorunda kaldım. Evin içi kaygı verici bir karanlığa ve sessizliğe gömülmüştü. Odaları dolaştım, ne kızlar ne Adele vardı. Bitkin ve kaygılı ama aynı zamanda çaresizce bana nereye gittiklerini söyledikleri bir not aradım. Bulamadım.

Ev mükemmel bir düzen içinde derli topluydu.

12.

Aklıma çok kötü şeyler geldi. Belki Dede veya Elsa veya her ikisi de hastalanmışlardı ve Pietro ile annesi onları hastaneye götürmüştü. Ya da bir delilik yapan kocam hastanelik olmuştu ve Adele kızlarla onun yanındaydı.

Yüreğimi kemiren endişeyle evin içinde döndüm durdum, ne yapacağımı bilemiyordum. Derken her ne olduysa kayınvalidemin Mariarosa'yı uyarmış olabileceği geldi aklıma ve gecenin üçü olsa bile onu aramaya karar verdim. Görümcem, telefon uzun uzun çaldıktan sonra yanıt verdi, onu uykudan çekip çıkarmakta zorlandım. Ama sonunda Adele'nin kızları alıp Cenova'ya götürmeye karar verdiğini –iki gün önce gitmişlerdi– öğrendim; Pietro ve benim sorunumuzu serbestçe çözebilmemizi ve Dede ile Elsa'nın Noel yortusunu huzurlu bir ortamda geçirebilmelerini sağlamak istemişti.

Haber beni bir yandan rahatlattı, öteki yandan öfkelendirdi. Pietro bana yalan söylemişti: Ona telefon ettiğimde evde akşam yemeği yenmediğini, kızların beni beklemediklerini, babaanneleriyle gittiklerini biliyordu. Ya Adele? Ne hakla alıp götürmüştü kızlarımı? Telefonda beni sessizce dinleyen Mariarosa'ya kustum öfkemi. Ona sordum: Her şeyde hata mı yapıyorum, bu başıma gelenleri hak ediyor muyum? Ciddi bir ses tonuyla da olsa yüreklendirdi beni. Kendime ait bir hayatım olmasına elbette hakkım vardı ve çalışmaya, yazmaya devam etmem gerekiyordu. Sonra da kendimi zorda hissettiğim her zaman kızlarımla beni misafir etmeye hazır olduğunu söyledi.

Sözleri beni sakinleştirdi, gene de uyuyamadım. Kaygılarımı, öfkelerimi, Nino'ya duyduğum arzuyu, onun bayramı ailesiyle, Albertino ile geçiriyor olmasının hoşnutsuzluğunu yüreğimde evirip çevirdim; ben yapayalnız, sevgiden uzakta boş bir evde ka-

lakalmıştım. Sabahın dokuzunda ev kapısının açıldığını işittim, gelen Pietro idi. Hemen karşısına dikildim ve bağırdım: Neden benim iznim olmadan kızlarımı annene emanet ettin? Saçı başı karmakarışıktı, sakalı uzamıştı, şarap kokuyordu ama sarhoş görünmüyordu. Tepki vermeden bağırıp çağırmama izin verdi, sadece defalarca bezgin bir ses tonuyla şunu yineledi: Benim yapacak işlerim var, ben onlarla ilgilenemem, senin de sevgilin var, onlara ayıracak zamanın yok.

Mutfakta onu oturmaya zorladım. Sakinleşmeye çalıştım ve konuştum:

"Bir uzlaşmaya varmamız lazım."

"Ne tip bir uzlaşmaymış, anlat bakalım."

"Kızlar benimle yaşayacaklar, sen de onları hafta sonu göreceksin."

"Hafta sonu nerede?"

"Benim evimde."

"Peki nerede senin evin?"

"Bilmiyorum sonra karar vereceğim: burada, Milano'da, Napoli'de."

Bu kelime yetti: Napoli. Duyduğu anda ayağa fırladı, gözlerini fal taşı gibi açtı, ağzını beni ısıracakmış gibi yaptı, yumruğunu kaldırdığında yüzünde beliren inanılmaz vahşi ifade beni korkuttu. Bu sonu gelmeyen bir andı. Musluk damlatıyordu, buzdolabı uğulduyordu, birileri avluda gülüyordu. Pietro iriydi, yumruğu kocaman ve beyazdı. Beni daha önce bir kez sarsmıştı, şimdi de aynı şiddetle vuracağını ve beni o anda öldüreceğini hissettim ve kendimi korumak için kollarımı kaldırdım. Ama o aniden fikrini değiştirdi, arkasını döndü ve bir, iki, üç kez içinde süpürgelerin durduğu dolabı yumrukladı. Bağırarak koluna yapışmasaydım daha devam edecekti: Kes artık, yeter, elini acıtacaksın.

Bu öfkesinin sonucunda, eve dönüşümde korktuğum şey gerçekleşti: Soluğu hastanede aldık. Elini alçıya aldılar, döndüğümüzde neredeyse neşelenmiş görünüyordu. Noel olduğunu hatırladım ve yiyecek bir şeyler hazırladım. Sofraya oturduk, ansızın bana şöyle dedi:

"Dün gece anneni aradım."

Yüreğim ağzıma geldi.

"Nereden geldi bu aklına?"

"Eh, birinin onu haberdar etmesi gerekiyordu. Bana yaptıklarını anlattım ona."

"Onunla konuşmak bana düşerdi."

"Neden? Bana yaptığın gibi yalanlar söylemek için mi?"

Yeniden huzursuzlandım ama kendimi tutmaya çalıştım, benimkileri kırmamak için yeniden kendi kemiklerini kırmaya başlayacağından korkuyordum. Oysa alçılı eline bakarak sakince gülümsediğini gördüm.

"Böyle araba kullanamam."

"Nereye gidecektin?"

"İstasyona."

Annemin –aile hayatının en önemli günü addettiği ve şanıyla kutlanması gerektiğine inandığı– Noel günü trene bindiğini ve az sonra burada olacağını öğrendim.

13.

İçimden kaçmak geldi. Çekip Napoli'ye gitmeyi –tam o benimkine gelirken annemin şehrine kaçmayı– ve Nino'nun yanında biraz huzur bulmayı istedim. Oysa yerimden kımıldamadım. Her ne kadar kendimi değişmiş hissediyor olsam da, hiçbir

şeyden kaçmayan o disiplinli insan olmaktan vazgeçmemiştim. Kaldı ki, diye düşündüm, ne yapabilir annem bana? Artık koca kadınım, çocuk değilim. Olsa olsa on yıl önce hastalandığım ve Normale Üniversitesi yatakhanesinde yattığım o Noel'de olduğu gibi yiyecek güzel bir şeyler getirir.

Pietro ile birlikte annemi almak için istasyona gittik; arabayı ben kullandım. Trenden gayet mağrur bir tavırla indi; yepyeni giysiler giymişti, çantası, ayakkabıları yeniydi, hatta yanaklarına biraz allık bile sürmüştü. İyi görünüyorsun dedim, pek şıksın. Tıslarcasına yanıtladı beni: Senin sayende değil. Sonra da benimle bir daha konuşmadı. Buna karşılık Pietro'ya karşı pek muhabbetli davrandı. Elindeki alçıyı sordu, o belirsiz bir yanıt verdiğinden –kapıya çarptığını söyledi– kararsız bir İtalyancayla homurdanmaya başladı: Çarpmışmış, ben biliyorum kim çarptırdı seni, hah, çarpmış diyor bir de.

Eve vardığımızda yapmacık edebi bir kenara bıraktı. Oturma odasında aksayarak ileri geri yürürken bana uzun bir vaaz verdi. Abartılı bir şekilde kocamı övdü, ondan hemen özür dilememi emretti. Benim buna yüz vermediğimi görünce kocama beni bağışlaması için yalvarmaya başladı ve Peppe, Gianni ve Elisa üzerine yemin ederek biz barışmadığımız sürece eve dönmeyeceğini söyledi. Başlangıçta yüksek ses tonuyla hem benimle hem kocamla dalga geçtiğini sandım. Pietro'nun erdemleri başlıklı listesinin sonu gelmeyecek sandım ve –bunu kabul etmeliyim– benim erdemlerim konusunda da cimrilik etmedi. Hem zekâ hem eğitim konusunun altını bin kere çizdikten sonra ikimizin birbirimiz için yaratıldığımızı söyledi durdu. Dede'nin –en sevdiği torunuydu, Elsa'nın adını anmayı unuttu– iyiliğini düşünmemiz gerektiğini, kızın her şeyi anladığını, onu üzmenin doğru olmadığını söyledi.

Kocam o konuştuğu sürece hep uyumlu görünse de, yüzünde abartılı bir gösteri seyrediyormuş gibi şaşkın ifade vardı. Annem Pietro'ya sarıldı, onu öptü, cömertliği için teşekkür etti; bana da bağırarak bu cömertlik karşısında tek görevimin onun önünde diz çökmek olduğunu söyledi. Kaba el hareketleriyle bizi sürekli birbirimize iterek kucaklaşmamızı ve öpüşmemizi istedi. Kendimi geri çektim, uzak durdum. Bütün süre boyunca şunu düşündüm: Anneme artık katlanamıyorum, buna böyle bir anda, Pietro'nun önünde katlanamıyorum, dahası benim bu kadının kızı olduğum gerçeğini de hesaba katmam gerek. Bir yandan da kendimi şöyle düşünerek sakinleştirmeye çalışıyordum: Bu onun her zamanki hallerinden biri, az sonra yorulur, uyumaya gider. Çok büyük bir yanlış yaptığımı kabul etmemi bin birinci kere yüzüme vurarak beni yakaladığında, üzerimdeki ellerine artık dayanamadım ve kabul etmem gerekir ki büyük bir yanlış yaparak kendimi geri çektim. Şöyle bir şey söyledim: Yeter artık, boşuna yorma çeneni, artık Pietro ile yaşayamam, ben başkasını seviyorum.

Bu bir hataydı. Onu tanıyordum, böyle bir kışkırtma anı bekliyordu. Vaaz vermeyi kesti, durum bir anda değişti. Müthiş şiddetli bir şamarı yüzüme indirmesiyle hiç durmadan haykırmaya başlaması bir oldu: Kes sesini şırfıntı, sus, sus, sus. Ve beni saçlarımdan yakalamaya çalıştı, bana artık dayanamadığını; benim, *benim* gibi bir insanın hayatını Sarratore'nin oğlunun peşinden koşarak mahvediyor olmasının mümkün olamayacağını; Nino'nun berbat, babası olacak pislikten çok daha berbat bir erkek olduğunu haykırdı yüzüme. Eskiden, diye bağırdı, arkadaşın Lina seni kötü yola düşürecek diye düşünürdüm ama yanılmışım, sen, utanmaz olan *sen*mişsin: Sen olmayınca o harika bir kadın oldu. Ah akılsız kafam, keşke küçükken kırsaydım senin bacaklarını. Bu şehirde sana hanımefendi hayatı yaşatan, seni seven, sana iki kız vermiş olan altın gibi bir kocan var ve sen ona böyle

mi karşılık veriyorsun utanmaz şey? Gel buraya, seni ben getirdim bu dünyaya, şimdi de ben alacağım canını.

Üzerime saldırıyordu, beni gerçekten öldürmek istediğini düşündüm. O anlarda ona yaşattığım bütün hayal kırıklığını, benim iyiliğim için olduğunu sandığı şeye –yani onun hiç sahip olmadığı, benim sahip olduğum ve bir önceki güne kadar onu mahallenin en şanslı annesi yapmış olan evliliğe– boyun eğmemi sağlayamadığı için yaşadığı tüm o annelik sevgisi gerçeğinin nefrete dönmeye hazır olduğunu ve tanrının nimetlerine böyle nankörlük ettiğim için beni cezalandırmak istediğini hissettim. Bunun üzerine onu ittim, ondan daha yüksek sesle bağırarak ittim. İstemeden, içgüdüsel bir şekilde ittim, öyle güçlü bir şekilde yaptım ki bunu, dengesini yitirmesine yol açtım ve onu yere serdim.

Pietro korktu. Yüzünde, gözlerinde, benim dünyamın onun dünyasına çarpışını gördüm. Eminim, hayatı boyunca böyle bir sahne görmemişti, böyle avaz avaz haykırılan sözler ve böyle edepsiz tepkilere tanık olmamıştı. Annem bir iskemleyi devirerek ağır bir şekilde düşmüştü yere. Şimdi sakat ayağı yüzünden ayağa kalkmakta zorlanıyordu, tutunup kendini yukarı çekmek için eliyle masanın kenarına uzanmaya çalışıyordu. Ama durmadı, öfkeyle haykırarak beni aşağılamaya devam etti. Şok içindeki Pietro, sağlıklı koluyla ona kalkmasında yardım ederken bile durmadı. Aynı zamanda içtenlikle kederli olan çatlak ve öfkeli sesiyle gözlerini kocaman açarak kesik nefesiyle şöyle dedi: Sen artık benim kızım değilsin, o benim oğlum, o, baban da seni istemiyor artık, kardeşlerin de; Sarratore'nin oğlu sana belsoğukluğu ve frengi bulaştıracak, bu günü görmek için nasıl bir günah işledim ben ya rabbim, ah rabbim, rabbim, hemen ölmek istiyorum, şimdi şu anda ölmek istiyorum. İçindeki sıkıntı öylesine boğdu ki onu, benim şaşkınlığım içinde avaz avaz ağlamaya başladı.

Koşarak yatak odama sığındım ve kapıyı kilitledim. Ne yapacağımı bilemiyordum, ayrılığımın böylesine bir faciaya yol açacağını beklemiyordum. Korkuyordum, üzgündüm. Hangi karanlık derinlikler yüzünden, ne cüretle annemi onun fiziksel şiddetini kullanarak itmeye kalkışmıştım? Beni biraz olsun yatıştıran, az sonra gelip kapıyı tıklatan Pietro'nun usulca ve beklenmedik bir tatlılıkla söylediği sözler oldu: Açma, beni içeri almanı istemiyorum, sadece benim istediğimin bu olmadığını, bunun fazla kaçtığını, senin bile bu davranışları hak etmediğini söylemeye geldim.

14.

Annemin yumuşayacağını, sabah olunca her zamanki gibi aniden çark edeceğini, beni sevdiğini söylemenin ve her şeye rağmen benimle gurur duyduğunu ifade etmenin yolunu bulacağını umut ettim. Ama olmadı. Bütün gece boyunca Pietro ile konuştuğunu işittim. Ondan yana çıkıyordu, hayat boyu başının derdi olduğumu hınçla vurguluyordu, içini çekerek benim yanımdaki insanın sabırlı olması gerektiğini söyleyip duruyordu. Ertesi gün yeniden dalaşmayalım diye evin içinde dönüp durdum ya da onların sohbetine bulaşmayıp tek kelime anlamadan okumaya çalıştım. Son derece mutsuzdum. Annemi itmiş olduğum için utanıyordum, ondan ve kendimden utanıyordum, ondan özür dilemek, sarılmak istiyordum ama yanlış anlayacağından ve teslim olduğumu sanacağından çekiniyordum. Lila'nın benim için değil de, benim Lila için kötü ruh olduğum sonucuna vardıysa ona gerçekten katlanması mümkün olmayan bir hayal kırıklığı yaşatmışım demekti. Mazeret yaratmak için şöyle düşündüm:

Onun ölçütü mahalle; onun gözlerinin önünde, orada her şey yoluna girdi: Elisa sayesinde kendini Solara ailesi ile akraba olmuş sayıyor; oğulları nihayet damadım diye andığı Marcello için çalışıyorlar; beklenmedik biçimde sahip olduğu zenginliğin nişanesi olan yepyeni giysileri kuşanmış; artık Enzo ile sağlam bir birliktelik kurmuş olan Lila'nın Michele Solara'nın yanında çalışarak ailesinin oturduğu apartman dairesini satın alacak kadar zengin olması annemin gözünde benim başarılarımın çok daha üzerinde yer alıyor. Ama bu tür bir mantık yürütme benimle Lila arasındaki mesafeyi daha da uzatmaya yaradı, artık hiçbir temas noktamız kalmamıştı.

Birbirimize tek söz söylemeden o yeniden yola koyuldu. Onu arabayla istasyona götürdük ama direksiyondaki ben değilmişim gibi davrandı. Pietro'ya iyilikler dilemekle yetindi ve trenin kalkmasına bir dakika kalana kadar onu kırık kolu ve kızlar hakkında haberdar etmesi için tembihledi durdu.

O gözden kaybolduğu anda, hayatımıza yaptığı baskının umulmadık bir etkisi olduğunu gözlemledim. Daha eve giderken kocam, bir önceki gece kapının önünde fısıldadığı sözlerden daha ileriye gitti. Annemin bu ölçüsüz çıkışı, onun gözünde benim hakkımda bazı yeni gerçekleri ortaya çıkarmış olmalıydı; ona anlattığımın, onun hayal edebildiğinin çok ötesinde bir şekilde, aslında nasıl bir ortamda yetişmiş olduğumu idrak etmişti. Bana acıdı, diye tahmin ettim. Ani bir şekilde içine kapandı, ilişkimiz yeniden nezaket kazandı, birkaç gün sonra bir avukata gittik; adam önce şuradan buradan söz ettikten sonra sordu:

"Artık birlikte yaşamak istemediğinizden emin misiniz?"

Pietro, "Beni artık sevmeyen bir insanla nasıl birlikte yaşayabilirim ki?" dedi.

"Siz hanımefendi, kocanızı artık sevmiyor musunuz?"

"Bunlar beni ilgilendiren konular," dedim. "Siz sadece ayrılık işlemlerini başlatın."

Yeniden sokağa çıktığımızda Pietro güldü:

"Aynı annen gibisin."

"Bu doğru değil."

"Haklısın, doğru değil. Okumuş olsaydı ve romanlar yazsaydı, annenin olacağı kişi gibisin."

"Ne demek istiyorsun?"

"Ondan daha beter olduğunu söylemek istiyorum."

Buna biraz alındım ama abartmadım, mümkün olan sınırlar içinde aklını başına toparlamış olduğuna memnundum. Derin bir nefes aldım ve bundan sonra ne yapacağıma yoğunlaştım. Nino ile uzun şehirlerarası görüşmeler yaparak ona ayrıldığımız andan sonra başıma gelen her şeyi anlattım, Napoli'ye taşınmam konusunu tartıştık, temkinli davranma adına Pietro ile elbette ayrı odalarda da olsa yeniden aynı çatı altında uyumaya başladığımızı sakladım. Her şeyden önemlisi, defalarca kızlarımla konuştum ve olumsuz duygularımı alenen sergileyerek Adele'ye gelip kızlarımı alacağımı bildirdim.

Kayınvalidem "Sen dert etme," diye beni rahatlatmaya çalıştı, "ihtiyacın olduğu bütün süre bende kalabilirler."

"Dede'nin okulu var."

"Bizim eve yakın olan okula gönderebiliriz, her şeyiyle ben ilgilenirim."

"Hayır, onlar benim yanımda olacaklar."

"İyi düşün. İki kız çocuğuna ve seninki gibi hırslara sahip olan boşanmış bir kadın gerçeklerle hesaplaşmalı ve neden vazgeçebileceği, neden vazgeçemeyeceği konusunda düşünmelidir."

Bu son cümledeki her şey beni çok rahatsız etti.

15.

Niyetim hemen Cenova'ya gitmekti ama Fransa'dan telefon ettiler. Yayıncılarımın daha yaşlı olanı, önemli bir dergi için, kamu önünde açıkladığım görüşlerimi kaleme almamı istedi. Böyle olunca gidip kızlarımı almakla, oturup çalışma zorunluluğu ikilemi arasında kaldım. Yola çıkmayı erteledim, gece gündüz, en iyisini yazabilme kaygısıyla uğraştım. Hâlâ metnime kabul edilebilir bir düzen vermeye çalışırken Nino aradı ve üniversitede işe başlamadan önce birkaç boş günü olduğunu ve gelip benimle buluşmaya hazır olduğunu söyledi. Direnemedim, arabayla Argentario'ya gittik. Beni aşka boğdu. Kendimizi kış denizine hasrederek şahane günler geçirdik; ne Franco ne de Pietro ile yaşadığım bir şekilde yeme ve içme; entelektüel sohbetler yapma ve cinsellik hazzını tattım. Sabahları seherle kendimi yataktan zorla çıkartıyordum ve yazmaya başlıyordum.

Bir gece yataktayken Nino bana ona ait bazı kâğıtlar uzattı ve görüşlerime çok önem verdiğini söyledi. Bagnoli'de bulunan Italsider üzerine karmaşık bir denemeydi. O, arada sırada kendini aşağılayarak, çok kötü yazıyorum, istersen düzelt, sen daha iyisin, daha okulda bile öyleydin, diye mırıldanarak yanımda yatarken ben okudum. İşini çok övdüm, bir iki düzelti önerdim. Ama Nino bununla yetinmedi, daha fazla müdahale etmemi istedi. İşte o ortamda, neredeyse beni düzeltimin gerekliliğine ikna etmek istercesine, bana açıklaması gereken kötü bir şey olduğunu söyleyiverdi. Sırrını utanç ve alaycılık duyguları arasında açıkladı: "Bütün hayatım boyunca yaptığım en utanç verici şey." Bana bunun, ortaokuldaki din öğretmeniyle yaşadığım çatışma hakkındaki, öğrenci dergisi için bana yazmamı sipariş ettiği makaleyle ilgili olduğunu söyledi.

Gülerek, "Ne işler karıştırdın?" diye sordum.

"Söyleyeceğim ama unutma ki o zaman sadece bir çocuktum."

Gerçekten utandığını hissettim ve biraz telaşlandım. Söylediğine göre benim makalemi okumuştu, bu kadar hoş bir şekilde ve zekice yazmanın mümkün olamayacağını düşünmüştü. Bu komplimana sevindim, onu öptüm, o sayfalar için Lila ile birlikte ne kadar çok çalıştığımızı hatırladım; bu arada ona kendimle alay ederek derginin yer olmadığı bahanesiyle yazımı yayımlamaması karşısında yaşadığım hayal kırıklığını ve acıyı aktardım.

"Sana öyle mi demiştim?" diye sordu Nino sıkıntılı bir şekilde.

"Sanırım, şimdi tam olarak hatırlamıyorum."

Teselli bulamamış ifadesiyle yüzünü buruşturdu.

"Gerçek şu ki aslında senin makalen için yeterince yer vardı."

"Peki neden yayımlamadılar o zaman?"

"Kıskançlıktan."

Kahkahalarla gülmeye başladım.

"Redaktörler beni mi kıskandılar?"

"Hayır, kıskanan *bendim.* Senin verdiğin kâğıtları okudum ve çöpe attım. O kadar iyi olmana katlanamadım."

Bir an için bir şey demedim. Ne kadar önem vermiştim o makaleme, ne kadar üzülmüştüm. Buna inanamıyordum: Galiani öğretmenin en gözde öğrencisinin, bir ortaokul öğrencisinin yazısını çöpe atacak kadar kıskanmış olması mümkün müydü? Nino'nun benim tepkimi beklediğini hissettim ama böyle küçük düşürücü bir eylemi, ona küçüklüğümden beri yüklediğim parıltılı hare ile nasıl bağdaştıracağımı bilemiyordum. Saniyeler geçiyor, bu ödlek davranışı Adele'ye göre Nino'nun Milano'da sahip olduğu berbat şöhretle, Lila ve Antonio'nun onun hakkındaki ihtarlarıyla bağdaştırmamak için nasıl bir tutum benimseyeceğim konusunda bocalıyordum. Sonra kendimi toparladım, gözlerimin önüne bu itirafın olumlu çehresi sıçrayıverdi, onu kucak-

ladım. Aslında bana bu olayı anlatmasına hiç gerek yoktu, çok zaman öncesinde kalmış kötü bir edimdi. Ama gene de az önce söylemişti işte; onun şahsi çıkarın ötesinde bunu dile getirmiş olması ve bunu kendini kötü bir ışığın önünde sergilemiş olmayı göze alarak itiraf etmesi beni duygulandırdı. İşte ansızın, o andan itibaren ona sonsuza dek inanabileceğimi hissettim.

O gece her zamankinden daha büyük bir tutkuyla seviştik. Uyandığımda Nino bu kabahatini dile getirirken, Nadia Galiani ile çıkarken, Lila'nın sevgilisi olduğunda bile, benim onun gözünde daima sıradışı bir kız olduğumu kabullenmiş oluyordu. Ah, sadece sevildiğimi değil, aynı zamanda değerli bulunduğumu hissetmem ne kadar heyecan vericiydi. Metnini bana emanet etti, ona daha parlak bir şekil vermesi için yardımcı oldum. Argentario'da geçirdiğimiz o günlerde, hissetme, anlama, ifade etme yeteneğimi kesin olarak genişlettiğim izlenimine kapıldım; gururla düşündüğüm üzere bu yeteneklerim Nino'nun teşvikiyle ve kendimi ona beğendirmek için yazdığım kitabın da sayesinde İtalya dışında da belli bir onaylamayla kabul görüyordu. O anda her şeye sahiptim. Şimdi kenarda sadece Dede ve Elsa kalmışlardı.

16.

Kayınvalideme Nino'dan hiç söz etmedim. Ona Fransız dergisini anlattım ve yazmakta olduğum metne tam zamanlı olarak yoğunlaşmak zorunda kaldığımı söyledim. Bu arada gönülsüzce de olsa, torunlarına gösterdiği özen ve ilgi için teşekkür ettim.

Ona ne kadar güvenmesem de, o noktada Adele'nin gerçek bir sorunu ortaya çıkardığını anladım. Hayatımı ve kızlarımı bir arada tutmak için ne yapabilirdim? Elbette pek yakında Nino ile bir yerde birlikte yaşayacağımızı biliyordum; o durumda birbirimize

karşılıklı olarak yardımcı olacaktık. Peki o güne kadar ne yapacaktım? Birbirimizi görebilmek için zaman ayarlayabilmek kolay olmayacaktı, Dede, Elsa, yazılarım, halka ulaştığım etkinlikle, artık daha mantıklı davransa da Pietro'nun baskıları beni meşgul edecekti. Tabii bu arada bir de para sorunu vardı. Bana ait pek az param kalmıştı ve yeni kitabımın ne kadar kazandıracağını henüz bilmiyordum. Yakın gelecekte kira, telefon, kızlarımın ve kendi hayatımın gündelik geçimini karşılayabilecek bir gücüm yoktu. Hem zaten bu gündelik hayatımızı nerede şekillendirecektik? Bazen gidip kızları alabilirdim ama onları nereye götürecektim? Floransa'da doğdukları, kibar bir baba, iyi bir anne ile büyüdükleri eve geldiklerinde her şeyin mucizevi bir şekilde düzelmiş olduğuna inanabilecekler miydi? Nino'nun yeniden ortaya çıktığı an onları daha da fazla hayal kırıklığına uğratacağımı bildiğim halde, onları kandırmak ister miydim? Evliliğe son veren ben olduğum halde Pietro'dan çekip gitmesini isteyebilir miydim? Yoksa bu daireyi bırakıp gitmek bana mı düşerdi?

Aklımda bin bir soru ve hiçbir karar olmadan Cenova'ya gitmek üzere yola çıktım. Kayınvalidem ve kayınpederim beni kibar bir soğuklukla; Elsa kararsız bir heyecanla, Dede düşmanlıkla karşıladılar. Cenova'daki evi pek iyi tanımıyordum; aklımda tek kalan ışıklı bir izlenimdi. Gerçekte duvarları kaplayan kitaplarla, antika mobilyalarla, billur avizelerle, değerli halılarla, ağır perdelerle döşenmiş bir evdi. Sadece oturma odası göz kamaştırıcı bir ışığa sahipti, ışık ve denizi çerçeve içine alarak değer kazandıran bir kesimi olan büyük bir penceresi vardı. Kızlarım –bunu fark ettim– bütün evin içinde kendi evlerinde olduğundan daha özgürce hareket ediyorlardı: Her şeye dokunuyor, her şeyi laf işitmeden alıyor, evdeki yardımcı kadına ninelerinden öğrendikleri üzere nazik ama buyurgan bir ifadeyle hitap ediyorlardı. Oraya varmamdan sonraki ilk saatlerde bana odalarını gösterdiler, benden

ve babalarından asla alamayacakları son derece pahalı ve sayısız oyuncak karşısında heyecanlanmamı beklediler, yaptıkları ve gördükleri pek çok güzel olayı anlattılar. Yavaş yavaş Dede'nin dedesine çok bağlandığını anladım; Elsa, bana boğacak kadar sıkı sarılıp öpücüğe boğmasına karşın, gereken her şey için Adele'ye başvuruyordu; yorulduğu zaman onun kucağına oturuyor, hüzünlü gözlerle ve ağzına soktuğu parmağıyla bana oradan bakıyordu. Kızlar bu kadar kısa süre içinde bensiz yaşamayı öğrenmiş olabilirler miydi? Yoksa son aylarda görmüş ve işitmiş oldukları olaylar yüzünden bitkin düşmüşlerdi de onlara çağrıştırdığım felaketler silsilesi yüzünden beni yeniden kabullenmeye korkuyorlar mıydı? Bilmiyorum. Elbette hemen haydi eşyalarınızı alın, gidiyoruz demeye cesaret edemedim. Birkaç gün kaldım, onlarla ilgilenmeye başladım. Kayınvalidem ve kayınpederim araya hiç girmediler, hatta Dede'nin onların otoritesine karşı benimkini yeğlemesi durumunda her türlü çatışmayı önlemek için geri adım attılar.

Özellikle Guido başka konulardan söz etmeye bilhassa özen gösteriyordu, ilk zamanlarda benimle oğlu arasındaki ayrılığa değinmedi bile. Akşam yemeğinden sonra Dede ve Elsa uyumaya gittiklerinde ve gece yarılarına kadar çalışmak üzere odasına kapanmadan –belli ki Pietro babasını taklit etmekten başka bir şey yapmıyordu– önce biraz oyalanarak benimle nazikçe sohbet ettiğinde utanıyor gibiydi. Genellikle siyasi konulara sığınıyordu: Kapitalizm krizinin keskinleşmesi, her fırsatta kemerleri sıkma politikasına başvurma, toplum tarafından dışlanma halinin, marjinalleştirmenin yayılması, Friuli'de yaşanan depremin İtalya'nın beceriksizliğinin simgesi haline gelmesi, solun karşılaştığı büyük güçlükler, eski partiler ve örgütler. Ama bunlardan söz ederken benim görüşlerimi kesinlikle merak etmiyordu, zaten ben de bu konularda görüşe sahip olup olmadığımdan emin değildim. Olur da görüşümü dile getirmemi istemeye karar verirse kitabımdan

söz ediyordu; kitabımın İtalyanca baskısını da ilk olarak o evde gördüm: Onun masasının üzerinde karıştırılmak üzere sürekli biriken sayısız dergi ve kitap arasında hiç gösterişli olmayan, incecik bir kitapçıktı. Bir akşam Guido ortaya sorular attı ve ben –okumadığını ve sonra da okumayacağını bilerek– kitabın konusunu özetledim, bir iki satır okudum. Genel olarak ciddi ve son derece dikkatli bir ifadeyle dinledi. Sadece bir noktada benim yersizce andığım Sofokles'in bir alıntısı hakkında gayet bilgece eleştiri getirdi; takındığı profesör havası beni yerin dibine soktu. Çevresine otorite yansıtan bir insandı; aslında otorite bir ciladır ve bazen çok kısa bir süre, hatta bir dakikalığına bu cilanın çatladığı ve altından daha az yapıcı bir adam çıktığı olur. Benim feminizm vurgum üzerine Guido ansızın ciddiyete son verdi, gözlerinde beklenmedik bir fesatlık belirdi, alaycı bir ifadeyle tutturduğu nakaratla –genellikle benzi solgun olsa da o akşam yüzü kıpkırmızıydı– kulağına çalınmış bazı kelimeleri ardı ardına dizmeye başladı: *Cinsellik, tutkulu cinsellik, bizler adına orgazm olan kim? Hiç kimse;* bir de şu: *Bizler üretim makinesi değiliz, kurtuluş hedefleyen kadınlarız.* Nakarat gibi yinelerken, gülerken pek coşmuştu. Beni nahoş bir şekilde şaşırttığını fark edince gözlüklerini aldı, özenle temizledi ve odasına çekildi.

İşte o birkaç akşam boyunca Adele neredeyse hep suskun kaldı ama çok geçmeden hem onun hem kocasının belli etmeden ağzımdan laf almaya çalıştıklarını anladım. Ben tuzağa düşmediğimden sonunda sorunu kendi yöntemleriyle göğüslemeye karar verdi. Bir akşam, Dede ve Elsa bize iyi geceler dilerlerken, dedeleri kızlara bir tür ritüel uyguladı:

"Bu pek güzel iki küçük hanımın adları neymiş?"

"Dede"

"Elsa."

"Peki sonra? Dede isimleri tam olarak duymak istiyor."

"Dede Airota."
"Elsa Airota."
"Kim gibi Airota?"
"Babam gibi."
"Başka?"
"Dedem gibi."
"Peki annenin adı ne?"
"Elena Greco."
"Peki sizin soyadınız Airota mı, Greco mu?"
"Airota?"
"Aferin size. İyi geceler güzel torunlarım, tatlı rüyalar görün."

Sonra, kızlar Adele ile odadan çıktıklarında iki kızın verdiği yanıtların devamı olan bir ipliği takip ediyormuşçasına şöyle dedi: "Pietro ile ayrılığınızın nedeninin Nino Sarratore olduğunu öğrendim." Şöyle bir irkildim, başımla evet işareti yaptım. O gülümsedi, Nino'yu övmeye girişti ama bunu geçmiş yıllardaki mutlak beğenisiyle yapmadı. Onun zeki bir çocuk olduğunu söyledi; işini bilen biridir ama –buradaki olumsuz ama'nın altını çizdi– *kaypak*, sonra doğru sözcüğü seçip seçmediğini anlamak için yineledi. Sonra da şunu vurguladı: Sarratore'nin son yazdıklarını beğenmedim. Sesinde ansızın belirleyen küçümseyici bir tavırla onu sosyal ilişkilerin ve üretimin dönüşümlerine ağırlık vermeyi sürdürmektense yeni kapitalizmin çarklarını işletmeyi öğrenmeyi daha acil görenler sürüsüne kattı. Bu dili kullandı ama her bir sözcüğü hakaret ifadesiyle telaffuz etti.

Ona daha fazla katlanamadım. Bir gayret yanıldığı konusunda ikna etmeye giriştim; Adele odaya girdiğinde ona Nino'nun bana çok radikal görünen bazı metinlerinden söz ediyordum; Guido beni onaylama ve reddetme arasında tereddüt ettiğinde yaptığı üzere sessiz harfleri birbiri ardına dizerek mırıldanıyordu.

Huzursuzlanarak birdenbire sustum. Kayınpederim bir iki dakika yargılarını yumuşatmayı dener gibi göründü (*kaldı ki İtalyan krizinin yarattığı çöküş içinde insanların yönlerini bulmaları da kolay değil elbette, onun gibi gençlerin, hele ki iş yapmak istiyorlarsa nasıl bir zorluk içinde olduklarını kestirebiliyorum),* sonra da kalkıp çalışma odasına gitti. Ama gözden kaybolmadan önce pişmanlık duydu. Eşikte durdu, hınçla ekledi: *Ama yapmak var, yapmak var; Sarratore gelenekten gelmeyen bir entelektüel, dava için çarpışmaktansa yönetimdeki kişiye sevimli görünmeyi marifet sayıyor, kullanışlı teknik adam olarak çok başarılı olacaktır.* Sonra gene tereddüt ederek de olsa, dilinin ucunda daha acımasız sözler bekliyormuş gibi duraksadı; iyi geceler dileğini mırıldandı ve çalışma odasına kapandı.

Adele'nin bakışlarını üzerimde hissettim. Ben de bir bahane yaratıp, yorgun olduğumu söyleyip yatmalıyım diye düşündüm. Ama Adele'nin beni yatıştırmayı başaracak uzlaşıcı bir formül bulmasını umut ederek sordum:

"Nino'nun gelenekten gelmiyor olmasının anlamı nedir?"

O bana alaycı bakışlarla baktı.

"Hiç kimse olduğudur. Ve hiç kimse olan bir insan için, biri olabilmek başka her şeyden daha önemlidir. Sonuç olarak, Sarratore adındaki bu bey güvenilmez bir kişidir."

"Ben de gelenekten gelmeyen bir zekâyım."

Gülümsedi.

"Doğru, sen de öylesin, nitekim sen de güvenilmezsin."

Sessizlik. Adele, bu sözcüklerin duygusal bir yükü yokmuş ve sadece durumu kaydetmekle sınırlıymışlar gibi gayet sakince konuşmuştu. Kendimi gene de suçlanmış hissettim.

"Ne demek istiyorsun?"

"Ben sana oğlumu emanet ettim ve sen ona dürüst olmayan bir şekilde davrandın. Bir başkasını istiyordun madem, neden onunla evlendin?"

"Bir başkasını istediğimi bilmiyordum."

"Yalan söylüyorsun."

Tereddüt ettim, kabul ettim: "Evet, yalan söylüyorum çünkü beni doğrusal bir açıklama yapmaya mecbur ediyorsun, doğrusal açıklamalar da her zaman yalandır. Sen de bana Pietro hakkında kötü şeyler söylemiştin, ona karşı benim tarafımı tutmuştun. Yalan mı söylemiştin?"

"Hayır, gerçekten senden yana oldum ama bunu senin saygı göstermen gereken bir anlaşma dahilinde yaptım."

"Ne anlaşması?"

"Kocanla ve kızlarınla kalman. Sen bir Airota idin, kızların Airota idiler. Senin kendini yetersiz ve mutsuz hissetmeni istemedim, iyi bir anne, iyi bir eş olmana yardım etmeye çalıştım. Ama anlaşma bozulunca her şey değişir. Benden ve kocamdan artık hiçbir şey alamayacaksın, hatta sana verdiğim her şeyi de geri alacağım."

Derin derin içimi çektim, onun yapmayı sürdürdüğü üzere sesimin sükûnetini korumaya çalıştım.

"Adele," dedim, "ben Elena Greco'yum, kızlarım da benim kızlarımdır. Siz Airota'lar umurumda değilsiniz."

Başıyla evet işareti yaparken yüzü solmuştu, yüzünde katı bir ifade belirmişti.

"Senin Elena Greco olduğun alenen ortada, artık bu çok belirgin. Ama kızlar benim oğlumun kızları ve onları mahvetmene izin vermeyeceğiz."

Beni öylece bırakıp uyumaya gitti.

17.

Kocamın ailesiyle ilk çatışmam bu oldu. Sonra başkaları izledi ama hiçbirinde belirgin bir küçümseme yaşamadım. Devamında her fırsattan yararlanarak, eğer sadece kendimle ilgilenmekte ısrarcıysam, kızlarım Dede ve Elsa'yı onlara emanet etmem gerektiğini belli ettiler.

Buna karşı çıktım elbette; tepemin atmadığı, kızlarımı alıp hemen Floransa'ya, Milano'ya, Napoli'ye gitmeyi, bir dakika daha bu evde geçirmemeleri için neresi olursa olsun oraya götürmeyi istemediğim gün olmadı. Ama çok geçmeden pes ediyordum, yola çıkmayı erteliyordum, sürekli bana karşı tanıklık edecek bir şey çıkıyordu. Nino örneğin, telefon ediyordu ve ben direnemiyor, o nereye derse oraya koşuyordum. Ayrıca büyük gazetelerin yorumcuları görmezden gelse de, küçük kitabım bir hareket yaratmaya, kendine bir okur kitlesi kazanmaya başlamıştı. Okurlarımla buluşmayı, sevgilimle buluşmaya ulamaya çalışıyordum, böyle olunca da kızlarımdan uzak kaldığım zaman dilimi uzuyordu.

Onlardan bin bir zorlukla kopuyordum. Suçlayıcı bakışlarını üzerimde hissediyor, üzülüyordum. Gene de trene bindiğimde, okurlar karşısında yapacağım konuşma için hazırlanırken, Nino ile buluşmamın hayalini gözlerimin önünde canlandırırken içimde kaynamaya başlayan yüzsüz neşenin keyfini sürmeye başlıyordum. Hayatımın yeni önlenemez hali artık buymuş gibi eşzamanlı olarak mutlu ve mutsuz olmaya alışmaya başladığımı fark ettim. Cenova'ya döndüğümde kendimi suçlu hissediyordum –Dede ve Elsa artık bir düzene kavuşmuşlardı, okulları, oyun arkadaşları vardı ve benden bağımsız olarak istedikleri her şeye sahiptiler– ama yeniden ayrılıp yollara düştüğümde bu suç-

luluk duygum sıkıntı verici bir engele dönüşüyor ve zayıflıyordu. Bunun farkına varıyordum elbette ve bu sarkaç halim yüzünden kendimi soysuz biri gibi hissediyordum. Ufaktan şöhret kazanmanın ve Nino'ya duyduğum sevdanın Dede ve Elsa'yı gölgede bırakıyor olmasını kabullenmek utanç vericiydi. Ne var ki böyleydi. Lila'nın kurduğu cümlenin *–kızlarına yaptığın kötülüğü düşün–* yankısı tam da o dönemde mutsuzluğa uzanan yolun kalıp ifadesiydi. Yolculuk ediyordum, sık sık başka yataklarda yatıyordum ve genellikle uyku tutturamıyordum. Annemin lanetleri yeniden aklıma geliyor, bunlar Lila'nın sözleriyle harmanlanıyordu. Şimdiye dek benim için hep birbirlerinin zıddı olmuş olan annem ve arkadaşım o gecelerde örtüşüveriyorlardı. Her ikisinin de yeni hayatıma düşman, yabancı olduklarını hissediyordum ve bu, bir yandan artık nihayet özerk bir insan olduğumun kanıtı gibi görünse de, bir yandan da bana yalnız olduğumu, güçlüklerimin tuzağına düştüğümü hissettiriyordu.

Görümcemle ilişkimi canlandırmayı denedim. Her zamanki gibi destek olmaya hazır biri olarak Milano kitapevlerinden birinde yeni kitabım için bir buluşma düzenledi. Özellikle kadın okurlar geldiler ve birbirine karşıt görüşlü gruplar tarafından bir yandan çok övülürken bir yandan da çok yerildim. Baştan ürktüm ama Mariarosa otoriter bir tavırla müdahale edince, onama ve yerme ipliklerini tahmin etmediğim bir beceriyle ilmikleme yeteneğine sahip olduğumu keşfettim; bu arada bir arabuluculuk rolü bile üstlendim (ikna edici bir biçimde şöyle demekte pek mahirdim: *Tam olarak söylemek istediğim bu değildi.)* Sonuçta herkes ve özellikle Mariarosa tarafından yürekten kutlandım.

Daha sonra onun evinde akşam yemeği yedim ve orada uyudum. Yeniden Franco ve oğlu Mirko ile Silvia ile karşılaştım.

Bütün süre boyunca oğlanı gözetlemekten başka bir şey yapmadım –sekiz yaşında olması gerektiğini hesapladım– ve Nino ile aralarında var olan hem fiziksel hem karaktere ait benzerlikleri kaydedip durdum. Nino'ya bu çocuktan haberim olduğunu söylememiştim ve bunu asla yapmamaya karar verdim. Ama bütün akşam onunla konuşmaktan, onu şımartmaktan, onunla oynayıp kucağıma oturtmaktan başka bir şey yapmadım. Nasıl bir karmaşa içinde yaşıyorduk, yaşamak patlayıp bin bir yongaya bölünmekmiş gibi bize ait ne çok kıymık saçıyorduk çevremize. İşte Milano'da bu çocuk vardı, Cenova'da benim kızlarım, Napoli'de Albertino. Dayanamadım, büyüden kurtulmuş bir akıl yürütücü gibi bu dağılım hakkında Silvia, Mariarosa, Franco ile konuşmaya başladım. Aslında eski sevgilimin, her zamanki tavrıyla sohbeti sahiplenmesini, müthiş diyalektiğiyle durumu ele almasını ve şimdiyle öne çekeceği geleceği bir düzen dahiline sokarak içimizi rahatlatmasını bekliyordum. Ama akşamın asıl sürprizi o oldu. *Nesnel olarak* –bu terimi alaycı bir ifadeyle kullandı– devrimci bir karakter taşıyan mevsimin pek yakın olan çöküşünden bahsetti; şimdiye dek onun için pusula işlevini görmüş olan bütün kategorilerini de beraberinde sürüklüyordu.

"Bana öyle görünmüyor," diye karşı çıkışım sadece onu kışkırtma amacı taşıyordu. "İtalya'da durum gayet canlı ve mücadeleci bir halde sürüyor."

"Sana öyle görünmüyor, çünkü sen kendinden hoşnutsun."

"Tam tersine gayet bezginim."

"Bezgin olanlar kitap yazmazlar. Mutlu, seyahat eden, âşık olan insanlar yazarlar ve sözlerinin şu ya da bu şekilde doğru noktaya ulaşacağı inancı içinde hiç durmadan konuşurlar."

"Öyle olmaz mı?"

"Hayır, sözler ender olarak doğru noktaya ulaşırlar ve bu çok kısa bir süre için olur. Geri kalan süreçte, şimdi olduğu üzere

gelişigüzel konuşmaya yararlar. Ya da her şey kontrol altındaymış gibi numara yapmaya."

"Numara yapmaya mı? Her zaman her şeyi kontrol altında tutmuş olan sen, numara mı yapıyordun?"

"Neden olmasın? Biraz numara yapmak kaçınılmazdır. Devrim yapmak isteyen bizler, kaos ortamında bile bir düzen icat edenler ve olayların nasıl gelişmekte olduğunu tam olarak bilirmiş numarası yapanlar olduk."

"Kendini mı ihbar ediyorsun?"

"Aynen öyle. İyi bir gramer, iyi bir sentaks. Her şeye uyar bir açıklama. Ve muazzam bir mantık yürütme kabiliyeti: Bu bundan türer ve zorunlu olarak şuna götürür. Oyun tamamdır."

"Artık işe yaramıyor mu?"

"Gayet güzel yarıyor. Hiçbir şey karşısında şaşırmamak öyle rahatlatıcı ki. İltihaplanan yatak yarasıydı, dikiş atılmamış yaraydı, korku veren karanlık odalardı, bunların hiçbiri yok. Sadece bir noktaya varılıyor ve numara artık işe yaramaz oluyor."

"Yani?"

"Blablabla, Lena, blablabla. Kelimeler anlamlarını yitiriyorlar."

Bu kadarla da yetinmedi. Kendi ağzından dökülen bu cümlelerle uzun uzun alay ederken hem beni hem de kendini bu ironiye dahil etti. Sonra mırıldandı: Neler saçmalıyorum böyle; sonra susup biz üçümüzü dinledi.

Yaşadığı şiddetin dehşet verici izleri Silvia'nın yüzünden bütünüyle silinmiş gibiyken, Franco birkaç yıl önce almış olduğu darbeler sonucunda yeni bir beden, yeni bir ruh olmuştu; bu durum beni çok etkiledi. Sık sık tuvalete gitmek için kalktı, çok belirgin olmasa da topallıyordu, takma gözünün çirkin bir şekilde işgal ettiği mor renkli çukur, öteki gözüne göre daha

savaşçı bir ifade sergiliyordu ve canlı görünmesine rağmen depresyonun donukluğunu yaşıyordu. Özellikle ortadan kaybolmuş olanlar hem bir zamanlar neşeli bir enerji sergileyen hem de nekahet döneminde mutsuz olan Franco idi. Tatlı bir hüzün, sevgi dolu bir alaycılık sergileyen bir kişi olarak göründü gözüme. Silvia kızlarımı geri almam konusunda bir iki söz söyler, Mariarosa kesin bir düzen kurana kadar Dede ve Elsa'nın nine ve dedesiyle kalmasının iyi olacağını vurgularken, Franco ironiyle eril olarak nitelediği yeteneklerimi övmeye girişti ve dişi zorunluluklar peşinde yitip gitmek yerine bunları geliştirmem için ısrar etti.

Odama çekildiğimde uyumakta zorlandım. Kızlarım için iyi olan neydi, kötü olan neydi? Peki benim iyiliğim, benim kötülüğüm nereden kaynaklanıyordu, onların iyiliği ve kötülüğü ile örtüşüyor muydu, yoksa ayrı mı düşüyordu? O gece Nino gerilere kaydı, Lila önplana çıktı. Yalnız başına Lila, annemin desteği olmadan. Onunla kavga etme, ona bağırma ihtiyacı hissettim: Beni sadece eleştirip durma, ne yapmam gerektiğini söyleme sorumluluğunu da üstlen. Sonunda uyuyakaldım. Ertesi gün Cenova'ya döndüm ve kayınvalidem ve kayınpederimin önünde, ansızın Dede ve Elsa'ya şöyle dedim:

"Kızlar bu dönem yapmam gereken çok işim var. Birkaç gün içinde yeniden seyahate çıkacağım, sonra yeniden, sonra bir daha. Siz benimle gelmek mi istersiniz, babaanneniz ve dedenizle kalmak mı?"

Sorduğum bu soru yüzünden, bugün hâlâ bunları kaleme alırken bile utanıyorum.

Önce Dede, sonra Elsa yanıtladı beni:

"Babaanne ve dedemizle kalmak istiyoruz. Ama sen dönebildiğin zaman dön ve bize hediye getir."

18.

Hayatımı biraz düzene sokana kadar birbirini izleyen üzüntüler, kötü sürprizler, acı verici arabulmalar iki yıl sürdü. Bu arada özel yaşantımda ıstırap verici parçalanmalar yaşıyor olsam da, toplumsal açıdan şanslı olmayı sürdürdüm. Aslında kendimi Nino'ya beğendirmek için kaleme almış olduğum ve yüz sayfayı bile bulmayan kitapçığım kısa sürede Almanca ve İngilizceye de çevrildi. On yıl önceki kitabım hem Fransa hem İtalya'da yeniden su yüzüne çıktı ve dergilerle gazeteler için makaleler yazmaya başladım. Adım da, bizzat kendi mevcudiyetim de yavaş yavaş kendilerine ait küçük bir şöhret kazandılar ve günler geçmişte olduğu üzere olaylarla doldu; yaşananlara karşı yeniden ilgi duymaya başladım, o dönemde toplumsal sahnede sürekli yer alan kişilerin hayranlığını kazandım. Ama kendime güven duymam konusunda bana en büyük destek, ilk günden beri beni sevmiş olan Milanolu yayınevimin yöneticisinin bir dedikodusundan geldi. Bir akşam onunla yayıncılık hayatımın geleceğini konuşmak ve –itiraf etmeliyim ki– Nino'nun denemelerinden oluşmuş bir dosyayı sunmak için buluşup yemek yerken, Adele'nin geçen Noel döneminde küçük kitabımın yayımlanmasını engellemek için ona baskı yaptığını öğrendim.

"Airota ailesi," dedi şakayla "öğle yemeğinde bir müsteşarın göreve getirilmesi, akşam yemeğinde bir bakanın işinden edilmesi için baskı yapmaya alışıktır ama senin kitabın konusunda başarıya ulaşamadılar. Kitap hazırdı ve onu matbaaya gönderdik."

Başlangıçta İtalyan medyasında kitap hakkında pek az sayıda yorum çıkmasının nedeni de ona göre kayınvalidemdi. Ne var ki zaman içinde kitap hak ettiği satışı yakalamıştı ve bu Bayan Airota'nın nazik bir desteği değil benim yazı yeteneğimin gücü

sayesinde olmuştu. Böylece bu kez Adele'ye hiçbir şekilde borçlu olmadığımı öğrenmiş olduysam da Cenova'ya her gidişimde Adele kendi desteği konusunda imalarda bulunmayı sürdürdü. Bu bana güven verdi, beni gururlandırdı ve bağımlılık sürecimin sona erdiğini bildirdi.

Lila bunu hiç fark etmedi. O mahallenin dibinde, bana artık bir tükürük kadar küçük görünen bölgede beni hâlâ kendisinin bir parçası olarak görmeyi sürdürdü. Pietro'dan Cenova'daki evin telefon numarasını öğrendi ve endişe duymadan Airota ailesini rahatsız etmeye başladı. Beni orada yakalamayı başardığında ise suskunluğumu fark etmemiş gibi yapıyor, hiç susmadan ikimizin yerine konuşup duruyordu. Enzo'yu, işini, okulda başarılı olan oğlunu, Carmen'i, Antonio'yu anlatıyordu. Beni bulamadığında da aramayı sürdürüyor, bunu nevrotik bir takıntı şeklinde sürdürüyor, Adele'nin –beni arayanları şu ay, şu gün Sarratore (üç kez), Cerullo (dokuz kez) şeklinde titizce not eden Adele'nin– benim yüzümden çektiği sıkıntılar nedeniyle homurdanmasına neden oluyordu. Lila'yı evde olmadığım söylendiği zaman ısrarcı davranmaması, Cenova'daki evin benim evim olmadığı, beni utandırdığı konusunda ikna etmeye uğraştım. İşe yaramadı. Nino'yu aramaya bile vardırdı işi. İşlerin gerçekte nasıl geliştiğini söylemem kolay değil: Nino utanç içindeydi, önemsemiyormuş gibi yapmaya çalışıyordu, beni huzursuz edecek şeyleri söylemeye korkuyordu. İlk önce Lila'nın hiç durmadan Eleonora'nın evini aradığını ve onu öfkelendirdiğini anlattı, sonra anladığıma göre Duomo Caddesi'ndeki evin telefonunu aramaya başlamıştı; galiba Nino karısını durmadan aramasını engellemek için onun peşine düşmek zorunda kalmıştı. İşler nasıl gelişmiş olursa olsun sonunda Lila onu buluşmaya zorlamıştı. Ama yalnız değildi; Nino bana olayı aktarırken Lila'nın Carmen ile geldiğini –özel-

likle Carmen– ve Carmen'in de acilen bana ulaşmaya çalıştığını söyledi.

Buluşmanın raporunu duygudan yoksun bir halde dinledim. Lila öncelikle kalabalık karşısında konuşurken nasıl davrandığımı en ince ayrıntısına kadar öğrenmek istemişti: Neler giyiyordum, saçlarıma nasıl şekil veriyordum, nasıl makyaj yapıyordum, ürkek miydim, eğlenceli miydim, kâğıttan mı okuyordum, yoksa serbest mi konuşuyordum? Geri kalan zamanda susmuş, meydanı Carmen'e bırakmıştı. O zaman ortaya çıkmıştı ki bütün bu bana ulaşma gayreti Pasquale ile ilgiliydi. Carmen kendi kanallarından Nadia Galiani'nin kendini yurtdışında güvene aldığını öğrenmişti; şimdi benim lise öğretmenime ulaşarak Pasquale'nin de güvende olup olmadığını öğrenmemi istiyordu. Carmen bir iki kere yüksek sesle şöyle demişti: Beylerin çocukları canını kurtarırken, ağabeyimin bunu başaramamasını istemiyorum. Sonra –kendisinin Pasquale konusunda kaygılanması takip edilmeyi gerektiren bir suçmuş ve ben de bu suça dahil olabilirmişim gibi– ona yardım etmek istiyorsam ne öğretmenimle ne onunla irtibat kurmak için telefonu kullanmamam gerektiğini ısrarla vurgulamıştı. Nino konuyu şöyle toparladı: Hem Carmen'in hem Lina'nın kafası oldukça karışık; boş ver sen onları, senin de başını derde sokabilirler.

Birkaç ay öncesine kadar Nino ve Lila arasında –Carmen ile olsa bile– gerçekleşecek bir buluşmanın beni müthiş telaşlandırabileceğini düşündüm. Oysa şimdi ferahlamış bir yürekle fark ediyordum ki bunu umursamamıştım. Nino'nun aşkından emindim; Lila onu benim elimden almaya kalkışsa bile bunu başarması bana mümkün görünmüyordu. Yanağını okşadım ve gülerek şöyle dedim: *Sen* sokma başını derde; bak tembih ediyorum: nasıl oldu da hiç boş dakikan yokken bu sefer zaman bulabildin?

19.

O dönemde Lila'nın kendine belirlediği alanın sınırlarının bu kadar katı olması ilk kez dikkatimi çekti ve beni etkiledi. Mahalle dışında olup bitenle giderek daha az ilgilenir olmuştu. Bazen yerel boyutu olmayan bir şeylere merak duyuyorsa da bu, işin içinde çocukluğundan tanıdığı insanların olmasından kaynaklanıyordu. Hatta bildiğim kadarıyla işi de onu son derece dar bir çember içinde ilgilendiriyordu. Enzo'nun zaman zaman Milano ve Torino'ya gitmek zorunda kaldığı biliniyordu. Lila hayır, o yerinden kımıldamıyordu; kendini böyle sınırlaması, benim seyahat etmekten daha fazla keyif almaya başladığım dönemde iyice dikkatimi çekti.

O dönemde İtalya dışına gitmek için her fırsattan yararlanıyordum; hele bu yolculuğu Nino ile birlikte yapabilirsem daha da seviniyordum. Örneğin küçük bir Alman yayınevi deneme kitabımı yayımladığında Batı Almanya ve Avusturya'da tanıtım gezileri düzenledi; Nino da bütün işlerini bir kenara bıraktı ve neşeli, uysal bir sürücü olarak bana eşlik etti. On beş gün boyunca enine boyuna o topraklarda gezdik, göz kamaştırıcı tabloların manzaraları içinde dolaştık. Her dağ, her göl, her şehir, her anıt sadece orada, o anda olmanın hazzının bir parçası olmak için bizim ortak hayatımıza dahil oluyordu ve bize, mutluluğumuza değerli bir katkıda bulunmak için oradaymış gibi geliyordu. Hatta kaba gerçeklik bizi ele geçirdiğinde ve her akşam pek radikal bir topluluk karşısında dile getirdiğim kötümser sözlerle örtüştüğünde bile biz bu korkuyu sonradan keyifli bir serüvenmiş gibi birbirimize anlatıyorduk.

Bir gece arabamızla otele dönüyorduk ki polis bizi durdurdu. O karanlıkta, üniformalı ve eli silahlı adamların ağzından dökülen Almanca hem benim hem Nino'nun kulağına gayet sevimsiz

bir ses olarak geldi. Polisler bizi itekleyerek arabadan çıkardılar, ayırdılar, bağırırken beni bir arabaya tıktılar, Nino'yu bir başkasına. Sonra kendimizi önce yalnız başımıza bir odada bulduk, sonra bu odada sorgulandık: belgeler, seyahat nedenimiz, işimiz. Duvarda asılı bir panoda yan yana dizilmiş küçük fotoğraflarda çoğunluğu sakallı erkeklerden, bazıları kısa saçlı kadınlardan oluşan kasvetli suratlı insanlar vardı. Endişeyle Pasquale ve Nadia'nın yüzlerini o panoda aradığımı fark ettiğimde kendime şaştım ama onları bulamadım. Ancak seherle serbest bırakıldık, bizi otomobilimizi bırakmaya mecbur ettikleri küçük meydana götürüp bıraktılar. Kimse bizden özür dilemedi: plakamız İtalyan'dı, biz İtalyan'dık, zorunlu bir kontrol söz konusu olmuştu.

O an Almanya'da, dünyanın yarısından gelmiş suçluların eşkalini gösteren fotoğraflarda, içgüdüsel bir şekilde Lila'nın kalbinde yer alan insanı aramış olmam beni etkiledi. Pasquale Peluso, o gece, Lila'nın kendini mahkûm ettiği o dar uzamın içinden benim çok daha geniş uzamıma, gezegensel olayların çevrimindeki varlığını bana hatırlatmak için fırlatılmış bir tür füze gibi görünmüştü. Birkaç saniye için Carmen'in ağabeyi onun giderek küçülen dünyasıyla benim giderek büyüyen dünyam arasındaki temas noktasını oluşturmuştu.

Haklarında hiçbir şey bilmediğim küçük, yabancı şehirlerde kitabım hakkında konuştuğum akşamların sonunda bana siyasi iklimin sertliğiyle ilgili sorular soruluyordu ve ben *baskı altına almak* ifadesinin çevresinde dolaşan genel cümlelerle idare ediyordum. Bir anlatıcı olarak yaratıcı gücümü kullanmak zorunda hissediyordum. Hiçbir mekân genelden ayrı kalamaz diyordum. Bir baskı silindiri doğudan batıya bütün toprakların üzerinden geçerek tüm gezegeni düzene sokmaya uğraşıyor: İşçileri çalışmaya, işsizleri eritmeye, açları yok olmaya, entelektüelleri gelişigüzel konuşmaya, siyahları zenci olmaya, kadınları dişi kıl-

maya uğraşıyor. Ama kimi zaman da daha gerçek, daha samimi, daha bana ait bir şeyler söylemek geliyordu içimden ve onlara çocukluğundan kaçak olmayı seçtiği bugüne dek yaşadığı her bir trajik aşamayla Pasquale'yi anlatıyordum. Daha somut konuşmalar yapmaktan acizdim, kullandığım terminoloji on yıl önce edindiğim bir dile aitti ve bu sözcükleri ancak mahalleye ilişkin bazı olaylar için kullandığımda anlam yüklenmiş olduklarını hissediyordum. Bu sözcükler sadece denenmiş ve etkisi kesin malzemelerdi. İlk kitabım zamanında sözü eninde sonunda devrime getiriyordum, çünkü sanki ortak duygunun bu yönde olduğunu hissediyordum ama şimdi bu kelimeyi kullanmaktan kaçınıyordum. Nino bunu saflık olarak görmeye başlamıştı, şimdi ondan siyasetin ne kadar karmaşık bir hal olduğunu öğrenmeye başlayalı beri daha temkinli davranıyordum. Genellikle *baş kaldırmak doğrudur* ifadesine başvuruyordum ve hemen sonra mutabakatı genişletmemiz gerektiğini, bu durumun tahmin ettiğimizden uzun süreceğini, hükümet etmeyi öğrenmenin acil olduğunu ekliyordum. O akşam toplantılarından her zaman memnun ayrılmıyordum. Bazı durumlarda o dumanlı salonlarda, yaşıtım ya da benden daha genç, güzel yabancı kızlar arasında oturarak beni dinleyen Nino'yu mutlu etmek için tonumu alçak tutmaya gayret ettiğimi fark ediyordum. Çoğunlukla da dayanamıyordum ve geçmişte beni Pietro ile kavga etmeye iten o eski karanlık dürtüyle abartıyordum. Bu daha çok kitabımı okumuş ve benden keskin cümleler bekleyen kadın dinleyiciler karşısında oluyordu. Kendi kendimizin polisi olmamaya dikkat edelim diyordum o zaman, mücadele kanının son damlasında, ancak biz kazandığımız zaman bitecektir. Daha sonra Nino benimle alay ediyordu, hep abartman mı gerekiyor diyordu, gülüşüyorduk.

Bazı geceler onun yanına ilişiyor, kendimi kendim için açığa kavuşturmaya çalışıyordum. İsyankâr, partilerin verdiği tavizler-

den ve devletin şiddetini ihbar eden kelimelerden hoşlandığımı itiraf ediyordum. Siyaset –diyordum– senin düşündüğün gibi siyaset, şu hepimizin malumu haliyle, canımı sıkıyor, onu sana bırakıyorum, ben bu tür bir yükümlülük için uygun değilim. Ama sonra yeniden düşünüyordum ve geçmişte kendimi zorladığım, kızlarımı peşimden sürüklediğim o yükümlülükler için de uygun biri olmadığımı anlıyordum. Kalabalıkların tehditkâr hakaretleri beni ürkütüyordu ve saldırgan azınlıklar, silahlı çeteler, sokaklardaki ölüler, her şeye karşı olan devrimci nefret de aynı etkiyi yapıyordu. Ben toplum içinde konuşmalıyım diye itiraf ediyordum ve ne olduğumu bilmiyorum, söylediklerimi ciddi olarak hangi noktaya kadar düşündüğümü de bilmiyorum.

Şimdi, Nino ile en gizli, kendimden bile sakladığım düşüncelerimi, tutarsızlıkları, aşağılıkları kelimelere dökebiliyordum. O kendinden gayet emin, gayet sağlamdı ve her şey hakkında ayrıntılı görüş sahibiydi. Bense kendimi çocukluğumun kaotik isyankârlığı üzerine uygun cümleler yazdığım beyaz kartlar yapıştırırmışım ve böylece etrafa güzel görünmeye çalışırmışım gibi hissediyordum. Bologna'daki bir seminere gittiğimiz gün –özgür hayatın şehrine yönelik savaşkan bir göç halinin parçasıydık– sürekli polis kontrolleriyle karşılaştık, bizi tam beş kez durdurdular. Silahlar doğrultuluyordu, otomobilden çıkartılıyorduk, duvara dayatılıyorduk, belgelerimizi gösteriyorduk. O gün, Almanya'da olduğundan daha fazla korktum: Kendi toprağım, kendi dilimdi, öfkelendim, susmak ve itaat etmek istiyordum ama bağırmaya başladım, fark etmeden lehçeye kaydım, beni edepsizce itip kakan polislere hakaretler yağdırdım. Korku ve öfke bende çok sık olarak birbirlerine karışıyordu ve ben ne birini ne ötekini denetleyebiliyordum. Nino ise sükûnetini korudu, polislerle şakalaştı, onları uysallaştırdı, beni sakinleştirdi. Onun için sadece ikimiz önemliydik. Unutma, şimdi, burada, birlikteyiz dedi bana, gerisi bir fondur ve değişecektir.

20.

O yıllarda hep hareket halindeydik. Orada bulunmak, gözlemlemek, incelemek, anlamak, mantık yürütmek, tanıklık etmek ve her şeyden daha fazla birbirimizi sevmek istiyorduk. Polislerin yüksek sesli sirenleri, denetim noktaları, helikopter pervanelerinin sesi, cinayete kurban gitmiş ölüler – tüm bunlar ilişkimizin sürecini, haftaları, ayları, ilk yılımızı, sonra bir buçuk yılımızı belirleyen yapı taşlarıydı ve başlangıcı olarak Floransa'daki evde benim Nino'nun yatak odasına sızdığım geceyi alıyorduk. İşte o gece –diyorduk birbirimize– hayatımız gerçek anlamda başladı. Gündelik hayatın vahşet dolu sahneleri yaşanırken bile bizi terk etmeyen o mucizevi parıltı izlenimini *gerçek hayat* diye adlandırıyorduk.

Aldo Moro'nun kaçırılmasını izleyen günlerde Roma'daydık. Napolili bir meslektaşının güney siyaseti ve coğrafyası konulu kitabının sunumu için başkentte bulunan Nino'nun yanına gitmiştim. Kitaptan hiç denecek kadar az söz edildi; Hıristiyan Demokrat Partisi'nin Başkanı hakkında konuşuldu. Nino, devletin üzerini çamurla kapatan, en kötü çehresini temsil eden, Kızıl Tugaylar'ın doğuşu için gerekli koşulları hazırlayan ve satılmış insanlardan oluşan partisinin işe gelmeyen gerçeklerini karartarak, üstelik her türlü suçlamadan ve cezadan kurtarmak için partisini devletin kendiyle özdeşleştiren kişinin bizzat Moro olduğunu söyleyince izleyicilerin bir kısmı beni korkutacak şekilde ayaklandı. Konuşmasını sonlandırmak için, kurumları korumanın hataları gizlemek değil onları şeffaflaştırmak anlamına geldiğini, her düğümlü sorunda adaleti yerine getirecek etkin insanların örtbas edilen gerçekleri ortaya çıkarması gerektiğini söyleyince insanlar sakinleşmedi, hakaretler havada uçuşmaya başladı. Nino'nun yüzünün giderek solgunlaştığını görünce onu mümkün olan ilk an dışarı sürükledim. Işıltılı bir zırh misali yeniden birbirimize sığındık.

Zamanlar o ritimde akıp gidiyordu işte. Bir akşam Ferrara'da benim de talihim yaver gitmedi. Moro'nun cesedi bulunalı bir ay oluyordu ve ben onu kaçıran kişileri onun katilleri şeklinde tanımlama gafletinde bulundum. Sözler hep tehlikeliydi, izleyicim konuşmamı aşırı solun daimi kullanımına göre ayarlamamı bekliyordu ve ben son derece dikkatli davranıyordum. Ama genellikle coşuyor ve filtreleyemediğim sözler savuruyordum. Katiller kelimesi dinleyenlerin hiçbirinin hoşuna gitmedi ve *–katiller faşistlerdir–* onlar tarafından saldırıya, eleştiriye, hakarete maruz kaldım. Dilime kilit vurdum. Beklenmedik bir şekilde olumlu bir tepki alamadığım durumlarda kendime olan güvenimi yitiriyordum, kökenimin en dip noktasına kadar sürüklendiğimi, siyasi olarak beceriksiz olduğumu hissediyordum; her şeye burnunu sokmasa iyi olacak denen türde kadının tekiydim ve bir süre kalabalık karşısına çıkmaktan imtina ettim. İnsan birini öldürürse, katil olmaz mı? Akşam kötü bitti, Nino neredeyse salonun arkalarında oturan biriyle yumruklaşacaktı. Ama o durumda da kendimize, ikimize dönmek bizi kurtardı. Öyle oluyordu: birlikte idiysek, gerçekte hiçbir eleştiri bize dokunamıyordu, hatta kurumlanıyorduk: Önemli olan tek şey kendi görüşlerimizdi. Hemen akşam yemeğine koşuyorduk, güzel yemekler, yiyor, iyi şaraplar içiyorduk, sonra da sevişiyorduk. Tek arzumuz, birbirimizi kucaklamak, birbirimizi sarmaktı.

21.

İlk soğuk duş 1978 yılının sonunda ve elbette Lila'dan geldi. Ekim sonunda başlayan bir dizi kötü olayın varış noktası o oldu; Ekim ayında Pietro üniversiteden dönerken –kızıl mı kara mı

bilinmiyordu– ellerinde sopalar olan, yüzleri açık birkaç gencin saldırısına uğramıştı. Hastaneye koşarken onu her zamankinden daha derin bir bunalımda bulacağımı sanıyordum. Oysa sarılı başına ve morarmış gözüne karşın pek neşeliydi. Beni gayet anlayışlı bir tavırla karşıladı, sonra beni unuttu ve aralarında pek şirin bir kızın da bulunduğu öğrencileriyle sohbete daldı. Öğrencilerin çoğu gidince kız yanına, yatağın kenarına ilişti ve onun elini tuttu. Dik yakalı beyaz bluz, mavi mini etek giymişti, kumral saçları sırtına dökülüyordu. Ona karşı nazik davrandım, eğitimi hakkında sorular sordum. Diplomadan önce sadece iki sınavının kaldığını ama şimdiden Catullus hakkındaki tezi üzerinde çalışmaya başladığını anlattı; Pietro da onu överek çok başarılı olduğunu söyledi. Adı Doriana idi ve odada kaldığım sürece sadece yastıkları düzeltmek istediği zaman Pietro'nun ellerini bıraktı.

Akşam kayınvalidem, yanında Dede ve Elsa ile Floransa'daki evde belirdi. Ona o kızdan söz ettim, mutlulukla gülümsedi, oğlunun bu ilişkisinden haberdardı. Şöyle dedi: sen onu bıraktın, ne bekliyordun ki? Ertesi gün hep birlikte gittik hastaneye. Dede ve Elsa ilk anda hem Doriana'ya hem de onun kolye ve bileziklerine vuruldular. Benimle ve babalarıyla pek az ilgilendiler, zamanlarını bahçede onunla ve babaanneleriyle oynayarak geçirdiler. Yeni bir dönem başlıyor diye düşündüm ve usulca Pietro'nun ağzını aradım. Daha bu dayak olayından önce kızlarını oldukça seyrek görür olmuştu; nedenini şimdi anlıyordum. Ona genç kız hakkında sorular sordum. Kendine özgü haliyle, canla başla anlatmaya başladı. Gelip seninle yaşayacak mı, diye sordum. Bunun için henüz çok erken olduğunu, bilmediğini ama belki öyle olacağını, belki oturacağını söyledi. Kızlar konusunu düşünmeliyiz deyiverdim. Sözlerimi onayladı.

Mümkün olan ilk sefer bu yeni durumu Adele ile ele aldım. O yakınacağımı sanmış olmalıydı ama ben ona bu durumun beni üzmediğini ve derdimin kızlarım olduğunu söyledim.

"Yani?" diye sordu telaş içinde.

"Şimdiye dek şartlar yüzünden ve Pietro'nun yeni düzene ayak uydurmaya gerek duyduğunu düşünerek onları sana bıraktım ama artık o da kendine yeni bir hayat kurduğundan durum değişiyor. Benim de yerleşik hayata geçme hakkım var."

"O halde?"

"Napoli'de bir ev tutacağım, kızlarımla oraya taşınacağım."

Son derece şiddetli bir tartışma yaşadık. Torunlarına çok düşkündü ve onları bana emanet etmeye güvenmiyordu. Beni kızlarıma gereğince bakamayacak kadar kendimle dolu olmakla suçladı. İki kızı olan bir annenin yabancı bir erkekle –Nino'yu kastediyordu– düzen kurmasının kesinlikle temkinsiz bir davranış olduğunu ima etti. Sonunda da torunlarının Napoli gibi düzensiz bir şehirde büyümelerine asla izin vermeyeceğine yemin etti.

Ağzımıza ne gelirse söyledik birbirimize. Annemi de konuya bulaştırdı; belli ki oğlu Floransa'da yaşadığımız kötü sahneyi ona aktarmıştı.

"Seyahat etmen gerektiğinde kime bırakacaksın kızlarını, annene mi?"

"Canım kime isterse ona bırakırım."

"Dede ve Elsa'nın kontrolsüz insanlarla temasa girmelerini istemiyorum."

Onu yanıtladım:

"Bütün bu yıllar boyunca, senin ihtiyacını duyduğum anne figürünü temsil ettiğine inandım. Yanılmışım, benim annem senden iyiymiş."

22.

Daha sonra konuyu Pietro'ya açtım ve çeşitli itirazlarına karşın ortaya çıkan gerçekliğe göre, Doriana ile mümkün olduğunca rahat kalmasını sağlayacak her türlü anlaşmaya hazır olduğunu anladım. Bunun üzerine Nino'yla konuşmak için Napoli'ye gittim; böylesine hassas bir anı telefon görüşmesine sığdırmak istemiyordum. Artık çoğunlukla olduğu üzere, beni Duomo Caddesi'ndeki evinde ağırladı. Orada yaşamayı sürdürdüğünü biliyordum, evi orasıydı ama bana hep geçicilik izlenimi bıraksa, çarşaflar fazlasıyla eprimiş olsa da onu görmekten mutlu oluyor, oraya severek gidiyordum. Kızlarımla Napoli'ye taşınmaya hazır olduğumu bildirdiğimde gerçek bir sevinç patlaması yaşadı. Çok neşelendik, mümkün olduğunca çabuk, yalnızca bize ait olacak bir ev aramaya girişti, her türlü kaçınılmaz sorunu üstlenmeyi kabul etti.

Kendimi rahatlamış hissettim. Bunca koşturmadan, seyahatten, ıstıraptan ve keyiften sonra artık düzenimizi kurma zamanı gelmişti. Şimdi biraz param vardı, kızların nafakası olarak Pietro'dan da para alacaktım ve yeni bir kitap için avantajlı bir sözleşme imzalamak üzereydim. Ayrıca kendimi artık nihayet, itibarı giderek yükselen bir yetişkin olarak hissediyordum; bu koşullarla Napoli'ye dönüyor olmak hem heyecan verici risk hem de işim için zengin kaynak anlamına geliyordu. Ama özellikle istediğim Nino ile birlikte yaşamaktı. Onunla dolaşmak, onun arkadaşlarıyla buluşmak, tartışmak, geç saatlere kadar birlikte olmak ne kadar güzeldi. Denizin görülebildiği çok aydınlık bir ev kiralamak istiyordum. Kızlarım Cenova'da sahip oldukları lüksten yoksun kalsınlar istemiyordum.

Lila'yı arayıp kararımı açıklamaya kaçındım. Her şeye zorla burnunu sokacağından emindim ve bunu arzu etmiyordum.

Onun yerine son yıl içinde iyi bir ilişki geliştirmiş olduğumuz Carmen'i aradım. Onu mutlu etmek için Nadia'nın ağabeyi Armando ile buluşmuştum; o arada onun artık hekimliğinin yanı sıra proleter demokrasinin dikkat çeken bir temsilcisi olduğunu keşfetmiştim. Bana büyük bir saygıyla davranmıştı. Son kitabımı övmüş, şehrin bazı yerlerinde yapılan tartışmalara katılmamı desteklemiş, kendi kurduğu ve geniş kitleye hitap eden radyoya beni sürüklemiş ve orada en gariban düzen içinde benimle söyleşi yapmıştı. Kardeşiyle ilgili dinmek bilmeyen merakımla ilgili sorular karşısında kaçamak davranmıştı. Nadia'nın iyi olduğunu, annesiyle uzun bir seyahate çıktığını söylemiş, başka bilgi vermemişti. Pasquale konusunda ise ne bir şey biliyordu ne bilmek istiyordu: onun gibiler –diye vurgulamıştı– sıradışı siyasi mevsimin kurbanı olmuşlardı.

Carmen'e o buluşmayla ilgili verdiğim bilgi, öğrendiklerimin sulandırılmış hali olmasına rağmen gene de onu üzmeye yetti. Bu ağırbaşlı hüznü, beni Napoli'ye gittiğimde onunla buluşmaya itmişti. Onda anlayabildiğim bir endişe hissediyordum. Pasquale *bizim* Pasquale'mizdi. Her ikimiz de ne yaptıysa ya da yapıyorsa seviyorduk onu. Onunla ilgili anılarım bölük pörçük ve belirsizdi: Mahalle kütüphanesinde birlikte olduğumuz gün, Martiri Meydanı'nda kavga çıktığı gün, beni Lila'ya götürmek üzere otomobiliyle almaya geldiği gece, Nadia ile Floransa'daki evime geldikleri gün. Carmen için ise daha yakın duygularım vardı. Onun küçük bir kızken yaşadığı acı –babasını tutuklayıp götürdükleri günü iyi hatırlıyordum– ağabeyi için duyduğu acıya ulanmıştı ve onun kaderini izlemek gibi sabit bir endişeye dönüşmüştü. Eskiden Lila sayesinde Carracci ailesinin yeni şarküterisinde çalışan bir çocukluk arkadaşımken, şimdi isteyerek görüştüğüm ve sevdiğim bir arkadaşa dönüşmüştü.

Duomo Caddesi'ndeki bir barda buluştuk. Mekân loştu, sokağa açılan kapının yanındaki masaya oturduk. Ona tasarılarımı en ince ayrıntısına kadar anlattım, Lila'ya da anlatacağını biliyordum ve şöyle düşünüyordum: Böylesi daha doğru. Koyu renklere bürünmüş, mutsuz çehreli Carmen beni dikkatle ve sözümü kesmeden dinledi. Şık giysimle, Nino hakkındaki gevezeliklerimle ve güzel bir evde yaşama arzumla kendimde bir havailik sezdim. Bir noktada saatine baktı ve şöyle dedi:

"Lina gelmek üzere."

Sinirlendim, ben onunla buluşmaya gelmiştim, Lila ile değil. Ben de saatime baktım ve şöyle dedim: "Gitmem gerekiyor."

"Bekle, beş dakikaya burada olur."

Arkadaşımız hakkında sevgi ve minnet dolu sözlere başladı. Lila arkadaşlarıyla ilgileniyordu. Lila herkesi kolluyordu: Ailesini, ağabeyini ve hatta Stefano'yu bile. Lila, Antonio'nun ev bulmasına yardım etmiş ve onun Alman karısıyla yakın arkadaş olmuştu. Lila bilgisayar konusunda kendi işini kurmayı planlıyordu. Lila samimiydi, zengindi, cömertti, zora düştüğünde elini hemen çantasına atıyordu. Lila her ne şekilde olursa olsun Pasquale'ye de yardım etmeye hazırdı. Ah, dedi, Lenú, ezelden böyle yakın arkadaş olduğunuz için ne kadar şanslısınız, sizi ne çok kıskanırdım. O anda sesinde, elinin bir hareketinde, Lila'nın tonlarını, davranışlarını sezinledim. Sonra Alfonso'yu düşündüm, onun erkek haliyle, yüz hatlarıyla bile Lila'ya benzediğini fark ettiğimde ne kadar etkilendiğimi hatırladım. Mahalle onunla şekle giriyor, onunla mı yön buluyordu?

"Gidiyorum," dedim.

"Biraz daha bekle. Lila'nın sana söyleyecek önemli bir sözü var."

"Sen söyle."

"Hayır, bu onun görevi."

Bekledim ve giderek sıkıldım. Sonunda geldi Lila. Bu kez onu Amadeo Meydanı'nda gördüğüm güne oranla görünümüne daha fazla özen göstermişti; isterse çok daha güzel olabileceğini bildiğini fark etmek zorunda kaldım. Yüksek sesle şöyle dedi:

"Demek ki Napoli'ye dönmeye karar verdin."

"Evet."

"Ve bunu Carmen'e söylüyorsun ama bana söylemiyorsun, öyle mi?"

"Söyleyecektim."

"Ailen biliyor mu?"

"Hayır."

"Ya Elisa?"

"O da bilmiyor."

"Annen kendini iyi hissetmiyor."

"Neyi var?"

"Öksürük ama doktora gitmek istemiyor."

İskemlemde huzursuzlandım, yeniden saatime baktım.

"Carmen bana önemli bir şey söyleyeceğini iletti."

"Güzel bir haber değil."

"Dinleyelim bakalım."

"Antonio'dan Nino'yu izlemesini istedim."

Yüreğim ağzıma geldi.

"Ne anlamda?"

"Neler yaptığını görmek için."

"Neden peki?"

"Senin iyiliğin için yaptım."

"Kendi iyiliğimi ben düşünürüm."

Lila, onun desteğini almak istercesine dönüp Carmen'e baktı ve sonra yeniden bana döndü.

"Böyle yapacaksan susarım: bir kere daha gücenmeni istemiyorum."

"Gücenmeyeceğim ama çabuk ol."

Gözlerini gözlerime dikti, bana gayet kuru bir ifadeyle ve İtalyanca olarak Nino'nun karısından hiç ayrılmadığını, onunla ve oğluyla yaşamayı sürdürdüğünü, ödül olarak da, tam o günlerde kayınpederinin başkanı olduğu bankanın finanse ettiği bir araştırma kurumunu yönetme görevini üstlendiğini söyledi. Sonra ciddiyetle bitirdi sözlerini:

"Bunu biliyor muydun?"

Başımı salladım.

"Hayır."

"İnanmıyorsan şimdi onun yanına gidelim ve bu konuyu, kelimesi kelimesine, tam sana anlattığım şekilde onun yüzüne söyleyelim."

Buna gerek olmadığını ifade etmek için elimi salladım.

"Sana inanıyorum," diye mırıldandım ama gözlerine bakmaya çekindiğim için kapıya, sokağa döndüm.

Bu arada çok uzaklardan şöyle diyen Carmen'in sesini işittim: Nino'nun yanına giderseniz ben de gelmek isterim, üçümüz beraber olursak onun ağzının payını verir, haddini bildiririz. Dikkatimi çekmek için hafiften koluma dokunduğunu hissettim. Küçükken kilisenin önündeki parkta oturur fotoromanlar okurduk ve başroldeki kadın kendini zorda hissettiğinde ona bir el uzatmak için can atardık. Şimdi kendini güçlü, sağlam hissediyordu; o zamanki dayanışma hissine bugünkü ciddiyetiyle kapılmıştı ve bu samimi duygusunun altında sahte değil, gerçek bir haksızlık hissetmiş olması yatıyordu. Lila o zamanlar fotoroman okumamızı küçümserdi ve şimdi karşımda otururken eminim bambaşka bir dürtü içindeydi. Onun ve Nino'nun sahtekârlığını keşfeden Antonio'nun kendilerini tatmin olmuş hissettiklerini düşündüm. Sessizce bir karar almaya çalışırlarmış gibi Carmen ve Lila'nın bakıştıklarını fark ettim.

Uzun anlardı bunlar. Hayır, sözcüğünü okudum Carmen'in, dudaklarındaki nefese de belli belirsiz olumsuz anlamda bir baş hareketi eşlik etti.

Neye hayır diyordu?

Lila aralık dudaklarıyla dönüp beni süzmeyi sürdürdü. Belli ki her zamanki gibi kalbime bir iğne saplama görevini üstlenmişti ve bunu onu durdurmak değil, daha hızlı çarptırmak için yapmıştı. Gözlerini kısmıştı, geniş alnı kırışmıştı. Tepkimi bekliyordu. Çığlıklar atmamı, ağlamamı, kendimi ona bırakmamı bekliyordu. Usulca şöyle dedim:

"Şimdi gerçekten gitmem gerekiyor."

23.

Lila'yı, sonra olup biten her şeyden uzak tuttum.

Yaralanmıştım, Nino'nun evliliği hakkında bana iki yıldır yalan söylemiş olmasından çok, ilk anda seçimimin hatalı ve benim aptal olduğumu söyleyen Lila'nın haklı çıkmış olmasından, bunu yüzüme vurmasından ötürü yaralanmıştım.

Birkaç saat sonra Nino ile buluştum ama bir şey yokmuş gibi yaptım, sadece kucaklamalarından uzak durmaya çalıştım. İçimi intikam duygusu sarmıştı. Bütün gece boyunca gözlerim fal taşı gibi açık yatarken, o uzun boylu erkek bedenine sarılma arzumu yitirmiştim. Ertesi gün beni Tasso Caddesi'ndeki bir evi görmeye götürdüğünde şöyle demesini kabullendim: Hoşuna gittiyse kira için kaygılanma, ben hallederim, bütün ekonomik sorunlarımızı çözecek bir görev üstlenmek üzereyim. Akşam olunca daha fazla dayanamadım ve patladım. Duomo Caddesi'ndeki evdeydik, arkadaşı her zamanki gibi yoktu. Ona şöyle dedim:

"Yarın Eleonora ile görüşmek istiyorum."

"Neden?"

"Onunla konuşmalıyım. Bizim hakkımızda neler bildiğini, senin evden ne zaman ayrıldığını, ne zamandan beri birlikte uyumadığınızı öğrenmek istiyorum. Resmî boşanma için başvurdunuz mu merak ediyorum. Babasının ve annesinin evliliğinizin bittiğinden haberleri olduğunu söylemesini istiyorum."

Sükûnetini korudu.

"Bana sor bunları: Aklının yatmadığı bir şey varsa sana açıklarım."

"Hayır, ben sadece ona güvenebilirim, sen yalancının tekisin."

İşte o noktada bağırmaya başladım, lehçeye döndüm. Hemen pes etti, her şeyi kabullendi; zaten Lila'nın bana doğruyu söylemiş olmasından kuşkum yoktu. Göğsünü yumrukladım, bunu yaparken sanki içimden ayrılan ikinci bir benin onun canını daha fazla yakmak, onu tokatlamak, küçükken mahalle kavgalarında gördüğüm üzere yüzüne tükürmek, ona boktan herif diye haykırmak, onu tırmıklamak, gözlerini yuvasından çıkarmak istediğimi hissediyordum. Kendime şaşırdım, kendimden korktum. *Yoksa böylesine öfkeli olan öteki Lenú da ben miydim? Ben, burada, Napoli'de, bu berbat evde, elimden gelse bu adamı öldürebilir miyim, bütün gücümü kullanarak kalbine bir bıçak saplayabilir miyim? Bu gölgeyi –annemi, bütün atalarımı– engellemeli miydim, yoksa serbest mi bırakmalıydım?* Bağırıyordum, onu yumrukluyordum. Ve başlangıçta bu darbeleri eğlenirmiş gibi yaparak karşılarken, sonra ansızın yüzü asıldı, kendini bir koltuğa attı ve kendini daha fazla savunmadı.

Yavaşladım, kalbim çatlayacak gibiydi. O mırıldandı:

"Otur."

"Hayır."

"Bana en azından açıklama hakkı ver."

Mümkün olan en uzak iskemleye yığıldım, bıraktım konuşsun. Çok iyi biliyorsun ki –diye başladı boğuk bir sesle– Mont-

pellier'ye gitmeden önce Eleonora'ya her şeyi anlatmıştım ve ayrılığımızın düzelmesine imkân olmadığını söylemiştim. Ama döndüğümde, diye mırıldandı, işler karmaşık bir hal aldı. Karısı delirmişti, sanki Albertino'nun hayatı bile tehlikeye girmişti. Bu nedenle ilişkiyi sürdürebilmek için ona artık görüşmediğimizi söylemişti. Yalanı bir süre idare etmişti ama evden her uzaklaşmasıyla ilgili Eleonora'ya yaptığı açıklamalar giderek inandırıcılığını yitirmeye başlamış ve kavgalar yeniden alevlenmişti. Bir keresinde karısı bir bıçak kapmış ve onun karnına saplamaya kalkışmıştı. Bir başka sefer balkon kapısını açmış, kendini aşağı atmaya yeltenmişti. Gene bir sefer oğlunu alarak evden kaçmıştı. Nino onları bütün gün aramış ve korkudan ölmüştü. Ama nihayet onu pek düşkün olduğu teyzesinin evinde bulunca Eleonora'nın değişmiş olduğunu fark etmişti. Kocasına artık öfkeyle değil, sadece küçümsemeyle davranmaya başlamıştı. Bir sabah –dedi Nino soluk soluğa– senden ayrılıp ayrılmadığımı sordu. Ona evet dedim. O da yalnızca şöyle dedi: Tamam, inanıyorum sana. Aynen böyle dedi ve o andan başlayarak bana inanmış *numarası yaptı, numara yaptı.* Şimdi bu numaranın içinde yaşıyoruz ve her şey yolunda gidiyor. Nitekim gördüğün gibi şimdi burada, yanındayım, seninle uyuyorum, canım istediğimde seninle seyahate gidiyorum. O her şeyi biliyor ama bilmiyormuş gibi davranıyor.

Sözün burasında derin bir soluk aldı, sesini şöyle bir temizledi, onu dinliyor muyum, yoksa yalnızca ona öfkeleniyor muyum diye anlamaya çalıştı. Başka bir tarafa bakarak, hiçbir şey söylememeyi sürdürdüm. Pes ettiğime inanmış olmalı ki kendini açıklamayı daha belirgin bir kararlılıkla sürdürdü. Konuştu, pek mahir olduğu üzere konuştu durdu, elinden geleni yaptı. İkna ediciydi, kendiyle alay ediyordu, acı çekiyordu, çaresizdi. Ne var ki bana yaklaşmayı denediğinde bağırarak ittim onu. O zaman

daha fazla dayanamadı, hıçkırarak ağlamaya başladı. Elleriyle kollarıyla kendini ifade etmeye çalışıyor, göğsüyle benden yana uzanıyor, gözyaşları arasında şöyle mırıldanıyordu: Beni aklamanı istemiyorum, tek arzum anlaşılmak. Öncesinden daha kızgın bir şekilde sözünü kestim ve haykırdım: Hem ona yalan söyledin, hem bana ve bunu ikimize duyduğun sevgiden değil, kendin için yaptın, çünkü seçimlerinde yürekli değilsin, çünkü ödleğin tekisin. Sonra lehçeyle iğrenç sözler savurmaya başladım; bıraktı ona hakaret edeyim, sadece bir iki pişmanlık sözcüğü mırıldanabildi. Kısa bir süre sonra boğuluyorum sandım, soluğum kesildi, sustum, bu da ona yeniden şans tanıdı. Bana yalan söylemesinin tek nedeninin bir trajediyi önlemek olduğunu kanıtlamaya çalıştı. Başardığını sandığında, Eleonora'nın durumuna rıza göstermesiyle artık birlikte yaşamayı deneyebileceğimizi fısıldadığında, en sakin halimle aramızda her şeyin bittiğini söyledim. Yola çıktım ve Cenova'ya döndüm.

24.

Kayınvalidemin evinde hava iyice gerginleşti. Nino hiç durmadan telefon ediyordu, ya suratına kapatıyordum ya yüksek sesle kavga ediyorduk. Bir iki kere Lila aradı, neler olduğunu merak ediyordu. Ona şöyle diyordum: iyi, çok iyi, ne olsun istiyorsun. Sonra da kapatıyordum. Hırçınlaştım, gereksiz yere Dede ve Elsa'yı haşlıyordum. Ama özellikle de Adele'ye takıyordum kafamı. Bir sabah metninim yayımlanmasını engellemek için yaptıklarını yüzüne vurdum. İnkâr etmedi, hatta şöyle dedi: O sadece bir risale, bir kitap olma haysiyetinden yoksun. Onu şöyle yanıtladım: Ben risale yazıyor olabilirim ama sen hayatın boyunca bunu bile yazamadın, bütün bu otoriterliğin nereden kaynaklanıyor anla-

mıyorum. Alındı, tıslarcasına şöyle dedi: Hakkımda hiçbir şey bilmiyorsun. Ah, hayır onun hayal bile edemediği şeyler biliyordum. O gün dilimi tutmayı becerdim ama birkaç gün sonra Nino ile son derece şiddetli bir kavga ettim, telefonda lehçeli konuşarak avaz avaz bağırdım ve sonunda kayınvalidem küçümseyen ses tonuyla bana çıkışınca tepkimi şöyle gösterdim:

"Sen beni boş ver, kendine bak."

"Ne demek istiyorsun?"

"Biliyorsun."

"Bir şey bilmiyorum."

"Pietro bana sevgililerin olduğunu anlattı."

"Benim mi?"

"Evet senin, öyle şaşırmış gibi yapma. Ben herkes karşısında sorumluluklarımı üstlendim, Dede ve Elsa için de öyle yaptım ve eylemlerimin sonucunun bedelini ödüyorum. Oysa sen kendine böyle havalar verirken, rezilliklerini halının altına gizleyen sahtekâr bir küçük burjuvadan başka bir şey değilsin."

Adele'nin beti benzi attı, dili tutuldu. Kaskatı kesilmişti, yüzü gerilmişti, ayağa kalktı, gidip salonun kapısını kapattı. Sonra alçak sesle, neredeyse fısıldayarak bana kötü kalpli bir kadın olduğumu, gerçekten sevmenin ve sevdiğin insandan vazgeçmenin ne anlama geldiğini anlayamayacağımı; sempatikliğimin ve uysallığımın altında ne eğitimin ne kitapların asla evcilleştiremeyeceği son derece bayağı bir her şeyi ele geçirme takıntısı olduğunu söyledi. Ve sözlerini şöyle bitirdi: Yarın sen ve kızların buradan çekip gidiyorsunuz; üzgünüm çünkü kızların burada büyüselerdi senin gibi olmamayı deneyebilirlerdi.

Yanıt vermedim, ileri gittiğimin farkındaydım. Özür dilemeye niyetlendim ama yapamadım. Ertesi sabah Adele hizmetçisine valizlerimizi toplamasını emretti. Ben tek başıma yaparım diye bağırdım ve bir şey yokmuş gibi davranarak çalışma odasına

kapanmış olan Guido'ya veda bile etmeden kendimi yüklü valizlerle istasyonda buldum; kızlarım niyetimin ne olduğunu anlamaya çalışan gözleriyle beni izliyorlardı.

Bitkinliğimi, istasyonun giriş holündeki ve bekleme salonundaki uğultuyu hâlâ hatırlıyorum. Dede onları itip kaktığım için söyleniyor, itme, hiç durmadan bağırma, sağır değilim ben, diyordu. Elsa soruyordu: Babama mı gidiyoruz? İkisi de okul olmadığı için seviniyorlardı ama bana güvenmediklerini hissediyordum; tepem atarsa susmaya hazır olarak çekinerek soruyorlardı: Ne yapacağız, ne zaman döneceğiz babaanneme, nerede yemek yiyeceğiz, bu akşam nerede uyuyacağız?

İlk anda, o çaresizliğimle Napoli'ye gitmeyi ve önceden haber vermeden Nino ve Eleonora'nın evinin kapısını çalmayı düşünmüştüm. Kendi kendime şöyle diyordum: Evet, yapmam gereken bu, ben ve kızlarımın bu durumda olmamızın nedenlerinden biri de o ve bunun bedelini ödemek zorunda. Perişanlığımın onu da sarmasını, beni her geçen gün daha sarstığı gibi onu da sarsmasını istiyordum. Beni aldatmıştı. Ailesinden ayrılmamıştı, beni hoşça vakit geçirecek biri olarak bir kenarda tutmuştu. Ben sonsuza dek onu seçmiştim ama o, hayır. Ben Pietro'yu terk etmiştim ama o Eleonora'yı bırakmamıştı. Haklıydım demek ki. Onun hayatını işgal etmeye ve şöyle demeye hakkım vardı: Tamam canım, geldik buradayız; madem ki delilikler yapıyor diye karın konusunda endişelendin, şimdi ben de bir delilik yapıyorum, bakalım bunu nasıl karşılayacaksın.

Ama uzun ve dayanılmaz bir Napoli seyahatine hazırlanırken, ansızın –hoparlörün bir anonsu yeterli oldu– düşüncemi değiştirdim ve Milano'ya doğru yola çıktım. Bu yeni durumumda paraya her zamankinden daha çok gereksinme duyuyordum; en iyisi yayınevine gideyim ve bana iş vermeleri için dileneyim diye düşündüm. Ancak trene bindiğimde bu ani hedef değişikliğinin nede-

nini fark ettim. Her şeye rağmen aşk içimde şiddetle kıvranıyordu ve Nino'ya kötülük yapmanın hayali bile beni mutsuz ediyordu. Enine boyuna kadın özerkliği konusunda düşünsem ve yazsam da, onun bedeni, onun sesi, onun zekâsı olmadan ne yapacağımı bilemiyordum. Bunu kendime itiraf etmem korkunç oldu ama onu arzulamaya devam ediyordum, onu kızlarımdan bile çok seviyordum. Ona ceza verme, onu bir daha görmeme düşüncesi içimde kaynıyordu, özgür ve eğitimli kadının taç yaprakları bir bir dökülüyor, anne-kadın'dan ayrılıyordu; anne-kadın sevdalı-kadın'dan, sevdalı-kadın da hiddetli yosmadan uzaklaşıyordu ve her birimiz farklı yönlere uçuşup gidecekmişiz gibi görünüyordu. Milano'ya doğru yol aldıkça Lila'yı bir tarafa ayırırsak, Nino'yu model almaksızın kendimde bir bütünlük sağlayamadığımı idrak ediyordum. Kendimin modeli olarak *ben* olmayı bilmiyordum. Nino olmayınca, başlangıç noktası olarak ondan hareket edebileceğim ve mahallenin dışına, dünyaya doğru yayılabileceğim bir çekirdeğim yoktu; sadece bir moloz yığınıydım.

Bitkin ve yılgın bir halde Mariarosa'nın evine gittim.

25.

Ne kadar kaldım? Birkaç ay boyunca ve zaman zaman zor bir ortak yaşam oldu. Görümcem, Adele ile çatışmamı haber almıştı ve bana her zamanki dürüstlüğüyle şöyle dedi: Bilirsin severim seni ama anneme o şekilde davranmakla hata yaptın.

"O çok kötü davrandı bana."

"En sonunda. Ama daha önce sana yardım etti."

"Oğlu rezil olmasın diye yaptı onu."

"Adil değilsin."

"Hayır, içimden geçeni söylüyorum."

Onda alışık olmadığım bir tiksintiyle baktı bana. Sonra sanki çiğnenmesi mümkün olmayacak bir kuralı ilan ediyormuşçasına şöyle dedi:

"Ben de içimden geçeni söyleyeceğim. Annem benim annemdir. Babam ve ağabeyim hakkında canın ne istiyorsa söyle ama annemi rahat bırak."

Onun dışında bana karşı nazik davrandı. Her zamanki rahatlığıyla evine kabul etti, bize içinde üç basit yatak olan bir oda tahsis etti, havlular verdi ve sonra evine girip çıkan bütün konuklar gibi bizi rahat bıraktı. O son derece canlı bakışları beni etkiledi, bütün organizması eprimiş bir sabahlık misali gözlerine asılmış gibi görünüyordu. Onun sıradışı solgunluğuna, bedeninin zayıflığına pek dikkat etmedim. Kendimle, kendi acımla ilgiliydim ve kısa süre sonra ona hiç dikkat etmez oldum.

Tozlu ve kirli eşyalarla dolu odaya biraz düzen vermeye çalıştım. Kızlara ve kendime yatak yaptım. Bana ve onlara gerekecek şeylerin listesini yaptım. Ama bu düzenleme çabam kısa sürdü. Aklım bir karış havadaydı, ne karar alacağımı bilemiyordum, ilk günleri sürekli telefon başında geçirdim. Nino'yu o kadar özlemiştim ki, hemen aradım onu. Benden Mariarosa'nın telefon numarasını aldı ve o andan itibaren her görüşmemiz kavgayla sonuçlanıyor olsa bile beni aramaktan başka bir şey yapmadı. Başlangıçta sesini duyduğumda mutlu oluyordum, neredeyse pes etmek üzereydim. Şöyle düşünüyordum: Ben de Pietro'nun eve dönmüş olduğunu ve aynı çatı altında uyuduğumuzu ondan sakladım. Sonra kendime kızıyordum, bunun aynı şey olmadığını idrak ediyordum: Ben Pietro ile birlikte yatmamıştım ama o Eleonora ile yatıyordu, evlilik ilişkisini sürdürüyordu. Böyle olunca yeniden kavga etmeye başlıyorduk, beni bir daha aramamasını haykırıyordum yüzüne. Ama telefon her sabah ve her akşam muntazam bir şekilde çalmayı sürdürüyordu. Bensiz yapamadığı-

nı söylüyordu, Napoli'ye gitmem için yalvarıyordu. Bir gün bana Tasso Caddesi'ndeki daireyi kiraladığını ve benim ve kızlarımın yerleşmesi için her şeyin hazır olduğunu söyledi. Söylüyordu, ilan ediyordu, söz veriyordu, her şeye hazır görünüyordu ama en önemli sözleri bir türlü ağzından çıkaramıyordu: *Eleonora ile ilişkim gerçekten sona erdi.* Bu nedenle kızlarımı ve evin içinde dolaşanları umursamadan bana işkence etmemesi gerektiğini haykırıyordum ve hiç olmadığım kadar zehirlenmiş biçimde kapatıyordum telefonu.

26.

O günleri kendimi küçümseyerek yaşadım, Nino'yu bir türlü zihnimden söküp atamıyordum. İşlerimi gönülsüzce bitiriyordum, mecburen yola çıkıyor, mecburen dönüyordum, çaresizliğe kapılıyordum, kendimi mahvediyordum. Ve olayların Lila'yı haklı çıkardığını hissediyordum: Kızlarımı unutuyordum, onları bakımsız ve okulsuz bırakıyordum.

Dede ve Elsa yeni düzene bayılmışlardı. Halalarını hiç denecek kadar az tanıyorlardı ama onun çevresine yaydığı özgürlük duygusuna hayran olmuşlardı. Sant'Ambrogio mahallesindeki ev, liman olmayı sürdürüyordu, Mariarosa herkese abla ya da önyargısız bir rahibe gibi kapısını açıyor, ne pisliğe ne zihinsel rahatsızlıklara, ne suça ve uyuşturucuya takılıyordu. Kızların zorunlulukları yoktu, akşamın geç saatlerine kadar merakla odadan odaya dolaşıyorlardı. Her türden konuşmaları ve ifadeleri dinliyorlar, müzik çalındığında, şarkı söylendiğinde, dans edildiğinde mutlu oluyorlardı. Halaları sabah üniversiteye gitmek için çıkıyor, ikindi saatlerinde dönüyordu. Hiçbir zaman sinirli olmuyordu, onları güldürüyor, peşlerinden odaları dolaşıyor,

onlarla saklambaç ya da körebe oynuyordu. Evde kaldıysa onları, beni, gelip geçici konuklarını da dahil edip temizliğe girişiyordu. Bedenlerimizden çok zekâlarımıza özen gösteriyordu. Akşam kursları düzenliyor, üniversiteden meslektaşlarını davet ediyor, kimi zaman kendi gayet eğlenceli ve bilgi yüklü dersler veriyor, yeğenlerine sarılarak, onlarla konuşarak, onları dahil ederek anlatıyordu. Öyle günlerde ev sadece onu dinlemek için koşan kız ve erkek arkadaşlarıyla doluyordu.

Bir akşam o derslerden biri sürerken kapı çaldı; gelenleri karşılamaktan hoşlanan Dede koştu açmaya. Kızım odaya döndü ve çok heyecanlı bir ses tonuyla, polis geldi, dedi. Küçük topluluk içinde neredeyse tehditkâr, öfkeli bir uğultu yükseldi. Mariarosa sakince kalktı, polislerle konuşmaya gitti. İki kişiydiler, komşuların şikâyet ettiklerini ya da benzeri bir şey söylemişlerdi. O, polislere nazik davrandı, içeri girmeleri için ısrar etti, onları salonda aramıza oturmaya neredeyse mecbur etti ve dersine geri döndü. Dede hiç bu kadar yakından polis görmemişti, genç olanının dizine dirseğini dayayarak onunla yakınlık kurdu. Mariarosa'nın iyi bir insan olduğunu açıklamak için dile getirdiği yakınlaşma cümlesi hâlâ aklımda:

"Aslında," dedi, "halam bir üniversite hocasıdır."

"Aslında," diye mırıldandı polis kararsız bir gülümsemeyle.

"Evet."

"Ne kadar güzel konuşuyorsun sen."

"Teşekkür ederim. Aslında adı Mariarosa Airota ve sanat tarihi dersi veriyor."

Delikanlı yaşça daha büyük meslektaşının kulağına bir şey fısıldadı. On dakika kadar aramızda tutsak kaldılar ve sonra gittiler. Dede onlara kapıya kadar eşlik etti.

Bu didaktik girişimler çerçevesinde gün geldi bana da söz hakkı verildi ve benim konuşacağım akşam her zamankinden daha

çok insan geldi. Büyük salonda, ilk sıradaki minderlere yerleşmiş olan kızlarım beni disiplinli bir şekilde dinlediler. Sanıyorum o andan itibaren Dede beni daha meraklı incelemeye başladı. Babasına, dedesine ve Mariarosa'ya büyük hayranlık besliyordu. Benim hakkımda hiçbir şey bilmiyordu, bilmek de istemiyordu. Onun annesiydim, her şeyi yasaklıyordum, bana tahammül edemiyordu. Kendisinin ilkesel olarak asla vermeyeceği bir dikkatle herkesin beni dinliyor olmasına şaşırmış olmalıydı. Belki de Mariarosa'nın o gece şaşırtıcı bir şekilde bana yönelttiği eleştirileri sakince çürütmem de hoşuna gitmiş olmalıydı. Önceleri bu konuyu incelemem, yazmam, yayımlamam konusunda beni yüreklendirmiş olan Mariarosa, orada bulunan kadınlar içinde söylediklerimin tek kelimesini bile onaylamayan tek kişi oldu. Benim iznimi istemeden Floransa'da annemle yaşadığım çatışmayı orada anlatırken olay hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olduğu da ortaya çıktı. "Pek çok kapsamlı kaynağa başvurarak," kökenine sevgi beslemeyen bir kadının kaybolmuş sayılacağını söyledi.

27.

Seyahate çıktığım zaman kızları görümceme bırakıyordum ama çok geçmeden onlarla asıl ilgilenen kişinin Franco olduğunu anladım. O genellikle odasında olurdu, derslere katılmazdı, arkası gelmeyen konukları umursamazdı. Ama benim kızlarıma bağlandı. Gerektiğinde onlar için yemek pişirdi, oyunlar uydurdu, kendince eğitti onları. Dede ondan, onu yazdırdığım yeni okulunda öğrendiği Menenio Agrippa'nın manasız kıssasını –bana anlatırken bu ifadeyi kullandı– tartışmayı öğrenmişti. Gülüyor ve şöyle diyordu: *Patrici Menenio Agrippa, anneciğim, plebleri gevezelikleriyle şaşkına çevirdi ama bir insanın uzuvlarının*

bir başkasının karnı doyduğu zaman beslenmeyeceğini kanıtlayamadı. Hah hah hah. Bir dünya haritasına bakarak oransız zenginliğin ve dayanılmaz yoksulluğun coğrafyasını da Franco'dan öğrendi. Sürekli şunu yineleyip duruyordu: Bu en büyük adaletsizlik.

Mariarosa'nın evde olmadığı bir akşam, Pisa yıllarında sevgilim olan Franco evin içinde neşeli sesleriyle peşimizden dolaşan kızlarıma gönderme yaparak ciddi bir pişmanlık tonuyla şöyle dedi: Düşünsene, şu kızlar bizim ikimizin olabilirdi. Düzeltim onu: Bugün birkaç yaş daha büyük olurlardı. Başıyla evet işareti yaptı. Ayakkabılarının ucuna bakarken bir iki saniye onu inceledim. İçimden onu on beş yıl öncenin varlıklı ve kültürlü genciyle karşılaştırdım: Hem oydu hem de hiç o değildi. Artık okumuyordu, yazmıyordu, bir yıldır toplantılara, gösterilere, tartışmalara katılımını minimuma indirgemişti. Tek gerçek ilgi alanı olan siyasetten eski inancını ve tutkusunu taşımaksızın söz ediyordu; felaketler konusunda kehanette bulunmak gibi nahoş eğilimiyle de alay ediyordu. Ona göre yaklaşmakta olan felaketleri abartılı bir ses tonuyla listeliyordu. Bir: Herkesten önce sönecek olan devrimci özne, işçi sınıfıdır. İki: Şimdiden sermayenin koltuk değneği rolü olarak her gün kavga etmekten gerçek doğalarından sıyrılmış olan komünistlerin ve sosyalistlerin mirası kesin olarak dağılacaktır. Üç: Var olmuş olan ve uyum sağlamamız gereken her türlü değişim varsayımı sona erecektir. Şüpheyle soruyordum: Sen gerçekten böyle sonlanacağına mı inanıyorsun? Elbette –gülüyordu– ama biliyorsun çenem kuvvetlidir ve tez-antitez gücüyle sana tam tersini de kanıtlayabilirim: Komünizm kaçınılmazdır, proletarya diktatörlüğü demokrasinin en yüksek formudur; Sovyetler Birliği ve Çin ve Kuzey Kore ve Tayland, Amerika Birleşik Devletleri'nden çok daha iyidirler, oluk oluk ya da nehir gibi kan dökmek bazı durumlarda suçken, bazı durumlarda haklı olabilir. Böyle yapmamı mı yeğlersin?"

Sadece iki durumda onu gençliğindeki gibi gördüm. Bir sabah Pietro, yanında Doriana olmaksızın çıkıverdi karşımıza; kızlarının hangi koşullarda yaşadıklarını, onları hangi okula yazdırdığımı, mutlu olup olmadıklarını gözleriyle görmek için teftişe gelmiş gibi bir hali vardı. Son derece gerilimli bir an oldu. Kızlar nasıl bir hayat sürdüklerini belki biraz fazla anlattılar ve bunu çocuklara özgü abartılı bir hayal gücüyle yaptılar. Bu nedenle Pietro önce kız kardeşiyle, sonra benimle kavga etmeye başladı; her ikimize de sorumsuz olduğumuzu söyledi. Ben sükûnetimi yitirdim: Haklısın, al götür onları, sen ve Doriana ilgilenin. İşte o noktada Franco odasından çıktı, araya girdi, eskiden beri sahip olduğu ve tartışmalı toplantıları yönetirken kullandığı belagat sanatını ortaya döktü. O ve Pietro bilgiç bilgiç evlilik, aile, çocukların bakımı ve hatta Platon hakkında tartışırlarken beni ve Mariarosa'yı unuttular. Kocam yüzü kıpkırmızı, gözleri alev alev, sinirli ama gene de zeki ve medeni bir şekilde tartışabileceği bir muhatap bulmuş olmanın mutluluğuyla çekip gitti.

Daha fırtınalı –ve benim için çok daha korkutucu– olanı, Nino'nun önceden haber vermeden kapıda belirdiği gündü. Otomobille yaptığı uzun yolculuk yüzünden bitkindi, görüntüsü son derece bakımsızdı, iyice gergindi. İlk anda kızlarım ve benim kaderim konusunda otoriteyi ele alarak bir karara varmak için geldiğini sandım. Yeter artık, demesini umdum, karımla durumumu açıklığa kavuşturdum, gidip Napoli'ye yerleşelim. Konuyu uzatmadan pes etmeye hazır olduğumu hissettim, bu geçici düzen yüzünden bitkin düşmüştüm. Ama öyle olmadı. Bir odaya kapandık ve o bin bir kararsızlık içinde, ellerine, saçlarına, yüzüne işkence ederek benim bütün beklentime karşın karısından ayrılmasının mümkün olmadığını açıkladı. Heyecanlandı, bana sarılmak istedi, bütün gayretiyle ancak Eleonora'nın yanında

kalırsa benden vazgeçmemesinin mümkün olacağını ve ortak bir yaşam kurabileceğimizi anlatmaya çalıştı. Başka zaman olsa ona acırdım, ıstırabının samimi olduğu aşikârdı. Ama o gün ne kadar acı çektiğini umursamayıp dehşet içinde seyrettim.

"Ne diyorsun sen bana ya?"

"Eleonora'yı bırakamam ama sensiz de yaşayamam diyorum."

"Demek ki doğru anlamışım: Sen mantıklı bir çözüm bulmuşsun gibi bana sevgili rolümden sıyrılmamı ve paralel eş olmamı öneriyorsun."

"Ne diyorsun, yok öyle bir şey."

Ona saldırdım, *elbette* öyle ve kapıyı gösterdim: Onun bütün numaralarından, icatlarından, her sefil sözünden bıkmıştım. İşte o zaman, boğazından çıkmakta zorlanan sesiyle ve öte yandan davranışının itiraz kabul etmez gerekçesini kesin olarak açıklayan birinin havasıyla itirafta bulunacağını söyledi. *Başkasından duymanı istemedim* –diye bağırdı– bunun için kendim söylemek için buraya geldim: Eleonora yedi aylık gebe.

28.

Hayatımı geride bırakmış olduğum bugün, o haber karşısında verdiğim tepkinin abartılı olduğunu biliyorum ve bunu yazarken de kendi kendime gülümsüyorum. Bundan çok da farklı olmayan deneyimlerini anlatabilecek pek çok kadın ve erkek tanıyorum: Aşk, cinsellik mantıkdışıdır ve kabadır. Ama o zaman makul davranamadım. Olayın kendi *–Eleonora yedi aylık gebe–* Nino'nun bana yapabileceği en dayanılmaz işkence olarak göründü. Lila'yı, onun ve Carmen'in bana sanki bir şey söylemek istercesine ve birbirlerini yoklamak için kararsızlık içinde bakışmalarını hatırladım. Demek ki Antonio o gebeliği de öğ-

renmişti. Onlar biliyorlar mıydı? Neden Lila bana söylemekten vazgeçmişti? Acımın miktarını ayarlama küstahlığını mı göstermişti. Yüreğimde ve karnımda bir şey kırıldı. Nino endişeden boğuluyordu; bu gebeliğin karısını yatıştırmaya yaradığını ama onu bırakmayı daha zor hale getirdiğini söylemeye çabalarken, ben üzüntüden iki büklüm oldum, kollarımı kavuşturdum, bütün bedenim acıyordu, konuşamıyor, bağıramıyordum. Sonra öfkeyle doğruldum. O anda evde sadece Franco vardı. Çatlak, çaresiz, şen şakrak, hasta kadınların hiçbiri yoktu. Mariarosa, Nino ile yüzleşmeme zaman tanımak için kızları alıp gezmeye çıkmıştı. Odanın kapısını açtım ve ölgün sesimle Pisa dönemindeki eski sevgilimi çağırdım. Hemen koşup geldi ve ona Nino'yu gösterdim. Adeta can çekişerek şöyle dedim: Kov onu.

Onu kovmadı ama susması için işaret etti. Ne olduğunu sormaktan kaçındı, beni bileklerimden yakaladı, olduğum yerde sabit tuttu, yeniden kendime gelmem için bekledi. Sonra beni mutfağa götürdü, oturttu. Nino da peşimizden geldi. Çırpınıyordum, boğuk sesler çıkartarak kıvranıyordum. Nino yanıma gelmeye yeltenince kov onu diye yineledim. Franco onu uzaklaştırdı ve sakin sesiyle şöyle dedi: Rahat bırak onu, çık şimdi. Nino söz dinledi ve ben her şeyi en karmaşık haliyle Franco'ya anlattım. Artık takatim kalmadığını fark ettiği ana kadar sözümü kesmeden dinledi beni. Ancak o zaman, her zamanki bilgili haliyle, bana ideal olanı talep etmektense, mümkün olanın keyfini çıkarmanın daima iyi bir kural olduğunu söyledi. Ona da kızdım: Tipik erkek muhabbetleri bunlar, diye haykırdım, mümkün olanın canı cehenneme, saçmalıyorsun. Alınmadı, durumu olduğu haliyle incelememi istedi. Tamam, dedi, bu bay sana iki buçuk yıl boyunca yalan söylemiş, karısını terk ettiğini, onunla ilişkisi olmadığını anlatmış ve sen şimdi yedi ay önce

onu gebe bıraktığını keşfediyorsun. Haklısın, korkunç bir şey, Nino rezil bir yaratık. Ama bunu öğrendikten sonra –diye çekti dikkatimi– ortadan kaybolabilir, bir daha seninle ilgilenmeyebilirdi. Neden arabayla Napoli'den Milano'ya geldi, neden bütün gece seyahat etti, neden kendini ihbar ederek küçük düşürdü, neden onu terk etmemen için yalvardı sana? Bütün bunların bir anlamı olmalı. Anlamı, diye bağırdım bu sefer de, o yalancının teki, sığ bir erkek, seçim yapmaktan aciz. Bunun üzerine başıyla evet işareti yaptı, benimle aynı düşüncedeydi. Ama sonra şunu sordu bana: Ya seni cidden seviyorsa ve başka türlü sevmeyi beceremiyorsa?

Bunun tam olarak Nino'nun tezi olduğunu yüzüne haykıracak zaman bulamadım. Evin kapısı açıldı, Mariarosa belirdi. Kızlar sevinçli bir çekingenlikle tanıdılar Nino'yu ve onun dikkatini çekme uğruna bu adın günlerce, aylarca babalarının ağzında bir küfür gibi yinelendiğini unuttular. O da hemen kızlarla ilgilendi, Mariarosa ve Franco benimle ilgilendiler. Ne kadar zordu her şey. Dede ve Elsa şimdi yüksek sesle konuşuyor, gülüyorlar, iki ev sahibim de bana ciddi bir tavırla yöneliyorlardı. Beni mantıklı düşünmeye davet ediyorlardı ama bunu onların da kontrol altında tutamadıkları bir duyguyla yapıyorlardı. Franco şaşırtıcı bir şekilde, eskiden olduğu üzere net bir şekilde kestirip atmaktansa şefkatli bir arabuluculuktan yana olduğunu gösterdi. Görümcem başta bana karşı son derece anlayışlıydı, sonra o da Nino'nun sorunlarını ve özellikle de Eleonora dramını anlamaya çalışınca belki istemeden, belki hesaplı olarak beni yaraladı. Kızma, dedi, biraz düşünmeye çalış: Senin gibi bilinçli bir kadın, kendi mutluluğunun bir başkasının mahvı üzerine kurulması fikri karşısında ne hisseder?

Böyle devam etti işte. Franco koşulların sunduğu sınırlar içinde ne elde edebiliyorsam onu almam için yüreklendiriyordu

beni. Mariarosa, bana biri karnında biri elinde iki çocukla terk edilmiş Eleonora tablosu çiziyor ve şunu öğütlüyordu: Onunla ilişki kur, birbirinizin aynasında yansıyın. Bilmeyen insanın saçmalıkları bunlar diye düşünüyordum, artık gücüm kalmadığından, anlayamayan insanın lafları. Lila olsa her zamanki gibi üstesinden gelirdi, bana şunu öğütlerdi: Zaten yeterince yanıldın, şimdi hepsinin suratına tükür ve çek git, onun her zaman bel bağladığı sonuç buydu. Ama ben korkmuştum, Franco ve Mariarosa'nın konuşmaları kafamı daha da karıştırmıştı, onları artık dinlemiyordum. Bunun yerine Nino'yu gözetliyordum. Yeniden kızlarımın sempatisini kazanırken ne kadar güzeldi. İşte onlarla odalarına giriyor, bir şey yokmuş gibi davranıyor, Mariarosa'ya bakarak onları övüyor –görüyor musun halaları, ne olağanüstü iki küçük genç hanım?– ve bu sarıp sarmalayıcı ses tonu, genç kadının çıplak dizine parmağıyla dokunmak onun için doğaldı. Nino'yu kaptığım gibi evin dışına sürükledim, Sant'Ambrogio mahallesinde uzun bir yürüyüşe mecbur ettim.

Hava sıcaktı, iyi hatırlıyorum. Kırmızı tuğlalardan oluşan uzun bir leke boyunca kayıp gittik, hava çınar ağaçlarından uçan tüylerle doluydu. Nino'ya, onsuz yaşamaya alışmayı öğrenmem gerektiğini ama bunu şimdilik başaramadığımı, zamana ihtiyaç duyduğumu söyledim. Yanıt olarak asla bensiz yaşayamayacağını söyledi. Ben de onun zaten hiçbir şeyden ve hiç kimseden kopamadığını belirttim. Bunun doğru olmadığını, koşulların suçu olduğunu ve bana sahip olabilmek adına her şeyi bir arada tutmak zorunda kaldığını anlattı. Bu durumdan daha öteye bir adım atması için zorlamanın mümkün olmadığını anladım; karşısında tek görebildiği bir uçurumdu ve bundan korkuyordu. Otomobiline kadar eşlik ettim ve onu gönderdim. Hareket etmeden bir dakika öncesine kadar bana şunu sordu: Ne yapmayı düşünüyorsun? Yanıt vermedim, ben de bilmiyordum.

29.

Kararı, benim yerime birkaç hafta sonra olup bitenler verdi. Mariarosa bir seyahate çıkmıştı, Bordeaux'da ne olduğunu bilmediğim bir işi vardı. Gitmeden önce beni bir kenara çekmiş ve Franco konusunda karışık bir söyler yapmış, yokluğunda onun yanında olmam gerekliliği üzerine karmaşık bir söylev çekmişti. Onu çok depresif olarak niteledi ve ben ansızın, o ana dek sadece şöyle böyle sezinlediğim ve sonra dalgınlığımdan unuttuğum şeyi idrak ediverdim: Franco ile ilişkisi herkese gösterdiği yardımseverlikle sınırlı değildi; onu ciddi olarak seviyordu, onun annesi-kız kardeşi-sevgilisi olmuştu ve bu ıstıraplı havası, zayıf bedeni Franco'ya duyduğu daimi kaygıdan, onun fazlasıyla kırılgan bir hal almasından ve her an kırılabileceği korkusundan kaynaklanıyordu.

Sekiz gün evden uzakta kaldı. Biraz zorlansam da –aklım başka yerdeydi– Franco'ya karşı nazik davrandım, her akşam geç saatlere kadar onunla oturup sohbet ettim. Bana siyasetten söz etmek yerine, benden daha çok kendisi için, eskiden ne kadar mutlu olduğumuzu anlatmayı yeğlemesi hoşuma gitti: İlkbaharda yaptığımız Pisa gezilerinden, Lungarno'nun ağır kokusundan, çocukluğuna, ailesine, dedelerine ilişkin kimselere anlatmayıp benimle paylaştığı günlerden konuştuk. Daha hoşuma gideni ise kaygılarım, yayıneviyle imzaladığım yeni sözleşmem, Napoli'ye olası dönüşüm ve Nino hakkında beni konuşturmasıydı. Asla genelleme ve söz oyunu yapmadı. Hatta gayet net, neredeyse amiyane konuştu. Eğer kendinden çok ona düşkünsen –dedi bayağı sersemlemiş göründüğü bir akşam– onu olduğu gibi kabullenmen senin yararına olur: Karısıyla, çocuklarıyla, sürekli başka kadınları becerme arzusuyla, sahip olduğu ve olacağı pisliklerıyle.

Lena, Lenuccia, diye mırıldandı sevgiyle başını sallayarak. Sonra da güldü, koltuğundan doğruldu, kasvetli bir ifadeyle, ona göre aşkın yalnızca insanın ürkmeden ve tiksinmeden kendine dönebildiği zaman son bulduğunu söyledi ve sanki yerin maddeselliğinden emin olmak istercesine ayaklarını sürüyerek odadan çıktı. Bilmem neden aklıma Pasquale geldi o akşam, sosyal, kültürel, siyasi seçimler bakımından Franco'dan o kadar farklı bir insan. Gene de bir an için o mahalle arkadaşımın onu yutmuş olduğu karanlıktan canlı olarak kurtulabilmesi halinde aynı yürüyüş tarzıyla yürüyeceğini hayal ettim.

Franco bir bütün gün odasından çıkmadı. Akşam bir iş görüşmem vardı, kapısını çalarak Dede ve Elsa ile yemek yiyebilir mi diye sordum. Bunu yapacağına söz verdi. Geç döndüm; her zaman yaptığının tersine bu sefer mutfağı darmadağın bırakmıştı; sofrayı topladım, bulaşıkları yıkadım. Pek uyuyamadım, saat altıda çoktan ayaktaydım. Tuvalete gitmek için odasının kapısının önünden geçerken kapıya raptiye ile iliştirdiği bir defter sayfası dikkatimi çekti. Üzerinde şöyle yazıyordu: *Lena, kızları içeriye sokma.* Dede ve Elsa'nın o günlerde ona rahatsızlık verdiğini ya da bir önceki akşam onu kızdırdıklarını düşündüm ve kalbini kazanabilme umuduyla gidip kahvaltımı ettim. Sonra yeniden düşündüm. Franco'nun kızlarımla gayet iyi bir ilişkisi vardı; onlara öfkelenmiş olabileceği ihtimalini bir kenara bıraktım. Saat sekize doğru usulca vurdum kapısına. Yanıt gelmedi. Kapıyı daha hızlı çaldım, dikkatlice açtım, oda karanlıktı. Ona seslendim, sessizlik sürünce ışığı yaktım.

Yastığın ve çarşafın üzerinde kan vardı, kocaman, kapkara leke ayaklarına kadar uzanıyordu. Ölüm çok iğrençti. Çok yakından tanıdığım, bir zamanlar mutlu ve etkin olmuş olan, sayısız kitap okumuş, sayısız olay deneyimlemiş olan o bedeni cansız

görünce aynı anda tiksinme ve merhamet duygularını bir arada yaşadığımı ancak şimdi burada söyleyebiliyorum. Franco siyaset kültürünün, cömert ve umut saçan, iyi ahlaklı bir canlı maddesi idi. Oysa şimdi kendine ilişkin son derece korkunç bir görüntü sergiliyordu. Belleğinden, dilinden, anlam yükleme yeteneğinden öylesine vahşi bir şekilde kurtulmuştu ki, kendine, tenine, huylarına, düşüncelerine, sözlerine ve dünyanın onu sarmış olan çirkin gidişatına duyduğu nefret bana aşikâr göründü.

Sonraki günlerde aklıma hep Pasquale ve Carmen'in annesi Giuseppina geldi. O da kendine ve kısmetine düşmüş olan hayat parçacığına tahammül edemez olmuştu. Ama Giuseppina benden önceki döneme aitti, oysa Franco benim zamanımdı, onun böylesine zorbaca kendinden kurtulması beni etkilemekle kalmadı, altüst etti. O pusulasını, bırakmış olduğu yegâne pusulayı uzun uzun düşündüm. Bana hitap ediyor ve özünde şunu diyordu: Kızları içeri sokma, beni görmelerini istemem; oysa sen girebilirsin, sen beni *görmelisin*. Bugün hâlâ biri gizli, biri açık o iki emir kipini düşünüyorum. Gönülsüzce kaldırılmış yumruklarıyla kalabalık bir militan topluluğunun (Franco o dönemde hâlâ çok tanınıyor ve seviliyordu) katıldığı cenazeden sonra Mariarosa ile yeniden ilişki kurmaya çalıştım. Ona yakın olmak, Franco'dan konuşmak istiyordum ama buna izin vermedi. O yenik olma hali arttı, gözlerinin ferini söndüren marazi güvensizlik çizgileri arttı. Ev yavaş yavaş boşaldı. Benimle ilişkisinde de kız kardeşlik tutumunu bir kenara bıraktı, giderek daha düşmanca bir tavır aldı. Ya bütün gün üniversitede oluyordu ya da eve geldiyse odasına kapanıyor ve rahatsız edilmek istemiyordu. Kızlar oynarken gürültü edince kızıyor; ben gürültülü oyunlar oynuyorlar diye kızlara çıkıştığımda daha fazla kızıyordu. Valizleri topladım, Dede ve Elsa'yı alıp Napoli'ye doğru yola çıktım.

30.

Nino doğru söylemişti, Tasso Caddesi'ndeki evi kiralamıştı. Her ne kadar karınca istilasına uğramış, mobilyalar başı olmayan iki kişilik bir yataktan, kızlar için küçük yataklardan, bir masa ve birkaç iskemleden ibaret olsa da hemen yerleştim. Aşktan söz etmedim, geleceğe değinmedim.

Ona kararımın ağırlıklı olarak Franco'dan kaynaklandığını söyledim ve biri iyi, biri kötü iki haber getirmiş olmakla yetindim. İyi haber, yayınevimin onun deneme seçkisini yayımlamayı kabul etmiş olmasıydı; tek koşul, biraz daha canlı yeni bir taslak yazmasıydı; kötü haber ise bana dokunmasını istemiyordum. İlk haberi neşeyle karşıladı, ikincisi karşısında umutsuzluğa düştü. Sonra öyle oldu ki her akşam karşılıklı oturup onun metnini yeni baştan yazınca bu yakınlık öfkemi canlı tutmamı engelledi. Yeniden sevişmeye başladığımızda Eleonora hâlâ gebeydi. O Lidia adı verilen bir kız çocuğu doğurduğunda, Nino ve ben çoktan kendine ait alışkanlıkları, güzel bir evi, iki kızı, oldukça yoğun özel ve sosyal yaşamı olan bir çift olmuştuk bile.

Daha en başında ona, "Senin emrinde olacağımı sanma," demiştim, "şimdi seni bırakmaktan acizim ama eninde sonunda bu da olacaktır."

"Olmayacak, bunun için bir nedenin olmayacak."

"Şimdiden pek çok nedenim var."

"Her şey kısa sürede değişecek."

"Göreceğiz."

Ama bu bir mizansendi, aslında gayet mantıksız ve küçük düşürücü olan durumu kendime mantıklıymış gibi yutturuyordum. Şu anda –diyordum Franco'nun sözlerini kendime uyumlayarak– bana gerekli olanı alıyorum; yüzünü, sözlerini, her arzusunu tükettiğim zaman onu sepetleyeceğim. Bu nedenle onu günlerce

beklediğim dönemde, böylesi daha iyi, zaten çok işim var, o çok zamanımı alıyor diye kendimi kandırıyordum. Kıskançlık krizlerine tutulduğum zaman ise kendime şöyle fısıldayarak sakinleşmeye çalışıyordum: Onun sevdiği kadın *benim*. Çocukları aklıma düştüğünde de şöyle düşünüyordum: Dede ve Elsa ile, Albertino ve Lidia ile olduğundan daha fazla zaman geçiriyor. Elbette bunların tümü gerçek ve tümü sahteydi. Evet, Nino'nun çekim gücü azalacaktı. Evet, yapacak pek çok işim vardı. Evet, Nino beni seviyordu, Dede ve Elsa'yı seviyordu. Ama bilmezden gelerek kendimi kandırdığım başkaları da vardı. Evet, ona hiç olmadığı kadar büyük bir çekim duyuyordum. Evet, o bana ihtiyaç duyduğu anda her şeyi ve herkesi ihmal etmeye hazırdım. Evet, Eleonora, Albertino ve Lidia ile ilişkileri benimle ve benim kızlarımla olan ilişkileri kadar sağlamdı. Bu evetler üzerine kara perdeler indiriyordum ve şuradan buradan yarıklar gedikler açılıp da durumun gerçeği aşikâr olursa hemen değişen dünya hakkında kocaman laflar ediyordum: Her şey değişiyor, yeni birliktelik formları geliştiriyoruz. Bunun gibi gevezelikleri ya gezip dolaştığım yerlerde telaffuz ediyor ya da sırası geldiğinde kaleme alıyordum.

Ama güçlükler günbegün beni topa tutmayı sürdürüyordu. Şehrin düzeldiği yoktu ve o berbat haliyle hemen canıma okumaya başlamıştı. Tasso Caddesi'nin rahat bir yer olmadığı ortaya çıktı. Nino bana ikinci el bir araba tedarik etti, bu beyaz R4'e hemen alıştım ama ilk zamanlarda kullanmaktan korkuyordum, çünkü trafiğin içinde sıkışıp kalıyordum. Gündelik hayatın binlerce sorunuyla yüzleşmek konusunda Floransa'da, Cenova'da, Milano'da olduğundan çok daha zorlanıyordum. Dede, okulun ilk günü hem öğretmeninden hem arkadaşlarından nefret etti. İlkokul bire başlamış olan Elsa, okuldan her gün kızarmış gözlerle, hüzünlü çehresiyle dönüyor ve neler olduğunu bana anlatmayı reddedi-

yordu. Her ikisine de çıkışmaya başladım. Farklılıklara tepki vermeyi, kendilerini saydırmayı, uyum sağlamayı bilmediklerini ve bunları öğrenmeleri gerektiğini söylüyordum. Bunun üzerine iki kız kardeş bana karşı birlik oluşturdular: Adele ninelerinden ve Mariarosa halalarından, onların ölçülerine uygun mutlu bir dünya yaratmış olan ilahelermiş gibi söz etmeye başladılar; açıkça o ikisi için duydukları özlemi dile getirdiler. Kalplerini kazanmak için onları yanıma çektiğimde, şımarttığımda, bana küskünce sarılıyorlar, hatta bazen beni itiyorlardı. Ya işim? Özellikle bu uygun dönemde Milano'da kalmamın, yayınevinde iş bulmamın çok daha iyi olacağı ortaya çıktı. Hatta promosyon döneminde tanımış olduğum insanların bana yardım önerdikleri Roma'ya gitsem bile daha iyi olacaktı. Benim ve kızlarımın ne işi vardı Napoli'de? Sadece Nino'yu mutlu etmek için mi buradaydık? Kendimi özgür ve özerk bir kadın olarak tanımlarken yalan mı söylüyordum? İki küçük kitabıyla kendine söyleyemediklerini her kadının itiraf etmesine yardım etmeye çalışan kadın rolü oynarken, dinleyicime yalan mı söylüyordum? Bunlar sadece inanmanın içimi rahatlattığı formüller miydi ve ben yaşıtlarımın en geleneksel olanlarından bile hiç farklı değil miydim? Bütün gevezeliklere rağmen bütün gereksinmeleri benim ve kızlarımınkilerden önce gelen bir erkek tarafından *yaratılmaya* izin mi veriyordum?

Kendimden kaçmayı öğrendim. Bütün yakınmalarımın sona ermesi için Nino'nun kapıyı çalması yetiyordu. Kendime şöyle diyordum: Hayat şimdi böyle, başka türlüsü olamaz. Bu arada da kendimi disipline sokmaya uğraşıyordum, işi oluruna bırakmıyordum, savaşçı olmaya çalışıyordum, hatta bazen kendimi mutlu hissetmeyi bile başarıyordum. Işık, evimi pırıl pırıl aydınlatıyordu. Balkonumdan denizin sarı-mavi yansımasına kadar uzanan Napoli'yi seyrediyordum. Kızlarımı Cenova ve

Milano'nun geçici havasından uzaklaştırmıştım; hava, renkler, sokaklarda kulağıma çalınan lehçeli konuşmalar, Nino'nun gece yarısı bile olsa evime getirdiği kültürlü insanlar bana güven veriyor, neşelendiriyordu. Pietro'nun görmesi için kızlarımı Floransa'ya götürüyordum, o kızları görmek için Napoli'ye geldiğinde mutluymuşum gibi davranıyordum. Nino'nun alınganlıklarına karşın onu evimizde konuk ediyordum. Kızların odasına, aşırı bir gösterişle sevgilerini yansıttıkları babaları için yatak kuruyordum; kızlar sanki babalarının gitmeyip kalmasını sağlamak istercesine muhabbet gösteriyorlardı. Rahat bir ilişki kurmaya meyliediyorduk, Doriana hakkında sorular soruyordum, daima basım aşamasında olan ama her zaman derinleştirilmesi gereken ayrıntılar yüzünden geciken kitabını merak ediyordum. Kızlar beni görmezden gelip babalarına sokulduklarında biraz dinlenmeye çalışıyordum. Arco Mirelli'ye iniyor, Caracciolo Caddesi'nde, deniz kenarında yürüyüş yapıyordum. Ya da Aniello Falcone Caddesi'nden yukarı yürüyor, Floridiana'ya çıkıyordum. Kendime bir bank seçip kitap okuyordum.

31.

Tasso Caddesi'nde olunca, mahalle çok uzaktaki bir taşlık, Vezüv'ün eteklerinde birbirine karışmış bir kent çöplüğü gibi görünüyordu. Öyle de kalmasını istiyordum: Şimdi ben başka biriydim, beni yeniden ele geçirmesini engellemek için elimden geleni yapacaktım. Ama bu durumda bile kendime pek nazik olan bir amaç yüklemeye çalışıyordum. Evin içinde üç dört gün düzen sağlamak için didindikten sonra pes ettim. Kızları güzelce giydirdim, ben de gayet ayrıntılı bir şekilde süslendim ve şöyle

dedim: Şimdi İmmacolata Nine, Vittorio Dede ve teyzeleri ziyarete gidiyoruz.

Sabahın erken bir saatinde evden çıktık, Amadeo Meydanı'ndan metroya bindik, kızlar yaklaşan metro treninin yarattığı, saçlarını uçuşturan, giysilerini üzerlerine yapıştıran, soluklarını kesen rüzgârla heyecanlandılar. Floransa'da yaşadığımız o sahneden beri annemi ne görmüş, ne konuşmuştum. Benimle görüşmeyi reddetmesinden ürküyordum ve belki de bu nedenle ziyaretimi haber vermek için özellikle telefon etmemiştim. Ama dürüst olmalıyım ki gizli bir nedenim daha vardı. Kendi kendime şöyle demekte direniyordum: Şu ya da bu nedenle buradayım, şuraya ya da buraya gitmek istiyorum. Mahalle benim için, ailemden önce Lila anlamına geliyordu: Bu ziyareti planlamak, kendimi ona karşı nasıl bir tavır alacağım konusunda sorgulamam anlamına da geliyordu. Hâlâ kesin yanıtlarım yoktu, bu nedenle işi rastlantıya bırakmıştım. Gene de onunla karşılaşmamız olasılığına karşı kızların ve benim dış görümümüze özellikle özen göstermiştim. Olur da karşılaşırsak benim seçkin bir hanımefendi olduğumu, kızlarımın acı çekmediğini, dağılmadıklarını, gayet iyi olduklarını fark etmesini arzu ediyordum.

Sonuç olarak o gün, duygusal açıdan son derece yoğun yaşanan bir gün oldu. Tünelin altından geçtim, Carmen ve kocası Roberto'nun işlettikleri benzin istasyonunu görmezden geldim ve avluya girdim. Doğduğum eski apartmanın döküntü merdivenlerini tırmanırken kalbim küt küt çarpıyordu. Dede ve Elsa kim bilir nasıl bir serüvene sürüklenirmiş gibi pek heyecanlıydılar, onları önüme dizdim, kapının zilini çaldım. İşte annem aksak adım sesleriyle geldi, kapıyı açtı ve sanki biz üç hayaletmişiz gibi gözlerini fal taşı gibi açtı. Ben de, kendime rağmen şaşkınlık gösterdim. Görmeyi beklediğim kişiyle karşımda bulduğum kişi

arasında bir uçurum vardı. Annem son derece değişmişti. Bir an için küçükken bir iki kere gördüğüm ve altı yedi yaş büyük olsa da pek benzeyen kuzini sandım onu. Müthiş zayıftı, yüz kemikleri, burnu, kulakları olduklarından çok daha büyük görünüyorlardı.

Ona sarılmaya çalıştım, geri çekildi. Babam yoktu, Peppe ve Gianni de. Onlar hakkında bir şey öğrenmem mümkün olmadı, tam bir saat boyunca benimle tek kelime konuşmadı. Kızlara karşı ise sevgi dolu davrandı. Onları çok övdü ve sonra, üzerlerini kirletmemeleri için ikisine de kocaman önlükler taktı ve birlikte karamela yapmaya girişti. Zaman benim için derin bir utanç içinde geçti, o ise ben yokmuşum gibi davrandı. Kızlara fazla karamela yediklerini söylemeyi denediğimde Dede hemen anneannesine döndü:

"Biraz daha yiyebilir miyiz?"

"Canınızın istediği kadar yiyin," dedi annem benden yana bakmayarak.

Aynı sahne, torunlarına avluya inip oynayabileceklerini söylerken de yinelendi. Floransa'da, Cenova'da, Milano'da onları hiç evden yalnız başlarına göndermemiştim.

"Hayır kızlar olmaz, kalın burada," dedim.

Kızlar koro halinde "Anneanne gidebilir miyiz?" diye sordular.

"Evet dedim ya size," dedi.

Yalnız kaldık. Ona gayet kaygılı bir sesle, hâlâ küçük bir kız çocuğuymuşum gibi şöyle dedim:

"Napoli'ye yerleştim. Tasso Caddesi'nde ev tuttum."

"Aferin."

"Üç gün oldu."

"Aferin."

"Bir kitap daha yazdım."

"Bana ne?"

Sustum. O, nahoş bir yüz ifadesiyle bir limonu ikiye kesti ve suyunu bir bardağa sıktı.

"Neden limonata içiyorsun?" diye sordum.

"Çünkü seni görmek midemi bulandırıyor."

Limona su ekledi, biraz karbonat koydu, köpüklü kabarcıklı suyu bir solukta içti.

"İyi değil misin?"

"Gayet iyiyim."

"Bu doğru değil. Doktora gittin mi?"

"Ben doktora ve ilaca para harcar mıyım?"

"Elisa kendini iyi hissetmediğini biliyor mu?"

"Elisa gebe."

"Bana neden bir şey söylemediniz?"

Beni yanıtlamadı. Yorgun bir nefesle bardağı lavaboya bıraktı, dudaklarını elinin tersiyle kuruladı. Şöyle dedim:

"Seni ben götüreyim doktora. Başka ne hissediyorsun?"

"Senin yaşattığın her şeyi. Senin yüzünden karnımın içinde bir damar koptu."

"Ne diyorsun sen?"

"Evet, sen benim bedenimi çatlattın."

"Ben seni çok seviyorum anne."

"Ben sevmiyorum. Çocuklarınla mı geldin Napoli'ye?"

"Evet."

"Kocan gelmiyor mu?"

"Hayır."

"O halde sakın bir daha bu eve adım atma."

"Ama bugün eskisi gibi değil. Kocandan ayrılsan, başka bir erkekle yaşasan da düzgün bir insan olabilirsin. Neden bana bu kadar takıyorsun da evli olmayan Elisa'nın gebe kalmasına bir laf etmiyorsun?"

"Çünkü sen Elisa değilsin. Elisa senin gördüğün eğitimi gördü mü? Elisa'dan senden beklediğimi bekliyor muydum?"

"Memnun olman gereken şeyler yapıyorum. Greco önemli bir ad haline gelmek üzere. Şimdi biraz yurtdışında da tanınıyorum."

"Gelip karşıma övünme, sen benim için hiçsin. Olduğunu sandığın kişi olmak, normal insanlar için hiçbir şeydir. Ben burada seni doğurduğum için değil, Elsa'yı doğurduğum için saygı görüyorum. Eğitim görmemiş, ortaokul diploması bile almamış olan o bir hanım oldu. Üniversite diploması aldın da ne oldun? Sadece bu kadar güzel olan, bu kadar güzel konuşan kızların için üzülüyorum. Onları hiç mi düşünmedin? O babanın yanında televizyondaki çocuklar gibi büyüyorlardı ama sen ne yaptın, hangi akla hizmet getirdin onları Napoli'ye?"

"Onları eğitmiş olan benim, babaları değil. Ve nereye götürürsem götüreyim, öyle büyümeyi sürdürecekler."

"Kendini beğenmişin birisin. Tanrım, seninle ne çok hata yapmışım ben. Kendini beğenmiş olanın Lina olduğunu sanırdım, oysa senmişsin. Arkadaşın ailesine ev satın aldı, sen yaptın mı? Arkadaşın herkesi, hatta Michele Solara'yı bile elinde değnekle idare ediyor; ya sen kimi idare ediyorsun, Sarratore'nin oğlu olacak o pisliği mi?"

İşte o noktada yeniden Lila'ya övgüler düzmeye girişti: Ah Lina ne kadar güzel, ne kadar cömert, şimdi sadece kendine ait bir firması var, o ve Enzo gerçekten başarılı oldular. Kesin olarak anladım ki bana yüklediği en büyük kabahat, hiçbir kaçamak noktası olmaksızın Lila'dan daha değersiz olmamdı. Beni özellikle dışta tutarak Dede ve Elsa için yemek pişirmek istediğini söylediğinde, beni yemeğe davet etmenin ona ağır geldiğini anladım ve buruk bir şekilde ayrıldım oradan.

32.

Anayola çıktığımda duraksadım: Avlunun demir kapısında babamın dönüşünü bekleyip merhaba desem, sokaklarda dolaşıp erkek kardeşlerimi arasam, kız kardeşim evde midir diyerek kapısını çalsam mı diye düşündüm. Bir telefon kabini buldum, Elisa'yı aradım, kızları sürükleye sürükleye onun Vezüv manzaralı büyük evine gittim. Kız kardeşimin gebeliğine dair bir belirti yoktu ama gene de onu çok değişmiş buldum. Sadece gebe kalmış olmak onu ansızın şişirmiş olmalıydı ama sanki bunu eğip bükerek yapmıştı. Bedeni, sözleri, tavırları bayağılaşmış gibiydi. Rengi sarıydı ve keyifsizlik öylesine zehirlemişti ki onu, bizi pek gönülsüzce karşıladı. Bana karşı daima beslemiş olduğu o sevgiyi, çocuksu hayranlığı bir an olsun hissedemedim. Annemizin sağlık durumuna değindiğimde, kullanabileceğini, en azından bana karşı kullanabileceğini hiç ummadığım bir saldırgan tonla konuşmaya başladı. Haykırırcasına şöyle dedi:

"Lenú, hekim gayet iyi olduğunu söylüyor, acı çeken ruhu. Annem gayet sağlıklı, sağlığı yerinde, ıstırabından başka derdi yok. Sen ona yaşattığın o hayal kırıklığını yaşatmasaydın bu olduğu hale de düşmezdi."

"Ne saçmalıyorsun sen?"

Daha da hırçınlaştı.

"Saçmalık mı? Sana sadece şunu söyleyeyim: Ben sağlık bakımından annemden çok daha kötü durumdayım. Ayrıca, madem ki artık Napoli'ye yerleştin ve doktor işinden anlıyorsun, biraz ilgilen onunla, sadece benim omzuma yükleme. Ona biraz ilgi gösterirsen yeniden canlanacaktır."

Kendimi tutmaya çalıştım, kavga etmek istemiyordum. Neden benimle bu şekilde konuşuyordu? Ben de mi onun gibi kötü yönde değişmiştim? Kız kardeşler olarak mutlu dönemimiz

geride mi kalmıştı? Yoksa Elisa, ailemizin en küçüğü, mahalle hayatının insanları geçmişte olduğundan daha kötü bir şekilde bozduğunun aleni bir işareti miydi? Edeplice, sessizce ama teyzeleri onlara hiç yüz vermediği için hayal kırıklığı içinde oturan kızlarıma anneannelerinin verdiği karamelaları bitirebileceklerini söyledim. Sonra da kardeşime sordum:

"Marcello ile aran nasıl?"

"Çok iyi, nasıl olacak ki? Annesi öleli beri başına gelen onca dert olmasaydı, gerçekten mutlu olabilecektik."

"Ne gibi dertler?"

"Dertler Lenú, dertler. Sen kendi kitaplarını düşün, hayat bambaşka bir şey."

"Ya Peppe ve Gianni?"

"Didiniyorlar."

"Onlara hiç rastlayamıyorum."

"Buralara uğramayan sende kabahat."

"Artık daha sık geleceğim."

"Aferin. O halde biraz da arkadaşın Lina ile konuşmayı dene."

"Ne oluyor?"

"Hiç. Ama Marcello'nun pek çok derdi arasında bir de o var."

"Yani?"

"Lina'ya sor, sana yanıt verirse, yerinde oturmasının daha iyi olacağını söyle ona."

Solara ailesinin tehditler savurarak gerçeklerin üstünü örtüşünü hatırladım ve bir daha asla eski samimiyetimizi yakalayamayacağımızı anladım. Ona Lila ile ilişkimin gevşediğini ama az önce annemizden Michele Solara ile çalışmaya son verdiğini ve kendi işini kurduğunu öğrendiğimi söyledim. Elisa homurdandı:

"O işi bizim paramızla kurdu."

"Açıkla bana."

"Neyi açıklayayım Lenú? Michele'yi canı istediği gibi parmağında oynatıyor ama Marcello'mla bunu başaramıyor."

33.

Elisa da bizi öğle yemeğine davet etmedi. Ancak bizi kapıdan uğurlarken yaptığı kabalığın farkına vardı ve Elsa'ya şöyle dedi: Gel teyzenle. Bir iki dakika gözden kaybolduklarında ihmal edildiğini hisseden Dede elimi yakaladı, bırakmadı. Geri geldiklerinde Elsa'nın yüzünde ciddi bir ifade vardı ama bakışları sevinçliydi. Ayakta zor durumuş gibi görünen kardeşim biz ilk basamağa adımımızı attığımızda kapıyı örttü.

Sokağa indiğimizde küçük kızım teyzesinin verdiği gizli hediyeyi gösterdi: Yirmi bin liret. Elisa, biz küçükken bazı zengin akrabaların bize yaptıkları gibi para hediye etmişti. Ama o paralar sadece görünürde hediyeydiler, çünkü hemen aileyi geçindirmeye uğraşan annemize verirdik. Elisa da belli ki parayı Elsa'dan çok bana vermek istemişti ama başka bir amaçla. O yirmi bin liretle –özenli bir yayınevinin üç kitabını almaya yetecek paraydı– bana Marcello'nun onu sevdiğini ve refah içinde yaşattığını göstermek istemişti.

Şimdiden para için didişen kızları sakinleştirdim. Teyzenin, paranın on bini Elsa'ya, on bini Dede'ye verilecek şekilde bölüştürülmesi gerektiğini itiraf etmesi için Elsa'yı sıkı bir sorgulama altına almak gerekti. Hâlâ birbirlerini itip kakmayı sürdürüyorlardı ki birinin adımı seslendiğini işittim. Benzincinin mavi tulumuna bürünmüş Carmen idi. Dalgınlığımdan benzinciyi fark etmemiştim. Şimdi kıvırcık kapkara saçlarıyla, geniş çehresiyle bana el sallıyordu.

Direnemedim. Carmen pompayı kapattı, öğle yemeği için bizi evine götürmek istedi. Hiç tanımadığım kocası da geldi.

Anaokulundaki çocuklarını almaya gidip gelmişti; Carmen'in biri Elsa ile yaşıt, öteki bir yaş küçük iki oğlu vardı. Kocasının uysal, son derece kibar bir insan olduğunu gördüm. Çocukların da yardımıyla sofrayı kurdu, sonra da sofrayı toplayıp bulaşıkları yıkadı. O ana dek benim kuşağımdan bu kadar uyumlu, birlikte yaşamaktan mutlu oldukları bu kadar aşikâr bir çift görmemiştim. Nihayet güzel bir kabul görmüştüm, kızlarım da hallerinden hoşnuttular: iştahla yediler, iki oğlana anaç tavırlarla davrandılar. Sözün özü, sonunda rahatladım, huzur içinde bir iki saat geçirdim. Sonra Roberto pompayı açmak için işe koştu ve Carmen ile ben yalnız kaldık.

Kibar davrandı, bana Nino'yu ve onunla yaşamak için mi Napoli'ye döndüğümü sormadı; zaten her şeyden haberdar gibi bir havası vardı. Bunun yerine bana kocasını, onun ne kadar çalışkan, ne kadar ailesine düşkün olduğunu anlattı. Lenú, dedi, bunca acı içinde o ve oğullarım tek avuntum. Sonra geçmişi anımsadı: Babasının kötü hikâyesi, annesinin fedakârlıkları ve ölümü, Stefano Carracci'nin şarküterisinde çalıştığı, Ada'nın adamın hayatına girip Lila'yı üzdüğü dönemi anlattı. Enzo ile sevgili oldukları döneme değinip biraz gülüştük bile: Ne aptallıkmış dedi. Pasquale'nin adını bir kez bile anmadı, soran ben oldum. Ama o gözlerini yere dikti, başını salladı, sonra istemediği ya da bana söyleyemeyeceği bir şeyi engellemek istercesine ayağa fırladı.

"Gidip Lina'yı arayayım," dedi. "Görüştüğümüzü ve onu haberdar etmediğimizi öğrenirse benimle bir daha konuşmaz."

"Boş ver onu, işi vardır."

"Ne diyorsun sen ya, o artık patroniçe oldu ve canı nasıl isterse öyle davranıyor."

Onu vazgeçirip sohbet etmeyi denedim, sakınarak Lila ve Solara ailesi arasındaki ilişkiyi sordum. Utandı, bu konuda pek bir şey bilmediğini söyledi, gene de gidip telefon etti. Heyecanlı

bir ses tonuyla benim ve kızlarımın onun evindeki varlığını haber verişini işittim. Yanıma geldiğinde şöyle dedi:

"Çok sevindi, hemen geliyor."

O andan itibaren gerilmeye başladım. Gene de bu süslü evde huzurlu olduğumdan, çocuklar yandaki odada oynuyor olduğundan kendimi olacaklara hazır hissettim. Zil çaldı, Carmen açmaya gitti ve işte Lila'nın sesi duyuldu.

34.

Baştan Gennaro'yu fark etmedim, Enzo'yu bile görmedim. Sadece Lila'nın sesini işittiğim ve beklenmedik bir suçluluk duygusuna kapıldığım uzun saniyeler dizisinden sonra iki erkek görünür oldular. Belki de, onu hayatımın dışında tutmaya çalışırken onun bir kez daha beni görmek için koşarak gelmiş olması bana yanlış görünmüştü. Ya da belki beni merak etmeyi sürdürmesi bana görgüsüzlük gibi geldi, çünkü ben sessizliğimle, yokluğumla ona artık ilgimi çekmediği mesajını vermeyi hedefliyordum. Bilmiyorum. Beni kucaklarken şöyle düşündüğüm kesindi: Nino hakkında kalleş sözler söyleyerek bana saldırmazsa, onun yeniden baba olduğunu bilmezden gelirse, kızlarıma karşı nazik davranırsa ben de kibarlığımı bozmam, sonrasına bakarız.

Sonunda hepimiz oturduk. Duomo Caddesi'ndeki barda buluşmamızdan beri görüşmüyorduk. İlk konuşan Lila oldu. Gennaro'yu –şişman, yüzü sivilcelerle bozulmuş bir ergen– ele aldı ve hemen onun okul notlarından yakınmaya başladı. Ama sevgi dolu bir ses tonuyla şöyle dedi: İlkokulda çok iyiydi, ortaokulda da öyleydi ama bu sene sanırım kalacak; Latince ve

Antik Yunanca ile başı hoş değil. Ben yanağına şöyle dokunarak teselli etmeye çalıştım oğlanı: Sadece bol bol alıştırma yapman gerekiyor Genná, bana gel çalıştırayım seni. Ve ansızın ilk adımı atmaya karar verdim ve benim için kızgın kor anlamına gelen konuyu açtım: Birkaç gün önce Napoli'ye taşındım, Nino ile ilişkim mümkün olan sınırlar içinde açıklık kazandı, her şey yolunda. Sonra sakin bir sesle kızlarıma seslendim, onlar odaya girdiklerinde neşeli bir sesle şöyle dedim: İşte kızlar da buradalar, nasıl buldun onları, görüyor musun ne kadar büyüdüler. Bir karışıklık oldu. Dede Gennaro'yu tanıdı, kendi dokuz, oğlan neredeyse on beş yaşındaydı ama onu baştan çıkartıcı hareketlerle peşinden sürükledi; Elsa da ablasından geri kalmamak için onu çekiştirdi. Annelik gururuyla kızlarımı seyrederken Lila'nın o ara şöyle demesine sevindim: Napoli'ye dönmekle iyi yaptın, insan içinden ne geliyorsa onu yapmalıdır, kızlar gerçekten iyi görünüyorlar, ne kadar da güzeller.

İşte o noktada kendimi rahatlamış hissettim, Enzo sohbet olsun diye bana işimi sordu. Son kitabımın başarısıyla biraz övündüm ama zamanında ilk kitabım mahallede şöyle bir duyulmuş olsa da ikinci kitabımı sadece Enzo ve Carmen'in değil, Lila'nın da fark etmediğini idrak ettim. Böylece biraz kendimle alay eden tonlarla kitabımdan söz ettikten sonra onların işlerini sordum; gülerek şöyle deyiverdim: Proleterlikten patronluğa yükseldiğinizi biliyorum. Lila suratını ekşitti, Enzo'ya döndü, Enzo ise kısa cümlelerle bana işi açıklamaya çalıştı. Bilgisayarların son yıllarda çok geliştiklerini söyledi, IBM'in eskilerden çok farklı makineleri piyasaya sürdüğünü anlattı. Her zamanki gibi, beni sıkan ayrıntılara daldı. *Sigle, Sistem 34, 5120* ve sonra artık ne delikli şemaların, ne delgi ve doğrulama makinelerinin olduğunu, BASIC denen yepyeni bir program dili geliştirildiğini, makinelerin giderek küçüldüğünü, hesap ve depolama kapasitesinin azaldı-

ğını ama fiyatlarının makul olduğunu söyledi. En sonunda, bu yeni teknolojinin onlar için çok önemli ve belirleyici olduğunu, şimdi bunu öğrenmeye başladıklarını ve bunu da tek başlarına yapmaya karar verdiklerini anladım. Sonuçta kendilerine ait ve adı Basic Sight olan bir şirket kurmuşlardı –*adı İngilizce çünkü öyle olmayınca kimse ciddiye almıyor seni*– ve merkezi evin bir odası olan şirkette –*patronluk da neymiş*– Enzo büyük ortak olmuştu ama ruhu, gerçek ruhu –Enzo bana gururla işaret etti– Lila idi. Amblemimize bak, dedi, onu da Lila çizdi.

Logoyu inceledim, düşey bir çizginin çevresinde dolaşan eğri çizgili süsler vardı. Beklemediğim bir duygusallıkla diktim gözlerimi; dizginlenemez kafasının son dışavurumuydu, kim bilir ne çoğu kaybolup gitmişti. Geçmişimize ait güzel anların özlemini hissettim. Lila öğreniyor, biriktiriyor, öğreniyordu. Duramıyordu, asla geri adım atmıyordu: 34, 5120, BASIC, Basic Sight, logo. Güzel dedim, kendimi annemin ve kız kardeşimin yanında hissedemediğim gibi hissettim. Hepsi aralarında olmamdan ötürü mutlu görünüyorlar, beni kendi hayatlarının içine cömertçe alıyorlardı. Enzo, iyi giden işlere karşın düşüncelerinin değişmediğini kanıtlamak istercesine o her zamanki kuru ifadesiyle fabrikaları dolaştığı zaman gördüklerini anlatmaya başladı: İnsanlar üç kuruş için berbat koşullarda çalışıyordu ve bazen bu sömürü pisliğini program dili temizliğine dönüştürmekten ötürü utanç duyuyordu. Lila ise kendi yönünden bu temizliği elde edebilmek için patronların onlara bütün pisliklerini yakından göstermek zorunda kaldıklarını söyledi ve alaycı bir dille düzenli hesapların arkasında var olan sahtekârlıkları, düzenbazlıkları, aldatmacaları anlattı. Carmen de geri kalmadı, kendi benzincisinden örnek verdi; heyecanlı bir şekilde konuştu: Burada da dört bir yan pislik. Ancak o noktada onu yanlış

şeyler yapmaya yönelten haklı nedenlere değinerek ağabeyinin adını andı. Daha önce asla dile getirmediği bir şeyi anlattı: O ve Pasquale küçükken babaları Don Achille'nin emrindeki faşistlerin ona yaptıklarını tek tek sayardı: Tam tünelin girişinde dayak yemişti; Mussolini'nin fotoğrafını öptürmek istemişlerdi ama o resme tükürmüştü; eğer onu öldürmedilerse, pek çok yoldaşı gibi sırra kadem basmadıysa –*faşistlerin öldürdüğü ve sonra yok ettikleri kişilerin tarihi yoktur*– bunun nedeni bir marangozhanesinin olması ve mahallede çok iyi tanınmasıydı; onu yeryüzünden silselerdi herkes fark ederdi.

Zaman böyle akıp geçti. Bir noktada öyle bir yakınlaştık ki bana arkadaşlıklarının gerçek bir kanıtını vermek istediler. Carmen bakışlarıyla Enzo ve Lila'yı yokladıktan sonra temkinli bir sesle bana şöyle dedi: Lenuccia'ya güvenebiliriz. Sonra hemfikir olduklarını görünce bana yakınlarda Pasquale ile buluştuklarını açıkladı. Bir gece Carmen'in evine gelmişti; o da Lila'yı aramış, Lila ve Enzo koşarak gelmişlerdi. Pasquale iyiydi. Tertemizdi, saçı başı son derece düzgündü, gayet şık giyinmişti, operatör doktor gibi görünüyordu. Ama üzgün olduğunu fark etmişlerdi. Düşünceleri aynıydı ama o üzgün, üzgün, çok üzgündü. Asla teslim olmayacağını, ele geçirmek için onu öldürmeleri gerekeceğini söylemişti. Gitmeden önce kapıdan uyuyan yeğenlerine bakmıştı; adlarını bile bilmiyordu. Carmen ağlamaya başlamıştı, çocukları uyanmasın diye bunu bile sessizce yapmıştı. Önce Carmen, sonra hepimiz birbirimize Pasquale'nin seçimlerini beğenmediğimizi söyledik; Carmen benden ve Lila'dan daha çok dile getirdi bunu (Lila suskun kaldı, Enzo başıyla evet işareti yapmakla yetindi), İtalya'da ve bütün dünyada yaşanmakta olan kanlı kargaşadan korktuğumuzu söyledik; bizim de bildiğimiz önemli şeyleri gayet iyi bilen Pasquale kim bilir ne gibi kötü eylemlere dahil olmuştu

–gazetelerde neler okuyorduk– ve bizler hayatlarımızı bilişim, Latince ve Yunanca, kitaplar ve benzinle kazansak bile gene de eski görüşlerimizden asla vazgeçmemiştik, onu ele vermezdik. Onu seven hiç kimse bunu yapmazdı.

Gün öylece sona erdi. Kendimi rahat hissettiğimden ve Elisa'nın az önce söyledikleri aklıma takıldığından Lila ve Enzo'ya son bir soru sordum. Sorum şuydu: Ya Solara ailesi? Enzo hemen gözlerini yere dikti. Lila omuzlarını silkti ve şöyle dedi: Her zamanki pislikler. Sonra ironik bir şekilde Michele'nin delirdiğini söyledi: Annesinin ölümünden sonra Gigliola'yı terk etmişti, karısını ve çocuklarını Posillipo'daki evden kovmuştu ve ortaya çıktıkları anda hepsini dövüyordu. Solara kardeşler –dedi belli bir hoşnutluk edasıyla– bittiler: Düşün ki, Marcello gezip dolaştığı yerde kardeşinin bu şekilde davranmasının suçlusu olarak beni anlatıyor. Sözün burasında Marcello'nun sözleri bir iltifatmış gibi gözlerini kıstı, yüzünde bir memnuniyet ifadesi belirdi. Sonra konuyu şöyle kapattı: Sen uzaktayken işler değişti Lenú, artık daha fazla bizimle beraber olmalısın; telefon numaranı ver, mümkün olduğu her sefer buluşalım; hem ben Gennaro'yu sana göndermek istiyorum, bana yardımcı olabilecek misin bir bak bakalım.

Kalemi aldı, yazmaya hazırlandı. Ona ilk iki numarayı yazdırdım ama sonra kafam karıştı, daha öğreneli bir iki gün olan numarayı hatırlayamadım. Ama tam doğru olarak aklıma geldiğinde duraksadım, yeniden hayatıma müdahale etmesini istemedim ve iki numarayı daha yazdırıp, sonuncuları özellikle yanlış söyledim.

İyi de yapmışım. Tam kızlarımla oradan ayrılmak üzereyken, Lila herkesin, Dede ve Elsa'nın önünde bana şunu sordu:

"Nino'dan çocuk yapacak mısın?"

35.

Elbette hayır, diye yanıt verdim ve utangaç bir edayla kıkırdadım. Ama sokakta özellikle Elsa'ya –Dede asık suratıyla susuyordu– başka bebeğim olmayacağını, onların benim kızlarım olduğunu anlattım. Birkaç gün boyunca başım ağrıdı, uyku tutturamadım. Gayet mahirce ortaya atılmış iki üç kelimeyle Lila güzel gibi görünmüş olan buluşmamızı gene altüst etmişti. Kendi kendime şöyle dedim: Yapacak bir şey yok, onun düzelmesi mümkün değil, varoluşumu nasıl karmaşık hale sokacağını çok iyi biliyor. Ve sadece Dede ve Elsa'nın ruhunda yarattığı fırtınayı ima etmiyordum. Lila içimde gizli tuttuğum ve on iki yıl önce Mariarosa'nın evinde küçük Mirko'yu kucağıma ilk aldığım zaman hissettiğim o acilen anne olma hevesimle ilgisi de olan bir noktayı tam isabetle vurmuştu. O kesinlikle mantıkdışı bir dürtüydü, bir tür aşk buyruğuydu ve o zaman beni sarsmıştı. Daha o gün bunun sadece ve sıradan bir bebek isteme arzusu olmadığını, Mirko gibi belirli bir bebek olduğunu, Nino'nun çocuğunu doğurma arzusu olduğunu hissetmiştim. Ve nitekim o takıntım Pietro'nun varlığı ile, Dede ve Elsa'nın doğumu ile yatışmamıştı. Hatta son zamanlarda Silvia'nın oğlunu her yeniden görüşümde ve de Nino bana Eleonora'nın yeniden gebe olduğunu söylediğinde bu tutkum su yüzüne çıkmıştı. Şimdilerde bu duygu içimi daha fazla kemirmeye başlamıştı ve Lila o keskin bakışıyla *bunu görmüştü.* Bu onun en sevdiği oyun –diye düşündüm–, Enzo ile, Carmen ile, Antonio ile, Alfonso ile hep bunu yapıyor. Kesinlikle Michele Solara'ya ve Gigliola'ya da aynı şekilde davranmıştır. Nazik ve şefkatli bir insanmış numarası yapıyor ama seni hafifçe dürtüyor, hafifçe itiyor, dengeni bozuyor. Benim ve hatta Nino üzerinde de yeniden aynı şekilde

davranmak istiyor. Göz kapağının seğirmesi gibi bilmezden gelmeye çalıştığım gizli bir ürpermeyi şimdi gözler önüne sermeyi başarmıştı bile.

Günler boyunca, Tasso Caddesi'ndeki evimde, yalnızken ya da yanımda biri varken sürekli aynı soru tarafından huzursuz edildiğimi hissettim: *Nino'dan çocuk yapacak mısın?* Ne var ki bu artık Lila'nın sorusu değildi, ben kendime sorup duruyordum.

36.

Sonraları sık sık döndüm mahalleye, özellikle de Pietro gelip kızlarla kaldığında yapıyordum bunu. Yürüyerek Amadeo Meydanı'na iniyordum, metroya biniyordum. Bazen demiryolu köprüsünde duruyor ve yukarı anayola bakıyordum, bazen de tüneli geçip kiliseye kadar yürümekle yetiniyordum. Daha sık olarak anneme gidip onun bir hekime görünmesi konusunda mücadele ediyordum ve bu mücadeleme babamı, Peppe ve Gianni'yi de katıyordum. İnatçı bir kadındı, sağlık sorunlarına değindikleri an kocasını da, oğullarını da haşlıyordu. Bana hep aynı şekilde bağırıyordu: Kes sesini, beni öldüren sensin; sonra beni kovuyordu ya da gidip tuvalete kapanıyordu.

Lila ise becerikliydi, bu bilinirdi, Michele örneğin, bunu çok önceden fark etmişti. Elisa'nın ona düşmanlığı sadece Marcello ile görüş ayrılığı değildi, Lila bir kez daha Solara kardeşlerden paçasını kurtarmıştı ve onları kullandıktan sonra kendi yıldızını parlatmıştı. Basic Sight sayesinde yeniliğin ve kazancın seçkinliğini yaşıyordu. Artık küçüklüğünden beri bilinen, karşısındakinin zihnindeki ve kalbindeki kargaşayı ortaya çıkarıp alan ve düzene sokup iade etmeyi bilen ya da o kişiye katlanamazsa

kafasını karıştırıp huzursuzluğa terk eden o üstün yetenekli kız söz konusu değildi. Şimdi kimselerin bilmediği ama para getiren yepyeni bir işi öğrenme olanağını da temsil ediyordu. İşleri öyle iyi gidiyordu ki –söylentilere göre– Enzo mutfakla yatak odası arasında kurduğu eğreti şirketi uygun bir ofise taşımak için mekân bakıyordu. İyi de ne kadar uyanık olursa olsun Enzo kimdi ki? Sadece Lila'nın emrinde olan biri. Olayları harekete geçiren, yapan, bozan hep Lila idi. Böylece, biraz abartarak da olsa, görünürde mahallenin durumu kısa süre içinde şu hali almıştı: Ya Marcello ve Michele gibi olmayı öğreneceksin ya da Lila gibi.

Elbette bu benim bir takıntım olabilirdi ama en azından o aşamada, eskiden ya da şimdi yakınında olmuş olan herkeste giderek daha fazla onun yansımasını görür oldum. Örneğin bir keresinde Stefano Carracci'ye rastladım; son derece şişmanlamıştı, teni sarımsı bir renge bürünmüştü, üstü başı perişandı. Lila'nın evlenmiş olduğu o genç tüccarla yakından uzaktan ilgisi yoktu; tabii parası hiç yoktu. Gene de ayaküstü yaptığımız kısa sohbette karısının pek çok ifadesini kullanıyormuş gibi geldi bana. O dönemde Lila'ya pek hayran olan, Stefano'ya verdiği paralar yüzünden hakkında hep iyi konuşan Ada bile Lila'nın tavırlarını taklit ediyor, hatta belki onun gibi gülüyor diye düşündüm.

Akrabaları ve arkadaşları kazanç amacıyla ona yanaşıyorlar, kendilerinin işlere uygun olduklarını göstermeye çalışıyorlardı. Ada bir anda Basic Sight şirketinde işe girdi, önce telefona bakmakla başlayacaktı, sonra belki başka işler de öğrenirdi. Rino da –kötü bir gün Marcello ile kavga ettiğinden süpermarketten ayrılmıştı– izin bile almadan ve öğrenecek ne varsa dört dörtlük öğrenebileceğiyle övünerek kız kardeşinin etkinli-

ğine dahil oldu. Benim için en beklenmedik haber –bir akşam kardeşinden duymuş olan Nino söyledi–, Alfonso'nun bile Basic Sight şirketine yanaşmış olmasıydı. Deliliğini sürdüren Michele Solara Martiri Meydanı'ndaki mağazayı nedensizce kapatmış, Alfonso da işsiz kalmıştı. Sonuç olarak, şimdi o da –ve başarıyla– Lila sayesinde dönüşüme girmiş, yeni bir hayata başlamıştı.

Daha fazlasını öğrenebilirdim, belki hoşuma da giderdi; bir telefon etmem ya da uğramam yeterdi. Ama bunu asla yapmadım. Sadece bir kez sokakta karşılaştık ve Lila pek gönülsüzce durdu. Ona yanlış telefon numarası vermeme gücenmiş olmalıydı, ayrıca oğlunun derslerine yardım etmeyi vaat etmiş, sonra da ortadan kaybolmuştum; Lila barışmak için her yolu denemiş, bense kaçınmıştım. Acelesi olduğunu söyledi, lehçeyle konuşarak sordu:

"Hâlâ Tasso Caddesi'ndeki evde misin?"

"Evet."

"Hiç rahat değildir."

"Deniz görüyor."

"O kadar yüksekten ne denizi? Ancak rengi görünüyordur. Yakına gidersen daha iyi olur, pisliğini, balçığını, sidiğini, mikroplu suyunu görürsün. Ama sizin gibi kitap okuyan, yazanlar, gerçeği söylemekten hoşlanmazsınız, yalan söylersiniz."

Lafını kestim ve şöyle dedim:

"Artık yerleştim."

O da benim lafımı kesti:

"Her zaman değişmek mümkündür. Kaç kez bir şey söylemiş, sonra başka türlü yapmışızdır? Buralardan bir ev tut."

Başımı salladım, veda ettim. Ne istiyordu yani? Mahalleye geri dönmemi mi?

37.

Sonra ne olduysa oldu ve zaten karmaşık hayatımda aynı anda iki beklenmedik olay daha yaşandı. Nino'nun yönettiği araştırma enstitüsü bilmem hangi önemli konu yüzünden New York'a davet edildi ve Boston'da bulunan minicik bir yayınevi benim küçük kitabımı yayımladı. Bu iki fırsat Birleşik Devletler'e yolculuk olasılığına dönüştü.

Binlerce tereddütten, binlerce tartışmadan, bir iki kavgadan sonra bu tatile çıkmaya karar verdik. Ama Dede ve Elsa'yı iki haftalığına bırakmam gerekiyordu. Zaten gündelik hayatta bile onları geçindirmeye zorlanıyordum: Bir iki dergiye yazıyordum, çeviriler yapıyordum, küçük ve büyük merkezlerde seminerlere katılıyordum, yeni bir kitap için notlar biriktiriyordum ve bunca işle gene kızların düzenini sağlamakta zorlanıyordum. Genellikle Nino'nun çok güvenilir bir öğrencisi olan Mirella'ya başvuruyordum; pek fazla para istemiyordu ama o müsait değilse kızları elli yaşlarında, çocukları büyümüş komşum Antonella'ya emanet ediyordum. O olayda çocukları Pietro'ya vermek istedim ama o bana o dönemde kızları o kadar uzun süre yanına almasının mümkün olmadığını söyledi. Durumu gözden geçirdim (Adele ile artık bir ilişkim kalmamıştı, Mariarosa evinden ayrılmış ve nereye gittiği bilinmiyordu, annem kendi meçhul hastalığı yüzünden zayıf düşmüştü, Elisa gittikçe daha düşmanca davranıyordu) ve bir çıkış yolu bulamadım. En sonunda bana akıl veren Pietro oldu: Lina'ya sor, o geçmişte oğlunu sana aylarca bıraktı, mecbur buna. Karar vermekte zorlandım. En yüzeysel yanım, onun sahip olduğu işin zorunluluklarına rağmen bana amade olduğunu söylese bile kızlarıma müşkülpesent ve şımarık kızlarmış gibi davranabilir, canlarına okuyabilir, onları Gennaro'ya emanet

edebilir diyordu; daha mahrem ve beni ilkinden daha çok rahatsız eden yanım ise tanıdığım insanlar arasında kızlarımı rahat ettirebilmek için canla başla uğraşabilecek tek kişinin o olduğunu söylüyordu. Bir çözüm bulmanın aciliyeti beni ona telefon etmek zorunda bıraktı. Suskunluklarla, eveleye geveleye dile getirdiğim ricam karşısında bir an bile duraksamadan ve her zamanki gibi şaşırtarak yanıtladı beni:

"Senin kızların senden çok benim kızlarım sayılırlar, canın istediği zaman onları bana getir, istediğin sürece canın ne istiyorsa onu yap."

Ona Nino ile seyahate çıkacağımı söylemiş olsam bile, onun adını hiç anmadı, kızları bin bir tembihle ona emanet etmeye gittiğimde bile yapmadı bunu. Böylece 1980 yılının Mayıs ayında içimi kemiren kuruntularla ve her şeye rağmen çok heyecanlı olarak Birleşik Devletler'e doğru yola çıktık. Yolculuk benim için sıradışı bir deneyim oldu. Kendimi yeniden sınırlardan azade hissettim, okyanusların üzerinde uçabiliyordum, kendimi tüm dünyanın üzerine yayabiliyordum. Beni benden alan bir coşkunluk haliydi. Elbette son derece zahmetli ve masraflı iki hafta oldu. Kitabımı yayımlayan kadınların pek parası yoktu ama gene de ellerinden geleni artlarına koymadılar. Nino uçak parasını bile zar zor geri aldı. Gene de çok mutluyduk. En azından ben, bir daha hiç o günlerdeki kadar mutlu olmadım.

Dönüşte gebe kaldığımdan emin oldum. Amerika'ya doğru yola çıkarken de durumum hakkında kuşkularım vardı ama bunu Nino'ya söylememiştim ve bütün seyahat boyunca gizliden gizliye ve münasebetsiz bir hazla bu olasılığın tadını çıkarmıştım. Ama artık kızlarımı almaya gittiğimde hiç kuşkum kalmamıştı ve kendimi o kadar hayat dolu hissediyordum ki neredeyse bunu Lila'ya itiraf edecektim. Her zamanki gibi şöyle düşünerek vazgeçtim. Tatsız bir laf edebilir, bir başka bebek istemediğimi

yüzüme vurabilirdi. Gene de ışıl ışıldım ve Lila sanki benim mutluluğum ona bulaşmışçasına heyecanla haykırdı: Ne kadar güzelsin. Ona, Gennaro'ya ve Enzo'ya aldığım hediyeleri verdim. Gördüğüm şehirleri, yaptığım görüşmeleri bütün ayrıntılarıyla anlattım. Uçaktan dedim, bulutların arasındaki bir gedikten Atlantik Okyanusu'nu gördüm. İnsanlar çok samimiler, Almanya'daki gibi ketum, Fransa'daki gibi kibirli değiller. İngilizceyi kötü konuşuyor bile olsan seni dikkatle dinliyorlar ve anlamaya gayret ediyorlar. Novara Bulvarı'ndaki gökdeleni, Boston ya da New York gökdelenleriyle karşılaştırınca onun gökdelen filan olmadığını anlıyorsun. Caddelere numara verilmiş, artık kimsenin kim olduğunu hatırlamadığı insanların isimlerini taşımıyorlar. Nino'nun adını hiç anmadım, o ve işi hakkında hiçbir şey söylemedim, tek başıma gitmişim gibi davrandım. O beni dikkatle dinledi, nasıl yanıtlayacağımı bilemediğim sorular sordu ve sonra kızlarımı samimiyetle övdü, onlarla çok mutlu olduklarını söyledi. Sevindim, bir kez daha bir bebek beklediğimi söylemeye niyetlendim. Ama Lila buna fırsat tanımadı ve şöyle mırıldandı: İyi ki döndün Lenú, çok kısa süre önce güzel bir haber aldım ve bunu ilk sana söyleyebildiğim için çok sevinçliyim. O da gebeydi.

38.

Lila kızlarımla canla başla ilgilenmişti. Onları sabah erken uyandırmak, yıkanmaya, giyinmeye, zengin bir kahvaltı etmeye zorlamak ve şehrin sabah kaosunda Tasso Caddesi'nde bulunan okula götürmek ve sonra aynı kargaşada ve tam zamanında onları okuldan almak, mahalleye geri getirmek, beslemek, ödevlerine göz kulak olmak ve bu arada kendi işiyle ve evin gereksinmeleriyle

ilgilenmek eminim onun için ağır bir yükümlülük olmuştu. Dede ve Elsa'yı inceden inceye sorguladığımda bunu kusursuzca başardığını anladım. Şimdi onlar için ben gayet yetersiz bir anneydim. Lina Teyze gibi domates soslu makarna yapamıyordum, saçlarını onun gibi mahirce ve tatlı dille kurulayıp tarayamıyordum, Lina Teyze'nin üstün bir duyarlılıkla yüzleştiği hiçbir mücadeleyi göze alamıyordum; Lila, sadece onların sevdiği bazı şarkıları bilmediğini kabul etmişti. Buna bir de şu eklenmişti: Özellikle Dede'nin gözünde benim pek az görüşme suçu işlediğim o harika kadının (*Anne, neden Lina Teyze'ye gitmiyoruz, neden bizi daha sık yatıya yollamıyorsun ona, neden bir daha seyahate gitmiyorsun?*) onu eşsiz kılan bir özelliği daha vardı: Büyük kızımın Rino diye seslendiği ve ona göre dünyada erkek türünün eşi benzeri olmayan örneği olan Gennaro'nun annesiydi.

Önce çok bozuldum. Kızlarla ilişkim zaten masalsı değildi ve onların Lila'yı böylesine idealleştirmeleri ilişkimizi zedeledi. Bir keresinde beni gene bin birinci kere eleştirmeleri üzerine sabrım taştı ve avaz avaz bağırdım: Yeter artık, anne pazarına gidin ve kendinize bir başka anne alın. O pazar genellikle bizim çatışmalarımızı yatıştırmaya, barışmaya yarayan bir oyunumuzdu. Ben şöyle derdim: Beni beğenmiyorsanız, anne pazarında satın; onlar da şöyle yanıt verirlerdi: Hayır anne, biz seni satmak istemiyoruz, seni böyle seviyoruz. O gün ise belki benim bu hırçın tutumum yüzünden Dede şu yanıtı verdi: Evet, hemen gidelim, seni satalım ve Lina Teyze'yi alalım.

Bir süre evde bu hava hâkimdi. Ve elbette onlara bir yalan söylemiş olduğumu kızlarıma açıklamam için pek iyi bir ortam sayılmazdı. Duygusal olarak son derece karmaşık bir haldeydim: Arsız, iffetli, mutlu, kaygılı, masum, suçlu. Ve nereden başlayacağımı bilemiyordum, zor bir konuşmaydı: Kızlar, bir başka

bebek istemediğimi sanıyordum ama meğer istiyormuşum ve nitekim şimdi gebeyim; küçük bir erkek ya da kız kardeşiniz olacak ama babası sizin babanız değil, babası zaten bir karısı ve iki çocuğu olan Nino ve o, bu durumu nasıl karşılayacak bilmiyorum. Düşünüyordum, taşınıyordum, erteliyordum.

Sonra hiç beklenmedik bir anda beni şaşırtan bir konuşma oldu. Dede, onu biraz telaşla dinlemekte olan Elsa'nın yanında bir sorunu açığa kavuşturmak isterken kullandığı tuzak kokan ses tonuyla şöyle dedi:

"Lina Teyze'nin Enzo ile uyuduğunu ama evli olmadıklarını biliyor musun?"

"Kim dedi sana bunu?"

"Rino. Enzo onun babası değilmiş."

"Bunu da mı Rino söyledi?"

"Evet. Ben de bunun üzerine Lina Teyze'ye sordum, o bana açıkladı."

"Ne açıkladı sana?"

Gergindim. Beni kızdırıp kızdırmadığını anlamak için şöyle bir süzdü.

"Söyleyeyim mi sana?"

"Evet."

"Lina Teyze'nin de senin gibi bir kocası varmış ve Rino'nun babası adı Stefano Carracci olan o kocaymış. Aynı şey şimdi de sana oldu: Senin için de babam var, adı Airota ama sen adı Sarratore olan Nino ile uyuyorsun."

Onu rahatlatmak için gülümsedim.

"Nasıl öğrendin bütün bu soyadlarını?"

"Lina Teyze anlattı bize, saçmalık olduğunu söyledi. Rino onun karnından çıkmış, onunla yaşıyor ama soyadı babası gibi Carracci. Biz senin karnından çıktık, babamdan daha fazla senin yanındayız ama soyadımız Airota."

"Yani?"

"Anne, eğer birisi Lina Teyze'nin karnından söz etmek isterse bu Stefano Carracci'nin karnıdır demez, bu Lina Cerullo'nun karnıdır der. Aynı şey senin için de geçerli: Senin karnın Elena Greco'nun karnı, Pietro Airota'nın değil."

"Peki bunun anlamı nedir?"

"Rino'nun soyadı Rino Cerullo, bizim de soyadımız Dede ve Elsa Greco olmalıydı."

"Bu senin fikrin mi?"

"Hayır, Lina Teyze'nin."

"Sen ne düşünüyorsun?"

"Ben de aynı şeyi düşünüyorum."

"Öyle mi?"

"Evet, kesin."

Ama havanın yumuşadığını sezen Elsa beni dürttü ve araya girdi:

"Doğru değil anne. O evlendiğinde adının Dede Carracci olacağını söyledi."

Dede öfkeyle patladı:

"Kes sesini, yalancının tekisin."

Ben Elsa'ya döndüm:

"Neden Dede Carracci?"

"Çünkü Rino ile evlenmek istiyor."

Dede'ye sordum:

"Rino'yu seviyor musun?"

"Evet," dedi sertçe, "ayrıca evlenmesek bile gene de onunla uyurum."

"Rino ile mi?"

"Evet. Lina Teyze'nin Enzo ile uyuduğu gibi. Ve senin de Nino ile uyuduğun gibi."

"Bunu yapabilir mi anne?" diye sordu Elsa kuşkuyla.

Yanıt vermedim, geçiştirdim. Ama bu karşılıklı konuşmalar benim keyfimi yerine getirdi ve yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Lila'nın gerçek ve gerçek olmayan babalar, eski ve yeni soyadları konusunda yaptığı konuşmalarla kızlarımı içine sürüklemiş olduğum koşulu sadece kabul edilebilir değil aynı zamanda ilginç bir hale de soktuğunu kabul etmek zorunda olduğumu idrak etmekte zorlanmadım. Nitekim, bir mucize olmuş gibi, kızlarım Adele ve Mariarosa konusunda yakınmaktan vazgeçtiler; Floransa'dan döndükleri bir seferinde, ebediyen babaları ve Doriana ile yaşamak istediklerini söylemekten vazgeçtiler; onların en büyük düşmanlarıymış gibi bakıcı Mirella'nın canına okumaktan vazgeçtiler; Napoli'ye, okula, öğretmenlerine, ödevlere, arkadaşlarına ve özellikle de Nino'nun benim yatağımda uyumasına itiraz etmekten vazgeçtiler. Sözün özü, daha huzurlu görünmeye başladılar. Ben de bu değişimi büyük bir rahatlamayla içime sindirdim. Lila'nın onları kendine bağlayarak kızlarımın hayatlarına girmiş olması can sıkıcı olsa da, onu, içten bir sevgi göstermemiş, canı gönülden hizmet etmemiş, kaygılarını dindirmeye katkıda bulunmamış olmakla asla suçlayamazdım. Aslında sevdiğim Lila oydu işte. Kendi kötülüğünün içinden ansızın fırlayarak boy göstermeyi bilir ve beni şaşırtırdı. Ona yönelttiğim suçlamalar bir anda önemini yitirdi –*kalleştir, hep öyle olmuştur ama aynı zamanda çok da başkadır, katlanmak gerekir*– ve kızlarımı üzmemem konusunda bana yardım etmekte olduğunu kabullendim.

Bir sabah uyandığımda, çok uzun süre sonra onu ilk kez içimde düşmanlık duygusu olmadan düşündüm. Evlendiği günü, ilk gebeliğini hatırladım: On altı yaşındaydı, Dede'den sadece yedi veya sekiz yaş büyüktü. Kızım yakında bizim genç kızlığımızın hayaletlerinin yaşına ulaşacaktı. Göreceli olarak kısa bir zaman süreci içinde benim kızımın da Lila'nın yaptığı gibi gelinlik giyeceğini, bir erkeğin yatağında kaba hareketlere maruz

kalacağını, Bayan Carracci rolüne bürüneceğini hayal bile edemiyordum; gene aklıma hayalime sığmayan, onun benim başıma geldiği üzere gece vakti, Maronti'de, sadece intikam için kara ve pis kumların üzerinde olgun yaşta bir erkeğin bedeninin altına yatma olasılığıydı. İçinden geçtiğimiz binlerce dehşet verici olayı hatırladım ve dayanışmanın yeniden güç kazanmasına fırsat tanıdım. Kötü duygulara fazla yer bırakarak öykümüzü yıpratmak ne kadar yazık olur, diye düşündüm: Kötü düşünceler engellenemez ama önemli olan onları dizginlemektir. Kızlarımın onu daha sık görmek istemelerini bahane ederek Lila ile yeniden yakınlaştım. Gerisini gebeliklerimiz halletti.

39.

Ama birbirinden çok farklı iki gebe kadın olduk. Benim bedenim durumu hemen benimserken, onunki direnç gösterdi. Aslında Lila ilk andan itibaren bu gebeliği *arzulamış* olduğunu vurguladı, gülerek şöyle diyordu: Programladım bunu. Gene de organizmasında çoğunlukla direnen bir şey vardı. Böyle olunca, ben içimde pembemsi bir ışık parıldıyormuş gibi hissederken, o yeşilimsi bir renk aldı, gözlerinin akı sarardı, belli kokulara tahammül edemez oldu, sürekli kustu. Ne yapayım, diyordu, mutluyum ama bu karnımdaki şey öyle değil, daha doğrusu bana öfkeli. Enzo bunu inkâr ediyor, şöyle diyordu: Yok canım, o hepimizden daha mutlu. Ve onunla alay eden Lila'ya göre şunu demek istiyordu: Onu içine ben koydum, güven bana, iyi bir şey olduğunu gördüm, kaygılanmana gerek yok.

Enzo ile karşılaştığım zamanlar ona her zamankinden daha büyük bir sempati, daha büyük bir hayranlık hissediyordum. Sanki eski gururuna yeni biri eklenmişti ve bu kendini çok daha

fazla çalışma arzusuyla belli ediyordu, bunun yanı sıra da evde, ofiste, yollarda hayat arkadaşını fiziksel ve metafiziksel tehlikelerden koruma, onun bütün arzularını yerine getirme görevini üstlenmiş gibiydi. Haberi Stefano'ya verme işini de o üstlendi; Stefano umursamadı, yüzünü şöyle bir buruşturdu ve çekip gitti; belki eski şarküteri iş yapmadığından ve eski karısının ona verdiği üç beş kuruşa muhtaç olduğundan, belki onunla Lila arasındaki her türden bağ artık gözüne antik bir masal gibi göründüğünden onun gebeliğini hiç umursamadı, kendisinin bambaşka sorunları, bambaşka arzuları vardı.

Daha da önemlisi, haberi Gennaro'ya verme işini de Enzo üstlendi. Lila oğluna karşı benim Dede ve Elsa'ya beslediğimden farklı olmayan –ama elbette daha anlamlı olan– mahcubiyet duyguları besliyordu. Gennaro artık çocuk değildi, onunla çocuksu sözler ve ses tonu kullanılamazdı. Ergenlik krizinin tam ortasında olan ve henüz dengesini bulmamış bir gençti. Gimnazyumda üst üste iki kez sınıfta kalmıştı, aşırı duyarlı olmuştu, gözyaşlarını tutamıyordu, aşağılık duygusunu üzerinden atamıyordu. Günlerini ya sokaklarda başıboş gezerek ya da babasının şarküterisinde bir köşede oturarak geçiriyor, geniş yüzündeki sivilceleri sıkıyor, tek söz etmeden Stefano'nun her davranışını ve yüz ifadesini inceliyordu.

Çok kötü karşılayacak, diye korkuyordu Lila, ama bir yandan da başkalarından duyarsa diye kaygılanıyordu. Örneğin, Stefano'dan. Böylece Enzo bir akşam onu bir kenara çekti, gebelikten söz etti. Gennaro hiçbir tepki vermedi, Enzo onu kışkırttı: Haydi git annene sarıl, onu sevdiğini hissettir. Oğlan söz dinledi. Ama bir iki gün sonra Elsa ablasından gizlice bana bir soru sordu:

"Anne, orospu nedir?"

"Neden?"

"Rino, Dede'ye Lina Teyze'nin orospu olduğunu söylemiş."

Sözün özü sorunlar vardı. Bunu Lila'ya hiç söylemedim, gereksiz göründü. Ayrıca benim de kendi güçlüklerim vardı: Pietro'ya açıklama yapamıyordum, kızlara söyleyemiyordum, en önemlisi, Nino'ya bile söyleyemiyordum. Pietro'nun, şimdi Doriana adındaki sevgilisi olsa bile gebe olduğumu öğrenince yeniden hırçınlaşacağından, hemen ailesine haber yetiştireceğinden, canıma okuması için annesini yönlendireceğinden emindim. Dede ve Elsa'nın bana yeniden düşman olacaklarından emindim. Ama asıl sorun Nino idi. Bebeğin doğumunun onu bana temelli bağlayacağını umuyordum. Kocasının yeniden baba olduğunu öğrenen Eleonora'nın onu terk edeceğini umuyordum. Ama bu cılız bir umuttu, korku daima üstün geliyordu. Nino bana bunu açıkça söylemişti: Karısıyla kesin bir kopma travması yaşamaktansa –bize kaygılar, gerilimler, her türden sorunlar yaratsa da– bu ikili hayatı yeğliyordu. Buna bağlı olarak kürtaj yaptırmamı istemesinden çekiniyordum. Böylece her gün ona söylemeye karar veriyor ve her gün kendi kendime şöyle diyordum: Hayır, yarın söylersem daha iyi olur.

Oysa her şey yoluna girmeye başladı. Bir akşam Pietro'yu aradım ve ona şöyle dedim: Gebeyim. Uzun bir sessizlik oldu, boğazını şöyle bir temizledi, bunu beklediğini mırıldandı. Sonra sordu:

"Kızlara söyledin mi?"

"Hayır."

"Benim söylememi ister misin?"

"Hayır."

"Kendine iyi bak."

"Peki."

Hepsi bu. O andan itibaren daha sık aramaya başladı. Şefkatli bir ses tonu vardı, kızların nasıl tepki gösterdikleri konusunda kaygılanıyordu, her sefer kendisinin açıklama yapmasını öneri-

yordu. Ama ikimize de sıra gelmedi. Kendi oğluyla konuşmayı reddeden Lila, Dede ve Elsa'yı, zamanı gelince benim babalarıyla değil de Nino ile yapacağım minik ve canlı bebecikle bütün gün ilgilenmenin çok güzel bir şey olacağı konusunda onları ikna etti. Lina Teyze bebecik diye adlandırdığı için, onlar da bu isimle çağırmaya başladılar. Benim karnımla ilgileniyorlar, her sabah uyanır uyanmaz soruyorlardı: Anne, bebecik nasıl?

Pietro'ya ve kızlara söyledikten sonra durumu nihayet Nino ile de ele aldım. Şöyle oldu. Kendimi özellikle kaygılı hissettiğim bir öğleden sonrasında içimi dökmek için Lila'ya gittim ve ona sordum:

"Ya kürtaj yaptırmamı isterse?"

"Eh," dedi, "o zaman her şey daha açık seçik olur."

"Ne açık seçik olacak?"

"Karısının ve ondan olan çocuklarının öncelikli olduğu."

Doğrudan, haşince. Lila benden çok şey saklıyordu ama birlikteliğime karşı olduğunu hayır. Ne var ki üzülmedim, hatta böyle açıkça konuşmasının bana iyi geldiğini fark ettim. Aslında bana, benim kendime söylemeye cesaret edemediğim şeyi söylemişti; Nino'nun tepkisi, bağımızın ne kadar güçlü olduğunun sağlaması olacaktı. Şu türden cümleler mırıldandım: Mümkündür, bakalım. Az sonra Carmen ve çocukları geldiğinde Lila konuyu ona da açtı ve o ikindi vaktimiz genç kızlığımızdaki gibi geçti. Birbirimize itiraflarda bulunduk, komplolar ürettik, tasarılar yaptık. Carmen öfkelendi, Nino'nun karşı çıkması durumunda kendisinin gidip ona bir çift laf edeceğini söyledi. Sonra da ekledi: Nasıl mümkün olur anlayamıyorum Lenú, senin düzeyindeki bir insan nasıl olur da böyle ezdirir kendini. Kendimi ve sevgilimi temize çıkarmaya uğraştım. Kayınpederinin ona yardım ettiğini, hâlâ etmeyi sürdürdüğünü, Nino ve ben bazı şeylere sahipsek bunu, karısının ailesi sayesinde çok iyi para kazandığı

işine borçlu olduğumuzu söyledim. Kızlarımın ve benim, diye kabullendim, kitaplarımdan ve Pietro'dan gelen parayla onurlu bir yaşam sürmemiz mümkün değil. Şunu da ekledim: yanlış düşüncelere kapılmanızı istemem, Nino son derece muhabbetli, şefkatli, haftada en az dört gece bende kalıyor, beni her türlü aşağılanmadan uzak tutuyor, mümkün olduğu her sefer Dede ve Elsa ile kendi kızlarıymış gibi ilgileniyor. Ben sözlerimi bitirir bitirmez Lila bana adeta emretti:

"O zaman bu akşam söyle."

Söz verdim. Eve döndüm, o geldikten sonra yemeğimizi yedik, kızları yatırdım ve nihayet ona gebe olduğumu açıkladım. Çok uzun bir andı, sonra beni kucakladı, öptü, çok mutluydu. Rahatlamış bir şekilde mırıldandım: Ben çoktandır biliyorum ama senin öfkelenmenden korkuyordum. Bana çıkıştı, şaşırtan bir söz etti: Dede ve Elsa'yı alıp aileme gitmeli ve bu güzel haberi onlara da vermeliyiz, annem çok mutlu olacaktır. Böylece birlikteliğimizi göstermek, yeni babalığını resmî kılmak istiyordu. Sıcak bir onaylama gülümsemesinden sonra şöyle mırıldandım:

"Peki Eleonora'ya söyleyecek misin?"

"Bu onu ilgilendirmez."

"Hâlâ onun kocasısın."

"Formalitede."

"Soyadını bebeğimize vermen gerekecek."

"Bunu yapacağım."

Huzursuzlandım:

"Hayır Nino, bunu yapmayacaksın, şimdiye dek yaptığın gibi hiçbir şey yokmuş gibi davranacaksın."

"Benimle mutlu değil misin?"

"Çok mutluyum."

"Seni ihmal ediyor muyum?"

"Hayır. Ama *ben* kocamı bıraktım, *ben* gelip Napoli'ye yerleştim, *ben* tepeden tırnağa hayatımı değiştirdim. Oysa *sen* hâlâ aynı hayatı, el değmemiş biçimde yaşamayı sürdürüyorsun."

"Benim hayatım sensin, senin kızların ve doğmak üzere olan bu bebek. Gerisi işlevsel bir fon."

"Kime işlevsel? Sana mı? Bana hiç değil."

Bana sıkı sıkı sarıldı, fısıldadı:

"Güven bana."

Ertesi gün Lila'yı aradım ve söyledim: Her şey yolunda, Nino çok mutlu oldu.

40.

Ardından gelen haftalar pek karışıktı, organizmam gebeliği bu kadar huzurlu bir doğallıkla karşılamasa, Lila gibi daimi fiziksel rahatsızlık içinde olsaydım dayanamazdım diye düşündüm. Yayınevim, pek çok direnişten sonra Nino ve benim denemelerimizden oluşan seçkiyi yayımladı, –berbat ilişkimize karşın Adele'ye öykünerek– gazetelerde yazmaları için tanıdığım tek tük seçkin kişinin ve Nino'nun gurur yüzünden telefon etmek istemediği sayısız tanıdığının peşine düştüm. Tam da o dönemde Pietro'nun kitabı da yayımlandı ve kızları görmek için Napoli'ye geldiğinde bana kitabı bizzat kendi getirdi. İthafı (utanç vericiydi: *bana ıstırapla sevmeyi öğreten Elena'ya*) okumamı kaygıyla bekledi, ikimiz de heyecanlandık, beni onuruna Floransa'da verilecek bir kutlama toplantısına davet etti. Kızları götürmek adına gitmek zorunda kaldım. Ama o gün sadece kayınvalidem ve kayınpederimin açıkça düşmanlığına maruz kalmamın yanı sıra, davetin öncesinde ve sonrasında Nino'nun sinirli halleriyle

yüzleşmek zorunda kaldım: Pietro ile her temasımı kıskanıyordu, bana yazdığı ithafa öfkelenmişti, eski kocamın kitabının şahane olduğunu ve akademik dünyanın içinde ve dışında çok iyi tepkiler aldığını söyledim diye suratını asmıştı, kendi yazdığı kitap hiç dikkat çekmediği için mutsuzdu.

Nasıl da bitkin düşürüyordu beni ilişkimiz ve benim ağzımdan çıkan, onun ağzından çıkan her cümle, her davranış içinde ne çok pusu gizliydi. Pietro'nun adını bile duymak istemiyordu, arada sırada Franco'yu anımsarsam suratı asılıyordu, onun bir arkadaşıyla fazla gülüşürsem kıskanıyordu ama kendisinin hem benimle hem karısıyla yaşamasını doğal buluyordu. İki kez Filangieri Caddesi'nde onu karısı ve iki çocuğuyla gezerken gördüm: İlkinde beni görmezden geldiler, geçip gittiler; ikincisinde neşeli bir şekilde ikisinin karşısına dikildim, görünür olmasa bile gebeliğimi ima ederek bir iki laf ettim, yüreğim ağzımda ve pek öfkeli yanlarından uzaklaştım. Daha sonra beni gereksiz yere kışkırtıcı diye nitelediği davranışlarım yüzünden azarladığında kavga ettik (*babasının sen olduğunu söylemedim: sadece gebeyim dedim*), onu evden kovdum ama sonra yeniden kabul ettim.

O anlarda ansızın kendimi olduğum halimle görüyordum: Oyuncağı olmuştum, daima onun istediği şekilde davranıyordum, onu zor durumda bırakmamak, tedirgin etmemek için fazla ileri gitmiyordum. Ona yemek pişirmek, evde bıraktığı kirli çamaşırları yıkamak, üniversitede ve onu çevreleyen sevimlilik haresi, yanı sıra kayınpederinin küçük etkileri yüzünden giderek üzerine yüklenen pek çok görevde karşılaştığı güçlükleri dinlemek için zaman harcıyordum; onu hep neşeyle karşılıyordum, öteki eve oranla bizim evde kendini daha mutlu hissetsin, dinlensin, içini döksün istiyordum; daimi olarak üzerine binen sorumluluklar yüreğimi burkuyordu; hatta, onu her şeye rağmen kendisinin saymak adına onurunun kırılmasına katlandığına

göre, acaba Eleonora onu benden daha mı çok seviyor diye düşündüğüm de oluyordu. Ama bazen de sabrım taşıyordu, kızların beni işitmeleri riskini göze alarak bağırıyordum: Ben kimim senin gözünde, açıkla neden bu şehirde oturuyorum ve her akşam seni bekliyorum, neden katlanıyorum bu duruma?

İşte öyle anlarda korkuyor, sakinleşmem için yalvarıyordu. Olasılıkla karısının ben –yalnızca ben– olduğumu ve Eleonora'nın hayatında hiçbir ağırlığı olmadığını kanıtlamak için bir pazar günü beni ailesinin Nazionale Caddesi'ndeki evine öğle yemeğine götürmek istedi. Hayır demeyi beceremedim. Gün muhabbet dolu bir ortamda ağır ağır aktı. Nino'nun annesi Lidia artık halsizliğin yıprattığı yaşlı bir kadındı, gözleri dış dünyadan değil ama yüreğinde hissettiği bir tehdit yüzünden korkmuş gibi bakıyordu. Küçük bir çocuk olarak tanımış olduğum Pino, Clelia ve Ciro artık yetişkin olmuşlardı; kimi okuyor, kimi çalışıyordu, hatta Clelia kısa süre önce evlenmişti. Kısa süre sonra Marisa ve Alfonso da gelince yemeğe oturduk. Pek çok çeşit yemek vardı, öğlenin ikisinden akşamın altısına kadar zorlama bir neşe ama aynı zamanda samimi bir sevgi havasında birlikte olduk. Lidia özellikle onun gerçek geliniymişim gibi davrandı, beni hep yanında tutmak istedi, kızlarıma övgü dolu sözler söyledi ve karnımdaki bebek için kutladı.

Elbette tek gerilim kaynağı Donato idi. Onu yirmi yıl sonra görmek beni çok etkiledi. Üzerine lacivert bir robdöşambr giymişti, ayağında kahverengi terlikleri vardı. Küçülmüş ve genişlemiş gibiydi, yaşlılık yüzünden kahverengi lekelerle ve tırnakları kara kirlerle dolmuş küt ellerini hiç durmadan hareket ettiriyordu. Yüzü kemiklerin üzerinde genişlemiş gibiydi, bakışları donuktu. Kel kafasındaki tek tük saç boyalıydı ve ağzındaki eksik dişlerin boşluğunu göstererek gülümsüyordu. Başlangıçta bana eski monden erkek havalarıyla yanaşmak istedi, defalarca

göğüslerimi süzdü, imalı sözler söyledi. Sonra ansızın yakınmaya başladı: Kimse eskisi gibi değil, on emrin bile hükmü kalmadı, kadınları zapt etmek mümkün değil, dört bir yan kerhane oldu dedi. Ama çocukları onu susturdular, sözün dışında tuttular ve o da sesini kesti. Yemekten sonra ortamın merkezi olma hevesini onunla tatmin etmek için, öylesine zarif, öylesine narin, benim gözlerimde Lila gibi, hatta ondan da güzel Alfonso'yu bir kenara çekti. Arada sırada inanamayan bakışlarımla o ihtiyar adama bakıyor ve düşünüyordum: Gencecik bir kız olan benim, Maronti'de bu iğrenç adamla birlikte olmuş olmam mümkün değil, gerçekten yaşanmış olamaz. Ah Tanrım. Şu işe bak: Kel, kendini koyuvermiş, edepsiz bakışlı şu adam ve erkek giysileri içinde genç bir kadına benzeyen, isteyerek dişilik sergileyen Gimnazyumdaki sıra arkadaşım yan yana oturuyorlardı. Ve ben bu ihtiyarla aynı odadaydım, İschia'daki benden çok ama çok farklı biri olarak. Şimdi nasıl bir zaman, *o zaman* nasıl bir zamandı.

Derken Donato nazik bir sesle bana seslendi: Lenú. Ve Alfonso da hareketleriyle, bakışlarıyla yanlarına gitmem için ısrar etti. Gönülsüzce onların bulunduğu köşeye gittim. Donato, büyük bir dinleyici kitlesine konuşurmuş gibi yüksek bir ses tonuyla beni övmeye girişti: Bu kadın büyük bir araştırmacı, dünyanın hiçbir yerinde eşi benzeri olmayan bir yazar, onu küçük bir kızken tanımış olmaktan ötürü gurur duyuyorum; İschia'da bizimle tatil yapmaya geldiğinde daha küçük bir kızdı ve edebiyatı benim gariban dizelerimi okuyarak keşfetti, uyumadan önce benim ilk kitabımı okurdu, doğru değil mi Lenú?

Kararsız, ansızın yalvaran bakışlarla baktı bana. Onun sözlerinin benim edebî çağrım içindeki rolünü onaylamam için gözleriyle yakarıyordu. Ben de evet doğru, küçük bir kızken şiir kitabı yazmış, görüşlerini gazetelerde yayımlayan birini tanıyor olduğuma inanamazdım, dedim. Ona on iki yıl kadar önce çıkan ilk kitabım

hakkında yazdığı yorum yazısı için teşekkür ettim, bana çok yararının dokunduğunu söyledim. Donato sevinçten kıpkırmızı oldu, bu sefer şımardı ve kendi kendini yüceltmeye, hatta vasat insanların kıskançlığı yüzünden layık olduğu üzere tanınmasını engelleyenlerini söyleyerek yakınmaya başladı. Nino sertçe araya girmek zorunda kaldı. Beni yeniden annesinin yanına sürükledi.

Sonra sokakta bana çıkıştı ve şöyle dedi: Babamın nasıl bir tip olduğunu biliyorsun, ona yüz vermeye gelmez. Ben de başımla evet işareti yaparken, gözümün ucuyla onu süzdüm. Nino'nun da saçları dökülecek miydi? Şişmanlayacak mıydı? Ondan daha şanslı olmuş kişiler için böyle hınçlı sözler edecek miydi? Şimdi bu kadar yakışıklı bir erkekken bunu düşünmek bile istemiyordum. Babası hakkında konuşup duruyordu: Bir türlü kenara çekilmiyor, yaşlandıkça daha beter oluyor.

41.

Gene o dönemde kız kardeşim bin bir kaygı ve bin bir telaşla doğum yaptı; Marcello'nun babası gibi Silvio adını verdiği bir oğlu oldu. Annemizin sağlığı hâlâ düzelmediğinden, Elisa'ya ben yardımcı olmaya çalıştım. Bitkin düşmüştü ve yüzü bembeyazdı, yeni doğan bebek onu ürkütmüştü. Kan ve beden sıvılarına bulanmış olan oğlunu görünce onun can çekişen bir minik beden olduğunu sanmış, üstelik tiksinmişti. Ama Silvio fazlasıyla canlıydı, yumruklarını sıkmış bağırıp duruyordu. Şimdi annesi onu nasıl kucağına alacağını, nasıl yıkayacağını, göbek bağı yarasını nasıl iyileştireceğini, tırnaklarını nasıl keseceğini bilemiyordu. Erkek olmasından bile mutlu değildi. Onu eğitmeye uğraştım ama bu pek uzun sürmedi. Her zaman biraz beceriksiz olan Mar-

cello, evdeki varlığım onun hayatını zorlaştırıyormuş gibi bana ilk andan itibaren öyle tedirgin bir şekilde yaklaştı ki, bundan rahatsızlık duymaya başladım. Elisa da bana minnettar olacağına, söylediğim her sözde, hatta cömertliğimde kabahat buldu. Her gün kendime şöyle diyordum: Yeter artık, benim yapacak bin türlü işim var, yarın gelmiyorum. Ama gitmeyi sürdürdüm ve benim yerime kararı olaylar verdi.

Kötü olaylar. Gene kız kardeşimin evinde olduğum bir sabah –hava çok sıcaktı, mahalle kızgın bir kum altına gömülmüş uyukluyordu, Bologna tren istasyonu havaya uçuralı birkaç gün olmuştu–, Peppe'den bir telefon geldi: Annemiz banyoda bayılmıştı. Hemen ona koştum, soğuk terler döküyordu, titriyordu, karnında dayanılmaz ağrılar vardı. Nihayet onu doktora görünmeye ikna edebildim. Değişik türden muayeneler ve tahliller yapıldıktan sonra kısa sürede kötü bir hastalığın teşhisi kondu; benim de hemen benimsediğim kaygan terimle tanıştım. Sorun ne zaman kanser olsa mahalle ve hatta doktorlar da bu kelimeyi kullanmaya başvuruyorlardı. Teşhislerini belki biraz daha eğitimli bir ifadeyle dile getiriyorlardı: bu hastalık ciddi olmaktan öte şifa bulmaz bir hastalıktı.

Babam bu haber üzerine yıkıldı, durumla yüzleşemeyeceğini hemen belli etti ve bunalıma girdi. Erkek kardeşlerim gözlerinde dehşet içinde bakışlarla, sapsarı suratlarıyla biraz emre amade göründüler ama sonra gece gündüz ne olduğu belli olmayan işlerine sarıldılar ve ilaçlar ve hekimler için gereken paraları eve bırakmakla yetindiler. Kız kardeşime gelince, korku içinde evine kapandı, üzerinde geceliği ile bakımsız bir şekilde oturuyor, her gık dediğinde Silvio'nun ağzını memesine dayamaya hazır bekliyordu. Böylece gebeliğimin dördüncü ayında hastalığın bütün yükü benim omuzlarıma kaldı.

Bundan gocunmadım, hayatı boyunca bana eziyet etmiş olsa bile annemin onu sevdiğimi anlamasını istedim. Hemen harekete geçtim: Bana en iyi hekimlerin adlarını versinler diye Nino ve Pietro'yu işin içine kattım, onu pek çok uzmana götürdüm, acilen ameliyat olduğunda ve taburcu ettiklerinde hastanede yanında kaldım, evine götürdükten sonra da her konuda yardım ettim.

Dayanılmaz bir sıcak vardı, daimi endişe halindeydim. Karnım neşeyle yüzünü göstermeye başladığında ve onun içinde benimkinden farklı bir kalp atmaya başladığında, ben günden güne annemin çöküşünü acıyla izliyordum. Küçükken benim ona yaptığım gibi, şimdi o yolunu yitirmemek için sımsıkı benim elime tutunmuştu. O giderek kırılganlaştıkça ve ürkekleştikçe, ben onu hayatta tutmakla gurur duyar oldum.

Başlangıçta her zamanki gibi huysuzdu. Ben ne söylersem hırçın ifadelerle beni tersliyordu, her şeyi bensiz yapabileceğini iddia ediyordu. Doktor mu? Yalnız gitmek istiyordu. Hastane mi? Yalnız gitmek istiyordu. Tedaviler mi? Kendi karar vermek istiyordu. Benim bir şeye ihtiyacım yok, diye homurdanıyordu, git başımdan, sen beni sadece rahatsız ediyorsun. Gene de bir dakika bile geciksem öfkeleniyordu (*madem yapacak başka işin vardı, ben de gelirim demeseydin keşke*); benden istediği bir şeyi getirmeye hazır değilsem hakaretler yağdırıyordu ve benim Uyuyan Güzel'den beter, kendisinin benden enerjik olduğunu kanıtlamak için aksak ayağıyla harekete geçiyordu (*orada, orada, ne düşünüyorsun, beceremiyorsun Lenú, işim sana kaldıysa yandım*); hekimlere ve hemşirelere tatlılıkla yaklaşmamı dehşetle eleştiriyordu ve adeta tıslayarak şöyle diyordu: *Sen suratına tükürmezsen bu pislikler seni hiç umursamazlar, sadece korktukları kişinin yanına koşarlar.* Ama yavaş yavaş onun içinde de bir şeyler değişiyordu. Sık sık kendi huzursuzluğundan korkuyordu. Zemin ayaklarının altından çökecekmiş gibi hareket ediyordu. Bir keresinde onu

ayna karşısında yakaladığımda –şimdiye dek hiç sahip olmadığı bir merakla inceliyordu kendini– bana utana sıkıla sordu: Gençliğimi hatırlıyor musun? Sonra bir bağlantı varmış gibi –eski şiddetli tavrına dönerek–, onu bir daha hastaneye yatırmamam ve bir koğuşta ölmesine izin vermememem konusunda yemin ettirdi. Bunu söylerken gözleri yaşla doluydu.

Kolayca duygulanıyor olması beni çok kaygılandırdı, çünkü bu hiç olmamıştı. Dede'nin adını andığımda, babamın temiz çorabı kalmadığını düşündüğünde, oğluyla uğraşan Elisa'dan bahsettiğinde, benim büyüyen karnıma baktığında, mahallenin eski halinde apartmanların çevresinde uzanan geniş çayırları hatırladığında ağlıyordu. Sözün özü, hastalıkla birlikte o ana dek hiç sahip olmadığı bir kırılganlık gelmişti üzerine ve bu onun sinirliliğini azaltmış, gözlerini sık sık yaşartan şımarık bir ıstıraba dönüşmüştü. Bir öğleden sonrasında, sadece daima nefret etmiş olduğu Oliviero öğretmenim aklına geldi diye gözyaşlarına boğuldu. Seni ortaokul kabul sınavlarına sokalım diye bize ne çok ısrar etmişti, hatırlıyor musun? Sonra da gözyaşları sel olmuş, durduramamıştı. Anne, dedim, sakin ol, ne var bunda şimdi ağlayacak? Onun böyle vara yoğa üzülmesi, çaresizliğe kapılması hiç alışık olmadığım için beni etkiledi. O da şaşkınlık içinde başını salladı, hem gülüyor, hem ağlıyor, neye ağladığını bilmediğini anlamam için gülüyordu.

42.

Onun böyle güçsüzlüğe yenik düşmesi, usulca şimdiye dek hiç sahip olmadığımız bir yakınlığın yolunu açtı. Başlangıçta hasta olmaktan ötürü utanıyordu. Bayıldığı, kendini kötü hissettiği anlarda babam, erkek kardeşlerim veya Silvio ile Elisa yanın-

daysa hemen banyoya kapanıyordu ve onların merakla (*anne, nasılsın, aç kapıyı*) diye seslenmelerine kızıyor, mutlaka şu yanıtı veriyordu: Gayet iyiyim, ne istiyorsunuz, bari tuvalette rahat bırakın beni. Benimle ilişkisinde ise bir anda kararını değiştirdi ve kendini olduğu haliyle, utangaçlık duymadan ıstıraplarıyla göstermeye karar verdi.

Evinde olduğumuz bir sabah, bana ayağının neden topal olduğunu anlatmasıyla başladı bu yakınlığımız. Bunu hiç girizgâh yapmadan, kendi isteğiyle anlatmaya başladı. Ölüm meleği, dedi gururla, daha ben küçücükken aynı hastalıkla gelip değdi bana ama küçük olsam bile onu sepetledim. Göreceksin gene sepetleyeceğim, çünkü nasıl acı çekileceğini biliyorum –on yaşında öğrendim ve o zamandan beri hiç ara vermedim– ve eğer nasıl acı çekeceğini bilirsen melek sana saygı gösterir, bir süre sonra çekip gider. Konuşurken elbisesini yukarı çekti, bana eski bir savaş hatırası gibi aksak bacağını gösterdi. Gözlerinde korku, dudaklarında kilitlenmiş bir gülümsemeyle beni gözetleyerek onu sıvazladı.

İşte o andan başlayarak kinle suskunlaştığı anlar azaldı ve içini sakınmadan dökme dakikaları arttı. Kimi zaman utanç verici şeyler söylüyordu. Babamdan başka hiçbir erkekle birlikte olmadığını açıkladı. Edepsiz vurgulamalarla babamın çok aceleci olduğunu, onunla yatmanın zevk verdiği bir anı hatırlayıp hatırlayamadığını açıkladı. Babamı hep sevdiğini, hâlâ sevmeye devam ettiğini ama bunun bir kardeş sevgisinden farksız olduğunu açıkladı. Hayatının tek güzel anının benim, ilk çocuğunun karnından çıktığı an olduğunu açıkladı. İşlediği en büyük günahının –onu cehenneme yollayacak günahı buydu– öteki çocuklarına kendini hiç bağlı hissetmemesi, onların hepsini bir ceza olarak görmesi, onları hâlâ böyle kabul etmesi olduğunu açıkladı. Sonunda da lafı hiç dolandırmadan onun tek gerçek çocuğunun ben olduğumu açıkladı. Bunu bana söylediğinde –muayene için hastanede

olduğumuz bir gündü– öylesine derin bir mutsuzluk hissetti ki, her zamankinden çok daha fazla ağladı. Mırıldandı: Hep senin için kaygılandım, ötekiler, benim için üvey evlat gibiydiler; bu nedenle bana yaşattığın hayal kırıklığını hak ettim, nasıl bir darbe indirdin bana Lenú, ne darbe, Pietro'yu bırakmamalıydın, Sarratore'nin oğluyla birlikte olmamalıydın, o babasından daha beter; namuslu bir adam, evliyse, iki çocuğun babasıysa gidip bir başkasının karısını baştan çıkarmaz.

Nino'yu savundum. Onu rahatlatmaya çalıştım, artık boşanma diye bir şeyin var olduğunu, her ikimizin de boşanacağımızı, sonra evleneceğimizi söyledim. Sözümü kesmeden dinledi beni. Eskiden sahip olduğu çıkışma ve hep haklı olma dirayetini tümden yitirmişti, şimdi başını sallamakla yetiniyordu. Bir deri, bir kemik kalmıştı, solgundu, itiraz edecek olursa bunu moral bozukluğunun yavaş sesiyle yapıyordu.

"Nerede? Ne zaman? Benden daha beter hallere düşmeni de mi göreceğim?"

"Hayır anne, merak etme, ben hayatımı ileriye taşıyacağım."

"Artık inanmıyorum Lenú, durdun artık."

"Göreceksin seni yeniden mutlu edeceğim, hepimiz, hem ben, hem kardeşlerim seni mutlu edeceğiz."

"Kardeşlerini terk ettim ve bundan utanıyorum."

"Bu doğru değil. Elisa'nın hiçbir şeyi eksik değil, Peppe ve Gianni çalışıyorlar, para kazanıyorlar, daha ne istiyorsun?"

"Durumu düzeltmek istiyorum. Onların üçünü de Marcello'ya emanet etmekle hata yaptım."

Böyle sözler söyledi, alçak sesiyle. Teselli bulamıyordu, beni şaşırtan bir tablo çizdi. Marcello, Michele'den daha namussuz, dedi, oğullarımı pisliğin içine sürükledi, ikisinin daha iyisi gibi görünüyor ama bu doğru değil. Elisa değişmişti, artık kendini Greco'dan daha çok Solara gibi hissediyordu ve her durumda ko-

casından yana çıkıyordu. Bütün bu süre boyunca şehrin en ünlü hastanelerinden birinin kalabalık ve sevimsiz bekleme salonlarından birinde değil de, Marcello'nun bulunduğu yerin iki adım ötesindeymişiz gibi fısıldayarak konuştu. Onu rahatlatmak için durumu hafifletmeye çalıştım, hastalık ve yaşlılık onu abartmaya yöneltiyordu. Sen çok endişe ediyorsun, dedim. Beni şöyle yanıtladı: Endişe ediyorum çünkü biliyorum ama sen bilmiyorsun; inanmıyorsan Lina'ya sor.

İşte o zaman, mahallenin ne kadar kötü yönde değiştiği ile ilgili hüzünlü sözler dalgasında süzülürken (*idare Achille Carracci'nin elindeyken her şey daha iyiydi*) sözü Lila'ya getirdi ve onu önceki seferlere oranla daha dikkat çekici bir biçimde övmeye girişti. Lila mahallede olup biteni hizaya sokabilecek tek kişiydi. Lila iyi davranmayı da kötü davranmayı da bilirdi. Lila her şeyi bilirdi, en çirkin eylemleri bile, ama insanı asla mahkûm etmezdi, herkesin, en önce de kendinin hata yapabileceğini bilirdi ve bu nedenle karşısındakine yardım ederdi. Lila ona anayolda, parkta, eski ve yeni apartmanlar arasında intikam ateşi saçarak dolaşan savaşçı bir azize gibi görünüyor olmalıydı.

Sessizce dinledim ve şimdi mahallenin yeni otoritesiyle iyi ilişkiler içinde olduğumdan onun gözünde bir yerim olduğuna inandım. Benimle Lila arasındaki arkadaşlığı, yararlı, daima emek harcamam gereken bir arkadaşlık olarak nitelediğinde nedenini hemen anladım.

"Bana bir iyilik yap," diye yalvardı, "onunla ve Enzo ile konuş bakalım, kardeşlerini sokaktan kurtarıp kendi yanlarında bir işe koyabilirler mi?"

Ona gülümsedim, gri saçlarından bir bukleyi düzelttim. Öteki çocuklarına özen göstermediğini iddia ediyordu ama bu arada, iki büklüm haliyle, titreyen elleriyle, koluma doladığı beyaz tırnaklarıyla, sadece onlar için kaygılanıyordu. Onları Solara'dan

kurtarmak ve Lila'ya vermek istiyordu. Bildi bileli meşgul olduğu iyilik yapma ile kötülük yapma arzusu arasındaki taktiksel savaşta yaptığı hatayı şimdi telafi etmek istiyordu. Lila, diye gözlemledim, iyilik yapma isteğinin enkarnasyonu gibi görünüyordu.

"Anne," dedim, "istediğin her şeyi yaparım ama Lila onları yanına alsa bile –pek sanmıyorum, çünkü o iş için eğitim gerekli– Peppe ve Gianni üç kuruşa onun yanında çalışmayı istemezler, çünkü Solara'nın yanında daha fazla kazanıyorlar."

Buruk bir evet işareti yaptı ama ısrar etti:

"Sen gene de dene. Sen buralarda değildin, pek bilmiyorsun ama burada herkes Lina'nın Michele'yi nasıl alt ettiğini iyi biliyor. Şimdi gebe olduğuna göre, göreceksin daha da güçlenecek. Karar verdiği gün iki Solara'nın da bacaklarını kıracaktır."

43.

Gebelik ayları kaygılarıma karşın benim için hızla akıp giderken, Lila için son derece uzun sürdü. Bekleyiş halimizin birbirimizden çok farklı olduğunu sık sık konuşuyorduk. Ben şöyle cümleler kuruyordum: Ş*imdiden* dördüncü aydayım. O ise şöyle diyordu: *Daha* dördüncü aydayım. Elbette, teninin rengi düzeldi, çizgileri yumuşadı. Ama aynı türden bir üreme sürecine maruz kalmış olan organizmalarımız, her dönemi son derece farklı karşılamaya devam ettiler; ben çalışkan bir işbirliğindeydim, o ise gönülsüzce teslimiyet içindeydi. Temasta olduğumuz insanlar da, benim zamanımın nasıl su gibi aktığına, onunkinin tökezlediğine şahit olup şaşırıyorlardı. Bir pazar gününü hatırlıyorum; Lila ve ben, kızlarımla birlikte Toledo Caddesi'nde gezinirken Gigliola'ya rastladık. Bu karşılaşma önemli oldu, beni çok sarstı ve Lila'nın gerçekten Michele Solara'nın deli

davranışlarıyla uğraşması gerektiğini kanıtladı. Gigliola ağır bir makyaj yapmıştı ama giysileri gayet özensizdi, saçı başı dağınıktı, pek iri kalçalarını ve memelerini gözler önüne sermişti, poposu iyice büyümüştü. Bize rastladığına sevinmiş göründü, peşimizi bırakmadı. Dede ve Elsa'ya tatlı diller döktü, bizi Gambrinus Kafe'ye sürükledi, ne varsa ısmarladı, tatlı tuzlu bulduğu her şeyi oburca yedi. Kızlarımı kısa sürede unuttu, kızlar da onu. Bana en ince ayrıntısıyla ve gayet yüksek bir sesle Michele'nin ona yaptığı haksızlıkları anlatmaya giriştiğinde kızlar sıkıldılar ve merakla ortamı incelemeye giriştiler.

Gigliola kocasının ona davranış şeklini kabullenemiyordu. Hayvanın teki, diyordu. Adam sonunda ona şöyle bağırmıştı: Sadece tehdit edip durma, gerçekten gebert kendini, at şu balkondan aşağı ve öl. Ya da o kadının hiç duyarlılığı yokmuş gibi, memelerinin arasına ya da cebine binlerce liret sokuşturup durumu düzelteceğini sanıyordu. Uzun süredir şehir dışında olduğum ve durumdan haberdar olmadığım için bana kocasının onu Posillipo'daki evden yumruklarla ve tekmelerle kovduğunu, onu oğullarıyla mahallede, karanlık, iki gözlü bir evde oturmaya yolladığını anlattı. Aklına gelen bütün kötü hastalıkları ve ölümlerin en korkuncunu sayarak ona beddua etmeye geçtiğinde muhatabını değiştirdi ve sadece Lila'ya anlatmaya başladı. Beni çok şaşırttı, ona bu lanetlemelerine yardımcı olabilirmiş gibi konuşuyor, müttefikiymiş gibi davranıyordu. Paranı pek güzel alıp onu terk etmekle pek iyi yaptın, dedi. Hatta ona kazık attıysan, daha da iyi yaptın. Ne mutlu sana ki ona nasıl davranacağını biliyorsun, kanını emmeye devam etmelisin. Sonra cıyaklarcasına şöyle dedi: Onun katlanamadığı şey senin umursamazlığın, ondan uzaklaştıkça işlerini yoluna koyuyorsun ya aferin, aferin, aferin sana, onu kesinlikle delirtmelisin, lanetlenmiş olarak ölmesini sağlamalısın.

İşte o noktada sahte bir rahatlama soluğu aldı. İkimizin gebe göbeklerini hatırladı, bize dokunmak istedi. Geniş elini karnımın altına, neredeyse pubisime değdirerek kaçıncı ayda olduğumu sordu. Ona dört der demez bağırdı: şimdiden dört olmuşsun bile. Lila'ya ise ansızın tavrını değiştirip uzaktan şöyle dedi: Hiç doğurmayan, bebeklerini ebediyen içlerinde taşımak isteyen kadınlar vardır, sen onlardan birisin. İkimizin de aynı süreçte gebe olduğumuzu, ikimizin de önümüzdeki yılın ocak ayında doğum yapacağımızı hatırlatmamız işe yaramadı. Başını salladı, Lila'ya şöyle dedi: düşünsene, senin bundan kurtulmuş olduğundan emindim. Sonra da tutarsız bir hüzünle ekledi: Michele seni bu karınla gördükçe acı çekiyor, bu nedenle sen bu gebeliği mümkün olduğunca sürdür, nasıl yapılacağını iyi bilirsin, gözüne sok, kudurt onu. Sonra acil işleri olduğunu bildirdi ama bu arada iki ya da üç kez daha sık görüşmemiz gerektiğini de tekrarladı (*küçüklüğümüzdeki grubu yeniden kuralım, ah, ne kadar güzeldi, o pisliklerin topunun canına okumalı, sadece kendimizi düşünmeliydik*). Şimdi kapının dışında oynayan kızlarıma veda bile etmedi, garsona gülerek açık saçık sözler söyledikten sonra uzaklaştı.

"Aptal bu," dedi Lila öfkeyle, "benim karnımın nesi varmış?"

"Hiç."

"Ya benim?"

"Yok bir şey, merak etme sen."

44.

Doğruydu, Lila'nın hiçbir şeyi yoktu: Yeni bir şey yoktu. Her zamanki gibi karşı konması mümkün olmayan bir çekim gücüne sahip huzursuz varlık olmayı sürdürüyordu ve bu güç onu özel

kılıyordu. İyisiyle kötüsüyle her işiyle (gebeliğe nasıl tepki verdiği, Michele'ye ne yaptığı ve ona nasıl boyun eğdirdiği, mahalleye nasıl hâkim olduğu) bize, bizden çok daha yoğunmuş görünmeye devam ediyordu ve onun zamanının yavaşlamış görünüşünün nedeni buydu. Annemin hastalığı yüzünden mahalleye daha sık gittiğim için onu da daha sık görür oldum. Şimdi yeni bir denge oluşmuştu. Belki toplumsal kimliğim, belki başımdaki özel dertler yüzünden kendimi Lila'dan daha olgun hissediyordum ve artık büyüleyiciliğini acı çekmeden kabullenerek onu hayatıma yeniden kabul edebileceğime ikna olmuştum.

O aylar boyunca soluk soluğa oradan oraya koşturdum ama şaşırtıcı biçimde günler uçup giderken, ben annemi doktorlara götürmek için şehri baştan başa kat ederken, kendimi giderek hafiflemiş hissediyordum. Kızları ne yapacağımı bilemezsem Carmen'den yardım istiyordum, hatta bazen beni defalarca arayıp bu konuda ona güvenebileceğimi söyleyen Alfonso'ya başvuruyordum. Ama elbette bana gerçekten güven veren, özellikle de Dede ve Elsa'nın çok sevinerek gittikleri yer Lila'nın yanıydı; ne var ki o, gebeliğin verdiği bitkinlikle iş yükü altında ezilmekteydi. Benim karnımla onunki arasındaki farklar giderek artıyordu. Benim geniş ve yaygın bir göbeğim öne doğru değil de yanlara doğru büyümekteyken onun küçük karnı, dar kalçaları arasına sıkışmış ve öne doğru yuvarlanmaya hazır bir topu andırıyordu.

Durumumu açıklar açıklamaz Nino beni bir meslektaşının eşi olan kadın doğum uzmanına götürmüştü ve bu doktor hanımı –gerçekten deneyimli, her zaman hastasının emrindeydi; Floransa'nın kaba hekimlerinden davranış ve hatta uzmanlık olarak da farklıydı– çok sevince, Lila'ya heyecanla ondan söz etmiş ve en azından bir kere olsun benimle doktora gelmesi için yalvarmıştım. Şimdi muayenelere birlikte gidiyorduk, bizi aynı anda

kabul etmesi için anlaşmıştık: Hekim beni muayene ederken o bir köşede sessizce bekliyordu, sıra ona geldiğinde de –hekimler hâlâ sinirini bozduğu için– yanında oturup elini tutuyordum. Ama en mükemmel anları bekleme odasında yaşıyorduk. Annemin yaşattığı azabı parantez içine alıyordum ve ikimiz de yeniden küçük bir kız oluyorduk. Birimiz sarışın birimiz esmer, birimiz sakin, birimiz gergin, birimiz sevimli, birimiz hain yan yana oturmak hoşumuza gidiyordu; biz iki zıt ve uyumlu kadın, beklemekte olan öteki gebe kadınlardan uzakta oturup onlarla dalga geçiyorduk.

Neşeyle dolu nadir bir saatti o. Bir keresinde bedenlerimizin içinde gelişmekte olan çok minik varlıkları düşünürken aklıma –şimdi bekleme salonunda olduğu üzere avluda yan yana oturup– bebeklerimizin annesiymiş gibi oyunlar oynayışımız geldi. Benim bebeğimin adı Tina idi, onunki Nu. Lila Tina'yı bodrumun karanlığına atmıştı ve ben de intikam almak için aynı şeyi Nu'ya yapmıştım. Hatırlıyor musun, diye sordum. Bocalamış gibi görünüyordu, sanki eski anıların içinden birini çekip çıkartmak istercesine yüzünde ılık bir gülümseme belirdi. Sonra onun kulağına eğilip gülerek, hangi korku, hangi cesaretle korkunç Achille Carracci'nin, müstakbel kayınpederinin evine tırmanan merdivenleri tırmanışımızı, onu bebeklerimizi çalmış olmakla suçlayışımızı anlatınca neşelenmeye başladı ve bizden daha edeplice oturan karnı yüklü öteki hastaları rahatsız ederek iki aptal gibi gülüşmeye başladık.

Ancak hemşire bizi çağırdığında toparlandık: Cerullo ve Greco; hekime kızlık soyadlarımızı vermiştik. Güler yüzlü, iri bir kadındı; her sefer Lila'nın karnına dokunuyor ve burada bir oğlancık var, diyordu. Sonra da benim karnıma dokunup, burada da minik bir kız var, diye ekliyordu. Sonra bize yolu göstermek

için önümüzden giderken ben Lila'ya fısıldıyordum: Bende zaten iki kız var, senin gerçekten oğlun olursa bana verir misin? O da yanıtlıyordu: evet değiş tokuş yapalım, sorun olmaz.

Doktor hanım bizi her sefer tam formumuzda buldu, tahliller iyi çıkıyordu, her şey yolunda gidiyordu. Hatta –her şeyden çok bizim kilomuza dikkat ettiğinden ve Lila elbette zayıflığını korurken ben kilo almaya meyilli olduğumdan– her muayenede onun benden daha iyi durumda olduğunu söylüyordu. Sonuç olarak, aklımızda bin bir kaygı olsa da, o günlerde sevginin yolunu yeniden bulduğumuz için kendimizi iyi hissediyorduk; otuz altı yaşımızda birbirimize her bakımdan uzak ama gene çok yakındık.

Ama ben Tasso Caddesi'ne uzanır, o mahalleye koşarken aramıza koyduğumuz mesafe benim gözlerime başka mesafeleri görünür kılıyordu. Bu yeni uyumlu halimiz kuşkusuz gerçekti. Birlikte olmaktan hoşlanıyorduk, hayatı hafifletiyorduk. Ama tartışmasız bir durum vardı: Ben kendim hakkımda neredeyse her şeyi anlatırken, o pek az konuşuyor ya da hiçbir şey söylemiyordu. Ben kendi adıma annemi, yazmakta olduğum bir makaleyi, Dede ve Elsa ile yaşadığım sorunları, hatta metreslik hallerimi (kimin metresi olduğumu söylememe gerek yoktu, Nino adını mümkün olduğunca az anıyordum, onun gerisinde kalan her şeyi serbestçe itiraf ediyordum) ona anlatmadan edemezken, o kendinden, ailesinden, kardeşlerinden, Rino'dan, Gennaro'nun verdiği endişeden, arkadaşlarımızdan, tanıdıklarımızdan, Enzo'dan, Michele ve Marcello Solara'dan, mahallenin tümünden söz ederken yüzeysel kalıyordu, bana tam olarak güvenmez gibiydi. Belli ki ben gitmiş olan o kızdım, geri gelmiş olsam da artık başka bir bakışım vardı, başka bir Napoli'de yaşıyordum, tam olarak kabullenilmiyordum.

45.

Çift kişiliğim olduğu doğruydu. Tasso Caddesi'nde Nino beni kültürlü arkadaşlarının evine götürüyor, onlar bana saygıyla davranıyorlardı; özellikle ikinci kitabımı beğeniyor, üzerinde çalıştıkları konulara bir göz atmamı istiyorlardı. Pek bilmiş insanlar havasıyla gece geç saatlere kadar tartışıyorduk. Proleter sınıfın hâlâ var olup olmadığını sorguluyorduk, sosyalist sol hakkında iyi niyetliyken komünistler hakkında o kadar iyimser olamıyorduk (*polisten daha polis, rahipten daha rahipler*), giderek yıpranan ülkenin yönetilebilirliği üzerinde ciddi tartışmalar yapıyorduk, bazıları gururla uyuşturucu kullanıyordu, ortaya çıkan yeni bir hastalıkla dalga geçerken, bunun cinselliğin özgürce, her şekliyle yaşanabilmesini engellemek isteyen Papa Wojtyla'nın* bir uydurması olduğunu düşünüyorduk.

Ama ben Tasso Caddesi'yle yetinmiyor, çok yolculuk yapıyordum; Napoli'ye mahkûm olmak istemiyordum. Oldukça sık kızları alıp Floransa'ya gidiyordum. Pietro bir süredir siyasi olarak da babasının rotasına girmiş –Sosyalistlere daha yakın duran Nino'dan farklı olarak– ve açıkça komünist olmuştu. Birkaç saat yanında kalıyor, sessizce anlattıklarını dinliyordum. Partisinin namuslu tutumuna övgüler düzüyor, üniversitenin sorunlarına değiniyor, kitabının özellikle de Anglosakson akademisyenler arasında nasıl beğenildiğini anlatıyordu. Sonra yeniden yola çıkıyordum. Kızları ona ve Doriana'ya emanet edip Milano'ya gidiyordum. Yayınevime gidiyor, özellikle Adele'nin inatla yürüttüğü lekeleme kampanyasına karşı uğraş veriyordum. Kayınvalidem –beni yemeğe çıkardığı bir akşam yayın yönetmenim

* Papa II. Ioannes Paulus kastediliyor. (ç.n.)

bizzat söylemişti– hakkımda kötü konuşmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu ve tutarsız ve güvenilmez bir insan yaftasını üzerime yapıştırma gayretindeydi. Sonra yayınevinde karşılaştığım herkese karşı şirinlik sergilemeye çabalıyordum. Kültürlü sohbetler ediyordum, basın ofisinin her arzusunu yerine getirmeye hevesli görünüyordum, henüz başlamamış olsam bile genel yayın yönetmenime yeni kitabımın iyi bir noktaya ulaşmış olduğunu söylüyordum. Sonra yeniden yola koyuluyor, yolda durup kızları alıyor ve Napoli'ye doğru iniyordum; kaotik trafiğe, aslında hakkım olması gereken her şey için saatlerce pazarlığa, bitmek bilmeyen kuyruklara ve kavgalara, değerimi dile getirebilmek için mücadele vermeye, annemle hastaneleri, hekimleri, tahlil laboratuvarlarını dolaşırken yaşadığım daimi kaygıya uyum sağlamaya çalışıyordum. Sonuç olarak, Tasso Caddesi'nde ve İtalya'nın her yerinde kendimi ufak bir halesi olan hanımefendi gibi hissederken, Napoli'ye, özellikle de mahalleye geldiğimde seçkinliğimi yitiriyordum; ikinci kitabımdan kimselerin haberi yoktu, haksızlıklar tepemi attırdığında hemen yerel lehçeye dönüyor ve en kabasından küfürler ediyordum.

Kuzeyle güney arasındaki tek bağ, bana kan gibi geliyordu. Veneto, Lombardiya, Emilia, Lazio, Campania bölgelerinde giderek daha çok cinayet işlenir olmuştu. Sabahları gazeteye bir göz atıyordum; bazen mahalle bana İtalya'nın geri kalanından daha sakinmiş gibi geliyordu. Öyle değildi elbette, şiddet her zamanki gibi sürüyordu. Erkekler dövüşüyor, kadınlar dövülüyor, birileri karanlık nedenlerle öldürülüyordu. Kimi zaman sevdiğim insanlar arasında bile gerilim artıyor, ses tonları tehditkâr bir havaya bürünüyordu. Ama bana saygı gösteriliyordu. Bana karşı kıymetli bir konuğa gösterilen iyi niyet vardı ama bu konuk bilmediği konularda ağzını açmamalıydı. Gerçekten de kendimi

dışarıda duran, bilgisi yetersiz bir gözlemci gibi hissediyordum. İçimde hep aynı duygu vardı; Carmen, Enzo ya da ötekiler benden çok daha fazlasını biliyor, Lila bana açıklamadığı sırlarını onlara anlatıyor gibi geliyordu.

Bir öğleden sonra ben kızlarla Basic Sight ofisindeydim –pencerelerinden ilkokulumuzun göründüğü üç küçük odaydı– ve mahallede olduğumu duyan Carmen de kapıdan başını uzatıverdi. Biraz muhabbet olsun, biraz sevgimi belli edeyim diye Pasquale'nin adını andım; aslında onun artık daha alçakça suçlara karışan ve kontrolden çıkmış bir savaşçı olduğunu düşünüyordum. Yeni bir haber var mı diye merak etmiştim ama ben münasebetsiz bir şey söylemişim gibi Lila ve Carmen kaskatı kesildiler. Lafı dolandırmadılar, bu konu hakkında epey konuştuk, daha doğrusu bıraktık Carmen kaygılarını dile getirsin. Gene de bende bıraktıkları izlenime göre, bir nedenle daha fazlasını bana söylememe kararı almışlardı.

İki ya da üç sefer Antonio ile de karşılaştım. Bir keresinde yanında Lila vardı, bir keresinde de galiba Lila, Carmen ve Enzo. Onlar arasındaki arkadaşlığın yeniden güçlenmiş olmasına şaşırdım; Solara kardeşlerin emrinde çalışan bir adamken şimdi patron değiştirmiş ve Lila ve Enzo için çalışıyor gibi görünüyordu. Elbette hepimiz birbirimizi çocukluktan tanıyorduk ama o durumda söz konusu olanın eski alışkanlıklar olmadığını sezinledim. O dördü beni gördüklerinde tesadüfen karşılaşmışlar gibi davrandılar ve bu doğru değildi; aralarındaki gizli anlaşmayı bana kadar yaymaya niyetleri olmadığını hissettim. Konu Pasquale'yle mi ilgiliydi? Firmanın etkinlikleriyle mi ilgiliydi? Solara kardeşlerle ilgili miydi? Bilmiyorum. Antonio o rastlamalarımızın birinde, ama gayet dalgın bir ifadeyle bana sadece şunu söyledi: Bu göbekle çok çok güzelsin. Belki de aklımda kalan tek cümle bu olmuştu.

Güvensizlik miydi? Sanmıyorum. Bazen, *efendi* kişiliğim yüzünden, özellikle Lila'nın gözlerinde anlama yeteneğimi yitirdiğimi ve bu nedenle beni cehaletimden ötürü hata yapabileceğim adımlar atmaktan korumak istediğini düşünüyordum.

46.

Her neyse, yolunda gitmeyen bir şey vardı. Bir belirsizlik duygusuydu, her şey aşikârmış gibiyken bile hissediyordum bunu ve sadece Lila'nın çocuksu eğlencelerinden biri gibi geliyordu: Yönettiği durumlarda görünenin altında bir başka şey olduğunu sanmamızı isterdi.

Bir sabah –gene Basic Sight ofisinde– uzun yıllardan beri görmediğim Rino ile biraz çene çaldım. Bana tanınmayacak kadar farklı göründü. Zayıflamıştı, bakışlarında bir sersemlik vardı, beni abartılı bir muhabbetle karşıladı, lastikten yapılmışım gibi beni eliyle yoklamaya kadar vardırdı işi. Gelişigüzel bilgisayarlar, idare ettiği büyük cirolar hakkında konuşmaya başladı. Sonra ansızın değişti, bir tür astım krizine tutuldu, alçak sesle, belli bir neden olmaksızın kız kardeşine karşı sövüp saymaya başladı. Sakin ol, dedim ve ona bir bardak su bulayım istedim ama beni Lila'nın kapısı kapalı odasının önünde bırakıp, kardeşi ona çıkışacakmış gibi sırra kadem bastı.

Kapıyı tıklattım ve içeri girdim. Sakınarak ağabeyinin hasta olup olmadığını sordum. Sıkılmış gibi yüzünü buruşturdu, şöyle dedi: Nasıl bir tip olduğunu bilirsin. Evet dedim, Elisa'yı düşündüm, kardeşlerle işlerin her zaman düz bir çizgide yürüyemediğini söyledim. Bu arada aklıma Peppe ve Gianni geldi, annemin onlar için kaygılandığını, onları Marcello'nun elinden kurtarmak istediğini söyleyiverdim. Ama bu cümleler *–onları Marcello*

Solara'dan kurtarmak, onlara bir iş vermek– Lila'nın gözlerini kısmasına neden oldu; bana bakışlarında sanki ağzımdan çıkan sözlerin anlamını ne ölçüde idrak ettiğim sorusu vardı. Anlamını tam olarak idrak etmediğime ikna olmuş olmalıydı ki, ters bir ifadeyle şöyle dedi: Onları buraya alamam, Lenú; Rino yetiyor; Gennaro'nun yol açtığı riskin sözünü etmiyorum bile. O anda, ne yanıt vereceğimi bilemedim. *Gennaro, benim kardeşlerim, onun ağabeyi, Marcello Solara.* Yeniden konuya döndüysem de o lafı çevirdi ve başka şeyden söz etmeye başladı.

Bu konuyu değiştirme, lafı dolandırma Alfonso konusunda da yaşandı. O da artık Lila ve Enzo için çalışıyordu ama bir marifeti olmadan ortada dolaşan Rino gibi değildi. Alfonso başarılı olmuştu, onu verileri topladıkları firmalara götürüyorlardı. Ne var ki, onunla Lila arasındaki bağ bana sıradan bir iş ilişkisinden daha güçlü göründü. Bu, Alfonso'nun geçmişte itiraf etmiş olduğu çekme-itme değildi; şimdi daha fazla bir şeyler var gibiydi. Onun –nasıl diyeceğimi bilemiyorum– Lila'yı hiç gözden yitirmeme gibi bir ihtiyacı vardı. Bu tekil bir ilişkiydi, Lila'dan hareket edip onu şekillendiren gizli bir akım üzerine temellendirilmiş gibiydi. Kısa sürede ikna olduğum düşünceme göre, Martiri Meydanı'ndaki dükkânın kapatılmasının ve ardından Alfonso'nun işten atılmasının bu akımla ilgisi vardı. Ama bu konuyla ilgili soru sormaya kalkışırsam –Michele ile aranda ne oldu, nasıl oldu da ondan paçanı kurtarabildin, o neden Alfonso'yu işten çıkarttı– Lila kıkırdıyor ve şöyle diyordu: Ne diyeyim ki ben sana. Michele artık ne istediğini bilemiyor; kapıyor, açıyor, yapıyor, kırıp döküyor, sonra başkalarına sarıyor.

Kıkırdaması neşesinden, mutluluğundan ya da tatminden kaynaklanmıyordu. Kıkırdaması beni ısrarımdan vazgeçirmeye yarıyordu. Bir gün öğleden sonra Mille Caddesi'ne alışverişe gittik ve o bölge yıllar boyunca Alfonso'nun egemenliğinde ol-

duğundan o da bize eşlik etmeyi önerdi, bize uygun bir dükkânın sahibini tanıdığını söyledi. Artık eşcinselliği açıkça biliniyordu. Alfonso şeklen Marisa ile yaşamayı sürdürüyordu ama Carmen'in de onayladığına göre çocuklar Michele'dendi. Carmen sonra kulağıma şunu fısıldamıştı: Marisa şimdi Stefano'nun sevgilisi – evet Stefano, Alfonso'nun ağabeyi, Lila'nın eski kocası, mahallede dolaşan yeni dedikodu buydu. Ama –diye eklemişti belirgin bir sempatiyle– Alfonso'nun umuru değil, karı koca ayrı hayatlar yaşıyorlar ve böyle idare ediyorlar. Böyle olunca Alfonso'nun arkadaşı olan dükkân sahibinin –bize kendisi neşeyle takdim etti– eşcinsel olduğunu görünce şaşırmadım. Ama beni asıl şaşırtan, Lila'nın onu içine ittiği oyun oldu.

Hamile elbiseleri deniyorduk. Deneme kabinlerinden çıkıyorduk, aynada kendimize bakıyorduk; Alfonso ve arkadaşı gayet keyifli bir hava içinde bizi beğeniyor, tavsiyelerde bulunuyor, beğenmediklerini söylüyorlardı. Sonra Lila belirli bir nedeni olmadan huysuzlanmaya, alnını kırıştırmaya başladı. Kendini beğenmiyordu, sivri karnına dokunuyordu, yorulmuştu, Alfonso'ya şöyle sözler söylüyordu: Ne diyorsun, bana yanlış tavsiyelerde bulunma, sen kendin böyle bir renk giyer misin?

Çevremde yaşanmakta olanda gözle görünen ve gizli olan arasında her zamanki salınım olduğunu hissettim. Derken Lila güzel ve koyu renk bir giysiyi aldı ve mağazanın aynası kırıkmış gibi eski kayınbiraderine şöyle dedi: *Benim üzerimde* nasıl duracağını göster bana. Bu saçma sözleri alışıldık bir talepmiş gibi söyledi; öyle ki Alfonso ikinci bir şey söyletmeden elbiseyi kaptı, çok uzun bir süre için kabine kapandı.

Ben giysileri denemeyi sürdürdüm. Lila bana dalgın bir ifadeyle bakıyor, mağaza sahibi giydiğim her giysiyi çok beğeniyordu ve ben şaşkınlık içinde Alfonso'nun ortaya çıkmasını bekliyordum. Sonunda ağzım bir karış açık kaldı. Eski sıra arka-

daşım, dağınık saçlarıyla, şık giysiyle Lila'nın kopyası olmuştu. Alfonso'nun çok uzun süre önce fark etmiş olduğum Lila'ya benzeme hevesi kesin olarak ciddiye binmişti; o anda çok güzeldi, belki Lila'dan daha da güzeldi, kitaplarımda anlattığım eril-dişi idi, Montevergine'de bulunan Kara Madonna'ya uzanan yolda şöyle bir yürümeye hazır görünüyordu.

Lila'ya biraz da kaygıyla sordu: Hoşuna gitti mi, böyle? Mağazanın sahibi onu coşkuyla alkışladı ve suç ortaklığı yaparcasına şöyle dedi: Kimin hoşuna gideceğini ben biliyorum, çok güzelsin. İmalar. Benim bilmediğim, onların bildiği olaylar. Lila haince gülümsedi, homurdandı: Bunu sana hediye etmek istiyorum. Bu kadar. Alfonso sevinçle kabul etti ve başka bir söz olmadı, çünkü Lila ona ve arkadaşına sessizce benim yeterince gördüğümü ve duyduğumu söylemiş gibiydi.

47.

Ortada olan ile karanlık olan arasında mahirce salınması, beni özellikle bir sefer –tek sefer–, kadın doğum uzmanımızla randevumuzun kötü gittiği bir seferinde çok acı bir biçimde etkiledi. Aylardan kasım olmasına karşın yaz bitmemiş gibi şehir hâlâ son derece sıcaktı. Lila yolda kendini kötü hissetti, bir kafeye girip birkaç dakika dinlendik, sonra da telaşla doktor hanıma koştuk. Lila kendiyle alay eden havasıyla içinde artık kocaman olan şeyin onu ittiğini, çektiğini, tuttuğunu, rahatsız ettiğini, güçsüz kıldığını söyledi. Kadın doğum uzmanı onu gülümseyerek dinledi, sakinleştirdi, şöyle dedi: Sizin gibi çok canlı, hayal gücü zengin bir oğlunuz olacak. İyi, demek ki her şey yolundaydı. Ama vedalaşmadan önce ben ısrar etmek istedim:

"Her şeyin yolunda olduğu kesin mi?"

"Fazlasıyla."

"Peki o halde neyim var?" diye söze karıştı Lila.

"Gebeliğinizle ilgili bir şeyiniz yok."

"Neyle ilgili peki?"

"Kafanızla."

"Siz ne biliyorsunuz benim kafamı?"

"Arkadaşınız Nino bana sizi çok övdü."

Nino mu? Arkadaş mı? Sessizlik.

Çıkışta Lila'yı doktor değiştirmeme konusunda ikna etmek için çok dil döktüm. Gitmeden önce bana en yırtıcı ses tonuyla şöyle dedi: Senin sevgilin kesinlikle benim arkadaşım değil ama bence senin de arkadaşın sayılmaz.

İşte beni zorla sorunlarımın ta göbeğine itmişti: Nino'nun güvenilmezliği. Lila zaten geçmişte bana Nino hakkında benim bilmediğim şeyler bildiğini belli etmişti. Şimdi onun farkında olduğu ve benim olmadığım başka olaylar olduğunu mu ima ediyordu? Biraz açıklama yapmasını istemem nafileydi, her türlü sözü ortada bırakarak çekip gitti.

48.

Sonradan, o güne dek içimde tuttuğum ve o gün de dışa vurmadığım düşüncesiz davranışları yüzünden Nino ile kavga ettim, kendi gücenerek inkâr etse de belli ki arkadaşının karısıyla gereksizce samimi bir sohbet yapmıştı. Ona şöyle demedim: Lila sana hain bir yalancı gözüyle bakıyor. Yararsızdı, gülmeye başlayacaktı. Ama onun güvenilir bir kişi olmadığına ilişkin bu dokundurma bende somut bazı çağrışımlar yaptı. Bu ağırdan alan, gönülsüzce bir kuşkuydu; ben bile bunu herhangi katlanması mümkün olmayan bir kesinliğe dönüştürme niyeti taşımıyor-

dum. Gene de varlığını sürdürüyordu. Bu nedenle kasım ayında bir pazar sabahı önce anneme, sonra akşamüstü altıya doğru Lila'ya gittim. Kızlarım babalarıyla Floransa'daydılar, Nino ailesiyle (artık öyle diyordum: *senin* ailen) kayınpederinin doğum günü kutlamasındaydı. Lila'nın yalnız olduğunu biliyordum; Enzo, Avellino'daki akrabalarının yanına gitmek zorunda kalmış ve Gennaro'yu da yanına almıştı.

Karnımdaki bebek gergindi, kabahati bunaltıcı havaya attım. Lila da bebeğin fazla hareket etmesinden yakınıyordu, karnının içinde daimi çalkalanan bir deniz varmış gibi hissettiğini söylüyordu. Onu sakinleştirmek için yürüyüşe çıkmak istemişti ama ben pasta götürmüştüm, kahve yaptım; amacım pencereleri anayola bakan o sade evin sessizliğinde baş başa sohbet edebilmekti.

Canım çene çalmak istiyormuş gibi numara yaptım. Aslında beni en az ilgilendiren konulara değindim –*Neden Marcello senin ağabeyinin mahvına neden olduğunu söylüyor, ne yaptın Michele'ye*– ve o konular sadece bizi güldürmeye yarıyormuş gibi neşeli bir ifadeyle dinledim. Yüreğimde gizlediğim asıl soruya, adım adım, samimi bir sohbetle varmak istiyordum: Sen Nino hakkında benim bilmediğim ne biliyorsun?

Lila beni isteksizce yanıtladı. Oturuyor, kalkıyor, kendini litrelerce gazoz içmiş gibi hissettiğini söylüyor, aslında çok sevdiği ve şimdi ona kötü gelen *cannoli* tatlılarının kokusundan yakınıyordu. Marcello nasıldır bilirsin, dedi, ona küçükken yaptığımı hiç unutmadı ve ödleğin teki olduğundan bunu yüzüme söyleyemedi ve masum, iyi insan rolü üstlendi ama çevreye dedikodular yaydı. Sonra o dönemde kullandığı tatlı ve biraz da kızgın ses tonunu yakaladı Lila: Ama sen bir hanımefendisin, boş ver benim dertlerimi, annen nasıl sen onu söyle. Her zamanki gibi kendimden söz etmemi istiyordu ama pes etmedim. Annemden ve onun Elisa ve erkek kardeşlerim konusundaki kaygılarından yola

çıkarak lafı Solara kardeşlere getirdim. Oflayıp pufladı, alaycı bir ifadeyle erkeklerin düzmeye acayip büyük bir önem verdiklerini söyledi ve gülerek şunu vurguladı: Marcello değil –gerçi onun da şakası yoktur– ama kafayı üşüten Michele çok uzun zamandan beri bana taktı, gölgemin gölgesinin peşinde koşup duruyor. Bu imanın –*gölgemin gölgesi*– altını çizerek Marcello'nun bu nedenle ona taktığını ve tehdit ettiğini, Lila'nın kardeşine tasma takıp ona göre utanç verici yönlere çekelemesine katlanamıyordu. Gene gülerek homurdandı: Marcello beni korkutacağını sanıyor ama boşuna; beni gerçekten korkutmayı bilen tek kişi annesiydi ama o zavallının da sonu nasıl geldi biliyorsun.

Konuşuyor, alnına dokunuyor, sıcaktan ve sabahtan beri hissettiği hafif baş ağrısından yakınıyordu. Beni rahatlatmak istediğini anlamıştım ama aynı anda tezat biçimde, her gün yaşadığı ve çalıştığı yerde, evlerin cephelerinin arkasında, yeni ve eski mahalle sokaklarında neler yaşandığını göstermek istiyordu. Böylece bir yandan defalarca tehlikeyi yadsırken, öteki yandan da bana genişlemekte olan suçlar, haraçlar, saldırılar, soygunlar, tefecilikler ve intikamları izleyen intikamlar tablosu çiziyordu. Manuela'nın düzenli olarak her şeyi kaydettiği gizli, kırmızı defter onun ölümünden sonra Michele'nin eline geçmişti ve şimdi de Marcello'nun kontrolü altındaydı; zaten –güvensizlik yüzünden– yasal ve yasadışı ticaretin, siyasi dostlukların idaresini de kardeşinin elinden almaktaydı. Sonra birdenbire şöyle dedi: Marcello birkaç yıl önce mahalleye uyuşturucu soktu ve şimdi işin nereye varacağını merak ediyorum. Böyle bir cümle. Yüzü çok solgundu, eteğinin ucunu kendine yelpaze yapmıştı.

Anlattığı her şey içinde en çok uyuşturucuya değinmesi ve özellikle de ses tonundaki o tiksinti ve kınama dikkatimi çekti. Benim için uyuşturucu, o zaman, Mariarosa'nın evi ve bazı akşamlar da Tasso Caddesi'ndeki ev anlamına geliyordu. Ben me-

raktan bir iki nefes çekme dışında hiç kullanmamıştım ama öteki insanlar kullandıklarında dehşete kapılmıyordum, daha önceleri takıldığım ve şimdilerde katıldığım mekânlarda kimse dehşete kapılmıyordu. Böylece sohbeti canlı tutmak için özellikle Milano dönemine gönderme yaparak ve Mariarosa'dan söz ederek uyuşturucu kullanmanın bireysel saadet, tabulardan kurtulma, kendini koyuvermenin entel yollarından biri olduğunu söyledim. Ama Lila bunu kabul etmeyerek başını salladı: Ne kendini koyuvermesinden bahsediyorsun sen Lenú, iki hafta önce Sinyora Palmieri'nin oğlu öldü, parkta ölüsünü buldular. *Kendini koyuvermek* ifadem ve onu telaffuz ederken olumlu bir anlam yüklemem karşısında hissettiği tedirginliği fark ettim. Kaskatı oldum ve kendimi savunmak istedim: Kalp hastasıydı herhalde. O beni yanıtladı: Eroin hastasıydı. Ve hemen ekledi: Yeter ama, sıkıldım, pazar günümü Solara kardeşlerin pisliklerinden bahsederek geçirmek istemiyorum.

Bunu daha önce, başka durumlarda da yapmıştı. Uzunca bir an için kayıp gitmişti. Tedirginlikten, yorgunluktan, öyle istediği için –bilmiyorum– Lila sözleri arasındaki ilmekleri gevşetmişti; fark ettim ki pek az şey söylemiş olmasına karşın zihnimi yepyeni görüntülerle doldurmuştu. Michele'nin onu arzuladığını bir süredir biliyordum –öyle takıntılı bir şekilde istiyordu ki, canı yanıyordu– ve belli ki Lila bundan yararlanarak ona diz çöktürmüştü. Ama şimdi *gölgemin gölgesi* çağrışımı yapmıştı ve bu ifadeyle Alfonso'yu getirip gözüme sokmuştu, Alfonso, Mille Caddesi'ndeki hamile giysileri mağazasında onun bir yansımasına dönüşmüştü; Michele belirmişti gözlerimin önünde; aşktan gözü kör olmuş Michele onun elbisesini kaldırıyor, onu kendine çekiyordu. Marcello'ya gelince, benim için zengin insanların kendini rahatlatmasına yarayan bir oyuncak olan uyuşturucu şimdi bir anda bu özelliğini yitirmiş ve kilisenin yanındaki parkın pis sahnesinde ze-

hir saçan bir yılana, kardeşlerimin, Rino'nun, belki Gennaro'nun kanlarında dolaşan ve belki canlarını alan zehre dönüşmüştü; bu yolla bir zamanlar Manuela Solara'nın işlediği ama şimdi Michele'den Marcello'ya, kız kardeşime, onun evine geçmiş olan kırmızı defteri parayla dolduruyordu. Lila'nın başkalarının hayal dünyalarını keyfine göre bir iki kelimeyle kurma ve yıkma tarzındaki cazibeyi hissettim: Söyleyişi, duruşu, başka söz eklemeden görüntülerin ve duyguların akıp gidişine yol verişi. Darmaduman olmuş zihnimle, şimdiye dek yaptığım üzere, bildiğim her şeyi kayıt altına alarak yazmakla hata yapıyorum diye düşündüm. Onun konuştuğu gibi yazmalıyım, uçurumlar bırakarak, köprüler inşa ederken onları yarım bırakarak, okuru gözlerini akıntıya dikmeye mecbur ederek: Kız kardeşim Elisa, Silvio, Peppe, Gianni, Rino, Gennaro, Lila'nın gölgesinin gölgesine meftun olmuş Michele ile birlikte hızla kayıp giden Marcello Solara; hepsinin birden Sinyora Palmieri'nin oğlunun, hiç tanımadığım ama şimdi bana acı veren oğlunun damarlarının içine kayıp gittiklerini; Nino'nun Tasso Caddesi'ndeki evime getirdiği insanların, Mariarosa'nın arkadaşlarının –şimdi aklıma gelmişti–, kendini kötü hissedip toksinlerinden arınmaya giden bir kız arkadaşının ve hatta uzun zamandan beri haber alamadığım görümcemin damarlarının o gencinkinden çok farklı olduğunu, canını kurtaran ve canını yitiren insanların varlığını fısıldamalıydım.

Erkeklerin başka erkek bedenlerine, iğnelerin damarlara giriş görüntülerini, arzu ve ölüm imgelerini zihnimden uzaklaştırmaya çalıştım. Sohbetimizi kaldığı yerden sürdürmeyi denedim ama olmuyordu, o ikindi vaktinin sıcağını boğazımda hissediyordum, bacaklarımdaki ağırlık, boynumdaki ter hâlâ aklımda. Mutfak duvarındaki saate baktım, 19.30'u henüz geçmişti. Artık canımın Nino'dan söz etmek istemediğini, karşımda sarı ve ölgün ışıklı lambanın altında oturan Lila'ya, sen Nino hakkında benim

bilmediğim ne biliyorsun diye sormak istemediğimi fark ettim. Çok şey biliyordu, çok fazla ve istese canının istediğini hayal ettirebilirdi bana ve ben o görüntüleri asla zihnimden silemezdim. Birlikte yatmışlardı, birlikte çalışmışlardı, şimdi benim denemelerine yaptığım gibi, Lila onun makalelerini yazmasına yardım etmişti. Bir an için kıskançlık, çekememezlik geri geldi. Bu duygular bana kendimi kötü hissettirdi ve onları uzaklaştırdım.

Ya da olasılıkla bu duyguları uzaklaştıran, apartmanın altında, anayolda kopan gümbürtüydü; sanki sürekli geçen kamyonlardan biri direksiyonu bizim yönümüze kırmanın yolunu bulmuş, motorun en hızlı devriyle toprağın altına inmeyi başarmış ve apartmanımızın temelleri arasına dalmış, her şeyi yıkıp kırmıştı.

49.

Bir an için nefesim kesildi ama neler olduğunu anlayamadım. Kahve fincanı tabağının içinde yalpaladı, masanın bacağı dizime vurdu. Ayağa fırladım, Lila'nın da telaşlandığını, kalkmaya çalıştığını fark ettim. İskemlesi sırtına doğru eğildi, Lila onu yakalamaya çalıştı ama bunu ağır ağır, öne eğilmiş olarak, bir elini benden yana uzatarak ötekiyle iskemleye uzanarak yaparken gözleri bir eyleme geçmeden önce olduğu üzere kısılmıştı. Gümbürtü apartmanın altında devam ediyordu, yeraltında esen yel gizli bir denizin dalgalarını bizim zeminin altında kabartıyordu. Tavana baktım, lamba pembemsi camıyla salınıyordu.

Deprem, diye bağırdım. Toprak hareket geçmişti, ayaklarımın altında kopan, gözle görülmeyen fırtına odayı şiddetli kasırganın eğdiği orman uğultusuyla sallamaktaydı. Duvarlar çatırdıyordu, sanki şişiyorlardı, köşelerden eğilip doğruluyorlardı. Tavandan inen toz bulutuna duvarlardan yayılan bulut karışıyordu. Gene,

deprem, diye haykırarak kapıya atıldım. Ama zemin sadece bir niyetti, tek bir adım atamıyordum. Ayaklarım ağırlaşmıştı, başım, göğsüm, özellikle de karnım, her yerim ağırlaşmıştı. Üzerine dayanmak istediğim toprak altımdan çekiliyordu, bir an için vardı, bir sonraki an uzaklaşıyordu.

Düşüncelerim yeniden Lila'ya döndü, bakışlarımla onu aradım. İskemle nihayet düşmüştü, mobilyalar –özellikle de içinde biblolar, kadehler, porselenler, çatal bıçaklar olan eski vitrin– esintiye maruz kalmış çayır otları gibi pencere camlarıyla birlikte öne arkaya sallanıyordu. Lila, odanın ortasında ayaktaydı, öne eğilmişti, başını öne eğmiş, gözlerini kısmış, alnını kırıştırmış, bebeği duvarlardan yayılan toza karışıp kıymık kıymık uçup gidecekmiş gibi eliyle karnını tutuyordu. Saniyeler akıyor ama hiçbir şey düzene girme niyeti göstermiyordu; ona seslendim. Tepki vermedi, çevremdeki varlık şekilleri arasında sarsıntıya, titremeye maruz kalmayan bir tek oymuş gibi kımıldamıyordu. Sanki bütün duyularını silmişti: kulakları dinlemiyordu, boğazı hava solumuyordu, ağzı sımsıkıydı, gözkapakları bakışlarını siliyordu. Devinimsiz, kaskatı, sadece karnını tutan geniş parmaklarıyla ellerinde can olan bir organizma gibiydi.

Lila, diye seslendim. Onu yakalamak, sürüklemek için hareket ettim, yapmam gereken en acil şey buydu. Ama bedenimin aşağı bölgesi, güçsüzleştiğini sandığım ama işte şimdi yeniden canlanan yanım bana şöyle fısıldadı: Belki onun gibi yapmalısın, kımıldamadan durmalısın, kaçmak yerine öne eğilerek bebeğini korumalısın. Karar vermekte zorlandım. Yanına gitmem zordu ama aslında aramızda bir adım vardı. Sonunda onu kolundan yakaladım, sarstım, bana beyazmış gibi görünen gözlerini açtı. Gürültü dayanılır gibi değildi, bütün şehir, Vezüv Yanardağı, yollar, deniz, Tribunali ve Quartieri'nin eski, Posillipo'nun yeni evleri gümbürdüyordu. Lila hareket etti ve haykırdı: dokunma

bana. Bu öfkeli bir haykırıştı, etkisi depremin çok uzun saniyelerinden daha uzun süre kaldı üzerimde. Yanıldığımı anladım: her zaman her şeyi idare eden o, bu anda hiçbir şeyi idare edemiyordu. Dehşet yüzünden kaskatı kesilmişti, ona değdiğim an parçalanacağını sanıyordu.

50.

Şiddetli çekiştirmelerle, itmelerle, yalvarmalarla onu dışarı sürükledim. Bizi felç etmiş olan sarsıntının yenisinin, daha korkuncunun, nihai olanının gelmesinden, her şeyin üzerimize yıkılmasından korkuyordum. Ona çıkıştım, yakardım, bebeklerimizi kurtarmamız gerektiğini hatırlattım. Sonunda kendimizi dehşet içindeki çığlıkların, nedeni anlaşılamayan devinimlere bağlı olan ve giderek artan uğultunun seline attık; sanki mahallenin ve şehrin kalbi patlamak üzereydi. Avluya iner inmez Lila kustu, ben de midemi kasan bulantıyla mücadele ettim.

Deprem –23 Kasım 1980 depremi o sonu gelmeyen yıkıcılığıyla– iliklerimize işledi. İstikrar ve dayanıklılık alışkanlığımızı, her anın bir sonrakiyle aynı olacağı güvencemizi, seslerin ve hareketlerin aşinalığını, onları kesin olarak ayrımsama kabiliyetimizi yok etti. Her türlü emin olma halimize kuşku sızdı, her türlü talihsizlik kehanetine inanmaya meyilli olduk, dünyanın gevrekliğine ilişkin işaretleri endişeyle izledik ve kontrolü yeniden elimize almak güçleşti. Bitmek bilmeyen saniyeler, saniyeler, saniyeler.

Evin dışı, içeriden beterdi, her şey hareket ediyordu, haykırıyordu, korkumuzu katbekat artıran söylentiler seli altında kaldık. Demiryoluna doğru alev kırmızısı parlamalar görülmüştü. Vezüv uyanmıştı. Deniz kabarmış, dalgalar Mergellina'ya, Belediye Konağı'na, Chiatamone'ye vurmuştu. Ponti Rossi'de yıkımlar

olmuştu, Pianto Kabristanı ölülerle birlikte yere gömülmüştü, Poggioreale yerle bir olmuştu. Mahpuslar ya yıkıntı altında kalmış ya da kaçmışlardı ve şimdi sadece bunu yapmak adına insan öldürmeye başlamışlardı. Marina'ya uzanan tünel çökmüştü ve kaçmaya çalışan mahallenin yarı nüfusunu ezmişti. Ve uydurma haberler birbirini besliyordu, Lila –fark ettim– her şeye inanıyordu, koluma tutunmuş titriyordu. Şehir tehlikeli, diye fısıldadı, gitmeliyiz, evler çöküyor, her şey üzerimize devriliyor, lağım havaya fışkırıyor, bak, sıçanlar nasıl kaçışıyor. İnsanlar otomobillerine koşar ve yollar tıkanırken, o beni çekiştirmeye ve mırıldanmaya başladı: Herkes kırlara gidiyor, orası daha emindir. Otomobiline koşmak, başımıza yalnızca bize hafif görünen gökyüzünün devrilebileceği bir yere kaçmak istiyordu. Onu bir türlü yatıştıramıyordum.

Otomobilin yanına gittik ama arabanın anahtarı yanında değildi. Hiçbir şey almadan kaçmıştık, kapıyı arkamızdan çekmiştik ve şimdi tekrar içeri girme cesareti gösterebilsek bile içeriye giremezdik. Bütün gücümle araba kapısının tutacağına asıldım, çektim, sarstım ama Lila bağırmaya başladı ve benim bu çekiştirmem dayanılmaz sesler ve titreşimler çıkarır gibi elleriyle kulaklarını tıkadı. Çevreme bakındım, bir duvardan düşmüş büyük bir taşı gözüme kestirdim, arabanın penceresini kırdım. Sonra yaptırırım dedim, şimdilik burada duralım, geçecektir. Arabanın içine girip oturduk ama hiçbir şeyin geçtiği bittiği yoktu, sanki yeryüzü hiç durmadan titriyordu. Arabanın tozlu camından bakıyor, mahallenin kümelenmiş, telaşla konuşan insanlarını izliyorduk. Nihayet her şey dinmiş gibi göründüğü zaman adamın biri koşarak ve bağırarak yanımızdan geçti; onun sözleri herkesin topluca kaçmasına, koşarken bizim arabaya çarpmasına neden olduğunda kalbim duracak gibi olmuştu.

51.

Korkuyordum, ah evet çok korkuyordum. Gene de şaşırtıcı biçimde Lila kadar korkmamıştım. O deprem saniyelerinde bir an öncesine kadar olduğu kadının derisini –düşüncelerini, sözlerini, davranışlarını, taktiklerini, stratejilerini kesin olarak ayarlamayı bilen o kadının derisini–, bu ortamda gereksiz bir zırh olarak addetmiş gibi sıyırıp atmıştı. Bu, 1958 yılbaşı gecesinde Carracci ve Solara ailelerinin havai fişek savaşı başladığında tanık olduğum; Bruno Soccavo'nun fabrikasında çalışırken kalp hastalığı yüzünden öleceğini sandığı ve Gennaro'yu bana emanet etmek istediği için San Giovanni a Teduccio'ya çağırdığında gördüğüm kızdı. Ne var ki geçmişte iki Lila arasında temas noktası varken, şimdi bu öteki kadın doğrudan yeryüzünün derinliklerinden çıkmış gibiydi, birkaç dakika önce sözlerini mahirce seçmesine imrendiğim arkadaşıma, kaygıdan buruşmuş yüz hatları dahil hiç mi hiç benzemiyordu.

Ben asla bu kadar sert bir dönüşüm geçiremezdim; özdisiplinim sabitti, en korkunç anlarda bile dünya doğallığıyla dışımda olmayı sürdürürdü. Dede ve Elsa'nın babalarıyla Floransa'da olduklarını ve Floransa'nın tehlike dışında bir yer olduğunu hissediyordum ve bu beni rahatlatıyordu. En kötünün geçmiş bitmiş olduğunu, mahallede hiçbir evin yıkılmadığını, Nino'nun, annemin, babamın, Elisa'nın, erkek kardeşlerimin elbette bizim gibi korktuklarını ama bizim gibi sağ salim olduklarını umuyordum. Lila ise böyle düşünmeyi beceremiyordu. O kıvranıyordu, titriyordu, karnını okşuyordu, sarsılmaz bağlara artık inanmaz görünüyordu. Ona göre Enzo ve Gennaro'nun hem kendi aralarında hem bizimle bütün ilişkileri kaybolmuştu, ortadan kalkmışlardı. Gözlerini fal taşı gibi açmış, bir tür inilti çıkartıyor, kendine sarılıyor, bedenini sımsıkı sarıyordu. Ve takıntılı bir şekilde için-

de bulunduğumuz durumla hiç ilgisi olmayan adları ve sıfatları yineliyor, anlamı olmayan cümleler kuruyor, bunları inançla ve beni dürterek söylüyordu.

Uzun bir süre boyunca ona tanıdığımız insanları göstermem, arabanın kapısını açmam, ellerimi sallamam, onlara isimleriyle seslenmem, onları kendi kötü deneyimleri hakkında konuşturmak istemem, böylece Lila'yı manalı bir sohbete çekmeye çalışmam bir işe yaramadı. Ona başlarını gülünç bir şekilde yastıklarla kapatan Carmen'i, kocasını ve çocuklarını gösterdim; kayınbiraderi olduğunu sandığım bir adam da şilteyi sırtlamış ötekilerle birlikte yürüyerek istasyona doğru gidiyordu; herkes anlamsız eşyalar yüklenmişti, kadının birinin elinde tava vardı. Ona Antonio ile karısını ve çocuklarını işaret ettim, hepsinin ne kadar güzel olduğunu görünce ağzım bir karış açıldı, sakince yeşil bir kamyonete yerleşip yola çıkarlarken film kahramanlarını andırıyorlardı. Ona kargaşa içinde bir beliren, bir kaybolan, kaybolma korkusuyla sürekli birbirlerine seslenen Carracci ailesinin bütün üyelerini, kocaları, karıları, babaları, anneleri, hayat arkadaşlarını, sevgilileri –yani Stefano, Ada, Melina, Maria, Pinuccia, Rino, Alfonso, Marisa ve hepsinin çocuklarını– gösterdim. Ona Marcello Solara'nın diğer arabaların yarattığı kalabalığın içinden sıyrılmak isterken gümbürdeyen lüks arabasını gösterdim: Yanında kucağında oğluyla kız kardeşim Elisa vardı ve arabanın arka koltuğunda annemin ve babamın soluk gölgelerini seçtim. Açık kapıdan adlarını haykırdım, hatta Lila'yı da buna katmaya çalıştım. Ama o kımıldamadı bile. Üstüne üstlük insanların –özellikle de tanıdıklarımızın–, hele de telaşla bağırıyor, koşuyor iseler onu daha çok korkuttuğunu fark ettim. Sımsıkı elimi tuttu, Marcello'nun arabası kaldırıma çıkıp, konuşan insanları sıyırıp gürültüyle uzaklaştığında gözlerini yumdu. Şöyle inledi: Ah Madonna. Bu ifadeyi onun ağzından hiç duy-

mamıştım. Sorun ne, diye sordum. Otomobilin sınırsızlaştığını, direksiyondaki Marcello'nun da sınırsızlaştığını, nesnenin ve insanın metali, sıvıyı ve eti birbirine karıştırarak kendilerinden koptuklarını söyledi.

Aynen *sınırsızlaşma* ifadesini kullandı. Bu fiili kullanması ilk kez o sefer oldu, bana anlamını açıklama gayretine düştü, sınırsızlaşmanın ne olduğunu ve onu ne kadar korkuttuğunu anlamamı istedi. Neredeyse çırpınarak elimi daha da sıktı. Nesnelerin ve insanların sınır çizgilerinin hassas olduğunu, pamuk ipliği gibi kopuverdiğini söyledi. Onun için hep böyle olageldiğini, bir şeyin sınır çizgilerini yitirip bir başkası üzerine yağmur gibi yağdığını; her şeyin aslında heterojen maddelerin erimesi, karışması, harmanlanması olduğunu söyledi. Neredeyse haykırırcasına hayatın sağlam sınırları olduğuna ikna olması için ezelden beri çaba gösterdiğini, çünkü küçüklüğünden beri öyle olmadığını bildiğini –*mutlak olarak öyle değildi*– ve bu nedenle itseler, dürtseler bile onlara güvenemediğini itiraf etti. Şimdi az önceki tavrının tam tersine aşırı heyecanla, kopuk cümleleri birbiri ardına dizmeye başladı, onları ya lehçeyle ya küçükken okumuş olduğu sayısız kitaptan yoğurarak söylüyordu. Mırıldanarak hiç dalgınlığa düşmemesi gerektiğini söyledi; dikkatini dağıttığı anda, gerçek şeyler, şiddetli, acı veren çarpılmalarıyla onu korkuturken, yapay şeyler fiziksel ve ahlaki düzgünlükleriyle onu sakinleştiriyorlardı ve o karışık, birbirinin içine girmiş bir gerçekliğin içine gömülüyor, sonrasında da duyularına net sınırlar vermeyi başaramıyordu. Dokunma duyusuna ait bir his görme duyusuna karışıyor, görme duyusu koklama duyusunun içine giriyordu, ah, Lenú, gerçek dünya dediğin hiç, hiç, hiçbir şeyin kesin olarak tanımlanamadığı bir hal: Böyle işte. Bu nedenle o dikkatini yoğunlaştırmazsa, sınırlara dikkat etmezse her şey âdet kanamasının pıhtılarına, kanserli poliplere, sarımsı liflere ayrışıyordu.

52.

Uzun uzun anlattı. İçinde hareket ettiği dünyaya ait duyguları açığa kavuşturmak için ilk ve son kez konuşmuştu. Şimdiye dek, dedi –burada şimdi kendi kelimelerimle özetliyorum–, çocukluk döneminde geçirilen hastalıklarda olduğu gibi gelip, sonra geçen kötü anların söz konusu olduğunu sanırdım. Sana bakır tencerenin patladığını anlatışımı hatırlıyor musun? Ya Solara kardeşlerin üzerimize ateş ettikleri 1958 yılbaşını? O gece beni en az korkutan şey o ateşti. Beni asıl korkutan, havai fişek renklerinin keskin olmaları –özellikle yeşil ve mor en keskinleriydi–, bizi doğrayabilirlerdi, fişeğin arkasında kalan iz törpü gibi olup ağabeyim Rino'yu dilim dilim edebilirdi, etine saplanabilirdi, onun içinden başka, iğrenç bir erkek kardeşin damlayarak çıkmasına neden olabilirlerdi ve ben ya onu hemen içine sokacaktım –eskisi halinin içine– ya da o benim canımı yakmak için üzerime yürüyecekti. Bütün hayatım boyunca ben böyle anlara set çekmekten başka bir şey yapmadım Lenú. Marcello beni korkutuyordu, kendimi Stefano ile korumaya almıştım. Stefano beni korkutuyordu, kendimi Michele ile koruyordum. Michele beni korkutuyordu, kendimi Nino ile koruyordum. Nino beni korkutuyordu, kendimi Enzo ile koruyordum. Ama korumak nedir ki, sadece bir kelime. Şimdi sana gizli kalabilmek için oluşturduğum ama hiç işime yaramamış olan büyüklü küçüklü bütün korumaların, örtülerin ayrıntılı listesini çıkartabilirim. İschia'da geceleri gökyüzünün beni ne kadar korkuttuğunu hatırlıyor musun? Siz ne kadar güzel derdiniz, ben dayanamazdım. Ağzıma sarısı kabuğunun içinde sarımsı-yeşilimsi renk almış çürük yumurta tadı gelirdi; kabuğun içindeki katı yumurta ortadan ikiye ayrılırdı. Ağzımda zehirli yumurta-yıldızlar olurdu, onların ışığı beyaz, lastikli bir dokuya sahipti ve göğün jelatinimsi karalığıyla bir-

likte dişlerime yapışırdı, onu iğrenerek çıkartırdım, zerreciklerin çatırdadığını hissederdim. Anlatabiliyor muyum? Oysa İschia'da mutluydum, aşk doluydum. Ama işe yaramıyordu, kafam hep bir gedik bulup daha öteye, korkunun olduğu yere –yukarıda, aşağıda, yanda– bakıyordu. Bruno'nun fabrikasında mesela, hayvanların kemikleri parmaklarımın dokunmasıyla kırılırdı ve içlerinden kokmuş ilik çıkardı; öyle büyük bir tiksinti duydum ki, hasta olduğumu sandım. Ama hasta mıydım, kalbimde gerçekte üfürme var mıydı? Hayır. Tek sorun, hep kafamın çalkantılı hali oldu. Onu durduramıyorum, her şeyi kurmalıyım, yeniden kurmalıyım, örtmeliyim, keşfetmeliyim, güçlendirmeliyim ve sonra ansızın dağıtmalı, parçalamalıyım. Alfonso örneğin, daha küçük bir çocuk olduğu günden beri beni tedirgin etti, onu bir arada tutan pamuk ipliğinin kopmak üzere olduğunu hissettim. Ya Michele? Michele kendini kim bilir kim sanıyordu oysa onun dış hatlarını oluşturan çizginin ucunu bulmak ve çekivermek yetti, ah ah ah, kopardım onu, pamuğunu kopardım ve Alfonso'nunkine karıştırdım, erkek malzemesine erkek malzemesi kattım, gündüz dokuduğum kumaş gece çözülüyordu, kafam bunun da yolunu buluyordu. Ama pek işe yaramıyor, korkum olduğu yerde duruyor, hep o normal şeyle bir başkası arasındaki boşlukta. Orada öylece bekliyor, bundan hep kuşku duydum ve bu akşamdan itibaren artık kesin biliyorum: Hiçbir şey ayakta kalamıyor Lenú, burada karnımdaki varlık da dayanacak sanıyorum ama dayanmayacak. Hatırlıyor musun, Stefano ile evlendiğimde mahalle konusunda nokta-satır başı diyecektim, sadece güzel şeyler olacaktı, artık o eski kötü şeyler olmayacaktı. Ne kadar sürdü? İyi duygular kırılgandır, aşk bende dayanmıyor, bir erkeğe hatta bir evlada duyduğum aşk dayanmıyor, hemen deliniyor. Deliğe bakıyorsun ve iyi niyet bulutlarının kötü niyetinkilere karıştığını görüyorsun. Gennaro bende suçluluk duygusu yaratıyor, bu

karnımdaki ise beni kesen, tırmalayan bir sorumluluk. Sevmek ve sevmemek birlikte akıyorlar ve ben beceremiyorum, kendimi hiçbir iyi niyete yoğunlaştırmayı beceremiyorum. Oliviero hep haklıydı, ben kötü kalpliyim. Arkadaşlığı bile canlı tutmayı başaramıyorum. Sen naziksin Lenú, bana karşı çok sabırlı davrandın. Ama bu akşam kesin olarak anladım: usul usul, tatlı bir sıcaklıkla işleyen bir çözücü madde var ve bu, deprem olmadığı zamanda bile her şeyi eritiyor. Bu nedenle rica ediyorum, seni kırıyorsam, sana kötü sözler söylüyorsam kulaklarını tıka, bunu yapmak istemiyorum ama yapıyorum. Lütfen, yalvarıyorum, beni bırakma şimdi, yoksa aşağı düşeceğim.

53.

Evet –dedim sık sık– tamam, ama şimdi dinlen. Yanıma çekip ona sarıldım, sonunda uyudu. Ben öylece durup onu seyrettim, bir zamanlar bana tembihlemiş olduğu üzere. Arada sırada toprağın yeniden sarsıldığını hissediyordum, birileri otomobillerinin içinde korkuyla bağırıyordu. Şimdi anayol boşalmıştı. Bebeğim karnımda çalkalanıyordu, Lila'nın karnına dokundum, onunki de oynuyordu. Her şey hareket halindeydi: Yeryüzü kabuğunun altındaki ateş denizi ve yıldızların alevleri ve gezegenler ve evrenler ve karanlığın içindeki ışık, buzun içindeki sessizlik. Ama Lila'nın dağınık kelimelerinin yarattığı dalga üzerinde kafa yoran ben, içimdeki korkunun kök salmayı başaramadığını hissediyordum; hatta lav, yeryüzü küresinin içinde akıp her maddeyi eriten ateş deresi, bende yarattığı bütün korku zihnimde düzenli cümleler, uyumlu imgeler şeklinde sisteme oturuyor ve Napoli sokaklarındaki kara taşlardan oluşmuş bir kaldırıma, benim her ne olursa olsun merkezi olduğum kaldırıma dönüşüyordu. Yani

kendime bir ağırlık veriyordum, her ne olursa olsun bu ağırlığı vermeyi biliyordum. Beni ezen her şey –çalışmalar, kitaplar, Franco, Pietro, kızlar, Nino, deprem– gelip geçecekti ve ben –şu ana dek biriktiregeldiklerim arasındaki herhangi bir *ben*–, *ben* kımıldamadan duracaktım, pergelin sabit ayağıydım, kurşun çevremde çemberler çizerek dönüp duracaktı. Lila ise –bu şimdi bana gayet net görünüyor ve şimdi beni gururlandırıyor sakinleştiriyor, yumuşatıyordu– kendini sabit hissetmekte zorlanıyordu. Bunu başaramıyordu, buna inanmıyordu. Her ne kadar hepimize egemen olmuş olsa, hepimize bir varoluş şekli önermiş ve dayatmış olsa da, pişmanlığının ve öfkesinin üzüntüsünü yaşıyordu, lavları çevreye yayılıyormuş gibi hissediyordu ve bütün çabası aslında kendine bir kalıbın sınırları içinde hâkim olabilmekti. Bu ince hesaplara rağmen insanlar ve nesneler galebe çaldıklarında, lavların akışı engellenemediğinde Lila Lila'yı kaybediyordu, kaos tek gerçeklik haline geliyordu ve –böylesine etkin ve böylesine cesur olan– o dehşet içinde kendini siliyor, bir hiç oluyordu.

54.

Mahalle boşaldı, anayol sakinleşti, dondurucu soğuk indi. Koyu renk taşlara dönüşmüş olan apartmanlarda yanan tek bir ışık, tek bir televizyon parıltısı yoktu. Ben de uyuyakaldım. İrkilerek uyandığımda hâlâ karanlıktı. Lila otomobilden çıkmıştı, ondan yana olan kapı aralıktı. Kendi kapımı açtım, çevreme bakındım. Duran otomobillerin hepsinin içinde insanlar vardı, kimi öksürüyor, kimi uykusunda inliyordu. Lila görünmüyordu, meraklandım, tünel yönüne gittim. Onu Carmen'in benzincisinin yakınlarında buldum. Yıkık pervazların ve başka döküntülerin arasında yukarı, evinin pencerelerine bakıyordu. Beni görünce utangaç bir havaya bü-

ründü. Kendimi iyi hissetmedim, dedi, özür dilerim senin kafanı gevezeliklerimle doldurdum, iyi ki beraberdik. Yarım bir gülüşle rahatsızlığına değindi, o gecenin anlaşılmaz pek çok cümlesinden birini söyledi –*'neyse ki' pompaya bastığın zaman yayılan bir koku salınımı*– ve ürperdi. Hâlâ iyi değildi, onu otomobile dönmeye ikna ettim. Bir iki dakikada yeniden uyudu.

Gün doğar doğmaz uyandırdım. Sakindi, mazeretlerini dile getirmek istiyordu. Azımsayarak mırıldandı: Biliyor musun, ben böyleyim, arada sırada buradan, göğsümden bir şey beni ele geçiriyor. Ben de yanıtladım: Yok bir şey, insanın yorgunluk dönemleri olur, çok şeye yetişmeye çalışıyorsun, ayrıca herkes için çok kötüydü, bitmek bilmiyordu. Başını salladı: Ben nasıl olduğumu biliyorum.

Organize olduk, evine yeniden girmenin yolunu bulduk. Pek çok yere telefon ettik ama ya hat bulunamıyordu ya karşıdaki telefon boş yere çalıyordu. Lila'nın anne ve babası yanıt vermiyordu, Enzo ve Gennaro'dan haber alabileceğimiz Avellino'daki akrabalar açmıyordu, Nino'nun ev numarası yanıt vermiyordu, onun arkadaşları yanıt vermiyordu. Pietro ile konuştum, depremden henüz haberi olmuştu. Ondan tehlikenin geçip geçmediğini anlayana kadar kızları birkaç gün daha yanında tutmasını istedim. Ama saatler akıp geçtikçe felaketin boyutları büyüyordu. Boşuna korkmamıştık. Lila gene kendini temize çıkarmak istercesine mırıldandı: Gördün mü bak, yeryüzü ortadan ikiye ayrılmak üzereydi.

Yaşadığımız heyecan ve yorgunluk yüzünden bitkin düşmüştük ama gene de yürüyerek mahalleyi veya sessiz ya da rahatsız edici siren çığlıklarıyla dolan yaslı şehri dolaştık. Endişelerimizi bastırmak için çok konuştuk: Nino neredeydi, Enzo neredeydi, Gennaro neredeydi, annem nasıldı, Marcello Solara nereye götürmüştü onları, Lila'nın anne babası neredeydi? Onun deprem anlarına yeniden dönme ihtiyacı hissettiğini fark ettim, bunu sa-

dece sarsıcı etkisinden söz etmek için olduğu kadar, o anları duyarlılığını çevresinde yeniden düzenleyebileceği bir kalpmiş gibi hissetmek için yapıyordu. Sırası geldikçe sözü oraya getirdim ve bana öyle geldi ki o kendi kontrolünü ele geçirdikçe bütün güney şehirlerinde yaşanan facia ve ölümler daha aşikâr oluyordu. Kısa süre içinde dehşetten utanmadan konuşmaya başladı ve bu beni rahatlattı. Ama gene üzerinde tanımlayamadığım bir şey kaldı: Adımlarını daha sakınımlı atıyordu, sesinde anlayışlı bir gölge vardı. Depremin anısı sürüyordu, Napoli onu yaşıyordu. Gelgelelim sıcaklık, şehrin bedeninden ve onun ağır, boğuk hayatından sisli bir soluk misali uzaklaşıyordu.

Nino ve Eleonora'nın apartmanının önüne kadar geldik. Zili uzun uzun çaldım, seslendim, yanıt alamadım. Lila gergin karnı ve somurtan yüzüyle yüz metre geride duruyordu. İki bavulla apartman kapısından çıkan bir adamla konuştum, bana bütün binanın bomboş olduğunu söyledi. Bir süre durdum öylece, gitmeye karar veremiyordum bir türlü. Lila'nın siluetini inceledim. Depremden az önce söylediklerini, fısıldadıklarını hatırladım, bana öyle geldi ki bir şeytan ordusu peşinden koşuyordu. Enzo'yu kullanıyordu, Pasquale'yi kullanıyordu, Antonio'yu kullanıyordu. Alfonso'yu yeniden şekillendiriyordu. Michele Solara'ya boyun eğdiriyor ve onu hem kendi hem o erkek için çılgınca bir aşk duymaya sürüklüyordu. Michele zincirlerinden kurtulmak için kıvranıyor, Alfonso'yu işten atıyor, Martiri Meydanı'ndaki dükkânı kapatıyordu ama hepsi boşunaydı. Lila onu aşağılıyor, ondan yararlanıyor ve aşağılamayı sürdürüyordu. Artık iki erkek kardeşin çevirdiği dolaplar hakkında kim bilir ne çok şey biliyordu. Bilgisayara yüklemek için verileri topladığı zaman gözlerini onların işlerine dikmişti, uyuşturucudan gelen paradan da haberdardı. İşte bu nedenle Marcello ondan nefret ediyordu, işte bu nedenle kardeşim Elisa ondan nefret ediyordu. Lila'nın her konuda bilgisi

vardı. Canlı ya da ölü her şeyin saf ve basit korkusu yüzünden her şeyi biliyordu. Nino'yla ilgili kim bilir ne kötü gerçekler biliyordu. Bana uzaktan şöyle der gibiydi: Boş ver onu, ailesiyle birlikte kendini güvene aldığını ve defolup gittiğini ikimiz de biliyoruz.

55.

Bunun sonuçta doğru olduğunu anladık. Enzo ve Gennaro akşam olduğunda nefes nefese, sarsılmış bir halde mahalleye döndüklerinde dehşetli bir savaştan kurtulmuş gibi görünüyorlardı ve tek bir kaygıları vardı: Lila nasıldı? Nino ise günler sonra ortaya çıktığında bir tatilden döner gibiydi. Ne olduğunu anlayamadım, dedi bana, çocuklarımı aldım ve kaçtım.

Onun çocukları. Ne sorumlu bir baba. Peki ya benim karnımda taşıdığım?

Utanıp sıkılmadan çocukları, Eleonora ve onun anne babasıyla Minturno'da bulunan bir villaya sığındıklarını anlattı. Suratımı astım. Onu günlerce kendimden uzak tuttum, yüzünü görmek istemedim, kendi anne ve babamı merak ettim. Tek başına mahalleye dönen Marcello, bana onları Elisa ve Silvio ile birlikte güvenli bir yere, Gaeta'da bulunan bir eve yerleştirdiğini anlattı. *Kendi* ailesini kurtaranlardan bir başka erkek.

Ben tek başıma Tasso Caddesi'ndeki evime döndüm. Şimdi hava buz gibi soğumuştu, apartmanın içi donmuştu. Duvarları tek tek yokladım, çatlak olmadığına kanaat getirdim. Ama akşam olunca uyuyamadım, depremin yeniden sarsmasından korktum; Pietro ve Doriana'nın kızları bir süre daha yanlarında tutmayı kabul etmelerine memnun oldum.

Sonra Noel geldi, direnemedim, Nino ile barıştım. Floransa'ya gidip Dede ve Elsa'yı aldım. Hayat kaldığı yerden yeniden başladı

ama sonunu göremediğim bir nekahet halindeydik. Şimdi Lila ile her karşılaşmamda özellikle de saldırgan tonlarında ondan yana bir güvensizlik hali hissediyordum. Bana şöyle der gibi bakıyordu: Her kelimemin altında ne olduğunu biliyorsun.

Ama gerçekten biliyor muydum? Barikatla kapatılmış sokaklardan, sağlam payandalarla emniyete alınmış hasarlı binlerce yapının önünden yürüyordum. Sık sık yetersizliğin suç ortağı olduğu büyük hasarın ortasında buluyordum kendimi. Ve Lila'yı düşünüyordum, hemen çalışmaya, yönetmeye, yerinden etmeye, alay etmeye, saldırmaya başlamıştı. Onu bir iki saniyede hiç eden korku düşüyordu zihnime, o korkunun izini parmaklarını açarak iki eliyle karnını sarma alışkanlığı edinişinde görüyordum. Ve anlayışlı biçimde kendime soruyordum: Kim şimdi o, kim haline gelebilir, ne tepkiler verebilir? Bir keresinde, kötü dönemin geçtiğini onaylamak için şöyle dedim:

"Dünya yerli yerine döndü."

Alay edercesine yanıtladı beni:

"Hangi yerine?"

56.

Gebeliğimin son ayında her şey çok zorlaştı. Nino pek az gösteriyordu yüzünü, işi çoktu ve bu beni çileden çıkarıyordu. Ortaya çıktığı ender günlerde kabalık ediyordu. Ben de şöyle düşünüyordum: Çirkinleştim, beni artık arzulamıyor. Doğruydu da, ben bile kendime aynada bakamıyordum, baktığımda da rahatsızlık hissediyordum. Şiş yanaklarım, koca bir burnum vardı. Göğsüm, karnım bedenimin geri kalanını yutmuş gibiydi, kendimi sanki boyunsuz, kısa bacaklı, iri bilekli gibi görüyordum. Anneme benzemiştim, şimdiki cılız ve ürkek ihtiyara değil el-

bette; artık sadece belleğimde kalan ve beni hep korkutmuş olan o hınçlı haline benziyordum.

O zalim anne kudurdu. Benim aracılığımla eyleme geçti ve çektiği zahmetler, kaygılar, ölmekte olan annenin yaşattığı her türlü kırılganlığın acısı, boğulmak üzere olan insanın bakışı konusunda içini döktü. Sözden anlamaz biri oldum, her beklenmedik aksilik bana karşı düzenlenmiş bir tertip gibi görünmeye başladı; eninde sonunda avaz avaz bağırmaya başlıyordum. En derin mutsuzluk anlarımda Napoli'nin yaşadığı felaketin benim bedenime de yerleştiği, sevimli ve şirin görünme yeteneğimi kaybetmekte olduğum izlenimine kapılıyordum. Pietro kızlarla konuşmam için beni aradığında mesafeli davranıyordum. Yayınevinden ve bazen de günlük gazetelerden aradıklarında söyleniyordum: Dokuz aylık hamileyim, yorgunum, rahat bırakın beni.

Kızlarımla ilişkim de daha beter oldu. Zekâ, duygu ve mantık harmanının beni bezdirmesine alışık olduğum Dede bu halleriyle babasına benzerdi. O dönemde Elsa da beni sinir etmeye başladı; uysal bir kız çocuğuyken şimdi yüz çizgileri flu bir varlığa dönüşmekteydi, ilkokul öğretmeni onu kurnaz ve saldırgan bir çocuk olarak tanımlayıp şikâyet etmekten başka bir şey yapmıyordu. Bense evde, sokakta sürekli kavga çıkarması, başkalarının malına el koyması, iade etmesi gerektiğinde kırması gibi davranışları yüzünden hiç durmadan ona çıkışıyordum. Tam bir dişi üçlüsü olduk, diye düşünüyordum, tabii kaçar Nino bizden, tabii Eleonora, Albertino ve Lidia'yı bize yeğler. Karnımdaki varlık hava kabarcıklarından oluşmuş gibi hiç durmadan hareket ettiği için geceleri uyku tutmadığında, bu yeni bebeğin bütün tahminlerin aksine oğlan olmasını, ona benzemesini, onun hoşuna gitmesini, onu öteki çocuklarından daha çok sevmesini diliyordum.

Ama ben kendimi beğendiğim halime dönmek için kendimi ne kadar zorlarsam zorlayayım –her zaman soysuz ve hatta şiddetli duygularımı bilgece dizginleyebilen dengeli bir insan olmak istemiştim–, o son günlerde bir türlü kendimi hizaya sokamadım. Kabahati depremde buluyordum, yaşandığı anda az etkilemiş gibi göründüyse de beni çok derinlere, ta karnımın içine kadar sarsmıştı. Otomobille Capodimonte tünelinden geçecek olsam paniğe kapılıyor, yeni bir depremin onu üzerime yıkacağından korkuyordum. Malta Bulvarı'ndaki viyadükten geçtiğimde zaten kendiliğinden titreyen yolda, onu her an yerle bir edecek sarsıntıdan kaçabilmek için hızımı artırıyordum. Hatta o dönemde sık sık ve hevesle evin banyosunda boy gösteren karıncalarla savaşmayı bile bıraktım: Onları hayatta bırakıp gözlemlemeyi yeğliyordum; Alfonso onların felaketi önceden hissettiklerini iddia ediyordu.

Beni darmadağın eden, depremin artçı etkilerinden çok, Lila'nın göndermelerle dolu kapalı sözleri oldu. Şimdi sokaklarda Milano dönemimde umursamazca gördüğüm o kullanılmış şırıngalardan var mı diye bakar olmuştum. Mahalle parkında bunlara rastlarsam çırpıntılı bir sisin çevremi sardığını hissediyor ve gidip Marcello'nun ve erkek kardeşlerimin yakasına yapışmak istiyordum; ama gidip onlara hangi konuda çıkışacağımdan da emin değildim. Sonuç olarak, nefret edilesi hareketler yapmaya ve sözler söylemeye başladım. Lila ile Peppe ve Gianni konusunu konuştum mu diye başımın etini yiyen anneme bir gün şu şekilde yanıt verdim: Anne, Lina onları yanına alamaz; zaten uyuşturucu kullanan ağabeyi var, Gennaro için endişe ediyor, bir de çözemediğiniz her sorunu o kızın üzerine yığmayın. Bana şaşkınlık içinde baktı, çünkü bugüne kadar hiç uyuşturucuya değinmemişti ve ben şimdi söylenmemesi gereken bir kelimeyi söylemiştim. Ama eskiden olsa erkek kardeşlerimi koruyarak, benim duyarsızlığım konusunda ba-

ğırmaya başlayacakken şimdi mutfağın karanlık bir köşesine sığınmış, nefes bile almadan susmuştu. Öyle ki sonunda pişmanlık duyarak ona şöyle mırıldandım: Merak etme sen, bir çözüm bulunur.

Ne çözümü? İşleri daha da karmaşık hale soktum. Peppe'yi parkta buldum –Gianni kim bilir neredeydi– ve ona başkalarının zayıflıkları üzerinden para kazanmanın ne kadar kötü olduğu konusunda bir diskur çektim. Ona şöyle dedim: Git ne iş yaparsan yap ama bunu yapma, hem kendini mahvedecek hem annemizi endişeden öldüreceksin. Ben konuştuğum sürece kardeşim sol elinin işaret parmağıyla sağ elinin kirli tırnaklarını temizledi ve etkilenmiş gibi durarak yere diktiği bakışlarıyla beni dinledi. Benden üç yaş küçüktü, önemli bir kişi olan ablasının yanında onun küçük kardeşi olduğunu hissediyordu. Ama bütün bunlar kıkırdayarak şöyle demesini engellemedi: Benim param olmasa annem çoktan ölmüştü. Sonra yalandan bir vedayla çekip gitti.

Bu yanıt beni daha çok sinirlendirdi. Aradan bir iki gün geçmesini bekledim ve Marcello'yu da evde bulmayı umut ederek Elsa'ya uğradım. Hava çok soğuktu, yeni mahallenin sokakları eski mahalleninkiler kadar bozuk ve pisti. Marcello yoktu, ev dağınıktı, kız kardeşimin bakımsız hali beni rahatsız etti: Ne yıkanmış, ne giyinmişti, sadece oğluna bakıyordu. Ona neredeyse bağırarak çıkıştım: Kocana söyle –evli olmasalar da *koca* kelimesine vurgu yaptım–, kardeşlerimizin hayatını mahvediyor; uyuşturucu satacaksa bunu kendi yapsın. Aynen böyle ve İtalyanca söyledim; yüzü bembeyaz oldu ve bana şöyle dedi: Lenú, hemen çık evimden, kimle konuştuğunu sanıyorsun, senin ahbabın olan beylerle mi? Defol git, kendini beğenmişin tekisin, hep öyle oldun. Ona yanıt vermeye yeltendiğim an edepsizce bağırdı: Sakın bir daha buraya gelip Marcello'ma hocalık taslamaya kalkışma. O iyi bir insandır, hepimiz borçluyuz ona; istesem seni, o Lina orospusunu ve bayıldığın bütün o pislikleri satın alırım ben.

57.

Lila'nın bana hayal meyal tanımladığı mahalleye giderek daha fazla bulaşır oldum ve düzeltilmesi zor meseleleri başıma sardığımı ve Napoli'ye dönerken kendime verdiğim bir sözü çiğnediğimi geç fark ettim: Doğmuş olduğum yerin beni emip sömürmesine izin vermemek. Bir gün öğleden sonra kızları Mirella'ya emanet ettim ve annemi ziyaret ettim; daha sonra belki kendimi yatıştırmak belki de üzerimde hissettiğim tedirginliği boşaltmak için Lila'nın işyerine uğradım. Bana neşeyle kapı açan kişi Ada oldu. Lila odasına kapanmış, yüksek sesle bir müşteriyle tartışıyordu, Enzo, Rino ile birlikte bilmem ne firmasına görüşmeye gitmişti; böyle olunca Ada kendini benimle arkadaşlık etmek zorunda hissetti. Beni Maria hakkındaki gevezelikleriyle meşgul etti; kızı çok büyümüştü, okulda çok başarılıydı. Derken telefon çaldı ve açmak için seğirtirken Alfonso'ya seslendi: Lenuccia burada, gel. Eski okul arkadaşım, saçlarında, giyiminde öncesine göre çok daha feminen bir havayla, ama belli bir çekingenlikte beni küçük ve boş bir odaya aldı. Hayretler içinde odada Michele Solara ile karşılaştım.

Onu çok uzun süreden beri görmüyordum, üçümüzü de saran bir huzursuzluk yaşandı. Michele bana çok değişmiş göründü. Saçları kırlaşmıştı, yüzünün çizgileri derinleşmiş gibiydi ama bedeni hâlâ genç ve atletikti. Dikkat çekici bir şekilde –gerçekten çok anormaldi bu– benim varlığım onu utandırdı; her zamanki tavırlarından çok farklıydı. Ben içeri girer girmez ayağa kalktı. Sonrasında da nazik davrandı ama pek az konuştu; en belirgin özelliği olan alaycı gevezeliğine gölge düşmüştü. Yardım ararcasına sık sık Alfonso'ya baktı ama bu bakışın bile namusuna leke düşüreceğinden çekinir gibi, bakışlarını hemen kaçırıyordu. Alfonso da tedirginlik konusunda ondan geri kalmadı. Hiç dur-

madan uzun saçlarını dalgalandırıyor, söyleyecek bir şey arayan dudaklarını şapırdatıyordu; sohbet kısa süre içinde kesildi. O anlar bana pek hassas göründü. Gerginleştim ama bunu nedenini anlayamadım. Belki gizlenmeleri beni sinirlendiriyordu – hem de *benden,* anlayamazmışım gibi, bu mahalle odasından çok daha ileri görüşlü mekânlara takılmış olan ve takılan, cinsel kimliklerin ne kadar kolay aşınabileceği hakkındaki kitabı yurtdışında övgü almış olan *benden* gizlenmeleri. Az daha şöyle haykıracaktım: Yanlış anlamadıysam siz sevgilisiniz. Bunu yapmadım, çünkü Lila'nın imalarını yanlış anlamış olmaktan çekindim. Ama gene de o sessizliğe katlanamadım ve o yöne iterek konuşmaya başladım.

Michele'ye dedim ki:

"Gigliola bana boşandığınızı söyledi."

"Evet."

"Ben de ayrıldım."

"Biliyorum, şimdi kiminle beraber olduğunu da biliyorum."

"Nino senin hiç hoşuna gitmemiştir."

"Hayır. Ama insan canı ne istiyorsa onu yapmalıdır, yoksa hastalanır."

"Hâlâ Posillipo'da mı oturuyorsun?"

Sözün burasında Alfonso heyecanla atıldı:

"Evet, şahane bir manzarası var."

Michele bundan hoşlanmayarak ona baktı ve şöyle dedi:

"İyiyim orada."

Ben de şöyle dedim:

"İnsan yalnız olunca asla iyi olmaz."

"Kötü eşliktense yalnızlık yeğdir."

Alfonso, Michele'ye nahoş bir şey söylemek üzere olduğunu sezmiş olmalı ki dikkatimi kendi üzerine çekmeye gayret etti.

Yüksek sesle şöyle dedi:

"Ben de Marisa'dan ayrılmak üzereyim." Sonra karısıyla para yüzünden yaptıkları kavgaları gayet ayrıntılı bir şekilde anlatmaya başladı. Aşka, cinselliğe, hatta karısının onu aldatmasına değinmedi. Sözü uzatırken para konusunda ısrar etti, üstü kapalı olarak Stefano'ya değindi, sadece Marisa'nın Ada'nın ayağını kaydırması konusunu ima etti (*dişiler erkekleri hiç çekinmeden başka kadınların elinden kapıyorlar, hatta bundan büyük tatmin duyuyorlar*). Alfonso'nun sözlerinde karısı, başına gelenler küçümsenerek anlatılabilecek bir tanıdık gibiydi. Nasıl bir valstir bu –dedi gülerek–, Ada, Stefano'yu Lila'nın elinden aldı, şimdi de Marisa onun elinden kapıyor, hah hah hah.

Durup dinledim ve yavaştan –derin bir kuyunun dibinden çekercesine– aynı sırada oturduğumuz zamanlarındaki eski ve sağlam yakınlığımızı hissettim. Yine de ancak o zaman, onun farklılığını hiçbir zaman idrak etmemiş olsam da, onu özellikle sevmiş olmamın altında mahallenin erkeksi davranışlarından tuhaf şekilde uzak oluşunun yattığını anladım. Ve şimdi o konuşurken, bu bağın hâlâ sürdüğünü hissettim. Michele ise o gün bile beni sinir etti. Marisa hakkında bir iki saçmalık mırıldandı, Alfonso'nun çene çalması karşısında sabırsızlık gösterdi, bir cümlenin ortasında neredeyse öfkeyle sözünü kesti (*benim de Lenuccia ile iki kelime konuşmama izin verir misin?*) ve bana annemi sordu, hasta olduğunu biliyordu. Yüzü kızaran Alfonso hemen sustu, ben annemi anlatmaya başladım ve kardeşlerim için ne kadar kaygılandığım konusunun özellikle altını çizdim. Şöyle dedim:

"Peppe ve Gianni'nin kardeşinin yanında çalışıyor olmasından hoşnut değil."

"Marcello'nun ne kusuru varmış?"

"Bunu bilmiyorum, sen söyle bana. Onunla aranın artık iyi olmadığını duydum."

Bana handiyse utançla baktı.

"Yanlış duymuşsun. Gene de annen Marcello'nun paralarından hoşlanmıyorsa, onları bir başkasının emrinde çalışmaya gönderebilir."

Az daha bu *emrinde* kelimesini yüzüne vuracaktım: *Benim* kardeşlerim Marcello'nun *emrinde,* bir başkasının *emrinde: Benim* kardeşim, onların okumasına yardım etmediğim için, şimdi benim yüzümden *emir altında* çalışıyorlardı. *Emir altında mı?* Hiçbir insanoğlu kimsenin *emri altında* çalışmamalıydı, hele ki Solara kardeşlerin hiç. Kendimi daha da mutsuz hissettim ve canım kavga etmek istedi. Ne var ki tam o sırada Lila kapıdan girdi.

"Ah ne kalabalıkmış," dedi ve Michele'ye döndü: "Benimle mi konuşman gerekiyor?"

"Evet."

"Uzun şey mi?"

"Evet."

"O zaman önce Lenuccia ile konuşayım."

Başıyla çekingen bir onaylama işareti yaptı. Ben kalktım, Michele'ye bakarak, ama Alfonso'nun koluna dokunup onu Michele'ye itercesine şöyle dedim:

"Bu aralar bir akşam beni Posillipo'ya davet edin, hep yalnızım. Hatta yemeği ben pişiririm."

Michele ağzını kocaman açtıysa da bir ses çıkmadı. Alfonso endişeyle araya girdi:

"Gerek yok, ben güzel yemek yapıyorum. Michele bizi davet ederse, her şeyi ben yaparım."

Lila beni alıp götürdü.

Benimle odasında uzun uzun oyalandı, şuradan buradan konuştuk. O da artık gün saymaya başlamıştı ama gebelik artık onu rahatsız etmezmiş gibi görünüyordu. Ellerini bir kupa şekline

sokup karnının altında tutarak bana şöyle dedi: nihayet alıştım, iyiyim, neredeyse bebeği ebediyen burada tutasım var. Bana ender olarak sergilediği bir kendini beğenmişlikle yan döndü ve onu hayranlıkla seyretmemi istedi. Uzun boyluydu, zayıf bedeninde güzel kıvrımlar oluşmuştu; küçük göğüsleri, karnı, sırtı, bilekleri hoş görünüyordu. Enzo, dedi basitçe bir gülüşle, gebeyken beni daha çok beğendi, sona erecek olması ne sıkıcı. Düşündüm: Deprem ona o kadar korkunç göründü ki, şimdi her an onun için bir muamma ama gene de her şeyi, gebeliğini bile olduğu haliyle korumak istiyor. Arada bir saatime baktım, o Michele'nin bekliyor olmasını umursamadı, hatta özellikle benimle zaman yitirmek ister göründü.

Onun beklediğini hatırlattığımda, "İş için burada bulunmuyor," dedi, "numara yapıyor, bahaneler buluyor."

"Ne bahanesi?"

"Bahane işte. Ama sen karışma bu işlere: ya kendi işinle ilgileneceksin ya da bunlara burnunu sokacaksan ciddiyetle ele alacaksın. Posillipo'ya yemeğe gitmekle ilgili cümleyi kurmasan daha iyi olurdu."

Utandım. Sürekli bir gerilim içinde bulunduğumu mırıldandım, Elisa ve Peppe ile çatışmamı anlattım ve Marcello ile yüzleşmeye niyetim olduğunu söyledim. Başını sallayarak karşı çıktı:

"Bunlar da senin ağzına almaman gereken konular; sen şimdi Tasso Caddesi'ne geri dönsen iyi olur."

"Annemin oğullarının kaygısını taşıyarak gözlerini yummasını istemiyorum."

"Sakinleştir onu."

"Nasıl?"

Gülümsedi.

"Yalanlarla. Yalanlar, sakinleştirici ilaçlardan daha iyidir."

58.

Ama o keyifsiz günlerimde iyilik olsun diye bile yalan söyleyecek halim yoktu. Ancak Elisa anneme gidip ona hakaret ettiğimi ve benimle görüşmek istemediğini söyledikten ve Peppe ile Gianni anneme beni bir daha onların yanına yollayıp polismiş gibi konuşmalar yapmamı engellemesini istedikten sonra nihayet bir yalan söylemeye karar verdim. Ona Lila ile konuştuğumu ve Lila'nın Peppe ve Gianni ile ilgilenmeye söz verdiğini anlattım. Ama o benim asık suratımdan buna pek ikna olmadığımı sezdi ve aynı derecede asık suratıyla şöyle dedi: Tamam, aferin, haydi şimdi git evine, kızların bekler. Kendime kızdım, sonraki günlerde annemi daha da huysuz gördüm, bir an önce ölmek istediğini söylüyordu. Ama onu hastaneye sürüklediğim bir başka gün ise güven duyar gibiydi.

"Bana telefon etti," dedi boğuk ve kederli sesiyle.

"Kim?"

"Lina."

Şaşkınlıktan ağzım bir karış açık kaldı.

"Ne dedi sana?"

"İçimin rahat olmasını, Peppe ve Gianni ile onun ilgileneceğini."

"Ne anlamda?"

"Bilmiyorum, o bana söz verdiyse bir çözüm yolu bulacak demektir."

"Bu kesin."

"Ona güvenirim, nasıl hareket etmesi gerektiğini bilir."

"Evet."

"Gördün mü ne kadar güzelleşmiş?"

"Evet."

"Bana kız olursa adını annesi gibi Nunzia koyacağını söyledi."

"Oğlu olacak."

"Ama kız olursa adını Nunzia koyacak," diye yineledi ve konuşurken benden yana değil, bekleme odasındaki öteki hastalara baktı. Şöyle dedim:

"Benim kesinlikle kızım olacak, şu karnımın şekline bakmak yeterli anlamak için."

"O halde?"

Ona söz vermekte zorlandım.

"O halde ona senin adını vereceğim, merak etme."

Homurdandı.

"Sarratore'nin oğlu da kendi annesinin adını koymak ister."

59.

Nino'nun söz hakkı olmadığını söyledim, o dönemde adı bile beni öfkelendiriyordu. Sırra kadem basmıştı, hep yapacak işleri vardı. Ama tam anneme o sözü verdiğim günün akşamında kızlarımla yemek yerken haber vermeden geliverdi. Neşeli görünüyordu, ona kırgın olduğumu anlamazdan geldi. Bizimle yemek yedi, Dede ve Elsa'yı şakalarla masallarla yataklarına yatırdı, onların uyumalarını bekledi. Umursamaz yüzeyselliği benim daha da çok keyfimi kaçırdı. Şimdi şöyle bir uğramıştı ama sonra yeniden yok olacaktı ve kim bilir ne kadar zaman görünmeyecekti. Neden korkuyordu, o evdeyken ya da yanımda yatarken sancımın tutmasından mı? Hastaneye giderken bana eşlik etmek zorunda kalmaktan mı? Eleonora'ya, Elena ile kalmam gerekiyor çünkü benim çocuğumu doğuruyor demekten mi?

Kızlar uyuduktan sonra salona geldi. Bana cilveler yaptı, önümde diz çöktü, karnımı öptü. Zihnimde bir şimşek çaktı ve aklıma Mirko geldi: Kaç yaşındaydı acaba şimdi, herhalde on iki.

"Oğlun hakkında ne biliyorsun?" diye sordum aniden.

Anlamadı elbette, karnımdaki çocuktan söz ediyorum sandı ve şaşkınca gülümsedi. O zaman yıllar önce kendime verdiğim söze ihanet ederek ona söyledim:

"Silvia'nın oğlundan söz ediyorum, Mirko'dan. Onu gördüm, tıpkı sana benziyor. Ya sen? Tanıştın mı onunla? Hiç ilgilendin mi?"

Kaşlarını çattı, toparlandı.

"Bazen sana karşı nasıl davranacağımı bilemiyorum," dedi.

"Ne anlamda? Açıklasana."

"Zeki bir kadınsın ama arada sırada bambaşka biri oluyorsun."

"Yani? Mantıksız? Aptal?"

Gülümsedi, eliyle rahatsızlık veren bir sineği kovar gibi yaptı.

"Lina'ya fazla yüz veriyorsun."

"Lina'nın ne ilgisi var şimdi?"

"Kafanı, duygularını karıştırıyor."

Bu sözler temelli tepemi attırdı.

"Bu gece yalnız uyumak istiyorum," dedim.

Direnmedi. Huzurlu yaşamak için adaletsizliğe boyun eğen birinin havasıyla kapıyı yavaşça ardından kapadı.

İki saat sonra, uykum olmadığından evin içinde dolanırken âdet dönemindekini andıran hafif kasılmalar duydum. Pietro'yu aradım, gecelerini çalışarak geçirdiğini biliyordum. Ona şöyle dedim: Doğurmak üzereyim, yarın gel ve Dede ile Elsa'yı al. Daha telefonu kapamadan, bacaklarımın arasından sıcak bir sıvı aktı. Daha önceden gerekli şeyleri koyarak hazırladığım çantayı kaptım, elimi komşunun ziline dayadım ve kapıyı açana kadar çekmedim. Antonella ile anlaşmıştık zaten ve yarı uykulu olsa da şaşırmadı. Ona söyledim:

"Zamanı geldi, kızlarımı sana emanet ediyorum."

Ansızın bütün öfkem, bütün tedirginliğim kayboldu.

60.

1981 yılının 22 Ocak günü idi, üçüncü kez doğum yaptım. İlk iki deneyimimden özellikle acılı bir anım yoktu ama bu mutlak olarak en çetini oldu, öyle ki sonunda mutlu bir kurtuluş olarak kabul ettim. Kadın doğum uzmanım beni özdenetimim yüzünden övdü, ona sorun çıkarmadığım için memnundu. Keşke herkes senin gibi olsa dedi: Sen doğum yapmak için yaratılmışsın. Kulağıma mırıldandı: Nino dışarıda bekliyor, ona ben haber verdim.

Haber hoşuma gitti, daha çok hoşuma giden, ansızın ona karşı kin duymamam oldu. Doğururken, son ay yaşadığım hırçınlığı da doğurmuştum ve buna sevindim, kendimi yeniden her şeyi hafife almayı da bilen bir iyimserlik içinde gördüm. Yeni gelen bebeğimi sevgiyle kucağıma aldım, üç kilo iki yüz gramlık bir kızdı; mor ve keldi. Yorgunluğumun izlerini gizlemek için kendimi biraz toparladıktan sonra odama girmesine izin verdiğimde Nino'ya şöyle dedim: Artık dört kız olduk, bizi terk edersen sana hak veririm. Onunla yaptığımız kavgaya değinmedim. Bana sarıldı, beni öptü, asla bensiz yapamayacağını söyledi. Bana ucunda bir süsü olan altın bir zincir hediye etti. Çok hoşuma gitti.

Kendimi iyi hissettiğim anda komşumu aradım. Pietro'nun görevine sadık bir insan olarak geldiğini öğrendim. Pietro ile konuştum, kızları alıp kliniğe gelmek istiyordu. Sonra kızları verdi telefona, babalarıyla olmanın verdiği mutluluğun dalgınlığıyla bana sadece tek heceli yanıtlar verdiler. Eski kocama onları birkaç günlüğüne Floransa'ya götürmesini yeğlediğimi söyledim. O pek şefkatli davrandı, bu yardımseverlik çabası yüzünden ona teşekkür etmek, onu sevdiğimi söylemek istedim ama Nino'nun sorgulayan bakışlarını üzerimde hissettiğimden vazgeçtim.

Hemen sonra annemleri aradım. Babam belki çekingenliğinden, belki hayatımı büyük bir felaket olarak yorumladığından,

belki ben onları hiçbir işime karıştırmazken, onların işlerine burunlarını soktuğum için kızgın olan erkek kardeşlerimin hıncını paylaştığından soğuk davrandı.

Annem kızı hemen görmek istediğini söyledi, onu sakinleştirmekte güçlük çektim. Sonra Lila'nın numarasını çevirdim, neşeyle şu yorumu yaptı: Senin işin hep rast gider, bak benimkinde hareket yok daha. Belki işi çok olduğundan lafı kısa kesti ve kliniğe ziyarete geleceğinden söz etmedi. Her şey yolunda diye düşündüm iyi niyetle ve uyuyakaldım.

Uyandığımda Nino'nun sıvışmış olacağını sanıyordum ama yanımdaydı. Kadın doğum uzmanı arkadaşıyla uzun uzun konuştu, babalığının tanınması konusu hakkında bilgi aldı, Eleonora'nın olası tepkileri konusunda hiç kaygı göstermedi. Ona kızımıza annemin adını vermek istediğimde gayet sevinmiş göründü. Ben toparlanır toparlanmaz da bir belediye memurunun karşısına dikilip karnımdan çıkan bebeğin adının İmmacolata Sarratore olduğunu beyan ettik.

O gün de Nino hiçbir sıkıntı belirtisi göstermedi. Kafası karışan bendim, Giovanni Sarratore ile evli olduğumu söyledim ama sonra kendimi düzelttim, Pietro Airota'dan boşanmış olduğumu bildirdim, isimleri, soyadları, doğru olmayan bilgileri birbirine karıştırdım. Ama o an bana o kadar güzel göründü ki yeniden, özel hayatımı düzene koymak için sadece biraz sabretmemin yeterli olacağı zannına kapıldım.

O ilk günlerde Nino bin tane işini ihmal etti, onun için ne kadar önemli olduğumu kanıtlamak için elinden geleni yaptı. Ancak kızı vaftiz ettirmek istemediğimi söylediğim zaman yüzüne gölge düştü.

"Çocuklar vaftiz edilirler," dedi.

"Albertino ve Lidia vaftiz edildiler mi?"

"Elbette."

O zaman sık sık kilise karşıtı söylevler çekmesine karşın vaftizi gerekli bulduğunu öğrendim. Utanç dolu dakikalar yaşandı. Daha lisede olduğumuz günlerden beri ben onun inançlı olmadığını düşünmüştüm; o da özellikle benim gimnazyumdaki din hocasıyla tartışmam nedeniyle benim inançlı olduğuma kanaat getirmişti.

"Gene de," dedi kuşkuyla, "inançlı olalım ya da olmayalım, çocuklar vaftiz edilirler."

"Bu nasıl bir mantık yürütmektir?"

"Bu bir mantık yürütme değil, duygu."

Şakacı bir havaya büründüm.

"Tutarlı davranmama izin ver," dedim, "ben Dede ve Elsa'yı vaftiz ettirmedim, İmmacolata'yı da ettirmeyeceğim. Büyüdükleri zaman kendileri karar verecekler."

Bir an için ve kahkahalarla gülmeye başladı.

"Tabii ya, kimin umurunda, maksat parti vermekti."

"Partiyi yaparız gene."

Ona bütün arkadaşları için bir şeyler organize edeceğime söz verdim. Kızımızın bu dünyaya geldiği ilk saatler boyunca Nino'nun her davranışını inceledim, hayal kırıklığı ifadelerini ve onaylama hallerini izledim. Kendimi hem mutlu hem şaşkın hissettim. O muydu? Ezelden beri sevmiş olduğum erkek o muydu? Yoksa ona zorla belli ve kesin bir karakter aşıladığım bir yabancı mıydı?

61.

Kliniğe akrabalarımdan, mahalledeki arkadaşlarımdan kimse gelmedi. Belki –diye düşündüm bir seferinde evde– onlar için de minik bir parti düzenlemeliyim. Kökenlerimi kendimden o kadar uzak tutmuşum ki, mahallede epey zaman geçirsem de Tasso

Caddesi'ndeki daireme çocukluğuma, yeniyetmeliğime tanıklık etmiş hiç kimseyi davet etmemiştim. Üzüldüm buna, bu net bölünmeyi hayatımın en hassas evrelerinden birinin tortusu olarak hissettim; neredeyse bir hamlık belirtisi olarak gördüm. Daha bu düşünce zihnimden silinmemişti ki telefonum çaldı. Lila idi.

"Gelmek üzereyiz."

"Kim?"

"Ben ve annen."

Buz gibi bir öğleden sonraydı, Vezüv'ün doruklarına kar serpiştirmişti, bu ziyaret bana uygunsuz göründü.

"Bu soğukta mı? Çıkmak iyi gelmeyecektir ona."

"Söyledim ama beni dinlemiyor."

"Bir iki güne kadar bir parti vereceğim, hepinizi davet edeceğim, söyle, bebeği o zaman görür."

"Sen söyle."

Tartışmayı reddettim, her türlü kutlama önerisi konusunda hevesimi yitirdim, bu ziyareti bir baskın olarak niteledim. Daha eve geleli birkaç gün olmuştu. Meme, banyo, beni rahatsız eden bir iki dikiş derken kendimi yorgun hissediyordum. Özellikle de o anda Nino evdeydi. Annemin üzülmesini istemiyordum, ayrıca onun ve Lila'nın benim kendimi pek formda hissetmediğim bir günde karşılaşmaları da beni rahatsız ediyordu. Nino'yu uzaklaştırmayı denedim ama o anlamazdan geldi, hatta annemin gelmesine sevinmiş gibi yaptı ve kaldı.

Banyoya koşup kendime çekidüzen verdim. Kapıyı çaldıklarında açmak için seğirttim. Annemi görmeyeli on gün kadar olmuştu. Hâlâ iki canlı, çok güzel ve enerjik olan Lila ile fırtınada cankurtarana sarılmış gibi onun koluna tutunmuş annemin iyice küçülmüş, takatinin son katresinde, sulara gömülmeye hazır hali arasındaki müthiş tezat dikkatimi çekti. Koluna girip bana dayanmasını istedim, pencerenin önündeki bir koltuğa götürüp

oturttum. Körfez ne kadar güzel diye mırıldandı. Sonra balkondan ötesini seyre daldı, belki de Nino'ya bakmak istemiyordu. Ama Nino onun yanına gitti, her zamanki sıcak davranışlarıyla deniz ve gökyüzü arasındaki bulanık siluetleri işaret etmeye başladı: Şu İschia, şu Capri, gelin, buradan daha güzel görünür, bana dayanın. Lila'ya hiç bakmadı, hatta merhaba bile demedi. Onunla ilgilenen ben oldum.

"Çabuk toparlanmışsın," dedi.

"Biraz yorgunum ama iyiyim."

"Bu tepede oturmakta ısrar ediyorsun ama gelmek bayağı zahmetli."

"Güzel ama."

"Eh."

"Gel, gidip kızı alalım."

"Yüzün eski haline dönmüş," diye övdü beni, "saçların da çok güzel. Ya bu kolye?"

"Nino hediye etti."

Bebeği beşiğinden aldım. Lila onu kokladı, burnunu boynuna soktu, kokusunun eve girer girmez duyulduğunu söyledi.

"Ne kokusu?"

"Pudra, süt, dezenfektan, yeni."

"Beğendin mi?"

"Evet."

"Daha ağır olacağını tahmin ediyordum. Belli ki ben çok kilo almışım."

"Kim bilir benimki nasıl?"

Artık ondan hep oğlan olarak söz ediyordu.

"Çok güzel ve uslu olacak."

Başıyla evet işareti yaptı ama duymamış gibi dikkatle bebeğe bakıyordu. İşaret parmağını alnında, kulağında dolaştırdı. Şakayla yaptığımız anlaşmayı hatırlattı:

"Olmazsa değiş tokuş yaparız."

Güldüm, bebeğimi anneme götürdüğümde, onu pencerenin önünde, Nino'nun koluna dayanmış buldum. Şimdi onu sempatiyle baştan ayağa inceliyordu, ona gülümsüyordu, sanki kendi halini unutmuştu ve genç olduğunu sanıyordu.

"İşte İmmacolata," dedim.

Annem Nino'ya baktı. O hiç bekletmeden yüksek sesle atıldı:

"Harika bir isim."

Annem mırıldandı:

"Bu doğru değil. Ama ona İmma diyebilirsiniz, daha modern."

Nino'nun kolunu bıraktı, bana torununu kucağına vermemi işaret etti. Ona uzattım ama taşıma gücü bulamayacağından ürktüm.

"*Madonna*, ne kadar güzelsin," diye fısıldadı ve Lila'ya döndü:

"Hoşuna gitti mi?"

Lila dalmıştı, annemin ayaklarına dikmişti gözlerini.

Bakışlarını yerden ayırmadan, "Evet," dedi, "ama siz oturun."

Ben de onun baktığı yere baktım. Annemin kara elbisesinin altından kan damlıyordu.

62.

İçgüdüsel bir hamleyle hemen bebeğimi aldım. Annem, ne olduğunu anladı, yüzünde kendinden tiksinme ve utanç okudum. Nino onu bayılmadan bir an önce yakaladı. O parmak uçlarıyla yanağına hafifçe vururken, ben anne, anne, diye seslendim. Telaşlandım, kendine gelmiyordu ve bu arada bebek de ağlamaya başladı. Ölecek diye düşündüm dehşet içinde, İmmacolata'yı görene kadar dayandı ve sonra pes etti. Hep daha yüksek sesle anne diye seslenmeyi sürdürdüm.

"Ambulans çağır," dedi Lila.

Telefona doğru yürüdüm, ne yapacağımı bilemeden durdum, bebeği Nino'ya vermek istiyordum. Ama o beni savuşturdu, bana değil Lila'ya yöneldi, hastaneye otomobille gidersek daha çabuk ulaşacağımızı söyledi. Yüreğimin ağzında olduğunu hissediyordum, bebeğim ağlıyordu, annem kendine geldi ve yakınmaya başladı. Ağlayarak bir daha hastaneye adım atmak istemediğini mırıldandı, daha önce bir kez oraya yattığını hatırlatmak için eteğimi çekiştirdi ve orada terk edilmiş olarak ölmek istemediğini söyledi. Titriyordu ve şöyle diyordu: Kızın büyüdüğünü görmek istiyorum.

İşte o noktada Nino, öğrenci olduğu dönemde zor durumlarla yüzleşmesi gerektiğinde sergilediği katı tavrına büründü. Gidiyoruz, dedi, annemi kucağına aldı. Annem cılız sesiyle itiraz ediyor olsa da onu rahatlattı ve kendisinin her şeyi halledeceğini söyledi. Lila ne yapacağını bilemeyen gözlerle bana bakarken ben şöyle düşündüm: Annemi izleyen profesör, Eleonora'nın ailesinin arkadaşı, Nino'nun bu anda varlığı çok önemli, neyse ki o var. Lila bana şöyle dedi: Bebeği bana bırak, sen git. Söz dinledim, kızımı ona uzatmaya davrandıysam da bunu kararsız bir tavırla yaptım, çünkü ona hâlâ karnımdaymış gibi bağlıydım. Ayrıca ondan ayrılmam mümkün değildi, çünkü meme vermem, banyosunu yaptırmam gerekiyordu. Öte yandan anneme de kendimi hiç olmadığım kadar yakın hissediyordum, titriyordum. Neydi o kan, ne anlama geliyordu?

"Haydi," dedi Nino Lila'ya sabırsızca, "çabuk olalım."

"Evet," diye mırıldandım, "gidin ve bana haber verin."

Ancak kapı kapandığında bu durumdaki yarayı hissettim: Lila ve Nino birlikte annemi götürüyorlardı, bunu benim yapmam gerekirken o ikisi annemle ilgileniyordu.

Kendimi güçsüz hissettim, ne yapacağımı bilemiyordum.

Divana oturdum, sakinleştirmek için mememi İmmacolata'ya uzattım. Gözlerimi yerdeki kan lekesinden ayıramıyordum ve bu arada arabanın şehrin buz gibi sokaklarında hızla gidişini, acil durumu belli etmek için pencereden sarkıtılan mendili, klaksondan kalkmayan parmağı, arka koltukta can çekişen annemi görür gibi oluyordum. Araba Lila'nındı, o mu kullanıyordu, yoksa Nino mu geçmişti direksiyona? Sakin kalmalıyım, dedim kendime.

Miniğimi beşiğine yatırdım, Elisa'ya telefon etmeye karar verdim. Olup biteni abartmadım, Nino'dan söz etmedim, Lila'nın adını verdim. Kardeşim bir anda sükûnetini yitirdi, ağlamaya başladı, bana hakaretler etti. Annemizi yabancının biriyle kim bilir nereye yolladığımı, bir ambulans çağırmam gerektiğini, sade kendi işimi, kendi rahatımı düşündüğümü, annem ölürse, sorumlusunun ben olacağımı haykırdı. Sonra onun defalarca Marcello'ya hiç tanımadığım bir ses tonuyla emrederek bağırdığını işittim, hem kızgın hem endişeli bir tını vardı sesinde. Ona şöyle dedim: Kim bilir nereye ne demek, Lina onu hastaneye götürdü, neden böyle konuşman gerekiyor. Telefonu yüzüme kapattı.

Aslında Elisa haklıydı. Kafam yerinde değildi, ambulans çağırmalıydım. Ya da bebeğimden kopup onu Lila'ya bırakmalıydım. Nino'nun otoritesine, erkeklere özgü kendini kararlı ve kurtarıcı ilan ederek iyi izlenim bırakma takıntısına boyun eğmiştim. Telefonun yanına oturup beni aramalarını bekledim.

Bir saat, bir buçuk saat geçtikten sonra telefon nihayet çaldı. Lila sakin bir sesle şöyle dedi:

"Onu hastaneye yatırdılar. Nino anneni takip eden doktorları iyi tanıyor, ona her şeyin kontrol altında olduğunu söylediler. Merak etme."

"Yalnız mı?" diye sordum.

"Evet, yanına kimseyi almıyorlar."

"Yalnız ölmek istemiyor."

"Ölmeyecek."

"Korkuyor Lila, bir şeyler yap, o eski annem değil artık."

"Hastanede işler böyle yürüyor."

"Beni sordu mu?"

"Bebeği ona getirmen gerektiğini söyledi."

"Şimdi ne yapıyorsunuz?"

"Nino doktorların yanında biraz daha kalacak, ben gidiyorum."

"Tamam git, yorma kendini."

"O müsait olur olmaz arayacak seni."

"Tamam."

"Ve sakin kalmaya çalış, yoksa sütün kesilir."

Sütüme değinmesi iyi oldu. İmmacolata'nın beşiğinin yanına oturdum, onun yakınında olmak memelerimi doldurur gibi hissettim. Bir kadın bedeni nasıldı, kızımı karnımda beslemiştim, şimdi benden çıkmıştı ama mememden doyuyordu. Bir zamanlar benim de annemin karnında olduğumu, onun memesinden beslendiğimi düşündüm. Benimki kadar hatta belki daha büyük memesinden. Hastalanmasından bir süre öncesine kadar babam açık saçık imalarla o memelerin büyüklüğünü söylerdi. Onu hayatı boyunca, hiçbir mevsimde sutyensiz görmemiştim. Kendini hep gizlemişti, bacağı yüzünden bedenine güveni yoktu. Gene de bir kadeh şarap içtiğinde babamın bu imalarını kendi güzelliğini övmekten geri kalmayan sözlerle, aslında şovdan başka bir şey olmayan bir utanmazlıkla kesmeye çalışırdı. Telefon yeniden çaldı, hemen koştum. Gene Lila'ydı, sesinde beklenmedik bir sertlik vardı.

"Burada işler karıştı Lenú."

"Ağırlaştı mı?"

"Hayır, doktorlar sakin. Ama Marcello geldi ve ortalığı birbirine kattı."

"Marcello mu? Marcello'nun ne ilgisi var şimdi?"

"Bilmiyorum."

"Ver onu bana."

"Nino ile kavga ediyor."

Arkadan Marcello'nun ağır lehçeli kalın sesini ve Nino'nun temiz İtalyancayla ama sabrı taştığı zaman çıkan tiz sesini duydum. Endişe içinde şöyle dedim:

"Nino'ya söyle, boş versin onu, hatta sen onu hemen yolla."

Lila beni yanıtlamadı, onun içeriğini anlamadığım bir tartışmaya girdiğini ve sonra lehçeyle ciyak ciyak bağırdığını işittim: Ne saçmalıyorsun Marcé, s.k.t.r git, defol haydi. Sonra da bana bağırdı: Konuş şu manyakla lütfen, siz aranızda anlaşın, ben karışmak istemiyorum. Uzak sesler. Bir iki saniye sonra Marcello geldi. Kibar bir ses tonu takınmaya çalışarak bana Elisa'nın annemizi hastanede bırakmak istemediğini, onu Capodimonte'de özel bir kliniğe götürmek için geldiğini söyledi. Cidden benim onayımı almaya çalışırmış gibi sordu.

"İyi yapar mıyım? Söyle bana iyi olur mu?"

"Sakin ol."

"Sakinim Lenú. Ama sen özel klinikte doğum yaptın, Elisa özel klinikte doğum yaptı; şimdi annen neden burada ölsün?"

Huzursuzca şöyle dedim:

"Annemi tedavi eden doktorlar o hastanedeler."

Bana karşı hiç olmadığı kadar saldırganlaştı:

"Doktorlar paranın olduğu yerdedir. Burada kim veriyor emirleri, sen mi, Lina mı, yoksa o manyak mı?"

"Burada emir vermek söz konusu değil."

"Oysa öyle. Ya arkadaşlarına anneni alıp Capodimonte'ye götürebileceğimi söyle ya da ben birilerinin suratını dağıtır onu gene de götürürüm."

"Lina'yı ver bana."

Ayakta durmakta zorlanıyordum, şakaklarım hızla atıyordu. Şöyle dedim: Nino'ya annemin sevk edilmesinin mümkün olup

olmadığını sor, onu doktorlarla konuştur ve beni sonra gene ara. Ellerimi burarak telefonu kapadım, ne yapacağımı bilmiyordum.

Bir iki dakika geçti ve telefon çaldı. Nino idi.

"Lenú, o hayvanı yatıştır, yoksa polis çağıracağım."

"Doktorlara sordun mu annemin sevki mümkün mü diye?"

"Hayır, sevki mümkün değil."

"Nino sordun mu, sormadın mı? O hastanede kalmak istemiyor."

"Özel klinikler daha da iğrençler."

"Biliyorum ama şimdi sen sakin ol lütfen."

"Gayet sakinim."

"Tamam ama hemen eve dön."

"Ya burası ne olacak?"

"Lina halleder."

"Lina'yı o herifle bırakamam."

Sesimi yükselttim.

"Lina başının çaresine bakmayı bilir. Ayakta duracak halim kalmadı, bebek ağlıyor, onu yıkamam gerekiyor. Sana hemen eve dönmeni söyledim."

Kapattım.

63.

Çok çetin saatlerdi. Nino altüst olmuş bir halde döndü eve, lehçeyle konuşuyordu, çok sinirliydi, hiç durmadan şöyle diyordu: Görelim bakalım kim kazanacak. Annemin tedavisinin onun için bir ilke sorunu haline geldiğini anladım. Solara'nın onu gerçekten yetersiz, sadece para tuzağı olan yerlerden birine götürmesinden çekiniyordu. Hastanede, dedi yeniden İtalyancaya dönerek, annen uzman doktorların elinde, hastalığının ilerlemesine karşın onu hayatta tutan profesörler ilgileniyorlar orada.

Ben de onun korkusunu paylaştım ve o bu sorunu giderek daha fazla yüreğinde hissetmeye başladı. Akşam yemeği saati olmasına karşın önemli kişilere telefon etti, o dönemde Napoli'de son derece seçkin olan adları aradı; bunu öfkesini boşaltmak için mi, yoksa Marcello'nun kibrine karşı olası bir savaşta destek sahibi olmak için mi yaptı bilmiyorum. Dinliyordum ve Solara adı geçtiği anda konuşmanın komplike bir hal aldığını, onun sessizce dinlemeye geçtiğini duyuyordum. Ancak gece ona doğru biraz sakinleşti. Son derece endişeliydim ama onun hastaneye dönmesini engellemek için belli etmemeye çalışıyordum. Benim gerginliğim İmmacolata'ya bulaştı. Ağlıyordu, besliyordum, sakinleşiyordu, gene ağlıyordu.

Gece gözümü yummadım. Telefon sabahın altısında çaldığında bebeğin ve Nino'nun uyanmamasına dua ederek koştum. Lila idi, geceyi hastanede geçirmişti. Yorgun sesiyle bana rapor verdi. Marcello görünürde teslim olmuştu, ona veda bile etmeden gitmişti. Lila merdivenleri ve koridorları gizlice aşmış, annemi götürmüş oldukları koğuşu bulmuştu. Can çekişenlerin yattığı bölümdü; acı çeken, bağıran, inleyen, ıstıraplarına terk edilmiş beş kadın daha vardı. Annemin, gözleri fal taşı gibi açık halde tavana bakarak mırıldandığını görmüştü: *Madonna*, hemen al canımı. Bu arada acıyla baş etmeye çalışan bedeni titriyordu. Lila onun yanına yatmış ve onu sakinleştirmişti. Şimdi güneş doğmak üzere olduğundan oradan sıvışmıştı, çünkü hemşireler dolaşmaya başlamıştı. Bütün kuralları çiğnemiş olmanın mutluluğunu yaşıyordu; kuralları ihlal etmek onun her zaman baş keyfi olmuştu. Ama o durumda benim yüzümden göstermek zorunda kaldığı gayreti hafifletmeye çalışır gibiydi. Doğumu yakındı, onun da bitkin, kendi ihtiyaçlarının ağırlığı altında ezilmekte olduğunu hissettim. Annem için olduğu kadar onun için de meraklandım.

"Kendini nasıl hissediyorsun?"

"İyi."

"Emin misin?"

"Gayet eminim."

"Git dinlen şimdi."

"Marcello ve kız kardeşin gelince giderim."

"Geleceklerinden emin misin?"

"Yeni bir rezillik çıkarmaktan geri kalır mı onlar?"

Ben telefondayken uykulu haliyle Nino geldi. Durup dinledi biraz ve şöyle dedi:

"Ver ben de konuşayım."

Vermedim, homurdandım: Kapattı. Söylendi, anneme mümkün olan en iyi bakımı sağlayabilecek kişileri harekete geçirdiğini söyledi ve bu çabasının bir sonuç verip vermediğini öğrenmek istiyordu. Şimdilik hayır, dedim ona. Dışarıda şiddetli bir rüzgâr olsa da bebekle beni hastaneye götürme konusunda anlaştık. O İmmacolata ile arabada bekleyecekti, ben iki meme arasında annemin yanına çıkacaktım. Tamam dedi, böylesine yardımsever oluşu kalbimi yumuşattı ama sonra tepemi attırdı, çünkü ziyaret saati gibi gayet pratik bir bilgiyi öğrenmeyi akıl edememişti. Ben telefonla bilgi aldım, bebeği iyice sarıp sarmaladık ve çıktık. Lila'dan bir daha ses çıkmamıştı, onu hastanede bulacağımızı sanıyordum. Ama hastaneye vardığımızda, orada olmayan sadece Lila değildi; annem de yoktu. Taburcu edilmişti.

64.

Olayın nasıl geliştiğini sonra kız kardeşimden öğrendim. Kendinize havalar veriyorsunuz ama biz olmasak beş para etmezsiniz, diyen bir havayla anlattı bana. Saat tam dokuzda Marcello yanında bilmem kim başhekimle gelmişti; gidip onu evinden

otomobiliyle alma inceliğini göstermişti. Annemiz hemen ambulansla Capodimonte kliniğine götürülmüştü. Orada, dedi Elisa, bir kraliçe gibi bakılıyor, biz akrabaları istediğimiz kadar yanında kalabiliriz, hatta geceleri onunla kalacak babam için de bir yatak var. Ayrıca küçümseyerek şunu da vurguladı: Merak etme, her şeyin parasını biz ödüyoruz. Bundan sonra gelen sözler ise tehdit kokuyordu. Belki senin profesör arkadaşın kiminle aşık attığını anlamadı, ona açıklasan iyi olur. Ve o çok akıllı geçinen Lina salağına söyle, Marcello değişti, Marcello onun bir zamanlarki sevgilisi değil, hatta şimdi ortalıkta savruk dolaşan Michele hiç değil: Marcello dedi ki eğer bir kere daha bana sesini yükseltirse, bir kere daha hastanede herkesin önünde yaptığı üzere bana hakaret ederse, onu öldürürüm.

Lila'ya bir şey söylemedim, hatta kardeşimle hangi sözlerle tartıştığını öğrenmek istemedim. Ama sonraki günlerde Lila'ya karşı daha müşfik oldum, ona mecbur olduğumu hissetmesi için sık sık telefon ettim, onu sevdiğimi ve bir an önce doğurmasını sabırsızlıkla beklediğimi söyledim.

"Her şey yolunda mı?" diye soruyordum.

"Evet."

"Kımıldamıyor mu?"

"Yok ya. Bugün yardım istiyor musun?"

"Yok, belki yarın."

Yoğun günler oldu, eski ve yeni bağlar bir araya toplandı. Bütün bedenim hâlâ İmma'nın minicik organizmasıyla sembiyoz içindeydi, ondan kopamıyordum. Ama aynı zamanda Dede ve Elsa'yı da özlüyordum; Pietro'yu aradım, onları bana getirdi. Elsa baştan minik kız kardeşini pek sevmiş gibi numaralar yaptıysa da fazla direnemedi ve birkaç saat sonra tepki veren ifadeler yapmaya ve bana şöyle demeye başladı: Gerçekten çirkin yapmışsın şunu. Dede ise hemen benden daha maharetli bir anne

olabileceğini kanıtlamaya girişti ve bebeği sürekli elimden alıp düşürme ya da yıkarken boğma tehlikesine soktu.

Çok yardıma ihtiyacım vardı, özellikle de o ilk günlerde ve Pietro'nun bana çok yardımı olduğunu kabul etmem gerekir. Yaşadığım zorlukları hafifletmek konusunda koca olarak bana hep pek az yardımı dokunmuş olsa da, şimdi resmen ayrıldıktan sonra beni üç çocukla yalnız bırakmaya kıyamadığından, birkaç gün yanımda kalmayı önerdi. Ama onu göndermek zorunda kaldım; desteğini istemediğimden değil, onun Tasso Caddesi'nde kaldığı bir iki saat içinde bile Nino'nun bana huzur vermemesinden, gidip gitmediğini öğrenmek için defalarca telefon etmesinden, onunla karşılaşmak zorunda kalmadan *evine* gelebilir mi diye sormaktan başka bir şey yapmamasındandı bu. Elbette eski kocam yola çıkar çıkmaz o da çalışmalarına ve siyasi uğraşlarına daldı ve ben gene yapayalnız kaldım: Alışveriş etmek, kızları okula götürmek, gidip onları almak, şöyle iki satır okumak ya da yazmak için İmma'yı komşuma bırakmak zorunda kalıyordum.

Ama bu bir şey sayılmazdı. Annemi ziyaret için kliniğe gitmem gerektiğinde durum daha karmaşıklaşıyordu. İki kızı ve bebeği bırakmak konusunda Mirella'ya güvenemiyordum. Böyle olunca İmma'yı da götürmeye karar verdim. Kızların okula gittikleri saatte, İmma'yı iyice sarıyordum, taksi çağırıyordum ve Capodimonte'ye gidiyordum.

Annem toparlanmıştı. Elbette hâlâ kırılgandı, bütün çocuklarını gün içinde göremezse aklına kötü şeyler geliyor ve ağlamaya başlıyordu. Ayrıca şimdi daima yataktaydı, oysa daha önceleri zorlukla da olsa hareket ediyor, dışarı çıkıyordu. Ama özel kliniğin lükslerinin ona iyi geldiğini kabul ettim. Önemli bir hanımefendiymiş gibi davranılmak onu hastalığından uzaklaştıran bir oyun haline geldi ve ağrılarını dindiren bazı yardımcı ilaçların da sayesinde arada sırada mutlu olduğu bile görünüyordu. Büyük ve ay-

dınlık oda hoşuna gidiyordu, yattığı pek konforlu yatakta rahattı, tamamen kendine ait, hem de odanın içinde bulunan bir banyosu olmasından gurur duyuyordu. Hem de banyo, diye vurguluyordu, tuvalet değil, sonra onu bana göstermek için kalkmak istiyordu. Üstelik bir de yeni torunu vardı. Ona İmma ile gidiyordum, yanına alıyordu, çocuksu kelimelerle konuşuyordu, bebeğin ona gülümsediğini –hiç olası değildi– söyleyerek heyecanlanıyordu.

Ama genellikle yeni doğmuş bebeğe olan ilgisi uzun sürmüyordu. Kendi çocukluğundan, ergenliğinden söz etmeye başlıyordu. Beş yaşında olduğu günlere dönüyordu, sonra on iki, on dört yaşına atlıyordu; bana o yaşların içindeki olayları, o zamanki arkadaşlarını anlatıyordu. Bir sabah yerel lehçeyle şöyle dedi: Küçükken insanların öldüğünü bilirdim, bunu hep bildim ama günün birinde benim başıma geleceğini hiç düşünmedim; şimdi bile inanamıyorum buna. Bir başka sefer, kendi düşüncelerinin izinin peşinden giderek gülmeye başladı ve mırıldandı: Kızını vaftiz ettirmemekle iyi ediyorsun, aptallık bunlar; şimdi ölsem minik parçalara bölüneceğimi biliyorum. Benim gerçekten onun en sevdiği çocuğu olma duygusuna özellikle o yavaş saatlerde kapıldım. Gitmeden önce bana sarıldığında, bir zamanlar benim onun içinde olduğumdaki gibi, şimdi benim içime sızmak ve orada kalmak istediğini hissediyordum. Sağlığında onun bedeniyle olan temas beni rahatsız ederken, şimdi hoşuma gidiyordu.

65.

Kliniğin çok geçmeden mahallenin gençlerinin ve yaşlılarının buluştuğu bir nokta haline gelmesi ilginç bir durum yarattı.

Babam annemin yanında uyuyordu; bazı sabahlar ona rastladığımda tıraşı uzamış, gözleri ürkek oluyordu. Şöyle bir selam-

laşıyorduk ama durum bana anormal görünmüyordu. Onunla ilişkim, bazen sevgi dolu, çoğunlukla umursamaz, kimi zaman da anneme karşı destek olma haliyle sınırlı olmuştu. Annem işine geldiği şekilde ona hayatında rol verir ya da bu rolü elinden alırdı; ben söz konusu olduğumda –hayatımı altüst etmek onun göreviydi– babamı en dibe iterdi. Şimdi karısının enerjisi tükenmiş olduğundan babam benimle nasıl konuşacağını bilemiyordu, ben de bilemiyordum. Ben merhaba diyordum, o merhaba diyordu, sonra ekliyordu: Sen yanındayken ben gidip bir sigara içeyim. Kimi zaman böyle sıradan bir insanın, içinde hareket ettiği o vahşi dünyada, Napoli'de, iş hayatında, mahallede, hatta evde nasıl ayakta kalabildiğini merak ederdim.

Elisa bebeğiyle geldiğinde onunla babam arasında daha sıkı fıkı bir ilişki olduğunu görüyordum. Elisa ona muhabbetli bir otoriteyle yaklaşıyordu. Genellikle bütün gün kalıyordu ve bazen onu yatağında uyuması için gece de eve gönderiyordu. Odaya girdiği anda kardeşimin her konuda söyleyecek bir sözü oluyordu; tozu, pencerenin camını, yiyecekleri konu ediyordu. Bunu kendini saydırmak için yapıyordu, burada sözü geçen kişinin kendi olduğunun anlaşılmasını istiyordu. Peppe ve Gianni de geri kalmıyorlardı. Annemizin biraz rahatsız olduğunu, babamızın çaresizliğe kapıldığını duyduklarında telaşlanıyor, zile basıyor, hemşireyi çağırıyorlardı. Hemşire gelmekte gecikirse ona sertçe çıkışıyor, sonra da tezat bir davranışla onu bahşişe boğuyorlardı. Özellikle Gianni gitmeden önce hemşirenin cebine paralar sokuşturup ona şöyle diyordu: Sen kapının dışında durmalı, annem çağırdığı anda odaya dalmalısın; kahveni sonra içersin, anlaşıldı mı? Daha sonra annemizin seçkin bir kişi olduğunun anlaşılması için üç ya da dört kez Solara adını anıyordu. Bayan Greco –diyordu– Solara ailesine aittir.

Solara ailesine aittir. Ben bu lafa deli oluyordum, utanıyordum. Bir yandan da aklımdan şunu geçiriyordum: Ya böyle, ya hastane; sonra da kendime şunu söylüyordum: Ama *vakti gelince* (*Vakti gelince* ile ne demek istediğimi kendime bile itiraf edemiyordum) kardeşlerimle ve Marcello ile pek çok konuyu açığa kavuşturmalıyım. Şimdilik odaya gelmek, annemi mahalle arkadaşlarıyla, yaşıtlarıyla sohbet ederken görmek hoşuma gidiyordu; cılız sesiyle övünerek onlara şöyle diyordu: Çocuklarım böyle istediler; ya da beni işaret ederek: Elena ünlü bir yazardır, Tasso Caddesi'nde deniz manzaralı bir evi vardır, bakın ne de güzel bir bebeği oldu, adı da benim gibi İmmacolata. Tanıdıkları, uyuyakaldı diye mırıldanarak gittikleri zaman odaya girip kontrol ediyor, sonra İmma ile havanın daha temiz gibi göründüğü koridora dönüyordum. Ziyaretlerden sonra derin bir uykuya dalan, uykusunda yakınıp duran annemin ağır soluğunu izlemek için kapıyı açık bırakıyordum.

Arada sırada hayatım daha kolaylaşıyordu. Carmen mesela, anneme merhaba demek istediğini bahane ettiği gün, arabasıyla uğrayıp beni de evden aldı. Aynı şeyi bir gün Alfonso yaptı. Bu elbette bana sevgi gösterisi anlamına geliyordu. Anneme saygı sözleriyle hitap ediyorlar, odanın konforunu ve torununu överek onu mutlu ediyorlardı: Zamanın geri kalanında koridorda benimle çene çalıyor ya da beni kızların dönüş saatinde eve bırakmak için aşağıda arabada bekliyorlardı. Onlarla geçirdiğim sabahlar hep yoğun yaşandı ve ilginç bir etki yarattı: Artık sona yaklaşan annemin mahallesiyle, Lila'nın etkisi altında oluşmaya başlayan mahalleyi birbirine yaklaştırdı.

Carmen'e Lila'nın annem için yaptığını anlattım. O mutlulukla şöyle dedi: Bilirsin, Lina'yı kimse durduramaz. Sonra öyle bir ifadeyle konuştu ki ona artık gerçeküstü sihirli güçler atfettiğine kanaat getirdim. Ama beni asıl etkileyen, annemin yanında doktoru varken, Alfonso ile hastanenin temiz koridorunda ge-

çirdiğim on beş dakikalık zaman dilimi oldu. O da her zamanki gibi Lila'ya minnet duygularını dile getirdi ama beni şaşırtan, ilk kez kendinden açıkça söz etmesi oldu. Şöyle dedi: Lina bana büyük geleceği olan bir iş öğretti. Sonra heyecanla devam etti: O olmasa ben ne olurdum bilmem, beş para etmez bir et parçası. Lila'yı kendi karısının davranışlarıyla karşılaştırdı: Marisa beni istediği gibi boynuzlasın diye rahat bıraktım, çocuklara soyadımı verdim ama o gene de bana düşman oldu, bana işkence etti ve hâlâ etmeye devam ediyor, yüzlerce kez yüzüme onu aldattığımı haykırdı. Kendini savundu Alfonso: Ne aldatması Lenú, sen bir entelektüelsin ve beni anlayabilirsin, en çok aldatılan ben oldum, kendi kendimi aldattım ve Lina bana yardım etmeseydi bu aldatmacayla ölüp gidecektim. Gözleri ışıl ışıl parladı: Onun benim için yaptığı en güzel şey, bana açıklığı sunmuş olmasıdır; bana şöyle demeyi öğretti: Şu kadının çıplak ayağına değdiğimde hiçbir şey hissetmiyorum ama şu erkeğin, tam da şu erkeğin ayağına değebilme arzusuyla yanıp tutuşuyorum; erkeğin ellerini okşamayı, minik makasla tırnaklarını kesmeyi, yüzündeki siyah noktaları sıkmayı, onunla bir dans salonunda olup ona, vals yapmayı biliyorsan al beni, beni nasıl güzel taşıdığını göster, diyebilmeyi ondan öğrendim. Sonra çok eski olaylara değindi Alfonso: Hatırlıyor musun, sen ve Lina bizim eve gelmiştiniz, babamdan bebeklerinizi iade etmesini istemiştiniz, o da bana seslenmiş ve öfkeyle şöyle demişti: Alfó, sen mi aldın bebekleri? Çünkü ben ailenin utancıydım, kız kardeşimin bebekleriyle oynardım ve annemin kolyesini takardım. Her şeyi biliyormuşum da, sadece onun gerçek doğasını açıklamasına yarıyormuşum gibi devam etti. Daha küçükten, dedi, bırak başkalarının sandıkları kişi olmadığımı kendi sandığım kişi olmadığımı da biliyordum. Kendime şöyle diyordum: Ben başka bir şeyim, damarlarımda gizli olan bir şeyin adı yok ve bekliyor. Ama o şeyin ne olduğunu

bilmiyordum ve nasıl bana dönüşeceğini de bilmiyordum; Lila –nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum– biraz ondan almama izin verene kadar böyle sürdü; böylece birbirimize karıştık –çok eğlenceli oldu– ve şimdi ben daha önce olduğum kişi değilim, aslında Lila da değilim ama usul usul netlik kazanan başka bir kişiyim.

Bana bu açıklamayı yapmış olmaktan ötürü mutluydu, ben de bana bunları söylediği için mutlu oldum. O günlerde, aramızda yürüyerek okuldan döndüğümüz günlerdekinden daha farklı, yeni bir güven doğdu. Carmen ile aramdaki ilişkinin de daha güvenilir olduğu izlenimine sahip oldum. Sonra fark ettim ki, her ikisi de, farklı yollardan da olsa benden daha fazlasını istiyorlardı. Marcello'nun kliniğinde bulunduğumuz iki farklı durumda belli oldu bu.

Kardeşim Elisa ve oğlu kliniğe genellikle adı Domenico olan yaşlı bir adamın kullandığı otomobille geliyorlardı. Domenico onları kliniğe bırakıyor, babamızı alıp mahalleye götürüyordu. Ama bazen de Elisa ve Silvio'yu bizzat Marcello getiriyordu. Bir sabah Marcello boy gösterdiğinde benim yanımda Carmen vardı. İkisi arasında bir gerilim olacağını sandım ama içten olmasa bile çatışma yansıtmayan bir edayla selamlaştılar ve Carmen ilk yardım işaretinde yanaşmaya hazır bir hayvan gibi onun etrafında dolaştı. Sonra yalnız kaldığımızda bana alçak bir sesle ve gayet gergin olarak bir itirafta bulundu; Solara kardeşler ondan nefret etseler de, o arkadaşça davranmaya çabalıyordu ve bunu Pasquale'nin hatırına yapıyordu. Ama ben, diye inledi, artık dayanamıyorum Lenú, nefret ediyorum onlardan, içimden onları boğmak geliyor ama böyle gerekiyor işte. Sonra da bana şunu sordu: Sen benim yerimde olsan nasıl davranırdın?

Alfonso ile de benzeri bir şey oldu. Bir sabah beni anneme getirdi ve bir süre sonra Marcello geliverince onu görmek bile yüreğine indiriyordu. Oysa Solara her zamankinden farklı davranmamıştı: Tutuk bir nezaketle beni selamladı, Alfonso'nun

otomatik olarak uzattığı eli görmezden gelerek başıyla selam verdi. Bir sürtüşme olmasın diye İmma'ya meme vereceğim bahanesiyle arkadaşımı da koridora sürükledim. Dışarı çıktığımız anda Alfonso şöyle homurdandı: Biri beni öldürürse bil ki Marcello'dur. Ona şöyle dedim: Abartma. Ama gergindi, mahallede onu can-ı gönülden öldürmeye hazır olan kişilerin listesini yapmaya başladı; bunların bazıları tanıdıklarımken, bazılarını hiç tanımıyordum. Listeye ağabeyi Stefano'yu (güldü: *ailede herkesin ibne olmadığını göstermek için karımı düzüyor*) ve Rino'yu (güldü: *kız kardeşine benzemeyi becerebildiğimi fark ettiğinden beri ona yapamadığını bana yapabilir*) ekledi. Listedeki ilk isim illaki Marcello idi, kendisinden en çok nefret eden kişinin o olduğunu savunuyordu. Hem hoşnutluk hem kaygıyla şöyle dedi: Michele'nin benim yüzümden delirdiğini sanıyor. Sonra da kıkırdayarak ekledi: Lila beni ona benzemem konusunda yüreklendirdi, bu amaçla gösterdiğim çaba hoşuna gidiyor, onu nasıl deforme ettiğimi görmek hoşuna gidiyor, bu deformasyonun Michele üzerindeki etkisine bayılıyor, ben de buna memnun oluyordum. Sonra durdu ve sordu: sen ne düşünüyorsun?

Oturup onu dinlerken bir yandan da kızımı emzirdim. O ve Carmen yeniden Napoli'ye yerleşmemle ve arada sırada görüşüyor olmamızla yetinmiyorlardı: Beni tam zamanlı olarak mahalleye dahil etmek istiyorlardı, Lila'nın yanında mahallenin hamisi olmamı, kimi zaman anlaşarak kimi zaman tartışarak onların sorunlarına sahip çıkmamı arzu ediyorlardı. Onların sorunlarına geniş anlamda katılmam anlamına gelecek bu konuyu bazen Lila da kendi yöntemleriyle dile getirse de ve genel olarak yersiz bir baskı gibi olsa da, bu, o gün beni duygulandırdı; annemin kendinin önemli bir parçası olarak gördüğü beni, güçsüz sesiyle ama gururla komşularına tanıtıyor olması da bu niyetin bir uzantısıydı. İmma'yı göğsüme bastırdım ve esintilerden korumak için battaniyesini düzelttim.

66.

Sadece Nino ve Lila gelmediler kliniğe. Nino nedenini açıkça dile getirdi: O *Camorrista* ile karşılaşmaya niyetim yok, annen için üzgünüm, selamımı söyle ama sana eşlik edemem. Arada sırada bunun ortadan kayboluşlarına bir bahane olduğuna ikna oluyordum, daha sık olarak kalbinin kırıldığını, sonunda ben ve bütün ailemin Solara'nın lafına geldiğimiz için annem konusunda kullanıldığını hissettiğini düşünüyordum. Ona bunun zor bir düzen olduğunu söyledim, şöyle dedim: Marcello ile ilgisi yok, sadece annemizi mutlu edeni yaptık. Ama o homurdandı: Böyle gittiği sürece Napoli hiç değişmeyecek.

Lila'ya gelince, kliniğe taşınması konusunda ağzını açmadı. Doğumuna pek az kalmış olmasına rağmen bana yardım etmeye devam etti. Ben kendimi suçlu hissediyordum: Sen benim için kaygılanma, kendine dikkat etmelisin. Ama hayır –diye yanıtlıyordu beni, alaycı ve kaygılı bir ifadeyle bana karnını işaret ederek– gecikiyor, ne ben istiyorum çıkmasını, ne o. Ve bir şeye ihtiyacım olduğunu duyduğu anda koşuyordu. Elbette hiçbir gün Carmen ya da Alfonso gibi beni arabayla Capodimonte'ye götürmeyi önermedi. Ama kızların biraz ateşi yükseldiği için onları okula gönderemediysem –İmmacolata'nın ilk üç haftasında soğuk ve yağmur yüzünden böyle oldu– o müsait olduğunu söylüyor, işi Enzo ve Alfonso'ya bırakıyor ve kızların üçüne birden bakmak için Tasso Caddesi'ne tırmanıyordu.

Ben buna seviniyordum, çünkü Dede ve Elsa'nın Lila ile zaman geçirmeleri çok yararlı oluyordu. İki kız kardeşi üçüncüye yaklaştırmayı, Dede'ye sorumluluk vermeyi, Elsa'yı kontrol altında tutmayı, İmma'yı, Mirella'nın yaptığı üzere

ağzına meme tıkmadan sakinleştirmeyi çok iyi biliyordu. Tek sorun Nino idi. –Ben yalnızken daima meşgul olan Nino'nun, mucizevi şekilde zaman bulup, o kızlara bakmak için bizim evdeyken Lila'ya yardıma gelecek olmasından korkuyordum. Bu nedenle içimde gizli bir köşe asla tam olarak huzur bulamıyordu. Lila geliyordu, ona binlerce tembihte bulunuyordum, bir kâğıda kliniğin telefon numarasını yazıyordum, olasılıklara karşı komşumu uyarıyordum, Capodimonte'ye koşuyordum. Annemle bir saat kadar kalıyor ve meme verme, yemek yapma zamanında evde olabilmek için kaçıyordum. Bazen dönüş yolunda gözümün önünde çakan bir şimşeğin ışığında eve girdiğimi, Nino ve Lila'yı İschia'da yaptıkları üzere sohbet ederken bulduğumu görüyordum. Elbette daha dayanılmaz hayallere de meylediyordum ama onları hemen dehşetle uzaklaştırıyordum. En inatçı korkum bir başkasıydı ve arabayı hızla sürerken bunun en inanılır olanı olduğunu düşünüyordum. Nino oradayken, diye düşünüyordum, Lila'nın sancısı tutabilir, Nino onu kliniğe götürmek zorunda kalabilir; Dede korku içinde bilge kadın rolünü üstlenmek zorunda kalır, Elsa bir şeyler çalmak için Lila'nın çantasını karıştırır, İmma beşiğinde açlıktan ve yalnızlıktan ciyak ciyak ağlar.

Gerçekten de benzer bir şey oldu ama Nino'nun hiçbir şekilde konuya dahli olmadı. Bir öğlen, saat tam yarımda eve döndüm ve Lila'nın orada olmadığını gördüm, sancısı tutmuştu. Dayanılmaz bir endişeye kapıldım. O her şeyden daha çok maddenin yırtılmasından, bükülmesinden korkuyordu, hastalığın her türlüsünden nefret ediyordu, her olası anlamından boşaldıklarında kelimelerin içindeki oyuktan nefret ediyordu. Bu nedenle dayanabilmesi için dua ettim.

67.

Doğumu konusunda iki kaynaktan bilgi aldım, hem kendinden hem kadın-doğum uzmanımızdan. Burada anlatılanları art arda sıralayacağım ve olayı kendi kelimelerimle özetleyeceğim. Yağmur yağıyordu. Ben doğum yapalı yirmi gün olmuştu. Annem iki haftadan beri klinikteydi, beni görmezse kaygılı bir çocuk gibi ağlıyordu. Dede'nin biraz ateşi vardı, Elsa ablasına bakmak istediği için okula gitmeyi reddediyordu. Carmen de müsait değildi, Alfonso da. Lila'yı aradım, her zamanki sözlerimi sıraladım: Kendini iyi hissetmiyorsan, işin varsa, boş ver, ben başka bir çözüm yolu bulurum. Her zamanki gibi alaycı tavrıyla gayet iyi olduğunu, patron olunca istediği gibi emirler verip işini ayarladığını, gerektiğince ofisten uzaklaşabileceğini söyledi. İki büyük kızımı seviyordu ama özellikle de onlarla birlikte İmma ile ilgilenmeyi seviyordu; bu, dördüne de iyi gelen bir oyundu. Hemen çıkıyorum, dedi. En fazla bir saat içinde geleceğini hesapladım ama geç kaldı. Biraz daha bekledim ama verdiği sözü daima tuttuğunu bildiğim için komşuma şöyle dedim: Eminim bir iki dakika içinde gelecektir ve kızları ona bırakıp anneme koştum.

Lila bedeniyle ilgili bir tür önsezi yüzünden geç kalmıştı. Sancısı olmasa da kendini pek rahat hissetmiyordu ve bu nedenle Enzo'dan onu benim evime bırakmasını istemişti. Daha kapıdan girmeden ilk sancıları tutmuştu. Hemen Carmen'i aramış, gelip komşuma yardım etmesini tembihlemişti; Enzo onu hemen doktorumuzun çalıştığı kliniğe götürmüştü. Sancılar hızla şiddetlenmiş ama sonuca ulaştıramamıştı; on altı saat boyunca doğum sancısı çekmişti.

Lila bana sonradan olayın özetini çıkarırken eğlenir gibiydi: İnsanın sadece ilk doğumda acı çekip, sonrakilerin daha kolay olduğu konusu hiç doğru değil; insan hep şiddetli sancılar çekiyor.

Sonra ürkütücü olduğu kadar ironik bir şekilde bunu kanıtlamaya girişti. İnsanın bebeğini karnında korurken aynı zamanda da dışarı atmak için uğraşıyor olması ona anlamsız geliyordu. Dokuz ay süren bu leziz konukseverliğin, konuğu en vahşi şekilde dışarı atma mücadelesiyle sona ermesi gülünçtü. Bu düzenin tutarsızlığına gücenmiş gibi başını sallıyordu. Deli işi bunlar, diye bağırdı İtalyancaya dönerek, canına okuyan senin kendi organizman ve işin aslı şu ki kendinin en büyük düşmanı olacak, var olan acının en şiddetlisini musallat edecek şekilde isyan ediyor. Lila saatler, saatler boyunca karnının altında buz gibi soğuk ve keskin alevler hissetmişti, karnının dibine çok vahşice saplanan acı dalgaları sonra geri çekiliyor ve çökertene kadar böbreklere yayılıyordu. Git ya, dedi, sen yalancının tekisin, nerede bunun güzel deneyim oluşu. Ve bir daha asla –bu kez ciddiydi– gebe kalmayacağına yemin etti.

Ama Nino'nun bir akşam kocasıyla birlikte evimize yemeğe davet ettiği kadın-doğum uzmanımıza göre, Lila'nınki normal bir doğum olmuştu, başka bir kadın olsa abartmadan yapardı o doğumu. İşi karmaşık hale getiren, sadece Lila'nın kaynayan kafasıydı. Doktor hanım çok sinirlenmişti. Sen yapman gerekenin tersini yapıyorsun diye çıkışmıştı, itmen gerekirken tutuyorsun kendini. Doktora göre –artık hastasına açıkça karşı olduğu belliydi, o akşam benim evimde, yemekte bunu gizlemediği gibi özellikle Nino ile suç ortaklığı yaparcasına ortaya seriyordu– Lila bebeğini dünyaya getirmemek için elinden geleni yapmıştı. Bütün gücüyle tutuyordu onu ve bir yandan da inliyordu: Kes karnımı, sen çıkar, ben beceremeyeceğim. Doktor hanım onu cesaretlendirmeye çalıştıkça, Lila son derece adi hakaretler savuruyordu. Ter içinde kalmıştı, dedi doktor hanım bize, o geniş alnın altında iki kan çanağı göz görünüyordu ve avaz avaz bağırıyordu: Sen konuşuyorsun, emirler veriyorsun ama gel benim yerimde ol manyak kadın, çok biliyorsan sen çıkar onu dışarı, öldürecek bu beni.

Canım sıkıldı ve doktora şöyle dedim: Bunları bize anlatmamalıydın. Bana sinirlendi ve yüksek sesle şöyle dedi: arkadaşlar arasındayız diye anlattım. Ama sonra, aniden doktor havasına büründü ve yapay bir ciddiyetle, Lila'yı seviyorsak (Nino ve benden bahsediyordu elbette) onun ruhunu tatmin edecek bir şeye yoğunlaşmasına yardım etmemiz gerektiğini söyledi, yoksa bu balerin kafayla (aynen bu terimi kullandı) hem kendine hem çevresindekilere zarar verebilirdi. En son olarak da doğumhanede doğaya karşı bir mücadele, bir anneyle bebeği arasında dehşet verici çatışma seyrettiğini söyledi.

Bebek kızdı, herkesin kehanette bulunduğu üzere oğlan değil kızdı. Kliniğe gidebildiğimde Lila her ne kadar bitkinse de bana kızını gururla gösterdi. Sonra sordu:

"İmma kaç kiloydu?"

"Üç kilo iki yüz gram."

"Nunzia neredeyse dört kilo: karnım küçüktü ama o büyükmüş."

Ona gerçekten annesinin adını vermişti. Yaşlandıkça eskisinden çok daha huysuzlaşan babası Fernando'yu ve Enzo'nun akrabalarını gücendirmemek için de kızını mahalle kilisesinde vaftiz ettirdi ve ofisi Basic Sight'ta büyük bir parti verdi.

68.

Daha sık bir araya gelmemiz için kızlar bahane oldu. Lila ve ben telefonlaşıyorduk, bebekleri gezdirmeye çıkarmak için buluşuyorduk, kendimizden değil hep onlardan söz ediyorduk. Ya da bize öyle geliyordu. Aslında ilişkinin zenginliği ve karmaşıklığı kızlarımıza gösterdiğimiz karşılıklı özen sayesinde kendini belli etti. Birinin iyiliği ya da kötülüğü, öteki kızın iyiliğinin ya da

kötülüğünün net aynasıymış gibi, kendimizi rahatlatmak için en küçük ayrıntıya kadar mukayese yapıyorduk ve iyilik halini artırmaya, kötülük halini yok etmek için müdahaleye hazır oluyorduk. Sağlıklı bir gelişim için yararlı ve iyi görünen her şeyi birbirimize iletiyorduk; en iyi beslenme yöntemini, en iyi saran bezi, kızarıklığa karşı en etkili kremi keşfetme konusunda erdemli bir yarış halindeydik. Hiçbir süslü elbise yoktu ki Nunzia için alınsın da –ama onu artık Nunziatina'nın kısaltılmışı olarak Tina diye çağırıyordu– aynısı İmma'ya alınmasın; ben de ekonomik sınırlarım içinde aynı şeyi yapmaya çalışıyordum. Tina bu palyaçoyu pek sevdi, onun için bir tane de İmma'ya aldım –diyordu–, Tina'ya bu patikler çok yakıştı, onun için İmma'ya da aldım.

"Farkında mısın," dedim bir gün ona, "kızına benim oyuncak bebeğimin adını verdin."

"Hangi bebeğin?"

"Tina'yı hatırlamıyor musun?"

Başına bir ağrı girmiş gibi alnına dokundu.

"Doğru ya, ama bunu bilerek yapmadım."

"Güzel bir bebekti, severdin onu."

"Benim kızım daha güzel."

Bu arada haftalar akıp geçiyordu, ilkbaharın mis gibi kokusu havaya yayılmaya başlamıştı. Bir sabah annem ağırlaştı, panik yaşandı. Kardeşlerim kliniğin doktorlarını yeterli görmeyince onu yeniden hastaneye götürme olasılığı dile getirildi. Nino'ya, onun kayınpederinin tanıdığı ve annemi daha önce hastanede takip etmiş olan profesörler aracılığıyla onu bu sefer koğuşa değil de özel bir odaya yatırabilirler mi diye danıştım. Ama Nino torpil ya da rica konusuna karşı olduğunu söyledi; kamu hastanesinde herkese aynı bakımın uygulanması gerektiğini söyledi ve keyifsizce homurdanarak konuyu kapattı: Bu ülkede hastanede bir yatak için bile ya bir locaya kayıtlı olmak ya da Camorraya güvenmek

gerekiyor. Marcello'ya kızıyordu elbette, bana değil ama ben gene de incinmiştim. Öte yandan annem, birkaç saatliğine bile olsa koğuşa dönmek yerine, şiddetle acı çekmeyi yeğlediğini bize ifade edebilseydi, o zaman Nino'nun eninde sonunda bana yardımcı olacağından emindim. Derken Marcello bir sabah bizi bir kez daha şaşırttı ve annemizi hastanede izleyen profesörlerden birini alıp kliniğe getirdi. Hastanede çalışırken gayet somurtkan olan profesör pek nazik davrandı ve kliniğin hekim kadrosunun hürmetli davranışlarıyla sık sık annemi yoklamaya geldi. Durum düzeldi.

Ama çok geçmeden klinik tablo yeniden komplike oldu. O noktada annem bütün enerjisini topladı, kendince çok önemli olan ama çelişkili iki hareket yaptı. Lila tam o günlerde Peppe ve Gianni'yi Baiano'daki bir müşterisinin firmasına yerleştirmenin yolunu bulmuştu; kardeşlerim bu teklifle ilgilenmeyince annem –arkadaşımın cömertliğini binlerce kez kutsayarak– iki oğlunu yanına çağırdı ve o sürede en azından birkaç dakikalığına geçmişteki kişi oldu. Öfkeli bakışlar savurdu, bu işi kabul etmemeleri durumunda öteki dünyada bile onların peşini bırakmayacağı tehdidini savurdu; sonunda oğullarını ağlattı, onları kuzuya çevirdi, boyun eğdiklerinden emin olana kadar dırdırı kesmedi. Ondan sonra tam tersi bir girişimde bulundu. Peppe ve Gianni'yi henüz elinden kopardığı Marcello'yu çağırdı ve gayet ciddi bir ifadeyle gözlerini sonsuza dek kapamadan önce küçük kızına nikâh kıymasını söyledi. Marcello onu rahatlattı, Elisa ile nikâh kıymak için onun iyileşmesini beklediklerini söyledi; şimdi iyileşme yolunda olduğundan evrakı hazırlatmaya başlayacağını söyledi. Annem o noktada rahatladı. Lila'ya ve Marcello'ya atfettiği kudret arasında bir fark görmüyordu. Her ikisine de sözünü geçirmişti ve şimdi mahallenin, yani ona göre dünyanın en önemli iki kişisi evlatlarının mutluluğu için çalışacaktı.

Birkaç gün boyunca sakin bir saadet havası içinde idare etti. Çok sevdiği Dede'yi götürdüm, İmma'yı kucağına verdim. Hiçbir zaman sempati duymamış olduğu Elsa'ya bile sevgi göstermeyi başardı. Onu inceledim, yüz değil altmış yaşında, kır saçlı, kırışık tenli bir kadındı. İlk kez zamanın darbesini, beni kırk yaşıma doğru iten gücü, hayatın tükendiği hızı, ölüme hazırlanmanın somutluğunu hissediyordum: *Ona oluyorsa,* diye düşündüm, *kaçış yok, bana da olacak.*

İmma iki ayını dolduralı bir süre olmuştu, bir sabah annem cılız sesiyle şöyle dedi: Lenú artık gerçekten mutluyum, beni endişelendiren bir tek sen kaldın ama sen sensin, her zaman, her şeyi daima kendi bildiğin gibi yaptın, bu nedenle sana güveniyorum. Sonra uykuya daldı ve komaya girdi. Bir iki gün daha direndi, ölmek istemiyordu. İmma ile onun odasında olduğumu hatırlıyorum; can çekişme iniltisi hiç kesilmiyordu, artık kliniğin seslerinden biri haline gelmişti. Onu dinlemeye katlanamayan babam o gece ağlamak için eve gitmişti. Elisa, Silvio'yu hava aldırmak için bahçeye indirmişti, erkek kardeşlerim bir iki oda ötede sigara içiyorlardı. Çarşafın altındaki narin kabartıyı hissediyordum. Bir zamanlar gerçekten heybetli bir kadın olan, üzerimdeki ağırlığıyla bana kendimi taşın altında kalarak korunmuş ama ezilmiş bir solucan gibi hissettiren annem şimdi neredeyse yok gibiydi. İnlemesinin sona ermesini diledim hemen, şimdi ve şaşkınlığım arasında bu gerçekleşti. Oda ansızın sessizliğe büründü. Bekledim, kalkmak ve yanına gitmek için gereken gücü bulamıyordum. Sonra İmma dilini şaklattı ve sessizlik bitti. İskemleden kalktım, yatağa yaklaştım. Biz ikimiz –ben ve uykusunda bile kendini benim parçam hissetmek için mememin başını arayan miniğim– bu hastalık ortamının içinde ondan geriye kalan canlı ve sağlıklı her şeydik.

O gün neden bilmem onun bana yirmi yıl önce armağan ettiği bileziği takmıştım. Çok uzun zamandır kullanmıyordum, genellikle Adele sayesinde edindiğim zevke uygun, daha zarif mücevherlerimi takıyordum. O günden sonra onu daha sık takar oldum.

69.

Annemin ölümünü kabullenmekte zorlandım. Tek bir damla gözyaşı dökmesem bile çok uzun süren bir acı yaşadım ve belki de bu acı asla tam olarak yok olmadı. Onu duyarsız ve basit bir kadın olarak görürdüm, ondan korkar ve kaçardım. Cenazesinden hemen sonra ansızın sağanak yağmur başlamış, çevreme bakınmışım ve sığınacak bir yer bulamamışım gibi hissettim. Haftalarca gece ve gündüz dört bir yanda onu görmekten ve hissetmekten başka bir şey yapmadım. Hayal dünyamda fitilsiz yanmayı sürdüren buhardı. Hastalığı sırasında keşfettiğimiz farklı biçimde birlikte olma halimizi özlüyordum, çocukluğuma ve genç kızlığıma ait olumlu anıları da bu hale ekleyerek onu uzatıyordum. Vicdan azabım bunu uzun sürmeye mecbur etmek istiyordu. Çekmecelerime onun bir tokasını, makasını koyuyordum ama hepsi yetersiz nesneler gibi görünüyordu gözüme, bilezik bile azdı. Her ne kadar gebeliğim kalçamdaki tutulmayı azdırdıysa ve doğuma rağmen ağrım ve tutulmam şifa bulmadıysa da, hekimlere başvurmak istemeyişimin ardındaki neden belki de buydu. Bunu annemden kendi bedenime yadigâr kalan bir rahatsızlık olarak korudum.

En son anında dile getirdiği sözler (*sen sensin, güveniyorum*) uzun süre bana eşlik etti. Doğal yapım, biriktirdiğim kaynaklar sayesinde hiçbir şeyin beni sarsmayacağına inancı tam olarak ölmüştü annem. Bu düşünce içimde işledi, işledi ve sonunda bana

yardımı dokundu. Doğru gördüğünü ona kanıtlamaya karar verdim. Disiplinli bir şekilde kendimle ilgilenmeye başladım. Her boş zaman dilimini okumak ve yazmak için kullandım. Gündelik siyasete olan ilgimi tümden yitirdim –hükümetteki beş partiye, onların Nino'nun da etkin biçimde yaptığı üzere komünistlerle çatışmalarına hiç ilgi duymuyordum– ama ülkenin şiddet yüklü ve yozlaşmış akışını dikkatle izliyordum. Feminist okumalara ağırlık verdim, küçük kitabımın etkisi hâlâ devam ettiğinden kadınlara yönelik dergilere makaleler önerdim. Ama kabul etmem gerekir ki asıl enerjimi yayınevimi yeni romanımın iyi bir noktada bulunduğuna ikna etmek için harcadım.

Birkaç yıl önce bana dolgun avansın yarısını ödemişlerdi ama ben o süreçte pek üretken olamamıştım, tökezleme aşamasındaydım, yeni bir öykü arıyordum. Yayın yönetmeni, o cömert ödemenin sahibi olarak bana hiçbir zaman baskı yapmamıştı, nazikçe bilgi alıyor ve işlerin nasıl gittiği konusunda kaçamak davrandığımda anlamazdan geliyor, kaçamak davranmama göz yumuyordu. Ama sonra küçük ve nahoş bir olay oldu. *Corriere della Sera* gazetesinde yarı alaycı bir yazı çıktı, ortalama başarı kazanmış bir ilk roman şöyle bir övüldükten sonra genç İtalyan edebiyatının yerine getirilmemiş vaadine değiniliyor ve benim adım veriliyordu. Ondan bir süre sonra yayınevinin yönetmeni şatafatlı bir kongreye katılmak için Napoli'ye geldi ve benimle buluşmak istedi.

Sesindeki ciddi ton beni hemen endişelendirdi. Geçmiş on beş yıl boyunca bana görevinin ağırlığını hiç hissettirmemişti, beni Adele'nin tutumuna karşı korumuştu, bana daima nezaketle davranmıştı. Yapay bir neşeyle onu Tasso Caddesi'ndeki evime yemeğe davet ettim; bu beni elbette strese soktu ve yordu ama davetimin bir nedeni de Nino'nun ona yeni bir deneme seçkisini önermek istemesiydi.

Yayın yönetmeni nazikti ama davranışında sıcaklık yoktu. Annemin ölümü için başsağlığı diledi, İmma'yı övdü, Dede ve Elsa'ya rengârenk kitaplar hediye etti, akşam yemeğini ve kızlarımı idare etmemi sabırla beklerken, Nino onu olası kitabıyla meşgul etti. Sıra tatlıya geldiğinde bu buluşma önerisinin nedenini açıkladı ve yeni romanımın çıkış tarihi olarak önümüzdeki güzün uygun olup olmayacağını sordu.

Kızardım:

"1982 güzü mü?"

"1982 güzü."

"Belki evet ama şimdilik bir şey söylemek zor."

"Söylemek zorundasın."

"Sondan çok uzağım daha."

"Yazdıklarından bir şeyler okutabilirsin bana."

"Kendimi hazır hissetmiyorum."

Sessizlik. Şarabından bir yudum içti, ciddi bir ses tonuyla şöyle dedi:

"Şimdiye dek çok şanslıydın Elena. Son kitabın özellikle iyi gitti, güven duyulan bir isimsin, belli bir okur kitlesi edindin. Ama okurlar beslenmek isterler. Onları kaybedersen başka kitap yayımlama olasılığını da kaybedersin."

Üzüldüm. Adele ne yapıp etmiş, bu kültürlü ve nazik adamın da içine kurt düşürmüştü. Pietro'nun annesinin sözlerini, seçtiği terimleri hayal eder gibi oldum –*o güvenilmez bir güneylidir, sevimli görüntüsü arkasında dolaplar çevirmeden duramaz*– ve o anda kendimden nefret ettim, çünkü bu adama aynen öyle olduğumu kanıtlıyordum. Tatlısını yerken yayın yönetmeni kısa ve sert ifadeyle Nino'nun önerisini reddetti, deneme yayımlamak için uygun bir dönem olmadığını söyledi. Gerginlik arttı, artık hiçbirimiz ne diyeceğimizi bilemiyorduk, konuğumuz saatine bakıp

gitmesi gerektiğini mırıldanana kadar İmma'dan söz ettim. O son anda daha fazla dayanamadım ve şöyle dedim:

"Tamam, sonbaharda çıkması için sana tam zamanında vereceğim kitabımı."

70.

Vaadim yayın yönetmenini rahatlattı. Bir saat daha kaldı, şuradan buradan sohbet etti, Nino'ya karşı daha açık olmaya çabaladı. En sonunda beni kucaklarken kulağıma, şahane bir hikâye yazdığından eminim, diye fısıldadı ve gitti.

Kapıyı ardından örttüğüm an haykırmaya başladım: Adele benimle savaşmayı sürdürüyor, başım dertte. Ama Nino buna katılmadı. Onun kitabının da yayımlanabilmesiyle ilgili cılız olasılık içini rahatlatmıştı. Ayrıca yakın geçmişte Sosyalist Parti Kongresi için Palermo'ya gitmiş, orada hem Guido hem Adele ile karşılaşmıştı; profesör onun son çalışmalarını takdir ettiğini söylemişti. Bu nedenle beni yatıştırmak için şöyle deyiverdi:

"Airota ailesinin entrikaları konusunda abartma. Çalışmaya koyulmak konusunda söz vermen yetti, her şey nasıl değişti, görmedin mi?

Kavga ettik. Az önce bir kitap vaadinde bulunmuştum, evet ama nasıl, gereken yoğunlaşmayı ve sürekliliği yaratıp yazmayı hangi arada başaracaktım? Hayatımın ne hale geldiğini, şu anda nasıl olduğunu fark edebiliyor muydu acaba? Karman çorman ona annemin hastalığını ve ölümünü, Dede ve Elsa'nın beklediği bakımı, ev işlerini, gebeliği, İmma'nın doğumunu, onun bebeğe ilgisizliğini, artık beni yanına almadan o kongreden bu kongreye koşmasını ve onu Eleonora ile paylaşıyor olmanın tiksintisini, evet *tiksintisini* sıralayıverdim. *Ben* ona bağırdım, *ben* artık Piet-

ro'dan boşanmanın eşiğindeyim ve sen ayrılmayı bile düşünmüyorsun. Bu kadar gerginlik arasında, tek başıma, ondan hiçbir yardım almadan kitap yazmam mümkün müydü?

Kopardığım fırtına boşunaydı, Nino her zamanki gibi tepki verdi. Depresif bir havaya büründü ve mırıldandı: Anlamıyorsun, anlayamazsın, adil değilsin. Sonra mahzun ifadesiyle beni sevdiğine, İmma, kızlar, ben olmadan yaşayamayacağına yemin etti. En sonunda bana yardımcı kadın tutmayı önerdi.

Başka durumlarda da bana evle, alışverişle, mutfakla, kızlarla ilgilenecek birini bulmamı söylemişti ama ona gereğinden fazla ekonomik yük olmak istemediğim için, gereksiz bir masraf çıkarmak istemediğim yanıtını vermiştim. Genellikle beni mutlu edecek şeylerden çok, onun takdir edeceği şeylere öncelik veriyordum. Ayrıca ilişkimizde Pietro ile yaşamış olduğum sorunların yeniden canlanmasını istemiyordum. Ama bu sefer onu şaşırtarak hemen evet dedim: Evet, tamam hemen bul bana bu kadını. Ve o anda annemin sesiyle konuşuyormuşum gibi geldi; tabii annemin son zamanlarındaki cılız sesiyle değil, sert tavrıyla. Kimin umurundaydı masraflar, ben geleceğime bakmalıydım. Geleceğim de birkaç ay içinde bir roman yazmam anlamına geliyordu. Ve hiçbir şey, Nino bile işimi iyi yapmamı engellememeliydi.

71.

Durum değerlendirmesi yaptım. Bana çevirileri sayesinde de yıllardan beri kazanç sağlamış olan kitaplarımın satışı artık durmuştu. Yeni metnim için almış ve henüz hak etmemiş olduğum kazanç tükenmeye yüz tutmuştu. Gece yarılarına kadar çalışarak yazdığım makaleler ya çok az para getiriyordu ya da hiç getirmiyordu. Sözün özü, Pietro'nun ay başlarında yatırdığı parayla

yaşıyordum; Nino ev kirasını ve faturaları ödemenin yanı sıra, kabul etmeliyim ki bana ve kızlara giysiler de armağan ediyordu. Ama Napoli'ye dönmekle yüzleşmem gereken bütün değişimler, sıkıntılar, acılara karşılık bunun böyle olması bana adil görünmüştü. Oysa şimdi –o akşamdan sonra– mümkün olduğunca çabuk özerk olmamın şart olduğunu anladım. Düzenli olarak yazmalı ve yayımlamalıydım, yazar imajımı güçlendirmeliydim, para kazanmalıydım. Ve bunun nedeni edebî hevesim değildi, nedenin gelecekle ilgisi vardı: Nino'nun benimle ve kızlarımla sonsuza dek ilgileneceğini gerçekten düşünüyor muydum?

İşte o zaman bir parçamın –ama sadece bir parçamın– bilinçli bir şekilde, öyle belirli bir acı çekmeden, ona pek güvenemeyeceğimi kabul ettiğini fark ettim. Bu eskiden var olan beni terk etmesi korkusu değildi, sanki görüş alanımın hızla daralmasıydı. Uzağa bakmaktan vazgeçtim, yakın gelecekte Nino'nun şu anda verdiğinden daha fazlasını veremeyeceğini, bana onun yetip yetmediğine karar vermem gerektiğini düşünmeye başladım.

Onu sevmeyi sürdürdüm elbette. Uzun ve ince bedeni, metodik zekâsı hoşuma gidiyordu. Çalışmasına da büyük hayranlık duyuyordum. Eskiden beri sahip olduğu veri toplama ve bunları yorumlama becerisi çok talep gören bir uzmanlık alanına dönüşmüştü. Son dönemde çok takdir alan –belki Guido'nun çok beğenmiş olduğu oydu–, ekonomik kriz ve sermayenin boşluklu hareketlerinde keşfedilmesi gereken kaynakların inşaata, finansa ve özel televizyonlara kayması konusunda bir çalışmasını yayımlamıştı. Gene de onda beni rahatsız etmeye başlayan bir şey vardı. Örneğin eski kayınpederimin yeniden ona övgüler lütfetmesi karşısında duyduğu neşe beni incitmişti. Ayrıca Pietro'yu –*hayal gücünden yoksun, sadece sahip olduğu soyadı ve Komünist Parti adına dar kafalı militanlığı yüzünden övgülere boğulan profesör parçası*– babasından, *gerçek* profesör Airota'dan ayırması, Gui-

do'yu da Helenizm konusunda temel eserlerin yazarı ve sosyalist solun sivrilen mücadeleci temsilcisi olarak göklere çıkarması hiç hoşuma gitmedi. Adele'ye hayranlığının yeniden kabarması beni ayrıca yaralamıştı; onu tam bir hanımefendi, halkla ilişkiler konusunda olağanüstü bir kişi olarak tanımlıyordu. Başka bir deyişle, yetki sahibi olup, henüz yeterince sahip olamayan ama olma olasılığı olanı ters köşeye yatırmaya, kimi zaman kıskançlık yüzünden aşağılamaya hazır kişilere karşı bir duyarlılık geliştirdiğini düşünüyordum. Bu durum, benim ona ve onun da genellikle kendine yakıştırmış olduğu imgeyi bozuyordu.

Sadece bu da değildi. Siyasi ve kültürel iklim değişmekteydi, başka okumalar kendilerini öne sürüyordu. Hepimiz aşırı uçlarda konuşmalar yapmayı bırakmıştık ve kendimin bile yıllar önce kavga etme arzusuyla Pietro'da karşı çıktığım konumlarla şimdi uyum içinde olmama şaşırıyordum. Nino ise bu konuda abartıyordu, artık isyancı olumlamaları gülünç bulmakla kalmıyor, her türlü etik açıklamayı, her türlü saflık gösterisini de küçümsüyordu. Alaycı tavrıyla bana şöyle diyordu:

"Çok fazla saftirik geziyor ortalıkta."

"Yani?"

"Ya partilerin iş yaptığını ya da silahlı çetelerin ve mason localarının doğduğunu bilmezmiş gibi telaşlanan insanlar var."

"Ne demek istiyorsun?"

"Demek istiyorum ki bir partinin destek karşılığında istekleri yerine getirmekten başka çaresi yoktur, idealler dekorasyonun parçasıdır."

"Eh, demek ki ben bir saftiriğim."

"Bunu biliyorum zaten."

Onun siyasi olarak şaşırtıcı olma takıntısını nahoş bulmaya başladım. Evimde akşam yemekleri düzenlediği zaman solda durup sağ siyaseti savunarak konuklarını şaşırtması beni utandı-

rıyordu. Faşistler –diye savunuyordu– her zaman da yanlış şeyler söylemezler ve diyalog kurmayı öğrenmek gerekir. Ya da: Sadece mahkûm etmek doğru değil, bazı şeylerin değişmesi isteniyorsa, elleri kirletmeyi göze almak gerekir. Hatta: Eğer yargıçlar demokratik sistemin korunması adına tehlikeli serseri mayınlar haline gelsin istenmiyorsa, adalet hükümet etme görevini üstlenenin gerekçeleri önünde boyun eğmelidir. Ve hatta: Maaşları bloke etmek gerekir, ücret endeksi tarifesi İtalya'nın mahvı anlamına gelir. Birisi ona karşı çıktığında küçümseyici bir tavır alıyor, gülüyor, sadece eski sloganlara takılıp kalarak at gözlüğü takmış insanlarla tartışmaya bile değmeyeceğini belli ediyordu.

Sırf onunla tartışmamak için suskunlaşmayı seçtim. Şimdiki anın hareketli kumlarına bayılıyordu, gelecek ona göre geldiğinde karar verilmesi gereken bir erimdi. Partilerin içinde ve parlamentolarda olup bitenden, başkentin içindeki hareketlerden, iş dünyasının organizasyonlarından haberi vardı. Ben ise azimle sadece kara konulara, kaçırmalara, kızıl ordu çetelerinin kanlı eylemlerine, işçi sınıfının merkezî konumunu kaybetmesine, yeni muhalif öznenin kimliğinin tanımlanmasına ilişkin konularda okumalar yapıyordum. Bunun sonucunda onunkilerden daha çok konukların anlattıklarıyla daha rahat özdeşleşiyordum. Bir akşam mimarlık fakültesinde öğretim üyesi olan arkadaşıyla kavga etti. Tutkuyla alev aldı, saçı başı darmadağındı, çok güzeldi.

"Bir adım ileri bir adım geri ile sabit durma arasındaki farkı ayırt etmekten acizsiniz."

"Bir adım ileri, nedir?" diye sordu arkadaşı.

"Her zamanki Hıristiyan Demokratlar gibi olmayan bir meclis başkanı."

"Peki sabit durmak?"

"Maden işçileri sendikasının bir gösteri yürüyüşü."

"Peki bir adım geri?"

"İnsanın kendine sosyalistler mi daha temiz, yoksa komünistler mi diye sorması."

"Giderek kinikleşiyorsun."

"Oysa sen hep böyle salaktın."

Hayır, Nino beni eskisi gibi ikna edemiyordu. Nasıl diyeyim bilmem, kendini kışkırtıcı ve aynı zamanda mat bir tavırla ifade ediyordu; sanki ileri görüşlülüğü savunan o adam şimdi sadece bana, arkadaşlarına temelden çürümüş gibi görünen bir yönetimin günlük hareketlerini ve karşıt hareketlerini gözlemleyebiliyordu. Yeter, diye ayak diriyordu, iktidara böylesine çocukça karşı çıkmayı bitirelim artık: Şeylerin doğduğu ve öldüğü yerlerin içinde bulunmak gerekiyor: Partiler, bankalar, televizyonlar. Ve onu dinliyordum ama bana baktığı zaman gözlerimi yere indiriyordum. Konuşmasının beni artık biraz sıktığını kendimden gizlemiyordum, onu aşağı çeken bir kırılganlık göstergesi sezinliyordum.

Bir keresinde öğretmeni için saçma sapan bir araştırma yapmaya uğraşan Dede'ye o söylevlerinden birini çekiyordu. Onun pragmatizmini yumuşatmak için şöyle dedim:

"Halklar, Dede, daima her şeyi altüst etmek olanağına sahiptirler."

"Annen," dedi Nino yumuşak bir sesle, "hikâyeler yaratmayı sever, bu şahane bir iştir. Ama içinde yaşadığımız dünyanın nasıl işlediğiyle ilgili bilgisi azdır; bu nedenle hoşuna gitmediği bir şey olduğunda hemen büyülü bir sözcüğe başvurur: Her şeyi altüst edelim. Sen öğretmenine var olan dünyayı işletmek gerektiğini söyle."

"Nasıl?" diye sordum.

"Yasalarla."

"Yargıçların denetim altına alınması gerektiğini söyleyen sendin."

Benim söylediğimi beğenmeyerek başını salladı, bunu aynen bir zamanlar Pietro'nun yaptığı gibi yaptı.

"Sen git kitabını yaz," dedi, "yoksa sonra bizim yüzümüzden çalışamamaktan yakınıyorsun."

Dede'ye güçlerin bölünmesi konusunda minik bir ders vermeye başladı; sessizce dinledim ve söylediği her söze A'dan Z'ye katıldım.

72.

Nino evdeyken Dede ve Elsa ile birlikte komik bir ritüel sahneliyorlardı. Beni yazı masamın olduğu odaya sürüklüyor, kesin olarak çalışmayı emrediyor, arkalarından kapıyı kapatırlarken onu açmaya yeltenmemem için tehditler savuruyorlardı.

Genellikle, zamanı varsa, kızlar konusunda çok yardımsever görünüyordu. Müthiş zeki ama fazla katı bir kız olarak tanımladığı Dede ve ardında kurnazlık ve fesatlık gizlenen yapay bir uysallık sakladığı için onu eğlendiren Elsa ile ilgileniyordu. Ama benim olmasını dilediğim şey hiç olmadı: Minik İmma'ya bağlanmadı. Onunla oynuyordu elbette ve bazen gerçekten eğleniyormuş gibi görünüyordu. Sözgelimi Dede ve Elsa ile birlikte sırf *köpek* kelimesini söylesin diye çevresinde havlayıp duruyordu. Boş yere iki satır yazabilmek için didinirken onların evin içinde ulumalarını duyuyordum; olur da İmma tesadüfen boğazının derinliklerinden *kö* hecesine yakın bir ses çıkarırsa Nino kızlarla beraber haykırıyordu: Söyledi işte, aferin ona. Aslında bebeği Dede ve Elsa'yı oyalamak için kukla niyetine kullanıyordu. Giderek seyrekleştiği üzere bir pazar gününü bizimle geçirecek olursa ve hava güzelse onlarla ve İmma ile Floridiana'ya gidiyor, Villa'nın bahçesinde kızları kardeşlerinin pusetini itmesi için yüreklendi-

riyordu. Eve döndüklerinde dördü de pek mutlu görünüyordu. Ama bir iki kelam sonra Nino'nun Dede ve Elsa'ya küçük anne rolünü yükleyip, çocuklarını temiz hava ve güneş için parka getiren Vomero'lu gerçek annelerle sohbet etmeye koyulduğunu öğreniyordum.

Zamanla onun düşüncesizce çapkınlığa eğilimine, bunun adeta bir tik oluşuna alıştım. Asıl, kadınların ona ilk dakikada bayılmalarına alışmıştım. Ama bir noktada o alanda da bir şeyler çatladı. Kadın arkadaşlarının sayısının fazlalığı bir anda gözüme batmaya başladı ve hepsi onun gösterdiği yakınlıkla ışıldıyorlardı. Bu ışığı iyi tanıyordum, şaşırmıyordum. Ona yakın olmak insana, özellikle de kendi tarafından görünür olduğu izlenimi yaratıyor ve mutlu ediyordu. Bütün o kızların ama aynı zamanda olgun kadınların da ona hayranlıkları doğaldı; cinsel arzuyu dışlamıyor ama onu gerekli şartlardan biri de saymıyordum. Çok uzun zaman önce Lila'nın ağzından çıkan bir cümlenin kıyısında, ne düşüneceğimi bilemeden duruyordum: *Bence o senin arkadaşın bile değil,* sonra bunu nadiren mümkün olan soruyla değiştiriyordum: *Bu kadınlar onun sevgilileri mi?* Bu nedenle, beni rahatsız eden, onun bana ihanet ediyor olması değil, başka bir şeydi. Nino, o kadınlarda bir tür anaç dürtü yaratıyor, mümkün olanın sınırları içinde kendi işine yarayacak bir şeyi yapmalarını sağlıyordu.

İmma'nın doğumundan kısa süre sonra durum giderek düzeldi. Piyasaya çıktığı zaman bana gururla başarılarını anlatıyordu ve ben, geçmişte mesleğinin karısının ailesi sayesinde şahlanması gibi, şimdi de üzerine yüklenen her görevin arkasında arabuluculuk yapan bir kadın olduğunu idrak ettim. Bir kadın *Mattino* gazetesinde on beş günde bir yazacağı bir köşe ayarlamıştı. Bir kadın, Ferrara'da yapılacak önemli bir kongrenin açılış sunumunu onun yapmasını sağlamıştı. Bir kadın onu Torinolu bir derginin idari kadrosuna sokmuştu. Son dönemde –Philadelphia

doğumlu ve Napoli'de görevli bir NATO subayıyla evli olan– bir başka kadın, adının bir Amerikan vakfının danışmanları arasında yer almasını sağlamıştı. Bu iyiliklerin listesi giderek uzuyordu. Kaldı ki, kitabının önemli bir yayınevinden çıkmasını da ben sağlamamış mıydım? Yenisini yayımlatması için çabalamıyor muydum? Ve daha da eskileri düşününce, ayrıcalıklı bir lise öğrencisi oluşunun ardında Galiani öğretmen yok muydu?

Baştan çıkartma eylemleri sırasında onu incelemeye başladım. Genç ve o kadar genç olmayan kadınları benim evime yemeğe davet ediyordu; kadınların bazıları yalnız, bazıları da eşleriyle yahut arkadaşlarıyla geliyorlardı. Bu gibi durumlarda onlara nasıl bir ortam sunduğunu biraz kaygıyla izliyordum: Erkek konukları neredeyse görmezden geliyordu, kadınları dikkatinin merkezine koyuyordu, kimi zaman da özellikle bu merkezi yaratıyordu. Akşamlar boyunca, başka kişilerin varlığına rağmen sohbeti o anda ilgisini çeken kadınla baş başalarmış gibi sürdürmeyi becerdiğine tanıklık ettim. Kesinlikle imalı bir söz söylemiyordu, vaatte bulunmuyordu, sadece sorular soruyordu.

"Peki sonra ne oldu?"

"Evden çekip gittim. On sekiz yaşımda Lecce'yi terk ettim ve Napoli hiç de kolay bir şehir değildi."

"Nerede oturuyordun?"

"Tribunali Caddesi'nde döküntü bir apartman dairesini başka iki kızla paylaşıyordum. Ders çalışabileceğim sakin bir köşem bile yoktu."

"Ya erkekler?"

"Ne erkeği ya?"

"Birileri olmuş olmalı?"

"Biri oldu ve bendeki şans işte, şimdi aramızda, onunla evlendim."

Her ne kadar kadın onu da sohbetin içine çekebilmek için kocasının adını ansa da, Nino bunu duymazdan geliyor ve o sıcak sesiyle konuşmayı sürdürüyordu. Nino içten olan kadın dünyasına özel bir merak duyuyordu. Ama –bunu artık çok iyi biliyordum– o yıllarda ayrıcalıklarından biraz ödün verdiğini göstermeye çalışan erkeklere hiç benzemiyordu. Sadece evimize gelen profesörleri, mimarları, sanatçıları; davranışlarında, duygularında, görüşlerinde bir çeşit feminenlik sergiledikleri için böbürlenenleri düşünmüyordum; Carmen'in gayet yardımsever bir erkek olan kocası Roberto'yu, hiç tereddütsüz bütün boş zamanını Lila'ya feda eden Enzo'yu da göz önüne alıyordum. Nino kadınların kendilerini arayış içinde olmaları konusunda gerçekten heyecan duyuyordu. Hiçbir akşam yemeği yoktu ki onlarla *birlikte* düşünmenin, artık gerçek düşünme yönteminde tek yol olduğunu tekrarlamasın. Ama gene de kendine ait zamanın ve sayısız etkinliğin sınırlarını sağlam tutuyordu, önceliği daima ve sadece kendine tanıyordu, zamanının tek bir anını bile feda etmiyordu.

Bir sefer sevgi dolu bir gülümsemeyle onu herkesin önünde yalancı durumuna düşürdüm.

"Hiç inanmayın ona. Başlangıçta sofrayı toplamama yardım ederdi, bulaşıkları yıkardı; bugün yerden çorabını bile almıyor."

"Bu doğru değil," diye atıldı.

"Aynen öyle. Başkalarının kadınlarını özgürleştirmek istiyor ama kendininkini hayır."

"Eh, senin özgürleşmen illa ki benim özgürlüğümün kaybolması anlamına gelmek zorunda değil."

Kısa süre içinde, beni çok rahatsız eden şekilde, bu tür oyun için ifade edilmiş cümlelerde bile Pietro ile çatışmalarımın yankısını duymaya başladım. Şimdi Nino'yu umursamazken eski kocama neden o kadar hınçlanmıştım? Düşünüyordum: Belki

erkeklerle her ilişki aynı çelişkileri yeniden yaratıyor ve bazı ortamlarda, bazı yanıtlar hoşa gidebiliyor. Sonra kendi kendime şöyle diyordum: Abartmamalıyım, gene de fark var, Nino'yla kesinlikle çok daha iyi gidiyor.

Ama gerçekten öyle miydi? Bu konuda emin olma duygum giderek azalıyordu. Floransa'da bizim konuğumuz olduğunda, beni Pietro'ya karşı savunuşunu, yazmam konusunda yüreklendirişini düşündüm yeniden. Ya şimdi? Şimdi benim acilen çalışmaya koyulmam gerekirken, bana eskisi gibi güven aşılamaktan aciz olduğunu hissediyordum. Durum yıllar içinde değişmişti. Nino'nun hep kendi öncelikleri vardı ve istese bile kendini bana adayamazdı. Beni yumuşatmak için, annesi aracılığıyla Silvana adında, elli yaşlarında, şişman, üç çocuk annesi, hep neşeli, çalışkan, kızlarla arası iyi olan bir kadın bulmuştu. Üstünkörü ne kadar ödendiğiyle ilgilenmişti ve bir hafta sonra bana sormuştu: Her şey yolunda mı, işe yarıyor mu? Ama belli ki bu masrafı benim için kaygılanmamasının bedeli olarak görüyordu. Elbette bana karşı özenli davranmayı sürdürüyor, arada sırada soruyordu: Yazıyor musun? Ama o kadar. İlişkimizin başında benim yazmam konusunda gösterdiği duyarlılık kaybolmuştu. Sadece bununla da kalmıyordu. Ben bile, belli bir utançla ona eskisi kadar yetki vermiyordum. Yani Nino'ya pek güvenilmeyeceğini itiraf eden yanımın aynı zamanda genç kızlığımdan beri onun her sözcüğünün çevresinde gördüğüm ışık halesini de göremez olduğunu keşfettim. Henüz tam şekillenmemiş bir notu okuması için verdiğimde hemen mükemmel, diye haykırıyordu. Ona yazmakta olduğum bir temadan, karalamakta olduğum kahramanlardan söz ettiğimde hemen şöyle diyordu: Güzel, çok zekice. Ama beni ikna edemiyordu, ona inanmıyordum, çok fazla kadının işi hakkında benzeri heyecanlı görüşler bildiriyordu.

Başka çiftlerle geçirdiğimiz akşamların sonunda söylediği cümle hemen hep aynıydı: Ne sıkıcı adam, karısı kesinlikle ondan çok daha iyiydi. Bütün kadın arkadaşları, onun arkadaşları olduğu sürece olağanüstü olarak niteleniyordu. Genel olarak kadınlar hakkındaki yargısı ise en çok hoşgörülü oluyordu. Nino postanedeki memurelerin sadist dar kafalılığına, Dede ve Elsa'nın öğretmenlerinin cahil miskinliğine bile mazeret bulmayı başarıyordu. Sözün kısası, artık kendimi özel hissetmiyordum, bütün kadınlar için geçerli örneklerden biriydim. Ama eğer onun için biricik değilsem, onun yargısının bana nasıl bir yardımı dokunabilirdi, iyiliğim için nasıl bir enerji alabilirdim ondan?

Bir akşam, benim yanımda misafirimiz olan biyolog kadına öyle övgüler düzdü ki, sonunda çileden çıktım ve şunu sordum:

"Nasıl oluyor da hiç aptal bir kadın olmuyor?"

"Ben böyle söylemedim: En azından bizden daha iyisiniz dedim."

"Ben senden daha mı iyiyim?"

"Kesinlikle öyle, üstelik bunu çok uzun zamandan beri biliyorum."

"Tamam sana inanıyorum ama hayatında en az bir kez budala bir kadına rastladın mı?"

"Evet."

"Adını söyle bana."

Ne yanıt vereceğini biliyordum, gene de Eleonora demesini umut ederek ısrar ettim. Bekledim, o ciddileşti:

"Söyleyemem."

"Söyle bana."

"Söylersem kızarsın."

"Kızmayacağım."

"Lina."

73.

Geçmişte, Lila'ya duyduğu düşmanlığın devam ettiğine biraz inanmıştım, şimdiyse bu bana o kadar ikna edici gelmiyordu, çünkü birkaç akşam önce olduğu üzere onun bambaşka bir duyguda olduğunu gösteren hallerine daha sık tanık oluyordum. FIAT'ta çalışma ve robotlaşma konusunda bir makaleyi tamamlamaya çalışıyordu ama zorlandığını hissediyordum (*mikroprosesör tam olarak nedir*, çip *nedir, nasıl çalışır bu nesne?)*. Ona şöyle demiştim: Enzo Scanno ile konuş, bu konularda başarılı. Dalgın bir şekilde "Kim Enzo Scanno," diye sormuştu. Lina'nın sevgilisi, demiştim. Şöyle bir yarım gülümsemeyle yanıtlamıştı beni: O halde Lina ile konuşayım, eminim o daha iyi biliyordur. Ve sanki belleği yerine gelmişçesine, alaycı bir ifadeyle sormuştu: Scanno şu manav kadının şapşal oğlu değil miydi?

Bu tavrı beni etkilemişti. Enzo inovativ bir firmanın kurucusuydu; merkezinin eski mahallenin ortasında olduğu düşünülürse bu mucizevi bir şeydi. Nino bir araştırmacı olarak ona ilgi ve hayranlık duymalıydı. Oysa o geçmiş zaman kipiyle *–idi–* Enzo'yu ilkokul yıllarına, annesinin manav dükkânına yardım ettiği ya da babasıyla sebze arabasını dolaştırdığı, ders çalışmaya zaman bulamadığı ve bu nedenle parlak başarı göstermediği döneme döndürmüştü. Rahatsızlık duyarak onun bütün liyakatini sökmüş, bütün değerleri Lila'ya yüklemişti. İşte o zaman idrak ettim ki, ben onun içini kazmaya mecbur kalsaydım, kadın zekâsının en büyük örneğinin –belki de Nino'nun bu zekâya duyduğu aşırı saygının, zira bazı konuşmalarında tüm savurganlıklar içinde en büyüğünün kadınların zihinsel kaynaklarının savrukça harcanması olması olduğunu ifade ediyordu– altında Lila vardı ve bizim sevda mevsimimiz şimdiden gölgelenmeye başladıysa bile İschia mevsimi onun için daima ışıl ışıl kalacaktı. Uğruna

Pietro'yu terk ettiğim adam, diye düşündüm, işte bu karşımdaki adam; Lila ile yeniden karşılaşması onu bu biçimde yeniden şekillendirdi.

74.

Bu düşünce buz gibi soğuk bir güz sabahında Dede ve Elsa'yı okula götürürken geldi aklıma. Dalgınca araba sürerken düşüncem kök saldı. Mahallenin çocuğuna, lisenin öğrencisine duyduğum aşkı –nesnesi *benim* bir fantezim olan, İschia'dan önce tohumlanan, *benim* bir duygumdu– Milano'daki kitapçıda belirip beni altüst eden gence, Floransa'daki evimde boy gösteren erkeğe duyduğum tutkudan ayırdım. Şimdiye dek bu iki duygusal blok arasında bir bağlantı kurmuştum, oysa o sabah bu bağlantı yokmuş, süreklilik mantığın bir numarasıymış gibi geldi. Arada –diye düşündüm– Lila'ya duyduğu aşk çatlağı var, bu çatlak aslında Nino'yu hayatımdan sonsuza dek silmeliydi ama ben onu hesaba katmadım. Peki ben kime bağlanmıştım, bugün hâlâ sevdiğim kimdi?

Genellikle kızları okula Silvana götürüyordu. Ben, Nino uyuyorken İmma ile ilgileniyordum. O günse işlerimi bütün sabah dışarıda olacak şekilde ayarlamıştım, Ulusal Kitaplığa gidip Roberto Bracco'nun *Kadının Dünyasında* adlı kitabı var mı diye araştırmak istiyordum. Zihnimde bu düşünceyle sabah trafiğinde yavaş yavaş ilerliyordum. Bir yandan araba kullanıyor, bir yandan kızların sorularına yanıt veriyordum, biri bana ait, öteki bana yabancı olan iki ayrı Nino'ya dönüyordum. Dede ve Elsa'yı bin bir tembihle kendi okullarına bırakırken, bu düşüncem bir imge kazandı ve o dönemde sık sık olduğu üzere olası bir hikâyenin çekirdeğine dönüştü. Deniz kıyısına doğru inerken, bir kadının

çocukluğundan beri sevdiği erkekle evlendiğini, ilk gece erkeğin bedeninin bir kısmının ona ait olduğunu ama öteki kısmında bir çocukluk arkadaşının yaşadığını fark edişini kurdum zihnimde. Sonra ansızın her şey evle ilgili bir alarm çanıyla silindi: İmma için bez almayı unutmuştum.

Gündelik hayatın bir tokat gibi inmesi sık rastlanan bir haldi, her tortulu fanteziyi, gülünç değilse bile önemsizleştiriyordu. Kendime kızarak yolumu değiştirdim. Acilen alınması gereken şeyleri not etsem bile o kadar yorgundum ki listenin varlığını unutuyordum. Kendime söylendim, bir türlü istediğim gibi organize olamıyordum. Nino'nun önemli bir iş toplantısı vardı, olasılıkla evden çıkmıştı, ona güvenmemin faydası yoktu. Silvana'yı eczaneye yollayamazdım, bebeği evde yalnız bırakması gerekirdi. Anafikir evde bebek bezi yoktu ve böyle olunca İmma'nın altı değiştirilemezdi; zaten günlerden beri poposunda pişik vardı. Tasso Caddesi'ne geri döndüm. Eczaneye koştum, bezleri aldım, kan ter içinde eve koştum. En alt kattan İmma'nın ağlayışını duyacağımdan emindim ama anahtarla kapıyı açtığımda sessiz bir eve girdim.

Oturma odasında, parkının içinde bezi olmadan oturan ve bir bebekle oynayan kızımı uzaktan gördüm. Kucak istemek için ağlamaya başlamasından korkarak kendimi göstermedim; bezleri hemen Silvana'ya verip kütüphaneye dönmek istiyordum. Büyük banyodan hafif sesler geldiğinden (Nino'nun kullandığı küçük bir banyomuz ve kızlarla benim kullandığım büyük bir banyomuz vardı) Silvana'nın orada temizlik yaptığını düşündüm. Oraya yöneldim, kapı aralıktı, ittim. Önce uzun aynanın ışıklı camında Silvana'nın öne eğik başını gördüm ve saçının yivi, pek çok kırı olan kara saçlarının iki şerit gibi öne düşmesi dikkatimi çekti. Sonra Nino'nun kapalı gözlerini, açık ağzını fark ettim. Ve bir anda yansıyan görüntü ile gerçek bedenler bütünleştiler.

Nino'nun üstünde fanila vardı, altı çıplaktı, uzun ve zayıf bacakları ikiye ayrılmıştı, ayakları çıplaktı. Öne eğilmiş olan Silvana iki eliyle lavaboya dayanmıştı, kocaman donu dizlerine inmişti, koyu renk gömleğini beline sıyırmıştı. Nino koluyla ağır göbeğini tutarak cinsel organını ona sürterken öteki eliyle gömleğinden ve sutyeninden taşan memesini sıkıyordu ve bu arada düz karnını kadının geniş ve bembeyaz poposuna vuruyordu.

Nino gözlerini fal taşı gibi açtığında ve Silvana başını aniden kaldırıp bana dehşet içinde bir bakış fırlatırken kapıyı hızla kendime çektim. Koşup İmma'yı parkından aldım ve Nino bana, Elena dur, bekle, diye bağırırken ben çoktan dışarı fırlamıştım, asansörü bile çağırmadan kucağımda bebekle merdivenlerden aşağı koşuyordum.

75.

Arabaya sığındım, motoru çalıştırdım, kucağımda oturan İmma ile hareket ettim. Kız mutlu görünüyordu, Elsa'nın ona öğrettiği üzere klakson çalmak istiyordu, yanında olmamın verdiği mutlulukla neşe çığlıkları atıp anlaşılmaz kelimeler söylüyordu. Bir hedefim olmadan sürdüm, tek istediğim evden olabildiğince uzaklaşmaktı. En sonunda kendimi Sant'Elmo'nun önünde buldum. Yanaştım, motoru durdurdum, gözlerimde yaş olmadığını, üzülmediğimi, sadece dehşetten donmuş olduğumu fark ettim.

İnanamıyordum. Dik organını yaşlıca bir kadının –evimi temizleyen, alışverişimi yapan, yemek pişiren, kızlarıma bakan; hayatta kalma mücadelesinin yorgunluğunun izlerini taşıyan, şişman, bakımsız, akşam yemeklerine davet ettiği bakımlı, okumuş, şık kadınlardan kesinlikle farklı bir kadının– cinsel organına

dayayan Nino benim yeniyetmeliğimde sevdiğim erkek olabilir miydi? Arabamı bilinçsizce sürdüğüm sürece, kucağımdaki yarı çıplak İmma'nın ağırlığını hissetmeden, gereksiz klakson seslerini ve kızımın bana mutlulukla seslenişini işitmeden yol alırken, ona sabit bir kimlik verememiştim. Bana öyle gelmişti ki, sanki evime girdiğimde ansızın ortada, banyomda, üçüncü kızımın babasının dolabında gizlenmiş uzaylı bir varlık görmüştüm. Bu yabancı varlığın yüzünde Nino'nun hatları vardı ama o değildi. Öteki miydi, İschia sonrası doğmuş olan mıydı? Ama hangisi? Silvia'yı gebe bırakmış olan mı? Mariarosa'nın sevgilisi mi? Eleonora'nın ona çok bağlı olmasına rağmen karısını aldatan kocası mı? Bana, evli bir kadına sevdiğini, her ne pahasına olursa olsun birlikte olmak istediğini söyleyen evli erkek mi?

Beni Vomero'ya sürüklemiş olan bütün yol boyunca içimdeki tepkiden sıyrılmak için mahalledeki ve lisedeki Nino'ya, sevgi ve aşk dolu olan Nino'ya tutunmak istemiştim. Ancak Sant'Elmo kalesinin önünde durduğumda, banyodaki, onun gözlerini açtığı, eşikte duran beni aynadan gördüğü an aklıma geldi. İşte o zaman her şey gözüme daha net göründü. Lila'dan sonra gelen ve –Lila'dan önce– çocukluğumdan itibaren âşık olduğum o çocuk arasında hiçbir fark yoktu. Nino tek bir taneydi ve Silvana'nın içindeyken yüzünde olan ifade bunu kanıtlıyordu. Babası Donato'nun Maronti kumsalında bekâretimi bozduğu anda değil ama Nella'nın mutfağında çarşafların altında bacaklarımın arasına dokunduğu an yüzünde beliren ifadeydi.

Demek ki uzaylı değildi, gayet iğrenç biriydi. Nino hiç olmak istemeyeceği ama hep olageldiği biriydi. Ritmik bir şekilde Silvana'nın kalçaları arasına girip çıktığı ve kibarca ona haz vermeye uğraşırken bunu samimiyetle yapan Nino, beni üzdüğü zaman pişman olan, özür dileyen, bağışlamam için yalvaran, beni sevdiğine yemin eden Nino idi. *O böyle* diye düşündüm. Ama bu beni

teselli etmedi. Dehşetin azalmak yerine bu saptama içinde daha sağlam bir sığınak bulduğunu hissettim. Sonra sıcak bir ıslaklık dizlerime doğru yayıldı. Kendime geldim: İmma çıplaktı, üzerime çiş yapmıştı.

76.

Hava soğuk olsa, İmma'nın üşütüp hasta olma olasılığı olsa bile eve dönmeyi asla düşünemiyordum. Onu oyun oynuyormuşuz gibi paltoma sardım, yeni bir bez aldım, ıslak mendillerle temizleyip onu bağladım. Şimdi ne yapacağıma karar vermem gerekiyordu. Dede ve Elsa kısa süre sonra keyifsiz ve aç olarak okuldan çıkacaklardı, İmma zaten şimdiden acıkmıştı. Ben, üzerimde ıslak blucinle, paltom olmadan, sinirlerim gergin, titriyordum. Bir telefon arayıp buldum, Lila'yı aradım ve sordum:

"Kızlarla sana öğle yemeğine gelebilir miyim?"

"Tabii."

"Enzo rahatsız olmaz mı?"

"Biliyorsun ki mutlu olur."

Tina'nın neşeli sesini işittim, Lila ona, sus, dedi. Sonra genellikle sahip olmadığı temkinli bir ses tonuyla sordu:

"Yolunda gitmeyen bir şey mi var?"

"Evet."

"Ne oldu?"

"Senin tahmin ettiğin şey oldu."

"Nino ile kavga mı ettin?"

"Sana sonra anlatırım, şimdi gitmem gerekiyor."

Erkenden okulun önüne gittim. İmma artık bana, direksiyona, klaksona ilgisini yitirmişti ve huysuzlanmaya başlamıştı, ağlıyordu. Onu yeniden paltoma sardım ve bisküvi bulmak için

çıktık. Sakin hareket ettiğimi sanıyordum –içimde kendimi sakin hissediyordum: öfkem baskın olmayı sürdürüyordu ama tiksinmem, çiftleşen iki kertenkele gördüğümde hissedeceğim tepkiden farklı değildi–, oysa fark ettim ki insanlar bana şaşkınlıkla, dehşet içinde bakıyorlardı çünkü ıslak pantolonumla, paltonun içinde rahat olmadığından çırpınan ve ağlayan kızımla yüksek sesle konuşarak koşan bir kadındım.

İmma ilk bisküviyi yiyince sakinleşti ama onun sakinleşmesi benim endişemi arttırdı. Nino randevusunu ertelemiş olmalıydı, olasılıkla beni arıyordu, okulun önünde onunla karşılaşmam mümkündü. Elsa, orta ikide olan Dede'den önce çıktığından, görülmeden ilkokulun kapısını gözetleyebileceğim bir yere saklandım. Dişlerim soğuktan birbirine çarpıyordu, İmma bisküvi kırıntılarıyla ve tükürüğüyle paltomu batırıyordu. Telaş içinde çevreyi gözden geçirdim ama Nino piyasaya çıkmadı. Yerel dille savrulan hakaretler, itiş kakışlar arasında Dede de okul kapısında çıktı.

Kızlar beni pek umursamadılar, onları daha önce olmadığı üzere İmma ile birlikte almaya gitmiş olmama pek sevindiler.

"Neden onu paltona sardın?" diye sordu Dede.

"Üşüyor çünkü."

"Paltonu kirlettiğinin farkında mısın?"

"Bir şey olmaz."

"Bir keresinde ben kirlettiğim için tokat yemiştim," diye sızlandı Elsa.

"Bu doğru değil."

"Gayet doğru."

Dede soruşturmaya başladı:

"Neden üzerinde sadece fanilasıyla bez var?"

"Böyle de iyi."

"Bir şey mi oldu?"

"Hayır. Şimdi yemeğe Lina Teyze'ye gidiyoruz."

Bu haberi her zamanki gibi sevinçle karşıladılar, sonra arabaya yerleştiler ve küçük kız anlaşılmaz diliyle ablalarına bir şeyler anlatırken, onların dikkatinin tam merkezinde yer almanın sevincini gösterirken, kızlar onu kucağa alma hakkı için didişmeye başladılar. Bebeği ikisinin birlikte tutmalarını, şuraya buraya çekiştirmemelerini söyledim ve bağırdım: Lastik değil o! Elsa bu çözümden hoşnut kalmadı ve Dede'ye lehçeyle gayet edepsiz bir söz fırlattı. Ona bir tokat atmak istedim, dikiz aynasından gözlerimi diktim: Ne söyledin bakayım, çabuk tekrar et, ne söyledin sen? Ağlamadı, İmma'yı tamamen Dede'ye bıraktı ve kız kardeşiyle ilgilenmekten sıkıldığını söyledi. Sonra bebek oynamak için ellerini ablasına uzatınca onu sertçe itmeye başladı. Sinirlerimi gererek bağırıyordu: İmma yeter, beni rahatsız ediyorsun, üzerimi kirletiyorsun. Ve bana: Anne söyle şuna kessin. Sonunda dayanamadım, öyle bir haykırdım ki üçü de dehşete düştü. Paramparça olmuş sinirlerimizle şehri boydan boya geçerken sadece Dede ile Elsa'nın fısıldaşmaları duyuluyordu; hayatlarında yeniden onarılamaz bir hale mi girdiklerini anlamak için birbirlerine danışıyorlardı.

Aralarındaki o işbirliğini de hoş göremedim. Artık hiçbir şeye tahammül edemiyordum: Onların çocuk doğaları, anne olarak rolüm, İmma'nın agulaması. Ayrıca kızlarımın arabanın içinde mevcudiyetleriyle gözümün önünden bir türlü gitmeyen o cinsel birleşme görüntüleri, hâlâ burnumda duyduğum cinsellik kokusu ve en amiyane lehçeyle yol almaya başlamış olan öfkem hiç uyuşmuyordu. Nino hizmetçiyi düzmüştü ve sonra beni ve hatta kızını da s.k.tirip randevusuna gitmişti. Ah, ne boktan bir herifti, ben de hata üstüne hata yapıyordum. Babası gibi miydi? Hayır, bu fazla basit olurdu. Nino çok zekiydi, Nino olağanüstü biçimde kültürlüydü. Onun kadınları becermeye olan merakı, yarı

faşist yarı güneyli âdetler üzerine temellenen kaba ve saf erkek teşhirciliğinden kaynaklanmıyordu. Bana yaptığı, bana yapmakta olduğu çok daha rafine bir bilinçlilikten süzülmüştü. O karmaşık kavramları çekip çevirirdi, o beni mahvetmeye sürükleyecek bir hakaretin hangisi olacağını iyi bilirdi. Ama bunu gene de yapmıştı işte. Şöyle düşünmüştü: O manyak benim s.k.mi kıracak diye zevklerimden mahrum kalamam. Böyle, aynen böyle. Benim olası tepkimi bizim ortamda pek yaygın olan söylemle miskin kentsoylu olarak yorumlayacaktı. Miskin kentsoylu. Kendini zarafetle temize çıkarmak için nasıl bir yöntem izleyeceğini de çok iyi biliyordum: Ne fenalık var bunda, tenin zaafları vardır ve onun bütün kitaplarını okudum. Aynen bu kelimelerle, pis şıllığın oğlu. Öfkem bir dehşet gediğine açılmıştı. İmma'ya bağırdım –İmma'ya bile– ve susmasını söyledim. Nino'dan, o güne kadar hiç kimseden nefret etmediğim kadar nefret etme duygusuna vardığımda Lila'nın evinin önüne vardım.

77.

Lila yemek hazırlamıştı. Dede ve Elsa'nın domatesli *orecchiette* sevdiklerini bilirdi ve onlara bunu gürültülü bir heyecan mizanseniyle anons etti. Bu kadarla da kalmadı. İmma'yı kucağımdan aldı, kendi kızının bir anda ikizi olmuş gibi hem onunla hem Tina ile ilgilenmeye başladı. Her ikisinin de bezini değiştirdi, yıkadı, birbirine benzer şekilde giydirdi, olağanüstü gösterişli bir annelik özeniyle şımarttı. Sonra, iki minik kız birbirlerini hemen tanıyıp aralarında oynaşmaya başlayınca ikisini eski bir halının üstüne emeklemeye, cıvıldaşmaya bıraktı. Ne kadar farklıydılar. Benim ve Nino'nun kızını kıskançlık dolu bakışlarımla Lila ve Enzo'nun kızıyla karşılaştırmaya başladım. Tina bana çok daha

güzel, İmma'dan çok daha sağlıklı göründü; sağlam bir ilişkinin tatlı bir meyvesiydi.

Bu arada Enzo işten döndü, her zamanki gibi nazik bir suskunluk içindeydi. Sofrada ne o ne Enzo bana neden yemeğe el sürmediğimi sordular. Sadece Dede, sanki beni ve başkalarını kötü düşüncelerden uzaklaşmak istercesine araya girdi. Şöyle dedi: Annem hep az yiyor çünkü şişmanlamak istemiyor, ben de öyle yapıyorum. Tehditkâr bir sesle bağırdım ona: Sen son makarnaya kadar tabağındaki her şeyi bitirmelisin. Enzo, belki kızlarımı benden korumak için onlarla "kim yemeğini daha önce bitirecek" konulu komik bir yarış başlattı. Dede'nin Rino hakkında –kızım öğle yemeğinde onunla karşılaşmayı ummuştu– sorularını da kibarca yanıtladı, oğlanın artık bir atölyede çalışmaya başladığını ve bu nedenle bütün gün ev dışında olduğunu söyledi. Yemek bitince iki kızı büyük bir sır havasına sokarak, onları gizli hazineyi göstermek için Gennaro'nun odasına götürdü. Birkaç dakika sonra çılgın bir müzik çalmaya başladı ve geri gelmediler.

Ben Lila ile yalnız kaldım, ona alaycılık ve ıstırap karışımı duygular içinde olup biteni her ayrıntısıyla anlattım. O sözümü hiç kesmeden dinledi beni. Yaşadıklarımı kelimelere döktükçe şişman kadın ve sıska Nino arasındaki cinsellik sahnesinin bana ne kadar gülünç göründüğünü fark ettim. Uyandı –dedim bir ara yerel lehçeyle–, Silvana tuvaletteydi, daha işemeden onun eteğini kaldırıp, içine soktu. Sonra adi bir şekilde gülmeye başladım ve Lila bana rahatsız olmuş bir ifadeyle baktı. Bu tonları o kullanırdı, benden beklemezdi. Sakinleşmelisin, dedi ve İmma ağlamaya başladığından yandaki odaya onu kontrol etmeye gittik.

Benim sarışın, yüzü kırmızı kızım ağzını kocaman açmış, kocaman gözyaşı damlaları döküyordu; beni görür görmez kucağıma gelmek için kollarını kaldırdı. Esmer, solgun yüzlü Tina ona şaşkınlıkla bakıyordu, annesini görünce kımıldamadı, sanki olup

biteni anlamaya yardım etmesini istercesine annesine seslendi, gayet net olarak *anne* dedi. Lila her iki kızı da kucağına aldı, kolları arasındaki kızları gözyaşlarını dudaklarıyla kurulayarak öptü, onlarla konuştu, sakinleştirdi.

Şaşkına dönmüştüm. Şöyle düşündüm: Tina açık bir şekilde anne diyor, her bir heceyi söyleyebiliyor, İmma ondan bir ay daha büyük olmasına karşın bunu yapamıyor. Kendimi iyice yitik ve üzgün hissettim. 1981 yılı bitmek üzereydi. Silvana'yı kovacaktım. Ne yazacağımı bilmiyordum, aylar uçup gidecek, kitabımı teslim edemeyecek, çalışma sahamı ve fizyonomimi yitirecektim. Gelecekten yoksun, Pietro'nun parasına mahkûm, üç kızla tek başıma, Nino'suz kalacaktım. Nino kaybolmuştu, Nino bitmişti. Onu sevmeyi sürdüren, Floransa'daki gibi değil de daha çok ilkokulda onun okuldan çıkışını seyrederek seven küçük kız geri geldi. Küçük düşürülmeme karşın onu bağışlayabilmek için tutunacak bir dal aradım karışık zihnimde, onu hayatımdan kovmaya tahammül edemiyordum. Neredeydi? Beni aramayı bile denememiş olması mümkün müydü? Hemen iki kızla ilgilenmeyi üstlenen Enzo ve her türlü yükümü hafifleten, istediğim huzuru yaratarak beni dinleyen Lila'yı bir araya getirdim. Sonunda daha ben mahalleye gelmeden önce her şeyi öğrenmiş olduklarını anladım. Sordum:

"Nino telefon etti mi?"

"Evet."

"Ne dedi?"

"Bir aptallık yaptığını, yanında olmam gerektiğini, senin anlamana yardımcı olmamı, günümüzde hayatın böyle yaşandığını... Gevezelik işte."

"Ya sen?"

"Telefonu yüzüne kapattım."

"Sence yeniden arayacak mıdır?"

"İsterse aramasın!"

İtibarımın zedelendiğini hissettim.

"Lila, onsuz nasıl yaşayacağımı bilmiyorum. Her şey o kadar kısa sürdü ki. Evliliğimi bitirdim, kızlarımla bu şehre taşındım, başka bir çocuk doğurdum. Neden?"

"Çünkü hata yaptın."

Bu cümle hoşuma gitmedi, eski bir suçlamanın yankısı gibi geldi kulağıma. Kendisi beni hatadan uzaklaştırmaya çalışmasına karşın, benim gene de yanlış yaptığımı yüzüme vuruyordu. Bana yanılmak *istediğimi* söylüyordu, ardından *o* yanılmıştı, ben zeki değildim, aptal bir kadındım. Şöyle dedim:

"Onunla konuşmalıyım, yüzleşmeliyim."

"Tamam ama kızları bana bırak."

"Altından kalkamazsın, dört çocuk oldular."

"Hatta beş, bir de Gennaro var. O hepsinin en zoru."

"Gördün mü bak? Alıp gideyim ben kızları."

"Lafını bile etme."

Onun yardımına ihtiyacım olduğunu kabul ettim, şöyle dedim:

"Yarına kadar bırakıyorum, durumu çözmek için zamana ihtiyacım var."

"Nasıl çözeceksin?"

"Bilmiyorum."

"Nino ile yoluna devam etmek istiyor musun?"

Onun bana karşıt olduğunu hissettim ve adeta bağırırcasına:

"Ne yapabilirim?"

"Mümkün olan tek şeyi: Onu bırak."

Ona göre doğru çözüm buydu, her zaman böyle sonlanmasını istemişti, bunu benden hiç gizlememişti.

"Düşüneceğim," dedim.

"Hayır, düşünmeyeceksin. Sen şimdiden bir şey yokmuş numarası yapmaya ve devam etmeye kararlısın."

Onu yanıtlamaktan kaçındım, o da bana çıkıştı; kendimi heba etmememi, başka bir kaderim olduğunu, bu şekilde devam edersem kendimi daha fazla kaybedeceğimi söyledi. Hırçınlaştığını, beni tutmak için uzun zamandan beri bilmek istediğim ve onun uzun zamandan beri benden gizlediği şeyi söyleyeceğini hissettim. Korktum ama farklı durumlarda onu bu açıklamayı yapmaya iten ben olmamış mıydım? Şimdi de ona koşmamın nedenlerinden biri, nihayet *onun da* ağzındaki baklayı çıkarmasını istemem değil miydi?"

"Bana söyleyecek bir sözün varsa," diye mırıldandım, "Konuş şimdi."

Karar verdi, bakışlarımı aradı, ben onları yere indirdim. Nino'nun onu sık sık aradığını söyledi. Benimle olmadan önce de, sonrasında da yeniden birlikte yaşamayı teklif ettiğini söyledi. Annemi hastaneye götürdükleri gün özellikle ısrarcı olduğunu söyledi. Doktorlar annemi muayene ederken ve onlar bekleme salonunda sonucu beklerlerken sadece ona yakın olabilmek için benimle birlikte yaşadığı konusunda yemin ettiğini söyledi.

"Bak bana," diye mırıldandı, "bunları söylediğim için kötü insan olduğumu biliyorum ama o benden çok daha kötü. O, en berbat kötülüğe sahip, yüzeysellik kötülüğüne."

78.

Nino ile her türlü ilişkimi sonlandırmaya kararlı bir şekilde Tasso Caddesi'ne döndüm. Evi boş, gayet tertipli buldum; balkona açılan camlı kapının yanına oturdum. Bu evdeki hayat sona ermişti, iki yıl içinde Napoli'ye gelme nedenlerim tükenmişti.

Giderek artan gerginlikle onun piyasaya çıkmasını bekledim. Bir iki saat geçti, uyuyakaldım, irkilerek uyandığımda karanlık olmuştu. Telefon çalıyordu.

Arayanın Nino olduğunu sanarak koştum ama karşımdaki Antonio idi. Birkaç metre ötedeki bardan arıyordu, eve gelebilir miyim diye sordu. Gel, dedim. Tereddüt ettiğini fark ettim, sonra söz dinledi. Onu bana yollayanın Lila olduğundan kuşkum yoktu, zaten kendi de bunu hemen kabul etti.

"Bir saçmalık yapmanı istemiyor," dedi İtalyanca konuşmakta zorlanarak.

"Sen beni engelleyebilir misin?"

"Evet."

"Nasıl?"

Ona yapmak istediğim kahveyi reddederek ve telaşsızca, böyle ince hesap vermelere alışkın biri edasıyla bana Nino'nun bütün sevgililerini sıraladı: İsimleri, soyadları, meslekleri, aralarındaki bağları. Bazılarını tanımıyordum, eski tarihlere dayanan ilişkilerdi. Bazılarını evime yemeğe davet etmişti, bana ve kızlarıma iyi davrandıklarını hatırlıyordum. Dede, Elsa ve doğduğundan beri İmma ile ilgilenen Mirella üç yıldan beri onunla birlikte oluyordu. Hem beni hem Lila'yı doğurtmuş olan jinekologla ilişkisi daha uzun süreliydi. Adlarını sıraladığı pek çok kadınla Nino farklı zamanlarda hep aynı şemayı uygulamıştı: Yoğun bir görüşme dönemi, sonra arada sırada görüşmeler şeklinde süren ve asla sonlanmayan ilişkiler. Antonio alaycı bir edayla, o sevgi dolu biri, dedi, ilişkilerini asla tam anlamıyla bitirmiyor; bir şuna gidiyor, bir buna.

"Lina biliyor mu bunu?"

"Evet."

"Ne zamandan beri?"

"Kısa süreden beri."

"Neden hemen söylemediniz bana?"

"Ben hemen söylemekten yanaydım."

"Ya Lina?"

"O beklememi söyledi."

"Sen de ona boyun eğdin. Bir önceki gün beni aldattığı ya da bir sonraki gün aldatacağı kadınlara yemekler pişirmeme, sofralar kurmama neden oldunuz. Onun sofranın altından ayağını, dizini ya da bilmem neresini okşadığı kadınlarla birlikte yemek yedim. Çocuklarımı ben başımı çevirdiğim anda onun kucağına atlayan bir kıza emanet ettim."

Antonio omuzlarını silkti, ellerine baktı, birbirine kenetledi, sonra dizlerinin arasına bıraktı.

"Bana bir şey yapılması emredildiğinde, onu yaparım," dedi lehçeyle.

Ama sonra kafası karıştı. Hep böyle yaparım, dedi ve kendini temize çıkarmaya çalıştı: Bazı zamanlar paraya boyun eğerim, bazen güvene, bazen de kendime. Bu ihanetler, diye mırıldandı, eğer biri doğru anda haberdar olmazsa bir işe yaramazlar, insan âşık olduğunda her şeyi bağışlar. İhanetlerin etkili bir ağırlığa sahip olabilmeleri için önce aşkın biraz solgunlaşması gerekir. Sonra aşkın gözünün kör olmasıyla ilgili süslü cümleler kurdu. Neredeyse örnek olsun diye bana birkaç yıl önce Solara kardeşler adına Nino ve Lila'yı gözetlediğini itiraf etti. O durumda, dedi gururla, bana emredilen işi yapmadım. Lila'yı, Michele'ye teslim etmeye kıyamamıştı ve onun başını beladan kurtarması için Enzo'yu aramıştı. Nino'ya attığı dayakları bir kez daha anlattı. Onu yaptım, diye homurdandı, en çok da sen beni değil onu seviyordun diye ve eğer o pislik Lina'nın yanına dönseydi Lina ona sadakatle bağlanır ve böylece mahvolur giderdi. Görüyor musun, diye bitirdi konuşmasını, o durumda da pek fazla konuşmaya yer yoktu, Lina bana hak vermezdi, aşkın sadece gözü kör değildir, kulakları da sağırdır.

Şaşkınlıkla sordum:

"Bütün bu yıllar boyunca Lina'ya, Nino'nun o gece onun yanına gelmekte olduğunu hiç mi söylemedin?"

"Hayır."

"Söylemeliydin."

"Neden peki? Aklım bana, bu şekilde yapman daha iyi olur, dediğinde ben öyle yaparım ve bir daha da buna kafa yormam. Tekrar o konuya dönersen sadece felaket yaratırsın."

Ne kadar bilgeleşmişti. O gün Antonio onu tekme tokat iyice benzetmeseydi, Nino ve Lila ilişkisinin daha uzun süreceğini öğrendim. Bir ömür birbirlerini sevecekleri ve ikisinin de ayrı ayrı bambaşka insanlar olacakları varsayımını hemen kovdum kafamdan: Bu bana imkânsız ve dayanılmaz geldi. Bunun yerine kederle içimi çektim. Antonio kendi gerekçeleriyle Lila'yı kurtarmaya karar vermişti ve şimdi Lila beni kurtarması için onu buraya göndermişti. Ona baktım, açık bir alaycılıkla kadınların koruyuculuğu rolü üzerine bir şeyler söyledim. Floransa'da olmalıydı, kararsızlık çektiğimde, ne yapacağımı bilemediğimde o nasırlı elleriyle, yıllar önce Lila'nın yerine karar verdiği üzere benim yerime karar verebilirdi. Alaycı bir edayla sordum:

"Şimdi nasıl bir emir aldın?"

"Lina beni buraya göndermeden önce o pisliğin yüzünü dağıtmamı yasakladı. Ama bunu bir kez yapmıştım ve gene yapmayı isterim."

"Hiç güvenilmez birisin."

"Evet ve hayır."

"Yani?"

"Karışık bir konu bu Lenú, dışında kal. Sen bana sadece Sarratore'nin oğlu doğduğuna pişman olmalı de, ben onu pişman edeyim."

Daha fazla tutamadım kendimi, kendini ifade edişindeki özenti ciddiliği karşısında kahkaha attım. Küçük bir çocukken mahallede öğrendiği suskun erkek havasıydı bu, çünkü aslında kendi ürkekti ve bin bir korkuyla doluydu. Ne büyük bir çaba göstermiş olmalıydı ama artık *onun* tavrı haline gelmişti, başka türlüsünü bilemezdi. Geçmişe oranla tek fark, bu ortamda İtalyanca konuşmakta zorlanmasıydı; bu çetrefilli dili yabancı bir aksanla konuşuyordu.

Benim gülüşüm karşısında yüzü gölgelendi, pencerenin siyah çerçevelerine bakıp mırıldandı: Gülme. Soğuğa karşın alnının parlamaya başladığını gördüm, benim karşımda gülünç düşmüş olmanın utancı yüzünden terliyordu. Şöyle dedi: Kendimi iyi ifade edemediğimi biliyorum, artık Almancam İtalyancamdan daha iyi. Üzerinden yayılan kokuyu duydum, gölet döneminde yaşadığımız heyecanların kokusuydu. Şu durumun komikliğine gülüyorum, diye özür diledim; senin ezelden beri Nino'yu öldürmek istemen, benim şimdi buraya gelse, evet öldür onu deme durumuna düşmem yüzünden. Çaresizliğimden gülüyorum çünkü hayatımda hiç bu kadar rezil olmadım, öylesine küçük düşürüldüm ki, bilmem bu kadarını hayal edebilir misin, gülüyorum çünkü şu anda kendimi çok kötü hissediyorum ve bayılacakmışım gibi geliyor.

Gerçekten de gücümü yitirmiştim, içim ölmüştü. Bu nedenle ansızın Lila'nın bana Antonio'yu yollamış olmasına minnet duydum, çünkü Antonio şu anda sevgisinden kesinlikle kuşku duymayacağım tek insandı. Ayrıca zayıf bedeni, iri kemikleri, gür kaşları, yumuşak görünmeyen yüzü bana aşina geliyordu, beni tiksindirmiyordu, ondan korkmuyordum. Gölette dedim, soğuk olurdu ve biz onu hissetmezdik: titriyorum şimdi, yanına gelebilir miyim?

Kararsız bakışlarla baktı ama ben onun onayını beklemedim. Kalktım, dizlerine oturdum. O kımıldamadan durdu, sadece bana dokunmamak için kollarını açtı ve koltuğun iki yanına sarkıttı. Kendimi ona bıraktım, yüzümü boynuyla omzu arasına dayadım, bir an için uyuyakalmışım gibi hissettim.

"Lenú."

"Evet?"

"İyi değil misin?"

"Sarıl bana, ısınmam lazım."

"Hayır."

"Neden?"

"Beni istediğinden emin değilim."

"Seni şimdi istiyorum, sadece bu sefer; bu senin bana, benim sana borçlu olduğum bir şey."

"Ben sana hiçbir şey borçlu değilim. Ben seni seviyorum ama sen her zaman onu sevdin."

"Evet ama seni arzuladığım gibi kimseyi, onu bile arzulamadım."

Uzun uzun konuştum. Ona gerçeği söyledim, o anın ve çok uzakta kalmış gölet döneminin gerçeğini. O heyecanlanmanın keşfiydi, karnın alt bölgesinin ısınmasının, açılmasının, yakıcı bir bitkinlik salarak ıslanmanın öğrenilmesiydi. Franco, Pietro, Nino bu beklentide tökezlemişlerdi çünkü o belirli bir nesnesi olmayan beklentiydi, hazzın umuduydu; o da tatmin edilmesi en zor umuttu. Antonio'nun ağzının tadı, arzusunun kokusu, elleri, bacaklarımın arasında sıkıştırdığım büyük organı sonradan eşi benzeri gelmeyen bir *ilki* oluşturmuştu. Konserve fabrikasının iskeletine gizlenerek, erkeğim bedenime girmeden, çoğunlukla orgazmı bile tatmadan yaşadığımız aşkın mutluluğunu *sonra* yaşanan aşklarda bulamadım.

Ona, bana karışık gelen bir İtalyancayla konuştum. Bunun amacı, yapmakta olduğumu ona açıklamaktan çok kendime anlatabilmekti; bu onda bir güven etkisi yarattı, onu mutlu etti. Bana sarıldı, bir omzumu, sonra boynumu, nihayetinde ağzımı öptü. Beklenmedik biçimde yirmi yıl öncenin gölet günlerine ulanan heyecanı tadınca buna benzeyen başka cinsel deneyimler yaşamadığıma inandım, Tasso Caddesi'nin odası, koltuğu, zemini, yatağı, ben olan benle, o olan onun arasında var olan ve bizi ayıran her şeyi, süpürüp attı. Antonio hassas davrandı, kaba davrandı, ben de ondan geri kalmadım. İçimde gizlediğimi bilmediğim bir şiddet ihtiyacıyla, hırsla, endişeyle, o bazı isteklerde bulundu, ben bazı isteklerde bulundum. En sonunda o şaşkınlıktan eriyip yok oldu, ben de.

Bu mutlak yakınlığımızın anısı çoktan silinip gitmişçesine "Ne oldu?" diye sordum şaşkınlıkla.

"Bilmiyorum," dedi o, "ama iyi ki oldu."

Gülümsedim.

"Bütün erkekler gibisin, karına ihanet ettin."

Şaka yapmak istemiştim ama o beni ciddiye aldı ve lehçeyle yanıtladı:

"Ben kimseye ihanet etmedim. Benim karım henüz olmadı – şu ana kadar."

Gizemli bir açıklamaydı ama anladım. Benimle aynı düşüncede olduğunu söylemek için çabalıyordu ve bana kendince akmakta olan kronolojinin dışındaki bir zaman anlamını kendince iletmek istiyordu. Bizim şimdi yirmi yıl önceye ait olan bir günün küçük bir kırıntısını yaşamış olduğumuzu söylemek istiyordu. Onu öptüm, mırıldandım: Teşekkür ederim. Ve ona bu cinselliğin –benim ve onun için– acımasız gerekçelerini bilmezden gelmeyi seçtiği ve bunu aramızdaki hesabı kapama ihtiyacı olarak gördüğü için minnet duyduğumu söyledim.

Sonra telefon çaldı, gidip açtım, kızlar için bana ihtiyaç duyan Lila olabilirdi. Oysa arayan Nino idi.

"Neyse ki evdesin," dedi soluk soluğa, "hemen geliyorum."

"Hayır."

"Ne zaman peki?"

"Yarın."

"Açıklama yapmama izin ver, şart bu ve acil."

"Hayır."

"Neden?"

Ona söyledim ve kapadım.

79.

Nino'dan ayrılmam zor oldu, aylar aldı. Bir erkek için bu kadar ıstırap çektiğimi hatırlamıyordum, onu uzaklaştırmak da, kabul etmek de benim için bir işkenceydi. Lila'ya duygusal ve cinsel tekliflerde bulunduğunu kabul etmedi. Ona hakaretler savurdu, alay etti, ilişkimizi bozmak istemekle suçladı. Ama yalan söylüyordu. İlk günlerde hep yalan söyledi, hatta beni banyoda gördüğümün yorgunluğa ve kıskançlığa dayalı bir göz yanılması olduğuna ikna etmeyi bile denedi. Sonra pes etmeye başladı. Bazı ilişkilerini kabul etti ama bunları geçmiş tarihlere dayandırdı; aşikâr ve yakın olanları anlamsız olarak niteledi, o kadınlarla arasında yaşananları aşk değil arkadaşlık olarak niteledi. Bütün bir Noel, bütün bir kış boyunca kavga ettik. Ya, kendini suçlamak, kendini savunmak, bağışlanmayı *beklemek* becerisi karşısında bitkin düşerek susturuyordum onu ya da gerçek gibi görünen çaresizliği –çok zaman sarhoş geliyordu– karşısında yenik düşüyordum; namus, dürüstlük hatta onur adına arkadaşlarım diye nitelediği kadınları bir daha görmeyeceği ve listeyi bundan sonra

uzatmayacağı konusunda hiçbir zaman söz vermediği için onu kovuyordum.

O tema üzerine sık sık monolog halinde uzun konuşmalar yaptı ve bu olanın kendi kabahati olmadığı, doğanın, soyut maddenin, süngersi bedenlerin ve onların aşırı salgılanmasının, böbreklerinin özellikle sıcak oluşunun yani onun erkekliğinin coşkunluğunun sonucu olduğuna inandırmaya çalıştı. Okuduğum bütün kitapları toplasam –diye mırıldanıyordu samimi, hüzünlü ve gülünç derecede kendini beğenmiş vurgularla– üzerine öğrendiğim bütün dilleri, matematiği, bilimleri, edebiyatı koysam ve sana duyduğum bütün aşkı da ona eklesem –evet aşk ve sana duyduğum ihtiyaç, bir daha sana sahip olamama korkusu– inan bana, yalvarıyorum sana, inan bana elden gelen bir şey yok, yapamam, yapamam, o rastgele arzum, en aptal, en donuk arzum galebe çalıyor.

Bazen üzüyordu beni, daha çok sıkıyordu, genellikle alaycı bir tavırla karşılık veriyordum. O susuyordu, sinirli sinirli saçlarını karıştırıyordu, sonra yeniden başlıyordu. Bir sabah ona buz gibi bir sesle bu bitmek bilmeyen kadın gereksinmesinin arkasında belki kararsız bir heteroseksüellik yattığını, direnmek ve kendine tersini kanıtlamak için sürekli onay peşinde koştuğunu söyleyince alındı; beni günlerce canımdan bezdirerek Antonio ile sevişmemin onunla sevişmemden daha iyi olup olmadığını bilmek istedi. Artık bu içimi daraltan gevezeliklerinden bıktığım için evet diye bağırdım yüzüne. Ve onunla işkenceye dönen dalaşmalarımızın bir aşamasında arkadaşlarından bazıları benim yatağıma girmek istemiş, ben de bazen can sıkıntısından, bazen inattan bunları kabul etmiştim, ona değer verdiği bazı isimler sıraladım ve onu yaralamak için hepsinin ondan daha iyi olduğunu söyledim.

Ortadan kayboldu. Dede ve Elsa olmadan yapamayacağını, İmma'yı bütün çocuklarından daha fazla sevdiğini, bir daha onunla asla barışmaya yanaşmasam bile üç çocuğumun bakımı-

nı üstleneceğini söylemişti. Gerçekte bizi bir günden ötekine unuttuğu gibi, Tasso Caddesi'ndeki evin kirasını, elektrik, gaz, telefon faturalarını ödemeyi de kesti.

Aynı semtte daha ucuz bir ev aramam sonuç vermedi; üstelik daha küçük, daha kötü durumdaki evler daha fazla kira istiyorlardı. Sonra Lila bana kendi üst katındaki üç oda ve mutfağın boşaldığını söyledi. Kirası üç kuruştu. Pencerelerinden hem anayol hem avlu görünüyordu. Bunu bana tipik tavrıyla, bilgi verircesine söyledi: Sana sadece söylüyorum, canın ne istiyorsa öyle yap. Bunalımdaydım, korkmuştum. Son günlerde Elisa bir kavga sırasında bana bağırmıştı: Babam yapayalnız, git onunla otur, onunla tek başıma ilgilenmekten bıktım. Bunu elbette reddetmiştim, bu durumumda bir de babamla uğraşamazdım, zaten kızlarımın esiri olmuştum. İmma sürekli hastalanıyordu, Dede'nin soğuk algınlığı iyileştiği anda Elsa'nınki başlıyordu; Elsa yanında oturmazsam ödevlerini yapmıyordu, Dede sinirleniyor ve şöyle diyordu: O halde bana da yardım etmelisin. Bitkindim, sinirlerim laçka olmuştu. Dahası, içine düştüğüm bu büyük kargaşa ortasında, kendime o ana dek garanti etmiş olduğum etkin hayatın bir anını bile yaşayamıyordum. Davetleri, işbirliklerini, seyahatleri refüze ediyordum, yayınevi kitabı soracak korkusuyla telefona bakamıyordum. Beni sürekli dibe çeken bir anaforun içinde düşmüştüm ve mahalleye dönüş varsayımım dibe vurduğumun göstergesi olacaktı. Kızlarımla benim yeniden oraya, o zihniyete gömülmem, Lila'nın, Carmen'in, Alfonso'nun, herkesin tam da istedikleri gibi hayatıma müdahale etmeleri anlamına gelecekti. Hayır, hayır, diye yemin ettim kendime; Tribunali'ye, Duchesca'ya, Lavinaio'ya, Forcella'ya, depremin izlerini gösteren yapı iskeletlerinin ortasına giderdim ama mahalleye dönmezdim. Ben tam bu haldeyken yayınevinden editörüm aradı.

"Kitabın hangi bölümündesin?"

Bir an oldu, zihnimde çakan bir alev orayı gün gibi aydınlattı. Ne diyeceğimi ve ne yapmam gerektiğini bildim.

"Tam dün bitirdim."

"Sahi mi? Hemen bugün yolla."

"Yarın sabah postaneye gidiyorum."

"Teşekkürler. Kitap gelir gelmez okur, sonucu bildiririm."

"Acele etme."

Kapattım. Yatak odamdaki sandığa gittim, içinden yıllar önce ne Adele'nin, ne Lila'nın beğendiği metni çıkarttım; yeniden okumayı denemedim bile. Ertesi sabah kızları okula bıraktım, İmma ile zarfı postalamaya gittim. Bunun riskli bir davranış olduğunu biliyordum ama şanımı korumak için tek çarem buydu. Bir kitap teslim etmeye söz vermiştim ve işte etmiştim. Başarılı olamamış, gerçekten kötü bir roman mıydı? Ne yapayım, en fazla yayımlanmazdı. Ama ciddi çalışmıştım, kimseyi kandırmamıştım, çok yakında daha iyisini yazardım.

Postanedeki kuyruk bitmek bilmiyordu, sürekli sıraya riayet etmeyenlerle kavga etmek zorunda kalıyordum. İşte bu mücadelede yaşamakta olduğum felaket aşikâr oldu. *Neden buradayım, neden vaktimi bu şekilde harcıyorum. Kızlarım ve Napoli ömrümü yediler. Çalışmıyorum, yazmıyorum, her türlü disiplinimi yitirdim.* Benden beklenenin çok daha ötesinde bir hayat yaşama hakkı elde etmiştim ama işte sonu da böyle gelmişti. İçten içe köpürdüğümü hissettim, kendime ve özellikle de anneme karşı suçluydum. Ayrıca İmma bir süredir beni endişelendiriyordu, onu Tina ile karşılaştırdığım her sefer kızımın gelişiminin yavaş olduğu konusunda kaygılanıyordum. Lila'nın kızı, benimkinden üç hafta daha küçük olmasına karşın son derece canlıydı, sanki bir yaş daha büyük gibi duruyordu, benim kızımsa yavaş tepki veriyor, boş bakıyordu. Böyle olunca takıntılı biçimde onu kontrol

ediyordum, o anda uydurduğum denemelere tabi tutuyordum. Şöyle düşünüyordum: Eğer Nino sadece benim hayatımı mahvetmekle yetinmeyip bana bir de sorunlu bir kız verdiyse işte o zaman gerçekten korkunç olur. Gene de sokakta insanlar beni durdurup ne kadar tombul, ne kadar sarışın olduğunu söylüyorlardı. İşte şimdi postane kuyruğundaki kadınlar da kutluyorlardı; ne kadar da tombikti. Ama o gülümsemiyordu bile. Bir bey ona şekerleme sundu, İmma elini gönülsüzce uzattı, aldı, yere bıraktı. Ah, sürekli tedirgindim, her gün bir kaygıma bir yenisi ekleniyordu. Postaneden çıktığımda ve paket artık yola koyulduğunda onu durdurma fırsatım olmadığından irkildim ve kaynanamı hatırladım. Tanrım, ne yapmıştım ben. Yayınevinin metnimi Adele'ye de göstermemesi mümkün müydü? İlk ve ikinci kitabımın yayımlanmasını isteyen kişi o olduğu için, şimdi nezaketen olsun, bu metni ona yollayacaklardı. O da şöyle diyecekti: Greco sizi kandırıyor, bu yeni bir kitap değil, ben bunu yıllar önce okudum, berbat bir şey. Soğuk terler döktüm, kendimi çok güçsüz hissettim. Bir kusurumu örteyim derken yenisini yaratıyordum. Artık eylemlerimin zincirini mümkün olan sınırlar dahilinde bile kontrol altında tutmaktan acizdim.

80.

Tam da o günlerde, durumu daha da karmaşıklaştırmak üzere Nino yeniden ortaya çıktı. Geri almak için çok ısrar etmiş olsam da evin anahtarlarını teslim etmemişti; böyle olunca telefon etmeden, kapıyı çalmadan evin içinde beliriverdi. Ona gitmesini söyledim, ev benimdi, o ne kirasını ödüyor, ne İmma için tek kuruş veriyordu. Ayrılığımızın yarattığı keder yüzünden bunları unuttuğuna yemin etti. Bana samimi göründü, cin çarpmışa

benziyordu, çok zayıflamıştı. İstemeden de olsa gülünç görünen bir ciddiyetle bana önümüzdeki aydan itibaren ödemeye başlayacağına söz verdi, İmma'ya duyduğu sevgisini dokunaklı bir dille ifade etti. Sonra görünürde iyi niyetle, Antonio ile buluşmamızı didiklemeye başladı; önce genel, sonra cinsel anlamda nasıl bir araya geldiğimizi sordu. Antonio'dan kendi arkadaşlarına atladı. Bana şu ya da bu kişiye karşı gerçek bir çekim duyduğum için değil ama inat yüzünden yenik düştüğümü (*yenik düşmek ona doğru fiil gibi görünüyordu*) kabul ettirmek istiyordu. Sırtımı, dizimi, yanağımı okşamaya başladığı zaman telaşa kapıldım. Kısa süre içinde –gözlerinde ve sözlerinde– onu çaresizliğe düşürenin benim aşkımı yitirmiş olmanın değil, benim başka erkeklerle yatmış, bundan sonra da başkalarıyla yatacak ve onları kendisine yeğleyecek olmam olduğunu gördüm. O sabah sadece yatağıma girmek için gelmişti eve. Tek arzumun, son sevgilileri gözden düşürüp, sadece onun içime girmesi olmasını istiyordu. Sözü özü, önceliği yeniden ona vermemi istiyordu; sonra bir kez daha ortadan kayboluverecekti. Anahtarları geri almayı başardım ve onu kovdum. İşte o zaman şaşkınlıkla onun için artık hiçbir şey hissetmediğimi fark ettim. Onu sevmiş olduğum o çok uzun süre o sabah kesin olarak eriyip gitti.

Ertesi günden itibaren bir iş edinebilmek, en azından orta okullarda yedek öğretmenlik alabilmek için ne yapmam gerektiğini araştırmaya başladım. Bunun kolay olmayacağını ve en azından yeni öğretim yılını beklemem gerektiğini anladım. Yayıneviyle ilişkimin bozulacağına kesin gözüyle baktığım için hayalimde yazar kimliğimin amansız biçimde çöküşünü görür gibi oluyordum ve korkuyordum. Kızlar doğduklarından beri rahat bir hayata alışmışlardı, ben de –Pietro ile evlendiğim günden itibaren– kendimi kitaplardan, dergilerden, gazetelerden, plaklardan, sinemadan, tiyatrodan uzakta düşünemiyordum.

Hemen geçici işler bulmalıydım, bölgenin dükkânlarına özel ders verdiğimi bildiren duyurular astım.

Sonra bir haziran sabahı yayınevinin yöneticisi aradı. Metni almıştı, okumuştu.

"Bu kadar çabuk mu?" dedim yapmacık bir umursamazlıkla.

"Evet. Ve bu senden asla beklemeyeceğim bir kitap ama işte şaşırtıcı bir şekilde yazmışsın."

"Kötü olduğunu mu söylemek istiyorsun?"

"İlk satırdan son satıra kadar tam bir anlatı keyfi."

Kalbim göğsümün içinde çıldırmıştı.

"İyi mi, değil mi?"

"Olağanüstü."

81.

Gururlandım. Bir iki saniye içinde kendime duyduğum güveni yeniden kazanmakla kalmayıp pek rahatladım, yapıtımdan çocuksu bir heyecanla söz etmeye başladım, fazla sık güldüm, daha ayrıntılı onaylamalar almak için muhatabımın sözlerini sık sık kestim. Sayfalarımı bir tür özyaşamöyküsü, yoksul ve şiddet dolu Napoli'de edinmiş olduğum deneyimlerin roman formatında yazımı olarak okuduğunu anladım. Benim kendi kentime dönüşümün olumsuz etkileri olacağından korktuğunu ama şimdi bu dönüşün bana yaradığını kabul etmek zorunda kaldığını söyledi. Kitabın yıllar önce Floransa'da yazılmış olduğunu söylemedim. Sert bir roman, diye vurguladı, gerçekten ileri bir adım. Sonra düzenlemeyle ilgili konulara geçti. Kitabın çıkışını 1983 ilkbaharına ertelemek istediğini çünkü bizzat kendisinin özenli bir okumadan geçireceğini ve sonra iyi bir tanıtım yapılması gerektiğini söyledi. Sözlerini alaycı bir ifadeyle sonlandırdı:

"Eski kayınvalidenle konuştum, bana bu kitaptan birkaç satır okuduğunu ve hoşlanmadığını söyledi; olasılıkla ya onun zevki eskidi ya da kişisel sorunlarınız yüzünden tarafsız davranamadı."

Hemen çok zaman önce kitabın ilk müsveddesini Adele'ye okuttuğumu kabul ettim. Şöyle dedi: Belli ki Napoli havası senin yeteneğini kesinlikle şaha kaldırmış. Telefonu kapadığında kendimi müthiş rahatlamış hissettim. Değiştim, kızlarıma karşı çok sevgi dolu davranmaya başladım. Yayınevi avansın geri kalanını ödedi, ekonomik durumum biraz düzeldi. Ansızın şehre ve özellikle mahalleye hayatımın önemli bir parçası olarak bakmaya başladım; ardımda bırakma düşüncesi bir yana, başarımda en önemli rolü oynadığını hissettim. Ani bir sıçrama yaşadım, güvensizlikten kendime ait neşeli bir hale geçtim. Bir uçurum olarak gördüğüm bu yer sadece edebî bir soyluluk kazanmakla kalmadı, bana kültürel ve siyasi alanda kararlı bir seçim olarak göründü. Yayınevi yöneticisi yetkili sözleriyle bunu onaylamıştı: Senin için hareket noktana geri dönmek bir adım daha ileri gitmeni sağlamış. Elbette ona kitabımın Floransa'da yazıldığını, Napoli'ye dönüşün metne bir etkisinin olmadığını ağzımdan kaçırmadım. Ama anlatılan malzeme, kahramanların insanî hacmi mahalleden kaynaklanıyordu ve dönüşüm noktası oradaydı. Adele bunu anlayacak duyarlılığa sahip değildi, bu nedenle görememişti. Airota ailesinden kimse görememişti. Özde, beni ötekilerden ayırt etmeden listesindeki kadınlardan biri olarak sayan Nino da görememişti. Ve –benim için hepsinden anlamlı olanı– Lila da kaçırmıştı. Kitabımı beğenmemişti, çok katı davranmıştı, olumsuz yargısıyla beni yaralamak zorunda kaldığı zaman hayatının ender ağlamalarından birini yaşamıştı. Ama şimdi istemiyordum, hatta yanılmış olmasından ötürü sevinç duyuyordum. Çocukluğumdan beri ona abartılı bir ağırlık vermiştim ve şimdi kendimi rahatlamış hissediyordum. Nihayet gün gibi ortada olan şuydu

ki, o olmayan beni ve tam tersini gördüm. Artık onun otoritesine ihtiyacım yoktu, ben kendiminkine sahiptim. Kendimi güçlü hissettim, köklerimin kurbanı değildim, köklerimin efendisi olabilir, onlara şekil verebilir ve kendim, Lila, herkes için öcünü alabilirdim. Önceleri beni aşağıya çeken şimdi daha yükselebilmek için malzeme oluşturuyordu. 1982 yılının bir Temmuz sabahında ona telefon ettim ve şöyle dedim:

"Tamam, senin üst katındaki daireyi tutuyorum, mahalleye dönüyorum."

82.

Yaz ortasında ev değiştirdim, taşınmayla Antonio ilgilendi. Güçlü kuvvetli bir iki adamını harekete geçirdi; onlar Tasso Caddesi'ndeki evi boşalttılar, her şeyi mahalledeki eve taşıyıp yerleştirdiler. Yeni ev karanlıktı, yeniden boyamam da odaları canlandırmaya yetmemişti. Ama Napoli'ye döndüğümden beri düşündüklerimin tersine bu durum beni rahatsız etmedi, tam tersi oldu; evlerin pencerelerinden zar zor girebilen tozlu ışık bende dokunaklı çocukluk anılarını canlandırdı. Dede ve Elsa uzun uzun itiraz ettiler. Onlar Floransa'da, Cenova'da, Tasso Caddesi'nin parıltısında büyümüşlerdi; yer karoları birbirinden ayrılan zeminden, küçük ve karanlık banyodan, yolun gürültüsünden ilk anda nefret ettiler. Oraya razı olmalarının tek nedeni, artık keyfini sürecekleri avantajların pek çok olmasıydı: Lina Teyze'yi her gün göreceklerdi, okul bir iki adım ötede olduğundan daha geç uyanacak ve kendi başlarına gidebileceklerdi, sokakta ve bahçede oynayabileceklerdi.

Yeniden mahalleyi sahiplenme takıntısına kapıldım. Elsa'yı kendi ilkokuluma, Dede'yi ortaokuluma yazdırdım. Beni hatır-

layan genç yaşlı herkesle yeniden bağlantı kurdum. Bu seçimimi Carmen ve ailesiyle, Alfonso ile, Ada ile Pinuccia ile kutladım. Elbette Pietro konusunda tereddütlerim vardı, benim bu seçimimden hoşnut değildi ve sonunda bunu dile getirdi de. Telefonda bana şöyle dedi:

"Kızlarımızı hangi kritere dayanarak daha önce kaçtığın bir yerde büyütmeye karar verdin?"

"Onları burada büyütmeyeceğim."

"Ama orada ev tuttun, daha başka türlüsünü hak ettiklerini düşünmeden okula yazdırdın."

"Bitirmem gereken bir kitabım var ve bunu ancak burada iyi yapabilirim."

"Ben yanıma alabilirdim onları."

"İmma'yı da alır mıydın? Üçü de benim kızım ve üçüncünün de ablalarından ayrılmasını istemiyorum."

Yatıştı. Nino'dan ayrıldığım için memnundu, bu taşınma konusunu da kısa sürede bağışladı. İşinin arkasında dur, dedi, sana güveniyorum, ne yaptığını bilirsin sen. Doğru olmasını diledim kendime. Anayoldan toz kaldırarak geçen kamyonlara bakıyordum. Şırıngalarla dolu olan parklarda geziniyordum. İhmal edilmiş, boş kiliseye giriyordum. Kapalı duran kilise sineması, terk edilmiş inler gibi duran parti örgütleri önünde hüzünleniyordum. Özellikle akşamları evlerden gelen erkek, kadın, çocuk bağırışlarını duyuyordum. Aileler arasındaki düşmanlıklar, komşular arasındaki geçimsizlikler, kolayca patlayan kavgalar, çocuk çeteleri arasındaki savaşlar beni ürkütüyordu. Eczaneye gittiğimde Gino'yu hatırlıyordum, vurulduğu yeri görünce nefret duygularına kapılıyordum, çevresinden sakınarak dolaşıyordum, hâlâ eski ve koyu renk ahşap tezgâhın ardında, daha öne eğik olarak ama gene beyaz gömlekleri ve nazik halleriyle çalışan anne ve babasına acıyarak hitap ediyordum. Küçük-

ken bütün bunları yaşadım, diye düşünüyordum, bakalım şimdi idare edebilecek miyim?

Taşınmadan bir süre sonra Lila bana, "Nasıl oldu da karar verdin?" diye sordu. Belki sevgi dolu bir yanıt ya da onun önerdiği seçimin ne kadar doğru olduğunu kabul etmemi bekliyordu; sen burada kalmakla iyi yapmışsın, dünyayı dolaşmanın bir anlamı yokmuş, şimdi anladım gibi cümleler bekliyordu. Oysa ben onu şöyle yanıtladım:

"Bir deney."

"Ne deneyi?"

Onun ofisindeydik, Tina çevresinde dolaşıyordu, İmma kendi havasındaydı. Şöyle dedim:

"Yeniden oluşum deneyi. Sen bütün hayatını burada kurmayı başardın, ben bunu yapamadım: Dört bir yana dağılmış parçacıklarmışım gibi hissediyorum kendimi."

Onaylamayan bir havaya büründü.

"Boş ver bu deneyleri Lenú, yoksa hayal kırıklığına uğrarsın ve yeniden gidersin. Ben de paramparçayım. Babamın kunduracı dükkânıyla bu ofisin arası sadece birkaç metre ama sanki biri kuzey kutbunda, biri güney kutbunda."

Sahte bir neşeyle şöyle dedim:

"Cesaretimi kırma. Ben, işim gereği bir olayı bir başkasına sözlerle ulamak zorundayım ve sonunda her şey öyle olmasa bile tutarlıymış gibi durmalı."

"İyi de tutarlılık yoksa, numara yapmanın gereği ne?"

"Düzen sağlamak için. Sana okuman için verdiğim ve beğenmediğin romanı hatırlıyor musun? Orada Napoli hakkında bildiklerimi sonradan Pisa'da, Floransa'da, Milano'da öğrendiklerimle bağdaştırmak istemiştim. Şimdi o kitabı yayınevine verdim ve beğendiler. Yayımlayacaklar."

Gözlerini kıstı. Usulca şöyle dedi:

"Hiçbir şey anlamadığımı söylemiştim."

Onu yaraladığımı hissettim. Sanki yüzüne vurmuştum: Sen ayakkabı hikâyenle bilgisayar hikâyeni bir araya getiremiyorsan, bu onun yapılamayacağı anlamına gelmez, sadece senin bunu yapmaya yetecek donanıma sahip olmadığın anlamına gelir. Hemen şunu ekledim: Kitabı kimse almazsa sen haklı çıkacaksın. Sonra ona biraz karışık olarak kendi metnimde bulduğum kusurları, tutmak ya da yayımlamadan önce çıkarmak istediğim noktaları sıraladım. Ama o, konuyu hemen değiştirdi, sanki yükseklik kazanmak istercesine konuyu bilgisayarlara getirdi ve bunu sanki şunu vurgulamak için yaptı: Senin kendi konun var, benim kendi konum. Kızlara dönüp seslendi: Enzo'nun yeni satın aldığı makineyi görmek ister misiniz?

Bizi başka bir odaya götürdü. Dede ve Elsa'ya açıklama yaptı: Bu makinenin adı kişisel bilgisayar, acayip pahalı ama bununla harika şeyler yapılabiliyor; bakın nasıl çalıştığını göstereyim size. Bir tabureye oturdu ve önce Tina'yı kucağına oturttu, sonra sabırla her bir unsuru Dede'ye, Elsa'ya, miniğe ama asla bana bakmayarak anlattı.

Bütün süre boyunca Tina'yı inceledim. Annesiyle konuşuyordu, bazı şeyleri işaret ederek, bu nedir diye soruyordu. Annesi ona yüz vermezse bluzunun eteğini çekiştiriyor, ısrar ediyordu: Anne bu ne? Lila büyük insanmış gibi açıklama yapıyordu ona. İmma bu sırada odada dolaşıyor, tekerlekli bir arabayı peşi sıra çekiyor, arada sırada ne yapacağını bilemeden yere oturuyordu. Gel İmma dedim defalarca, bak ne anlatıyor Lina Teyzen.

Kızımda Lila'nın kızında olan hasletler yoktu. Bir iki günden beri onun gelişim konusunda gecikme gösterdiğine ilişkin kaygım yok olmuştu. Onu başarılı bir çocuk doktoruna götürmüştüm, kızımda hiçbir türlü gerilik görmemişti, şimdi daha sakindim. Gene de İmma'yı Tina ile karşılaştırmak bende hafif bir

rahatsızlık yaratıyordu. Tina ne kadar hareketliydi: Ona bakmak, söylediklerini dinlemek insana neşe veriyordu. Lila bilgisayarı anlattığı sürece –artık bu kelimeyi kullanmaya başlamıştık– ana kızı hayranlıkla izledim. O anda kendimi mutlu hissediyordum, kendimden memnundum ve bu nedenle çok net olarak arkadaşımı da olduğu gibi, nitelikleri ve kusurlarıyla sevdiğimi, her şeyiyle hatta ve dünyaya getirmiş olduğu şu minikle sevdiğimi hissettim. Minik kız merak doluydu, her şeyi bir anda öğreniyordu, geniş bir sözcük dağarcığı ve şaşırtıcı el becerisi vardı. Kendi kendime şöyle dedim: Enzo'ya pek benzer tarafı yok, aynı Lila, bak nasıl kocaman açıyor gözlerini, bak nasıl kısıyor, bak nasıl kulaklarının girintisi yok. Tina'nın kendi kızımdan daha çok ilgimi çektiğini kabullenmeye cesaret edemiyordum ama bu uzmanlık gösterisi sona erdiğinde ben de bilgisayara karşı büyük bir heyecan duymuştum, İmma'nın kıskanacağını bile bile küçük kızı övgülere boğdum, (*aferin sana, ne kadar güzelsin, ne kadar güzel konuşuyorsun, neler de öğreniyorsun*) ve özellikle de kitabımın yayınını ilan ederken kırdığım kalbini almak için Lila'yı pek çok övdüm, sonunda benim üç kızımı, onun kızını bekleyen gelecekle ilgili iyimser bir tablo çizdim. Eğitim alacaklar, dedim, dünyayı gezecekler, kim bilir kim olacaklar. Ama Lila Tina'yı öpücüklere boğduktan sonra –*evet, çok akıllı*– sert bir yanıt verdi: Gennaro da akıllıydı, iyi konuşurdu, okurdu, okulda çok başarılıydı ama bak sonunda ne oldu.

83.

Lila'nın Gennaro hakkında olumsuz konuştuğu bir başka akşam, Dede cesaretini topladı ve onu savundu. Yüzü kızarsa da şöyle dedi: O çok akıllı. Lila ona ilgiyle baktı, gülümsedi,

yanıtladı: Çok naziksin, ben onun annesiyim ve bu söylediğin beni çok sevindirdi.

Dede o andan başlayarak her fırsatta Gennaro'yu savunmaya yetkili saydı kendini; Lila ona çok kızdığı zaman bile bunu yapıyordu. Gennaro artık on sekiz yaşında bir gençti, babasının gençliğini andıran güzel bir yüzü vardı ama fiziksel olarak daha tıknaz ve huy olarak daha hırçındı. Artık on iki yaşında olan Dede'yi hiç umursamıyordu, aklı başka yerdeydi. Ama kızım onu yeryüzünde boy göstermiş en şahane insan örneği olarak görmekten vazgeçmedi ve elinden gelen her an ona övgüler dizdi. Lila bazen keyifsiz oluyor, ona yanıt vermiyordu. Ama başka zamanlarda gülüyor ve şöyle diyordu: Yok canım, haydudun teki o; asıl siz kendinize bakın, üç kardeş ne kadar akıllısınız, annenizden daha iyi olacaksınız. Dede her ne kadar bu komplimana sevinse de (kendini benden daha ileride görmek onu mutlu ediyordu), hemen Gennaro'yu yüceltmek adına kendini küçümsüyordu.

Ona hayrandı. Onun atölyeden dönüşünü yakalayabilmek için sık sık pencerenin önüne oturuyordu ve görür görmez sesleniyordu: Merhaba Rino. Eğer delikanlı da ona merhaba derse (genellikle demiyordu) kızım evin dışına koşuyor, onun merdivenleri çıkışını seyrediyor ve şöyle şeyler söylüyordu: Yorgun musun, eline ne oldu, o tulumla terlemiyor musun?.. Oğlanın iki kelime etmesi onu sakinleştirmeye yetiyordu. Bazen normalin üstünde dikkatini çekmeyi başarırsa teması uzatmak için İmma'yı yakalıyor ve şöyle diyordu: Ben kardeşimi Lina Teyze'ye indiriyorum, Tina ile oynasınlar biraz. Ben izin vermediğimi söyleyene kadar evin dışına uçmuş oluyordu.

Küçüklüğümüzde bile Lila ile beni ayıran mesafe bu kadar az olmamıştı. Benim zeminim onun tavanıydı. Aşağı inen iki merdiven beni onun evine ulaştırıyordu, iki merdiven çıkınca evimdeydim. Sabahları, akşamları, seslerini işitiyordum; konuş-

malarının içeriği seçilemeyen tınısı, Tina'nın çıngır çıngır sesi ve Lila'nın kendi de onunla aynı tonu çıkarıyormuş gibi yansıyan yanıtları, aslında suskun biri olan Enzo'nun kalın sesiyle kızıyla pek sık konuşması ve ona şarkılar söylemesi yankılanıyordu. Lila'ya da benim varlığıma ilişkin belirtilerin ulaştığını varsayıyordum. O işteyken, büyük kızlarım okuldayken, evde sadece İmma ve sık sık bana gelen ve hatta yatıya kalan Tina varken alt katın boşluğunu hissediyordum, dönen Lila ve Enzo'nun ayak seslerini işitmeyi bekliyordum.

Olaylar kısa sürede doğru bir yöne doğru akmaya başladı. Dede ve Elsa İmma ile çok ilgileniyorlardı, onu yanlarına alıp bahçeye ya da Lila'ya iniyorlardı. Eğer bir yere gitmem gerekirse Lila üçüne de bakıyordu. Uzun yıllardan beri bu kadar kendime ait zamanım olmamıştı. Okuyordum, kitabımı gözden geçiriyordum, Nino ve onu yitirme endişesi olmadan kendi keyfime bakıyordum. Pietro ile ilişkim de düzeldi. Sık sık kızlarını görmek için Napoli'ye geldi, bizim evin yoksul griliğine, özellikle Elsa'nın Napoliten aksanına kesin olarak alıştı; sıklıkla bizim evde yatıya kaldı. Bu gibi durumlarda Enzo'ya karşı nazik davrandı, Lila ile sohbet etti. Pietro her ne kadar geçmişte Lila hakkında olumsuz yargılar geliştirmiş olsa da, şimdi onun arkadaşlığı ile hoşça zaman geçirdiğini fark ediyordum. Lila'ya gelince, o da Pietro gider gitmez genellikle pek kimseye bahşetmediği bir heyecanla bana eski kocamdan söz etmeye başlıyordu. Ne çok kitap incelemiş olmalı, diyordu ciddiyetle, elli bin, yüz bin? Sanıyorum eski eşimde onun çocukluk hayallerini süsleyen, iş için değil, bilgi için okuyan ve yazan bir insanın bedenlenmiş halini görüyordu.

Bir akşam "Sen çok başarılısın," dedi bana, "ama onun öyle bir konuşma tarzı var ki gerçekten çok hoşuma gidiyor: yazıyı sesine işliyor ama matbu kitap gibi de konuşmuyor."

"Ben öyle mi konuşuyorum?" diye sordum şakayla.

"Biraz."

"Hâlâ mı?"

"Evet."

"Eğer öyle konuşmayı öğrenmiş olmasaydım beni buranın dışında kimse ciddiye almazdı."

"O senin gibi ama daha doğal. Gennaro küçükken –henüz Pietro'yu tanımamış olsam da–, büyüyünce olmasını istediğim insan tipi aynen oydu.

Bana sık sık oğlundan söz ediyordu. Ona daha fazlasını vermesi gerektiğini, buna zaman, sebat, beceri bulamadığını söylüyordu. Ona önce öğretebildiği o bir tutam bilgiyi verdiğini ama sonra güvenini yitirip ucunu bıraktığını anlatıyordu. Bir akşam oğlundan bahsederken doğrudan kızına atladı. Büyüdükçe Tina'nın da bozulmasından ürküyordu. Ben ona kızı çok övdüm, bunu içtenlikle yaptım ve o bana ciddiyetle şöyle dedi:

"Şimdi burada olduğuna göre bana onu da senin kızların gibi yetiştirme konusunda yardımcı olman gerekiyor. Enzo da bunu istiyor, sana söylememi o istedi."

"Tamam."

"Sen bana yardım et, ben de sana edeyim. Okul yetmiyor, Oliviero öğretmeni hatırlıyorsun, bana yetmemişti."

"Onlar başka zamanlardı."

"Bilmiyorum. Gennaro'ya mümkün olan her şeyi verdim ama olmadı işte."

"Kabahat mahallenin."

Ciddiyetle yüzüme baktı ve şöyle dedi:

"Buna pek inanmıyorum ama madem ki sen burada bizimle olmaya karar verdin, seninle mahalleyi değiştirelim."

84.

İlişkiler birkaç ayda gayet sıkılaştı. Birlikte alışverişe çıkma alışkanlığı edindik ve pazar günlerini anayolun her zamanki tezgâhları arasında geçirmektense Enzo ile birlikte şehir merkezine gitmeye, kızlarımızı temiz hava almaya ve güneşlenmeye götürmeye başladık. Caracciolo Caddesi boyunca ya da Belediye Tesisleri'nde geziniyorduk. Enzo Tina'yı omzunda taşıyordu, onu çok, hatta fazla şımartıyordu. Ama benim kızlarımı da asla ihmal etmiyor, onlara balon, tatlı alıyor, onlarla oynuyordu. Ben ve Lila özellikle arkada kalıyorduk. Her şeyden söz ediyorduk ama genç kızlığımızdaki gibi değildi, o günler bir daha geri gelmeyecekti. O bana televizyonda duyduğu konular hakkında sorular soruyordu, ben de içimden geldiği gibi yanıtlar veriyordum. Ona ne bileyim, postmodernizmden, yayıncılık dünyasının sorunlarından, feminizm hakkındaki yeni haberlerden, aklımdan geçen her şeyden söz ediyordum. Lila beni dikkatle dinliyordu, gözlerinde belli belirsiz bir alaycı ifade oluyordu, sadece soru sormak için müdahale ediyordu ama asla kendi görüşünü söylemiyordu. Konuşmak hoşuma gidiyordu. Hayranlığında alaycılık hissetsem de, şöyle sözleri hoşuma gidiyordu: Ne çok şey biliyorsun, ne çok şey düşünebiliyorsun. Ona kendi görüşünü söylemesi için baskı yaptığımda çekiniyordu, mırıldanıyordu: Hayır, aptallık etmemi isteme benden, sen konuş. Sık sık onları tanıyor muyum diye ünlü isimleri soruyordu ve tanımadığımı söyleyince bozuluyordu. Ayrıca ilişkide bulunduğum ünlü isimlerden sıradan insanlarmış gibi söz ettiğimde de bozuluyordu.

"Demek ki," diye özetledi bir sabah durumu, "bu insanlar göründükleri gibi değil."

"Tam tersine, işlerinde son derece başarılılar. Ama onun dışında hırslılar, can yakmaktan zevk alıyorlar, güçlüden yana

oluyorlar ve güçsüz olanı çileden çıkarıyorlar, öteki çetelerle mücadele etmek için çeteler oluşturuyorlar, kadınlara süs köpeği muamelesi yapıyorlar, mümkün olduğu anda açık saçık sözler ediyorlar ve bizim buradaki otobüslerde yapıldığı üzere elleriyle sana dokunuyorlar."

"Abartıyor musun?"

"Hayır, düşünce üretmek için aziz olmaya gerek yok. Gene de gerçek entelektüel azdır. Kültürlü insan kitlesi ömür boyu miskin miskin başkalarının düşüncelerini yorumlar. Enerjilerini mümkün olan her hasıma karşı sadizm alıştırması olarak kullanırlar."

"Peki sen neden onlarla birlikte oluyorsun?"

Yanıtladım: Onlarla olmuyorum ki, buradayım. Onun, benim üst sınıfın dünyasının bir parçası ama gene de farklı olduğumu bilmesini istiyordum. Zaten kendisi de beni o yöne doğru itiyordu. Meslektaşlarım hakkında alaycılık yaptığımda eğleniyordu ama gene de meslektaşlarım olarak kalmalarını istiyordu. Bazen insanlara olayların gidişatını, nasıl düşünmek gerektiğini öğreten biri olmam konusunda ısrar ettiği izlenimine kapılıyordum. Mahalleye yerleşme kararım ona göre ancak kitap yazanlar, gazete ve dergilere katkıda bulunanlar, arada sırada televizyonda görünenler arasında yerimi korumam koşuluyla anlamlıydı. Benim arkadaşı, komşusu olmamı o aurayı yansıtmam koşuluyla istiyordu. Ben de söz dinliyordum. Onun onayı bana güven veriyordu. Şimdi Belediye Tesisleri'nde onunla, kızlarımızla beraberdim ama kesinlikle farklıydım, geniş soluğu olan bir hayatım vardı. Onunla karşılaştırınca büyük deneyim sahibi bir kadın olduğumu hissetmek gönlümü okşuyordu; onun da benim olduğum halimden hoşnut olduğunu hissediyordum. Ona Fransa'yı, Almanya'yı, Avusturya'yı, Amerika Birleşik Devletleri'ni anlatıyordum, şurada burada katıldığım kongreleri, yakın zamanda, Nino'dan sonra karşıma çıkan erkekleri konu ediyordum. Her bir sözüme,

yarım gülümsemesiyle ama asla kendi fikrini söylemeden dikkatini veriyordu. Gelip geçici ilişkilerim hakkında konuşurken bile bana içini dökme gereksinimi duymuyordu.

"Enzo ile mutlu musun?" diye sordum bir sabah.

"Yeterince."

"Başkalarına ilgi duymuyor musun?"

"Hayır."

"Onu çok mu seviyorsun?"

"Yeterince."

Ağzından laf almanın mümkünü yoktu, cinsellikten, çoğunlukla da açık seçik konuşan ben oluyordum. Benim gevezeliklerim, onun sessizlikleri... Gene de bu gezintiler sırasında hangi konuyla yüzleşirsek yüzleşelim onun bedeninden yayılan bir şeyler beni cezbediyor, her zaman olduğu üzere beynimi uyarıyor, düşünmeme yardımcı oluyordu.

Belki de bu nedenle sürekli arıyordum onu. İyi hissettiren bir enerji yayıyordu, amacı güçlendiriyor, düşünmeden çözüm öneriyordu. Bu sadece bana yansıttığı bir güç değildi. Bazen kızlarla beni akşam yemeğine davet ediyordu, daha çok ben onu Enzo ve elbette Tina ile davet ediyordum. Gennaro olmuyordu, onunla yapacak bir şey yoktu, genellikle dışarıda kalıyor ve gecenin ilerleyen saatlerinde dönüyordu. Enzo –bunu çok çabuk fark ettim– oğlan için meraklanıyordu, Lila ise şöyle diyordu: Büyüdü artık, canı ne istiyorsa onu yapsın. Ama sevgilisinin gerginliğini yatıştırmak için böyle konuştuğunu hissediyordum. Ses tonu da bizim konuşmalarımızdakinden farklı olmuyordu. Enzo başıyla onaylıyordu, Lila'dan ona güçlendirici bir sıvıyı andıran bir şey akıyordu sanki.

Mahalle sokaklarında da farklı olmuyordu. Onunla alışverişe çıktığım zaman beni sürekli şaşırtıyordu, bir otorite haline gelmişti. Sürekli durduruluyordu; onu saygılı bir samimiyetle bir

kenara çekiyorlar, kulağına bir şeyler söylüyorlardı ve o, tepki vermeden dinliyordu. Yeni işinde kazandığı servet yüzünden mi ona böyle davranıyorlardı? Neden her şeyi yapabilecek biri izlenimini veriyordu? Her zaman yaymış olduğu o enerji, şimdi kırk yaşına yaklaştığında ona büyüleyen ve korkutan bir büyücü havası mı veriyordu? Bilmiyorum. Elbette benden çok onun ilgi çekiyor olması beni etkiliyordu. Ünlü bir yazardım, yayınevim gazetelerin yeni kitabım hakkında değişik yazılar yazması için şimdiden çaba gösteriyordu: *La Repubblica* gazetesinde oldukça büyük bir fotoğrafım yayımlanmış ve yakında çıkacak kitabımın tanıtımı yapılmıştı; bu meyanda yazının bir yerinde şöyle deniyordu: *Elena Greco'nun şimdiye dek bir bilinmez olan Napoli'de geçen, kan kırmızısı rengindeki romanı heyecanla bekleniyor.* Gene de ben onun yanındayken, burada, doğduğumuz mahallede, ben sadece bir süstüm, yani Lila'nın marifetlerinin tanığıydım. Bizi doğduğumuz günden beri tanıyanlar benim gibi seçkin bir kişinin mahalle sokaklarında olmasını ona, onun çekim gücüne bağlıyorlardı.

85.

Sanırım gazetelerde ünlü ve zenginmişim gibi gösterilen benim neden böyle sefil bir apartman dairesine, giderek dökülen bir mahalleye yerleştiğimi merak edenler çoktu. Belki de bunu anlamayanların başında kızlarım geliyordu. Bir gün Dede okul dönüşü şöyle dedi:

"İhtiyarın biri apartman girişine çiş yapıyordu."

Elsa da bir başka gün korku içinde girdi eve:

"Bugün parkta birini bıçakladılar."

İşte bu gibi durumlarda korkuyordum, uzun süredir mahalle dışında yaşamış olan yanım öfkeleniyordu, kızlarım adına en-

dişeleniyordu, yeter diyordu. Dede ve Elsa evdeyken güzel bir İtalyancayla konuşuyorlardı ama bazen onları pencereden ya da merdivenleri çıkarken işitiyordum ve özellikle Elsa'nın gayet saldırgan, hatta edepsiz bir lehçeyle konuştuğunu fark ediyordum. Onu azarlıyordum, pişman olmuş gibi yapıyordu. Biliyordum ki terbiyesizliğin ve başka ayartıların çekiciliğine direnmek büyük bir özdisiplin istiyordu. Ben edebiyat yapmaya uğraşırken onların kayıp haline gelmeleri mümkün müydü? Burada yaşamaya bir zaman sınırı koyduğumu anımsayarak kendimi yatıştırıyordum: Kitabımın yayımlanmasından sonra Napoli'yi kesin olarak terk edecektim. Kendime defalarca bunu söylüyordum: Sadece romanıma son halini vermek için ihtiyacım vardı.

Kitabım, hiç kuşkusuz, mahalleden gelen her şeyle besleniyordu. Ama işimin böylesine iyi ilerlemesinin nedeni, bu çevrede kalmış olan Lila'yı dikkatle gözlememdi. Onun sesi, bakışları, el hareketleri, kötülüğü ve cömertliği, lehçesi bütünüyle doğduğumuz yerle bağlantılıydı. Hatta egzotik adına karşın Basic Sight (*insanlar onun ofisini bassisìt diye telaffuz ediyorlardı*) bile uzaydan düşmüş bir meteor olarak değil de sefaletin, şiddettin, çöküşün beklenmedik ürünü olarak yorumlanıyordu. Bu nedenle romanıma gerçekçilik katmak için ondan alıntı yapmam bana mutlaka gerekli bir şey olarak görünüyordu. Sonra sonsuza dek uzaklaşacaktım buradan, Milano'ya taşınmayı düşünüyordum.

Ofisinde bir süre zaman geçirince onun nasıl bir fonda çalıştığını fark ediyordum. Artık uyuşturucuya yenik düştüğü açıkça belli olan ağabeyine bakıyordum. Her gün daha acımasızlaşan, elinden Stefano'yu aldığı için Marisa'nın azılı düşmanı haline gelen Ada'ya bakıyordum. Kim bilir ne zaman ve kim bilir nerede yediği dayaklar yüzünden ya dudağı patlak, ya gözü morarmış olan Alfonso'ya bakıyordum – yüzünde, hallerinde erkek ve dişi sürekli sınırları aşıyordu ve bu hal beni gün oluyor

tiksindiriyor, gün oluyor duygulandırıyor ama her zaman telaşlandırıyordu. Mavi benzinci tulumuyla, Lila'yı bir kenara çeken ve onu bir kâhin gibi sorgulayan Carmen'e bakıyordum. Onun çevresinde kesik cümlelerle dönenen ya da nezaket ziyareti görünümü altında güzeller güzeli Alman karısını ve çocuklarını ofise getirdiğinde edepli bir suskunluk içinde duran Antonio'ya bakıyordum. Bu arada ardı arkası kesilmeyen söylentiler yakalıyordum. Stefano Carracci şarküteriyi kapamak üzereymiş, tek kuruşu kalmamış, paraya ihtiyacı varmış. Şu şahsa haciz koyan Pasquale Peluso'dur, o değilse de mutlaka onun ilgisi vardır. Afragola'da konumlanan gömlek fabrikasındaki yangın sigortadan para alabilmek için çıkartılmış. Dikkatli ol Dede, çocuklara içinde uyuşturucu olan şekerlemeler veriyorlarmış. Okulun etrafında oğlan çocukları kaçıran bir kulampara varmış. Solara kardeşler yeni mahallede gece kulübü açıyorlarmış, kadın ve uyuşturucu satacaklarmış, müzik o kadar yüksek olacakmış ki kimse uyuyamayacakmış. Anayoldan geceleri geçen devasa kamyonlar bizi atom bombasından daha korkunç şekilde yok edecek malzeme taşıyorlarmış. Gennaro kötü insanlarla görüşmeye başlamış ve böyle devam ederse artık onu işe de yollayamam. Tünelde cinayete kurban gitmiş kişi kadın sanılmıştı ama erkekmiş: Öyle bir kan akmış ki bedeninden aşağıdaki benzinciye kadar inmiş.

İki küçük kızken Lila ve benim hayal ettiğimiz ve benim şimdi cidden vardığım konumdan uzanıp gözlemliyor, dinliyordum: Ben şimdi yakında çıkacak önemli bir kitabı düzelten –kimi zaman yeniden yazan– önemli bir yazardım. İlk yazışımda –diyordum– lehçeye fazla yer vermişim. Siliyor, yeniden yazıyordum. Ama sonra lehçeye çok az yer verdiğime karar verip biraz ekliyordum. Mahalledeydim, buna rağmen rolümün, mizansenimin içinde güvendeydim. Hırslı çalışmam buradaki varlığımın ma-

zeretiydi ve kendimi işime verdiğim sürece konumum odaların solgun ışığına, sokağın görgüsüz seslerine, kızlarımın karşılaştığı tehlikelere, havanın kuru olduğu günlerde anayolu tozutan, yağmurlu günlerde çamura bulayan kalabalık trafiğe, Lila ve Enzo'nun müşteri kalabalığına, küçük kasaba girişimcilerine, büyük lüks otomobillere, zevksiz zenginliğin giysilerine, kimi zaman zorba, kimi zaman sürüngen gibi hareket eden ağır bedenlere bir anlam yüklüyordu.

Yanımda İmma ve Tina ile Basic Sight ofisinde Lila'yı beklediğim bir gün her şey gözüme daha net göründü: Lila yeni ama bizim eski dünyamızda kesinlikle yeri olan bir iş yapıyordu. Para meselesi yüzünden bir müşteriye amiyane biçimde bağırdığını işittim. İrkildim, nazik bir otoriteye sahip o kadın nereye gitmişti bir anda? Enzo bunu fark edip koşturdu ama adam –altmış yaşını geçkin, ufak tefek ama koca göbekliydi– küfür ederek gitti. Sonradan Lila'ya şöyle dedim:

"Kimsin sen gerçekten?"

"Ne anlamda?"

"Konuşmak istemiyorsan, boş ver."

"Yok konuşalım ama açıkla bana."

"Şunu demek istiyorum: Böyle bir ortamda, iş yaptığın insanlara karşı nasıl davranıyorsun?"

"Dikkatli oluyorum, herkes gibi."

"Sadece bu mu?"

"Eh, dikkatli oluyorum, işlerin benim kurduğum düzende yürümesi için gerekeni yapıyorum. Hep öyle davranmadık mı?"

"Evet ama şimdi kendimize ve çocuklarımıza karşı sorumluluklarımız var. Mahalleyi değiştirmemiz gerektiğini söylememiş miydin?"

"Peki, değiştirmek için ne yapmak gerek sana göre?"

"Yasalara başvurmak."

Söylediğime kendim bile şaşmıştım. Öyle bir konuşma yaptım ki, neredeyse, eski kocam kadar, Nino'dan da fazla yasalara bağlı olduğumu hissettim. Lila dalga geçerek şöyle dedi:

"Yasalar, sen ağzını açıp yasa dediğinde dikkat kesilen insanlarla muhatap olduğunda işe yarar. Ama burada neyin nasıl olduğunu bilirsin."

"Peki o halde?"

"O halde eğer insanlar yasalardan korkmuyorlarsa onları senin korkutman gerekir. Az önce gördüğün pislik için çok, hatta çok fazla çalıştık ama parasını ödemek istemiyor, parası olmadığını söylüyor. Onu tehdit ettim, şunu söyledim: Seni dava edeceğim. O da beni yanıtladı: istediğin davayı aç, kimin umurunda."

"Açacaksın davayı değil mi?"

Güldü:

"O zaman parayı asla göremem. Muhasebecinin biri, bir zaman önce bizden milyonlarca liret çaldı. Onu kovduk ve ihbar ettik. Ama adalet parmağını kıpırdatmadı."

"Sonra?"

"Ben beklemekten sıkıldım ve Antonio'ya söyledim. Paralar hemen geldi geri. Bu paralar da davasız, avukatsız, yargıçsız gelecek geri. "

86.

İşte Antonio Lila için bu tür işler yapıyordu. Bunu para karşılığında değil, arkadaşlık, kişisel hayranlık adına sürdürüyordu. Ya da ne bileyim, belki Lila onu emrinde olduğu Michele'den ödünç istiyordu ve Lila'nın her arzusuna boyun eğen Michele de izin veriyordu.

Michele gerçekten onun her arzusunu yerine getiriyor muydu? Belki ben mahalleye taşınmadan önce böyleydi ama şimdi durum pek öyle görünmüyordu. Önce bazı tutarsız belirtiler dikkatimi çekti: Lila artık Michele'nin adını çalımla anmıyordu, söylerken rahatsız oluyor ya da belirgin bir rahatsızlık gösteriyordu; öte yandan Michele Basic Sight'da pek az boy gösterir olmuştu.

Bazı şeylerin değişmiş olduğunu ilk kez Marcello ve Elisa'nın aşırı gösterişli düğününde fark ettim. Davet boyunca Marcello kardeşinin yanında durdu, sık sık onun kulağına bir şeyler söyledi, birlikte güldüler, kardeşinin omzuna kolunu doladı. Michele ölmüş de yeniden canlanmış gibiydi. Bir zamanlar yaptığı uzun, abartılı konuşmaları yapmaya başlamıştı; anormal şişmanlamış olan Gigliola ve çocukları gayet uysal ve kendilerine yapılanları unutmuş gibi yanında oturuyorlardı. Lila'nın düğünü zamanında sergilenen fazlasıyla köylü basitliğinin şimdi burada modernize edilmiş haliyle devam ediyor olması dikkatimi çekti. Bir şehirli paçozluğu halini almıştı ve Lila bile halleriyle, konuşmasıyla, giysileriyle buna uyum sağlamıştı. Ortama ters düşen ben ve kızlarım, ılımlı halimizle bu abartılı renkler, abartılı kahkahalar, abartılı lüks ortamında kesinlikle yersiz kaçıyorduk.

Belki de bu nedenle Michele'nin öfke patlaması özellikle endişe verici bir sonuç yarattı. Yeni evlilerin şerefine konuşma yaparken Tina, İmma'nın elinden aldığı bir şeyi istediği için salonun ortasında ciyak ciyak bağırmaya başladı. Michele konuşuyor, Tina bağırıyordu. Bunun üzerine Michele ansızın durdu, delirmiş gibi bakışlarıyla haykırdı: Lina, lanet olsun, susturacak mısın şu veledini? Böyle, aynen bu kelimeleri kullandı. Lila uzun bir an gözlerini onun üzerine dikti. Konuşmadı, kımıldamadı. Yalnızca, yavaşça bir elini yanında oturan Enzo'nun elinin üzerine koydu. Ben telaşla sofradan kalktım ve iki küçük kızı kapıp salonun dışına çıktım.

Olay, gelini yani kardeşim Elisa'yı harekete geçirdi. Konuşma sona erdiğinde ve ben alkış sesini duyduğumda, son derece pahalı gelinliğiyle yanıma geldi. Neşeyle şöyle dedi: Kayınbiraderim eski haline döndü. Sonra ekledi: Ama küçüklere böyle davranmaması gerekirdi. İmma ve Tina'yı kucağına aldı ve gene gülerek, şakalaşarak kucağında iki kızla salona döndü. Onu kuşkulu bakışlarla izledim.

Bir an için onun da eski haline dönmüş olduğunu düşündüm. Elisa gerçekten de düğünden sonra çok değişti; sanki çirkefliğinin nedeni nikâh bağının olmamasıydı diye düşündüm. Sakin bir anne, uysal ve kararlı bir eş oldu; bana karşı bütün düşmanca duygularından arındı. Şimdi kızlarımla ve hatta Tina ile evine gittiğimde beni güler yüzle karşılıyor, kızlarıma karşı çok tatlı davranıyordu. Marcello da –bazen ona da rastlıyordum– kibardı. Bana romanlar yazan baldız diyordu (*nasılmış romanlar yazan baldızım?*), ortaya iki kibar söz atıyor, gözden kayboluyordu. Şimdi evi daima tertipliydi, Elisa ve Silvio bizi daima bir parti varmış gibi giyinmiş olarak karşılıyorlardı. Ama benim küçük kız kardeşim –bunu hemen fark ettim– kesinlikle yok olmuştu. Evlilik bütünüyle sahte bir Sinyora Solara yaratmıştı; aramızda içtenlikli bir söz kalmamış, dudaklarına kocasından kopya ettiği iyi yürekli bir gülümseme kondurmuştu. Ona ve yeğenime sevgiyle yaklaşmaya gayret ediyordum. Ne var ki Silvio sevimli gelmiyordu bana, Marcello'ya çok fazla benziyordu, Elisa da bunu fark etmiş olmalıydı. Bir gün öğleden sonra kısa bir süreliğine eski hınçlı haline döndü. Bana şöyle dedi: Lina'nın kızını benim oğlumdan daha çok seviyorsun. Öyle olmadığına yemin ettim, oğlana sarıldım, onu öpücüklere boğdum. Ama o tıslayarak başını salladı: Zaten gelip bana ya da babama yakın bir ev tutacağına gidip Lina'ya komşu ev tuttun. Yani benimle didişmeye devam ediyordu ve artık erkek kardeşlerimizle de başlamıştı. Sanıyorum

onları nankörlükle suçluyordu. Baiano'da yaşıyor ve çalışıyorlardı ve onlara karşı bu kadar cömert davranmış olan Marcello'yu hiç aramamışlardı. İnsan aile bağlarının güçlü olması gerektiğini düşünür, dedi Elisa, ama öyle değiller. Evrensel bir ilkeden söz ediyormuş gibi konuştu ve ekledi: Bağların kopmaması için, aynen kocamın yaptığı gibi, iyi niyet gerekir. Michele aptallaşmıştı ama Marcello onun aklını eskisi gibi başına getirdi: Düğünümde ne güzel bir konuşma yaptı, duydun değil mi?

87.

Michele'nin aklının başına gelmesi sadece konuşkanlığıyla belli etmedi kendini; düğün davetlileri arasında kriz döneminde kendisine fazlasıyla ve kesinlikle yakın olmuş bir kişi eksikti: Alfonso. Düğüne çağrılmamış olmak, eski sıra arkadaşımda çok büyük bir üzüntü yarattı. Günler boyunca yüksek sesle kendine Solara kardeşlere nasıl bir haksızlık yapmış olabileceğini sorarak yakındı durdu. Yıllar boyunca onlar için çalıştım, diyordu ve beni çağırmadılar. Sonra müthiş şaşırtıcı bir olay oldu. Bir akşam Lila ve Enzo ile bana yemeğe geldiğinde son derece dertliydi. Benim yanımda asla kadın giysisiyle boy göstermeyen, sadece Chiaia Sokağı'nda hamile elbisesi denerken üzerine bir giysi geçiren Alfonso, o gece bize kadın kıyafetleriyle geldi ve özellikle de Dede ve Elsa'yı ağzı bir karış açık bıraktı. Bütün akşam hepimizin canını sıktı, çok içki içti. Lila'ya hiç durmadan aynı şeyi sorup duruyordu: Şişmanlıyor muyum, çirkinleşiyor muyum, sana artık benzemiyor muyum? Ve dönüp Enzo'ya soruyordu: O mu daha güzel, ben mi? Derken birdenbire bağırsaklarının tıkanmış olduğundan yakınmaya başladı ve –kızlara dönerek– poposunda dayanılmaz bir acı hissettiğini söyledi. Bu sefer de benim bir

bakıp neyi olduğunu anlamam için tutturdu. Popoma bak, diye gülüyordu adi bir tavırla; Dede ona şaşkın bakışlarla bakıyor, Elsa gülmesini tutmaya çalışıyordu. Enzo ve Lila onu apar topar kaldırıp götürmek zorunda kaldılar.

Ne var ki Alfonso sakinleşmedi. Ertesi gün, makyajsız, erkek giysileriyle, ağlamaktan kızarmış gözleriyle, Solara Bar'a kahve içmeye gideceğini söyleyerek Basic Sight'tan çıktı. Girişte Michele ile karşılaştı, birbirlerine ne dediklerini bilen olmadı. Michele bir iki dakika sonra onu yumruklamaya, tekmelemeye başladı ve bu da yetmezmiş gibi kepengi indirmeye yarayan demir sopayı kapıp onu gayet metodik bir şekilde, uzun uzun dövdü. Alfonso perişan halde ofise döndü ama hiç durmadan aynı lafı yineledi: Benim kabahatim, kendimi kontrol etmesini bilmiyorum. Ne konuda kontrol edeceğini anlamadık. O günden sonra daha beter bir hal aldı ve Lila bana bayağı kaygılanmış göründü. Günler boyunca zayıflar üzerinde şiddet kullanılmasına tahammül edemeyen ve Michele'ye gidip Alfonso'ya attığı dayağın aynısını atmayı kafasına takan Enzo'yu sakinleştirmeye çalıştı. Evimden Lila'nın ona şöyle deyişini duyuyordum: Yeter artık, Tina'yı korkutuyorsun.

88.

Sonra ocak ayı geldi çattı, kitabım artık mahallenin pek çok ufak olayının yankısıyla iyice beslenmişti. İçimi derin bir endişe sardı. Düzeltilerin son turundayken ürkekçe Lila'ya metni bir kez daha okur mu diye sordum (çok değişti) ama o kesinlikle hayır yanıtını verdi. Son yayımladığın kitabı bile okumadım ben, dedi, uzmanlık alanıma giren işler değil. Kendimi yalnız hissettim, satırlarımla baş başa kalmıştım, acaba okuma lütfun-

da bulunur mu diye Nino'yu arayasım geldi. Sonra fark ettim ki, adresimi ve telefonumu bilmesine karşın beni bir kere aramamıştı, bunca aydan beri beni de, kızını da unutmuştu. Bunun üzerine vazgeçtim. Metin son taslak halini de geride bıraktı ve gözden kayboldu. Ondan ayrılmak beni korkuttu, bundan sonra kesinleşmiş şekliyle görecektim ve her bir sözcüğü değişmez olacaktı.

Basın ofisinden aradılar. Gina bana şöyle dedi: *Panorama* dergisi taslağı okudu ve çok ilgilendi; sana bir fotoğrafçı yollayacak. Ansızın Tasso Caddesi'ndeki evi bıraktığım için pişmanlık duydum; orası gerçekten şık bir evdi. Şöyle geçirdim aklımdan: Yeniden tünelin girişinde çekilmesini istemiyorum resimlerimin; tabii bu renksiz evde ve parkta şırıngalar arasında da değil; artık on beş yıl önceki kız değilim, bu benim üçüncü kitabım, bana layık bir şekilde davranılmasını istiyorum. Ona şöyle dedim: Fotoğrafçıya benim telefon numaramı ver; gelmeden önce haberdar olmak istiyorum, en azından görüntüme özen gösterebilirdim, kendimi iyi hissetmiyorsam erteleyebilirdim.

O günlerde evi derli toplu tutmaya gayret ettim ama kimseler aramadı. El altında pek çok fotoğrafım olduğunu ve *Panorama* dergisinin bunlardan kullanmaya karar verdiğini düşündüm. Ama bir sabah Dede ve Elsa okuldayken, ben üzerimde blucin ve eski bir kazakla yerde oturmuş İmma ve Tina ile oynarken kapı çaldı. İki kız kale yapmaya yarayacak parçaları bir araya getirmeye çalışıyor, ben de onlara yardım ediyordum. Bir iki aydan beri kızımla Tina arasındaki mesafenin azaldığını gözlemliyordum: kale yapımında kararlı hareketlerle işbirliği yapıyorlardı; Tina daha dışa dönükken, tertemiz bir İtalyancayla bana şaşırtıcı sorular sorarken, benim kızım daha kararlı, belki daha disiplinliydi; tek dezavantajı karmaşık diliydi ve ne dediğini anlamak için çoğunlukla arkadaşına başvuruyorduk. Ben Tina'nın kim

bilir hangi sorusuna yanıt vermeyi bitiremediğim için zili ısrarla çaldılar. Gidip kapıyı açtığımda karşımda otuz yaşlarında, sarı saçları bukleli, mavi ve uzun bir pardösü giymiş kadınla yüz yüze geldim. Fotoğrafçıydı.

Pek içten, dışa dönük bir Milanolu'ydu. Üzerine giydiği her şey son derece kaliteliydi. Telefon numaranı kaybettim dedi, ama böylesi daha iyi, fotoğraflanmayı en beklemediğin anda çekilen foto daha güzel çıkar. Çevresine bakındı. Buraya gelene kadar canım çıktı, ne berbat bir yer ama sana gerçekten yaradığı belli, dedi. Bunlar senin kızların mı? Tina ona gülümsedi, İmma gülümsemedi, belli ki onu bir tür peri sanmışlardı. Kızlarımı tanıttım, İmma benim kızım, Tina da bir arkadaşımın. Ama daha ben konuşurken fotoğrafçı çevremde dolaşmaya başlayıp hiç durmadan farklı ve hepsini maharetle kullandığı makinelerle resmimi çekmeye başladı. Üstüme başıma çekidüzen vermeliyim demeye çalıştım. Hiç uğraşma, böyle iyisin, dedi.

Beni evin her köşesine itti: Mutfağa, bebeklerin odasına, benim yatak odama ve hatta banyo aynasının önüne.

"Kitabından var mı?"

"Hayır, daha çıkmadı."

"Son çıkan kitabının bir kopyası var mı?"

"Evet."

"Tamam al ve otur şuraya, okurmuş gibi yap."

Aptallaşmış halde kabul ettim. Tina da bir kitap aldı ve İmma'ya benim resmimi de çek diyerek aynı pozu verdi. Bu söz fotoğrafçı kadını güldürdü ve beni kızlarla yere oturttu. Pek çok resim çekti, Tina ve İmma eğlendiler. Sonra heyecanla, bir tane de yalnızca kızınla çekelim, dedi. İmma'yı yanıma çekmeye çalıştım ama fotoğrafçı, hayır, öteki kızla dedi, onun daha dikkat çekici bir yüzü var. Tina'yı yanıma oturttu, sayısız resmimizi

çekti, İmma üzüldü. Ben de, dedi. Kollarımı açtım, seslendim, tabii gel anneye.

Sabah böyle geçti. Kadın mavi pardösüsüyle bizi evin dışına sürükledi ama bunu yaparken biraz gergindi. Birkaç kez aynı soruyu sordu: burada makinelerimi çalmazlar değil mi? Sonra coştu, mahallenin her sefil noktasını resmetmek istedi, beni dökküntü bir banka, boyası dökülmüş bir duvar önüne, eski helanın oraya çekiştirdi durdu. İmma ve Tina'ya burada durun, bir yere kımıldamayın, arabalar geçiyor, dikkat edin, deyip duruyordum. Onlar da, aynı boyda bir sarışın bir kumral iki bebe, el ele tutuşup bekliyorlardı.

Lila öğle yemeği saatinde eve döndüğünde kızını almak için yukarı çıktı. Tina ona daha evin içine girme fırsatı bile tanımadan her şeyi anlattı.

"Çok güzel bir kadın geldi."

"Benden daha mı güzeldi?"

"Evet."

"Lenuccia Teyze'den de mi güzeldi?"

"Hayır."

"Demek ki en güzelimiz Lenuccia Teyze."

"Hayır, benim."

"Sen mi, ne saçmalıyorsun?"

"Doğru anne."

"Ne yaptı peki bu kadın?"

"Fotoğraflar çekti."

"Kimin?"

"Benim?"

"Sadece senin mi?"

"Yalancı seni, İmma gel, sen anlat bana ne yaptığınızı."

89.

Panorama dergisinin çıkmasını bekledim. Artık mutluydum, basın ofisi harika iş çıkartıyordu, kendimi fotoğraf servisinin merkezi olmaktan ötürü gururlu hissediyordum. Bir hafta geçti ama resimler çıkmadı. On beş gün geçti, gene çıkmadı. Mart sonuna geldiğimizde kitabım artık kitapçılara dağıtılmıştı ve gene bir şey yoktu. Sonra başka uğraşlara daldım; bir radyo ve *Mattino* gazetesi benimle söyleşi yaptı. Gün geldi kitabımın tanıtımı için Milano'ya gitmem gerekti. Tanıtım gene on beş yıl önceki kitapçıda ve aynı profesörün sunumuyla yapıldı. Adele ortalarda görünmüyordu, Mariarosa da elbette, ama izlemeye gelen okur sayısı geçmişe göre daha fazlaydı. Profesör kitabımı pek coşkulu olmasa da olumlu ifadelerle tanıttı ve orada bulunanlardan bazıları –çoğunluk kadındı–, kahramanın insanî bütünlüğünden duydukları heyecanı dile getirerek söze katıldılar. Bu artık iyi tanıdığım bir ritüeldi. Ertesi sabah yola çıktım ve yorgun argın döndüm Napoli'ye.

Valizimi sürükleyerek eve doğru yürürken anayolda yanıma bir arabanın yanaştığını hatırlıyorum. Direksiyonda Michele vardı, Marcello yanında oturuyordu. Solara kardeşlerin beni arabalarının içine çekmeye çalıştıkları ve Lila'nın beni koruduğu günü anımsadım – sonunda Ada binmişti arabaya. Bileğimde o günkü gibi annemin bileziği vardı ve soğukkanlı davransam da içgüdüsel olarak bileziğimi korumak için kenara çekildim. Marcello beni selamlamadan ileri bakıyordu, her zamanki gibi iyi olmaya çalışarak işte benim romanlar yazan baldızım demedi. Konuşan Michele oldu, son derece öfkeliydi:

"Lenú, ne pislik yazdın sen bu kitapta? Doğduğun yerin rezilliklerini mi? Senin büyüdüğüne tanıklık eden, sana hayranlık

duyan, seni seven insanların rezilliklerini mi? Bu şahane şehrimizin rezilliklerini mi?"

Döndü, arka koltuktan matbaadan yeni çıkmış *Panorama* dergisini aldı ve pencereden uzattı bana.

"Böyle saçmalıklar anlatmak hoşuna mı gidiyor?"

Baktım. Haftalık derginin benimle ilgili sayfası açıktı. Beni ve Tina'yı evimin zemininde otururken gösteren kocaman renkli bir resim vardı. Başlık bir darbe gibi indi, şöyle diyordu: Elena Greco kızı Tina ile birlikte. O anda tek sorunun başlık olduğunu sandım ve Michele'nin neden bu kadar öfkelendiğini anlamadım. Şaşkınlıkla sordum:

"Hata yapmışlar."

Ama o daha da anlaşılmaz bir haykırışla çıkış yaptı:

"Hata yapmışlar ama onlar değil, *siz ikiniz.*"

"Siz ikiniz kim, ne diyorsunuz anlamıyorum."

O noktada Marcello araya girdi, sıkıntılı bir şekilde şöyle dedi:

"Boş ver Miche', Lina onu parmağında oynatıyor, bunun haberi yok."

Lastikleri öttürerek yola çıktılar, ben elimde dergi kaldırımda kalakaldım.

90.

Yanımda valizim kazık gibi kakıldım kaldım. Mahallenin en çirkin halini gösteren resimlerle donatılmış dört sayfalık yazıyı okudum. Benim göründüğüm tek resim de Tina ile olandı; evin soluk fonu ikimize özel bir zariflik yansıtmıştı. Yazıyı yazan, kitabımın eleştirisini yapmamış, onu bir roman gibi anmamış ama "Solara Kardeşlerin Derebeyliği" diye nitelediği, yeni oluşan Camorra'ya bağlı olan ya da olmayan bir sınır bölgesinin tanıtımı

için malzeme olarak kullanmıştı. Marcello'dan pek söz edilmiyor ama atılganlık, girişkenlik özellikleriyle, işinin mantığına göre bir siyasi arabadan ötekine kolayca atlayabilen biri olarak Michele'nin adı anılıyordu. Hangi işler? *Panorama* yasal ve yasadışı işleri birbirine harmanlayarak bir liste çıkarmıştı: Bar-pastane, dericilik, ayakkabıcılık, mini market, gece kulübü, tefecilik, sigara torbacılığı, çalıntı-kaçak mal satıcılığı, uyuşturucu, depremden sonra şantiyelere müdahale.

Soğuk terler döktüm.

Ne yapmıştım ben, nasıl bu kadar temkinsiz davranabilmiştim?

Floransa'dayken, uzakta olmanın verdiği umursamazlıkla çocukluğumun ve gençliğimin olaylarına değinerek bir konu yaratmıştım. Oradan bakınca Napoli sanki bir hayal ülkesi, filmlerde olanlara benzeyen bir şehirdi; gerçek olan sokaklar ve binalar kara ya da pembe masallara fon oluşturmuştu. Sonra buraya taşınıp Lila'yı her gün görmeye başladıktan sonra beni bir gerçekçilik merakı sarmıştı ve isim vermesem de mahalleyi anlatmıştım. Belli ki abartmıştım ve gerçek ile uydurma arasındaki ilişkinin dengesi bozulmuştu; şimdi her sokak, her bina tanınır olmuştu ve belki insanlar, belki şiddet olayları da tanınırlık kazanmıştı. Fotoğraflar sayfalarımın içeriğinin kanıtıydı, çevreyi kesin biçimde gözler önüne seriyordu, benim için yazarken hep bir yaratı olan mahalle öyle olmaktan çıkmıştı. Makalenin yazarı öyküyü anlatıyor, hatta don Achille Carracci Manuela Solara cinayetine bile değiniyordu. Özellikle bu sonuncu üzerinde uzun duruyor ve bunu Camorra yanlısı aileler arasındaki bir çatışmanın gözle görülür sonucu ya da mahallede doğup büyümüş, eski duvarcı ustası, mahallenin eski Komünist Partisi örgüt sekreteri 'tehlikeli terörist' Pasquale Peluso'nun işlediği bir cinayet olarak yorumluyordu. Ama ben Pasquale hakkında, Don Achille ve Manuela

hakkında hiçbir şey anlatmamıştım. Carracci ailesi, Solara ailesi benim için sadece siluet olmuştu, lehçeyle, hareketlerle, bazen şiddet kokan tavırlarla, bütünüyle fantastik bir kurguyu beslemiştim. Onların gerçek işlerine burnumu sokmak istememiştim, 'Solara Kardeşlerin Derebeyliği' de nereden çıkmıştı şimdi?

Ben bir roman yazmıştım.

91.

Müthiş sıkıntılı bir şekilde Lila'nın evine gittim, kızlar onda kalmışlardı. Ben yokken kendini daha özgür hisseden Elsa, döndün mü bile, dedi. Dede, umursamaz bir selamdan sonra yapmacık bir ciddiyetle mırıldandı: Sadece bir dakika anne, ödevimi bitireyim, sarılacağım sana. Tek sevinen İmma oldu, dudaklarını yanağıma yapıştırdı ve kopmadan uzun uzun öptü. Aynı şeyi Tina da yapmak istedi. Ama aklım bambaşka yerde olduğundan ilk iş olarak Lila'ya *Panorama* dergisini gösterdim. Huzursuzluğumu bastırmaya çalışarak ona Solara kardeşleri anlattım ve şöyle dedim: Çok öfkelendiler. Lina yazıyı sakince okudu ve tek bir yorum yaptı: Harika fotolar. Bense haykırdım:

"Bir mektup yazıp protesto edeceğim. İster Napoli ile ilgili söyleşi yapsınlar, isterlerse, ne bileyim ben, Cirillo'nun tutuklanmasını, Camorra ölülerini, canları ne istiyorsa onu yazsınlar ama buna benim kitabımı alet etmemeliler."

"Neden peki?"

"Çünkü bu edebiyat, ben gerçek olaylar anlatmadım."

"Ben anlattığını hatırlıyorum."

Kararsızlık içinde baktım.

"Ne diyorsun sen?"

"İsim vermiyordun ama tanıdık pek çok olay vardı."

"Neden söylemedin bana o zaman?"

"Sana kitabın hoşuma gitmediğini söyledim. Bazı şeyler ya anlatılır, ya anlatılmaz; sen arada bir yerde duruyordun."

"Bu bir romandı."

"Biraz roman, biraz değil."

Yanıt vermedim, içimdeki kaygı büyüdü. Şimdi Solara kardeşlerin tepkisi yüzünden mi, yoksa Lila'nın sükûnetle bana yıllar önceki olumsuz yanıtının nedenini açıklayışından mı daha çok üzüldüğümü bilemez olmuştum. Dergiyi sahiplenmiş olan Dede ve Elsa'ya onları görmeden bakıyordum. Elsa haykırdı:

"Tina, gel bak gazeteye çıkmışsın."

Tina yaklaştı, şaşkınlıktan büyüyen gözleriyle ve mutlu bir gülümsemeyle kendine baktı. İmma, Elsa'ya sordu:

"Ben neredeyim?"

"Sen yoksun, çünkü Tina güzel, sen çirkinsin."

Bunun doğru olup olmadığını anlamak isteyen İmma, Dede'ye başvurdu. Dede *Panorama*'nın başlığını yüksek sesle iki kez okuduktan sonra onun soyadı Airota değil Sarratore olduğu için aslında benim kızım olmadığına ikna etmeye çalıştı. O anda daha fazla dayanamadım, zaten yorgundum, çileden çıkmıştım, bağırdım: Yeter artık, haydi evimize gidiyoruz. Tina ve özellikle de yemeğe kalmamız için ısrar eden Lila'nın da desteğini alan üç kız buna karşı çıktılar.

Kaldım. Lila beni yatıştırmaya çalıştı, hatta bir kez daha kitabım hakkında kötü sözler söylediğini unutturmaya çalıştı. Yerel dille başladı, sonra önemli durumlarda kullandığı ve beni şaşırtmasının sonu gelmeyen İtalyancasıyla konuştu. Deprem deneyimini andı, iki yılı aşkın süredir şehrin ne kadar bozulduğunu söylemekten başka bir şey yapmamıştı. O zamandan beri çok kalabalık varlıklar olduğumuzu, fizik, astrofizik, biyoloji, din, ruh, kentsoyluluk, işçilik, sermaye, iş, kazanç, siyaset, sayısız uyumlu

cümle, sayısız uyumsuz cümle, içeride ve dışarıda kaosla dolu insanlar olduğumuzu unutmamaya çalıştığını söyledi. Bu nedenle rahatla, dedi gülerek, Solara kardeşlerin ne olmasını bekliyordun. Senin romanın çıktı artık yola: Yazdın, yeniden yazdın, burada olmak belli ki onu daha gerçekçi kılmaya yaradı, ama şimdi senden çıktı ve bir daha geri alamazsın. Solara kardeşler öfkelenmişler mi? Ne yapalım? Michele seni tehdit mi ediyor? Kimin umurunda? Her an, çok daha şiddetli bir deprem olabilir. Ya da bütün evren yok olabilir. O zaman Michele Solara da kimmiş? Hiç. Marcello da hiç. O ikisi sadece para ve tehdit sıçratan etten başka bir şey değiller. İçini çekti ve alçak sesle şöyle dedi: Solara kardeşler daima tehlikeli hayvanlar olacaklar, Lenú, yapacak bir şey yok; birini evcilleştirmiştim ama ağabeyi onu şimdi daha vahşileştirdi. Gördün mü Michele ne biçim dövdü Alfonso'yu? Aslında o dayağı bana atmak istiyor ama buna cesaret edemiyor. Şimdi senin kitabına, *Panorama*'daki yazıya, resimlere duyduğu öfke de aslında bana yönelik. Bu nedenle sen de benim yaptığım gibi boş ver. Onların gazeteye düşmesini sağladın ve Solara kardeşler buna tahammül edemezler; işlerine ve sahtekârlıklarına yaramaz. Oysa bu bizim hoşumuza gider, değil mi? Biz neden kaygılanacağız ki?

Susup dinledim. Böyle konuştuğu, bazı iddialı cümleler kurduğu zaman çocukluğundaki gibi kitapları yalayıp yutmaya devam ettiği ama anlaşılmayan nedenlerle benden gizlediği kuşkusuna kapılıyordum. Evinde işiyle ilgili hiper teknik dosyalar dışında tek bir kitap görünmüyordu. Kendini eğitimsiz bir kişi olarak takdim etmek istiyordu ama ansızın biyolojiden, psikolojiden, insanoğlunun ne kadar komplike olduğundan söz ediyordu. Neden böyle yapıyordu bana? Bilmiyordum ama desteğe gereksinme duyduğumdan ona gene de güveniyordum. Sözün özü, Lila beni sakinleştirmeyi başardı. Yazıyı yeniden

okudum, hoşuma gitti. Fotoğrafları inceledim: Mahalle çirkindi ama ben ve Tina güzeldik. Yemek pişirmeye giriştik, hazırlık yapmak düşünmeme yardım etti. Sonunda yazının, fotoğrafların kitabıma yarar sağlayacağına, Floransa'da yazıp Napoli'de onun üst katındaki evimde semirttiğim metnin gerçekten daha iyi olduğuna karar verdim. Evet, dedim, boş verelim Solara'ları. Sonra gevşedim, kızlarıma karşı yeniden yumuşak davrandım.

Akşam yemeğinden önce, kim bilir hangi anlaşmalar sonucunda Tina'nın dürtüklemesiyle İmma yanıma yanaştı. İyi telaffuz ettiği ve anlamanın sınırında olan sözcükleriyle oluşturduğu diliyle bana şöyle dedi:

"Anne, Tina acaba senin kızın ben miyim, yoksa o mu diye öğrenmek istiyor."

"Sen de bunu bilmek istiyor musun?" diye sordum.

Gözleri ışıldadı.

"Evet."

Lila söze karıştı:

"Biz ikinizin de annesiyiz ve ikinizi de çok seviyoruz."

Enzo işten döndüğünde kızının resmini görünce çok sevindi. Ertesi gün iki adet *Panorama* aldı ve ofisine hem resmin bütününü hem de sadece kızını kestiği bölümü astı. Hatalı tanıtımı da sildi elbette.

92.

Bugün, bunları yazarken şansın beni sürekli kayırmış olmasından utanıyorum. Kitap hemen ilgi çekti. Bazıları onu okurken aldığı keyifle kendinden geçmişti. Bazıları kahramanın gelişimindeki maharetimi beğeniyordu. Kimi kaba gerçeklikten, kimi benim barok hayal gücümden kimi de yumuşak ve kucaklayıcı bir

dişi anlatıma duyduğu hayranlıktan söz ediyordu. Sonuç olarak, hepsi olumlu olan pek çok faklı yorum yağdı ama genellikle aralarında net bir tezat vardı, sanki yorumları yazanlar kitapçılarda satan kitabı okumamışlar da, her biri önyargılarıyla ürettikleri bir hayalet-kitabı yorumlamıştı. *Panorama* yazısından sonra tek bir konuda herkes hemfikir oldu: Romanım Napoli hakkında yazılanların genelinden mutlak olarak farklıydı.

Sözleşmem gereği payıma düşen kopyalar evime gelince o kadar mutlu oldum ki, birini Lila'ya vermeye karar verdim. Bunu daha önceki kitaplarımda yapmamıştım ve en azından şu günlerde bunun da kapağını açmayacağından emindim. Ama onu kendime yakın hissediyordum, gerçekten güvenebileceğim tek kişiydi ve minnet duygumu belli etmek istiyordum. İyi tepki vermedi. Olasılıkla o gün çok işi vardı, önümüzdeki 26 Haziran seçimleriyle ilgili mahalle çekişmelerinin içine kendine özgü mücadeleci haliyle dalmıştı. Belki de bir şey tersine gitmişti, bilmiyorum. Ben ona kitabı uzattım, elini bile sürmedi, kitaplarımı boşuna harcamamamı söyledi.

Çok bozuldum, beni utançtan kurtaran Enzo oldu. Bana ver, diye homurdandı, benim hiçbir zaman okuma merakım olmadı ama bunu Tina için saklayacağım, büyüdüğünde okur. Ayrıca kızı adına bir ithaf yazmamı da istedi. Biraz rahatsız olarak da olsa şöyle yazdığımı hatırlıyorum: Tina'ya, sen hepimizden daha iyi olacaksın. Sonra, yazımı yüksek sesle okudum ve Lila yüksek sesle şöyle dedi: Benden daha iyi olması için fazla uğraşmasına zaten gerek yok, benim umudum çok daha iyi olması. Gereksiz, yararsız sözler; ben *hepimizden daha iyi olacaksın* demiştim, annesi bunu *benden daha iyi* şeklinde kısaltmıştı. Enzo da, ben de konuyu daha fazla uzatmadık. Enzo kitabı rafa, bilgisayar dosyalarının arasına koydu ve birlikte almakta olduğum davetlerden, yapmam gereken seyahatlerden konuştuk.

93.

Bu düşmanlık anları genellikle apaçık yaşanıyordu ama bazen de bir yardımseverlik, muhabbet görünümünün ardına gizlenmiş oluyordu. Lila örneğin, kızlarımla ilgilenmekten mutluymuş gibi görünmeye devam etti ama sesindeki tek bir sapma, bana kendimi borçlu hissettiriyor, şöyle der gibi geliyordu: Senin olduğun, senin gelişim gösterdiğin her şey benim fedakârlık etmemle, olmana, gelişmene izin verdiğim şeyle ilintili. Sadece bu ses tonunu hissedersem burkuluyordum ve bir bakıcı tutmayı öneriyordum. Ama hem o hem Enzo hemen alınıyor, bunun lafının bile edilmemesi gerektiğini söylüyorlardı. Onun yardımına gereksinme duyduğum bir sabah sıkıntılı bir şekilde onu usandıran sorunlardan söz etti ve ben de soğuk bir sesle başka bir çözüm bulabileceğimi söyledim. Saldırganlaştı: Ben sana yapamam mı dedim? Gereksinmen varsa, ben organize olurum. Kızların hiç şikâyet ettiler mi, ben onları hiç ihmal ettim mi? O zaman anladım ki vazgeçilmez olduğu konusunda açıklama yapmamı arzu ediyordu; samimi minnet duygularıyla sosyal hayatımın onun desteği olmadan yürümesinin mümkün olmadığını kabullendim. Sonra bir daha tereddüde kapılmadan kendimi işlerime verdim.

Basın ofisinin etkinliği sayesinde her gün bir başka gazetede görünüyordum, hatta bir iki kez televizyona bile çıktım. Heyecanlıydım, çok gergindim, çevremde büyümekte olan ilgi çemberinden mutluydum ama gene de hatalı cümleler kurmaktan çekiniyordum. Gerilimin en yüksek olduğu anlarda kime başvuracağımı bilemediğimden hemen öğüt istemek için Lila'ya koşuyordum:

"Ya bana Solara hakkında soru sorarlarsa?"

"Aklından geçeni söyle."

"Ya Solara'lar kızarsa?"

"Şu anda sen onlar için, onların senin için olduğundan daha tehlikelisin."

"Endişeliyim, Michele bana giderek daha beter deliriyor gibi geliyor."

"Kitaplar sesini duyurmak için yazılırlar, susmak için değil."

Aslında hep temkinli davranmaya çalıştım. Alevli bir seçim kampanyasının ortasındaydık, söyleşilerimde asla politikaya buluşmamaya dikkat ettim, hükümetteki beş parti için oy toplamaya uğraşan –bu biliniyordu– Solara kardeşlerin adını anmadım. Onun dışında mahalledeki yaşam koşullarını, depremden sonraki hızlı çöküşü, sefaleti, sahte meşruiyet trafiğini, kurumsal suç ortaklıklarını çok anlattım. Sonra da –gelen sorulara ve sözün gelişine göre– kendimden, aldığım eğitimden, eğitim almak için çektiğim zorluklardan, Normale di Pisa'daki kadın düşmanlığından, annemden, kızlarımdan, kadın düşüncesinden söz ettim. Kitap piyasası ve benim yaşımdaki yazarlar için zor zamanlardı, ilericilikle geleneksel anlatı arasında tereddüt yaşanıyordu, kadınlar kendilerine bir görünüm sağlamakta ve kendilerini kabul ettirmekte zorlanıyorlardı. Ama ben avantajlıydım. İlk kitabım altmışlı yılların sonunda çıkmıştı, ikinci kitabımla sağlam bir kültürüm ve geniş bir ilgi alanım olduğunu gözler önüne sermiştim, ardında küçük de olsa bir yayıncılık deneyimi ve okur kitlesi olan ender kişilerden biriydim. Böylece telefonum giderek daha sık çalmaya başladı. Ama söylemem gerekir ki, gazeteciler ender olarak edebî konularda görüş soruyorlardı; daha çok Napoliten güncelliği üzerine düşünceler ve özellikle sosyolojik görüşler alıyorlardı. Gene de oldukça yoğun günlerdi. Ayrıca kısa süre içinde farklı temalar üzerine *Mattino* gazetesi ile işbirliği yapmaya başladım, *Biz Kadınlar* dergisinde bir köşe yazmayı kabul ettim, kitabımı davet ettikleri her yerde, bulunduğum ortamın gereksinimlerine

uygun dille anlattım, tanıttım. Başıma gelenlere kendim bile inanamıyordum. Önceki kitaplarım da iyi satmıştı ama böylesine coşku olmamıştı. Daha önce tanışma fırsatı bulamadığım iki ünlü yazar bana telefon ettiler. Çok ünlü bir film yönetmeni benimle tanışmak istediğini, romanımı filme adapte etmeyi düşündüğünü söyledi. Her gün şu ya da bu yabancı yayınevinin kitabımın okuma kopyasını istediğini öğreniyordum. Yani her geçen gün daha mutlu oldum.

Ama beni özellikle tatmin eden, iki beklenmedik telefon görüşmesi oldu. İlki Adele idi. Gayet nazik konuştu, torunlarını sordu, onlar hakkında bilgiyi Pietro'dan aldığını, fotoğraflarını gördüğünü ve çok güzelleştiklerini söyledi. Onu dinledim, gerektiği kadar konuşmakla yetindim. Kitap hakkında ise şöyle dedi: Yeniden okudum, aferin, çok daha iyi yazmışsın. Vedalaşırken de eğer kitabımı tanıtmak için Cenova'ya gelirsem onu mutlaka aramamı, kızları yanımda getirmemi, biraz ona bırakmamı tembihledi. Söz verdim ama bu söze sadık kalmayacağımı biliyordum.

Birkaç gün sonra da Nino aradı. Romanımın müthiş olduğunu söyledi (İtalya için düşünülemeyecek bir yazı kalitesi) ve üç kızı görmek istediğini söyledi. Onu öğle yemeğine davet ettim, Dede, Elsa ve İmma ile yakından ilgilendi ve sonra elbette en çok kendinden söz etti. Artık Napoli'de pek az kalıyordu, neredeyse her zaman Roma'daydı, eski kayınpederimle işbirliği yapıyordu, önemli görevleri vardı. Sık sık şunu yineledi: İşler iyi gidiyor, İtalya nihayet modernlik yoluna giriyor. Sonra gözlerini gözlerime dikti ve ansızın bağırdı: Yeniden birlikte olalım. Kahkahalarla gülmeye başladım: İmma'yı görmek istediğin zaman bir telefon etmen yeter ama biz ikimizin artık birbirimize söyleyecek sözü yok; bu çocuğu bir hayaletten yapmışım gibi hissediyorum, inanıyorum ki o yatakta sen yoktun. Suratını asıp gitti, bir daha

da ortalıkta görünmedi. Uzun bir süre bizi –Dede, Elsa, İmma ve beni– unuttu. Büyük bir ihtimalle ardından kapıyı kapattığım anda unutmuştu bizi.

94.

O noktada daha fazla ne isterdim? Benim adım, hiç kimseye ait olan adım kesin olarak 'birinin' adı haline geliyordu. İşte onun için Adele özür dilercesine telefon etmişti, işte onun için Nino Sarratore bağışlanmak ve yatağıma dönmek istemişti ve işte bu nedenle beni dört bir yana davet ediyorlardı. Elbette kızlardan kopmak, bir iki günlüğüne bile olsa onların annesi olmaktan uzak kalmak zordu. Ama bu kopuş alışıldık bir uygulamaya dönüştü. Vicdan azabının yerini toplum karşısında kendini beğendirme çabası alıyordu. Kafamın içinde binlerce şey vardı, Napoli ve mahalle önemini yitiriyordu. Başka manzaralar kendilerini dayatıyor, daha önce hiç görmediğim harika kentlere gidiyordum, oralara gidip yaşamaktan hoşlanacağımı düşünüyordum. Bana çekici gelen, bana kendimi önemli hissettiren, beni neşelendiren erkeklerle tanışıyordum. Bir iki saat içinde önümde baştan çıkartıcı olasılıklar yelpazesi açılıyordu. Ve annelik bağları zayıflıyordu, bazen Lila'yı aramayı, kızlara iyi geceler dilemeyi bile unutuyordum. Ancak onlarsız da yaşayabileceğimi hissettiğim anda kendime geliyordum ve aklımı başıma topluyordum.

Sonra gerçekten kötü bir dönem oldu. Güneyde uzun bir tanıtım turuna çıktım. Bir hafta şehir dışında kalmam gerekecekti ama İmma kendini iyi hissetmiyordu, çok üşütmüştü, küskün bir hali vardı. Kabahat benimdi, suçu Lila'ya atamazdım: O gayet dikkatliydi ama yapacak bin tane işi vardı ve hava akımında koşturduklarında terlerini kurulamak için de peşlerinden koşamazdı.

Yola çıkmadan önce halkla ilişkilerden kalacağım otellerin telefon numaralarını tedarik etmelerini istedim ve her türlü olasılığa karşı bunları Lila'ya bıraktım. Eğer bir sorun olursa, diye tembihledim, beni ararsın ve hemen dönerim.

Yola çıktım. Başlangıçta İmma'yı, hastalığını düşünmekten başka bir şey yapamadım, her bulduğum telefondan aradım. Sonra unuttum. Bir yere geliyordum, beni büyük nezaketle karşılıyor, benim için gayet yoğun bir program hazırlamış oluyorlardı ve ben de bu ağırlanmaya layık olduğumu göstermeye çalışıyordum. Ziyaretin sonunda beni bitmek bilmeyen akşam yemekleriyle kutluyorlardı. Zaman uçup gitti. Bir keresinde aramayı denedim ve telefon açılmayınca boş verdim; bir keresinde Enzo çıktı ve malum suskunluğuyla şöyle dedi: Sen yapman gerekeni yap, merak etme. Bir keresinde Dede ile konuştum, bana gayet yetişkin sesiyle seslendi: İyiyiz anne, hoşça kal, eğlenmene bak. Ama geri döndüğümde İmma'nın üç gündür hastanede yattığını öğrendim. Miniğim zatürree olmuştu, tedavi etmişlerdi. Lila yanındaydı, her türlü işini, hatta Tina'yı bırakmış ve kızımla hastaneye kapanmıştı. Çok üzüldüm, benden gizledikleri için kızdım. Ama ben geri geldiğimde bile meydanı boş bırakmadı, kendini kızımdan sorumlu hissetmeyi sürdürdü. Git, diyordu, hep yollardaydın, git dinlen.

Yorgundum gerçekten ama daha çok sersemlemiştim. Kızımın yanında olmadım, en çok ihtiyaç duyduğu günlerde varlığımdan mahrum bıraktım diye içim içimi yiyordu. Üstelik şimdi nasıl ve ne kadar çok acı çekmiş olduğunu da bilmiyordum. Lila ise kızımın hastalığının bütün aşamalarını zihnine kaydetmişti; zor solunumunu, endişeyi, hastaneye koşuşu bilen oydu. Orada, hastane koridorunda baktım ona, benden daha perişan duruyordu. Bedeninin sevgi dolu ve kesintisiz temasını sunmuştu İmma'ya. Günlerden beri eve gitmiyordu, ya hiç uyumamıştı ya çok az

uyumuştu, yorgunluğun karanlığı çökmüştü bakışlarına. Bense, kendime rağmen içimi –belki dıştan da öyle görünüyordu– ışıl ışıl hissediyordum. Şimdi kızımın hastalığından haberdar olmuşken bile, kazandığım kişiliğin yarattığı tatmini kovmayı beceremiyordum, İtalya'nın bir ucundan ötekine dolaşarak kendimi özgür hissetmenin keyfini, kendimi bir geçmişim olmamış ve her şey şimdi başlıyormuş gibi konumlandırmanın mutluluğunu silemiyordum.

Kızım taburcu olur olmaz Lila'ya bu ruh halimi itiraf ettim. İçimde hissettiğim gurur ve suçluluk karmaşasına bir düzen bulmalıydım, ona minnetimi dile getirmek istiyordum, ama ayrıca İmma'nın –vermek için ben orada olamadığıma göre– ondan ne aldığını bana ayrıntılarıyla anlatmasını istiyordum. Ama Lila neredeyse sıkılarak yanıtladı beni: Lenú, boş ver, geçti gitti, kızın iyi artık, şimdi daha büyük sorunlar var. Bir an için bu sorunların onun işiyle ilgili olduğunu sandım ama öyle değildi, sorunlar benimle ilgiliydi. İmma'nın hastalanmasından az önce bana bir dava açılmak üzere olduğunu öğrenmişti. Davayı açan Carmen idi.

95.

Korktum, acı hissettim. Carmen mi? Carmen bana böyle bir şey mi yapmıştı?

O anda başarının parlak dönemi sona erdi. Bir iki dakika içinde İmma'yı ihmal etmiş olmanın suçluluk duygusuna, neşemin, seçkinliğimin, paramın, yani sahip olduğum her şeyin hukuki yollardan elimden alınacağı korkusu eklendi. Kendimden, hırslarımdan utandım. Lila'ya hemen Carmen ile konuşmak istediğimi söyledim, bunu tavsiye etmedi. Ama bana söylediğinden çok daha fazlasını bildiği izlenimine kapıldım ve gene de onu bulmaya gittim.

Önce benzincinin önünden geçtim ama Carmen yoktu. Roberto utana sıkıla konuştu benimle. Dava konusunda suskun kaldı, karısının çocuklarıyla Giugliano'ya, bir akrabalarının yanına gittiğini, bir süre orada kalacağını söyledi. Onu öylece bıraktım ve doğru söyleyip söylemediğini anlamak için evine koştum. Carmen ya gerçekten Giugliano'ya gitmişti ya da bana kapıyı açmadı. Hava çok sıcaktı. Sakinleşmek için biraz dolaştım, sonra Antonio'yu aradım; onun bir şeyler bildiğinden kuşkum yoktu. Onu ele geçirmenin zor olacağını, hep bir yerlerde dolaştığını düşündüm. Oysa karısı berbere gittiğini söyledi ve gerçekten de onu orada buldum. Bana karşı açılan hukuki işlemden haberi olup olmadığını sordum, o ise beni yanıtlamak yerine başladı okulu kötülemeye; öğretmenlerin çocuklarına taktıklarını, Almanca ya da lehçe konuşmakla suçladıklarını, gene de İtalyanca öğretmediklerini söyledi. Sonra ansızın fısıldayıverdi:

"Bari bu fırsattan yararlanarak vedalaşalım."

"Nereye gidiyorsun?"

"Almanya'ya dönüyorum."

"Ne zaman?"

"Daha bilmiyorum."

"Peki neden şimdi vedalaşıyorsun benimle?"

"Hiç ortada yoksun, pek görüşemiyoruz."

"Beni aramayan sensin."

"Sen de beni aramıyorsun ki."

"Neden gidiyorsun?"

"Ailem mutlu değil burada."

"Michele mi kovdu seni?"

"O emreder, ben itaat ederim."

"Demek ki mahallede olmanı istemeyen o."

Ellerine baktı, onları iyice inceledi.

"Arada sırada sinir boşalması yaşıyorum," dedi ve bana annesi Melina'dan bahsetti, akıl sağlığı iyi değildi.

"Onu Ada'ya mı bırakıyorsun?"

"Yanımda götürüyorum," diye homurdandı. "Ada'nın zaten başında dert çok. Hem sonra bende de aynı rahatsızlık var, annem gözlerimin önünde olursa ileride ne hale geleceğimi gözlemlerim."

"O hep burada yaşadı, Almanya'da mutsuz olacaktır."

"İnsan her yerde mutsuz olur. Bir öğüt ister misin?"

Bana bakışından sadede gelmeye karar verdiğini anladım. "Dinleyelim bakalım."

"Sen de git."

"Neden?"

"Çünkü Lina siz ikinizin yenilmez olduğunuzu düşünüyor ama öyle değil. Ve artık ben de yardım edemem size."

"Ne konuda yardım edemezsin?"

Başını çaresizce salladı.

"Solara kardeşler delirdiler. Mahallede insanların nasıl oy verdiğini gördün mü?"

"Hayır."

"Oyları eskiden olduğu gibi kontrol edemedikleri ortaya çıktı."

"Yani?"

"Lina pek çok oyun komünistlere kaymasını sağladı."

"Peki benim ne ilgim var bununla?"

"Marcello ve Michele her şeyin ardında, özellikle de senin ardında Lina'nın durduğuna inanıyorlar. Dava açıldı ve Carmen'in avukatı, onların avukatı."

96.

Eve döndüm, Lila'yı aramadım. Seçimler, oylar, vahşileşmiş ve Carmen'in arkasında pusuya yatmış olan Solara kardeşler hakkında bir şey bilmiyormuş gibi yaptım. Kendi amaçlarına uygun olarak bana her şeyi damlalıkla akıtır gibi söylüyordu. Bunun yerine yayınevini aradım ve davayı, Antonio'nun söylediklerini anlattım. Şimdilik bir söylenti, dedim, kesin bir şey yok ama çok endişeliyim. O beni rahatlatmaya çalıştı, hukuk bürosuna bir araştırma yapmasını söyleyeceğini, bir haber alır almaz telefon edeceğini bildirdi. Konuşmayı şöyle sonlandırdı: neden bu kadar dertlisin, bu da kitabın işine yarar. Bana yaramaz, diye düşündüm, her şeyde hata yaptım, bu şehre dönmemeliydim.

Günler geçti, yayınevinden ses çıkmadı ama dava ihbarı eve geldi ve yumruk yemiş gibi oldum. Okudum ve ağzım açık kaldı. Carmen benden ve yayınevinden kitabın piyasadan toplanmasını ve annesi Giuseppina'nın anısına zarar verdiğim için abartılı bir tazminat ödememi istiyordu. Kendi içeriğinde, başlığında, yazının niteliğinde, mühürlerin ve damgaların şatafatında hukukun kudretini böylesine gözler önüne seren bir evrak görmemiştim. Yeniyetmeliğimde ama aynı zamanda gençliğimde beni etkilemeyen şeylerden şimdi korkuttuğunu fark ettim. Bu sefer Lila'nın yanına koştum. Ona dava konusunu söylediğimde alaycı bir yanıt verdi:

"Yasa istiyordun, al sana yasa."

"Ne yapayım?"

"Rezalet."

"Yani?"

"Gazetelere başına gelenleri anlat."

"Delisin sen. Antonio bana Carmen'in arkasında Solara'nın avukatının olduğunu söyledi, bunu bilmediğini söyleme sakın."

"Elbette biliyorum."

"Peki neden söylemiyorsun bana?"

"Çünkü görmüyor musun nasıl sinirlendiğini? Ama sen merak etme. Sen yasadan korkuyorsun, Solara kardeşler senin kitabından korkuyor."

"Ben sahip oldukları onca parayla beni mahvedebilirler diye korkuyorum."

"Ama asıl yapman gereken de onların paralarına dokunmak. Yaz. Onların pisliklerini daha çok yaz ki işlerini bozabilesin."

Kahırlandım. Lila böyle mi düşünüyordu? Tasarısı bu muydu? Ancak o anda net olarak anladım ki, bana küçük bir kızken *Küçük Kadınlar* romanının yazarına atfettiğimiz kudreti yüklüyordu. Bu nedenle mi mahalleye dönmem için bu kadar ısrar etmişti? Tek söz etmeden çekildim. Evime gittim, yayınevini bir kez daha aradım. Genel yayın yönetmeninin konuyla ilgilendiğini, beni sakinleştirecek haberler vereceğini umut ettim ama onunla konuşmayı başaramadım. Ertesi gün o beni aradı. Gayet neşeli bir ses tonuyla *Corriere della Sera* gazetesine bu davayı anlattığı –bizzat kendi– bir yazı yazdığını söyledi. Hemen koş al bir tane dedi, sonra bana ne düşündüğünü söyle.

97.

Hayatımda hiç olmadığım kadar tedirgin biçimde bayiye koştum. İşte yeniden Tina ile resmim, bu kez siyah-beyaz olarak karşımdaydı. Dava başlıktan verilmişti ve benzeri ender görülen yürekli kadın yazarın ağzını tıkama çabası olarak nitelenmişti. Mahallenin adı yoktu, Solara adı yoktu. Yazı, oldukça mahir bir şekilde durumu, her tarafta görülen çatışmalardan birinin içine yedirerek aktarmış, "Ülkenin çağdaşlaşmasını engelleyen Ortaçağ kalıntıları ile güneyde bile kültürel ve siyasi

canlanmanın engellenemeyen ilerlemesi arasında" sözleriyle ele alınmıştı. Kısa bir metindi, özellikle de finalinde etkin biçimde edebiyatın amacını "acıklı yerel çatışmalar" diye nitelediği konudan ayırıyordu.

İçim rahatladı, iyi korunduğumu hissettim. Ona telefon ettim, yazısını övdüm sonra Lila'ya gidip gazeteyi gösterdim. Sevineceğini sandım. İstediğinin bu olduğunu, bana yüklediği kudretin açılımı olarak göreceğini sanmıştım. Oysa huzursuzca şöyle dedi:

"Neden yazdırdın bu adama?"

"Neyi beğenmedin? Yayınevi benim yanımda saf tutuyor, bu belayla ilgileniyor, bana olumlu bir durum gibi göründü."

"Bunlar gevezelik Lenú, bu adam sadece kitabın çok satmasıyla ilgileniyor."

"İyi değil mi?"

"Tamam ama yazıyı sen yazmalıydın."

Sinirlendim, aklından ne geçtiğini anlayamıyordum.

"Neden?"

"Çünkü başarılısın, her şeye aklın eriyor. Bruno Soccavo'ya karşı yazdığın yazıyı anımsıyor musun?"

O gönderme hoşuma gideceğine canımı sıktı. Bruno ölmüştü, onun hakkında yazdığımı hatırlamak istemiyordum. Aptal bir çocuktu, Solara'nın ağına düşmüştü ve kim bilir başka ne dolaplara karışmıştı ki onu öldürmüşlerdi. Onunla uğraşmış olduğum için içim rahat değildi.

"Lila," dedim, "o yazı Bruno'ya karşı değildi, fabrikadaki çalışma koşullarıyla ilgiliydi."

"Biliyorum, ne fark eder ki? Ona ödettin ve şimdi çok daha önemli bir kişi olduğuna göre daha iyisini yapabilirsin. Solara kardeşler Carmen'in arkasına saklanmamalılar. Solara kardeşleri açığa çıkarmalısın ve onlar artık hükmetmekten vazgeçmeliler."

Yayın yönetmeninin yazısını neden küçümsediğini anladım. İfade özgürlüğü, geri kalmışlıkla çağdaşlaşma arasındaki mücadele Lila'nın umurunda değildi. O sadece acıklı mahalle kavgalarıyla ilgiliydi. İstiyordu ki ben şimdi çocukluğumuzdan beri hangi hamurdan yoğrulmuş olduklarını bildiğimiz somut insanlarla mücadeleye katkıda bulunayım. Şöyle dedim:

"Lila, *Corriere* gazetesi kendini satan Carmen ve onu satın alan Solara kardeşlerle ilgilenmez. Büyük bir gazetede yer alacak makale genel bir anlam içermelidir, yoksa onu yayımlamazlar."

Yüz hatları bozuldu.

"Carmen kendini satmadı," dedi. "O gene senin arkadaşın ve sana tek bir nedenden ötürü dava açtı: Onu mecbur bıraktılar."

"Anlayamıyorum, açıkla bana."

Alaycı ifadesiyle gülümsedi, çok öfkeliydi.

"Sana hiçbir şey açıklamayacağım. Kitapları yazan sensin, açıklaması gereken biri varsa o da sensin. Ben sadece burada bizi koruyacak bir Milano yayınevimiz olmadığını, kimsenin bizim için gazetelere makaleler yazmadığını söyleyeyim. *Biz* yalnızca yerel bir sorunuz ve elimizden geldiğince başımızın çaresine bakarız: eğer *sen* bize el uzatmak istersen ne âlâ, yoksa biz kendimiz hallederiz."

98.

Yeniden Roberto'nun yanına gittim, bana karısının Giugliano'daki akrabalarının adresini verene kadar başının etini yedim, sonra İmma ile arabaya bindim ve Carmen'i bulmak için yola koyuldum.

Boğucu bir sıcak vardı. Adresi bulmakta zorlandım, akrabalar kasaba dışında oturuyorlardı. Bana kapıyı açan şişman kadın

kaba tavırlarla Carmen'in Napoli'ye döndüğünü söyledi. Pek inanmasam da, yüz metre yürümüş olsak bile yorulduğu için yakınan İmma ile ayrıldım. Ama otomobilime ulaşmak için köşeyi döndüğüm anda alışveriş torbalarıyla gelen Carmen ile karşılaştım. Bu bir an sürdü, gözyaşlarına boğuldu. Ona sarıldım, İmma da sarılmak istedi. Sonra bir kafeye gidip gölgede masa bulup oturduk; kızıma sessizce bebekleriyle oynamasını tembihledikten sonra bana durumu açıklamasını istedim. Lila'nın söylemiş olduğu şeyi onayladı: Onu dava açmaya zorlamışlardı. Bana bunun nedenini de söyledi: Marcello onu Pasquale'nin gizlendiği yeri bildiğine inandırmıştı.

"Mümkün mü bu?"

"Mümkün."

"Sen biliyor musun nerede saklandığını?"

Tereddüt etti, başıyla evet işareti yaptı.

"Canları istediği zaman onu öldürebileceklerini söyledi."

Onu sakinleştirmeye çalıştım. Solara kardeşler annelerinin katilinin nerede saklandığını bilselerdi, şimdiye dek çoktan gidip yakalarlardı onu dedim.

"Yani sence bilmiyorlar mıdır?"

"Bilmiyorlar demem. Ama bu noktada sen ağabeyinin iyiliği için tek bir şey yapabilirsin."

"Ne?"

Ona eğer Pasquale'yi kurtarmak istiyorsa, jandarmaya teslim etmesi gerektiğini söyledim.

Bu iyi bir etki yaratmadı. Kaskatı kesildi, onu Solara kardeşlerin şerrinden kurtarmak için tek yolun bu olduğuna ikna etmeye çalıştım. Ama yararsız oldu, benim çözümüm ona ihanetlerin en büyüğü olarak görünüyordu, onun bana ettiği ihanetin çok daha beteri olurdu.

"Böyle olunca onların elinde kalıyorsun," dedim, "bana karşı dava açmanı istediler, başka şeyler de isteyebilirler."

"Ben onun kız kardeşiyim," dedi yüksek sesle.

"Kardeş sevgisi sorunu değil bu," dedim. "Kardeş sevgisi konusu bu durumda bana zarar verdi, kesinlikle ağabeyini de kurtarmayacak ve senin de başını tehlikeye sokabilir."

Ama onu bir türlü ikna edemedim, tartıştıkça benim kafam daha fazla karışmaya başladı. Çok geçmeden ağlamaya başladı: Yaptığı şeyden pişmanlık duyuyordu, bağışlamamı istiyordu, sonra da ağabeyine yapabilecekleri şeyleri düşünüp çaresizliğe kapılıyordu. Küçük bir kızken nasıl olduğunu hatırladım, o zamanlar böyle inatçı bir sadakat gösterebileceğini hayal bile etmezdim. Onu rahat bıraktım çünkü teselli edemiyordum, İmma ter içinde kalmıştı, yeniden hastalanmasından korkmuştum ve Carmen'den ne istediğimi artık ben de bilemez olmuştum. Pasquale ile ilgili uzun suskunluğunu bozsun mu istiyordum? Neden bunun en doğru şey olduğunu düşünüyordum? Ağabeyinden yana değil de devletten yana olmasını mı istiyordum? Neden? Onu Solara kardeşlerin elinden kurtarıp davayı geri çekmesini sağlamak için mi? Onun üzüntüsünden daha mı önemliydi bu? Sonunda şöyle dedim:

"Neyin doğru olduğunu düşünüyorsan onu yap, şunu da unutma ki benim seninle bir sorunum olamaz."

Bu noktada Carmen'in gözlerinde beklenmedik bir öfke şimşeği çaktı:

"Neden benimle bir derdin olacakmış ki zaten? Sen ne kaybedeceksin ki? Gazetelere çıkıyorsun, reklamını yapıyorsun, daha fazla kitap satıyorsun. Hayır Lenú bunu dememeliydin, bana Pasquale'yi jandarmaya teslim etmemi söylemekle hata yaptın."

Yüreğim burkulmuş olarak ayrıldım oradan ve dönüş yolunda onunla buluşmaya gitmekle iyi bir iş yapıp yapmadığım konusunda kuşkuya kapıldım. Şimdi onun da kalkıp Solara kardeşlere

gideceğini ve ziyaretimden söz edeceğini, onların da *Corriere*'de çıkan yazı üzerine bana karşı başka eylemler yapmasını isteyeceklerini düşündüm.

99.

Günlerce yeni felaketler bekledim ama bir şey olmadı. Yazı belli bir yankı yarattı, Napolili gazeteler yazıyı alıp genişlettiler, destek telefonları ve mektupları aldım. Haftalar geçti, davalı olma fikrine alıştım, benim işimi yapan çok kişinin başına bunun geldiğini ve onların çok daha göz önünde olduklarını keşfettim. Gündelik hayat galebe çaldı. Bir süre Lila'dan uzak durdum, özellikle hatalı hareketlere sürüklenmemek için çok dikkat ettim.

Kitabımın satışı hiç durmadı. Ağustosta Santa Maria di Castellabate'ye tatile gittim; Lila ve Enzo da deniz kenarında ev tutacaklardı ama işlerinin yoğunluğu öncelik kazandığından gelemediler ve Tina'yı büyük bir doğallık içinde bana emanet ettiler. O dönemin binlerce işi ve yorgunluğu arasında (şunu çağır, buna bağır, kavga ayır, alışveriş yap, yemek pişir) tek keyfim güneş şemsiyesi altında otururken beni okuyan bir iki okuru gözetlemek oldu.

Sonbaharda durum daha da düzeldi, belirli bir önemi olan bir ödül kazandım. Ödül olarak yazara verilen yüklü miktarda para sayesinde kendimi başarılı, halkla ilişkiler konusunda maharetli, ekonomik geleceği giderek daha tatminkâr biri olarak görmeye başladım. Ama başarımın ilk haftalarında tattığım neşem ve şaşkınlığım bir daha geri gelmedi. Günleri ışık donukmuş gibi ve çevreme bir fesatlık yayılmış gibi hissediyordum. Bir süreden beri Enzo'nun Gennaro'ya bağırmadığı akşam olmuyordu, oysa bu eskiden çok ender olurdu. Basic Sight'a

uğradığımda Lila'yı Alfonso ile baş başa vermiş konuşurken buluyordum ve ona yaklaşmaya çalıştığım anda dalgın bir hareketle biraz beklememi işaret ediyordu. Mahalleye dönmüş olan Carmen ya da gizemli nedenler yüzünden Almanya'ya dönüşünü belirsiz bir tarihe erteleyen Antonio ile konuşurken de aynı şekilde davranıyordu.

Lila'nın çevresinde durumun kötüleştiği belliydi ama o beni konunun dışında tutuyordu ve ben de dışında kalmayı yeğliyordum. Sonra iki çok kötü durum birbirini izledi. Lila bir rastlantı sonucu Gennaro'nun kollarının iğnelerle delik deşik olduğunu keşfetti. Onun şimdiye dek hiç duymadığım şekilde haykırdığını işittim. Enzo'yu kışkırttı, oğlunu gebertene kadar dövsün istedi, ikisi de sağlam yapılı erkekti ve feci şekilde birbirlerine giriştiler. Lila ertesi gün, Gennaro dayısını işten çıkarmaması için yalvarsa, onu eroine başlatanın o olmadığına yemin etse de, ağabeyi Rino'yu Basic Sight'dan kovdu. Bu trajedi kızları, özellikle de Dede'yi müthiş etkiledi.

"Neden Lina Teyze oğluna böyle davranıyor?"

"Çünkü yapılmaması gereken bir şey yapıyor."

"O büyük artık, istediğini yapabilir."

"Kendisini öldürecek bir şeyi yapmamalı."

"Neden peki? Hayat onun, canı ne isterse onu yapmaya hakkı var. Özgürlük nedir bilmiyorsunuz, Lina Teyze bile bilmiyor."

O, Elsa ve İmma, çok sevdikleri Lina Teyzelerinin ağzından çıkan beddualar, naralar yüzünden serseme dönmüşlerdi. Gennaro evde hapisti ve bütün gün bağırıyordu. Rino dayısı son derece pahalı bir makineyi kırarak parçaladıktan sonra Basic Sight'dan toz oldu ve küfürlerini bütün mahalle dinledi. Pinuccia bir akşam çocuklarıyla kocasını yeniden işe alsın diye Lina'ya yalvarmaya geldi, gelirken kaynanasını da yanında getirdi. Lila hem annesine hem yengesine son derece kötü davrandı: Bağı-

rışları ve hakaretleri benim evimde gayet net duyuluyordu. Sen böyle yaparak bizi Solara'nın eline ve ayağına teslim ediyorsun, diye bağırıyordu Pinuccia çaresizce. Lila da yanıtlıyordu onu: Bunu hak ediyorsunuz, sizin için canımı kanımı feda ettim ama karşılığında azıcık minnet görmedim.

Gene de bunlar, birkaç hafta sonra yaşananlara kıyasla pek bir şey sayılmazdı. Sular tam durulmuştu ki Lila Basic Sight'ın yürümesi için elzem hale gelen fakat giderek daha güvenilmez davranmaya başlayan Alfonso ile kavga etmeye başladı. Önemli iş randevularını kaçırıyordu, gittiğinde utanç verici davranışlar sergiliyordu; iyice efemineleşmişti, kendinden bir dişi olarak söz ediyordu. Gene de Lila çehresinden tamamen silinmişti, bütün çabasına karşın eril hatlar yeniden canlanıyordu. Şimdi burnunda, alnında, gözlerinde biraz babası Don Achille görünmeye başlamıştı ve kendisi de bu durumdan tiksiniyordu. Bunun sonucu olarak sanki daimi olarak kendi bedeninden kaçış halindeydi, şişmanlıyordu ve kimi zaman ondan günlerce haber alınamıyordu. Yeniden ortaya çıktığında bedeninde hep dayak izleri oluyordu. Yeniden çalışmaya başlıyordu ama pek gönülsüzce.

Derken bir gün temelli ortadan kayboldu. Lila ve Enzo onu boş yere dört bir yanda aradılar. Cansız bedeni günler sonra Coroglio kumsalında bulundu. Kim bilir nerede dövülerek öldürülmüştü ve sonra denize atılmıştı. Duyduğum anda buna inanamadım. Ama her şeyin vahşice doğru olduğunu idrak ettiğimde içimi dinmek bilmeyen bir acı sardı. Gimnazyum yıllarındaki kibar, başkalarına karşı özenli, Marissa tarafından çok sevilen, eczacının oğlu Gino tarafından rahatsız edilen hali gözlerimin önüne geldi. Bazen onun, yaz tatillerinde nefret etse de mecbur kaldığından çalıştığı şarküterinin tezgâhının arkasındaki halini hatırlamak için daha gerilere gidiyordum. Hayatının geri kalanı-

nı bir kenara bıraktım, onu az tanıyordum, kafam karışıktı. Onu yaşadığı dönüşümle düşünemiyordum, son buluşmalarımızın hepsi soldu, Martiri Meydanı'ndaki ayakkabı mağazasını işlettiği günleri bile unuttum. Lila'nın suçu diye düşündüm sıcağı sıcağına; her şeyi karıştırarak başkalarını zorlama takıntısıyla onu altüst etti. Gizlice kullanmıştı onu ve sonra bir kenara bırakmıştı.

Hemen düşünce değiştirdim. Lila haberi alalı birkaç saat olmuştu. Alfonso'nun öldüğünü biliyordu ama günlerden beri ona karşı duyduğu öfkeden sıyrılmayı başaramıyordu ve hâlâ ısrarla onun ne kadar güvenilmez olduğunda ayak diriyordu. Sonra bu cinsten bir tiradın tam ortasında benim evimin zeminine yığılıverdi, büyük olasılıkla artık bu acıya tahammül edememişti. O andan itibaren bana öyle geldi ki Lila onu benden, Marisa'dan çok daha fazla sevmişti ve –zaten Alfonso'nun bana sık sık söylemiş olduğu üzere– ona herkesten daha çok yardımı dokunmuştu. Sonraki saatlerde isteksiz oldu, çalışmayı bıraktı, Gennaro ile ilgilenmez oldu, Tina'yı bana bıraktı. Onunla Alfonso arasında hayal etmiş olduğumdan çok daha karmaşık bir ilişki yaşanmış olmalıydı. Bir aynaya bakar gibi bakmıştı ona, onda kendini görmüştü ve o bedenden kendine ait bir parçayı çekip çıkarmak istemişti. Sıkkın bir şekilde, benim ikinci kitabımda anlattıklarımın tam tersi diye düşündüm. Alfonso, Lila'nın o çabasından çok hoşlanmış olmalıydı, kendini ona canlı bir malzeme gibi sunmuş ve Lila onu bir taslak gibi işlemişti. Ya da olaya bir düzen vermeye ve sakinleşmeye çalıştığım kısa süre içinde bana öyle göründü. Ama her şey hesaba katıldığında bunlar benim belirsiz izlenimlerimden başka bir şey değildi. Aslında Lila ne o zaman, ne daha sonra bana asla aralarındaki bağ hakkında bir şey anlatmadı. Kederin sersemliğine gömüldü, cenaze gününe dek içinde kim bilir hangi duyguları besledi.

100.

Cenaze törenine katılanlar olarak sayımız pek azdı. Martiri Meydanı'ndaki arkadaşları gelmedi, ama asıl, akrabaları gelmedi. Kardeşleri Pinuccia ve Stefano, Marisa ve belki ondan olan, belki olmayan çocukları da yoktu ama beni asıl etkileyen, annesi Maria'nın gelmeyişiydi. Öte yandan Solara kardeşler şaşırtıcı biçimde boy gösterdiler. Michele'nin yüzü asıktı, son derece zayıftı, sürekli deli bakışlarla çevresine bakınıyordu. Marcello ise handiyse kederliydi ve bu durum üzerindeki her biri birbirinden lüks giysileriyle tezat oluşturuyordu. Cenaze alayından da eksik kalmadılar, mezara kadar yardıma geldiler, gömülürken de oradaydılar. Bütün bir cenaze süresince neden bu törene katıldıklarını merak ettim ve bakışlarımla Lila'nın bakışlarını yakalamaya çalıştım. O bana asla bakmadı, gözlerini onlara dikti, kışkırtıcı bir şekilde onları incelemekten vazgeçmedi. Sonunda gitmekte olduklarını gördüğünde beni bir kolumdan yakaladı, öfkeden deliye dönmüştü.

"Benimle gel."

"Nereye?"

"Şu ikisiyle konuşmaya."

"Kızlarım var."

"Enzo bakar onlara."

Tereddüt ettim, direnmeye çalıştım, ona şöyle dedim:

"Boş ver."

"O zaman yalnız gidiyorum."

Bir of çektim, hep böyle olmuştu; arkasından gitmeyi reddettiğim an beni ekerdi. Enzo'ya kızlara göz kulak olması için işaret ettim –o, Solara kardeşleri pek fark etmemiş gibiydi– ve Don

Achille'nin evine tırmanan basamaklarda onu izlediğim, erkek çocuklarla taş savaşı yaptığım aynı ruhla beyaz ve heykelsi mezar taşları arasından onu izlemeye başladım.

Lila Marcello'yu görmezden geldi, Michele'nin önüne dikildi.

"Nasıl oldu da geldin buraya, pişmanlıkların mı var?"

"Canımı sıkma Lina."

"Siz ikiniz bittiniz artık, mahalleden çekip gitmeniz gerekir."

"Sen gitsen daha iyi olur, hazır zamanın varken."

"Beni tehdit mi ediyorsun?"

"Evet."

"Sakın ha Gennaro'ya elinizi sürmeyi denemeyin ve sakın ha Enzo'ya dokunmayın. Miche' anladın mı beni? Seni mahvetmeye yetecek kadar çok şey biliyorum. Seni ve bu öteki hayvanı."

"Hiçbir şey bildiğin yok, elinde bir şey yok ve zaten hiç de bir şey anlamadın. Bu kadar zeki olup da hâlâ seni umursamadığımı anlamadın mı?"

Marcello onu kolundan çekti, lehçeyle şöyle dedi:

"Haydi gidelim Miche', burada zaman yitiriyoruz."

Michele kolunu sertçe çekti ve Lila'ya döndü:

"Lenuccia hep gazetelere çıkıyor diye beni korkutacağını mı sanıyorsun? Böyle mi düşünüyorsun? Benim romanlar yazan birinden korkacağımı mı sanıyorsun? Ama bu kadın bir hiç. Oysa sen birisin, senin gölgen bile etten kemikten bir insandan iyidir. Ama anlamak istemedin ve senin için üzgünüm. Sahip olduğun her şeyi alacağım elinden."

Bu son cümleyi ansızın midesine bir sancı girmiş gibi söyledi ve sonra fiziksel ağrıya tepki verircesine kardeşi onu durdurmadan önce Lila'nın yüzünün tam ortasına şiddetli bir yumruk attı ve onu yere devirdi.

101.

Bu hiç beklenmedik hareket karşısında donup kaldım. Lila bile bunu hayal etmemişti, Michele'nin ona sadece dokunmamakla kalmayıp, bunu yapmaya kalkışanı da öldüreceğini sanıyorduk. Bu nedenle bağırmayı bile beceremedim, boğuk bir ses bile çıkartamadım.

Marcello, kardeşini sürükleyerek uzaklaştırdı ama onlar itişip kakışırken ve Lila lehçeyle hakaretler ve kan kusarken (*geberteceğim seni, Allah şahidim olsun, ikiniz de ölmüş bilin kendinizi*), bana sevgi dolu bir ironiyle şöyle dedi: Bunu da bir sonraki romanına koyarsın Lenú, ayrıca Lina'ya söyle, eğer hâlâ anlamadıysa, ben ve ağabeyim *gerçekten* onu sevmeyi bıraktık.

Lila'nın şiş yüzünün, çok kötü bir şekilde düştüğü için bu hale geldiğine Enzo'yu ikna etmemiz çok zor oldu; ona beklenmedik bir bayılma sonucunda yere yığıldığını söyledik. Onun buna hiç inanmadığına eminim, çünkü hem benim yorumum –o kadar heyecanlıydım ki– ona hiç kabul edilemez görünmüştü hem de Lila onu ikna etmek için hiç çaba göstermemişti. Ama Enzo itiraz etmeye başlayınca Lila gayet umursamazca, aynen böyle olduğunu söyledi ve tartışmayı kestiler. Onların ilişkilerinin üzerine kurulduğu temele göre Lila'nın aşikâr bir yalanı bile telaffuz edilebilecek tek gerçeklikti.

Kızlarımla evime kapandım. Dede korkmuştu, Elsa olana bitene inanamıyordu, İmma hiç durmadan şöyle sorular soruyordu: Kan burnun içinde midir? Ne yapacağımı bilemeyecek kadar şaşkındım, öfkeliydim. Arada sırada Lila'nın kendini nasıl hissettiğine bakmak için aşağı iniyordum, Tina'yı almak istiyordum ama kız annesinin durumundan öylesine dehşete düşmüştü ki ona yardımcı olabilmek için yanında kalmak istiyordu. Her iki neden yüzünden bir an bile bırakmak istemiyordu, elindeki mer-

hemi büyük bir özenle yüzüne sürüyordu, serinletmek ve baş ağrısını almak için alnına minik metal nesneler koyuyordu. Tina'yı yukarı, bana çekmek için yem olarak kızlarımı aşağı indirdiğimde durumu daha da karmaşık hale soktum. İmma her ne pahasına olursa olsun bu hemşirelik oyununa dahil olmak istedi, Tina sahayı bir an için ona kaptırmamak için bağırmaya başladı, Elsa ve Dede de onu uzaklaştırmaya çalışınca çaresizce ağlamaya başladı. Hasta anne ona aitti ve kimseye bırakmak istemiyordu. En sonunda Lila ben dahil hepimizi birden kovdu, bunu öyle enerjik bir şekilde yaptı ki kendini şimdiden iyi hissettiğini düşündüm.

Gerçekten de hızla toparlandı. Telaşım önce öfkeye sonra kendimi küçümsemeye dönüştü. Bu vahşi hareket karşısında donup kalmış olmamı asla affedemiyordum. Kendime şöyle diyordum: Ne oldu sana; eğer o iki pisliğe karşı tepki vermeyi beceremeyeceksen, neden yaşamak için yeniden buraya döndün; fazlasıyla edeplisin, ayak takımının arasına karışan hanımefendi rolünü oynamak mı istiyorsun, gazetelere şöyle konuşmak hoşuna gidiyor: doğduğum yerde yaşıyorum, gerçekliğimle temasımı yitirmek istemiyorum; ama gülünç oluyorsun, temas noktalarını çoktan kaybettin, pisliğin, kusmuğun, kanın kokusu seni bayıltıyor. İşte böyle düşünüyordum ve bu arada zihnimde Michele'ye vahşice saldırdığım sahneler oluşuyordu. Ona vuruyordum, onu tırmıklıyordum, ısırıyordum, kalbim hızla atıyordu. Sonra katliam arzum yatıştı ve kendime şöyle dedim: Lila haklı, sadece yazıyor olmak için yazılmaz, canını yakmak istediğinin canını yakmak için yazılır. Yumruklardan ve tekmelerden ve cinayet araçlarından oluşan kötülüğe karşı sözlerin kötülüğü. Çok değil ama yeterince. Elbette onun aklında hâlâ çocukluk hayallerimiz vardı. Biri yazıyla şöhret, para, kudret kazanırsa kelimeleri yıldırımlara dönüşür diye düşünüyordu. Oysa ben uzun zamandan beri her şeyin daha vasat olduğunu biliyordum. Bir kitap, bir makale ses çıkartabilirdi

ama savaş öncesi antik savaşçılar da savaş meydanında seslerini yükseltirlerdi ve ona eşlik eden gerçek güç, ölçüsüz şiddet yoksa bu sadece tiyatro olurdu. Gene de öcümü almak istiyordum, ses biraz huzursuzluk verebilirdi. Bir sabah alt kata indim ve ona şunu sordum: Solara kardeşleri korkutacak ne biliyorsun?

Bana merakla baktı, gönülsüzce konunun çevresinde dolaştı ve yanıtladı: Michele için çalıştığımda çok belge gördüm, bazılarını inceledim, bazılarını bana kendi verdi. Yüzü morarmıştı, acı çeken bir yüz işareti yaptı, en adi lehçeyle ekledi: Eğer bir erkek yarığı istiyorsa ve onu aşırı istediği için istiyorum bile diyemiyorsa, sen ona aletini kızgın yağa sokmasını mı söyledin, bunu bile yapar. Sonra başını elleriyle tuttu, içinde zarlar olan kalaylı bardakmış gibi salladı ve ben onun da o anda kendini küçümsediğini anladım. Gennaro'ya göstermeye mecbur olduğu tutumdan, Alfonso'ya ettiği hakaretten, ağabeyini kovmuş olmaktan memnun değildi. Şu anda saydırdığı küfürlerin hiçbiri de hoşuna gitmiyordu aslında. Onlara tahammül edemiyordu, hiçbir şeye tahammül edemiyordu. Ama bir noktada ikimizin de aynı ruh halinde olduğumuzu hissetmiş olmalı ki bana şunu sordu:

"Sana yazabileceğin şeyler söylersem yazar mısın?"

"Evet."

"Peki yazdıklarını bastırabilir misin?"

"Belki, bilmiyorum."

"Neye bağlı?"

"Solara kardeşlerin canını acıtacağından ve bana ve kızlarıma zarar gelmeyeceğinden emin olmalıyım."

Karar veremeden yüzüme baktı. Sonra, on dakika Tina'ya bakıver dedi ve evden çıktı. Yarım saat sonra içi belgelerle dolu bez bir torbayla geri geldi.

Tina ve İmma yerde bebekleriyle, arabalarıyla ve atlarıyla oynayarak alçak sesle konuşurlarken, biz mutfak masasının ba-

şına oturduk. Lila pek çok kâğıdı, kendi aldığı notları ve pembe kapakları lekeli iki defteri torbadan çıkardı. Bu son ikisini merakla karıştırdım: Kareli sayfalar, eski ilkokullarda öğretilen kaligrafiyle yazılmış yazılarla, dilbilgisi yanlışlarıyla dolu bir dille yorumlanmış ince hesaplar vardı ve her sayfaya M.S. damgası vurulmuştu. Bunların mahallenin ödünü patlatan ve Manuela Solara'nın kırmızı defteri diye bilinen defterlerden bazıları olduğunu anladım. Çocukluğumuzda ve yeniyetmeliğimizde *kırmızı defter* ifadesi ne kadar etkili ve tehditkâr görünürdü – belki de gerçekten tehditkârdı. Ama konuşurken başka bir kelime kullanılsa –mesela dosya dense– ya da rengi değiştirilse bile Manuela Solara'nın defteri bizi kanlı serüvenlerin merkezini oluşturan çok gizli bir belge gibi heyecanlandırırdı. Oysa işte burada duruyorlardı. Şu an gözlerimin önünde duran okul defterlerinden kim bilir kaç tane vardı: Gayet sıradan, yıpranmış, sırtı dağılmış, sağ alt köşesi dalgalanmış defterlerdi. Bir an içinde anıların çoktan edebiyat olduğunu idrak ettim ve belki de Lila haklıydı: Kitabım –hâlâ büyük başarı kazanmaktaydı– gerçekten kötüydü, öyleydi çünkü fazla düzenliydi, çünkü takıntılı bir özenle yazılmıştı, çünkü şeylerin düzensiz, estetikten uzak, mantıkdışı, şekilsiz sıradanlığını taklit etmeyi bilememiştim.

Kızlar oynarken –didişir gibi olduklarında, onları yatıştırmak için sinirli sinirli azarlıyorduk– Lila elimdeki malzemenin tümünü gözlerimin önüne serdi, bana anlamlarını açıkladı. Birlikte düzenledik ve sınıfladık. Böyle ortak bir işle uğraşmayalı ne kadar çok zaman olmuştu. O mutlu görünüyordu, anladım ki benden istediği ve beklediği buydu. Gün sonunda çantayı alıp yeniden ortadan kayboldu ve ben aldığım notların üzerinden geçmek için evime döndüm. Sonra, ilerleyen günlerde, Basic Sight'ta buluşmamızı istedi. Onun odasına kapandık, o klavyesi olan bir televizyonu andıran ve bir süre önce kızlara ve bana gösterdiğinden

çok farklı olan bilgisayarının başına geçti. Çalıştırma düğmesine bastı, gri blokların içine siyah dikdörtgenler soktu. Şaşkınlıkla bekledim. Ekranda ışıklı hareketler oldu. Lila klavyeye basmaya başladı, benim ağzım bir karış açık kaldı. Elektrikli de olsa, bu kesinlikle daktilo ile karşılaştırılabilecek bir şey değildi. Parmak uçlarıyla gri tuşları okşuyordu, yazı henüz bitmiş ot misali yemyeşil ekranda doğuyordu. Onun aklında, beyninin kim bilir hangi korteksine sıkıca tutunmuş olarak var olanlar, sanki bir mucizeyle dışarı dökülüyor, ekranın hiçliği üzerine yapışıyordu. Eyleme geçtiği halde güç olarak kalan bir güç vardı, elektrokimyasal uyarı bir anda ışığa dönüşüyordu. On Emir döneminde Sina Dağı'nda Tanrı'nın yazısı böyle belirmiş olmalı diye düşünüyordum; elle tutulamayan, korkunç olan ama mutlak saflık etkisi yaratan bir şeydi. Şahane dedim. Sana öğreteceğim, dedi. Öğretti de; göz kamaştırıcı, hipnotik bir şekilde benim söylediğim ve onun söylediği sözler, uçmaya meyilli tartışmalarımız gidip ekranın kara kuyusunda köpük bırakmayan su izi gibi rapt oluyordu. Lila yazıyordu, ben yeniden düşünüyordum. Bunun üzerine bir tuşa basıp siliyordu, başka tuşlarla koca bir ışık bloğunu yok ediyordu, bir an içinde daha yukarıda ya da daha aşağıda görünür kılıyordu. Ama hemen sonra Lila fikir değiştiriyordu, her şey bir anda yeniden değişiyordu, hayalet hareketlerle şimdi burada olan ya yok oluyor, ya yer değiştiriyordu. Ve kurşunkaleme, tükenmezkaleme, kâğıt değiştirmeye, daktiloya yenisini takmaya gerek yoktu. Sayfa ekrandaydı, tekti, bir düşüncenin izi bir başkasına benzemiyordu. Yazı yıpranmazdı, satırlar tam olarak düzdü, şimdi Solara kardeşlerin ve Campania bölgesinin yarısının pisliklerini bir araya koyduğumuz şu anda bile bir temizlik duygusu yayıyordu.

Günler boyunca çalıştık. Metin gökyüzünden yeryüzüne yazıcının gürültüsüyle indi, kâğıt üzerine dizilmiş harflere dönüştü. Lila bunu yeterli buldu, kalemlerimizi yeniden elimize aldık ve

düzeltmek için çaba gösterdik. Titizdi, benden daha fazlasını bekliyordu, onun bütün sorularına yanıt verebileceğimi sanıyordu, benim bir bilim deryası olduğuma inandığı için sinirleniyordu, oysa ben her satırda yerel coğrafyadan, idari bölünmelerden, belediye meclislerinin işleyişlerinden, bir bankanın hiyerarşisinden, suçlardan ve cezalardan bihaber olduğumu idrak ediyordum. Gene de çelişkili bir şekilde uzun süredir kendimle ve arkadaşlığımızla bu kadar gurur duymuyordum. *Onları mahvetmeliyiz Lenú ve bu da yetmezse onları öldüreceğim.* Kafa kafaya verdik –şimdi düşününce, son olarak– birbirimize dayandık ve iki zihin tek bir zihin oldu. Sonunda her şeyin bittiğini kabul etmeye razı olduk, olan oldu artık diyerek geçmiş zamandan ayrıldık. O, metni kim bilir kaçıncı kez bastı, ben sayfalarımızı bir zarfa koydum ve malzemeyi avukatlara göstermesini rica ederek genel yayın yönetmenine postaladım. Sonra telefon edip, Solara kardeşleri hapse göndermek için bu kadar bilgi yeter mi, diye sordum.

102.

Bir hafta geçti, iki hafta geçti. Yayın yönetmeni bir sabah telefon etti ve beni uzun övgülere boğdu.

"Harika bir dönemindesin," dedi.

"Bir arkadaşımla birlikte çalıştık."

"Elinin gücü belli oluyor, olağanüstü bir metin olmuş. Bana bir iyilik yap: Bu sayfaları Profesör Sarratore'ye göster, herhangi bir şeyin tutku dolu bir okumaya nasıl dönüşeceğini görsün."

"Nino'yu artık görmüyorum."

"Belki de bu nedenle bu kadar formdasın."

Gülmedim, avukatların ne dediklerini öğrenmek için can atıyordum. Belki bazı sevinçler tadabilirsin, dedi yayın yönetme-

ni, ama anlattığın gibi yerel siyasete kök salmışlar ve istedikleri adamı satın almaya paraları da varsa bu Solara kardeşler hapse girmezler. Kendimi güçsüz hissettim, bacaklarım gevşedi, inancımı yitirdim, şu geçti aklımdan: Lila öfkelenecek. Üzgün bir şekilde şöyle dedim: Anlattığımdan çok daha beterler. Yönetmen hayal kırıklığımı anladı, beni rahatlatmaya çalıştı, yeniden o sayfalarda yansıttığım tutkuyu övmeye girişti. Ama sonuç aynıydı: Bu yazdıklarımla onları mahvedemezdim. Sonra beni şaşırtarak metni bir kenara kaldırmayıp yayımlamamı önerdi. *Espresso* dergisini ben ararım, dedi, şu anda böyle bir parçayla ortaya çıkarsan kendin için, kamu için, herkes için önemli bir hareket yapmış olursun, içinde yaşadığımız İtalya'nın kendimize anlattığımız İtalya'dan çok daha beter olduğunu gösterirsin. Sonra da dergide yayımlamak söz konusu olduğunda ne gibi hukuki sorunlarla karşılaşabileceğimi anlamak için metni yeniden hukukçulara göstermek için izin istedi; neyi silmem neyi korumam gerektiğini öğrenmek istiyordu. Bruno Soccavo'yu korkutmak söz konusu olduğunda her şey ne kadar kolay gitmişti diye düşündüm ve bu öneriyi kararlı bir şekilde reddettim. Şöyle dedim: Yeniden dava açarlar, yeniden kendimi bir dizi belanın içinde bulurum. Kızlarımın hatırı için yapmak istemediğim şekilde, yasaların onları çiğneyenlere değil, onlardan korkanlara işlediğini düşünmek zorunda kalırım.

Biraz daha bekledim, gücümü topladım ve her şeyi kelimesi kelimesine Lila'ya anlattım. Sükûnetini korudu. Bilgisayarı açtı, metni gözden geçirdi, ama bence onu yeniden okumadı, ekrana öylece bakıyor ve bu arada düşünüyordu. Sonra yeniden düşmanca ses tonuyla sordu:

"Sen bu yayın yönetmenine güveniyor musun?"

"Evet, düzgün bir insandır."

"Peki o halde neden yayımlamak istemedin metni?"

"Neye yarar ki?"

"Aydınlığa kavuşturmaya."

"Zaten her şey ortada."

"Kim için? Senin mi, benim mi, yayın yönetmeni için mi?"

Memnuniyetsizce salladı başını, buz gibi bir sesle çalışması gerektiğini söyledi.

"Dur, bekle," dedim.

"Acelem var. Alfonso olmayınca işler karıştı. Git lütfen, git haydi."

"Neden bana kızıyorsun?"

"Git dedim sana."

Bir süre görüşmedik. Sabahları Tina'yı yukarı yolluyordu, akşamları ya Enzo gelip alıyordu ya da kendisi sesleniyordu: "Tina, gel anneye." Böyle bir iki hafta gelip geçti sanıyorum, sonra bir gün yayın yönetmeni gayet neşeli bir ses tonuyla aradı beni.

"Aferin, karar vermiş olmana sevindim."

Ne dediğini anlamadım ve o bana *Espresso* dergisindeki bir arkadaşının telefon ettiğini, acilen benim bir giriş yazıma ihtiyacı olduğunu söylediğini aktardı. Ondan öğrendiğime göre Solara metni bazı kısaltmalarla o haftaki sayıda yayımlanacaktı. Fikrini değiştirdiğin zaman beni uyarabilirdin, dedi.

Soğuk terler döktüm, ne diyeceğimi bilemiyordum, bir şey yokmuş gibi numara yaptım. Sayfalarımızı haftalık dergiye gönderenin Lila olduğunu anlamam için bir an yetti. İtiraz etmek için ona koştum, gücenmiştim ama onu bana karşı gayet muhabbet dolu ve özellikle neşeli gördüm.

"Baktım ki sen bir türlü karar veremiyordun, ben senin yerine karar verdim."

"Ben yayımlamamaya karar vermiştim."

"Ben değil."

"O zaman sadece senin imzanla çıksın."

"Ne diyorsun sen? Yazar olan sensin?"

Onaylamadığımı ve duyduğum kaygıyı iletmem mümkün olmadı, her eleştirel cümlem onun keyfine çarptı. Yazıya önem verilmişti, altı dolu dolu sayfaydı, elbette tek bir imza, benimki vardı.

Bunu fark ettiğimde kavga ettik. Hiddetle şöyle dedim:

"Neden böyle davrandığını anlayamıyorum."

"Ben anlıyorum," dedi.

Yüzünde hâlâ Michele'nin attığı yumruğun izleri duruyordu ama eminim imzasını esirgemesinin nedeni korku olmamıştı. Başka bir şeyden korkuyordu ve ben bunu bilmiyordum; o Solara kardeşleri umursamıyordu. Gene de kendimi öylesine incinmiş hissettim ki, bunu yüzüne vurdum –*kendi imzanı çektin çünkü gizli kalmak hoşuna gidiyor, çünkü taşı atıp eli saklamak kolay, senin bu numaralarından bıktım artık*– ama o gülmeye başladı, bu ona anlamsız bir suçlama gibi geliyordu. Böyle düşünüyor olman hoşuma gitmiyor, dedi. Kızgın bir havaya büründü, yazıyı *Espresso* dergisine sadece benim imzamla gönderdiğini çünkü onun imzasının bir değerinin olmadığını, eğitim almış, şöhretli olan kişinin ben olduğumu, artık çekinmeden istediğim kişi hakkında konuşabileceğimi söyledi. Bu sözlerinden benim işlevimi saf bir şekilde abarttığının onayını aldım ve bunu ona söyledim. Canı sıkıldı, asıl benim kendi değerimi bilemediğimi söyledi. Ona gelince, tek istediği benim daha fazla ve daha iyi çalışmam, daha da başarılı olmamdı; hak ettiğim ilgiyi görmemdi. Gör bak şimdi, dedi heyecanla, neler gelecek Solara kardeşlerin başına.

Gayet keyifsiz döndüm eve. Marcello'nun söylediği gibi, beni kullanıyor olduğu kuşkusunu aklımdan bir türlü kovamadım. Beni bozguna uğratmıştı, kendi savaşını kazanmak, kendi intikamlarını almak, kendi vicdan azaplarını susturmak için benim üç kuruşluk ünüme güveniyordu.

103.

Gerçekte o makaleye imza atmış olmak benim için son bir başarı sıçrayışı oluşturdu. Geniş kitlelere yayılması sayesinde benim çok parçam bir araya toplandı. Sadece yazarlık yeteneğine sahip olmadığım, geçmişte sendikal mücadele içinde yer aldığım, kadınların koşullarını eleştirmekle uğraştığım gibi, şimdi de şehrimin kötüye gitmesine karşı duruyordum. Altmışlı yılların sonunda kazandığım okur kitleme yetmişli yıllarda inişli çıkışlı çalışmalarla katkıda bulunmuştum ve o okurlara şimdi çok daha kalabalık sayıda yenileri eklenmişti. Bu durum ilk iki kitabıma da yansıdı, yeni baskıları yapıldı, üçüncü kitabım çok iyi satmayı sürdürdü; bu arada romandan yola çıkan bir film çekme düşüncesi de somutluk kazanmaya başladı.

O sayfalar elbette başıma çok dert açtı. Jandarma tarafından çağrıldım. Mali polis ifademi aldı, sağ eğilimli yerel gazeteler *boşanmış, feminist, komünist, terörist dostu* gibi yaftalarla beni konu ettiler. Beni ve kızlarımı edepsizlik yüklü lehçeleriyle tehdit eden anonim telefonlar aldım. Ama kaygı içinde yaşıyor olmama karşın –kaygı artık bana yazmanın ruh ikizi gibi gelmeye başlamıştı–, özde *Panorama* dergisindeki makalemde ve Carmen'in açtığı davadaki kadar gerilmediğimi fark ettim. Bu benim işimdi, giderek daha iyi yapmayı öğreniyordum. Ayrıca yayınevinin hukuki desteğini, sol gazetelerin onayını, giderek artan okurlarımla buluşmaların ve doğru olanı yapıyor olmanın korumasını arkamda hissediyordum.

Ne var ki, dürüst olmam gerekirse, sadece bu kadar da değildi. Solara kardeşlerin bana mutlak olarak ellerini süremeyecekleri iyice aşikâr olunca sakinleştim. Benim gözler önünde olmam onları olabildiğince görünmez kılmıştı. Marcello ve Michele, bana ikinci bir dava açmadıkları gibi, seslerini temelli kestiler

ve onlarla kolluk güçlerinin önünde karşılaştığımda bana soğuk ama saygılı bir selam vermekle yetindiler. Böylece sular duruldu. Somut olarak ele geçen ise, pek çok soruşturma ve yeni dosyaların açılması oldu. Ama yayınevinin hukuk bürosunun öngördüğü üzere ilk dosyalar kuma gömüldü, ikinciler –tahminime göre– başka dosyaların altında kaldılar ve Solara kardeşler ceza almadılar. Makalemin yarattığı tek zarar duygusal oldu: Kız kardeşim, yeğenim Silvio, babam –sözle değil bizzat davranışlarıyla– beni hayatlarından sildiler. Sadece Marcello bana karşı nazik davranmayı sürdürdü. Bir öğleden sonra anayolda ona rastladım, başımı çevirdim. Ama o önüme dikildi ve şöyle dedi: Lenú, elinden gelse senin bu yazıyı yayımlamak istemeyeceğini biliyorum, benim zorum seninle değil, senin suçun yok; bu nedenle evimin kapısının sana daima açık olduğunu unutma. Yanıt verdim: Elisa daha dün telefonu yüzüme kapadı. Gülümsedi: Patron olan senin kız kardeşin, benim elimden ne gelir?

104.

Özde uzlaşmacı olan sonuç Lila'yı buhrana soktu. Hayal kırıklığını saklamadı ama söze de dökmedi. Bir şey yokmuş gibi yaşamaya devam etti: Tina'yı bırakmak için bana uğruyordu, gidip ofisine kapanıyordu. Ama bazen de bütün gün yataktan çıkmıyordu, başının ağrıdan çatladığını söylüyor ve uyukluyordu.

Sayfaları yayımlama fikrinin ona ait olduğunu yüzüne vurmamaya özen gösterdim. Şunu demedim: Seni Solara kardeşlerin bir ceza almadan sıyrılacakları konusunda uyarmıştım, yayınevi bunu söylemişti, şimdi boşuna acı çekiyorsun. Ama o, değerlendirmede hata yapmış olduğunun pişmanlığını yüzüne bir mühür gibi astı. O haftalar boyunca alfabe, yazı, kitaplar gibi kudret

atfettiği şeylerin hâkim olan hiyerarşide önemsiz olduğunu tecrübe ettiği için kendini aşağılanmış hissetti. Sanki artık onun için büyü bozulmuştu, o yetişkin haliyle çocukluğuna –bugün öyle düşünüyorum– ancak o günlerde bir son verdi.

Bana yardımcı olmayı bıraktı. Kızını bana daha fazla yükler oldu, hatta arada sırada Gennaro'yu da bana yolladı; üst katta takılmaya mecbur etti onu. Öte yandan benim hayatım giderek daha kalabalıklaşıyordu ve nasıl altından kalkacağımı bilemiyordum. Bir sabah kızları ona bırakabilir miyim diye danıştığımda sıkkın bir sesle şu yanıtı verdi: Annemi çağır, o sana yardım etsin. Bu da yeni bir durumdu, utanç içinde geri çekildim ve dediğini yaptım. İşte Nunzia'nın evime gelişi böyle oldu; çok yaşlanmıştı, uysaldı, huzursuzdu ama İschia zamanlarında olduğu gibi evi idare etmekte becerikliydi.

Büyük kızlarım, özellikle de dönüşüm döneminde olan ve artık hiç hassasiyeti kalmayan Dede, ona hemen saldırgan bir üstünlük tasladı. Dede'nin yüzü, teni alev almış gibiydi, bir şişkinlik bedenini şekilsizleştiriyor, günden güne alışmış olduğu görüntüsünü siliyordu ve elbette o kendini çirkin hissediyordu, fesatlaşıyordu. Şöyle konuşmalar geçmeye başladı aramızda:

"Neden bu ihtiyarla kalmak zorundayız? Onun pişirdiği yemekler midemi bulandırıyor, senin pişirmen gerekiyor."

"Kes sesini."

"Konuşurken tükürüyor, dişleri olmadığını görmedin mi?"

"Tek bir söz daha duymak istemiyorum, yeter."

"Zaten bu harabede yaşamak zorundaydık, şimdi de evimizde bir de o mu olacak? Sen yokken bizde uyumasını istemiyorum."

"Dede, yeter dedim sana."

Elsa'nın da ondan geri kalır hali yoktu, o da kendine özgü bir tavır benimsemişti: Son derece ciddi davranıyordu, bana destek olurmuş gibi görünen ama sinsi bir edası vardı.

"Ben seviyorum, anne, onu çağırmakla iyi ettin. Güzel bir ceset kokusu var."

"Şimdi sana bir tokat indireceğim. Seni duyabileceğini biliyor musun?"

Lila'nın annesine hemen kanı kaynayan İmma oldu. Tina'nın oyuncağı olmuştu zaten ve her konuda onu taklit ediyordu, tabii duygusal anlamda da. Yaşlı kadın evin içinde didinirken her ikisi onun çevresinden ayrılmıyor, nine diye sesleniyorlardı. Ama nine sertti, özellikle de İmma'ya karşı. Kendi torununu okşuyordu, bazen ne kadar tatlı dilli ve sevgi dolu olduğuna duygulanıyordu; o sessizce çalışırken sahte torun onun dikkatini çekmeye çalışıyordu. Bu arada –keşfettim ki– dilinin altında bir bakla saklıyordu. İlk çalışma haftasının sonunda gözlerini yere indirip bana şöyle dedi: Lenú, bana ne kadar ödeyeceğini konuşmadık. Çok bozuldum: aptalca, kızı söylediği için bana yardıma geldiğini sanmıştım; para ödeyeceğimi bilseydim daha genç, kızlarımın seveceği ve gerek duyduğum her hizmeti alacağım birini tutardım. Ama sesimi çıkarmadım, parayı konuştuk ve ücrette anlaştık. Ancak o zaman Nunzia'nın niyeti belli oldu. Pazarlığın sonunda mazeretini dile getirmek istedi: Kocam hasta, artık çalışamıyor, Lina da deli, Rino'yu işten attı, beş parasız kaldık. Anlıyorum, diye homurdandım, ona İmma'ya karşı daha nazik olmasını tembihledim. Söz dinledi. O andan itibaren gene Tina'dan yana olsa da benim kızıma da iyi davranmaya gayret etti.

Ama Lila'ya karşı davranışı değişmedi. Nunzia gelirken ya da giderken kendisine bu işi bulmuş olan kızına bir kez bile uğramadı. Merdivenlerde rastlaştıklarında bile selamlaşmadılar. Eski temkinli güvenirliğini yitirmiş bir ihtiyardı. Ama Lila da artık anlaşılmaz olmuştu, gözümün önünde her gün daha kötüleşiyordu.

105.

Bana karşı sürekli ve nedensiz, hınçlı bir tavır takınıyordu. Özellikle kızlarımın yaşadığı her şeyi kaçırıyormuşum gibi davranması dayanılır gibi değildi.

"Dede'ye marki ziyarete geldi."

"Sana kendi mi söyledi?"

"Evet, sen hiç evde yoksun ki."

"Kızla konuşurken bu terimi mi kullandın?"

"Hangi terimi kullanmam gerekiyordu?"

"Daha az adi olan bir şey."

"Sen kendi kızların aralarında nasıl konuşuyorlar biliyor musun? Hiç onların annem hakkında söylediklerini duydun mu?"

İşte bu tonu hiç hoşuma gitmiyordu. Geçmişte Dede, Elsa ve İmma'ya çok bağlanmış gibi görünen Lila, şimdi onları küçümsemeye karar vermiş gibiydi; sürekli İtalya'yı dolaştığım için kızlarımın terbiyesi adına ciddi ihmalkârlıklar yaptığımı yüzüme vurmak için her fırsattan yararlanıyordu. Beni özellikle İmma'nın sorunlarını görmemekle suçlamaya kalkıştığında iyice huzursuz oldum.

"Neyi var?" diye sordum.

"Gözünde bir tik belirdi."

"Arada sırada oluyor."

"Ben çok sık görüyorum."

"Ne anlama geliyor, sence?"

"Bilmiyorum. Tek bildiğim, kendini zaten babadan yetim hissediyorken, bir annesi olduğuna da emin olamaması."

Onu duymazdan, görmezden geldim ama kolay değildi. İmma, dedim, beni daha önce de kaygılandırmıştı, Tina'nın canlılığı ile karşılaştırdığımda onda bir şeylerin noksan olduğunu sanmıştım. Öte yandan bir süredir onda benim kendimde hoşlanmadığım huylarımı gözlemlemeye başladım. Fazla yumuşak

başlıydı, sevilmeme korkusuyla hemen boyun eğiyordu, pes ettiği için de üzüntü duyuyordu. Nino'nun yüzsüzce baştan çıkarma yeteneğini, onun umursamaz canlılığını almasını isterdim ama öyle olmamıştı. İmma mutsuz bir uysallık içindeydi, her şeyi istiyor ama hiçbir şey istemezmiş gibi yapıyordu. Çocuklar diyordum, rastlantının evlatları, babasına hiç çekmemiş. Ama Lila bu konuda bana katılmıyordu, hatta sürekli Nino ile benzerliklerine dikkat çekmenin bir yolunu buluyordu; ne var ki olumsuz bir benzerlik bulamıyordu ve bunu organik bir zaaf olarak görüyordu. Üstelik hiç durmadan şunu yineliyordu bana: Sana bunları söylüyorum, çünkü onu seviyorum ve endişeleniyorum.

Kızlarıma karşı duyduğu bu ani hiddeti kendi kendime açıklamaya çalıştım. Onu hayal kırıklığına uğrattığım için özellikle kızlardan uzaklaşarak benden kopmaya çalıştığını düşündüm. Kitabım her geçen gün daha başarı kazandığından ve bu benim ondan ve kararlarından bağımsızlaşmama yardımcı olduğundan, doğurduğum kızlarımı küçümseyerek beni ve iyi anne olma becerimi küçümsemeye çalıştığını düşündüm. Ama bu iki varsayım beni rahatlatmadı ve derken bir üçüncüsü belirdi: Lila benim anne olarak bilemediğim, bilmek istemediğim şeyleri görebiliyordu ve özellikle İmma konusunda eleştirel davrandığı için bu gözlemlerinin bir temeli olduğunu anlasam iyi olurdu.

Böylece kızımı gözlem altında tutmaya başladım ve çok kısa sürede gerçekten acı çektiğini fark ettim. Tina'nın neşeli dışa dönüklüğünün, üstün konuşma maharetinin, herkeste, özellikle de bende şefkat, hayranlık ve sevgi duyguları uyandırmayı bilişinin kuklası olmuştu. Elbette şirin, zeki olan kızım Tina'nın yanında soluklaşıyordu, nitelikleri görünmez oluyordu ve o buna üzülüyordu. Bir gün ikisinin güzel bir İtalyancayla konuşmalarına tanıklık ettim; Tina'nın telaffuzu mükemmelken İmma bazı

heceleri hâlâ noksan söylüyordu. Boyama kitabındaki hayvanları boyuyorlardı ve Tina bir gergedan için yeşil kullanmaya karar vermiş, İmma ise kediyi bütün renkleri gelişigüzel karıştırarak boyuyordu. Tina şöyle dedi:

"Ya gri yap ya siyah."

"Bana renk emredemezsin."

"Bu bir emir değil, öneri."

İmma ona telaş içinde baktı. Emir ve öneri arasındaki farkı bilmiyordu. Şöyle dedi:

"Önerini yapmak da istemiyorum."

"O halde yapma."

İmma'nın alt dudağı titremeye başladı:

"Peki," dedi, "yaparım ama hoşuma gitmiyor."

Kızıma daha fazla ilgi göstermeye çalıştım. Sözgelimi Tina'nın gösterdiği her marifeti övmekten vazgeçtim, İmma'nın yeteneklerine ağırlık verdim, onun her minik becerisini övdüm. Ama kısa sürede bunun da yetmediğini anladım. İki kız birbirlerini seviyorlardı, mukayese gelişimlerine yarıyordu, bir iki yapay övgüm, kendini Tina'da yansıtan kızımın onu yaralayan bazı şeyleri görmesini ve nedeninin elbette arkadaşı olmadığını bilmesinin önüne geçemiyordu.

Bu noktada Lila'nın sözleri çerçevesinde hareket etmeye başladım: *Babadan yetim hissediyorken, bir annesi olduğuna da emin olamıyor. Panorama* dergisinin hatalı başlığını anımsadım. Dede ve Elsa'nın sevimsiz şakalarıyla da güç kazanan o başlık (sen bu aileden değilsin, soyadın Airota değil, Sarratore) ona zarar vermiş olmalıydı. Ama sorunun merkezi gerçekten bu muydu? Bunu gözardı ettim. Baba yokluğu bana çok daha ağır bir sorun olarak göründü ve üzüntüsünün bundan kaynaklandığına ikna oldum.

Bu yola bir kez girdikten sonra İmma'nın Pietro'nun dikkatini çekmeye çalışmasını gözlemledim. Pietro kızlarını aradığı

zaman o bir köşeye oturuyor, onların konuşmalarını dinliyordu. Ablaları güler, eğlenirlerse o da eğlenmiş gibi yapıyordu; görüşme bittiğinde ve onlar sırayla babalarına veda ettiklerinde İmma da oturduğu yerden *hoşça kal* diye bağırıyordu. Pietro çoğu zaman bunu işitiyor ve Dede'ye şöyle diyordu: İmma'yı da ver, ona da veda edeyim. Ama bu durumda kız ya çekiniyor, ya kaçıyor ya da ahizeyi alıp suskunlaşıyordu. Pietro Napoli'ye geldiğinde de benzeri davranışlar sergiliyordu. Pietro ona minik bir hediye getirmeyi unutmuyordu, İmma çevresinde dolaşıyor, onun kızıymış gibi davranıyor, o kendisine bir kompliman yaptığında, onu kucağına aldığında seviniyordu. Bir keresinde eski kocam Dede ve Elsa'yı almak için mahalleye geldi ve küçük kızın üzüntüsü o kadar dikkat çekti ki vedalaşırken bana şöyle dedi: Onu biraz şımart, ablalarının gidip onun evde kalması yüreğini burkuyor.

Onun bu gözlemi benim kaygılarımı artırdı, bir şeyler yapmam gerektiğini düşündüm ve Enzo ile konuşup İmma'nın hayatında biraz daha fazla yer almasını istemeye karar verdim. Ama o zaten bu konuda çok özenliydi. Kızını boynuna oturtup gezdirdiğinde bir süre sonra onu yere bırakıp İmma'yı alıyordu; Tina'ya bir oyuncak aldığında aynını ona da alıyordu; kızının sorduğu zekice sorular karşısında duygulanacak kadar heyecanlanıyorsa, benim kızımın daha basit marifetleri karşısında da aynı heyecanı gösteriyordu. Ama ben gene de onunla konuştum ve Enzo bazı durumlarda Tina'nın fazla rol çaldığı ve İmma'yı gölgede bıraktığı durumlarda kızını haşladı. Bu da hoşuma gitmedi, kızların hiçbir suçu yoktu. Bu gibi durumlarda Tina şaşırmış gibi kalakaldı, sanki onun dışa taşmasının üzerine bir kapak inmişti ve hak etmediği bir cezaydı bu. Büyünün neden bozulduğunu anlayamıyordu, babasının övgüsünü kazanmaya uğraşıyordu. İşte o noktada onu yanıma çeken, oynayan ben oluyordum.

Sözün kısası işler yolunda değildi. Bir sabah bana bilgisayarla yazmayı öğretsin diye Lila'nın ofisine gitmiştim. İmma Tina ile masanın altında oynuyordu, Tina her zamanki bilgiç haliyle hayalî insanlar ve yerler hakkında bir şeyler anlatıyordu. Canavar yaratıklar onların bebeklerinin peşine düşmüştü, cesur prensler de onları kurtarmaya geliyordu. Ama kızımın beklenmedik bir öfkeyle bağırdığını duydum.

"Ben hayır!"

"Sen hayır?"

"Ben kurtulmayacağım."

"Sen kendini kurtarmayacaksın, prens seni kurtaracak."

"Benim prensim yok."

"O halde benimki kurtarsın seni."

"Hayır dedim."

Tina onu oyunun içinde tutmaya çalışmasına karşın, İmma'nın bebeğinden kendine doğru ani bir sıçrayış yapması benim içimi acıttı. Benim dikkatim dağıldığı için Lila sinirlendi ve şöyle dedi:

"Kızlar ya alçak sesle konuşun ya da gidip dışarıda oynayın."

106.

O gün oturup Nino'ya uzun bir mektup yazdım. Bana göre kızımızın hayatını zorlaştıran sorunları sıraladım: Ablalarının onlarla ilgilenen bir babaları vardı, onun yoktu; oyun arkadaşının, Lila'nın kızının sevgi dolu bir babası vardı, onun yoktu; ben iş için sürekli evden uzaklaşıyordum ve onu yalnız bırakmak zorunda kalıyordum; sözün kısası, İmma kendini sürekli eksik hissederek büyüme riski altındaydı. Mektubu gönderdim ve yanıt vermesini bekledim. Hiç ses çıkmayınca evine telefon etmeye karar verdim. Eleonora yanıtladı beni:

"Yok," dedi duygusuz bir sesle, "Roma'da."

"Ona kızımın kendisine ihtiyacı olduğunu iletir misin lütfen?"

Sesi boğazında tıkanıverdi. Sonra kendini toparladı:

"Benimkiler de babalarını altı aydan beri görmüyorlar."

"Seni bıraktı mı?"

"Hayır, o asla kimseyi bırakmaz. Ya sen onu bırakma gücü gösterirsin –ki sen bunu başardın, sana hayranım– ya da o gelir, gider, canının istediği gibi yok olur, yeniden ortaya çıkar."

"Ona telefon ettiğimi ve hemen kızının yanına gelmezse onu benim yakalayacağımı ve kızının olduğu yere götüreceğimi söyler misin?"

Kapattım.

Nino'nun beni aramaya karar vermesi için bir sürenin geçmesi gerekti ama nihayetinde bunu yaptı. Her zamanki gibi, daha birkaç saat önce görüşmüşüz gibi davrandı. Enerjik, neşeli bir havayla bana övgüler yağdırdı. Lafını kestim ve şunu sordum:

"Mektubumu aldın mı?"

"Evet."

"Neden yanıtlamadın peki?"

"Çünkü bir an bile zamanım olmadı."

"Mümkün olan en kısa sürede zaman bul; İmma iyi değil."

Bana gönülsüzce hafta sonunda Napoli'ye geleceğini söyleyince pazar günü öğle yemeğine gelmesi için ısrar ettim. Ayrıca geldiğinde benimle çene çalmasın, Dede ve Elsa ile şakalaşmasın, bütün gününü İmma ile ilgilenerek geçirsin diye ısrar ettim. Senin bu ziyaretlerin bir alışkanlık halini almalı; haftada bir gün gelmen çok iyi olur, senden bunu istemiyorum, çünkü bunu beklemiyorum ama en azından ayda bir gelmen şart. Her hafta geleceği konusunda ciddi bir sesle söz verdi ve o anda kesinlikle samimiydi.

Onunla o telefon görüşmesini yaptığım o günü hatırlamıyorum ama o pazar gününü, Nino'nun en şık haliyle, yepyeni ve son

derece lüks, adeta alev alev yanan bir otomobilin direksiyonunda mahalleye girdiği o günü hiç unutmayacağım. 16 Eylül 1984 idi. Ben ve Lila kırk yaşımızı yeni kutlamıştık. Tina ve İmma dört yaşlarına yaklaşıyorlardı.

107.

Nino'nun öğle yemeğine geleceğini Lila'ya haber verdim. Şöyle dedim: Onu mecbur ettim, bütün gününü İmma ile geçirmesini istiyorum. O gün Tina'yı bana göndermemesini istediğimi anladığını umdum ama ya anlamadı ya da anlamak istemedi. Öte yandan gayet yardımsever göründü: Anneme söyleyeyim hepimiz için yemek pişirsin, hatta belki burada bende yiyelim, bizim ev daha geniş. Şaşırdım ve sinirlendim. Nino'dan nefret ediyordu, neydi şimdi bu burnunu sokma halleri? Reddettim ve şöyle dedim: Yemeği ben pişireceğim. Sonra da bunun sadece İmma'ya ait bir gün olmasını istediğimi, başkalarına zaman ve yer olmadığını yeniden dile getirdim. Ama o sabah saat tam dokuzda Tina elinde oyuncaklarıyla merdivenleri tırmandı ve kapımı çaldı. Tertemiz giyinmişti, kapkara saçları örülmüştü, gözleri sevgiyle ışıldıyordu.

Onu içeri aldım ama anında hâlâ pijamayla gezen, uykulu, kahvaltı etmemiş olan ve bütün bunlara karşın hemen oyuna başlamak isteyen İmma ile dalaşmak zorunda kaldım. Bana itaat etmeyi reddettiği için suratıyla çirkin ifadeler yaptığı, arkadaşıyla gülüştüğü için sinirlendim ve –benim bu tavrıma şaşıran– Tina'yı tek başına oynaması için bir odaya kapatıp İmma'yı yıkanmaya zorladım. İstemiyorum diye bağırdı durdu sürekli. Ona şöyle dedim: Giyinmelisin, şimdi baban gelecek. Günlerden beri

bunu ilan edip duruyordum, ama o bu kelimeyi duyar duymaz daha fazla isyan etmeye başladı. Ben de babasının gelişine az kaldığını belli etmek için bunu yinelerken daha gerildim. Kızım kıvranıyor, bağırıyordu: Babamı istemiyorum; babası iğrenç bir ilaç gibiydi. Nino'yu hatırlayacağını sanmıyordu, belli bir insana karşı özel bir reddetme halinde değildi. Belki de onu çağırmakla hata ettim; İmma babamı istemiyorum deyince herhangi birini istemiyor, Enzo'yu istiyor, Pietro'yu istiyor, Tina ve ablalarının sahip olduğu babayı istiyor, diye düşündüm.

İşte o noktada öteki kızı hatırladım. İtiraz etmemiş, odadan başını bile çıkarmamıştı. Davranışımdan utandım, o gün yaşanan gerilimde Tina'nın bir suçu yoktu. Tatlı sesle seslendim, pek mutlu göründü çağırmama, banyonun köşesinde bir tabureye tünedi ve İmma'nın saçını kendininkinin aynı şekilde örebilmem için bana yol göstermeye başladı. Kızım sakinleşti, sesini çıkarmadan süslememe izin verdi. Sonunda birlikte oynamaya koştular ve ben de Dede ve Elsa'yı yataktan çıkarmaya gittim.

Elsa neşeyle fırladı yataktan, Nino'yu yeniden göreceği için sevinçliydi ve kısa sürede hazırlandı. Dede ise yıkanmak için saatlerce banyoya kapandıktan sonra ancak benim bağırmam üzerine oradan çıktı. Yaşadığı değişimi kabullenemiyordu. İğrencim, dedi gözünde yaşlarla. Kimseyi görmek istemediğini haykırarak yeniden odasına kapandı.

Aceleyle ve telaşla kendimi toparlamaya giriştim. Artık Nino hiç umurumda değildi ama beni kendini ihmal etmiş ve yaşlanmış görmesini istemiyordum. Lila'nın da eve dalmasından korkuyordum ve istediği zaman bir erkeğin bütün bakışlarını üzerine toplamayı başaracağını çok iyi biliyordum. Hem gergin hem isteksizdim.

108.

Nino tam zamanında geldi, elleri kolları hediyelerle dolu olarak merdivenleri tırmandı. Elsa koştu, onu kapının dışında beklemeye başladı, Tina hemen onun peşinden gitti, İmma da gayet temkinli bir biçimde onları izledi. Sağ gözündeki tikin belirdiğini fark ettim. İşte baban dedim ve o cılız bir işaretle hayır dedi.

Ama Nino ilk andan çok iyi davrandı. Daha merdivenlerde şarkı söylemeye başladı: Neredeymiş benim küçük İmma kızım, ona üç öpücük ve bir ısırık vermem lazım. Kapının önüne geldiğinde Elsa'ya merhaba dedi, şöyle umursamazca Tina'nın bir saç örgüsünü çekti ve kızını kucağına aldı, onu öptü, hayatında hiç bu kadar güzel saçlar görmediğini söyledi, giysisini, ayakkabılarını övdü. Eve girince bana selam bile vermedi. Hemen yere oturup bağdaş kurdu, İmma'yı kucağına aldı ve ancak o zaman Elsa'ya biraz daha yüz verdi, ürkek bir gülümsemeyle yaklaşan Dede'ye sıcak bir şekilde merhaba dedi (*Tanrım ne kadar büyümüşsün, şahane olmuşsun*).

Tina'nın ne yapacağını bilemediğini gördüm. Genelde yabancı olan herkesin gözünü kamaştırırdı, onu her gören şımartırdı: Nino ise hediye dağıtımına başlamıştı ve onu görmezden geliyordu. İşte o zaman o okşayıcı ince sesiyle Nino'ya bir şeyler söyledi, İmma gibi kucağına oturmak istedi ama bunu başaramayınca bir kolunu dayayıp, başını süzgün bir edayla omzuna dayadı. Gene olmadı, Nino Dede ve Elsa'ya birer kitap verdi ve sonra tamamen kızıyla ilgilendi. Ona her şeyi almıştı. Bir hediyenin paketini açmasını bekliyor ve hemen sonra bir yenisini veriyordu. İmma bana çok mutlu olmuş, duygulanmış gibi göründü. Sadece onun için sihirler yapmaya gelmiş bir büyücüymüş gibi bakıyordu o adama ve Tina onun bir hediyesini almaya niyet ettiğinde bağırıveriyordu: O benim! Alt dudağı titremeye başlayan Tina

hemen çekildi, ben onu kucağıma aldım ve şöyle dedim: Teyzene gel sen. Ancak o zaman Nino biraz abarttığını fark etti ve bu da senin için dedi. Kızı yere bıraktım, o bir teşekkür mırıldanarak kalemi aldı ve Nino onu o anda ilk kez görürmüş gibi baktı. Şaşkınlıkla mırıldandığını işittim:

"Tıpatıp annene benziyorsun."

"Sana adımı yazayım mı?" diye sordu Tina ciddiyetle.

"Şimdiden yazma biliyor musun?"

"Evet."

Nino cebinden katlanmış bir kâğıt çıkarttı, kız onu yere koydu ve Tina yazdı. Çok başarılısın diye övdü onu. Ama bir an sonra ona kızacağımdan korkarak bakışlarını benim bakışlarıma çevirdi ve bunu bağışlatmak için kızına döndü: Bahse girerim ki sen de çok başarılısındır. İmma da ona göstermek istedi, kalemi arkadaşının elinden kaptı, gayet dikkatle kâğıda bir şeyler karaladı. Babası onu da övgülere boğdu; Elsa bu sırada kardeşine işkence ediyordu (*hiçbir şey anlaşılmıyor, yazmayı bilmiyorsun*) ve Tina da kalemi elinden almaya çalışarak şöyle diyordu: Başka sözcükler yazmayı da biliyorum. En sonunda Nino bu konuyu kapatmak için kızıyla birlikte ayağa kalktı ve şöyle dedi: Şimdi dünyanın en güzel otomobilini görmeye gidelim. Ve hepsini yanına alıp gitti; İmma kucakta, Tina elinden tutmaya çalışarak, Dede onu yanında tutup çekiştirerek ve Elsa da vahşi bir hareketle pahalı kalemi sahiplenerek çıktılar.

109.

Kapı arkalarından kapandı. Nino'nun kalın sesi –tatlılar almayı ve otomobille bir tur atmayı vaat ediyordu– ve Dede, Elsa ve iki küçük kızın heyecanlı bağırışları merdivenlerden yukarı

gelmeye devam ediyordu. Bana ulaşan sesler ona da ulaşırken sessizce alt kattaki evine kapanmış olan Lila'yı gözümün önüne getirdim. Bizi ayıran sadece zeminin ince katmanıydı ama o, son zamanlarda ruh haline ve durumuna ve kafasının ay tarafından yakalanıp bütünüyle yukarı çekilen deniz gibi hareket edişine göre aradaki mesafeyi azaltmayı ya da uzatmayı beceriyordu. Ortalığı topladım, yemek pişirdim, Lila'nın da alt katta aynı şeyleri yaptığını düşündüm. Her ikimiz de yeniden kızlarımızın, bir zamanlar sevmiş olduğumuz erkeğin ayak seslerini işitmeyi bekliyorduk. Nino'nun az önce Tina'nın yüzünde onun yüz hatlarını yakaladığı gibi, Lila'nın da şimdiye dek kaç kez İmma'nın yüzünde Nino'nun hatlarını yakalamış olabileceğini düşündüm. Bunca yıl acaba düşmanlık mı beslemişti, yoksa kızıma gösterdiği şefkatli ilginin altında bu benzerlik mi yatıyordu? Gizliden gizliye Nino'dan hâlâ hoşlanıyor muydu? Şu anda pencereden onu gözetliyor muydu? Tina onun elini tutmayı becermiş miydi ve şimdi Lila pencereden bakıp kızının o ince, uzun adamın yanında oluşuna bakıp şöyle düşünüyor mudur: İşler farklı gelişseydi bu kız onun olabilir miydi? Neler tasarlıyordu kafasında? Acaba her an yukarı gelip sinsi bir yorumla canımı sıkar mıydı? Yoksa tam Nino dört kızla eve döndüğünde ve onun kapısından geçerken onu davet edip içeri alır, sonra da aşağıdan bana seslenir ve ben onunla Enzo'yu da yemeğe davet etmek zorunda kalır mıydım?

Ev son derece sessizdi, dışarıda tatil gününün sesleri birbirine karışıyordu: Öğle çanları, tezgâhlardaki satıcıların bağırışları, makasa gelen trenlerin geçişi, haftanın her günü açık olan şantiyelere giden kamyonların trafiği. Eminim, Nino kızların sonradan yemeğe el sürmeyeceklerini aklına bile getirmeden onları şekere ve tatlıya boğacaktı. Onu çok iyi tanıyordum: Her arzuyu yerine getirir, her şeyi göz kırpmadan satın alır, abartır-

dı. Tam öğle yemeği hazır olduğunda, sofra kurulduğunda anayola bakan pencereden dışarı uzandım. Yemeğin hazır olduğunu haber vermek için seslenecektim. Ama tezgâhlar görüntüyü engelliyordu, tek görebildiğim bir yanında kız kardeşim, bir yanında Silvio ile gezintiye çıkmış olan Marcello oldu. Anayolun üstten görünümü bana bir kaygı duygusu yaşattı. Tatil günleri bana her zaman çürümeyi örten boya gibi gelmişti ama o gün bu izlenim daha da güçlendi. Ne işim vardı burada, neden hâlâ burada yaşamayı sürdürüyordum, artık yeterince param vardı ve istediğim yere gidebilirdim. Lila'ya fazla yüz vermiştim, pek çok konuyu düğüm düğüm etmesine izin vermiştim, ben bile kamu önünde köklerimi beyan ettiğimde daha iyi yazabileceğimi sanmıştım. Bana şimdi her şey çirkinleşmiş göründü, hazırladığım yemek için bile derin bir tiksinti duydum. Sonra toparlandım, saçlarımı fırçaladım, üstüme başıma çekidüzen verdim ve çıktım. Lila'nın kapısının önünden parmaklarımın ucunda indim, beni duyup peşime takılmaya karar vermesini istemiyordum.

Dışarıda ağır bir kavrulmuş badem kokusu vardı, çevreme bakındım. Önce macun şeker yiyen Dede ve Elsa'yı gördüm; bir yandan da bilezikler, küpeler, kolyeler, saç tokaları gibi ıncık cıncık satan bir tezgâhı incelemekteydiler. Az ileride Nino'yu seçebildim, köşede duruyordu. Ancak bir an sonra güzel olmak istediği zaman olduğu üzere güzelleşmiş olan Lila ve ciddi, kaşları çatık Enzo ile konuştuğunu gördüm. Lila'nın kucağında İmma vardı; kendini ihmal edilmiş hissettiğinde aynını bana yaptığı üzere onun kulağıyla oynuyordu. Lila kızımın onu hırpalamasına ses çıkarmıyor, engellemiyordu; belli ki kendini her zamanki mutlu haliyle, gülümseyerek, uzun ellerini, uzun kollarını hareket ettirerek konuşan Nino'nun sözlerine kaptırmıştı.

Tepem attı. İşte bunun için çıkmıştı Nino ve bir daha görünmemişti. İşte böyle ilgileniyordu kızıyla. Ona seslendim, beni duymadı. Dede dönüp baktı ve onlara her bağırışımda olduğu üzere fazlasıyla tiz çıkan sesime Elsa ile birlikte güldüler. Bir kez daha seslendim. Nino'nun hemen veda etmesini, eve *yalnızca* kızlarımla dönmesini istiyordum. Ama kavrulmuş badem satan adamın kulakları sağır eden sesi ve her parçasını titreştirerek ve toz kaldırarak geçen kamyonun sesi beni bastırıyordu. Öfleye pöfleye yanlarına gittim. Neden Lila kızımı kucağına almıştı, ne gerek vardı buna? Neden İmma, Tina ile oynamıyordu? Ona merhaba demeden İmma'ya "Neden kucaktasın sen, koca kızsın, in aşağı," dedim ve onu Lila'nın kucağından alıp yere koydum. Sonra Nino'ya döndüm: Kızlar yemek yiyecekler, sofra hazır, dedim. Bu arada kızımın eteğime yapışıp kaldığını, beni bırakıp arkadaşının yanına koşmadığını fark ettim. Çevreme bakındın, Lila'ya sordum: Tina nerede?

Onun yüzünde hâlâ bir dakika önce Nino'nun gevezeliğini dinlerken takındığı nazik onaylama ifadesi takılıydı. Dede ve Elsa ile olmalı dedi. Onu yanıtladım: Hayır değil. Benim kızımla onu tek boş ve mümkün gününde ziyarete gelen babasının arasına gireceğine Enzo ile birlikte kızıyla ilgilensin istiyordum. Ama Enzo Tina'yı arayarak çevresine bakınırken Lila hâlâ Nino ile konuşmayı sürdürüyordu. Ona Gennaro'nun ortadan kaybolduğu günleri anlatıyordu. Güldü, şöyle dedi: Bir sabah onu bir türlü bulamıyordum, herkes okuldan çıkmıştı, o yoktu; müthiş bir korku sarmıştı içimi, en kötü şeyler geldi aklıma, oysa uslu uslu parkta oynuyordu. Ama o olayı anımsadığı anda yüzündeki renk soldu. Gözleri bomboş oldu, Enzo'ya farklı bir sesle sordu bu sefer?

"Buldun mu, nerede?"

110.

Anayol boyunca, sonra bütün mahallede, sonra gene anayol boyunca aradık Tina'yı. Pek çok kişi katıldı bize. Antonio geldi, Carmen geldi, Carmen'in kocası Roberto geldi, hatta Marcello Solara, tanıdıklarından pek çoğunu sokaktan çevirerek, kendi de bize katıldı ve gece yarısına kadar aradık. Lila şimdi Melina'ya benzemişti, mantıksızca bir ileri bir geri koşuyordu. Ama ondan daha çok delirmiş görünen Enzo idi. Bağırıyordu, tezgâhlardaki satıcılarla kavga ediyordu, korkunç tehditler savuruyordu, onların arabalarına, kamyonetlerine, tezgâhlarına bakmak istiyordu. Onu sakinleştirmek için jandarma araya girmek zorunda kaldı.

Her an Tina bulunmuş ve derin bir nefes alınmış gibi geliyordu. Kızı tanımayan yoktu, onu az önce şu tezgâhın önünde, şu köşede, şu avluda, şu parkta, tünel yolunda uzun boylu bir adamla, kısa boylu bir adamla gördüğünü söyleyip duruyordu herkes. Ama her bilgi yanılsama çıktı, insanlar güvenlerini ve iyi niyetlerini yitirdiler.

Akşam olduğunda sonradan geçerlilik kazanacak olan bir söylenti çıktı. Kız mavi bir topun peşinden koşarak kaldırımdan inmişti. Ama tam o anda bir kamyon gelmekteydi. Kamyon çamur rengi devasa bir kütleydi, yüksek hızda, gümbürdeyerek ve anayolun her çukurunda zıplayarak gidiyordu. Kimse başka bir şey görmemişti ama darbeyi duymuştu, darbe hikâyeden çıkıp doğrudan herkesin belleğine girerek bir ize dönüştü. Kamyon fren yapmamıştı, buna niyet etmemişti bile, Tina'nın bedeni ve saç örgüleri ile birlikte anayolun dibinde gözden kaybolmuştu. Asfaltın üzerinde tek bir damla kan izi bile yoktu, hiçbir şey yoktu. İşte o hiçliğin içinde kamyon kaybolmuştu, küçük kız da sonsuza dek kayboldu.

YAŞLILIK
KÖTÜ KANIN HİKÂYESİ

1.

1995 yılında, herkes kentin yeniden canlanmaya başladığını söylerken Napoli'den kesin olarak ayrıldım. Zaten artık yeniden canlanmaya pek inanmıyordum. Yıllar içinde yeni demiryolu istasyonunun açılışını, Novara Caddesi'ndeki gökdelenin nazlı nazlı göğe yükselişini, Scampia'nın yelken açmış yapılarını, Arenaccia'nın boz taşları üzerinde, Taddeo da Sessa Caddesi'nde, Nazionale Alanı'nda çoğalan yüksek ve parlak yapıları görmüştüm. Fransa veya Japonya'da tasarlanmış olan ve Ponticelli ile Poggioreale arasında malum yavaşlıkla yükselen bu yapılar, sonra hızla bütün cazibelerini yitirmiş ve çaresizler için inlere dönüşmüştü. Bu nedenle hangi canlanmadan söz ediyorduk? Bu sadece rastgele sürülen modernlik pudrasıydı, şımarıkça şehrin yoz çehresi süsleniyordu.

Her sefer böyle oluyordu. Yeniden doğuş makyajı umutları canlandırıyor, sonra çatlıyor, antik kabuklar üzerinde yeni kabuklar yaratıyordu. Bu nedenle eski Komünist Partisi'nin önderliğinde yaşanan yenilenmeyi desteklemek için şehirde kalma zorunluluğu varken, ben o dönemde pek hırslı atılımlar içinde olan bir yayınevini yönetme olasılığının çekimine kapılıp Torino'ya doğru yola çıkmaya karar verdim. Kırk yaşımdan sonra

zaman daha hızlı akmaya başlamıştı, artık yetişemez olmuştum. Gerçek takvimin yerini sözleşme bitim tarihleri almıştı, yıllar bir yayından ötekine atlıyordu, beni ve kızlarımı ilgilendiren etkinliklere tarih vermekte zorlanıyordum, onları yazımın içine katıyordum ve bu da giderek daha fazla zamanımı alıyordu. Şu ne zaman olmuştu, bu ne zaman olmuştu? Handiyse içgüdüsel biçimde yönümü kitaplarımın çıkış tarihlerine göre buluyordum.

Artık ardımda pek çok kitap vardı, bana biraz otorite, iyi bir şöhret, rahat bir hayat sağlamışlardı. Dede ve Elsa yedi, sekiz yıldır Harvard Üniversitesi'nde bir kürsü sahibi olan Pietro'nun yüreklendirmesiyle –önce biri, sonra öteki– eğitimlerini sürdürmek için Boston'a gitmişlerdi. Babalarıyla araları iyiydi. Amansız iklimden ve Bostonluların ukalalıklarından yakındıkları mektuplar bir kenara bırakılırsa, kendi hallerinden ve akan zamanın onları mecbur ettiği seçimleri yerine getirmiş olmaktan memnundular. İmma da ablalarının yaptığını yapabilmek için kıvranırken, artık mahallede ne işim vardı? Başlangıçta yazar olarak imajıma katkıda bulunmuş olsa da, gidip başka yerde oturmama karşın orası gerçeklikten beslenmeyi sürdürmem adına tehlikeli bir varoş olarak kalmıştı ve şimdi pek çok entelektüel bu basit yerde yaşamakla övünüyordu. Hem sonra kitaplarım başka yönlere sapmış, mahalle konusu bir köşede kalmıştı. Belli bir şöhret kazanmışken, pek çok ayrıcalık kazanmışken, kendimi sınırlandırmak, sadece kardeşlerimin, arkadaşlarımın, onların çocuklarının ve yeğenlerinin, hatta son kızımın giderek kötüleştiğini izlemek belli bir sahtekârlık anlamına gelirdi.

İmma o zaman on dört yaşındaydı, hiçbir şeyini eksik etmiyordum, çok çalışıyordu. Ama yeri gelince sert bir lehçeyle konuşuyordu, hiç hoşlanmadığım okul arkadaşları vardı, akşam yemeğinden sonra çıktığında çok tedirgin oluyordum; öyle ki kendi de

evde kalmaya karar veriyordu. Ben de şehirde olduğum zamanlar kısıtlı bir hayat sürüyordum. Napoli'nin eğitimde kesiminden kız ve erkek arkadaşlarımı görüyordum, bana kur yapılmasına izin veriyordum, pek kısa süren ilişkiler kuruyordum. En parlak erkekler bile kısa ya da uzun bir süre sonra hayal kırıklığı yaratan tipler çıkıyorlardı; hepsi kötü kaderlerine öfkeliydiler, sulu ve gene de inceden fesattılar. Bazen öyle bir izlenime kapılıyordum ki yazdıkları metinleri okutmak, televizyon ya da sinema hakkında sorular sormak, bazen iade bile etmedikleri paraları ödünç almak için benimle birlikte oluyorlardı. Her şeye rağmen moralimi bozmuyordum, sosyal ve duygusal bir hayatım olması için çaba gösteriyordum. Ama akşamları şık giyinip çıkmak bir eğlence olmuyordu, beni endişelendiriyordu. Bir keresinde apartman kapısını hızla kapatamadığım için on üç yaşından büyük olmayan iki çocuk tarafından dövüldüm ve soyuldum. İki adım ötemde bekleyen taksi sürücüsü camdan bile bakmadı. Bu nedenle 1995 yazında İmma ile birlikte Napoli'den ayrıldım.

Po Nehri üzerinde, tam İsabella Köprüsü arkasında bir ev kiraladım; hem benim hem üçüncü kızımın hayatı hemen düzeldi. Oradan Napoli üzerine düşünmek, yazmak ve kendimi açıklıkla yazmaya bırakmak daha kolaydı. Şehrimi seviyordum ama onun zoraki savunucusu olmayı kalbimden söküp attım. Hatta aşkın eninde sonunda sona ermesiyle gelen kederin, Batı'nın tümüne bakılan bir merceğe dönüştüğüne kendimi inandırdım. Napoli, tekniğe, bilime, ekonomik gelişmeye, doğanın bereketine, kaçınılmaz olarak daha iyiye götüren tarihe, demokrasiye duyulan güvenin temelden yoksun olduğunun çok net olarak anlaşıldığı büyük bir Avrupa metropolüydü. Bu şehirde doğmuş olmak –kendimi değil, Lila'nın kötümserliğini düşünerek böyle yazmıştım bir keresinde– tek bir şeye yarar: Bugün hemen herkesin fevkalade bir açıklıkla görebildiği bir şeyi ezelden beri, neredeyse

içgüdüsel olarak bilmek: Sınırsız olarak ilerleme rüyası aslında vahşet ve ölüm dolu bir karabasandır.

2000 yılında yalnız kaldım, İmma okumak için Paris'e gitti. Onu buna gerek olmadığına ikna etmeye uğraştım ama aynı sosyal sınıftan pek çok arkadaşı bu seçimi yapmış olduğundan o da geri kalmak istemedi. Başlangıçta bana pek koymadı, yoğun bir çalışma hayatım vardı. Ama bir iki yıl içinde yaşlılığı hissetmeye başladım, sanki kendimi kabul ettirdiğim dünyayla birlikte solup gidiyordum. Her ne kadar çeşitli dönemlerde çeşitli yapıtlarla birkaç seçkin ödül kazanmış olsam da, artık kitaplarım eskisi gibi satmıyordu: Bir örnek vermem gerekirse, 2003 yılında geride bıraktığım on üç roman ve iki deneme kitabım bana toplamda iki bin üç yüz yirmi üç avro kazandırdılar. O noktada okurlarımın benden başka bir şey beklemediğini ve genç okurların –kadın okurlar demek daha doğru olur, çünkü ilk günden beri kadınlar okumuştu kitaplarımı– farklı zevkleri ve ilgileri olduğunu göz önüne almak durumunda kaldım. Gazeteler de artık kazanç kapısı sayılmıyordu. Benimle yok denecek kadar az ilgileniyorlardı, işbirliği için giderek daha az arıyorlardı ve ya hiç para ödemiyor ya da üç kuruş ödüyorlardı. Televizyona gelince, doksanlı yıllardaki bir iki iyi deneyimden sonra Antik Yunan ve Latin Edebiyatı örneklerine ayrılan bir öğleden sonrası programı yapmayı denemiştim; bu fikir, aralarında Canale 5'de program yapan ama devlet televizyonlarıyla da ilişkisi iyi olan Armando Galiani'nin de olduğu bazı arkadaşlarım tarafından gündeme gelmişti. Sonuçta ortaya çıkan, tartışmasız fiyaskoydu ve ondan sonra da başka bir çalışma fırsatı bulamadım. Yıllarca idare ettiğim yayınevinde de uygun olmayan rüzgârlar esmeye başlamıştı. 2004 sonbaharında pek uyanık, otuz yaşını henüz aşmış bir genç tarafından koltuğumdan edildim ve dışarıdan danışılacak bir kişiye indirgendim. Artık altmış yaşıma gelmiştim, kendimi

yolumun sonunda hissediyordum. Torino'da kışlar çok soğuk geçiyordu, yazlar çok sıcak oluyordu, kültürlü sınıflar ender olarak samimiyet gösteriyorlardı. Sinirliydim, çok az uyuyordum. Erkekler artık benim farkıma bile varmıyorlardı. Balkonumdan Po Nehri'ne, kürekçilere, tepeye bakıyordum ve sıkılıyordum.

Napoli'ye daha sık gitmeye başladım ama artık ne benim canım arkadaşlarımı ve akrabalarımı görmek istiyor, ne de arkadaşlarım ve akrabalarımın canları beni görmek istiyordu. Sadece Lila ile buluşuyordum ama bu da daha çok benim arzumla oluyordu, onun böyle bir hevesi yoktu. Onunla olmak huzursuz ediyordu. Son yıllarda bana kaba saba görünen bir memleket sevgisiyle şehre tutkun olmuştu, bu nedenle ben Caracciolo Caddesi'nde yalnız dolaşıyordum, yalnız başıma Vomero'ya tırmanıyordum, gezinmek için Tribunali'ye uzanıyordum. İşte böylelikle, 2006 yılının ilkbaharında Vittorio Emanuele Bulvarı'ndaki eski bir otele kapandığımda durmak bilmeyen bir yağmur başladı ve ben zaman öldürmek için, birkaç gün içinde seksen sayfayı aşmayan, mahallede geçen ve Tina'yı anlatan bir kitapçık yazdım. Kendime buluş yapma fırsatı tanımayayım diye bir çırpıda yazdım. Ortaya çıkan sayfalar kuru ve düzdü. Öykü ancak sonda hayal gücüyle süsleniyordu.

Bu anlatıyı 2007 sonbaharında *Bir Arkadaşlık* başlığıyla yayımladım. Kitap büyük ilgi topladı, bugün hâlâ iyi satmakta ve öğretmenler onu yaz okuması olarak öğrencilerine tavsiye etmekteler.

Ama ben ondan nefret ediyorum.

Daha iki yıl önce parkta –kalp krizinden tek başına ölen, perişanlığı içinde korkunç görünen– Gigliola'nın cesedi bulunduğunda, Lila bana kendi hakkında asla bir şey yazmamam için yemin ettirmişti. Oysa ben şimdi bunu, hem de en doğrudan biçimde yapmıştım. Birkaç ay boyunca en güzel kitabımı yazdığımı

sandım, yazar şöhretim yeniden kanatlandı, epeydir çevremden bu kadar onay almıyordum. Ama 2007 yılının sonunda –Noel ortamında– Martiri Meydanı'ndaki *Feltrinelli* kitapçısına *Bir Arkadaşlık* kitabımın tanıtımına gittiğimde ansızın utanç duygusuna kapıldım ve okurlar arasında Lila'yı göreceğim diye korktum; beni zor duruma düşürmek için gelip en ön sıraya oturmuş olabilirdi. Oysa akşam gayet iyi geçti, pek çok övgü aldım. Kendime biraz güvenim gelmiş olarak otele döndüğümde onu önce ev telefonundan, sonra cep numarasından, sonra yeniden sabit numaradan aramayı denedim. Beni yanıtlamadı, beni bir daha hiç yanıtlamadı.

2.

Lila'nın ıstırabını anlatmayı bilmiyorum. Kaderinin karşısına çıkardığı ve belki ezelden beri hayatına pusu kurmuş olan şey, kızının hastalıktan, kazadan, bir şiddet eyleminden ölmesi değildi, aniden yok olmuştu. Acısı hiçbir şeye tutunamadı. Çaresizce sarılacağı cansız bir beden kalmadı ona, cenaze töreni yapacağı biri yoktu ortada, önceden yürüyen, koşan, konuşan, ona sarılan ve sonra bozuk bir şeye dönüşen bir ölünün karşısında durmadı. Sanıyorum Lila sanki bir an öncesine kadar bedeninin bir parçası olan bir organının bir travmaya uğramadan şekil ve işlev yitirdiğini hissetmiş olmalıydı. Ama bundan kaynaklanan kederi yeterince tanımıyorum ve hayal edemiyorum.

Tina'nın kaybından sonra gelen on yıl içinde aynı apartmanda oturmayı sürdürdüysek de, onu her gün gördüysem de bir kere ağladığını görmedim, bir kere çaresizlik krizine girdiğine şahit olmadım. Mahallede gece ve gündüz kızını boş yere arayarak koşturmasından sonra çok fazla yorulmuş gibi pes etti. Mutfak penceresinin yanına oturdu ve uzun bir süre oradan kımıldamadı;

aslında oradan sadece demiryolunun ve gökyüzünün bir parçası görünüyordu. Sonra toparlandı, normal hayatına yeniden başladı ama hiç kabullenmedi. Yıllar onu ezerek gelip geçtiler, zaten kötü olan huyu sonradan daha da kötüleşti, çevresine tedirginlik ve korku yaydı, avaz avaz bağırarak ve kavga ederek yaşlandı. Başlangıçta her fırsatta ve herkesle Tina'dan konuşuyordu, adını anmak onu geri getirecekmiş gibi minik kızının adına tutunuyordu. Ama daha sonra onun karşısında bu kayıptan söz etmek mümkün olmadı, olur da ben bunu yapacak olursam bir iki saniye içinde beni çok nahoş bir şekilde yanından uzaklaştırıyordu. Sadece Pietro'nun yazdığı bir mektubu beğendiğini belli etti; –sanıyorum– Tina'nın adını hiç anmadan şefkatli bir şekilde yazmayı başarmıştı. 1995 yılında ben oradan ayrılmadan, çok ender durumlar dışında hâlâ hiçbir şey olmamış gibi davranıyordu. Pinuccia, bir keresinde kızdan hepimizi yukarıdan koruyan bir melek gibi söz etti. Lila şöyle dedi: Defol.

3.

Mahallede hiç kimse güvenlik güçlerine ve basına güvenmedi. Kadınlar, erkekler, hatta çocuk grupları günlerce ve haftalarca polisi ve televizyonu görmezden gelerek Tina'yı aradılar. Bütün akrabalar, bütün arkadaşlar seferber oldular. Bir tek Nino bir iki kez ve sadece telefon yoluyla ortaya çıkmakla yetindi – benim hiçbir sorumluluğum yok, kızı az önce Lina ve Enzo'ya teslim etmiştim ifadesini yinelemeye yarayan genel cümleler sarf ederek. Bu beni şaşırtmadı; bir çocukla oynarken çocuk düşüp dizini kanattığı zaman kendi de çocuklaşan, birisinin ona, senin yüzünden düştü, demesinden korkan yetişkinlerden biriydi o. Zaten ona kimse önem vermedi, hepimiz iki saat içinde unut-

tuk. Enzo ve Lila özellikle Antonio'ya güvendiler; o da sadece Tina'yı aramak için Almanya'ya gidişini bir kez daha erteledi. Bunu dostluk adına yaptı ama aynı zamanda kendisinin de bizi şaşırtarak açıkladığı üzere, bunu ona Michele Solara emretmişti.

Solara kardeşler kızın ortadan kaybolması olayında herkesten daha fazla çaba gösterdiler ve –söylemem gerekir– bu çabalarını fazlasıyla gözler önüne serdiler. Düşmanca bir tavırla karşılaşacaklarını bildikleri halde bir akşam Lila'nın evine geldiler ve bütün toplum adına konuşurmuş gibi Tina'nın sağ salim anne babasına dönebilmek için ellerinden geleni yapacaklarına yemin ettiler. Lila bütün o konuşma süresince onları görüyor ama duymuyormuş gibi gözlerini dikti baktı. Beti benzi atmış olan Enzo bir iki dakika dinledikten sonra kızını onların almış olduğunu haykırdı yüzlerine. O zaman ve başka pek çok fırsatta bunu yineledi, dört bir yanda bunu haykırdı: Lila ve Enzo, Basic Sight'ın kazancından onlara kâr payı vermeyi reddettiği için Tina'yı kaçırmışlardı. Birinin buna itiraz etmesini istiyordu, böylece onu öldürebilecekti. Ama kimse onun huzurunda itiraz etmedi. O akşam iki kardeş de buna karşı çıkmadılar.

"Senin acını anlıyoruz," dedi Marcello, "benim Silvio'mu da alsalar senin gibi deli olurdum."

Birilerinin Enzo'yu sakinleştirmesini beklediler ve gittiler. Ertesi gün karıları Gigliola ve Elisa'yı baş sağlığı ziyaretine yolladılar; onlar da samimiyetle değil ama daha nazikçe karşılandılar. Sonra girişimleri daha da arttı. Tatil günleri mahalleye gelen seyyar satıcıların ve çevre çingenelerinin temelli temizlenmeleri de olasılıkla Solara kardeşler tarafından sağlandı. Ve elbette önce o dönemde kalp krizi geçiren ve hastaneye düşen Stefano'yu, sonra bir iki gün içinde serbest bırakılan Rino'yu, daha sonra saatlerce ağlayarak kardeşini dünyada herkesten daha çok sevdiğine ve ona asla kötülük yapmayacağına yemin eden Gennaro'yu almak

için kulakları tırmalayan sirenleriyle mahalleye giren polise karşı halkın öfkesini sergilemesine önderlik edenler de onlar oldular. İlkokulun önünde nöbet tutulması, o güne dek söylenti sanılan ve çocukları baştan çıkaran bir kulamparanın yarım saat orada boy göstermesiyle yakalanması da gene Solara kardeşlerin işlerinden biri oldu. Otuz yaşlarında, sıska, sabahları okula bırakacağı, öğleden sonra okuldan alacağı bir çocuğu olmadığı halde her gün okul kapısında boy gösteren adam dövüldü, kaçmayı başardı ve gözü dönmüş halk tarafından parka kadar kovalandı. Adam sanıldığı gibi olmadığını, *Mattino* gazetesinin haber peşinde koşan bir stajyeri olduğunu açıklayamasaydı halk onu kesinlikle öldürebilirdi.

Bu olaydan sonra mahalle sakinleşmeye başladı, insanlar yavaş yavaş gündelik hayatlarına çekildiler. Tina ile ilgili hiçbir iz bulunamadığından kamyonun altına takılıp gittiği söylentisi daha fazla kabul görür oldu. Hem aramaktan yorulanlar hem polisler ve gazeteciler bu varsayımı ciddiye aldılar. Dikkatler mahalledeki şantiyeye çevrildi ve uzun süre orada kaldı. İşte o günlerde lise öğretmenimin oğlu Armando Galiani ile karşılaştım. Hekimliği bırakmıştı, 1983 seçimlerinde parlamentoya girmeyi başaramamıştı ve şimdi gayet uyduruk ve özel bir televizyon sayesinde pek saldırgan bir gazetecilik deniyordu. Babasının bir yılı aşkın bir süre önce öldüğünü, annesinin Fransa'da yaşadığını ama onun da sağlığının pek iyi olmadığını öğrendim. Benden onu Lila'ya götürmemi istedi, Lila'nın çok kötü olduğunu söyledim. Israr etti, Lila'yı aradım. Lila Armando'yu anımsamakta güçlük çekti, sonra hatırlayınca –o ana dek hiçbir gazeteciyle konuşmamışsa da– onu görmeyi kabul etti. Armando deprem sonrası dönemle ilgili bir araştırma yaptığını, şantiyeleri dolaştığını ve korkunç bir olaya karıştığı için alelacele hurdaya çıkarılan bir kamyondan söz edildiğini duymuştu. Lila bıraktı konuşsun, sonra şöyle dedi:

"Her şeyi uyduruyorsun."

"Bildiğimi söylüyorum."

"Kamyon, şantiyeler ve kızım senin hiç umurunda değil."

"Beni kırıyorsun."

"Hayır, seni asıl şimdi kıracağım. Hekim olarak iğrençtin, devrimci olarak iğrençtin, şimdi de gazeteci olarak iğrençsin. Defol evimden."

Armando kaşlarını çattı, Enzo'ya başıyla selam verdi ve oradan ayrıldı. Sokağa çıktığımızda çok üzülmüş görünüyordu. Şöyle mırıldandı: Bu büyük acı bile değiştirmemiş onu; lütfen ona yardımcı olmak istediğimi açıkla sen. Sonra benimle uzun bir röportaj yaptı ve vedalaştık. Onun nazik hallerinden, sözcüklere hâkimiyetinden çok etkilendim. Hem Nadia'nın seçimleri döneminde hem karısından ayrılırken zor zamanlar geçirmiş olmalıydı. Şimdi iyi görünüyordu. Eskiden anitakapitalizmin çizgisinde sapmayan bir adam iken şimdi hüzünlü bir umursamazlığa bürünmüştü.

"İtalya karanlık bir kuyuya döndü," dedi kederli ses tonuyla, "hepimiz de içine yuvarlandık. Etrafta gezip dolaşırsan düzgün insanların bunu anladığını görürsün. Çok yazık Elena, çok yazık. İşçi partileri umutsuzluğa terk edilmiş namuslu insanlarla dolu."

"Sen neden bu işi yapmaya başladın?"

"Senin kendi işini yapmanla aynı nedenden."

"Yani?"

"Hiçbir şeyin arkasına gizlenememeye başladığımdan beri kibirli bir insan olduğumu anladım."

"Benim kibirli bir insan olduğumu kim söyledi sana?"

"Karşılaştırma: Arkadaşın öyle değil. Ama onun adına üzgünüm, kibir bir zenginliktir. Kendini beğenen biriysen kendine ve sana ait şeylere dikkat edersin. Lina kibirli değil ve bu nedenle kızını kaybetti."

Bir süre çalışmasını izledim, bana başarılı göründü. Eski bir aracın yarı yanmış karkasının izini Ponti Rossi civarında bulan ve bunu Tina'nın ortadan kaybolmasıyla ilişkilendiren o oldu. Olay belli bir yankı uyandırdı, haber ulusal gazetelere sıçradı ve bir iki gün sürdü. Sonra yanmış araçla kayıp kız arasında olası bir bağ olmadığı ortaya kondu. Lila bana şöyle dedi:

"Tina yaşıyor, boktan herifi bir daha görmek istemiyorum."

4.

Bilmem ne kadar süreyle kızının hâlâ hayatta olduğuna inanmayı sürdürdü. Enzo çaresizliğe kapıldıkça, gözyaşları ve öfkesi yüzünden çöktükçe Lila şöyle diyordu: Göreceksin, bize geri verecekler onu. Korsan kamyona kesinlikle inanmadı, öyle olsa hemen fark ederdim dedi bana, bir darbe ya da çığlık olsa herkesten önce ben duyardım. Enzo'nun varsayımına da pek inanmış gibi görünmedi bence, Solara kardeşlerin işin içinde olduğuna hiç değinmedi. Oldukça uzun bir süre, Tina'yı kaçıranın bir müşterisi olduğuna, Basic Sight'ın ne kadar kazandığını bildiğine ve kızını geri verme karşılığında para isteyeceğine inandı. Antonio'nun da varsayımı buydu ama hangi somut verilere dayandırdığını söylemek zordu. Polis elbette bu olasılık üzerinde durdu ama fidye isteyen bir telefon gelmediğinden sonunda işin ucunu bıraktı.

Mahalle halkı kısa sürede Tina'nın öldüğüne inanan bir çoğunluğa ve sağ olup bir yerlerde tutsak olduğuna inanan azınlığa bölündü. Lila'yı seven bizler bu azınlığa dahil olduk. Carmen bu düşünceye o kadar inanıyordu ki, ısrarla yineleyip duruyordu ve zaman geçtikçe Tina'nın öldüğü düşüncesine ısınan biri olursa ona düşman oluyordu. Bir keresinde Enzo'ya şöyle fısıldadığını

işittim: Lina'ya söyle, Pasquale de sizin yanınızda, ona göre kız bulunacak. Ama çoğunluk ağır bastı ve Tina'yı aramayı sürdürenlere aptal ya da sahtekâr gözüyle bakıldı.

Tina'nın kaybından önce arkadaşımıza gösterilen onaylamanın da, hemen sonrasında sergilenen dayanışmanın da yüzeysel olduğunu, bunun altında ona eskiden duyulan düşmanlığın yattığını ilk sezen Carmen oldu. Bak, diyordu bana, bir zamanlar ona Meryem Ana gibi davranırlardı, şimdi ise başlarını çevirip bakmıyorlar bile. Ben de buna dikkat etmeye başladım ve gerçekten öyle olduğunu fark ettim. İnsanlar içten içe şöyle düşünüyorlardı: Tina'yı kaybettiğin için üzgünüz ama eğer sen gerçekten bizi inandırmaya çalıştığın kişi olsaydın, hiç kimse ve hiçbir şey sana dokunamazdı. Sokakta birlikte gezdiğimiz zaman bana selam verip ona vermemeye başladılar. Tedirgin havası ve çevresinde gördükleri uğursuzluk halesi kaygı vericiydi. Sözün özü, Lila'yı Solara kardeşlere bir alternatif olarak gören mahalleli hayal kırıklığına uğradı.

Hepsi bu değildi. İlk günlerde şefkatli görünse de sonradan sinsi bir hal alan bir girişim vardı. İlk haftalarda evin dış kapısına, Basic Sight'ın kapısına çiçekler, Lila'ya ya da doğrudan Tina'ya yazılmış duygusal notlar, hatta okul kitaplarından kopya edilmiş şiirler bırakılmaya başladı. Sonra annelerin, ninelerin, çocukların getirdiği eski oyuncaklara geldi sıra. Sonra saç tokaları, renkli kurdeleler, eski patikler. Derken elle dikilmiş, dehşet verici bir sırıtışı olan, kırmızı lekeli bebekler, pis paçavralara sarılmış hayvan leşleri bırakılır oldu. Lila her şeyi sakince toplayıp çöpe atıyordu ama ansızın oradan gelip geçen herkese korkunç lanetler haykırmaya başladı, özellikle onu uzaktan izleyen çocuklara kızıyordu; insanda acıma duygusu uyandıran anneden dehşet saçan bir deliye dönüştü. Tebeşirle evin dış kapısına *Tina'yı ölüler yiyor* yazarken gördüğü küçük bir kız, Lila'nın onu haşlamasından sonra ağır

bir hastalığa yakalanınca eski söylentilere yenileri eklendi ve Lila sadece görene bile uğursuzluk yayan biri olarak damgalandı.

O ise bunların farkına varmıyor gibiydi. Tina'nın hâlâ hayatta olduğu inancına bütünüyle sarıldı ve bence onu İmma'ya doğru iten de bu inanç oldu. İlk aylarda onunla küçük kızım arasındaki ilişkiyi en aza indirgemeye çalıştım; sadece görmek bile onu daha fazla üzer diye düşünüyordum. Ama Lila kısa süre içinde İmma'yı hep yanında ister oldu ve ben de kızımın ona gitmesine, hatta yatıya kalmasına izin verdim. Bir sabah onu almak için aşağı indiğimde ev kapısı aralıktı, girdim. Kızım Tina'yı soruyordu. Ben o pazardan sonra ona arkadaşının Enzo'nun Avellino'daki akrabalarına kalmaya gittiğini söylemiştim ama o hep ısrarla ne zaman döneceğini soruyordu. Şimdi aynı soruyu doğrudan Lila'ya soruyordu ama Lila İmma'nın sesini duymaz gibiydi ve ona yanıt vermek yerine en ince ayrıntısına kadar Tina'nın ne zaman doğduğunu, ilk oyuncağının hangisi olduğunu, memesine nasıl yapışıp bir daha bırakmadığını ve benzeri şeyleri anlatıyordu. Birkaç saniye kapıda sessizce durdum, İmma'nın sabırsızca onun sözünü kesişini duydum:

"İyi ama ne zaman dönecek?"

"Kendini yalnız mı hissediyorsun?"

"Kimle oynayacağımı bilemiyorum."

"Ben de."

"Peki o halde ne zaman dönecek?"

Lila uzunca bir süre bir şey demedi, sonra çıkıştı ona.

"Bunlar senin bileceğin işler değil, sus biraz."

Lehçeyle söylediği bu sözler öyle fevri, öyle hırçın, öyle uygunsuzdu ki telaşlandım. Bir şeyler geveledim ve kızımı alıp eve çıkardım.

Lila'nın her türlü abartılı halini daima bağışlamıştım ve o durumda geçmişten daha fazlasını yapmaya hazırdım. O sık sık

abartırdı, ben mümkün olan sınırlar içinde onu mantık yürütmeye davet ederdim. Polisler Stefano'yu sorguya çektiklerinde ve kendi Tina'yı onun almış olacağına hemen inandığında –öyle ki kalp krizi geçirdikten sonra bir süre hastanede onu ziyaret bile etmedi– onu sakinleştirmiştim ve ziyarete birlikte gitmiştik. Polis onu sorguya çektiğinde kardeşini de suçlamadıysa benim sayemde olmuştu. Gennaro'nun emniyete çağrıldığı, eve döndüğünde de suçlandığını hissettiğinde bir kavga çıkmıştı ve ben o gün de elimden geleni yapmak için kendimi feda etmiştim; Gennaro Lila'ya sadece Tina'yı değil artık kendini de kaybettiğini haykırarak babasının evinde yaşamaya gitmişti. Durum kötüydü, herkesle hatta benimle bile dalaşmasını anlayabilirdim ama İmma'ya hayır, buna izin veremezdim. O andan itibaren Lila ne zaman kızımı almaya gelse huzursuzlanıyordum, düşünüyordum, çare arıyordum.

Yapacak pek bir şey yoktu, acısının telleri kördüğüm olmuştu ve İmma da bir süre o düğümün bir parçası oldu. Hepimizin içine düştüğü genel düzensizlik içinde Lila bütün bitkinliğine karşın kızımın her küçük sorunu hakkında beni uyarmaya devam etti; Nino'yu eve çağırmaya karar vermem de onun bu uyarılarından birinin sonucuydu zaten. Bunda bir inat hissettim, canım sıkıldı ama gene de olumlu bir yön *de* görmek için çaba gösterdim: İçindeki anne sevgisini yavaş yavaş İmma'ya çeviriyor –diye düşündüm– ve bana şöyle demeye çalışıyor: Sen şanslısın, kızın hâlâ yanında, bundan yararlanmalısın, onunla ilgilenmelisin, göstermediğin bütün özeni göstermelisin.

Ama bu, olayların sadece görünür yüzüydü. Kısa süre sonra ve daha derinlerde içimden geçen varsayıma göre İmma –onun bedeni– ona vicdan azabının simgesi gibi görünmüş olmalıydı. Kızın kaybolduğu ortamı sık sık gözümün önüne getirdim. Nino onu Lila'ya teslim etmişti ama *Lila onunla ilgilenmemişti.* Kendi

kızına: *Sen şurada bekle* demiş ve sonra benim kızımı kucağına almış, *gel teyzene* demişti. Belki de bunu İmma'yı babasının gözünün önünde tutmak, kızını ona övmek, sevgisini uyarmak için yapmış olabilirdi, kim bilir. Ama Tina hareketli bir çocuktu ya da daha doğrusu kendini ihmal edilmiş hissetmişti, alınmıştı ve uzaklaşmıştı. Sonuçta acı, kucağındaki İmma'nın bedeninde, o temasta, onun hâlâ yaydığı ısıda yuvalanmıştı. Ama benim kızım kırılgandı, yavaştı, ışıl ışıl ve hareketli olan Tina'dan bütünüyle farklıydı. İmma hiçbir şekilde onun yerini alamazdı, sadece zamana karşı bir setti. Lila kızımı o korkunç pazarı içinde tutabilmek için İmma'yı yanında istiyor ve şöyle hissediyordu: Tina burada, az sonra eteğimden çekecek, bana seslenecek, o zaman onu alacağım kucağıma, her şey yerli yerine dönecek. İşte bu nedenle kızımı allak bullak etsin istemiyordu. Küçüğüm arkadaşı geri gelsin diye ısrar ettikçe, hatta sadece Tina'nın orada olmadığını hatırlattıkça, Lila ona biz yetişkinlere gösterdiği sert davranışı gösteriyordu. Ama ben bunu kabul edemezdim. İmma'yı almaya geldiği an bir bahane uydurup Dede veya Elsa'yı da peşlerine takıyordum. Benim yanımda o ses tonunu kullandıysa, yalnız oldukları saatler içinde neler yapmazdı?

5.

Arada sırada evimden, onun ve benim odalarımı ayıran merdivenlerden, parktan, anayoldan ayrılıp iş için uzaklara gidiyordum. Derin bir soluk aldığım zamanlardı bunlar: Süsleniyordum, şık giysiler giyiyordum, gebelikten yadigâr hafifçe aksamam bile bana hoş bir ayırt edici özellik gibi geliyordu. Her ne kadar edebiyatçıların ve sanatçıların fevri davranışları konusunda şakalar yapmaya meyilli olsam da, o dönemde yayın dünyasıyla ilgili olan

her şey, sinema, televizyon ve her türlü estetik gösteri, bana hâlâ uzanıp bakmanın mutlu ettiği bir düşlem manzarası olarak görünürdü. Hatta büyük kongrelerin, seminerlerin, gösterişli sahne eserlerinin, büyük sergilerin, büyük filmlerin, büyük operaların şenlikli ve ebedi kaosu sahneye konarken onların içinde yer almak hoşuma giderdi ve olur da bana ilk sıralarda, o özel koltukların biri ayrılmışsa, pek ünlü insanlar arasında oturup küçük ve büyük güçlerin gösterisini seyretmek beni şımartırdı. Lila ise hep *kendi* dehşetinin merkezinde kaldı, oyalanmak için bir şey yapmadı. Bir keresinde San Carlo operasında –benim de şimdiye dek girmemiş olduğum harikulade salon– bilmem hangi opera eserine davetiyem olmuştu ve onun da benimle gelmesi için ısrar ettim; kesinlikle gelmek istemedi ve bana eşlik etmesi için Carmen'i ikna etti. Kendisini oyalayacak olanın, böyle denebilirse eğer, bir tek başka bir ıstırap gerekçesi olmasına izin veriyordu. Yeni bir acı onda bir tür panzehir etkisi yapıyordu. Savaşçı, kararlı oluyordu; boğulması gerektiğini bilen ama gene de su üzerinde kalmak için kollarını, bacaklarını oynatan birine benziyordu.

Bir akşam oğlunun yeniden eroin iğnelerine başladığını öğrendi. Tek söz etmeden, Enzo'ya bile haber vermeden onu almak için, Stefano'nun evine, birkaç on yıl önce kendisinin yeni gelin olarak girdiği yeni mahalledeki o eve gitti. Ama oğlu orada değildi: Gennaro babasıyla da dalaşmış ve birkaç gün önce Rino dayısının yanına taşınmıştı. Artık birlikte yaşayan Stefano ve Marisa tarafından belirgin bir düşmanlıkla karşılandı. Bir zamanların yakışıklı genci, şimdi bir deri bir kemikti, teni solgundu, üzerindeki giysiler iki beden büyük duruyordu. Kalp krizi onu mahvetmişti, korku içindeydi, neredeyse hiçbir şey yemiyordu, içmiyordu, sigara tüttürmüyordu, sağlıksız kalbi yüzünden artık heyecanlanmaması gerekiyordu. Ama o gün tepesi attı ve bunda da haklıydı. Hastalığı yüzünden şarküterisini kapamıştı.

Ada kızı ve kendi için para istiyordu. Kardeşi Pinuccia ve annesi de para istiyorlardı. Marisa kendi ve çocukları için para istiyordu. Lila, Stefano'nun ondan Gennaro'yu bahane ederek para isteme nedenini anladı. Nitekim oğlunu evden birkaç gün önce kovmuş olsa da hemen onu savunmaya girişti, Marisa da ondan yana tavır aldı ve Gennaro'nun bakımı için çok para gerektiğini söylediler. Lila artık hiç kimseye tek bir kuruş bile vermeyeceğini, akrabalarının, arkadaşlarının ve bütün mahallenin umurunda olmadığını söyleyince kavga iyice alevlendi. Stefano gözünde yaşlarla ve haykıra haykıra ona yıllar içinde kaybettiği şeyleri sıraladı –şarküterilerden evine kadar– ve bu savurganlığın nedenini anlaşılmaz biçimde Lila'ya yükledi. İşin daha kötüsü Marisa'nın dilinden döküldü; ona şöyle bağırdı: Alfonso senin yüzünden mahvoldu, sen hepimizi mahvettin, Solara ailesinden daha betersin, kim kaçırdıysa kızını çok iyi yaptı.

İşte o anda Lila sustu, oturmak için bir iskemle bulma amacıyla çevresine bakındı. Bulamayınca oturma odasının duvarına yaslandı; onlarca yıl önce *onun* olan bu oda bembeyaz boyalıydı, yepyeni mobilyalar vardı, sonradan burada büyüyecek çocuklar tarafından kirletilmemiş, büyüklerin özensizliğinden harabeye dönmemişti. Haydi gidelim, dedi bunun üzerine Stefano, Marisa'nın abartmış olduğunu o da fark etmiş olmalıydı, haydi gidip alalım Gennaro'yu. Onun koluna girdi, birlikte çıktılar ve Rino'nun evine yürüdüler.

Açık havaya çıkınca Lila kendini toparladı, şöyle bir ürperdi. O iki adım önde, Stefano iki adım arkada yolu yürüyerek aştılar. Ağabeyi kaynanası, Pinuccia ve çocuklarıyla birlikte Carracci'lerin eski evinde oturuyordu. Gennaro oradaydı, annesiyle babasını karşısında görünce bağırmaya başladı. Böylece önce baba-oğul, sonra ana-oğul arasında bir kavga daha patladı. Rino bir süre suskun kaldı, sonra kız kardeşinin küçüklüğünden beri yaptığı

kötülükler konusunda uzun bir yakınmaya girişti. Stefano araya girince bu sefer onunla didişti, hakaretler etti, bütün felaketlerin kendini kim bilir ne sandığı zaman adammış gibi yutturmasıyla, önce Lila sonra Solara kardeşler tarafından kazıklanmasıyla başladığını söyledi. Tam yumruk yumruğa dövüşmeye girişeceklerdi ki Pinuccia kocasını tutmak zorunda kaldı ve ona fısıldadı: Haklısın ama sakinleş, şimdi sırası değil; o sırada yaşlı Maria nefes nefese Stefano'yu tutmak zorunda kaldı: yeter oğlum, bir şey işitmemiş gibi yap, Rino senden daha hasta. İşte o noktada Lila enerjik bir şekilde oğlunu kolundan yakaladığı gibi çekip götürdü.

Ama yolda Rino onlara yetişti, peşlerinden sesleniyordu. Para istiyordu, her ne pahasına olursa olsun hemen para istiyordu. Şöyle dedi: Beni böyle bırakırsan ölümüme neden olursun. Lila ağabeyi onu iterken, gülerken, inlerken, kolundan tutmaya çalışırken hızla yürümeyi sürdürdü. Gennaro bunun üzerine ağlamaya başladı ve ona şöyle bağırdı: Paran var ya anne, versene. Ama Lila ağabeyini def etti, oğlunu eve sürüklerken ona söylendi: Sen de böyle mi olmak istiyorsun, dayın gibi sürünmek mi istiyorsun?

6.

Gennaro'nun alt katımdaki eve dönmesiyle ortalık daha beter cehenneme döndü, bazen birbirlerini öldüreceklerinden korkup aşağı koşuyordum. Bu gibi durumlarda Lila bana kapıyı açıyor, buz gibi bir sesle şöyle diyordu: Ne istiyorsun? Ben de aynı buz gibi sesle yanıtlıyordum: Abartıyorsunuz, Dede ağlıyor, polisi çağırmak istiyor, Elsa korkuyor. O da şu yanıtı veriyordu: Sen evinde otur ve duymak istemiyorlarsa kızlarının kulaklarını tıka.

O dönemde iki büyük kızıma karşı çok daha az ilgi gösterdi, bariz bir alaycılıkla onlardan küçük hanımlar diye söz ediyordu. Öte yandan kızlarım da ona karşı davranışlarını değiştirdiler. Özellikle Dede ona hayranlık duymaktan vazgeçti, sanki Tina'nın kaybı onun gözündeki otoriteyi yok etmişti. Bir akşam bana şunu sordu:

"Lina Teyze başka çocuk istemiyordu madem, neden doğurdu?"

"İstemediğini nereden biliyorsun?"

"İmma'ya söyledi."

"İmma'ya mı?"

"Evet, kulaklarımla duydum. O küçük bir kız değilmiş gibi konuşuyor onunla; bana göre delirdi artık."

"Bu delilik değil Dede, acı."

"Tek bir damla gözyaşı dökmedi."

"Gözyaşı acı anlamına gelmez."

"Evet ama gözyaşı olmayınca acı olduğunu kim sana garanti edebilir ki?"

"Bazen çok daha büyük bir acı olabilir."

"Onunki öyle değil. Ne düşündüğümü bilmek istiyor musun?"

"Söyle bakalım."

"O, Tina'yı mahsus kaybetti. Şimdi Gennaro'yu da kaybetmek istiyor. Enzo'dan hiç söz etmeyelim, ona nasıl davrandığını görmüyor musun? Lina Teyze aynen Elsa gibi, kimseyi sevmiyor."

Dede böyleydi, başkalarından daha uzağı görebilen biri olmaktan hoşlanırdı ve görüşlerini de kesin yargılar olarak dile getirmeyi severdi. Onu bu korkunç sözleri Lila'nın önünde yinelemekten men ettim ve bütün insanların aynı şekilde tepki vermediklerini açıklamaya çalıştım; Lila ve Elsa onunkinden farklı sevgi stratejilerine sahip olabilirlerdi.

"Kardeşin söz gelişi," dedim, "olayları senin gibi göğüslemez, fazla gösterişli duyguları gülünç bulur, hep bir adım geride durur."

"Bir adım geride duracağım diye bütün duyarlılığını yitirdi."

"Neden bu kadar takıyorsun Elsa'ya?"

"Çünkü tıpatıp Lina Teyze'ye benziyor."

Bu bir kısır döngüydü: Lila yanılıyordu çünkü Elsa gibiydi, Elsa yanılıyordu çünkü Lila gibiydi. Aslında bütün bu olumsuz yargının merkezinde Gennaro vardı. Dede'ye göre özellikle bu durumda Elsa ve Lila aynı değerlendirme hatasını yapıyorlardı ve aynı duygusal rahatsızlığı gösteriyorlardı. Aynen Lila için olduğu gibi, Elsa için de Gennaro bir hayvandan beterdi. Kardeşi –bunu bana Dede açıkladı– ona, gururunu kırmak için, Lila ve Enzo'nun oğlan burnunu evden çıkarmaya niyet ettiği anda pata küte dövmekle iyi ettiklerini söylüyordu. Sadece senin gibi –diye ablasının yüzüne vuruyordu– erkekler hakkında hiçbir şey bilmeyen bir aptalın, kafasında zekâ niyetine bir kırıntı bulunmayan, bu yıkanmayan et yığını karşısında gözleri kamaşır. Dede de onu yanıtlıyordu: Sadece senin gibi bir salak bir insanoğlunu bu şekilde tanımlayabilir.

Her ikisi de çok okuduğundan kitap diliyle kavga ediyorlardı, öyle ki birbirlerine hakaret etmek için ansızın en kaba lehçeye geçtiklerinde onların didişmelerini neredeyse hayranlıkla izliyordum. Bu çatışmanın olumlu yanı, Dede'nin bana karşı duyduğu hıncı giderek azaltmasıydı ama olumsuz yanı çok ağır geldi: Kardeşi ve Lila onun bütün kötü niyetinin nesnesi oldular. Dede bana sürekli Elsa'nın fesatlıklarını gammazlıyordu: Bütün kız ve erkek arkadaşları kardeşinden nefret ediyordu, çünkü kendini herkesten üstün görüyordu ve onları sürekli küçümsüyordu; büyük erkeklerle ilişki kurduğunu söyleyerek övünüyordu; okulu kırıyor ve mazeret defterine benim imzamı kopyalıyordu. Lila hakkında ise bana şunları söylüyordu: Faşistin teki, nasıl oluyor

da onunla arkadaşlık edebiliyorsun? Ve lafı fazla dolandırmadan Gennaro'dan yana tavır alıyordu: Ona göre uyuşturucu duyarlı insanların baskının gücüne karşı isyanıydı. Eninde sonunda Rino'yu –onu hep ve sadece bu adla çağırıyordu, sonunda bizi bile bu ada alıştırdı– annesinin onu kapamış olduğu hapishaneden kurtarmanın yolunu bulacağına yemin ediyordu.

Her fırsatta onu yatıştırmaya çalıştım, Elsa'ya kızdım, Lila'yı korudum. Ama konu Lila olunca bazen bu konuda zorlanıyordum. Bu nefret dolu ıstırabının çıkışları beni korkutuyordu. Öte yandan, geçmişte olduğu üzere, bünyesinin bunu kaldırmayacağından korkuyordum; Dede'nin parlak ve tutkulu saldırganlığı hoşuma gitse, Elsa'nın hayal gücü zengin yüzsüzlükleri beni eğlendirse de, kızlarımın düşüncesizce telaffuz edilmiş sözcüklerle bir kriz yaratmamaları için diken üstünde oluyordum. (Dede'nin şu sözleri söylemekten geri kalmayacağını biliyordum: *Lina Teyze, sen gerçeği söyle, sen Tina'yı kaybetmek istedin, bu tesadüfen olmadı.*) Ama her geçen gün daha kötüsünden korkuyordum. Lila'nın deyimiyle küçük hanımlar mahalle gerçeğine boğulmuş olmalarına karşın kendilerinin farklı olduklarına ilişkin güçlü bir duyguya sahiptiler. Özellikle Floransa'dan döndüklerinde kendilerini üstün bir niteliğe sahip hissediyorlardı ve bunu herkese kanıtlamak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Dede gimnazyumda çok başarılıydı, öğretmeni –kırk yaşlarında, son derece kültürlü, Airota adına hayran bir bey– onu sözlüye kaldırdığında öğrencisinin yanıtları şaşırmasından değil, kendinin yanlış soru sormasından çekiniyordu. Elsa öğrenci olarak onun kadar parlak değildi, yarı yıl karneleri genellikle berbat oluyordu ama onu dayanılmaz kılan, en sonunda kartları karıştırıp gidip en başarılılar arasında yer alma laubaliliğine sahip olmasıydı. Her ikisinin güvensizliğini ve korkusunu biliyordum, onların korkak kızlar olduklarını hisse-

diyordum ve bu nedenle zorbalıklarına pek kulak asmıyordum. Ama ötekiler öyle görmezdi ve dışarıdan bakıldığında eminim kesinlikle çok sevimsiz görünüyor olmalıydılar. Elsa örneğin, sınıfta ve dışarıda çocuksu bir hafiflikle insanlara aşağılayıcı lakaplar takıyordu ve kimseye saygısı yoktu. Enzo'ya dilsiz varoş diyordu; Lila'ya zehirli yılan; Gennaro'ya sırıtkan timsah. Ama asıl taktığı kişi, Lila'ya her gün uğrayan, evine değilse ofisine giden, gelir gelmez onunla Enzo'yu bir odaya çekip fısır fısır konuşan Antonio idi. Antonio, Tina olayından sonra huysuzun teki olmuştu. Ben oradaysam açıkça ya da usulen sepetleniyordum, kızlarım oradalarsa Lila bir dakika sonra kapıyı kapatarak onları dışarıda bırakıyordu. Poe'yu iyi bilen Elsa ona "Sarı Ölümün Maskesi" adını takmıştı, çünkü Antonio'nun doğası gereği toprak rengi bir teni vardı. Kızlarımın bir densizlik yapmalarından korkmam aşikârdı. Nitekim bu oldu da.

Benim Milano'da olduğum bir sefer Lila avluya inmişti; Dede orada kitap okuyor, Elsa bazı arkadaşlarıyla çene çalıyor, İmma da oynuyordu. Artık çocuk değildiler. Dede on altı, Elsa neredeyse on üç yaşındaydı; sadece İmma küçüktü, daha beş yaşındaydı. Ama Lila hiçbirinin özerkliği yokmuş gibi davranmıştı onlara. Hiç açıklama yapmadan onları eve sürüklemiş (daima bir açıklamaya alışmışlardı), açık havada durmanın tehlikeli olduğunu haykırmıştı. Büyük kızım bu davranışı katlanılmaz bulduğundan ona bağırmıştı:

"Annem kardeşlerimi bana emanet etti, içeri girip girmeyeceğimize ben karar veririm."

"Anneniz yokken, anneniz benim."

"Boktan bir anne," dedi Dede lehçeye kayarak, "sen Tina'yı kaybettin, tek bir damla gözyaşı bile dökmedin."

Lila onu aşağılayarak yüzüne bir tokat attı. Elsa ablasını korumak üzere tepki gösterdi ve o da bir tokat yedi. İmma gözyaşla-

rına boğuldu. Evden çıkılmayacak, dedi arkadaşım soluk soluğa, dışarısı tehlikeli, dışarıda ölürsünüz. Ben dönene kadar günlerce onları evde kalmaya mecbur etti.

Eve dönmemle Dede bana bütün olayı anlattı; ilkesi gereği dürüst olduğundan bana edepsiz yanıtını da aktardı. Korkunç kelimeler sarf etmiş olduğunu anlamasını istedim: Bunu söylememen için uyarmıştım seni. Elsa hemen ablasını savunmaya geçti, Lina Teyze'nin artık iyice kafayı üşüttüğünü, tehlikelerden korunmak için eve kapalı yaşamak gerektiği düşüncesiyle yaşadığını söyledi. Kızlarımı kabahatin Lila'da değil, Sovyetler'de olduğuna ikna etmem zor oldu. Çernobil adındaki bir yerde bir nükleer santral patlamıştı ve tehlikeli radyasyon yaymıştı, gezegen küçük olduğundan herkesin damarlarının içine kadar sızabilirdi. Lina Teyze sizi korumuş, dedim. Ama Elsa bağırdı: Bu doğru değil, bizi dövdü, iyi olan tek şey, bize sadece donmuş yemekler yedirdi. İmma: Ben çok ağladım, donmuş yemekleri sevmiyorum. Dede: Bize Gennaro'ya davrandığından daha kötü davrandı. Mırıldandım: Lina Teyze Tina olsaydı ona da böyle davranırdı, düşünsenize ne büyük bir işkence olmuş olmalı onun için, o sizi korumaya çalışırken kızının bir yerlerde olduğunu ve onu kimsenin korumadığını düşünüyordu. Ama İmma karşısında bu ifadeyi kullanmam hatalı oldu. Dede ve Elsa inanmayan yüz ifadeleri yaparlarken, o rahatsız oldu, oynamak için yanımızdan kaçtı.

Lila birkaç gün sonra doğrudan yüzleşti benimle:

"Tina'yı kaybettiğimi ve hiç ağlamadığımı kızlarına söyleyen sen misin?"

"Kes sesini ya, benim böyle bir şey söyleyeceğime inanıyor musun?"

"Dede bana boktan anne dedi."

"Küçük bir kız o."

"Terbiyesiz bir küçük kız."

İşte o noktada kızlarımınkinden aşağı kalmayan hatalar yaptım ve şöyle dedim:

"Sakin ol. Biliyorum, Tina'yı çok seviyordun. Her şeyi içinde tutmaya çalışma, içini dökmelisin, aklından geçen her şeyi anlatmalısın. Doğru, doğum zor oldu ama bu konuda düşünüp durmaktan vazgeçmelisin."

Her şeyde hata yaptım: *seviyordun* diyerek di'li geçmiş zaman kipi kullandım, doğuma değindim, aptalca konuştum. Sertçe yanıtladı beni: Sen kendi işine bak. Sonra da İmma yetişkinmiş gibi bağırdı: Birinden bir şey duyduğunda gidip herkese anlatmaması gerektiğini öğret kızına.

7.

Durum bir sabah –sanırım 1986 yazıydı– bir kayıp vakasının daha yaşanmasıyla iyice beter bir hal altı. Nunzia her zamankinden daha asık suratıyla geldi ve Rino'nun bir önceki akşam uyumak için eve dönmediğini, Pinuccia'nın bütün mahallede onu aradığını söyledi. Bu haberi verirken, söylediklerini Lila'ya iletmem için anlattığında olduğu gibi yüzüme bakmadı.

Haberi vermek için aşağı indim. Lila hemen Gennaro'ya seslendi, onun dayısının nerede olduğunu bildiğini düşünüyordu. Genç çocuk epey direndi, annesini daha da sertleştirecek şeyleri açığa vurmak istemiyordu. Ama bütün bir gün geçip Rino hâlâ bulunamayınca, işbirliği yapmaya karar verdi. Ertesi sabah Lila ve Enzo eşliğinde aramaya çıkmayı kabul etmedi ama babası Stefano ile gitmeye razı oldu. Stefano kayınbiraderinin ona yaşattığı

bin birinci sorun yüzünden öfke içinde geldi, kendini yeterince güçlü hissetmediği için tedirgindi, sürekli boğazını elliyor ve korku içinde şöyle diyordu: Nefes alamıyorum. En sonunda baba oğul –oğlan şişman, baba çıta gibi ve üzerine bol gelen giysilerle– demiryoluna doğru yürüdüler.

Trenlerin makas meydanını geçtiler, kullanılmayan vagonların durduğu eski peronlara girdiler. O vagonların birinin içinde buldular Rino'yu. Oturuyordu, gözleri açıktı. Burnu kocamandı sanki, henüz ak düşmemiş sakalları yüzünü kaplamıştı, zararlı bir bitki gibi şakaklarına kadar çıkmıştı. Stefano kayınbiraderini görünce kendi halini unuttu ve tam anlamıyla bir öfke nöbetine tutuldu. Cesede hakaretler yağdırmaya başladı, onu tekmelemek istiyordu. Gençliğinde de pisliktin –diye bağırdı–, hayat boyu pislik kaldın: Hak ettin bu ölümü, gerçekten bir pislik gibi geberdin. Ona öfkeliydi çünkü kız kardeşi Pinuccia'yı mahvetmişti, çünkü yeğenlerini mahvetmişti, çünkü oğlunu mahvetmişti. Bak, dedi sonra dönüp Gennaro'ya, seni neyin beklediğini gör. Gennaro arkasından gelip onu yakaladı ve sıkıca tutup engellemeye çalıştı, çünkü babası olduğu yerde kıvranıyor, tekmeler atıyordu.

Sabahın erken bir saatiydi ama şimdiden çok sıcak olmaya başlamıştı. Vagon idrar ve dışkı kokuyordu, koltuklar çökmüştü, camlar o kadar pisti ki dışarısı görünmüyordu. Stefano hâlâ olduğu yerde kıvranıp kendi kendine konuştuğu için oğlanın da sabrı taştı ve babasına kötü sözler söyledi. Yüzüne onun oğlu olmaktan tiksindiğini, mahallede saygı duyduğu insanların sadece Enzo ve Lila olduğunu söyledi. İşte o noktada Stefano ağlamaya başladı. Bir süre Rino'nun cansız bedeni yanında durdular ama bunu ona sahip çıkmak için değil, kendilerini sakinleştirmek için yaptılar. Sonra haberi vermek için döndüler.

8.

Rino'nun kaybından etkilenen sadece Nunzia ve Fernando oldu. Pinuccia kocasının ölümüne âdet yerini bulacak kadar ağladı ve sonra yeniden doğmuş gibi oldu. İki hafta sonra benim evime geldi ve kaynanasının işini üstlenebilir mi diye sordu; Nunzia oğlunun ölümüyle mahvolmuştu, çalışacak hali yoktu: aynı ücret karşılığında hem ev işlerini yapar, hem yemek pişirir hem de yokluğumda kızlarımla kalırdı. Nunzia kadar becerikli çıkmadı ama daha çenebazdı ve daha önemlisi, kızlarım Dede, Elsa ve İmma onu daha sevimli buldular. Üç kızıma ve hatta bana da sürekli komplimanlar yapıp duruyordu. Ne kadar güzelsin, diyordu bana, tam bir hanımefendisin; dolabında gördüm, giysilerin, ayakkabıların ne güzel, belli ki önemli bir insansın ve ünlü kişilerle görüşüyorsun. Kitabından film yapacakları doğru mu?

Dul kadın rolünü oynadığı ilk günlerden sonra giymediğim giysiler var mı diye sormaya başladı, oysa şişmandı ve benim giysilerim ona olmazdı. Genişletirim ben, diyordu, ben de bir iki tanesini seçip veriyordum. Onları gerçekten başarılı bir şekilde kendi üzerine uyduruyordu, bir süre sonra partiye gider gibi giyinip işe geliyor, kızlarım ve ben görüşümüzü söyleyelim diye koridorda ileri geri yürüyordu. Bana minnettardı, bazen öylesine mutlu oluyordu ki iş yapmak yerine oturup benle sohbet etmek istiyor, konuyu İschia günlerine getiriyordu. Sık sık duygulanarak Bruno Soccavo'yu anıyordu, şöyle mırıldanıyordu: Sonu ne kötü oldu. Birkaç kez pek hoşuna gittiğini düşündüğüm bir cümle söyledi: İki kez dul kaldım. Bir sabah bana Rino'nun sadece ilk yıllarda gerçek anlamda kocalık yaptığını sonra çocuk gibi davrandığını itiraf etti: Yatakta bile, en fazla bir dakika sürüyor ve tamam işte o kadar; hatta bazen bir dakika bile değildi. Ah evet, hiç olgun değildi, palavracıydı, yalancıydı ama kibirliydi, Lila gibi

kibirliydi. Bu, Cerullo ailesinin tipik bir özelliği –diye öfkelendi–, martavalcı ve duygusuzdurlar. Sonra Lila hakkında kötü konuşmaya başladı, ağabeyinin zekâsının ve çalışmasının ürünü olan her şeyi sahiplendiğini söyledi. Bu doğru değil, diye yanıtladım onu; Lina Rino'yu çok severdi, kardeşini her bakımdan sömüren Rino oldu. Pinuccia bana hınçla baktı, birdenbire kocasını övmeye girişti. Cerullo ayakkabılarını, dedi, o yarattı ama Lina bundan yararlandı, Stefano'nun aklını çeldi, kendiyle evlenmeye ikna etti, onun bir yığın parasını çaldı –babam bize milyonlar bırakmıştı– ve sonra Michele Solara ile anlaştı, hepimizi mahvetti. Şunu da ekledi: Onu koruma sakın, sen de çok iyi biliyorsun.

Doğru değildi elbette, benim bildiğim başka şeyler de vardı, Pinuccia eski kinleri yüzünden böyle konuşuyordu. Gene de Lila'nın ağabeyinin ölümü karşısındaki tek tepkisi bu yalanların pek çoğunu doğrulaması oldu. Bir süredir herkesin anılarını işine geldiği gibi düzenlediğini fark etmiştim; şimdi benim de aynı şeyi yaptığımı görüyorum. İnsanın kendi çıkarlarına ters olaylara da düzen verebiliyor olması beni şaşırttı. Lila neredeyse anında ayakkabı konusunda bütün övgüleri ağabeyi Rino'ya atfetmeye başladı. Ağabeyinin çocukluktan beri geniş bir hayal gücüne ve yeteneğe sahip olduğunu söyledi; Solara ailesi işin içine karışmasaydı, onlar Ferragamo'dan daha ünlü olabilirlerdi. Babasının atölyesi küçük bir firmaya dönüştürüldüğü an Lila Rino'nun hayatının akışına set çekmeye çabaladı ve ağabeyinin yaptığı her şeyin şekli şemalini değiştirdi. Sadece onu huysuz babasına karşı koruyan ve zekâsına çıkış yolu arayan bir genç kızın özlemlerini destekleyen gencin anısını canlı ve diri tuttu.

Acısıyla başa çıkma konusunda bu ona iyi bir çare gibi gelmiş olmalıydı, çünkü aynı dönemde yeniden canlandı ve Tina için de aynı şeyi yapmaya başladı. Günlerini artık küçük kızı her an geri gelecekmiş gibi geçirmeyi bıraktı ve evin ve kalbinin içinde-

ki boşluğu o bir bilgisayar programı efektiymiş gibi aydınlık bir resim ile doldurmayı denedi. Tina bir tür holograma dönüştü, bir vardı, bir yoktu. Onu anımsamak yerine anıyordu. Bana kızının güzel çıktığı resimleri gösteriyordu, Enzo'nun bir, iki, üç yaşında kaydettiği sesini dinletiyordu, onun komik sorularını, olağanüstü yanıtlarını anlatıyor ama bu sırada hep şimdiki zaman kipi kullanıyordu: Tina'nın şusu var, Tina bunu der, yapar.

Bu elbette onu huzura kavuşturmadı, hatta eskisinden daha çok bağırmaya başladı. Oğluna bağırıyordu, müşterilere, bana, Dede ve Elsa'ya, hatta bazen İmma'ya bağırıyordu. En çok da tam çalışırken birden ağlamaya başlayan Enzo'ya bağırıyordu. Bazen de, ilk günlerde yaptığı gibi oturuyor, İmma'ya Rino ve kızını anlatıyordu; o ikisi belli bir nedenle birlikte bir yerlere gitmişler gibi hissediyordu. Kızım ne zaman döneceklerini sorarsa da onu kızmadan yanıtlıyordu: Canları isteyince dönecekler. Ama bu da uzun sürmedi. Kızlarım konusundaki çatışmalı konuşmamızdan sonra artık İmma'ya gereksinme duymaz gibi görünüyordu. Nitekim yavaş yavaş onu daha az evine çağırır oldu, zaman içinde ona da ablalarından biri gibi davranmaya başladı. Bir akşam apartmanımızın döküntü avlusuna henüz girmiştik ki –Elsa bir karafatma gördüğü için, Dede buradan tiksindiği için, İmma onu kucağına almamı istediği için yakınırlarken– Lila ben yanlarında değilmişim gibi üçüne şöyle dedi: Sizler bir hanımefendinin kızlarısınız, ne işiniz var burada, annenizi ikna edin de taşının buradan.

9.

Rino'nun ölümünden sonra Lina görünürde düzelir gibi oldu. Gözlerini kısıp alarm halinde yaşamayı bıraktı. Yüzünün sert bir rüzgârla gerilmiş bembeyaz yelken bezi gibi duran teni yumuşa-

dı. Ama bu da geçici bir iyileşme oldu. Kısa süre içinde alnında, gözlerinin kenarında, hatta kalemle çizilmiş gibi yanaklarında derin çizgiler belirdi. Sonra bütün bedeni yaşlandı, sırtı büküldü, karnı şişti.

Carmen bir gün kendine ait ifadelerinden biriyle kaygıyla şöyle dedi: Tina içinde bir kiste dönüştü, bunu çıkarmalıyız. Haklıydı, kızın hikâyesini saklandığı yerden çıkarmalıydık. Ama Lila reddediyordu, kızıyla ilgili her şey durmuştu. Sanıyorum sadece Antonio ve Enzo ile, büyük bir ıstırapla bazen konuşuyordu ama bunu da gerektiğinde ve gizlice yapıyordu. Ama Antonio ansızın –hiç kimseye veda etmeden, sarışın ailesi ve artık yaşlanmış deli Melina ile– şehirden ayrılınca arkadaşının ona verdiği gizemli raporlardan da yoksun kaldı. Sadece Enzo ve Gennaro'ya acımasızca saldırıyordu, sık sık o ikisini birbirine kışkırtıyordu. Ya da kendi düşüncelerine dalıp bir bekleme halinde oyalanıyordu.

Yazılarımı belli bir zamana yetiştirmeye uğraşıyor olsam da her gün uğruyordum ona, aramızdaki samimiyeti canlandırmak için elimden geleni yapıyordum. Hep gönülsüz olduğunu gördüğümden bir gün şöyle dedim:

"İşini hâlâ seviyor musun?"

"Hiçbir zaman sevmedim."

"Yalan söylüyorsun, ben sevdiğini hatırlıyorum."

"Hayır, hiçbir şey hatırlamıyorsun: Enzo severdi, ben de kendimi sevmeye zorladım."

"Yapacak başka bir şey bul o halde."

"Böyle iyiyim. Enzo'nun aklı bir karış havada ve ona yardım etmezsem kapamak zorunda kalacağız."

"İkinizin de bu kederden kurtulmanız gerekiyor."

"Ne kederi Lenú, öfkeden kurtulmalıyız."

"O zaman öfkeden kurtulun."

"Deniyoruz."

"Biraz daha inançlı bir şekilde deneyin, Tina bunu hak etmiyor."

"Tina'yı bırak sen, kendi kızlarına bak."

"Bakıyorum."

"Yeterince değil."

O yıllarda durumu tersine çevirmek ve beni Dede, Elsa ve İmma'nın kusurlarını görmeye mecbur etmek için hep minik gedikler buldu. Onları ihmal ediyorsun diyordu, eleştirilerini kabul ediyordum, bazılarında haklıydı; onları ihmal ederek kendi hayatımın peşinde fazla koşuyordum. Ama bu arada konuyu yeniden ona ve Tina'ya getirmek için sabrediyordum. Bir noktadan sonra onun grimsi rengi yüzünden başının etini yemeye başladım.

"Çok solgunsun."

"Sen de fazla kırmızısın: Bir bak kendine şaraba dönmüşsün."

"Ben senden söz ediyorum: Yolunda gitmeyen nedir?"

"Kansızlık."

"Ne kansızlığı?"

"Marki canı istediği zaman geliyor ama sonra da bir daha gitmez oluyor."

"Ne zamandan beri?"

"Ezelden beri."

"Doğruyu söyle Lila."

"Doğrusu bu."

Onu dürtüyordum, kışkırtıyordum, tepki veriyordu ama asla kontrolü elden bırakıp özgürleşemiyordu.

Bunun artık dilsel bir sorun olduğu geldi aklıma. O İtalyancayı bir engelmiş gibi görerek kullanıyordu, ben onu lehçeye, samimiyet dilimize yönlendirmeye çalışıyordum. Ama onun İtalyancası lehçeden tercüme iken, benim lehçem giderek İtalyancadan tercüme oluyordu ve ikimiz de sahte bir dil konuşuyorduk. Oysa

onun içini dökmesi, sözcüklerinin denetimsiz olması gerekiyordu. Çocukluğumuzun samimi Napoliten diliyle şöyle demesini istiyordum: Ne istiyorsun Lenú, böyleyim çünkü kızımı kaybettim ve belki yaşıyor, belki ölü ama artık bu iki olasılığa da tahammül edemiyorum, çünkü yaşıyorsa benden uzakta yaşıyor, olduğu yerde başına korkunç şeyler geliyor, ki bunları görüyorum, hem de net bir şekilde, her gün, her gece gözlerimin önündeymiş gibi görüyorum; öldüyse ben de öldüm, içim öldü, gerçek ölümden daha dayanılmaz bir ölüm bu, yani duyuları olmayan bir ölüm, oysa bu ölüm beni burada her gün her şeyi hissetmeye, her sabah uyanmaya, yıkanmaya, giyinmeye, yemeye ve içmeye, çalışmaya, bir şey anlamayan ya da anlamak istemeyen senle konuşmaya, baştan aşağı bakımlı, saçları kuaförde yapılı, kızları okulda başarılı olan, her şeyi her zaman mükemmel yapan, bu boktan yerin bile bozamadığı ama onlara daha iyi bile gelen –kızları kendilerine güvenli kılıyor, daha kibirli yapıyor, her şeyi almaya hakları olduğuna inandırıyor– senle olmaya mecbur ediyor ve bu beni eskisinden daha fazla kıskandırıyor, mutsuz ediyor; bu nedenle git, git ve beni rahat bırak, Tina hepinizden çok daha iyi olacaktı, oysa aldılar onu benden ve ben artık dayanamıyorum.

Onu bu tür, karışık, zehirsiz bir konuşmaya yönlendirmek istiyordum. Bunu yapmaya karar verse beyninin düğüm düğüm olmuş yumağından bu tür sözler çıkarabileceğini hissediyordum. Ama olmadı. Hatta, geri dönüp baktığımda, o dönemde hikâyemizin önceki dönemlerine oranla daha az saldırgan oldu. Belki dilediğim iç döküş sadece benim duygularımdan oluşuyordu, ki bu da durumu açık seçik görmemi engelliyordu ve benim gözümde Lila'yı daha da elegelmez kılıyordu. Bazen zihninde dile getirilemez ve benim tahmin bile edemeyeceğim bir şeyler olduğu kuşkusuna kapılıyordum.

10.

En kötüsü pazar günleriydi. Lila evde oluyordu, çalışmıyordu, dışarıdan tatil gününe özgü sesler geliyordu. Ona iniyordum, şöyle diyordum: Çıkalım haydi, gidip şehir merkezinde dolaşalım biraz, denize bakalım. Reddediyordu, fazla ısrar edersem kızıyordu. Böyle olunca onun bu terbiyesiz davranışları karşısında Enzo araya giriyordu: Ben geleyim, gidelim. O hemen cıyak cıyak bağırıyordu: Evet gidin, beni rahat bırakın, ben yıkanacağım, saçlarımı yıkayacağım, bırakın bir nefes alayım.

Biz çıkıyorduk, bazen kızlarım da bizle geliyordu, bazen dayısının ölümünden sonra hepimizin Rino diye seslendiği Gennaro da bize takılıyordu. Enzo bu gezinti saatlerinde bana kendince itiraflarda bulunuyordu, tek tük ve bazen gizemli sözler söylüyordu. Tina olmayınca kazandığı parayı ne yapacağını bilemediğini söylüyordu. Anne babalara acı çektirmek için çocukları çalmak yaklaşmakta olan berbat zamanların işareti, diyordu. Kızının doğumundan sonra başının içinde sanki bir ışık yanmıştı ama şimdi o ışık sönmüştü. Şöyle diyordu: Şurada, şu sokakta onu sırtımda taşıdığımı hatırlıyor musun? Sonra şunu söylüyordu: Bize yardımcı olduğun için sana teşekkür ediyorum Lenú, sen Lina'ya bakma, bu felaketlerin üst üste geldiği bir dönem ama sen onu benden daha iyi tanıyorsun, eninde sonunda toparlanacaktır.

Dinliyor ve soruyordum: Çok solgun, fiziksel olarak nasıl? Ona şunu demeye çalışıyordum: Acıdan perişan olduğunu biliyorum ama söyle bana, sağlığı yerinde mi, kaygı verici belirtiler fark ettin mi? Ama *fiziksel olarak* terimi Enzo'yu utandırıyordu. Lila'nın bedeni hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyordu, bir putmuş gibi temkinli ve hürmetli bir hayranlık duyuyordu karısına. Ve kendi de inanmadan yanıtlıyordu beni: İyi. Sonra sinirleniyordu, eve dönmekte acele ediyordu, şöyle diyordu: Gidip bari mahallede biraz yürümesi için ikna edelim.

O da işe yaramıyordu, çok ender durumlarda Lila'yı bir pazar günü dışarı sürükleyebildim. Ama iyi bir fikir olmadı. O, üzeri başı gayet bakımsız olarak, saçları dağınık ve açık, hızlı adımlarla yürürken çevresine öfkeli bakışlar fırlatıyordu. Ben ve kızlarım hizmete amade peşinden gidiyorduk ve olduğumuzdan daha güzel, patronumuzdan daha zengin bir şekilde süslü görünüyor olmalıydık. Onu hepimiz tanıyorduk, seyyar satıcılar bile Tina'nın yok olduğu gün başına gelen dertleri hatırlıyorlardı ve şimdi yeni bir olay yaşamaktan ürküyorlar, kaçışıyorlardı. O, herkes için büyük bir felaket yaşamış olan, bu talihsizliğin gücünü üzerinde yaşayan ve çevresine yayan korkunç kadındı. Lila anayolda vahşi bakışlarla yürüyor, parka doğru ilerlerken insanlar bakışlarını yere indiriyor, başka tarafa bakıyorlardı. Ama olur da biri ona selam verecek olursa görmezden geliyor, yanıtlamıyordu. Yürüyüşüne bakılırsa acilen ulaşması gereken bir hedefi varmış gibi görünüyordu. Aslında sadece iki yıl öncenin pazar gününün anısından kaçıyordu.

Birlikte çıktığımız zamanlarda kaçınılmaz olarak Solara kardeşlere rastlıyorduk. Bir süredir mahalleden uzaklaşmaz olmuşlardı; Napoli'de cinayete kurban gidenlerin listesi son derece uzamıştı ve onlar en azından pazar günlerini bir kale gibi gördükleri, onları ilgilendiren kısmıyla güvenli buldukları çocukluklarının sokaklarında geçiriyorlardı. İki aile sürekli aynı şeyi yapıyordu. Ayine gidiyor, tezgâhlar arasında geziniyorlar, çocuklarını uzun bir gelenek gereği, benim ve Lila'nın küçüklüğünden beri açık olan mahalle kütüphanesine götürüyorlardı. Ben bu kültürel ritüeli uygulamaya koyanların Elisa ya da Gigliola olduğunu sanıyordum ama bir keresinde durup iki kelime konuşmak zorunda kaldığımda bunu isteyenin Michele olduğunu öğrendim. Bana, büyüdükçe olasılıkla korkudan ona itaat eden ama annelerine kesinlikle saygı göstermeyen çocuklarını işaret etti:

"Bunlar her ay bir kitabı ilk sayfasından son sayfasına kadar okumazlarsa onlara tek bir lira bile vermeyeceğimi çok iyi bilirler: İyi yapıyorum değil mi Lenú?"

Kitapları gerçekten ödünç mü alıyorlardı bilmiyorum, aslında bütün ulusal kütüphaneyi satın alacak kadar paraları vardı. Ama ister gereksinimden ister gösteriş olsun diye yapsınlar, en azından artık bir alışkanlık haline getirmişlerdi: Merdivenleri çıkıyor, kırklı yıllardan kalma camlı kapıyı itip içeri giriyor, on dakika kadar kalıp çıkıyorlardı.

Ben kızlarımla yalnızken, Marcello, Michele, Gigliola ve hatta çocuklar bana karşı saygılı davranıyorlardı; sadece kardeşim bize karşı gayet soğuktu. Lila olunca işler daha karışıyordu, gerilimin tehlikeli boyutlara tırmanmasından korkuyordum. Ama ender olarak pazar gezmesi yaptığımızda o her zaman onlar yokmuş gibi davranıyordu. Solara kardeşler de aynı şekilde davranıyor, ben Lila'nın yanında olunca, beni de görmezden geliyorlardı. Ne var ki bir pazar sabahı Elsa yazılı olmayan bu kurala uymak istemedi ve kupa kraliçesi edasıyla Michele ve Gigliola'nın çocuklarına merhaba dedi; onlar da zar zor karşılık verdiler. Sonunda hava buz gibi soğuk olsa da, hepimiz bir iki dakika durmak zorunda kaldık. İki Solara kardeş birbirlerine söyleyecek çok acil lafları varmış numarası yaptılar, ben Gigliola ile, kızlar oğlanlarla konuştu ve İmma da dikkatle artık pek nadir gördüğü kuzeni Silvio'yu inceledi. Kimse Lila'ya tek söz etmedi, Lila da kendi payına sustu. Ancak Michele kardeşiyle konuşması bitince, o öfkeli edasıyla benimle konuştu, yüzüne bakmadan ondan söz etti. Şöyle dedi:

"Şimdi Lenú, biz bir kütüphaneye uğrayacağız ve sonra yemeğe gideceğiz. Bizimle gelmek ister misin?"

"Hayır, teşekkür ederim," yanıtını verdim, "gitmemiz gerekiyor, belki bir başka sefer memnuniyetle."

"Pekâlâ, o zaman çocuklara ne okumaları, ne okumamaları gerektiğini söylersin. Sen bizim için bir örneksin, sen ve kızların.

Sizi sokakta yürürken gördüğümüzde hep şöyle diyoruz: Lenuccia eskiden bizim gibiydi, şimdi bak nasıl oldu. Kibir nedir bilmiyor, demokratik davranıyor, önemli biri olmasına karşın burada aynı bizim gibi ve bizimle yaşıyor. Eh, tabii okuyan iyi biri olur. Bugün herkes okula gidiyor, herkesin gözü kitaplarda, öyle olunca gelecekte dört bir yanımızı iyilik saracak. Ama insan Lina gibi, biz hepimiz gibi okumazsa, eğitim almazsa, kötü kalır, kötülük çirkindir. Doğru değil mi, Lenú?"

Beni bileğimden yakaladı, gözleri parıl parıl parlıyordu. Alaycı bir tavırla yineledi: Doğru mu? Ben başımla evet dedim ama kolumu o kadar hızla geri çektim ki, annemin bileziği elinde kaldı.

"Ah," dedi yüksek sesle ve bu sefer bakışlarıyla Lila'nın gözlerini aradı ama bulamadı. Sahte bir pişmanlıkla şöyle dedi: "Özür dilerim, ben tamir ettiririm."

"Önemi yok."

"Kesinlikle hayır, bu benim görevim: yepyeni olarak geri alacaksın. Marcé, sen uğrar mısın kuyumcuya?"

Marcello başıyla evet işareti yaptı.

Çevremizdeki insanlar başları öne eğik yürüyorlardı, öğle yemeği saati gelmişti. Kendimizi iki erkek kardeşin elinden kurtardığımızda Lila bana şöyle dedi:

"Kendini eskiden olduğu kadar bile koruyamıyorsun: O bileziği bir daha zor görürsün sen."

11.

Yeni bir krize girmenin eşiğinde olduğuna inandırdım kendimi. Onu güçsüz düşmüş görüyordum, endişe dolu olduğunu hissediyordum; sanki yönetilemez bir şeyin apartmanımızı ikiye böleceğini, hem evini hem kendini ikiye ayıracağını bekliyormuş

gibiydi. Birkaç gün süresince ondan haber alamadım, soğuk algınlığıyla yatağa düşmüştüm. Dede de öksürüyordu ve ateşi vardı, virüsün kısa sürede Elsa ve İmma'ya geçeceğinden emindim. Bu da yetmezmiş gibi, acilen teslim etmem gereken bir işim vardı (bütün sayısını kadın bedenine ayıran bir dergi için bir şeyler uydurmalıydım) ama yazacak ne isteğim ne halim vardı.

Dışarıda şiddetli bir rüzgâr başlamıştı ve pencerelerin camlarını sarsıyordu; kepenkler tam kapanmıyor, buz gibi hava içeri sızıyordu. Cuma günü Enzo yukarı çıkıp yaşlı bir teyzesinin sağlığının iyi olmadığını, Avellino'ya gitmesi gerektiğini söyledi. Rino da cumartesi ve pazar gününü Stefano'nun yanında geçirecekti; şarküterinin dolaplarını sökecek ve satın alacak bir şahsa götürecek olduğu için oğlundan yardım istemişti. Lila bu nedenle yalnız olacaktı ve Enzo onun biraz bunalımda olduğunu, ona eşlik etmemi söyledi. Ben de yorgundum, tam aklımı başıma topluyordum ki Dede sesleniyordu, İmma beni istiyordu, Elsa şikâyet ediyordu, aklımdaki düşüncem de uçup gidiyordu. Pinuccia evi toplamak için geldiğinde ondan cumartesi ve pazar için de bol yemek pişirmesini istedim ve çalışmak için küçük bir masamın bulunduğu odama kapandım.

Ertesi gün Lila'dan ses çıkmadığı için onu yemeğe davet etmek için aşağı indim. Saçı başı dağınık açtı kapıyı, ayağında terlik, pijamasının üstünde koyu renk bir sabahlık vardı. Ama beni şaşırtan, gözlerine ve ağzına ağır bir makyaj yapmış olmasıydı. Ev darmadağınıktı, içeride berbat bir koku vardı. Şöyle dedi: rüzgâr biraz daha hızlı eserse mahalle uçacak. Bu abartılmış bir mecaz olabilirdi ama ben gene de telaşlandım: Mahallenin temellerinden sökülüp gidip Ponti Rossi taraflarına çarparak unufak olacağına inanmış gibi konuşmuştu. Gülümsemesindeki anormalliği sezdiğimi fark edince mırıldandı: şaka yaptım. Başımla evet dedim, öğle yemeğinde yiyeceğimiz güzel şeyleri say-

dım. Abartılı bir heyecan gösterdi ama bir an sonra ruh durumu aniden değişti ve şöyle dedi: Yemeğimi bana buraya getir, sana gelmek istemiyorum, kızların beni sinirlendiriyor.

Hem öğle hem akşam yemeğini götürdüm ona. Merdivenler buz tutmuştu, kendimi iyi hissetmiyordum ve sevimsiz sözler duymak için bir yukarı bir aşağı inip çıkmak istemiyordum. Ama bu sefer onu şaşırtıcı şekilde nazik buldum. Dur, dedi bana, biraz benimle kal. Beni banyoya çekti, saçlarını özenle fırçaladı, bu arada bana sevgiyle, hayranlıkla kızlarımdan söz etti, sanki beni birkaç dakika önce söylediklerinde ciddi olmadığına ikna etmek istiyordu.

"Başlangıçta," dedi, saçlarını ikiye ayırarak ve aynada kendi görüntüsünü kaybetmemeye çalışarak örerken, "Dede sana benziyordu, oysa giderek babasına benziyor. Elsa'ya tam tersi oluyor: tıpkı babasıydı şimdi sana benzemeye başlıyor. Her şey hareket halinde. Bir arzu, bir hayal kandan daha hızlı dolaşıyor."

"Anlamıyorum."

"Gennaro'nun Nino'dan olduğunu sandığımı hatırlıyor musun?"

"Evet."

"Bana gerçekten öyle geliyordu, oğlan tıpkı ona benziyordu, onun kopyasıydı."

"Yani bir arzu onu gerçekleşmiş gibi gösterecek kadar güçlü müdür?"

"Hayır, demek istiyorum ki, Gennaro birkaç yıl boyunca *gerçekten* Nino'nun oğlu oldu."

"Abartma."

Bir an için bana fesat bakışlarla baktı, banyoda topallayarak bir iki adım attı, sonra yapay bir şekilde kahkahaya boğuldu.

"Böyle yapınca abartmış gibi oluyor muyum?"

Benim yürüyüşümü taklit ettiğini anlayınca huzursuz oldum.

"Alay etme, kalçam ağrıyor."

"Hiçbir yerin ağrımıyor Lenú. Anneni bütünüyle öldürmemek için topallamaya karar verdin ve şimdi gerçekten topallıyorsun; seni inceliyorum, sana iyi geliyor. Solara kardeşler bileziğini aldılar, tek bir söz etmedin, üzülmedin, merak etmedin. O anda isyan etmeyi bilmediğini düşünmüştüm ama şimdi öyle olmadığını anladım. Olması gerektiği gibi yaşlanıyorsun. Kendini güçlü hissediyorsun, bir kız evlat olmaktan çıktın, gerçekten anne oldun."

Bu sözler canımı sıktı, aynı şeyi yineledim:

"Sadece biraz ağrım var."

"Sana ağrı da iyi gelir. Biraz topallamak yetti ve şimdi annen senin içinde huzurlu. Onun bacağı topalladığı için mutlu ve böylece sen de mutlusun. Öyle değil mi?"

"Hayır."

Alaycı bir edayla yüzünü buruşturdu, bana inanmadığını belli etti, sonra iki çizgi gibi kıstığı boyalı gözleriyle baktı:

"Sence Tina kırk iki yaşına geldiğinde böyle mi olacak?"

Ona dikkatle baktım. Kışkırtıcı bir ifade vardı yüzünde, elleriyle örgülerin ucunu tutuyordu. Şöyle dedim:

"Olasılıkla evet, belki evet."

12.

Kızlarım başlarının çaresine bakmak zorunda kaldılar, kemiklerim üşüyor olsa bile Lila'yla birlikte yemeğe kaldım. Bütün süre boyunca fiziksel benzerliklerden söz ettik, aklının içinde neler olduğunu anlamaya çalışıyordum. Ama ona o sıralarda yazmakta olduğum işten de söz ettim. Seninle konuşmak bana yardım ediyor, dedim ona güven vermek için, beni düşünmeye sevk ediyorsun.

Bu onu neşelendirmişe benzedi, mırıldandı: Sana yaradığımı bildiğim zaman kendimi iyi hissediyorum. Hemen sonra, bana

yararlı olma adına dolambaçlı ve sonuçsuz düşünce yürütmelere girişti. Yüzünün solgunluğunu gizlemek için çok allık sürmüştü, kendine değil al yanaklı bir karnaval maskarasına benzemişti. Arada söylediklerini ilgiyle izledim, arada artık iyi tanıdığım hastalık işaretlerini görüp telaşlandım. Mesela gülerek şöyle dedi: Bir süre Nino'nun çocuğunu büyüttüm, aynen senin İmma'ya yaptığın gibi, kanlı canlı bir çocuktu ama o çocuk Stefano'nun oğlu olunca, Nino'nun oğlu nereye gitti? O hâlâ Gennaro'nun içinde mi, yoksa bende mi? Böyle cümleler söylüyor, ipin ucunu kaçırıyordu. Sonra ansızın konuyu değiştirdi ve yemeklerimi övmeye girişti; çok keyifle yediğini, epeydir böyle olmadığını söyledi. Ben de ona yemekleri benim pişirmediğimi, Pinuccia'nın marifetleri olduğunu söyleyince yüzü asıldı, Pinuccia'nın hiçbir şeyini istemediğini söyledi. İşte o noktada Elsa beni üst kattan çağırdı, hemen eve dönmem gerektiğini haykırdı, Dede ateşliyken sağlıklı Dede'den daha beter oluyordu. Lila'ya gerektiği anda beni çağırmasını tembihleyerek ve dinlenmesini söyleyerek, telaşla evime koştum.

Günün geri kalan süresinde onu unutmaya çalıştım, gecenin ilerleyen saatlerine kadar çalıştım. Kızlar acilen iş yetiştirmem gerektiğinde başlarının çaresine bakmayı ve beni rahatsız etmemeyi öğrenerek büyümüşlerdi. Nitekim rahat bıraktılar ve iyi çalıştım. Genellikle bana Lila'nın yarım cümlesi yeterdi; o zaman beynim o sözün çevresindeki haleyi görür, hızla işler, zekâmı serbest bırakırdı. Artık çok iyi biliyordum ki o tek tük ve kopuk kelimelerle bile benim doğru yolda olduğum konusundaki güvensizliğimi silmeyi başarıyordu. Onun konuyu saptırarak dır dır ettiği konuyu şık ve bütünlüklü bir hale sokmanın yolunu buldum. Kalçamı, annemi yazdım. Şimdi çevremden daha fazla onay alırken, onunla konuşmanın bende yeni düşünceler doğurduğunu, uzak konular arasında bağlantı kurabildiğimi rahatsız

olmadan kabul ediyordum. O komşuluk yıllarında, ben üst katta, o alt kattayken bu çok sık olmuştu. Onun hafifçe itişiyle bomboş sandığım zihnimin içi doluyordu ve cıvıl cıvıl oluyordu. Ona bir tür uzağı görme yetisi atfetmiştim, bir ömür bunu sürdürebilirdim, bunda kötü bir şey görmüyordum. Yetişkin olmak budur, diyordum kendime, onun itmelerine ihtiyaç duyduğumu kabullenmektir. Eskiden beni bir yola sokan bu ateşlemesini kendimden bile saklarken şimdi bundan gurur duyuyordum ve hatta bir yerlerde yazmıştım bile. Ben *bendim* ve tam da bu nedenle ona kendimde bir yer açabilirdim ve sağlam bir şekil verebilirdim. *O ise o olmak istemiyordu,* bu nedenle aynını yapmayı beceremiyordu. Tina'nın trajedisi, zayıf fiziği, kontrolden çıkmış zihni, elbette krizleriyle yarışıyordu. Ama onun sınırsızlanma diye adlandırdığı rahatsızlığının temelinde *o* gerekçe vardı. Saat üçe doğru yattım, saat dokuzda uyandım.

Dede'nin ateşi düşmüştü ama buna karşılık İmma öksürmeye başlamıştı. Evi toparladım, Lila'nın nasıl olduğuna bakmaya indim. Uzun uzun çaldım, kapıyı açmadı. Sürünerek gelen ayak sesini ve lehçeyle yağdırdığı hakaretleri işitene kadar elimi zilden çekmedim. Saç örgüleri dağılmıştı, makyajı akmıştı, bir önceki güne göre daha da üzgün bir maske halini almıştı.

"Pinuccia beni zehirledi," dedi gayet inanmış bir şekilde, "hiç uyuyamadım, karnım çatlıyor."

İçeriye girdim, bir özensizlik ve pislik izlenimine kapıldım. Yerde, lavabonun yanında kana bulanmış tuvalet kağıdı gördüm. Şöyle dedim:

"Seninle aynı şeyleri yedim ben de ve gayet iyiyim."

"O zaman benim neyim olduğunu açıkla."

"Âdet kanaması mı?"

Öfkelendi.

"Ben hep âdet görürüm."

"O halde bir doktora görünmelisin."

"Karnımın içini kimseye göstermem."

"Neyin olduğunu düşünüyorsun?"

"Ben biliyorum."

"Şimdi eczaneye gidip sana bir yatıştırıcı ilaç alayım."

"Senin evinde yok mu?"

"Benim ihtiyacım yok."

"Dede ve Elsa'nın da mı?"

"Onların da."

"Ah, tabii siz mükemmelsiniz, hiçbir zaman hiçbir şeye ihtiyaç duymazsınız."

Ofladım, yeniden başlıyordu.

"Kavga etmek mi istiyorsun?"

"Âdet kanaması ağrısı çektiğimi söylediğine göre kavga etmek isteyen sensin. Ben senin kızların gibi küçük değilim, ağrımın kanamadan mı başka şeyden mi olduğunu bilirim."

Bu doğru değildi, kendine ait hiçbir şey bildiği yoktu. Organizmasının hareketleriyle ilgili bir adım atması gerektiğinde Dede ve Elsa'dan daha beterdi. Acı çektiğini fark ettim, elleriyle karnına bastırıyordu. Belki de yanılıyordum: Kesinlikle endişenin ağırlığını hissediyordu, ama bunu eski korkuları yüzünden yapmıyordu, gerçek bir sıkıntısı vardı. Ona papatya çayı yaptım, içirdim, üzerime palto geçirip eczane açık mı diye bakmaya gittim. Gino'nun babası deneyimli bir eczacıydı, eminim iyi bir öğüt verirdi. Ama daha ben anayola çıktığım an, pazar günü kurulan tezgâhların arasında –pah pah pah pah– Noel'de çocukların maytap patlatırken çıkardıkları seslere benzeyen patlamalar işittim. Dört el patlamadan sonra bir beşincisini işittim.

Eczaneye gitmek için anayola çıktım. İnsanlar şaşkın gibiydi, Noel daha çok uzaktı, bazı insanlar adımlarını hızlandırmış, bazıları da koşmaya başlamıştı.

Ansızın sirenlerin uğultusu başladı: Polis ve bir ambulans geldi. Adamın birine ne olduğunu sordum, başını salladı, geciktiği için karısını azarladı ve yürüyüp gitti. İşte o zaman Carmen'i, kocasını ve iki oğlunu gördüm. Anayolun öteki kaldırımındaydılar, karşıya geçtim. Ben daha soru sormadan Carmen bana lehçeyle şöyle dedi: İki Solara'yı da öldürdüler.

13.

Öyle anlar vardır ki, bunlarda hayatımızın iki yanına yerleştirdiğimiz ve ebediyen hayatımızın fonunu oluşturacağına inandığımız şeyler –bir imparatorluk, bir siyasi parti, bir iman, bir anıt ya da basitçe günlük hayatımızda yer alan insanlar– hiç beklenmedik biçimde devrilir ve o sırada başka bin tane şey öne çıkar. O dönem öyle oldu. Günden güne, aydan aya bir sıkıntıya bir başkası eklendi, her korku bir başkasına ulandı. Uzun bir süre boyunca kendimi roman kahramanlarına ya da bir geminin burnunda ya da kıçında, yenik düşmedikleri, hatta kendilerine dokunmayan fırtınaya karşı duran figürlere benzettim. Telefonum hiç durmadan çaldı. Solara derebeyliğinde yaşıyor olmam beni sayısız yazılı ve sözlü soru zincirine mecbur etti. Kız kardeşim Elisa kocasının ölümünden sonra korkak bir çocuğa döndü, gece gündüz beni yanında istedi, katillerin geri gelip onu ve çocuğunu da öldüreceklerinden korkuyordu. Bu arada Lila ile de ilgilenmek zorunda kaldım, çünkü o pazar günü ansızın mahalleden, oğlundan, Enzo'dan, işinden kopartılıp doktorların eline düşmüştü; çok güçsüzdü, gerçek gibi gelen ama gerçek olmayan şeyler görüyordu ve hiç durmadan kanıyordu. Fibrokistik bir rahmi olduğu anlaşıldı, ameliyat edildi ve rahmi alındı. Bir keresinde –daha hastanedeydi– sıçrayarak uyandı, Tina'nın karnından ye-

niden çıktığını ve şimdi herkesin, hatta onun intikamını aldığını söyledi. Saniyenin binde birinde Solara kardeşleri öldüren kişinin kızı olduğuna inanmıştı.

14.

Marcello ve Michele 1986 yılının Aralık ayının bir Pazar günü vaftiz edildikleri kilisenin önünde öldürüldüler. Cinayetlerinin üzerinden daha birkaç dakika geçmişti ki bütün mahalle ayrıntılardan haberdar olmuştu. Michele'ye iki el, Marcello'ya üç el ateş edilmişti. Gigliola kaçmıştı, oğulları da içgüdüsel bir şekilde onu izlemişlerdi. Elisa Silvio'yu elinden yakalamış ve göğsüne bastırıp katillere arkasını dönmüştü. Michele hemen ölmüştü, Marcello ölmemiş, gidip bir basamağa oturmuş ve ceketinin önünü iliklemeye çalışmış ama başaramamıştı.

Solara kardeşlerin ölümüyle ilgili her şeyi biliyormuş geçinenler, onları kimin öldürdüğü sorusuna hiçbir şey görmedikleri yanıtını veriyorlardı. Ateş eden tek bir adam vardı, daha sonra sakince kırmızı bir Ford Fiesta'ya binmiş ve gitmişti. Hayır, iki kişiydiler, iki erkek, kaçtıkları sarı FIAT 147'nin direksiyonunda bir kadın vardı. Her neyse, katiller üç kişiydiler, erkektiler, yüzlerinde kayakçıların taktığı maskelerden vardı, yürüyerek uzaklaşmışlardı. Bazı durumlarda öyle görünüyordu ki, hiç kimse ateş etmemişti. Söz gelişi, Carmen'in bana anlattığı hikâyeye göre Solara kardeşler, benim kız kardeşim, yeğenim, Gigliola, oğulları kilisenin önünde nedensiz etkilere maruz kalmış gibi salınıyorlardı: Michele sırtüstü yere düşüyordu, başını sertçe lav taşına çarpıyordu; Marcello dikkatle bir basamağa oturuyor, dik yakalı mavi kazağının üstündeki ceketin önünü kapamaya çalışıyordu; o sırada küfür ediyor ve yana yatıyordu; karılarında, çocuklarında sıyrık bile yoktu ve bir iki saniye içinde kiliseye ulaşıp içeri

saklanmışlardı. Öyle anlaşılıyordu ki orada bulunanlar sadece öldürülenlerden yana bakmışlar ve katilleri hiç görmemişlerdi.

O zor günlerde Armando televizyon için benimle röportaj yapmak için geri geldi. Bir tek o değildi. O günlerde bildiklerimi yazılı olarak değişik mecralarda anlattım. Ama sonraki iki, üç gün içinde Napoli gazetelerinin benden çok daha fazlasını bildiğini anladım. Kısa süre öncesine kadar hiçbir yerde bulunmayan haberler ansızın yayıldı. Solara kardeşlere şimdiye dek hiç duymadığım şekilde etkileyici ve uzun bir suç listesi atfedildi. İyiliklerinin listesi de bir o kadar uzundu. Lila ile birlikte yazdığım, onlar hayattayken yayımladığım bilgiler bunların yanında hiçti, ölümlerinden sonra gazetelerde yayımlanan suç listesinin yanında benim yazdığımın adı bile edilmezdi. Buna karşılık, başka şeyler bildiğimi fark ettim, bunlar kimsenin bilmediği, hatta benim bile yazmadığım şeylerdi. Çocukken Solara kardeşlerin pek güzel oldukları bilinirdi, Millecento arabalarıyla mahallede bir ileri bir geri dolaşırlarken antik savaş arabası üzerindeki savaşçıları andırırlardı; bir akşam Martiri Meydanı'nda bizi Chiaia'lı zengin çocukların saldırısından korumuşlardı; Marcello Lila ile evlenmek istemişti ama sonra kardeşim Elisa ile evlenmişti, Michele herkesten önce arkadaşımın olağanüstü yeteneklerinin farkına varmıştı ve uzun yıllar boyunca onu öylesine mutlak bir biçimde sevmişti ki sonunda aklını bile yitirmişti. İşte ben bu tür şeyler bildiğimi fark ederken önemli olabilecek noktalar keşfettim: Benim ve bütün Napoli'nin binlerce insanının aslında Solara kardeşler dünyasında yaşadığını, hepimizin onların dükkânlarının açılışlarına gittiğimizi, barlarında pasta yediğimizi, düğünlerine katıldığımızı, ayakkabılarını aldığımızı, evlerinde konuk olduğumuzu, aynı sofrada yemek yediğimizi, doğrudan ya da dolaylı yollardan paralarını aldığımızı, şiddetine maruz kaldığımızı ve bir şey yokmuş gibi davrandığımızı gösteriyordu. Marcello ve Michele isteyerek ya da istemeyerek aynen Pasquale gibi bizim

bir parçamızdılar. Ama Pasquale söz konusu olduğunda binlerce ayırt edici özelliği yüzünden aramıza hemen net bir ayırma çizgisi çizilmişken, Solara gibi insanlar söz konusu olduğunda bu ayrım çizgisi, Napoli'de, İtalya'da belirsiz oluyordu. Bizler dehşet içinde geriye sıçradıkça o çizgi bizi daha çok içine alırdı.

O varlığın mahallenin küçük ve malum ortamı içinde kazandığı somutluk beni bunalıma soktu. Birileri üzerime çamur sıçratmak için Solara ailesi ile akraba olduğumu yazdı; bir süre kız kardeşimi ve yeğenimi görmeye gitmekten çekindim. Lila'dan da uzak durdum. Evet, iki kardeşin en azılı düşmanı oydu ama küçük işletmesini kurmak için gereken parayı Michele için çalışarak, hatta belki de ondan çalarak elde etmişti. Bir süre bu tema üzerine kafa yordum. Sonra zaman geçti, Solara kardeşler bile cinayete kurban gidenler listesindeki öteki adlara karıştılar ve yavaş yavaş yerlerini onlar kadar iyi tanımadığımız ve daha da vahşi insanların alacak olması korkusu sardı. O denli çıktılar ki aklımdan, on beş yaşındaki bir çocuk bana Montesanto kuyumcusu adına bir kutu teslim ettiğinde, ilk anda ne olduğunu anlayamadım. Kırmızı kutusu, Sayın Elena Greco adına yazılmış zarfı beni şaşırttı. Ne olduğunu anlamam için, üzerindeki notu okumam gerekti. Marcello tutuk el yazısıyla sadece şunu yazmıştı: Özür dilerim. Sonra bir zamanlar ilkokullarda öğretildiği üzere pek kıvrımlı bir M ile imzasını atmıştı. Kutunun içindeki bileziğim öylesine parlatılmıştı ki, yepyeni duruyordu.

15.

Lila'ya paketi anlatıp, pırıl pırıl parlayan bileziğimi gösterince şöyle dedi: Onu bir daha takma ve kızlarına da taktırma. Çok güçsüz dönmüştü eve, nefesinin boğazında tıkanması için iki basamak çıkması yetiyordu. Haplar alıyordu, kendine iğneler yapı-

yordu ama öylesine solgun düşmüştü ki ölüler ülkesinden biri gibi görünüyordu ve bilezikten o dünyadan gelmiş gibi söz ediyordu.

Solara kardeşlerin ölümü ile onun acilen hastaneye kaldırılması çakışmıştı, onun bedeninden akan kan –benim o kaotik pazar gününe ilişkin duygularım içinde bile– onların kanına karışmıştı. Ama kilisenin önündeki infaz konusunu ne zaman açmaya kalkışsam, aksi bir tavır takınıyor, şöyle cümlelerle yanıt veriyordu: Boktan insanlardı Lenú, kimin umurundalar, senin kardeşin için üzgünüm ama azıcık daha aklı olsa Marcello ile evlenmezdi, onun gibi adamların illa bir cinayete kurban gidecekleri bilinir.

Bir iki kere söz oraya geldiğinde beni aslında utanca sürükleyen onların hayatımızdaki yerleri konusuna değindim ve onun benden daha fazla bu duyguyu taşıdığını düşündüm. Şu tür sözler ettim:

"Onları çocukluğumuzdan beri tanıyorduk."

"Herkes çocuk olmuştur."

"Sen onların yanında çalıştın."

"Onların da işine geliyordu bu, benim de."

"Michele kesinlikle kalleşin tekiydi ama sen de bir iki sefer ondan geri kalmadın."

"Daha da beterini yapmalıydım."

Konuşurken sadece küçümsemekle yetinmeye çalışıyordu ama aslında gözlerinde kötü bakışlar beliriyor, parmaklarını birbirine örüyor, sıkmaktan elini bembeyaz ediyordu. Kendiliğinden vahşi olan bu sözlerin arkasında, aslında kafasında hazır olan ama söylemekten kaçındığı daha da vahşilerinin olduğunu sezinliyordum. Bunu yüzünden okuyordum, haykırılışını duyar gibiydim: eğer Tina'yı kaçıran onlarsa o zaman Solara kardeşlere az bile yaptılar, onları parçalamaları, kalplerini sökmeleri, organlarını sokaklara atmaları gerekirdi; kaçıranlar onlar değilse

de öldürenin eline sağlık, çünkü bunu hak etmişlerdi; bana da uzaktan bir ıslık çalsalar koşarak yardıma giderdim.

Ama hiçbir zaman ifadesini bu noktaya vardırmadı. Görünürde iki kardeşin sahneden aniden yok olmaları onun üzerinde yok denecek kadar az etki yaratmıştı. Artık onlarla karşılaşma olasılığı olmadığı için mahallede daha rahat dolaşır oldu. Tina'nın ölümünden önce yürüttüğü etkinliklere dönmekten hiç söz etmedi, ev ve iş arasında gidip gelmekten ibaret olan hayatı bile bıraktı. Nekahat dönemini haftalar boyunca uzattı, tünel, anayol ve parkta dolaştı durdu. Başını önüne eğip yürüyor, kimselerle konuşmuyor, bakımsız hali yüzünden hâlâ kendi ve başkaları için bir tehlike arz ediyormuş gibi durduğundan kimse de ona tek söz etmiyordu.

Bazen ona eşlik etmemi istiyordu ve hayır demem zor oluyordu. *Yas yüzünden kapalı* yazan bar pastanenin önünden sık sık geçiyorduk. Yas hiç bitmedi, dükkân bir daha açılmadı, Solara dönemi sona ermişti. Ama Lila her fırsatta inik kepenge, solmuş kartona bakıyor ve mutlu bir şekilde yorum yapıyordu: Gene kapalı. Durum ona o kadar olumlu görünüyordu ki daha ileri doğru yürürken bir kahkaha bile attığı oluyordu, sadece kahkaha atıyordu, o kadar; sanki o kapalı olma halinde komik bir şey vardı.

Sadece bir gün sanki bu çirkinliği özümsemek istercesine köşede durduk, artık bir bara ait olan güzelliklerden yoksundu. Orada renkli iskemleler ve minik masalar dururdu, pastaların ve kahvenin kokusu duyulurdu, insanlar gelir gider, gizli dolaplar döner, namuslu ve namussuz anlaşmalar yapılırdı. Şimdi soyulmuş grimsi duvardan başka bir şey yoktu. Dede öldüğünde, dedi Lila, anne öldürüldüğünde Marcello ve Michele mahalleyi haçlarla, Meryem Ana heykelcikleriyle donattılar, bitmek bilmeyen bir hüzün havası yarattılar ama bak şimdi onlar öldü ve arkalarından hiçbir şey yapılmıyor. Sonra klinikte yatarken benim ona,

sokakta konuşulanlara bakılırsa onlara kimsenin ateş etmediği, Solara kardeşleri vuran kurşunları kimsenin ateş etmediği dememi hatırladı. Kimse öldürmedi onları –diye gülümsedi–, kimse de ağlamıyor. Bir an durdu, bir iki saniye suskunlaştı. Sonra hiç belirgin bir bağlantı yokken bana artık çalışmak istemediğini itiraf etti.

16.

Bu bana keyfi kaçtığı için yaptığı bir açıklama olarak görünmedi, kesinlikle çoktandır düşünüyordu, belki de klinikten çıktığından beri aklındaydı. Şöyle dedi:

"Enzo tek başına kalkarsa işin altından ne âlâ, yoksa satarız."

"Basic Sight'ı satmak mı? Ne yapacaksın peki?"

"Mutlaka bir şey yapmak gerekli mi?"

"Bir meşgalen olmalı."

"Senin yaptığın gibi mi?"

"Neden olmasın?"

Güldü, içini çekti.

"Ben artık zaman kaybetmek istiyorum."

"Gennaro var, Enzo var, onları düşünmelisin."

"Gennaro yirmi üç yaşında, fazla bile ilgilendim onunla. Enzo'yu da artık hayatımdan çıkarmalıyım."

"Neden?"

"Artık yalnız uyumak istiyorum."

"Yalnız uyumak hiç iyi değil."

"Sen öyle yapmıyor musun?"

"Benim hayatımda bir erkek yok."

"Benim neden olmalı peki?"

"Enzo'ya sevgi duymuyor musun artık?"

"Duyuyorum ama onu da istemiyorum, hiç kimseyi istemiyorum. Yaşlandım ve uyuduğum zaman beni kimse rahatsız etmemeli."

"Bir hekime git."

"Yeter bu kadar hekim artık."

"Ben götürürüm seni, bunlar çözümlenen sorunlar."

Ciddileşti.

"Hayır, böyle iyiyim."

"Kimse böyle iyi olamaz."

"Ben olurum. Düzüşmeye fazla değer yükleniyor."

"Ben aşktan söz ediyorum."

"Kafamda başka bir şey var. Sen Tina'yı unuttun bile ama ben unutmadım."

Onunla Enzo'nun daha sık kavga ettiklerini duyuyordum. Daha doğrusunu söylemem gerekirse, Enzo'nun sadece kalın sesi, normalden biraz daha yüksek tonda geliyordu ama Lila avaz avaz bağırmaktan başka bir şey yapmıyordu. Ben üst katta, zeminin filtresinden geçenler arasında Enzo'nun çok az sözünü ayırt ediyordum. Kızgın değildi –Lila'ya hiç kızmazdı– çaresizdi. Özde her şeyin bozulduğunu söylüyordu –Tina, iş, ilişkileri– ama Lila durumu yeniden tanımlamaktan başka bir şey yapmıyor, daha doğrusu, daha da fazla bozulmasını istiyordu. Bir keresinde, Enzo, sen konuş onunla, dedi bana. Bunun işe yaramayacağını, onun dengesini bulmak için daha çok zamana ihtiyacı olduğunu söyledim. Enzo hayatında ilk kez bana sert bir yanıt verdi: Lina'nın hiçbir zaman dengesi olmadı ki.

Bu doğru değildi. Lila canı istediği zaman, sakin, adil olmayı bilirdi, hatta en gerilimli dönemlerde bile başarırdı bunu. Huzurlu ve sevgi dolu olduğu iyi günleri vardı. Benimle ve kızlarımla ilgilenirdi; yolculuklarım, yazdıklarım, tanıştığım kişiler hakkında sorular sorardı. Dede, Elsa ve hatta İmma'nın okuldaki

başarısızlıkları, çatlak öğretmenleri, kavgaları, aşklarıyla ilgili anlattıklarımı bazen eğlenerek, bazen kızarak takip ederdi. Ayrıca cömertti. Bir gün öğleden sonra Gennaro'nun yardımıyla bana eski bir bilgisayar getirdi. Nasıl kullanılacağı konusunda bilgi verdi ve sonunda şöyle dedi: Sana hediye ediyorum.

Hemen ertesi gün yazmak için onu kullanmaya başladım. Kolay alıştım, saatlerce süren çalışmalarımın sonucunu bir elektrik kesintisi süpürüp atarsa diye hep korktum. Gene de bu makineye hemen bağlandım. Kızlarıma Lila'nın yanında anlattım: Düşünün ki ben kurşunkalemle yazı yazmayı öğrendim, sonra tükenmezkaleme geçtim, sonra daktiloya –elektrikli daktilo da kullandım– ve işte şimdi burada şu tuşlara basıyorum ve şu mucizevi yazı beliriyor: Harika bir şey, bir daha geri dönemem, kalemin işi bitmiştir, artık hep bilgisayarla yazacağım. Gelin, şu işaret parmağımdaki nasıra bakın, ne sert; ezelden beri burada ama yakında yok olacak.

Lila bu mutluluğum karşısında eğleniyordu, hora geçen bir armağan vermiş kişinin sevinci yüzünden okunuyordu. Anneniz, dedi yine de, her şeyden bîhaber insanların heyecanına sahip. Sonra beni rahat çalışmam için yalnız bırakıp gitti. Güvenini yitirdiğini bilse de keyfi yerinde olduğunda kızları sık sık ofise götürür, yeni bilgisayarların neler yapabildiği, bunları neden ve nasıl yaptığı konusunda onlara eğitim verirdi. Kalplerini yeniden kazanmak için şöyle derdi: Bayan Elena Greco, bilmem tanır mısınız, bataklıkta uyuyan bir hipopotam kadar dikkatlidir ancak, oysa siz gerçekten çok uyanıksınız. Ama onların, özellikle de Dede ve Elsa'nın sevgilerini yeniden kazanamadı. Kızlar dönüşte bana şöyle derlerdi: Aklında ne olduğu anlaşılmıyor anne, bizi önce öğrenmeye teşvik ediyor, sonra da bunların eski para kazanma yöntemlerinin hepsini mahvederek çok para kazanmaya yarayan aygıtlar olduğunu söylüyor. Her şeye rağmen ben bilgi-

sayarı sadece yazı yazmak için kullanırken, kızlarım, hatta İmma bile beni gururlandıran bilgi ve beceri kazandılar. Çalışırken takıldığım zaman sürekli Elsa'ya başvurmaya başladım; o her zaman ne yapılması gerektiğini bilirdi ve sonra da Lina Teyze'sine övünürdü: Şunu şöyle, bunu böyle düzelttim, ne dersin, iyi yapmış mıyım?

Dede, işin içine Rino'yu da katınca durum daha da iyiye gitmeye başladı. Enzo ve Lila'ya ait bu aygıtlara parmağını sürmeyi bile reddetmeyi başarmış olan Rino, sonunda biraz ilgi göstermeye başladı; bunu da kızlar onu aşağılamasınlar diye yaptı. Lila bir sabah bana gülerek şöyle dedi:

"Dede, Gennaro'yu değiştiriyor."

Şu yanıtı verdim:

"Rino'nun sadece güvene ihtiyacı var."

Aşikâr bir amiyanelikle yanıtladı beni:

"Ben biliyorum onun hangi güvene ihtiyacı olduğunu."

17.

Bunlar iyi günlerdi. Ama çok geçmeden kötü olanlar geldi: bir terliyordu, bir üşüyordu, yüzü sararıyordu sonra ateş basıyordu, sonra bağırıyordu, sonra istiyordu, sonra ter içinde kalıyordu, sonra aptal ve mız mız olarak nitelediği Carmen ile didişiyordu. Ameliyattan sonra bünyesi bir türlü toparlanamamıştı. Kibarlığı elden bırakıyor, Elsa'yı tahammül edilemez buluyor, Dede'yi paylıyor, İmma'ya kötü davranıyordu; ben konuşurken ansızın arkasını dönüyor, çekip gidiyordu. Bu kara dönemlerinde eve sığamıyor, ofise de dayanamıyordu. Bir otobüse ya da metroya binip gidiyordu.

"Ne yapıyorsun?" diye soruyordum.

"Napoli'yi geziyorum."

"İyi de nerelerde?"

"Sana hesap mı vereceğim?"

Dalaşmak için fırsatı kaçırmıyordu, bir hiç uğruna didişiyordu. Özellikle oğluyla kavga ediyor ama aralarındaki geçimsizliğin kabahatini Dede ve Elsa'ya atıyordu. Büyük kızım sık sık ve gönüllü olarak Rino ile zaman geçiriyordu, kız kardeşi de kendini onlardan yalıtılmış hissetmemek için delikanlıyla arkadaşlığı kabulleniyordu, zamanının çoğunu onlarla geçiriyordu. Sonuçta her ikisi de ona bir tür daimi itaatsizlik aşılıyordu; bu davranış onlar için sadece tutkulu bir sözel oyunken, Rino için karmaşık ve kendiyle sarhoş bir gevezelik anlamına geliyordu ve Lila da buna katlanamıyordu. O ikisi, diye bağırıyordu oğluna, zekâlarını kullanıyorlar, sen de aynı saçmalıkları papağan gibi yineliyorsun. O günlerde tolerans gösteremiyordu, kalıp cümleleri, dokunaklı ifadeleri, her türlü duygusallığı ve özellikle de eski sloganlarla beslenen isyan ruhunu kabul edemiyordu. Gene de fırsat bulduğu anda bana artık yersiz görünen bir üslup anarşizmini ortaya çıkartıyordu. '87 seçimleri öncesinde Nadia Galiani'nin Chiasso yakınlarında tutuklandığını okuduğumuzda sert bir şekilde tartıştık.

Carmen panik atak krizinin pençesindeymiş gibi koşarak bana geldi, aklını başına toplayamıyordu, hiç durmadan şöyle diyordu: Şimdi Pasquale'yi de tutuklayacaklar, göreceksiniz, Solara'nın elinden kurtuldu ama şimdi jandarmalar öldürecek onu. Lila onu yanıtladı: Nadia'yı jandarma yakalamamış, ceza indirimi affından yararlanmak için kendi teslim olmuş. Bu varsayım bana anlamlı göründü. Gazetede baskın, ateş etme, yakalama sözü yoktu. Carmen'i sakinleştirmek için ben de ona aynı öğütleri vermeye başladım: Pasquale de teslim olsa iyi olur, benim

nasıl düşündüğümü biliyorsun. Lila hiç beklenmedik bir şekilde öfkelendi ve bağırmaya başladı:

"Kime teslim olacak?"

"Devlete."

"Devlete mi?"

Bana eski ve yeni bakanların, sıradan parlamenterlerin, polislerin, savcıların, gizli servislerin 1945 yılından bu yana sergiledikleri suç ortaklıkları ve hırsızlıkları konusunda hızlı bir liste çıkarıverdi; tahmin bile edemeyeceğim kadar bilgiliydi bu konuda. Ve bağırdı:

"Devlet *bu* işte, niye onlara teslim etmek istiyorsun Pasquale'yi?" Sonra bana çıkıştı: "Nadia hapishanede bir iki ay yatar ve çıkar, Pasquale'yi ise zindana kaparlar ve anahtarını da fırlatıp atarlar, var mısın bahse?" Neredeyse üzerime yürüyordu, giderek daha saldırganlaşan bir tavırla, "Var mısın bahse?" deyip duruyordu.

Yanıt vermedim. Kaygılıydım, çünkü bu konuşmalar Carmen'e iyi gelmiyordu. Solara kardeşlerin ölümünden sonra benimle tartışmayı kesmiş, bana bin türlü hoşluk yapmış, kendisinin pek çok işi ve kaygısı olsa bile kızlarıma karşı daima yardıma hazır görünmüştü. Şimdi onu sakinleştirmek yerine daha fena üzüyoruz diye rahatsızdım. Titriyordu, benimle konuşarak ama aslında Lila'nın otoritesinden yardım isteyerek şöyle diyordu: Eğer Nadia kendi teslim olduysa Lenú, şimdi bütün suçu Pasquale'nin üzerine atar ve kendi işin içinden sıyrılır, öyle değil mi Lina? Ama sonra benim otoritemden yardım isteyerek Lila'ya gayet hırslı bir şekilde konuştu: Bu artık bir ilke sorunu değil Lina, biz Pasquale'nin iyiliğini düşünmeliyiz, ona öldürülmektense hapiste yaşamanın daha iyi olduğu haberini uçurmalıyız, değil mi Lenú?

İşte o anda Lila ikimize de ağır hakaret etti ve onun evinde olmamıza karşın kapıyı vurup çıktı.

18.

Onun için artık evden çıkmak, dolaşmak bütün gerilimlerin, boğuştuğu bütün sorunların çözüm kaynağı anlamına geliyordu. Daha sık olarak sabahları evden çıkıyor, akşam dönüyordu; müşteriyle nasıl başa çıkacağını bilemeyen Enzo'yu, Rino'yu, yolculuğa çıktığımda ona bıraktığım kızlarımı hiç umursamıyordu. Artık güvenilmez biriydi, tek bir çatışma yetiyor, sonuçlarını düşünmeden her şeyi olduğu gibi bırakıyordu.

Carmen bir keresinde Lila'nın Doganella'daki eski kabristana sığındığını, mezarı olmayan Tina'yı düşünmek için orada küçük bir kız mezarı bulduğunu, sonra oradaki yollarda ağaçların, bitkilerin, eski mezarların arasında dolaştığını, en solgun resimlerin olduğu mezar taşlarında durduğunu iddia etmişti. Ölüler –dedi bana– kesinlik anlamına geliyor onun için, taşları var, doğum ve ölüm tarihleri yazıyor; oysa onun kızının yok, kızı ebediyen doğum tarihiyle kalacak, bu da iyi değil, o zavallı çocuğun hiçbir zaman bir sonu, annesinin başına oturup yatışacağı sabit bir yeri olmayacak. Ne var ki Carmen'in ölümle ilgili konulara eğilimi vardı ve bu nedenle ona pek kulak asmıyordum. Bense Lila'nın yıllar sonra onu hâlâ zehirlemeyi sürdüren acısını dindirmek için, hiçbir şeye dikkat etmeden yürüyerek şehri boydan boya kat ettiğini düşünüyordum. Ya da kendine özgü uç noktalardaki kararlarından birini vererek artık hiç kimseyle ve hiçbir şeyle ilgilenmeme kararını yürürlüğe koyduğunu varsayıyordum. Aslında zihninin bunun tam tersine ihtiyaç duyduğunu bildiğim için, sinirlerinin yeniden bozulmasından, ilk fırsatta Enzo'ya, Rino'ya, bana, kızlarıma, yolda yanından geçerken uygunsuz bir laf eden, hatta fazla bakan birine saldırmasından korkuyordum. Evde kavga edebilirdik, onu sakinleştirebilirdim, denetleyebilirdim. Ama sokakta? Her çıkışında başını belaya sokacağından korkuyordum. Ama artık alt katta

kapı kapandığında, merdivenleri inen adım seslerini işittiğimde, sokağa çıktığında, giderek daha fazla derin bir soluk alır olmuştum. Neyse ki bana çıkmayacaktı, neyse ki kışkırtıcı sözlerle evime dalmayacaktı, kızlarımı iğnelemeyecekti, İmma'yı küçümsemeyecekti, elinden gelen her yolla benim canımı acıtamayacaktı.

Artık buradan gitme zamanımızın geldiğini ısrarla düşünmeye başladım. Benim için, Dede, Elsa ve İmma için mahallede kalmamızın bir anlamı yoktu. Zaten Lila da, hastanede tedavi gördükten, ameliyattan, bünyesinin dengesi kaybolduktan sonra bana eskiden daha seyrek söylediği sözü şimdi daha sık olarak yinelemeye başlamıştı: Defol git Lenú, ne işin var burada, bir çevrene bak, Meryem Ana'ya yemin ettiğin için mi kalıyorsun burada? Bana onun beklentilerini karşılamaktan aciz olduğumu, mahalledeki konutumun sadece entelektüellere yakışır bir mizansen olduğunu, ona, doğduğumuz yere –eğitimime, kitaplarıma rağmen– eskiden de şimdi de bir faydam dokunmadığını hatırlatmak istiyordu. Canım sıkılıyordu ve düşünüyordum: Sanki verim alamadığı için beni işten atmaya uğraşıyor.

19.

Sürekli yapmam gereken işlere takvimde yer bulmaya uğraştığım bir dönem başladı. Kızlarımın sürekliliğe gereksinimleri vardı, babalarının da onlarla ilgilenebilmesi için çözüm bulmalıydım. Nino en büyük sorundu. Arada sırada telefon ediyordu, İmma'ya telefonda bir iki cilve yapıyordu, kızım ona tek heceli yanıtlar veriyordu ve görüşme bitiyordu. Son dönemde, hırslarını göz önüne aldığımda çoktan beri beklenebilecek bir adım attı: Sosyalist Parti'nin seçim listesine adaylığını koydu. Bana minik bir not göndererek ona oy vermemi, başkalarını oy vermeye yönlendirmemi istedi. *Lina'ya da söyle!* diye biten mektuba

eklediği broşürde büyüleyici bir resmi ve özgeçmişi vardı. Broşürde kalemle çizdiği satırda, seçmenlerine üç çocuğu olduğunu bildiriyordu: Albertino, Lidia ve İmma. Onun yanına da şöyle yazmıştı: *Bu satırı kızıma okut, rica ediyorum.*

Ona oy vermedim, kimsenin vermesi için de uğraşmadım ama broşürü İmma'ya gösterdim ve o da saklamak için benden izin istedi. Babası, seçildiği zaman ona anahatlarıyla halk, seçim, temsilcilik, parlamento nedir anlattı. Artık daima Roma'da yaşıyordu. Seçim başarısından sonra sadece bir kez, aceleyle ve pek sevinçle yazdığı mektubu kızına, Dede ve Elsa'ya okutmamı istiyordu. Ne bir telefon numarası, ne bir adres, sadece uzaktan koruma sunduğu manasına gelen (*emin olun ki sizleri gözeteceğim*) satırlar vardı. Ama İmma babasının var olduğunu kanıtlayan bu mektubu da saklamak istedi. Elsa ona, çok can sıkıcısın, işte bunun için senin soyadın Sarratore, bizimki Airota gibi cümleler kurduğunda soyadı farklılığı yüzünden artık eskisi kadar şaşırmıyor, belki o kadar kaygılanmıyordu. Öğretmeni bir gün ona, sen Sayın Milletvekili Sarratore'nin kızı mısın, diye sorduğunda ertesi günü her ihtimale karşı sakladığı broşürü götürüp göstermişti. Onun böyle gururlanması beni sevindiriyordu; ben de teselli bulması için bunu kullanmayı tasarlıyordum. Nino her zamanki gibi kalabalık ve sarsıcı bir hayat mı sürüyordu? Pek âlâ. Ama kızı, kullanılıp bir sonraki duruma kadar çekmeceye kaldırılacak bir kokart değildi.

Pietro ile son yıllarda hiç sorunum olmamıştı. Kızların nafakasını düzenli olarak yatırıyordu (Nino'dan bir tek lira bile almamıştım) ve mümkün olan sınırlar dahilinde kızların yanında oluyordu. Kısa süre önce Doriana'dan ayrılmıştı, Floransa'dan sıkılmıştı, Birleşik Devletler'e gitmek istiyordu. Malum inadıyla bunu da başarırdı. Bu da beni telaşlandırıyordu. Ona, gidersen kızlarını burada bırakmış olacaksın, diyordum. O da beni şöyle yanıtlıyordu: Şimdi bu bir terk etme gibi görünüyor ama çok

yakında göreceksin ki bu en çok onların işine yarayacak. Doğru olabilirdi, onun bu sözlerinde Nino'nun söylediklerileyle ortak bir nokta vardı (*emin olun ki sizi izliyor olacağım*). Öyle olunca Dede ve Elsa da babasız kalacaklardı. İmma zaten doğduğundan beri babasızlığa alışmıştı ama Dede ve Elsa Pietro'ya düşkündüler, canları istediğinde ona başvurmaya alışmışlardı. Buradan ayrılması kızları üzecek ve sınırlayacaktı, bundan emindim. Elbette artık yeterince büyümüşlerdi; Dede on sekiz yaşına gelmişti, Elsa da neredeyse on beşti. Okulda başarılıydılar, ikisinin de öğretmenleri iyiydi. Peki bu yeterli miydi? Bir türlü sınıf arkadaşlarıyla kaynaşamıyorlardı, ikisi de sınıf arkadaşlarına güvenemiyordu, ancak Rino'yu gördüklerinde sevinmiş görünüyorlardı. İyi de kendilerinden oldukça büyük ama onlardan çok daha çocuksu bu delikanlıyla ortak noktaları neydi?

Yo, Napoli'den gitmeliydim. Örneğin Roma'da yaşamayı deneyebilirdim, İmma'nın hatırı için Nino ile ilişkimi –elbette arkadaşlık düzeyinde– sıkılaştırabilirdim. Ya da Floransa'ya dönebilir, Pietro'nun kızlarına daha fazla alışmasını ve böylece okyanus ötesine gitmekten vazgeçmesini sağlayabilirdim. Bir akşam kendini hiç iyi hissetmediği ayan beyan ortada olan Lila'nın hırçın bir tavırla bana çıkmasıyla kararımı acilen vermem gerektiğini idrak ettim. Lila bana öfkeyle şunu sordu:

"Dede'ye artık Gennaro ile görüşmeyi kesmesini söylediğin doğru mu?"

Utandım. Kızımı sadece sürekli ona yapışık durmaması konusunda uyarmıştım.

"Görmesine istediği kadar görebilir: Benim tek çekincem, Gennaro'nun sıkılması, o büyük ve benimki daha küçük bir kız."

"Lenú açık konuş. Oğlumun, kızına uygun olmadığını mı düşünüyorsun?"

Kuşkulu gözlerle süzdüm:

"Uygun derken?"

"Kızının ona âşık olduğunu çok iyi biliyorsun."

Kahkahalarla gülmeye başladım.

"Dede mi? Rino'ya mı?"

"Neden, sence kızının oğluma sevdalanmış olması mümkün olamaz mı?"

20.

O ana dek Dede'nin, her ay kendine yeni bir kavalye seçen kız kardeşinin tersine, açıkladığı ve ortaya çıkardığı bir tutkusunun olmadığına dikkat etmemiştim. Bu yabani davranışını kendini güzel bulmayışına, disiplinli tavrına vermiştim ve bazen onunla dalga bile geçmiştim (*erkek arkadaşlarının hepsi mi sevimsiz?*) Hiç kimsenin, en başta kendinin havailiklerini, ama daha da önemlisi, benimkileri bile bağışlamayan bir kızdı. Beni bir erkekle, cilveleşmek bir yana gülüşürken gördüğü zaman bile –ya da onu eve getiren bazı erkek arkadaşlarına misafirperverlik gösterdiğimde– beni kınardı. Birkaç ay önce nahoş bir durum sonunda bana lehçeyle gayet amiyane bir deyim söylemiş ve tepemi attırmıştı.

Belki de sorun havailikle savaş değildi. Lila'nın sözlerinden sonra Dede'yi daha dikkatle gözlemlemeye başladım ve Lila'nın oğluna gösterdiği korumacı tavrın o güne dek düşündüğüm üzere çocukluk arkadaşlığı ya da ezilen ve suçlanan arkadaşını ergen kafasıyla sıcak bir şekilde korumak olmadığını anladım. Münzeviliğinin nedeninin, küçük bir çocuk olduğu günden beri Rino'ya duyduğu yoğun ve özel bağ olduğunu idrak ettim. Bu beni korkuttu. Nino'ya duyduğum aşkın ne kadar uzun ömürlü olduğunu hatırladım ve kendi kendime telaş içinde şöyle dedim: Dede de aynı yola sapmak üzere ama burada daha olumsuz bir durum var; Nino olağanüstü bir çocuktu, sonra da yakışıklı, zeki ve başarılı

bir adam oldu; Rino ise kendine güveni olmayan, eğitimsiz, hiçbir çekiciliği olmayan, gelecek vaat etmeyen bir genç; iyice düşününce Stefano'dan çok, fizik olarak dedesi Don Achille'ye benziyor.

Kızımla konuşmaya karar verdim. Olgunluk sınavlarına birkaç ay kalmıştı, son derece meşguldü, bana kolayca şöyle diyebilirdi: şimdi işim çok, daha sonra. Ama Dede, beni reddetmeyi, numara yapmayı bilen Elsa gibi değildi. Büyük kızıma sormak yeterdi ve her an, ne yapıyor olursa olsun bana dürüstçe yanıt verirdi. Gidip sordum ona:

"Sen Rino'ya âşık mısın?"

"Evet."

"Ya o?"

"Bilmiyorum."

"Ne zamandan beri duyuyorsun bu duyguyu?"

"Eskiden beri."

"Ama o sana karşılık vermezse?"

"O zaman hayatımın bir anlamı kalmaz."

"Ne yapmayı düşünüyorsun?"

"Sana sınavdan sonra söyleyeceğim."

"Şimdi söyle."

"Beni isterse, buradan gideceğiz."

"Nereye?"

"Bilmiyorum, ama kesinlikle gideceğiz buradan."

"O da mı Napoli'den nefret ediyor?"

"Evet, Bologna'ya gitmek istiyor."

"Neden?"

"Orası özgür bir yer."

Ona sevgiyle baktım.

"Dede, biliyorsun ki ne ben ne babam senin gitmene izin veririz."

"İzin vermenize gerek yok. Ben gideceğim, işte o kadar."

"Hangi parayla?"

"Çalışacağım."

"Ya kız kardeşlerin? Ya ben?"

"Günün birinde zaten ayrılacağız anne."

Bu konuşmadan bütün gücümü yitirmiş olarak çıktım. Her ne kadar o bana mantıkdışı şeyleri gayet düzgün bir şekilde aktarmış olsa da, çok mantıklı şeyler söylüyormuş gibi davranmakta güçlük çektim.

Sonra, ciddi kuruntular içinde yapacaklarımı düşünmeye başladım. Dede yalnızca sevdalı bir ergendi; iyi ya da kötü yollara başvurarak onu hizaya sokardım. Sorun Lila idi, ondan korkuyordum, onunla çatışmamın çok daha sert geçeceğini hemen fark ettim. Tina'yı yitirmişti, Rino onun biricik oğluydu. O ve Enzo onu zaman içinde çok sert uygulamalarla uyuşturucudan kurtarmışlardı, şimdi benim ona acı çektirmemi kabullenmezdi. Kaldı ki iki kızımın ona gösterdikleri arkadaşlık delikanlıya iyi geliyordu, o dönemde biraz Enzo ile çalışmaya başlamıştı, onlardan uzaklaştırmak yeniden yolunu şaşırmasına neden olabilirdi. Rino'nun yeniden eski günlerine dönmesi beni de üzerdi. Onu seviyordum, hep mutsuz bir çocuk olmuştu, şimdi de mutsuz bir gençti. Dede'ye ezelden beri sevgi duyduğu kesindi, ondan ayrılmaya katlanamayacağı da kesindi. Ama elden ne gelirdi. Daha sevgi dolu oldum, yanlış anlaşılma olmasını istemedim: Ona değer veriyordum, her konuda yardım etmeye çalışıyordum, benden yardım istemesi yeterliydi; ama o ve Dede'nin çok farklı oldukları aşikârdı ve bu duruma bir çözüm getirmeleri hiç şüphesiz kısa sürede felaketle sonuçlanırdı. Böylece hadiseyi ele aldım, Rino da bana karşı daha nazik davranmaya başladı, hatta kırık kepengimi, damlatan musluğumu tamir etti; üç kız kardeş de ona yardımcı oldular. Ama Lila oğlunun bu yardımseverliğinden memnun kalmadı. Bizim evde biraz fazla oyalansa hemen şiddetli bir nara ile onu eve çağırıyordu.

21.

Bu strateji ile yetinmedim ve Pietro'ya telefon ettim. Boston'a taşınmak üzereydi, artık kesin kararını vermişti. Doriana'ya öfkeliydi –nefret dolu bir sesle– onun güvenilmez, kesinlikle ahlaktan uzak bir insan olduğunu söyledi. Sonra beni büyük bir dikkatle dinledi. Rino'yu iyi tanıyordu, çocukluğunu hatırlıyordu ve büyüyünce ne olduğunu biliyordu. Yanılmadığına emin olabilmek için birkaç kez sordu: Uyuşturucu problemi yok değil mi? Tek bir kez de şunu sordu: Çalışıyor mu? Nihayetinde şöyle dedi: İleri tutarı yok bu işin. Kızımızın ne kadar hassas olduğunu da göz önünde bulundurarak, bu ikisinin arasında bir flörtün bile ihtimal dahilinde olmaması gerektiğinde karar kıldık.

Olayları aynı gözle görebildiğimiz için mutlu oldum, ona Napoli'ye gelmesini ve Dede'yle konuşmasını söyledim. Buna söz verdi ama yapacak o kadar çok işi vardı ki, ancak Dede'nin sınavları başlamak üzereyken gelebildi; özde Amerika'ya gitmeden önce kızlarına veda etmeye gelmişti. Uzun süredir karşılaşmıyorduk. Gene o dalgın hali vardı. Saçlarına kır düşmüştü, bedeni daha ağırlaşmıştı. Lila ve Enzo'yu Tina'nın yokoluşunun öncesinden beri görmediğinden –kızları için geldiğinde ya bir iki saat kalır ya da onlarla seyahate çıkardı– her ikisine de zaman ayırdı. Pietro nazik bir erkekti, seçkin profesör kimliğine leke düşürecek bir davranışta bulunmamaya özen gösteriyordu. Çok iyi tanıdığım o ciddi ve konuya iştirak eder tavrıyla onlarla uzun uzun konuştu; bu tavırlarına eskiden sinir olurdum ama o gün bir yapaylık görmediğim için değerli bulmuştum, kaldı ki, bu Dede'ye de doğal görünmüştü. Tina hakkında ne dediğini bilmiyorum ama Enzo duygusuz bir ifadeyle dururken Lina gülümsedi, yıllar önce yazdığı o güzel mektuba teşekkür etti, kendisine çok yardımcı olduğunu söyledi. Pietro'nun ona kızı-

nın kaybı için mektup yazdığını o gün öğrendim ve Lila'nın saf minnet duygusu beni şaşırttı. Pietro konunun içinden ustalıkla sıyrıldı; Lila, Enzo'yu bütünüyle konuşma dışı bıraktı ve eski kocamla Napoli hakkında bir sohbet tutturdu. Hakkında tek bildiğim Chiaia'nın üstünde olması olan Cellamare Sarayı hakkında uzun bir sohbet başlattı; Lila –o gün fark ettim– mekânın yapısı, tarihi, hazineleri hakkında ayrıntılı bilgiye sahipti. Pietro onu ilgiyle dinledi. Benim içim içimi yiyordu, onun kızlarıyla zaman geçirmesini, özellikle de Dede ile konuşmasını istiyordum.

Lila nihayet onu azat ettiğinde ve Pietro Elsa ve İmma ile ilgilendikten sonra Dede'yi bir kenara çekmenin yolunu buldu; baba kız sakin sakin konuştular. Anayolda bir ileri bir geri yürüyüşlerini pencereden seyrettim. Fiziksel olarak birbirlerine ne kadar benzedikleri ilk kez dikkatimi çekti ve bu beni çok şaşırttı. Dede babası gibi kıvırcık saçlı değildi ama onun gibi iri kemikliydi, onun gibi hantal bir yürüyüşü vardı. On sekiz yaşında bir genç kızdı, dişi letafeti vardı ama her davranışında, her adımında ideal barınağıymış gibi Pietro'nun bedenine giriyor ve çıkıyordu. Her ikisi de beni hipnotize edince pencereye yapışıp kaldım. Zaman geçti, öyle uzun konuştular ki Elsa ve İmma tepinmeye başladılar. Benim de babama söyleyeceklerim var, dedi Elsa, ya giderse ne zaman söyleyeceğim? İmma mırıldandı: Benimle de konuşmaya söz verdi.

Sonunda Pietro ve Dede eve döndüler, bana keyifli göründüler. Akşam üç kız onun çevresine oturup dinlemeye koyuldular. Pietro kırmızı tuğladan yapılmış, çok büyük, çok güzel, girişinde heykel olan bir binada çalışmaya gideceğini anlattı. Heykel, yüzü ve giysileri kapkara olan bir adama aitti ama öğrencilerin uğur getirsin diye elledikleri ayakkabısı pırıl pırıldı, güneş vurunca altın gibi ışıldıyordu. Üçü beni dışarıda tutarak aralarında eğleniyordu. Bu durumlarda hep olageldiği üzere şunu düşündüm: Şimdi her gün yanlarında olmak zorunda olmadığı için, mükemmel bir baba,

İmma da ona hayılıyor; belki de erkeklerle işler ancak bu şekilde yürüyebilir: Biraz birlikte yaşayıp çocuk yapıp ayrılmak en iyisi. Nino gibi yüzeysel olanlar hiçbir yükümlülük almadan çekip giderler; Pietro gibi ciddi iseler görevlerini kesinlikle yerine getirirler ve gerektiğinde ellerinden gelenin en iyisini yaparlar. Gene de sağlam birlikteliklerin ve sadakatin dönemi erkekler için de, kadınlar için de sona ermişti. Peki o zaman neden Rino dediğimiz zavallı Gennaro'ya bir tehditmiş gibi bakıyoruz? Dede tutkusunu yaşayacak, onu tüketecek, kendi yoluna gidecekti. Belki arada sırada onu yeniden görecek, bir iki tatlı söz söyleyeceklerdi birbirlerine. Gidişat buydu: Neden kızım için farklı bir şey istiyordum?

Bu soru beni utandırdı, en iyi ve otoriter sesimle yatma zamanının geldiğini söyledim. Bir saniye önce Elsa lise diplomasını alır almaz yani bir iki yıl içinde Amerika'ya gidip babasıyla yaşayacağına yemin etmişti; İmma Pietro'nun kolunu çekiştiriyordu, dikkatini çekmek istiyordu, olasılıkla günün birinde kendinin de onun yanına gelip gelemeyeceğini sormak istiyordu. Dede kararsızlık içinde susuyordu. Belki de işler çözülmüştür, diye düşündüm, Rino geçmiş bölümde kalmıştır, şimdi Elsa'ya şöyle diyecektir: Senin daha dört yıl beklemen gerekir, oysa ben liseyi bitiriyorum ve en çok bir ay içinde babamın yanına gideceğim.

22.

Pietro ile yalnız kalır kalmaz çok tedirgin olduğunu anlamam için yüzüne bakmam yetti. Şöyle dedi:

"Yapacak bir şey yok."

"Yani?"

"Dede kuramlar üzerinden gidiyor."

"Ne dedi sana?"

"Ne dediği önemli değil ama ne yapacağı önemli."

"Yapacak mı?"

"Evet. Gayet katı bir programı var, atacağı her bir adım kesinlikle belli. Sınavlardan hemen sonra Rino'ya aşkını itiraf edecek, bekâretini yitirecek, birlikte buradan gidecekler ve iş ahlakını krize sokarak dilenecekler."

"Şaka yapma."

"Şaka yapmıyorum, sana kelime kelime programını açıklıyorum."

"İğnelemek kolaydır, sen paçanı kurtardığına göre kötü anne rolünü bana bırakıyorsun."

"Bana güveniyor. Bu çocuk istediği anda onunla birlikte Boston'a, benim yanıma gelecekmiş."

"Ben onun bacaklarını kırarım."

"Belki de kızınla o çocuk senin bacaklarını kırarlar."

Gece yarısına kadar tartıştık, ilke olarak sadece Dede'den söz ettik ama Elsa ve İmma hakkında da konuştuk; sonra söz her şeye yayıldı: Siyaset, edebiyat, yazdığım kitaplar, gazetelerdeki yazılarım, onun şu anda üzerinde çalışmakta olduğu bildiri. Çok uzun zamandan beri böyle sohbet etmiyorduk. Benim hep ılımlı pozisyonda olma merakımla tatlı tatlı dalga geçti. Ilımlı feminizmim, ılımlı Marksçılığım, ılımlı Freudculuğum, ılımlı Foucoultculuğum, ılımlı isyankârlığımla alay etti. Sadece benimle, dedi daha sert bir ses tonuyla, böyle ılımlı davranamadın. İçini çekti: Hiçbir şey hoşuna gitmiyordu, her konuda yetersizdim. Oysa öteki mükemmeldi. Ama şimdi? İlkeli adamı oynuyordu ama sosyalist çetenin içine düştü. Elena, Elena ne kadar acı çektirdin bana. Bana tabanca dayadıkları gün bile suçu bende buldun. Ve çocukluk arkadaşın olan iki katili evime soktun. Hatırlıyor musun? Ama ne yapalım, ben seni çok sevdim, iki kızımız var, seni hâlâ sevmemem mümkün mü?

Bıraktım konuşsun. Sonra sık sık anlamsız pozisyonlar aldığımı kabul ettim. Nino konusunda da haklı olduğunu, büyük bir hayal kırıklığı yaşadığımı kabul ettim. Ve konuyu gene Dede ve Rino'ya getirmeye çalıştım. Tedirgindim, durumu nasıl idare edeceğimi bilmiyordum. Ona oğlanı kızımızdan uzak tutmanın Lila ile de aramda dertlere yol açacağını söyledim; bu konuda vicdan azabı çekiyordum, Lila'nın böyle bir hareketi hakaret olarak alacağından emindim. Başıyla onayladı.

"Lila'ya yardım etmen gerekiyor."

"Nasıl yapacağımı bilemiyorum."

"Mümkün olan her yolla zihnini meşgul etmeye çalışıyor ve acıdan sıyrılmaya çalışıyor ama başaramıyor."

"Bu doğru değil, daha önce yaptı bunu, şimdi çalışmıyor da, hiçbir şey yapmıyor."

"Yanılıyorsun."

Lila ona günlerinin tümünü Ulusal Kütüphane'ye kapanarak geçirdiğini ve Napoli hakkında her şeyi öğrenmeye çalıştığını itiraf etmişti. Lila, yeniden kütüphaneye gidiyordu, ellili yılların mahalle kütüphanesine değil, seçkin ve etkin Ulusal Kütüphane'ye, öyle mi? Mahalleden uzaklaştığında yaptığı bu muydu? Şimdi yeni takıntısı bu muydu? Peki neden benden gizlemişti? Ya da Pietro'ya özellikle bana söylemesi için mi itiraf etmişti?

"Senden gizlemiş miydi bunu?"

"Gerek duyduğunda anlatacaktır."

"Devam etmesi için teşvik et. Böylesine yetenekli bir insanın ilkokul beşten ayrılmış olması kabul edilir gibi değil."

"Lila sadece canının istediğini yapar."

"Sen onu öyle görmek istiyorsun."

"Altı yaşımdan beri tanıyorum onu."

"Belki de bu nedenle nefret ediyor senden."

"Benden nefret etmiyor."

"Senin özgürleştiğin, onun tutuklu kaldığı her günü gözlemlemek zor şimdi. Eğer bir cehennem varsa, o şimdi bu tatmin olmamış zihniyle onun içinde, bir an bile onun içine girmek istemezdim."

Pietro aynen *onun içine girmek* derken yüzünde dehşet, büyülenme ve acı ifadeleri belirdi. Yineledim:

"Lina hiç de nefret etmiyor benden."

Güldü.

"Tamam, senin dediğin gibi olsun."

"Haydi gidip yatalım."

Bana şüpheyle baktı. Ona her zaman yaptığım gibi yatak hazırlamamıştım.

"Birlikte mi?"

Birbirimize değmeyeli neredeyse on iki yıl olmuştu. Bütün gece kızların uyanmasından, bizi aynı yatakta bulmalarından korktum. Loş ışıkta o şişman, kıvırcık saçlı, hafifçe horlayan adama baktım. Evli olduğumuz dönemde de ender olarak bu kadar uzun süre yanımda yatardı. Genellikle dikleşmiş organıyla orgazma ulaşana kadar benim canımı yakardı, sonra uyurdu, sonra kalkar ve çalışmaya giderdi. Bu sefer sevişmek zevkli geldi, bir veda birleşmesiydi, ikimiz de bir daha yaşanmayacağını bildiğimiz için iyi olduk. Pietro, Doriana'dan benim öğretemediğim ya da yeltenmediğim şeyi öğrenmişti ve ben bunu fark etmeyeyim diye elinden geleni yaptı.

Saat altıya doğru uyandırdım ve şimdi gitsen iyi olur, dedim. Otomobiline kadar eşlik ettim, kızlar, özellikle de Dede konusunda bin bir tembihte bulundum. El sıkıştık, yanaklarımızdan öptük birbirimizi ve yola çıktı.

Gönülsüzce bayiye yürüdüm, gazeteci gazete paketlerini daha yeni açıyordu. Her zaman aldığım ve sadece başlıklarına baktığım üç gazeteyle eve döndüm. Kahvaltıyı hazırlarken Pietro'yu

ve konuştuklarımızı düşünüyordum. Herhangi bir nokta üzerinde durabilirdim –onun tatlı pişmanlığı, Dede, Lila hakkındaki basite kaçan psikolojik gözlemleri–, oysa bazen zihinsel devrelerimiz ve olaylar arasında öyle bir bağ kuruluyordu ki bunun yankısı bize kadar ulaşıyordu. Aklımda kalan, Pasquale ve Nadia'yı –polemik yaparak adlarını andığı çocukluk arkadaşlarım– katil olarak nitelemesiydi. Nadia'ya –fark ettim ki– artık *katil* sıfatını rahatça kullanabiliyordum ama Pasquale için bunu yapamıyordum, reddediyordum. Bunun nedenini bir kez daha düşünürken telefon çaldı. Lila arıyordu alt kattan. Pietro ile çıktığımı ve eve döndüğümü işitmişti. Gazete aldım mı diye sordu. Radyoda o anda Pasquale'nin tutuklandığını söylemişlerdi.

23.

Bu haber haftalar boyunca bizi meşgul etti ve –kabul etmeliyim– Dede'nin sınavlarından çok arkadaşımızın başına gelenle ilgilendim. Lila ve ben hemen Carmen'in evine koştuk, her şeyi ya da ona gerektiği kadarını öğrenmişti zaten ve bize huzurlu göründü. Pasquale, Avellinese'de Serino Dağları'nda yakalanmıştı. Jandarma içine sığındığı kulübenin çevresini sarmıştı, o da mantıklı bir şekilde davranarak şiddetle tepki vermemiş, kaçmaya çalışmamıştı. Şimdi –dedi Carmen– bütün umudum onu da babam gibi hapishanede öldürmemeleri. Ağabeyinin iyi bir insan olduğunu yineleyip duruyordu, hatta heyecanını engelleyemediğinde şunu bile söyledi; biz üçümüz –o, ben, Lila– içimizde Pasquale'ninkinden çok daha fazla kötülük besliyorduk. Biz sadece kendi işimize bakmakla yetindik –diye mırıldandı gözyaşları içinde– ama Pasquale bununla yetinmedi, babamızın bizi eğittiği gibi büyüdü.

Bu sözlerin samimi ıstırabı sayesinde belki de tanıştığımızdan bu yana ilk kez, Carmen benden de, Lila'dan da iyi idare etti. Lila

hiçbir şeye itiraz etmedi, bana gelince, o konuşmalar karşısında tedirgin oldum. Hayatımın fonunda yer alan iki Peluso kardeş saf ve yalın varlıklarıyla beni şaşırtıyordu. Franco'nun Dede'ye öğrettiği gibi, marangoz babanın da iki çocuğuna Menenio Agrippa'nın o manasız kıssasına itiraz etmeyi öğrettiğine kesinlikle ihtimal vermedim, ama o ikisi –Carmen daha az, Pasquale daha çok– içgüdüsel olarak biliyordu ki başkasının karnını doyuran kendini yeterince besleyemez ve onu buna inandıranlar da eninde sonunda hak ettikleri yanıtı alırlar. Birbirlerinden çok farklı olmalarına karşın öykülerini kendime de, Lila'ya da yakıştıramama rağmen, gene de uzak tutamadığım bir birlik oluşturuyorlardı. Bu nedenle belki de, bir gün Carmen'e şöyle diyordum: Artık mutlu olmalısın, Pasquale yasanın elinde ve ona nasıl yardım edebileceğimizin yollarını araştırabiliriz. Bir başka gün de Lila'ya ona bütünüyle katılarak şunu söylüyordum: Yasaların ve garantilerin hiç önemi yok, eğer kudretli bir hâmisi yoksa onu içeride gebertirler. Bazen de iki görüş birden ağır basıyordu; her ne kadar doğduğumuz günden itibaren deneyimlediğimiz şiddet artık beni tiksindiriyorsa da, içinde yaşadığımız vahşi dünyayla başa çıkabilmek için bir miktar şiddet gerekli olabilir, diyordum. İşte bu karışık hat üzerinde Pasquale lehine elimden gelenin en iyisini yapmaya karar verdim. Büyük saygı gören yoldaşı Nadia'dan farklı olarak, kendini kimsenin umursamadığı bir hiç olarak hissetsin istemiyordum.

24.

Güvenilir avukatlar aradım, hatta telefonlar aracılığıyla bizzat tanıdığım tek parlamenter olan Nino'ya ulaşmaya çalıştım. Kendisiyle konuşmayı başaramadım ama uzun görüşmelerden sonra sekreteri bana bir randevu ayarladı. Ona kızımızı da yanımda geti-

receğimi iletin lütfen, dedim buz gibi bir sesle. Hattın öteki ucunda uzun süreli bir tereddüt oldu. İleteceğim, dedi sonunda kadın.

Birkaç dakika sonra telefonum çaldı. Arayan sekreter kadındı, sayın milletvekilim bizimle Risorgimento Alanı'ndaki ofisinde buluşmaktan memnuniyet duyacaktı. Ama sonraki günlerde yer ve randevu saati sürekli değişti: Sayın milletvekilim seyahate çıkmıştı, sayın milletvekilim dönmüştü ama meşguldü, sayın milletvekilimin parlamentoda uzun bir oturumu vardı. İyi kötü tanınırlığıma, basın kartıma, kızının annesi olmama rağmen milletin bir vekili ile doğrudan temas kurmanın ne kadar zor olduğuna şaştım. Nihayet her şey belirlendiğinde –hem de Montecitorio'da buluşacaktık– İmma ve ben süslenip püslenip Roma'ya doğru yola çıktık. O bana pek değerli seçim broşürünü de yanına alabilir mi diye sordu, ben de evet dedim. Trende, sanki resimle gerçeklik arasında bir mukayeseye alışmak istercesine sürekli ona baktı. Başkente girince taksiye bindik, Montecitorio Meclis binasına gittik. Her kontrolde elimdeki belgeleri gösteriyordum ve özellikle İmma'nın da duyacağı şekilde Sayın Milletvekili Sarratore bizi bekliyor, bu da kızı İmma, İmma Sarratore, diyordum.

Epey uzun bir süre bekledik, kızım sonunda kaygısına yenik düşerek şöyle dedi: Ya millet onu bırakmıyorsa? Onu rahatlattım: Merak etme bırakırlar. En sonunda Nino, arkasında genç ve pek çekici bir kadın olan sekreteriyle yanımıza geldi. Son derece şık giyinmişti, ışıl ışıl parlıyordu, kızını büyük bir coşkuyla kucakladı, öptü, onu kucağına aldı ve sanki hâlâ küçükmüş gibi bütün süre boyunca kucağında taşıdı. Beni asıl şaşırtan, İmma'nın onunla hemen yakınlık kurması, boynuna sarılması ve elindeki resmi göstererek şöyle konuşmasıydı: Bu resimdekinden daha güzelsin, biliyor musun, öğretmenim de sana oy vermiş.

Nino onunla candan ilgilendi, okulunu, arkadaşlarını, en sevdiği dersleri anlattırdı. Benimle pek ilgilenmedi, ben artık onun başka bir hayatına aittim –daha düşük düzeyli bir hayat– ve enerjisini benim için tüketmeye gönül indirmedi. Ona Pasquale'yi anlattım, kızını ihmal etmeden dinledi beni, sadece sekreterine not almasını işaret etti. Raporumun sonunda ciddiyetle sordu:

"Benden ne bekliyorsun?"

"Sağlıklı ve yasanın koruması altında olduğunun garanti edilmesini."

"Adaletle işbirliği yapıyor mu?"

"Hayır ve sanırım asla yapmayacaktır."

"Yapsa iyi olur."

"Nadia gibi mi?"

Utanarak gülümsedi.

"Nadia mümkün olan tek şeyi yapıyor, hayatının geri kalanını cezaevinde geçirmek istemiyorsa tabii."

"Nadia şımarık bir kız, Pasquale öyle değil."

Hemen yanıt vermedi, bir düğmeymiş gibi İmma'nın burnuna bastırdı ve zil sesi çıkmış gibi yaptı. Birlikte güldüler, sonra bana şöyle dedi:

"Gidip arkadaşının durumu neymiş, inceleyeceğim, her yurttaşın hakkını korumak için burada bulunuyorum. Ama onun öldürdüğü kişilerin ailelerinin de haklarının olduğunu söylemeliyim. Kan döküp sonra haklarımızı istiyoruz diye bağırarak isyan edilmez. Anladın mı İmma?"

"Evet."

"Evet baba."

"Evet baba."

"Ve eğer öğretmenin sana kötü davranırsa beni ara."

Ben şöyle dedim:

"Öğretmeni ona kötü davranırsa, kendi başının çaresine bakar."

"Pasquale Peluso'nun başının çaresine baktığı gibi mi?"

"Pasquale'nin şimdiye dek kendini korumasını rica edeceği hiç kimsesi olmadı."

"Bu onu temize çıkartır mı?"

"Hayır ama eğer İmma'nın hakkını koruması gerekirse, senin ona 'beni ara' demen çok anlamlı."

"Sen de şimdi arkadaşın Pasquale için başvurmuyor musun bana?"

Gayet sinirli ve mutsuz bir şekilde ayrıldım oradan ama İmma için hayatının ilk yedi yılının en anlamlı günü oldu.

Günler gelip geçti. Boşuna zaman yitirmiş olduğumu sandım ama Nino sözünü tuttu, Pasquale ile ilgilendi. Daha sonra ondan avukatların bilmediği ya da bize söylemediği şeyler öğrendim. Arkadaşımızın Campania bölgesinin huzurunu kaçıran bazı çok bilinen siyasi suçlara karışmış olması Nadia'nın ayrıntılı itiraflarının merkezini oluşturuyordu ama bunlar zaten çok uzun zamandan beri biliniyordu. Yeni olan ise, Nadia'nın bütün suçu onun üzerine atması, en önemsiz olayları bile ona yüklemesiydi. Böyle olunca Pasquale'nin uzun suç listesinde Gino'nun öldürülmesi, Bruno Soccavo'nun öldürülmesi, Manuela Solara'nın öldürülmesi ve hatta sonunda iki oğlu Marcello ve Michele'nin öldürülmesi de yer almıştı.

Nino'yu en son görüşümde, "Eski sevgilin jandarmayla nasıl bir anlaşma yapmış?" diye sordum.

"Bilmiyorum."

"Nadia bir yığın yalan söylüyor."

"Doğrudur. Ama çok iyi bildiğim bir şey var: Kendini güvende sanan pek çok kişinin hayatını mahvediyor. Bu nedenle Lina'ya söyle dikkatli olsun, Nadia ondan ömür boyu nefret etti."

25.

Aradan uzun yıllar geçmişti ama Nino Lila'nın adını anmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu, uzaktan da olsa onunla ilgilendiğini gösteriyordu. Ben orada karşısında duruyordum, onu sevmiştim ve yanımda da çikolatalı dondurma yalayan kızı vardı. Ama o beni sadece birlikte okuduğumuz lise sıralarından parlamentoda bir koltuk sahibi olmasına kadar uzanan olağanüstü yürüyüşünün tanığı olan bir gençlik arkadaşı olarak görüyordu. O en son buluşmamızda bana yaptığı en büyük kompliman beni kendiyle aynı basamağa çıkarmak oldu. Söz oraya nereden geldi hatırlamıyorum ama şöyle dedi: Biz ikimiz çok yükseklere tırmanmayı başardık. Ama daha bu cümleyi telaffuz ederken bakışlarında bu eşitlik ilamının bir aldatmaca olduğunu okuyordum. Kendini benden çok daha ileride görüyordu, bunun kanıtı da benim başarılı kitaplarıma rağmen şimdi onun karşısında arz etmeye gelmiş bir kişi olmamdı. Gözleri bana zarifçe gülümserken sanki şunu fısıldıyordu: Bak, beni kaybederek asıl neyi kaybettin.

Kızımla birlikte hızla uzaklaştım. Lila'nın orada olsa bambaşka tavırlar takınacağından emindim. Homurdanacaktı, kendini gizemli bir şekilde ezilmiş hissedecekti, belki o havalı kabarmasıyla biraz gülünç kaçacaktı. Otomobilimi bıraktığım garaja vardığımızda –o sefer arabayla gelmiştik Roma'ya– aklıma hiç dikkat etmediğim bir nokta geldi: Nino sadece Lila ile olarak hırslarını riske atmıştı. İschia'da ve sonra onu izleyen yıl boyunca başına dertten başka bir şey açmayacak bir serüvene bırakmıştı kendini. Bu onun hayat akışında sıradışı bir durumdu. O dönemde zaten çok bilinen ve iyi bir gelecek vaat eden üniversite öğrencisiydi. Nadia ile birlikte olmuştu –bunu şimdi idrak ediyordum–, çünkü o öğretmen Galiani'nin kızıydı ve o zamanlar bize üstün görünen bir sınıfa giriş yapabilmesi için

gerekli anahtardı. Seçimleri daima hırslarına paralel olmuştu. Eleonora ile çıkarları için evlenmemiş miydi? Ben de Pietro'yu onun için terk ettiğim dönemde kendini kabul ettirmiş, başarılı kitaplar yazmış, iyi bir yayıneviyle ilişkisi olan, yani onun mesleğine yararlı olacak biri değil miydim? Ona yardım etmiş bütün öteki kadınlar için de aynı mantık geçerli değil miydi? Nino kadınları severdi elbette ama daha önce yararlı ilişkiler ustasıydı. Zekâsının ürünü olan işleriyle, asla tek başına, çocukluğundan beri ilmek ilmek ördüğü kudret ağına ulaşmaya yetecek enerjiyi gösteremezdi. Peki Lila? Sadece ilkokul mezunuydu, bir tüccarın gencecik karısıydı; Stefano ilişkilerinin farkına varsaydı ikisini de öldürebilirdi. Nasıl olmuştu da Nino o durumda bütün geleceği üzerine kumar oynamıştı?

İmma'yı arabaya oturttum, dondurmayı sırf bugün giymesi için aldığım yeni elbisesine damlattığı için söylendim. Arabayı çalıştırdım, Roma'dan çıktım. Belki de o zaman Nino'ya çekici gelen, Lila'da onun da sahip olduğunu sandığı ve şimdi, mukayese edildiğinde sahip olmadığını keşfettiği şeyi bulduğunu sanmasıydı. Lila zekiydi ama bundan yararlanamıyordu, hatta dünyanın bütün serveti sadece bir basitlik işaretiymiş gibi har vurup harman savuran hanımefendi misali aklını çar çur ediyordu. Nino'yu cezbetmiş olan yönü bu olmalıydı. *O doğal olarak hiçbir eğitime, hiçbir kullanıma, hiçbir amaca boyun eğmeyecek biri oluşuyla pek çoğu arasında kendini belli ediyordu.* Hepimiz boyun eğmiştik ve –sınamalar, başarısızlıklar, başarılar aracılığıyla– bu eğilme bizi yeniden biçimlendirmişti. Hiçbir şey ve hiç kimse Lila'yı yeniden biçimlendiremezdi. Hatta yıllar içinde herkes gibi aptallaşabilir, artık idare edilemez hale gelirdi ama ona atfettiğimiz nitelikler bozulmayacak, hatta belki daha da büyüyecekti. Biz ondan nefret ettiğimizde bile, sonunda öyle oluyordu ki ona hem saygı duyar hem de ondan korkar hale

geliyorduk. Böyle düşününce Nadia'nın sadece bir iki sefer görmesine karşın ondan nefret ediyor ve canını yakmak istiyor olması beni şaşırtmıyordu. Lila Nino'yu onun elinden almıştı. Lila onun devrimci inançlarını aşağılamıştı. Lila kötüydü ve başkası ona vurmadan vurmayı bilirdi. Lila bir plebdi ama kurtuluşu reddetmişti. Sözün özü, Lila saygın bir düşmandı ve ona zarar vermek saf bir tatmin yaratabilirdi; Pasquale gibi seçilmiş bir kurbanın yaratacağı vicdan azabını da yaratmazdı. Nadia gerçekten de böyle düşünüyor olabilirdi. Yıllar içinde her şey nasıl da sefilleşmişti: Galiani öğretmen, onun körfez manzaralı evi, binlerce kitabı, tablosu, kültürlü sohbetler, Armando ve işte Nadia. Okulun önünde Nino'nun yanında gördüğümde, beni anne ve babasının güzel evindeki partide karşıladığında ne kadar şirin, terbiyeliydi. Kökten yenilenmiş bir dünyada, çok daha göz kamaştırıcı bir kostüme bürüneceği hayaliyle her türlü ayrıcalığından sıyrıldığı zaman bile hâlâ eşsiz benzersiz bir hali vardı. Ya şimdi? O sıyrılmanın soylu nedenleri eriyip gitmişti. Elinde kala kala budalaca dökülen onca kanın dehşeti ve bu suçu ona önceleri yeni insanlığın öncüsü gibi görünmüş olan eski duvarcı ustasına atmanın alçaklığı kalmıştı ve şimdi pek çoğu gibi, Pasquale de onun sorumluluklarını sıfıra indirgemesine yarıyordu.

Tedirgin oldum. Otomobilimi Napoli'ye doğru sürerken, Dede'yi düşündüm. Onun da Nadia gibi bir göz kamaşmasının tuzağına düşmek üzere olduğunu hissettim; o göz kamaşmalarının tümü insanı kendinden alıp uzağa savuruyordu. Artık temmuz ayının sonuna gelmiştik. Tam bir önceki gün Dede olgunluk sınavında en yüksek notları almıştı. O bir Airota idi, benim kızımdı, parlak zekâsının böyle mükemmel sonuçlar vermemesi olanaksızdı. Pek yakında benden ve babasından çok daha iyisini başaracaktı. Benim titiz çalışmalarla ve talihin

çok büyük yardımıyla ele geçirmeyi başardıklarımı o doğduğu günden beri kendine tanınan haklar sayesinde kazanmıştı, daha ileride de başarıyla kazanmayı sürdürecekti. Ama şimdi nasıl bir plan yapıyordu? Gidip Rino'ya aşkını ilan etmek. Onunla birlikte boğulmak, her türlü avantajı savmak, dayanışma ve adalet ruhuyla, bize benzemeyenin yarattığı büyüyle, o oğlanın homurdanmalarında kim bilir hangi sıradışı özellikleri gördüğü için kendi yolunu yitirecekti. Ansızın dikiz aynasından bakarak İmma'ya sordum:

"Sen Rino'yu beğeniyor musun?"

"Ben değil ama Dede beğeniyor."

"Nereden biliyorsun?"

"Elsa söyledi bana."

"Elsa'ya kim söyledi."

"Dede."

"Neden beğenmiyorsun Rino'yu?"

"Çünkü çok çirkin."

"Kimi beğeniyorsun peki?"

"Babamı."

O anda babasının çevresinde tutuştuğunu gördüğü alevleri onun gözbebeklerinde gördüm. Lila ile birlikte bataklığa saplansaydı Nino'nun gözlerinde asla göremeyeceğim bir ışık –diye düşündüm–; Pasquale ile birlikte bataklığa gömülmekle Nadia'nın gözlerinden sonsuza dek silinen ışık; Rino'nun peşine düşerse bu ışık Dede'yi terk edecekti. Ansızın utanç içinde Galiani öğretmenin kızını Pasquale'nin kucağında gördüğü an yansıttığı rahatsızlığı anlıyor ve haklı buluyordum; Nino'nun şu ya da bu şekilde kendini Lila'dan koparmasını anlıyor ve haklı buluyordum ve –inkâr etmeyeyim– oğluyla evlenmemi kabul ederken Adele'nin yüzünde beliren o kaçınılmaza teslimiyet ifadesini de şimdi anlıyor ve haklı buluyordum.

26.

Mahalleye döner dönmez Lila'nın kapısını çaldım. Keyifsiz, dalgın gördüm ama bu onun daimi hali olduğundan pek meraklanmadım. Nino'nun söylediklerini ayrıntılarıyla anlattım ve ancak sonunda kendisini ilgilendiren tehditkâr cümleyi de ilettim. Sonra sordum:

"Gerçekten Nadia sana fenalık yapabilir mi?"

Umursamaz bir surat ifadesi yaptı.

"Ancak birini seviyorsan fenalık yapabilirler sana. Ama ben artık kimseyi sevmiyorum."

"Rino'yu da mı?"

"Rino gitti."

Hemen Dede ve amaçları geldi aklıma, korktum.

"Nereye?"

Masanın üzerinden bir kâğıt aldı, uzatırken mırıldandı:

"Küçükken ne kadar güzel yazardı, bir de şu yazıya bak, yeniden cahilin teki oldu."

Notu okudum. Rino gayet beceriksizce her şeyden bıktığını söylüyor, Enzo'ya ağır hakaret ediyor, Bologna'ya askerde tanıştığı bir arkadaşının yanına gittiğini bildiriyordu. Topu topu altı satır. Dede'den bahis yoktu. Kalbim göğsümün içinde güm güm atıyordu. Bu ifadenin, bu yazının, bu cümlelerin benim kızımla ne ilgisi olabilirdi? Annesi bile onun hayalleri boşa çıkardığını, bir kayıp olduğunu görüyordu ve belki de bunda bir kehanet seziyordu: İşte alıp götürmeselerdi Tina'ya da olacağı buydu.

"Yalnız başına mı gitti?" diye sordum.

"Kiminle gitmesini istiyordun?"

Başımı şaşkınlıkla salladım. Gözlerimde kaygımın nedenini okudu, gülümsedi.

"Dede ile gitmiş olmasından mı korktun?"

27.

Peşimde İmma ile eve koştum. Girdim, Dede'ye seslendim, Elsa'ya seslendim. Yanıt yoktu. Büyük kızlarımın uyuduğu ve ders çalıştığı odaya daldım. Dede yatakta yatıyor, hüngür hüngür ağlıyordu. İçimin rahatladığını hissettim. Rino'ya aşkını itiraf ettiğini ve gencin de onu reddettiğini sandım.

Ağzımı açmama fırsat olmadı; İmma, olasılıkla ablasının halinin farkında olmadığından, heyecanla babasını anlatmaya başladı. Ama Dede lehçeyle bir hakaret savurarak onu itti, kalktı ve hıçkıra hıçkıra ağlama tutturdu. İmma'ya alınmamasını işaret ettim ve büyük kızıma tatlı bir sesle şöyle dedim: Korkunç olduğunu biliyorum, çok iyi biliyorum ama geçecektir. Tepkisi çok şiddetli oldu. Onun saçlarını okşuyordum ama başını sert bir hareketle çekti, bağırdı: Ne diyorsun sen, hiçbir şey bildiğin yok, hiçbir şey anladığın yok, sadece kendini ve yazdığın saçmalıkları düşünüyorsun. Sonra kareli bir defter sayfasını uzattı, daha doğrusu yüzüme fırlattı ve koşarak gitti.

Ablasının çaresizce üzgün olduğunu anlayan İmma'nın da gözleri doldu. Onu meşgul etmek için, git Elsa'ya seslen, bak bakalım nerede diye mırıldandım, sonra da yerden kâğıdı aldım. Bugün mektup alma günüydü. Ortanca kızımın güzel el yazısını hemen tanıdım. Elsa Dede'ye uzun bir mektup yazmıştı. Ona duygularla başetmenin mümkün olmadığını, Rino'nun onu çok uzun zamandan beri sevdiğini, kendinin de yavaş yavaş âşık olduğunu açıklıyordu. Elbette ablasına acı yaşattığını ve bundan üzgün olduğunu biliyordu ama sevdiği kişiyi reddetmesinin olayları düzeltmeyeceğini de biliyordu. Sonra da alaycı bir tavırla bana hitap ediyordu. Okulu bırakmaya karar verdiğini, benim eğitim takıntımın bir saçmalık olduğunu, insanları iyi yapan şeyin kitaplar olmadığını söylüyordu. Bir kez daha Rino'nun tek

bir kitap okumadığı halde iyi bir insan olduğunu vurguluyordu; babasının da iyi bir adam olduğunun ve harika kitaplar yazdığının altını çiziyordu. Kitaplar, insanlar ve iyilik arasındaki bağlantı orada sona eriyordu; benim adım hiç anılmıyordu. En sonunda bana sevgiyle veda ediyor ve ona çok kızmamamı söylüyordu. Dede ve İmma'nın bana onun artık hissettirmeyi başaramayacağı mutlulukları tattıracağını söylüyordu. Küçük kardeşi için de kanatlı bir kalp resmi çizmişti.

Deliye döndüm. Kardeşinin her zamanki gibi aklına taktığını yapacağını nasıl fark etmedi diye Dede'ye çıkıştım. Anlamalıydın, diye bağırdım ona, durdurmalıydın, o kadar akıllı bir kızsın ve küçük, kendini beğenmiş kurnaz seni parmağında oynatmış. Hemen aşağı koştum ve Lila'ya şöyle dedim:

"Oğlun yalnız gitmemiş, oğlun Elsa'yı da götürmüş yanında."

Şaşkın şaşkın baktı yüzüme.

"Elsa mı?"

"Evet. Ve Elsa daha on sekiz yaşında değil. Rino ondan dokuz yaş büyük, şimdi polise gidiyorum ve onu ihbar ediyorum."

Kahkahalarla gülmeye başladı. Bu kötü bir gülüş değildi, inanmıyordu bana. Gülüyor ve oğlunu ima ederek şöyle diyordu:

"Bak sen, elinden ne kötülükler gelirmiş meğer, nasıl da küçümsemişim onu. Senin iki küçük hanımı da âşık etmiş kendine, inanmıyorum buna. Lenú, gel buraya, sakinleş, otur şuraya. İyi düşünürsen, bunda ağlayacak değil, gülecek bir şey var."

Bunda gülecek bir şey göremediğimi, oğlu Rino'nun yaptığının son derece korkunç olduğunu, şimdi gerçekten polise gideceğimi ağır bir lehçeyle haykırdım yüzüne. Bunun üzerine ses tonunu değiştirdi, bana kapıyı gösterdi ve şöyle dedi:

"Git haydi polise, git, ne bekliyorsun?"

Çıktım ama o anda polise gitmek yerine basamakları ikişer ikişer tırmanarak yukarı koştum. Dede'ye seslendim: O ikisinin

hangi cehenneme gittiklerini öğrenmek istiyorum, hemen söyle bana. Korktu, İmma elleriyle kulaklarını tıkadı, ama Dede, Elsa'nın Rino'nun Bolognalı arkadaşının mahalleye geldiği zaman onunla tanıştığını kabul edene kadar da sakinleşmedim.

"Adını biliyor musun?"

"Evet."

"Adresi, telefonu var mı sende?"

Titremeye başladı, istediğim bilgiler dilinin ucundaydı. Sonra Rino'dan daha çok kardeşinden nefret etmesine karşın işbirliği yapmanın namussuzca olduğunu düşünüp sustu. Tek başıma bulurum, diye bağırdım ve her şeyini karıştırmaya başladım, evi altüst ettim. Sonra durdum. Bir sürü kâğıt parçasını, okul günlüğündeki notları karıştırırken daha başka şeylerin de eksik olduğunu idrak ettim. Paralar onları her zaman koyduğum çekmeceden yok olmuştu, daha önemlisi, bütün mücevherlerim ve hatta annemin bileziği de gitmişti. Elsa o bileziği her zaman çok beğenirdi. Yarı şaka, yarı ciddi ninesinin vasiyet yazabilseydi onu bana değil ona bırakacağını söylerdi.

28.

Bu keşif beni daha da kararlı kıldı ve Dede nihayet bana aradığım telefon numarasını ve adresi verdi. Vermeye karar verdiğinde, pes ettiği için kendinden nefret ettiği için, bana aynı Elsa'ya benzediğimi, kimseye ve hiçbir şeye saygı duymadığımı haykırdı. Onu susturdum ve telefona sarıldım. Rino'nun arkadaşının adı Moreno idi, onu tehdit ettim. Uyuşturucu sattığını bildiğimi, başını ciddi anlamda belaya sokacağımı ve ömrünün sonuna dek hapisten çıkamayacağını söyledim. Bir sonuç alamadım. Bana Rino hakkında hiçbir şey bilmediği, Dede'yi ha-

tırladığı ama bu adını söylediğim kızım Elsa ile hiç tanışmadığı konusunda yeminler etti.

Yeniden Lila'nın yanına indim. Kapıyı açtı ama bu sefer yanında Enzo da vardı; o beni oturttu, nazik davrandı. Hemen Bologna'ya gitmek istediğimi söyledim ve emreden ses tonumla Lila'ya benimle gelmesini söyledim.

"Buna gerek yok," dedi o, "göreceksin ki tek kuruşları kalmayınca dönecekler."

"Rino ne kadar paranı aldı?"

"Hiç. On liretime bile el sürerse kemiklerini kıracağımı biliyor."

Kendimi aşağılanmış hissettim. Mırıldandım.

"Elsa bütün paramı ve mücevherlerimi almış."

"Çünkü sen onu terbiye etmeyi bilemedin."

Enzo ona:

"Kes sesini," dedi.

Lila ansızın ona döndü:

"Canımın istediği gibi konuşurum. Oğlum uyuşturucu kullanıyor, oğlum okula gitmedi, oğlum kötü okuyor ve yazıyor, oğlum miskinin teki, oğlumun her türlü kabahati var. Ama sonra paraları çalan kim çıkıyor, onun kızı, ablasına ihanet eden kim çıkıyor, Elsa."

Enzo, bana şöyle dedi:

"Gel gidelim, ben seninle gelirim Bologna'ya."

Otomobille yola çıktık, gece yolculuğu yaptık. Daha Roma'dan yeni dönmüştüm, otomobil yolculuğu beni yormuştu. Öfkem ve üzüntüm, son kalan enerjimi de yiyip bitirmişti ve şimdi gerilim azalırken kendimi bitkin hissediyordum. Napoli'den çıkıp otoyola girerken Enzo'nun yanında oturmuş Dede'yi içinde bıraktığım ruh halinin kaygısı, Elsa'nın başına gelebileceklerin korkusu, İmma'yı korkutmamın verdiği utanç, Rino'nun tek ev-

ladı olduğunu unutarak Lila'ya hitap ediş şeklimin tedirginliği, tüm bunların üst üste binip beni ele geçirdiğini hissediyordum. Amerika'da olan Pietro'yu arayıp hemen dönmesini söylesem mi, gerçekten polise başvursam mı bilmiyordum. "Biz her şeyi halledeceğiz," dedi Enzo yapmacık bir güven duygusuyla, "merak etme sen, şimdi o çocuğu da telaşlandırmanın yararı yok."

"Rino'yu ihbar etmek gibi bir niyetim yok," diye açıkladım, "tek istediğim Elsa'yı bulmak."

Doğruydu. Kızımı geri almak, eve dönmek, bavulları toplamak ve o evden, o mahalleden, Napoli'den hemen ayrılmak istiyordum. Şimdi durduk yerde Lila ile hangimizin çocuklarımızı daha iyi eğittiğimizin, olanların onun mu, benim mi suçum olduğu konusunda tartışmamızın bir anlamı yok, dedim.

Enzo beni uzun uzun ve sessizce dinledi. Onun uzun zamandan beri Lila'ya kızgın olduğunu bilsem de, karısını haklı çıkarmak için mazeretler buldu. Bunu yapmak için Rino'dan ve onun annesine yaşattığı eziyetten söz etmedi, Tina konusunu açtı. Şöyle dedi: eğer daha birkaç yaşında bir varlık ölürse, öldüyse, geçer gider, insan eninde sonunda haline razı olur. Ama ortadan kaybolursa, artık hakkında hiçbir şey bilmiyorsan, hayatta onun yerini hiçbir şey alamıyor. Tina bir daha dönmeyecek mi, dönecek mi? Ve ne zaman dönecek, canlı mı dönecek, ölü mü? Her an –diye mırıldandı– nerede olduğunu soruyorsun kendine. Sokaklarda çingene mi oldu? Varlıklı ve çocuksuz bir ailenin evinde mi? Ona kötü şeyler yaptırıyorlar da filmlerini, fotoğraflarını çekip satıyorlar mı? Bedenini parçaladılar, kalbini çıkarıp başka bir çocuğun içine mi koydular? Öteki parçaları toprağın altında mı, yaktılar mı? Yoksa çalındıktan sonra öldü de, toprağın altına mı girdi? Ya toprak ve ateş onu almadıysa, o kim bilir nerede büyüyorsa, nasıl görünüyordur şimdi, sonra nasıl olacak, sokakta rastlasak tanır mıyız? Ve tanırsak ondan

yana kaybettiğimiz her şeyi bize kim verecek; biz yokken, Tina küçükken kendini yalnız hissettiğinde yaşadıklarını kim telafi edecek?

Enzo bana tutuk ama çok yoğun cümleleriyle bunları söylerken farların ışığında gözyaşlarını gördüm ve aslında sadece Lila'dan söz etmediğini, kendi ıstırabını da dile getirmeye çalıştığını anladım. Onunla yaptığımız o yolculuk çok önemli oldu, bugün bile ondan daha duyarlı bir erkek olabileceğini hayal edemiyorum. Bana baştan dört yıl boyunca her gün, her gece Lila'nın ona fısıldadıklarını ya da bağırdıklarını anlattı. Sonra sözü benim işime ve tatminsizliklerime getirip anlatmamı istedi. Ona kızlardan, kitaplardan, erkeklerden, pişmanlıklardan, onay ihtiyacımdan söz ettim. Ve artık zorunlu bir hal alan bütün bu yazmalarıma, gece gündüz kendimi var hissetmek, dışarıda kalmamak, beni yeteneksiz ve saygısız bir kadın olarak görenlerle mücadele etmek için çabalamama değindim: zalimler var –diye mırıldandım– ve tek amaçları bana okur kaybettirmek, ama bunun nedeni daha yüce gerekçeler tarafından harekete geçirilmeleri değil, daha çok benim iyiye gitmemi engellemek veya benim kaybetmem karşılığında kendi korudukları kişilere sefil bir güç edindirmek oluyor. Bıraktı dökeyim içimi, her işe kattığım enerjiyi övdü. Görüyor musun –dedi– nasıl tutku duyuyorsun. Bu mücadelen seni seçtiğin dünyaya demirledi, sana geniş ve ayrıntılı yetki alanı kazandırdı; daha da önemlisi, bütün duygularını var gücüyle kullanmanı sağladı. Böyle olunca hayat seni sürükledi ve Tina senin için eminim gaddar bir vaka, onu düşünmek seni hüzünlendiriyor, ama aynı zamanda artık geçmişte kalmış bir durum. Lila için ise bütün bu yıllar boyunca dünya kelimenin tam anlamıyla üzerine yıkıldı ve oluktan aşağı inen yağmur misali kızının bıraktığı boşluğa kaydı gitti. O Tina'da takılıp kaldı, on-

dan sonra canlı kalan, büyüyen ve gelişen her şeye hınç besledi. Elbette, dedi, güçlü, bana çok kötü davranıyor, seninle uğraşıyor, kötü şeyler söylüyor. Ama sakin oturuyormuş gibi görünürken, bulaşıkları yıkarken ya da pencereden anayola bakarken kaç kez düşüp bayıldığını bilemezsin.

29.

Moreno, Enzo'nun sakin hiddetinden korkup bizi aklınca iki çocuğun kabul göreceklerini düşündüğü sokaklara ve buluşma yerlerine sürüklediyse de, Bologna'da Rino ve kızıma ait hiçbir iz bulamadık. Enzo sık sık Lina'ya telefon etti, ben de Dede'ye. İyi haberler almayı umuyorduk ama öyle olmadı. İşte o noktada ben yeni bir krize girdim, ne yapacağımı bilemiyordum. Bir kere daha aynı şeyi söyledim:

"Polise gidiyorum."

Enzo başını salladı.

"Biraz daha bekle."

"Rino, Elsa'mı mahvetti."

"Bunu söyleyemezsin. Kızlarına gerçekten oldukları gözle bakmalısın."

"Sürekli yaptığım bu zaten."

"Evet, ama iyi yapamıyorsun. Elsa, Dede'nin canını yakmak için her şeyi yapabilir, Elsa ve Dede tek bir sevgi ve anlaşma noktasında buluşuyorlar: İmma'yı üzmek."

"Bana kötü şeyler söyletme: Onları öyle gören Lila, sen de onun söylediklerini tekrar ediyorsun."

"Lila seni seviyor, sana hayranlık duyuyor, kızlarına bayılıyor. Bunları düşünen benim ve mantık yürütmen için yardımcı olmaya çalışıyorum. Sakin ol, göreceksin bulacağız onları."

Onları bulamadık, Napoli'ye dönmeye karar verdik. Floransa yakınlarında Enzo bir haber var mı diye Lila'yı aramaya karar verdi. Kapattığı zaman kuşkuyla bana baktı:

"Dede'nin seninle konuşmaya ihtiyacı varmış, Lina nedenini bilmiyor."

"Sizin evde mi?"

"Yok, sizde."

Hemen evi aradım, İmma hastalandı diye korktum. Dede bana ağzımı açma fırsatı bile tanımadan şunu söyledi:

"Ben hemen yarın yola çıkıyorum ve Amerika'ya gidiyorum. Orada okuyacağım."

Bağırmamaya çalıştım:

"Şimdi bu konuşmaların sırası değil, mümkün olan ilk an babanla konuşuruz."

"Bir şeyi açığa kavuşturmalıyız anne: Elsa bu eve sadece ben gittiğim zaman dönecek."

"Şimdilik en acil şey nerede olduğunu bilmek."

Lehçeyle bağırdı bana:

"Az önce telefon etti o pislik, ninemin evindeymiş."

30.

Nine dediği elbette Adele idi, kayınvalidemin evini aradım. Telefonu açan Guido soğuk bir tavırla bana eşini verdi. Adele kibar davrandı, Elsa'nın orada olduğunu söyledi ve ekledi: Sadece o değil.

"Çocuk da mı orada?"

"Evet."

"Size gelsem rahatsız eder miyim?"

"Seni bekliyoruz."

Enzo'dan beni Floransa tren istasyonuna bırakmasını istedim. Yolculuk rötarlar, beklemeler, her türlü sıkıntılarla epey uzun sürdü. Elsa'nın dışa dönük kurnazlıklarıyla ne yapıp edip Adele'yi de işin içine sokmasını düşündüm. Dede böyle dolaplar çevirmekten acizdi ama Elsa kendini korumak, hatta kazanmak gerektiğinde strateji yaratmakta ustaydı. Beni Rino ile babaannesinin yanında –kendisinin ve ablasının çok iyi bildiği üzere–, yani beni gelin olarak gönülsüzce kabullenmiş olan bir kadının yanında yüzleştirmeyi önceden planlamıştı, bu aşikârdı. Bütün yolculuk boyunca kızımın güvende olduğunu bildiğim için içim rahattı ama onun beni içine düşürdüğü durum yüzünden de ondan nefret ettim.

Sert bir çatışmaya hazırlıklı olarak indim Cenova'ya ama Adele son derece güler yüzlü, Guido son derece nazikti. Elsa –en şık giysilerini giymiş, fazlasıyla makyaj yapmış, koluna annemin bileziğini ve bir de gösteriş yaparcasına, yıllar önce babasının bana armağan ettiği yüzüğü parmağına takmıştı– benim ona kızmam mümkün değilmiş gibi gayet sevgi dolu ve rahat davranışlar içindeydi. Sessiz, gözlerini yerden kaldıramayan tek kişi, bende acıma duygusu uyandıran Rino idi; öyle ki sonrasında ona değil, kızıma karşı daha hiddet duydum. Enzo belki de haklıydı, çocuğun bu hikâyede çok az rolü vardı. Annesinin sertliğinden, yüzsüzlüğünden hiçbir şey almamıştı, gözünü boyayarak onu kendine bağlayan ve sadece Dede'nin canını yakmak için buralara sürükleyen Elsa idi. Rino ender olarak gözlerini kaldırıp bakma cesareti bulduğunda bakışlarında sadık bir köpek ifadesi görüyordum.

Adele'nin Elsa ve Rino'yu normal bir çift gibi karşıladığını çok geçmeden anladım: Kendilerine ait bir odaları, havluları vardı, birlikte uyuyorlardı. Elsa, hiç çekinmeden ve babaannesinin onayıyla bu yakınlığı gözüme soktu, özellikle benim için abarttı. Akşam yemeğinden sonra iki çocuk el ele tutuşarak odalarına

çekildiler ve kayınvalidem beni Rino'ya olan düşmanlığımı itiraf etmeye zorladı. O daha küçük bir kız, dedi bir noktada, bu gençte ne bulduğunu anlayamadım; onun bu işten sıyrılmasına yardımcı olmalıyız. Bunu denedim, diye yanıtladım: İyi bir çocuk, öyle olmasa bile kızım ona âşık olmuş ve yapacak pek bir şey yok. Ona çocukları sevgiyle ve geniş bakış açısıyla kabul ettiği için teşekkür edip yatmaya gittim.

Ama bütün geceyi düşünerek geçirdim. Yanlış bir cümle, hatta yanlış bir kelime söylesem olasılıkla iki kızımı da mahvedecektim. Elsa ve Rino'yu keskin bir çizgiyle ayıramayacaktım. İki kardeşi bu olanaksız anda birlikte yaşamaya mecbur edemezdim: Olanlar son derece ağırdı ve iki kız bir süre için aynı çatı altında yaşayamayacaklardı. Bir başka şehre taşınmam işleri daha karmaşıklaştıracaktı. Elsa, Rino ile kalmayı bir görev haline getirecekti. Kısa süre içinde Elsa'yı geri götürmeyi ve lise mezuniyetine kadar okul sürecini tamamlamasını istiyorsam Dede'yi uzakta tutmam gerekiyordu, onu gerçekten babasının yanına göndermeliydim. Bu nedenle ertesi sabah Adele'nin ona telefon etmek için en iyi saati önermesinden sonra (o ve oğlu sık sık konuşuyorlardı) Pietro'yu aradım. Annesi onu olaydan bütün ayrıntılarıyla haberdar etmişti ve Pietro'nun sesindeki keyifsizlikten Adele'nin gerçek duygularının bana gösterdikleri olmadığını anladım. Pietro bana gayet ciddi bir sesle şöyle dedi:

"Biz ne biçim anne baba olduk ve kızlarımızı neden mahrum bıraktık, bunu anlamamız gerekiyor."

"Benim iyi bir anne olmadığımı, onlara iyi bir annelik yapmadığımı mı söylemek istiyorsun?"

"Sevgide süreklilik olması gerektiğini ve ne benim ne de senin bunu Dede ve Elsa'ya hissettiremediğimizi söylüyorum."

Sözünü kestim, kızlarından birine artık tam zamanlı babalık yapma fırsatıyla karşı karşıya olduğunu bildirdim: Dede hemen

onun yanına gelmek istiyordu; en kısa sürede yola çıkmaya hazırdı.

Bu haberi pek iyi karşılamadı, sustu, atlatmaya çalıştı ve henüz uyum sağlama sürecinde olduğunu ve zamana ihtiyaç duyduğunu bildirdi. Ona şu yanıtı verdim: Dede'yi tanıyorsun, ikiniz tıpatıp aynısınız, hayır desen bile onu karşında bulabilirsin.

Aynı gün Elsa ile baş başa konuşma fırsatı buldum, nazlarına yüz vermedim. Paramı, mücevherlerimi, annemin bileziğini geri aldım ve gayet kesin bir dille şunu söyledim: Bir daha asla bana ait olan şeylere elini sürmeyeceksin.

O yumuşak bir tavır takındı, ben gayet kararlı bir ses tonuyla önce Rino'yu, sonra onu polise ihbar etmekte bir an bile tereddüt etmeyeceğimi bildirdim. Bana yanıt vermeye kalkıştığı anda onu bir duvara doğru ittim ve vurmak için elimi kaldırdım. Belli ki yüzümde korkunç bir ifade belirmişti ki korku içinde ağlamaya başladı.

"Senden nefret ediyorum," diye hıçkırıyordu, "seni bir daha görmek istemiyorum, bizi yaşamak zorunda bıraktığın o boktan yere bir daha asla dönmeyeceğim."

"Tamam, seni bütün yaz burada bırakıyorum, eğer babaannenler seni daha önce kovmazlarsa, burada kalacaksın."

"Ya sonra?"

"Sonra eylülde eve döneceksin, okuluna gideceksin, eğitimini bitireceksin, bıkana kadar Rino ile bizim evde yaşayacaksın."

Şaşkınlık içinde yüzüme baktı, uzun bir süre duyduklarına inanamadı. Ben bu sözleri sanki cezanın en büyüğünü bildiriyormuşum edasıyla söylemiştim ve o da bunu şaşırtıcı bir cömertlik olarak almıştı.

"Sahiden mi?"

"Evet."

"Ondan hiç bıkmayacağım."

"Göreceğiz."

"Ya Lina Teyze?"

"Lina da kabul edecektir."

"Dede'yi üzmek istemiyordum anne, ben Rino'yu seviyorum, oluverdi işte."

"Daha binlercesi oluverecek."

"Bu doğru değil."

"Olan sana olur. Demek ki bir ömür Rino'yu seveceksin."

"Benimle dalga geçiyorsun."

Hayır, dedim, sadece küçük bir kızın ağzında bu kelimenin ne kadar gülünç durduğunu hissediyordum.

31.

Mahalleye döndüm, Lila'ya iki çocuğa verdiğim sözü ilettim. Soğuk bir alışveriş oldu, neredeyse bir pazarlık gibiydi.

"Senin evinde mi kalacak?"

"Evet."

"Senin için sorun yoksa, benim için de yok."

"Masrafları yarı yarıya paylaşırız."

"Hepsini ben ödeyebilirim."

"Şimdilik param var."

"Şimdilik benim de var."

"Anlaştık o zaman."

"Dede nasıl karşıladı?"

"İyi. Bir iki hafta içinde babasını görmeye gidiyor."

"Gelip bana veda etmesini söyle ona."

"Geleceğini sanmam."

"O zaman Pietro'ya selamımı söylesin."

"İletirim."

Ansızın içimde derin bir acı hissettim, şöyle dedim:

"Bir iki gün içinde iki kızımı da kaybettim."

"Bu ifadeyi kullanma: Hiçbir şey kaybetmedin, hatta bir erkek evlat kazandın."

"Her şeyi bu yöne iten sen oldun."

Alnı kırıştı, şaşırmış göründü.

"Neden söz ettiğini anlamıyorum."

"Sanki daima karşındakini doldurmak, kışkırtmak, iğnelemek zorundasın."

"Kızların yediği naneler yüzünden şimdi de benimle mi dalaşmak istiyorsun?"

Yorgunum, diye mırıldandım, gittim.

Aslında günlerce, haftalarca Lila'nın benim hayatımdaki dengelere tahammül edemediğini ve bu nedenle onları bozmak için sürekli uğraştığını düşünmekten kendimi alıkoyamadım. Hep öyle olmuştu ama Tina'nın kaybından sonra daha da beter bir hal almıştı: Bir adım atıyor, sonucunu gözlemliyor, bir adım daha atıyordu. Amacı mı? Belki kendi bile bilmiyordu bunu. Ne var ki iki kız kardeşin ilişkisini mahvetmişti. Elsa'nın başı ciddi dertteydi, Dede gidiyordu, ben daha bilmem ne kadar kalacaktım mahallede.

32.

Dede'nin gidişiyle ilgilendim. Arada sırada şöyle diyordum: Gitme kal, çok büyük bir üzüntü yaşatıyorsun bana. Beni yanıtlıyordu: Yapacak çok işin var, gittiğimi fark etmeyeceksin bile. Israr ediyordum: İmma sana bayılıyor, Elsa da öyle, birbirinize açıklayabilirsiniz, geçecektir. Ama Dede kardeşinin adını bile duymak istemiyordu, adını andığım anda yüzünde bir tiksinme ifadesi beliriyordu ve kapıyı vurarak çıkıyordu.

Yola çıkmasından bir iki akşam önce, ansızın –yemek yiyorduk– yüzü soluverdi ve titremeye başladı. Nefes alamıyorum, diye mırıldandı. İmma hemen su verdi ona. Dede bir yudum içti, sonra yerinden kalktı, gelip kucağıma oturdu. Bu yepyeni bir durumdu. Şişmandı, benden daha uzun boyluydu, uzun süredir bedenlerimiz arasında en ufak bir temas olmaması için uğraşıyordu, olur da birbirimize değersek, sanki tepki verircesine kaçıyordu. Ağırlığı, sıcaklığı, dolgun kalçaları şaşırttı beni. Beline sarıldım, o kolunu boynuma doladı, uzun uzun hıçkırarak ağladı. İmma da yerinden kalktı, yanımıza geldi, o da bu kucaklaşmaya dahil olmak istedi, Ablasının gitmeyeceğini düşünmüş olmalı ki, sonraki günlerde neşelendi, her şey düzelmiş gibi davrandı. Ama Dede gitti, hatta o gün kendini öyle saldığı için, sonrasında daha sert ve kararlı oldu. İmma'ya karşı sevgi doluydu, onu yüz kere öptü, şöyle dedi: En az haftada bir mektup istiyorum. Benim ona sarılmama ve öpmeme izin verdi ama karşılık vermedi. Çevresinde döndüm durdum, her arzusunu yerine getirmek için didindim ama işe yaramadı. Soğukluğundan yakındığımda şöyle dedi: Seninle gerçek bir ilişki kurmak mümkün değil, senin için yalnızca işin ve Lina Teyze önemli, bu çemberin içine sızmak mümkün değil, Elsa için en büyük ceza burada kalması olacak: hoşça kal anne.

Olumlu olan tek şey, kardeşini adıyla anmış olmasıydı.

33.

Elsa 1988 yılının Eylül ayının ilk günlerinde eve döndüğünde, canlılığıyla Lila'nın sonunda beni de kendi boşluğunun içine çekmeyi başarmış olduğu izlenimimi sileceğini umdum. Oysa öyle olmadı. Rino'nun evdeki varlığı odalara yeni bir hayat vereceğine onları daha kasvetli kıldı. Sevgi dolu bir çocuktu, ona

uşak muamelesi yapan Elsa ve İmma'nın kölesi olmuştu. Ben bile kabul etmeliyim ki, binlerce can sıkıcı işi –en başta postanede uzun kuyruklara girmek gibi– ona yükleme alışkanlığı edindim; bu angaryalardan kurtulunca çalışmak için daha fazla zaman buldum. Gene de bu her çağrıya hazır, çiş yaparken klozetin kapağını kaldırmak, yıkandığında küveti temiz bırakmak, çoraplarını ve kirli donlarını ortalıkta bırakmamak gibi konular dışında söz dinleyen ama asık suratlı, ağır, tombul genci çevremde görmek beni bunaltıyordu.

Elsa durumu daha iyiye götürmek için parmağını kımıldatmıyordu, hatta daha da beter hale getirmeye bayılıyordu. İmma'nın gözleri önünde Rino'ya cilveler yapması hoşuma gitmiyordu, daha on beş yaşında bir kızken bir yosma numaraları yapmasından nefret ediyordum. Özellikle de eskiden Dede ile yattığı, şimdi Rino ile paylaştığı odayı bıraktığı hale tahammül edemiyordum. Okula gitmek için uykulu bir şekilde yataktan kalkıyor, alelacele kahvaltı edip çıkıyordu. Bir saat sonra Rino ortaya çıkıyor, bir saat boyunca ne varsa yiyip içiyor, en aşağı yarım saat boyunca banyoya kapanıyor, giyiniyor, sallanıyor, çıkıyor, Elsa'yı okuldan almaya gidiyordu. Dönüşte neşeyle birlikte yemek yiyor, gelir gelmez de odaya kapanıyorlardı.

O oda bir suç mahalli gibiydi, Elsa hiçbir şeye el sürmemi istemiyordu. Ama ikisi de pencereleri açmayı, biraz toplamayı akıl etmiyorlardı. Pinuccia gelmeden önce bu işi ben yapıyorum, odadaki cinsellik kokusunun duyulmasından, ilişkilerinin izlerinin görülmesinden rahatsız oluyordum.

Pinuccia bu durumdan çok şikâyetçiydi. Giysiler, ayakkabılar, makyajlar, saç modelleri söz konusu olunca benim modernliğim diye adlandırdığım halime hayranlık duyuyordu ama bu özel durumda kısa sürede ve her türlü şekilde fazla modern bir seçim yapmış olduğumu söylüyordu ve olasılıkla bütün mahalleliye

yayılmış olan görüş buydu. En rezili, bir sabah çalışmak için odama kapandığım anda elinde içindeki sıvı dökülmesin diye düğümlenmiş bir prezervatifle karşıma dikilmesi oldu. Bunu yatağın yanında yerde buldum, dedi tiksinmiş bir sesle. Bir şey yokmuş gibi davrandım. Bunu bana göstermene gerek yok, diye yorum yaparak bilgisayarımda yazmaya devam ettim, çöp kutusu bunun için var, dedim.

Aslında nasıl davranacağımı ben de bilmiyordum. Başlangıçta zamanla her şeyin düzeleceğini sanıyordum. Oysa durum giderek daha sarpa sardı. Her gün Elsa ile didişiyordum ama abartmamaya çalışıyordum, Dede'nin gidişinin yarasının hâlâ açık olduğunu hissediyordum, onu da yitirmek istemiyordum. Böylece daha sık olarak Lila'ya inmeye ve şunu söylemeye başladım: Rino ile konuş, iyi bir çocuk o, biraz daha tertipli olmaya çalışmasını söyle. Sanıyorum o da bana sataşmak için benim şikâyet etmemi bekliyordu.

"Bana geri gönder onu," diye hiddetlendi bir sabah, "yeter artık bu senin evinde yaşaması saçmalığı. Hatta şöyle yapalım: burada yer var, senin kızın onu görmek istediğinde aşağı insin, kapıyı çalsın ve isterse burada uyusun."

Canım sıkıldı. Kızım kapıyı çalacak ve onun oğluyla yatmak istediğini mi söyleyecekti? Homurdandım:

"Hayır, tamam, böyle kalsın."

"Tamamsa, neden bahsediyoruz?"

Derin bir nefes aldım:

"Lila, senden sadece Rino ile konuşmanı istedim; yirmi dört yaşında, artık bir erişkin gibi davranması gerektiğini söyle. Ben sürekli Elsa ile kavga etmek istemiyorum, sükûnetimi kaybetmek ve onu evden kovmak riskini almak istemiyorum."

"O halde sorun senin kızında, benim oğlumda değil."

İşte bu gibi durumlarda gerilim hızla yükseliyordu ama çıkış yolu bulunamıyordu, o dalga geçiyor, ben hayal kırıklığına uğramış

olarak eve çıkıyordum. Bir akşam yemek yerken merdivenlerden Lila'nın kimseleri umursamayan haykırışını duyduk, Rino'nun hemen yanına gelmesini istiyordu. Delikanlı telaşa kapıldı, Elsa ona eşlik etmeyi önerdi. Ama Lila kızımı görür görmez bağırdı: Bunlar bizim kendi meselemiz, sen evine git. Kızım küskün yüzüyle geri geldi ve bu arada acayip şiddetli bir kavga patladı. Lila bağırıyordu, Enzo bağırıyordu, Rino bağırıyordu. Ben ellerini ovuşturan, tedirgin olan Elsa için üzülüyordum. Kızım şöyle dedi: Anne lütfen bir şey yap, ne oluyor, neden böyle davranıyorlar ona? Hiçbir şey söylemedim, hiçbir şey yapmadım. Kavga bitti, biraz süre geçti, Rino yukarı gelmedi. O zaman Elsa bana gidip ne olduğuna bakmamı istedi. İndim, kapıyı Lila değil, Enzo açtı. Yorgundu, bezgindi, beni içeri davet etmedi. Şöyle dedi:

"Lila bana oğlunun iyi davranmadığını bu nedenle bundan sonra burada kalacağını söyledi."

"Bırak konuşayım onunla."

Gecenin geç saatlerine kadar Lila ile konuştum, Enzo yüzünü asıp bir odaya kapandı. Lila'nın ona yalvarmamı istediğini anladım. Müdahale etmişti, koca oğlunu geri almıştı, onu aşağılamıştı. Şimdi şunu dememi arzu ediyordu: Oğlun benim oğlum sayılır, evimde olmasından, Elsa ile uyumasından çok memnunum, bir daha gelip yakınmayacağım sana. Uzun süre direndim ama sonra boyun eğdim ve Rino'yu alıp eve çıktım. Biz çıkar çıkmaz Enzo ile onun kavga etmeye başladıklarını duyduk.

34.

Rino bana müteşekkir oldu.

"Her şeyi sana borçluyum Lenú Teyze, sen hayatta tanıdığım en iyi insansın ve seni ebediyen çok seveceğim."

"Rino, ben hiç de iyi değilim. Senden tek ricam, tek bir banyomuz olduğunu ve bu banyoyu Elsa'nın yanı sıra benim ve İmma'nın da kullandığını hatırlaman."

"Haklısın, özür dilerim, bazen dalıyorum, bunu bir daha yapmayacağım."

Sürekli özür diliyordu, sürekli dalıyordu. Kendince iyi niyetliydi. Bin kez bir iş arayacağına, ev masraflarına katkıda bulunacağına, hiçbir şekilde bana rahatsızlık vermeyeceğine söz verip, bana sınırsız güven duyduğunu söyledi. Ama bir iş bulamadı ve hayat günlük yaşamın bütün huzursuz edici yönleriyle eskisi gibi ve belki daha da kötüleşerek sürdü gitti. Elbette artık Lila'ya başvurmaktan vazgeçtim ve o sorduğunda, her şey yolunda dedim.

Lila ve Enzo arasındaki gerilimin giderek tırmandığını her geçen gün daha çok fark ediyordum; kavgayı ateşleyen fitil olmak istemiyordum. Bir süredir beni kaygılandıran, kavgalarının doğasının değişmiş olmasıydı. Geçmişte Lila bağırır, Enzo daha çok susardı. Ama bir süreden beri böyle değildi. Lila ciyak ciyak bağırıyordu, sık sık Tina'nın adı duyuluyordu, sesi zemin filtresinden süzülüp, bana hasta bir köpeğin iniltisi gibi geliyordu. Sonra ansızın Enzo patlayıveriyordu. Bağırıyor, bağırışları hiddetli kelimelerin oluşturduğu gümbürtülü bir sel misali yükseliyordu ve bunların tümü lehçeyle oluyordu. Lila o zaman ansızın susuyordu, Enzo bağırdığı sürece onun sesi çıkmıyordu. Ama erkek sustuğu anda kapının çarptığını duyuyordum. Lila merdivenlerden iniyor, avluyu geçiyordu. Sonra adımları anayolun trafik uğultusuna karışıp yok oluyordu.

Kısa bir süre öncesine kadar Enzo peşinden koşardı ama artık bunu yapmıyordu. Belki aşağı inmeli, onunla konuşmalı, şöyle demeliydim: Lina'nın hâlâ ıstırap çekmeye devam ettiğini

bana sen kendin anlattın, biraz anlayışlı ol lütfen. Ama bunu yapmıyordum ve Lila'nın erken dönmesini umuyordum. Oysa o bütün gün dışarıda kalıyordu, bazen gece de gelmediği oluyordu. Ne yapıyordu? Pietro'nun anlattığı üzere kütüphaneye gidip kapandığını düşünüyordum. Ya da Napoli sokaklarında dolaşıyor, her güzel yapıyı, kiliseyi, anıtı ya da mezar taşını inceliyordu. Belki de ikisini birbirine harmanlıyordu: Önce şehri dolaşıyor, sonra bilgi almak için kitapları karıştırıyordu. Yaşanan olaylar beni serseme çevirdiğinden, aklını taktığı bu yeni merakı konusuna ne ben değinebilmiştim, ne o bana söz etmişti. Ama ilgisini çeken bir konuya nasıl takıntılı biçimde yoğunlaşabildiğini bilirdim ve şimdi bu işe bu kadar zaman ve enerji ayırması beni şaşırtmıyordu. Ancak bu ortadan kaybolmuşlar o haykırışların ardından yaşandığı zaman biraz kaygılanıyordum ve Tina'nın gölgesi, gece bile olsa şehirde dolaşmasına bir anlam veriyordu. O zaman aklıma şehrin yeraltında bulunan tüf galeriler, ölülerin başlarının sıra sıra konduğu katakomplar, Purgatorio ad Arco Kilisesi'nin cephesindeki mutsuz ruhların kararmış bronz kafatasları geliyordu. Bazen onun apartman kapısını vurup merdivenleri tırmanan ayak seslerini işitene kadar uyku tutmuyordu beni.

İşte o kara günlerin birinde polis geldi. Gene bir kavga olmuş ve Lila çekip gitmişti. Telaş içinde pencereye çıktım, bizim apartmana doğru gelen polisleri gördüm. Korktum, Lila'ya bir şey oldu sandım. Hemen alt kata indim. Polisler, Enzo'yu arıyorlardı, tutuklamaya gelmişlerdi. Araya girmeye, olayı anlamaya çalıştım. Kaba hareketlerle susturuldum, Enzo'yu kelepçeleyip götürdüler. Enzo bana lehçeyle seslendi: Lila geldiği zaman ona merak etmemesini söyle, saçmalık bu.

35.

Uzunca bir süre neyle suçlandığını anlamak mümkün olmadı. Lila ona karşı düşmanca tavırlarını bir kenara bıraktı, bütün gücünü topladı ve sadece onunla ilgilendi. Bu yeni sınanmada sessiz ve kararlı davrandı. Ancak devlet –Enzo ile resmî bir ilişkisi olmadığı ve üstelik Stefano'dan da boşanmadığı için– onu Enzo'nun karısı olarak kabul etmediği için onu görmesine izin vermeyince öfkelendi. Ona yakınlığını ve desteğini hissettirmek için bu sefer resmî olmayan kanallara başvurdu ve tonlarca para harcadı.

Ben ise yeniden Nino'ya gittim. Ondan yardım istemenin beyhude olduğunu Marisa'dan işitmiştim; babası, annesi ve kardeşleri için bile parmağını oynatmıyordu. Ama benimle bu kez de ilgilendi; bunu belki İmma'ya karşı kendini beğendirmek, belki de benim aracılığımla da olsa gücünü Lila'ya kanıtlamak istediği için yaptı. Ne var ki o bile Enzo'nun durumunun ne olduğunu tam olarak anlayamadı ve bana farklı zamanlarda farklı yorumlarda bulundu; üstelik bu yorumları kendisi bile pek güvenilir bulmuyordu. Ne olmuştu? Nadia elbette kopuk kopuk itiraflarda bulunurken Enzo'nun adını anmıştı. Elbette Enzo'nun Pasquale ile birlikte Tribunali Caddesi'ndeki işçi-öğrenci kolektifine gidip geldiği dönemi anlatmıştı. Elbette her ikisine de artık çok geride kalan o yıllarda Manzoni Caddesi'nde bulunan Nato ofislerinin varlıklarına karşı yapılan gösterilerle ilgili küçük roller yakıştırmıştı. Soruşturmayı yapanlar kaçınılmaz olarak Pasquale'ye atfedilen suçlara Enzo'yu da dahil etmek istiyorlardı. Ama bu noktada kesin veriler bitiyor ve varsayımlar başlıyordu. Belki Nadia, Enzo'nun siyasi olmayan suçlar için Pasquale'den yardım istediğini söylemişti. Belki Nadia o kanlı eylemlerin bazılarının –özellikle Bruno Soccavo cinayetinde– Enzo tarafından tasar-

lanıp, Pasquale tarafından gerçekleştirildiğini söylemişti. Belki Nadia bizzat Pasquale'den, Solara kardeşleri öldürenlerin üç kişi olduklarını duymuştu: o, Antonio Cappuccio, Enzo Scanno; üç çocukluk arkadaşı uzun bir dayanışma ve uzun bir kin sonucunda bu cinayeti işlemeye karar vermişti.

Çok karışık yıllardı. İçinde büyüdüğümüz yeni dünya düzeni erimekteydi. Uzun eğitim ve siyaseten doğru çizgide olduğunun bilgisi sayesinde elde edilen eski uzmanlıklar, ansızın boş zamanı doldurmak için kullanılan anlamsız yöntemler haline gelmişti. Anarşist, Marksist, Gramsci yanlısı, Komünist, Leninist, Troçkist, Maocu, işçi yanlısı hızla demode etiketlere dönüşmüştü ve daha da beteri, bir saçmalık olarak görülmeye başlamıştı. İnsanın insan üzerindeki sömürüsü ve en fazla kazanç mantığı önceleri nefret edilesi bir hal iken, şimdi özgürlüğün ve demokrasinin temeli olarak görülüyordu. Bu arada yasal ve yasadışı yollar sayesinde devletin ve devrimci organizasyonların içinde açık kalan bütün hesaplar yavaştan kapatılıyordu. Kolayca cinayete kurban gidiliyor, cezaevine düşülüyordu ve sıradan insanlar arasında bir kaçış başlamıştı. Parlamentoda koltuk sahibi olan Nino veya televizyon sayesinde artık bir şöhret sahibi olan Armando Galiani gibiler iklimin değiştiğini çok önceden sezmişler ve hızla yeni mevsime ayak uydurmuşlardı. Belli ki önceden değerli öğütler almış olan Nadia gibiler, vicdanlarını bilgi damlaları akıtarak temizliyorlardı. Ama Pasquale ve Enzo gibilere uymuyordu bu. Sanırım onlar altmışlı ve yetmişli yıllarda öğrendikleri parolaları yeniden kullanarak kendilerini ifade etmeye, saldırmaya, savunmaya, düşünmeye devam ettiler. Doğruyu söylemek gerekirse, Pasquale mücadelesini cezaevinde de sürdürdü ve devletin uşaklarına ne aklanmak ne suçlamak için tek bir kelime söylemedi. Enzo ise kesinlikle konuştu. Kendine özgü tutuk tavrıyla, her

kelimeyi ölçerek, komünist duygularını ortaya serdi ama bununla birlikte kendisine yönlendirilen bütün suçlamaları da reddetti.

Lila ise onu bu dertten kurtarma mücadelesinde zekâsını, berbat karakterini ve en pahalı avukatları devreye soktu. Enzo mu stratejistti? Enzo mu savaşçıydı? Senelerden beri sabahtan akşama kadar Basic Sight'da çalıştığına göre ne zaman yapmış olabilirdi bunları? O saatlerde kendisi Avellino'da, Antonio Almanya'dayken Solara kardeşleri öldürmüş olmaları mümkün müydü? Her şey bir yana, bu mümkün olmuş olsa bile, üç arkadaş mahallede herkes tarafından tanındıkları için ister maskeli olsunlar, ister maskesiz herkes onları teşhis edebilirdi.

Ama yapacak pek bir şey yoktu, adalet makinesi işledi ve öyle bir nokta geldi ki, ben Lila'nın da tutuklanacağından korktum. Nadia isim üstüne isim veriyordu. Tribunali Caddesi kolektifine katılmış bazı kişileri tutukladılar –biri FAO örgütünde çalışıyordu, biri banka memuruydu– ve sıra Armando'nun eski karısı olan ve şimdi Enel'de çalışan bir teknikerle evli olan, sakin ev kadını İsabella'ya bile geldi. Nadia sadece iki kişinin adını vermekten kaçındı: Ağabeyi ve yaygın korkuya karşın Lila.

Galiani öğretmenin kızı belki de Enzo'yu işin içine katarak ona zaten ağır bir darbe indirmiş olduğunu düşünmüştü. Belki ondan nefret ettiği kadar ona saygı da duyuyordu, pek çok kararsızlık çektikten sonra onu işin dışında tutmaya karar vermişti. Belki ondan korkuyordu, doğrudan yüzleşmeye girmek istemedi. Ama ben, Tina ile ilgili konuyu duymuş olduğu ve ona acıdığı, hatta böyle bir deneyimle sınanan anneyi daha başka bir şeyin gerçekten yaralamayacağını düşünmüş olduğu varsayımını yeğliyordum.

Bu arada Enzo'ya yöneltilen suçlamaların temelsiz olduğu yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladı, adalet hedefleri tutturamamaya başladı ve bıktı. Öyle ki aylar sonra ona isnat edilen pek

az suçlama kaldı: Pasquale ile eski arkadaş idi, San Giovanni a Teduccio döneminde işçi komitesinde militanlık yapmıştı, Serino Dağları'nda bulunan ve gayet kötü koşullardaki kulübe Avellinolu akrabalarından birine kiralanmıştı. Yargının attığı her adımda, tehlikeli bir önder, tüyler ürpertici cinayetlerin canisi olmakla suçlanan Enzo, sonunda silahlı mücadelenin bir sempatizanı olarak nitelendirildi. En sonunda bu sempatinin de cinai eylemlere asla dönüşmemiş genel görüşten öteye gitmediği anlaşılınca Enzo evine döndü.

Ama tutuklanmasının üzerinden iki yıl geçmişti ve mahallede onun Pasquale Peluso'dan bile daha tehlikeli bir terörist olduğu kanısı yerleşmişti. Pasquale'yi –diyordu insanlar sokaklarda ve dükkânlarda– hepimiz çocukluğundan beri tanırız, hayatı boyunca çalışmıştır, tek suçu Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra bile babasının üzerine biçtiği komünist üniformayı çıkarmamak olan bir adam olarak tanınmasıdır ve başkalarının suçlarını da üzerine alıp asla pes etmeyecektir. Enzo ise –diyorlardı– zekidir, sessizliğinin ve Basic Sight'ın milyonlarının ardına saklanmıştır; ayrıca arkasında, ondan çok daha zeki ve tehlikeli olan, onu yöneten Lina Cerullo ve onun kara ruhu vardır: O ikisi elbette korkunç şeyler yapmış olabilirler. Böylece hınçlı gevezelikler birbirini izledi ve her ikisinin de üzerine, sadece kan dökmekle kalmayıp dürüst görünecek kadar kurnazlık yapan iki kişi yaftası yapışık kaldı.

Bu koşullar altında, Lila'nın gönülsüz çalışması; avukatlara ve başka yerlere oluk oluk para akıtması yüzünden zaten zorluk içinde olan firmaları da bir türlü yoluna giremedi. Ortak bir karara varıp firmayı sattılar ve Enzo onun bir milyar liret edeceğini tahmin etse bile zar zor iki yüz milyon civarında para alabildiler. 1992 ilkbaharında artık kavgaları sona erdiğinde hem iş ortağı

hem hayat arkadaşı olarak yollarını ayırdılar. Enzo paranın büyük bölümünü Lila'ya bıraktı ve iş aramak üzere Milano'ya gitti. Bir ikindi vakti bana şöyle dedi: Yanında kal, kendiyle barışık olmayan bir kadın, zor bir yaşlılığı olacak. Bir süre bana düzenli mektup yazdı, ben de onu yanıtladım. Bir iki kere de telefon etti. O kadar.

36.

Aşağı yukarı aynı dönemde bir çiftin ilişkisi daha zedelendi: Elsa ve Rino. Beş, altı ay aşk yaşadılar, sonra kızım beni bir kenara çekti ve başka bir okulun şimdiye dek varlığından bile haberi olmadığı genç matematik öğretmenine karşı çekim duyduğunu itiraf etti. Ona sordum:

"Ya Rino?"

Beni yanıtladı:

"O benim büyük aşkım."

Anladım, sululuk yaparken bir yandan baygın baygın içini çekiyordu, aşk ve çekim arasında bir ayrım yapıyordu, matematik öğretmenine duyduğu çekimin, Rino'ya duyduğu aşka en küçük bir zarar vermediğini söylemeye çalışıyordu.

Ben her zamanki koşuşturma halinde olduğumdan –çok yazıyordum, çok yayımlıyordum, çok yolculuk yapıyordum– hem Elsa'nın, hem Rino'nun sırdaşı İmma oldu. Her ikisinin de duygularına saygı duyan küçük kızım, her ikisinin güvenini kazandı ve aynı zamanda benim için güvenilir bir bilgi kaynağına dönüştü. Elsa'nın öğretmeni baştan çıkarmayı başardığını ondan öğrendim. Rino'nun bir süre sonra Elsa ile işlerin yolunda gitmediğinden kuşkulandığını ondan öğrendim. Elsa'nın, Rino'yu üzmemek için öğretmeni terk ettiğini ondan öğrendim. Bir aylık

moladan sonra Elsa'nın direnemeyip yeniden başladığını ondan öğrendim. Neredeyse bir yıldan beri üzüntü çeken Rino'nun sonunda ağlayarak kızımın karşısına dikildiğini ve onu hâlâ sevip sevmediğini sorduğunu ondan öğrendim. Elsa'nın onun yüzüne, seni artık sevmiyorum, bir başkasını seviyorum, diye haykırdığını ondan öğrendim. Rino'nun ona tokat attığını ama erkekliğini kanıtlamak istese bile bunu *yalnızca* parmaklarının ucuyla yaptığını ondan öğrendim. Elsa'nın mutfağa koştuğunu, süpürgeyi aldığını ve tepki vermeyen Rino'yu hiddetle dövdüğünü ondan öğrendim.

Lila'dan ise, ben yokken, Elsa'nın okuldan dönmediğini ve hatta geceleri bile dışarıda geçirdiğini, Rino'nun ise annesine inip sızlandığını öğrendim. Bir akşam Lila bana kızınla ilgilen biraz dedi, ne yapmak istediğini anlamaya çalış. Ama bunu isteksizce söyledi, ne Elsa'nın ne Rino'nun kaderi için kuruntu yaptığı vardı. Bir de şunu ekledi: Ayrıca, işin çoksa ve bir şey yapmak istemiyorsan, ona da peki. Sonra homurdandı: Bizler anne olmak için yaratılmamışız. Ben kendimi başarılı bir anne olarak görüyordum, Dede'nin, Elsa'nın ve İmma'nın hiçbir şeyini eksik etmemek için canım çıkana kadar uğraşıyordum. Ama bunu söylemedim, o anda ne bana ne kızıma kızdığını, sadece Rino'ya duyduğu sevgisizliğe bir açıklama getirmeye çalıştığını anladım.

Elsa öğretmeni bırakıp olgunluk sınavları için birlikte ders çalıştığı arkadaşına âşık olup bunu her şeyin bittiğini iyice anlaması için Rino'ya söylediğinde de değişen bir şey olmadı. Lila o zaman yukarı çıktı, benim Torino'da olmamdan yararlanarak Elsa'ya acayip giydirdi. Ne soktu annen senin aklına, diye bağırdı ona lehçeyle, duyarsız bir kızsın, insanlara kötülük yapıyorsun ve bunu fark etmiyorsun. Sonra da bağırdı: Canım benim, kim bilir kim olduğunu sanıyorsun ama şırfıntının tekisin. En azından Elsa bana bunu böyle aktardı ve her bir sözü İmma tarafından onaylandı; küçük kızım şöyle dedi: Evet anne, ona şırfıntı dedi.

Lila her ne demiş olursa olsun, Elsa bundan etkilendi. O hafifliği kayboldu. Ders çalıştığı arkadaşını da terk etti, Rino'ya karşı nazik davrandı ama onu yatağın içinde yalnız bırakıp, İmma'nın odasına taşındı. Olgunluk sınavını verince kardeşiyle barışma konusunda hiçbir sinyal vermemiş olsa da, Dede'nin ve babasının yanına gitmeye karar verdi. Boston'a gitti ve orada Pietro'nun da yardımıyla iki kardeş barıştılar ve Rino'ya âşık olmanın bir hata olması konusunda anlaştılar. Barıştıktan sonra büyük bir neşe içinde boydan boya Amerika Birleşik Devletleri'ni gezdiler; Elsa Napoli'ye döndüğünde bana daha huzurlu göründü. Benim yanımda çok kalmadı. Fizik bölümüne kayıt oldu, eski havailiğini ve iğneleyici tavrını kazandı, sık sık sevgili değiştirdi. Okul arkadaşı, genç matematik öğretmeni ve elbette Rino peşini bırakmadıkları için sınavlarını veremedi, eski aşklarına döndü, onlara yenilerini kattı, hiçbir şey beceremedi. En sonunda orada eğitim almak üzere bir kez daha Birleşik Devletler'e uçtu. O da, Dede gibi, Lila'ya veda etmeden gitti ama hiç beklenmedik biçimde bana onun hakkında olumlu sözler söyledi. Neden bunca yıldır onunla arkadaşlık ettiğimi anladığını söyledi ve Lila'yı, kesinlikle ironi yapmadan, hayatında tanıdığı en mükemmel insan olarak tanımladı.

37.

Ne var ki Rino aynı fikirde değildi. Elsa'nın gidişi, şaşırtıcı görünse bile bende yaşamayı sürdürmesini engellemedi. Uzun süre kederliydi, *benim* onu içinden çekip çıkarmış olduğum o eski fiziksel ve ruhsal sefilliğin içine düşmekten korkuyordu. Bana can-ı gönülden bu ve benzeri değerler yüklüyordu. Böylece Dede ve Elsa'ya ait olmuş olan odayı kullanmaya devam etti.

Bana elbette çok hizmet veriyordu. Seyahate giderken arabayla beni istasyona bırakıyordu, valizimi taşıyordu, döndüğümde de aynı şeyi yapıyordu. Benim şoförüm, postacım, asistanım oldu. Paraya ihtiyacı olduğunda nazikçe, sevgiyle ve hiç çekinmeden benden istiyordu.

Bazen tepemi attırdığında, ona annesine karşı görevleri olduğunu anımsatıyordum. Anlıyor ve bir süre toz oluyordu. Ama eninde sonunda mutsuz bir şekilde dönüyordu ve Lila'nın hiç evde olmadığını, boş evin onu hüzünlendirdiğini mırıldanıyordu ya da şöyle homurdanıyordu: Bana merhaba bile demedi, bilgisayarın başında oturup yazı yazıyor.

Lila yazı mı yazıyordu? Ne yazıyordu?

Başlangıçta öyle pek derinlemesine merak etmedim, dalgın bir gözlemden öte değildi. Neredeyse elli yaşındaydım, hayatımın en başarılı dönemini yaşıyordum, yılda bazen iki kitap yayımlıyor ve çok satıyordum. Okumak ve yazmak, bütün öteki meslekler gibi, bana ağır gelmeye başlamıştı. Bir gün şöyle düşündüğümü anımsıyorum: onun yerinde olsam, gider bir kumsalda güneşin altına yatardım. Sonra kendi kendime şöyle dedim: Yazmak iyi geliyorsa, yazsın. Ve başka işlere dalıp onu unuttum.

38.

Dede'nin ve ardından Elsa'nın gidişleri benim için çok büyük bir acı oldu. En sonunda her ikisinin de babalarını yeğlemiş olmaları beni bunalıma soktu. Elbette seviyorlardı beni, elbette özlüyorlardı. Hiç durmadan mektuplar yazıyordum, melankoliye kapılınca parasını düşünmeden telefon ediyordum. Ve bana şöyle

derken Dede'nin sesi çok hoşuma gidiyordu: Seni sık sık rüyamda görüyorum. Elsa şöyle yazdığında çok duygulanıyordum: Her yerde senin parfümünü arıyorum, ben de onu kullanmak istiyorum. Ama asıl olan, onların gitmiş olması, onları artık kaybetmiş olmamdı. Her mektupları, her telefon konuşmaları, ayrılığımız yüzünden üzüntü duysalar bile babalarıyla benimle yaşadıkları çatışmayı yaşamadıklarının, babalarının onların gerçek dünyalarına giriş kapısı anlamına geldiğinin tanığıydı.

Lila bir sabah deşifre etmesi zor bir tavırla şöyle dedi: İmma'yı bu mahallede tutmaya devam etmenin bir anlamı yok; onu da Roma'ya Nino'nun yanına yolla; ablalarına ben de sizin gibi yaptım demek istediği çok belli. Bu sözler üzerimde son derece nahoş bir etki yaptı. Sanki, taraf tutmadan sıradan bir öğüt verircesine, bana üçüncü kızımdan da ayrılmamı öneriyordu. Şöyle der gibiydi: Hem İmma daha mutlu olurdu, hem sen. Onu şöyle yanıtladım: İmma da beni bırakırsa, hayatımın bir anlamı kalmaz. Ama o gülümsedi: Hayatların bir anlamı olması gerektiği nerede yazılı ki? Sonra benim bu yazma sevdamı küçümsemeye başladı. Alay edercesine şöyle diyordu: Anlamı bir böcek pisliğine benzeyen o siyah çizgiler şeridi mi? Beni biraz dinlenmeye davet etti, sonra yüksek sesle şöyle dedi: Ne gerek var kendini bu kadar yormaya, yeter artık.

Çok uzun bir mutsuzluk süreci yaşadım. Bir yandan şöyle düşünüyordum: Benim İmma'dan da ayrılmamı istiyor. Öte yandan kendime şöyle diyordum: Haklı, İmma'yı babasına yaklaştırmalıyım. Yanımda kalan tek kızımın sevgisine sıkı sıkı sarılmalı mıydım, yoksa onun iyiliği için Nino ile bağları yeniden sıkılaştırmalı mıydım?

Bu sonuncusunun kolay olmadığı belliydi, son seçimler bunun bir kanıtıydı. İmma on bir yaşındaydı ama gene de siyasete karşı bir tutku geliştirmişti. –Hatırlıyorum– babasına yazdı,

telefon etti, onun adına seçim kampanyası yürütmek için her koşulda çalışmaya aday oldu, benim de ona yardımcı olmamı istedi. Sosyalistlerden, geçmişte olduğundan daha çok nefret ediyordum. Nino ile karşılaştığım seferler ona şu tür cümleler söylemiştim: Ne oldu sana, artık seni tanıyamaz oldum. Söz oyunlarımı abartarak ona şunu demek istiyordum: Seninle aynı sefillik ve şiddet içinde doğduk, Solara kardeşler her şeyi çalan iki suçluydular ama siz onlardan betersiniz, siz başkalarının yağmalamalarına karşı yasa yapan bir yağmalama çetesi oldunuz. O ise beni neşeyle şöyle yanıtlamıştı: Siyasetten asla bir şey anlamadın, bari bilmediğin konularda konuşma.

Ama sonra durum hızla yokuş aşağı yuvarlanmaya başladı. Çok eski tarihe dayanan –yazılı olmasa da daima yürürlükte olan ve saygın bir kural gibi her düzeyde sıklıkla uygulanan ve sıklıkla maruz kalınan– bir yolsuzluk savcılığın aniden şahlanması sayesinde su yüzüne çıktı. Başlangıçta sayıları az gibi görünen ve elleri para kesesinin içindeyken yakalanacak kadar tedbirsiz olan yüksek düzeyli namussuzların sayısı hızla arttı ve kamu yönetiminin gerçek yüzünü gösterdiler. Seçim arifesinde Nino'yu eskisi kadar rahat göremedim. Kendime ait bir şöhretim ve belli bir seçkinliğim olduğundan İmma'yı araya sokarak onun lehine kamuya karşı onunla aynı safta olduğumu göstermemi istedi. Onu kırmamak için kızıma evet dedim ama sonra geri çekildim. İmma öfkelendi, bir kez daha babasına destek verdi ve Nino onun bir seçim spotunda yanında olmasını isteyince pek heyecanlandı. Buna karşı çıktım ve bu sefer kendimi berbat bir durumun ortasında buldum. Bir yandan İmma'ya izin vermemezlik edemedim –dargınlık çıkmaması mümkün değildi–, öte yandan da telefonda Nino'ya şöyle bağırdım: Albertino'yu al, Lidia'yı al reklamda yanına ve sakın ha kızımı bu şekilde kullanmaya kalkışma. O ısrar etti, tereddüt etti ve sonunda teslim

oldu. Onu İmma'ya reklam spotlarında yetişkin olmayanların kullanılmasının kabul edilmediğini söylemeye mecbur ettim. Ama reklamlarda babasının yanında durmaktan onu men edenin ben olduğumu anladı ve şöyle dedi: Sen beni sevmiyorsun anne; Dede ve Elsa'yı Pietro'nun yanına yolladın, bense babamla beş dakika bile yan yana duramıyorum. Nino yeniden seçilemeyince İmma ağlamaya başladı, hıçkırıkları arasında bunun benim suçum olduğunu söyledi.

Sözün özü, her şey çok karmaşıktı. Nino'nun neşesi kaçtı, gayet huysuz oldu. Bir süre bu seçimlerin tek kurbanı oymuş gibi göründüyse de, sonradan öyle olmadığı ortaya çıktı ve kısa sürede partilerin bütün sistemleri altüst oldu; biz de Nino'nun izini kaybettik. Seçmen eskilere, yenilere ve en yenilere kızgındı. İnsanlar devleti yıkmak isteyenler karşısında dehşet içinde geri çekilmişken, şimdi de onlara hizmet vermek ister gibi görünüp tombul bir elma kurdu gibi devleti içinden kemirenler karşısında bir adım daha geri atmıştı. Önceleri şatafatlı iktidar senaryoları ve hem yüzsüz hem küstah bir söz seli altına gizlenen kara dalga, yavaş yavaş daha görünür bir hal aldı ve İtalya'nın her köşesine yayıldı. Hiçbir nimetten nasibini alamamış olan yalnız çocukluğumun mahallesi değildi, kurtarılamayacak hale gelen bir tek Napoli değildi. Bir sabah merdivenlerde Lila'ya rastladım, pek neşeli görünüyordu. Bana az önce satın aldığı *Repubblica* gazetesini gösterdi. Profesör Guido Airota'nın fotoğrafı vardı. Fotoğrafçı kim bilir ne zaman, onun yüzünde neredeyse adamı ya da onu tanınmaz kılan korkmuş bir ifade yakalamıştı. Söylentilere göre ve belki ifadeleriyle dolu olan yazının varsayımına göre seçkin bilim adamı ve eski siyasi kanaat önderi İtalya'nın yozlaşması konusunda bilgi sahibi kişi olarak yakında savcılar tarafından ifadeye çağrılabilirdi.

39.

Guido Airota hiç savcı karşısına çıkmadı ama günler ve günler boyunca gündelik ve haftalık basın organları yozlaşma haritaları çizerken onu da içine dahil ettiler. O ortamda Pietro'nun Amerika'da olmasına, Dede ve Elsa'nın da artık okyanus ötesinde kendilerine ait bir yaşam sürmelerine mutlu oldum. Adele için üzüldüm, ona en azından bir telefon etmem gerektiğini düşündüm. Ama sonra tereddüt ettim, şöyle düşündüm: Bundan memnuniyet duyduğumu sanabilir ve böyle olmadığıma onu ikna etmem kolay olmayabilir.

Mariarosa'yı aradım, bu daha kolay bir yol gibi göründü. Yanılmışım. Yıllar vardı ki onunla görüşmemiş, konuşmamıştım; bana soğuk bir tavırla yanıt verdi. Alaycı bir edayla şöyle dedi: Nasıl bir kariyer yaptın tatlım, artık her yerde adın geçiyor, hiçbir gazete, hiçbir dergi yok ki açıp da senin adınla karşılaşmayayım. Sonra uzun uzun kendini anlattı; bu, geçmişte hiç rastlanmayan bir durumdu oysa. Kitaplarından, makalelerinden, seyahatlerinden söz etti. Beni en çok etkileyen, üniversiteyi bırakmış olmasıydı.

"Neden?" diye sordum.

"Beni iğrendiriyordu."

"Ya şimdi?"

"Şimdi ne?"

"Nasıl geçiniyorsun?"

"Aileden zenginim ben."

Ama az önce telaffuz ettiği bir cümleden hemen pişman oldu, lafı doğrudan babasına getirdi. Şöyle dedi: Olacaktı tabii. Ve Franco'yu andı, ya her şeyin değişmesi gerektiğini ya da çok daha zor zamanların geleceğini ve artık bir daha umut olmayacağını ilk anlayanlardan biriydi o, dedi. Babam, diye hiddetlendi, biraz şuradan biraz buradan vasat bir düzeltmeyle durum kurtu-

lur sandı. Ama az ya da sıfır değişimle yalanlar sistemine dahil olmaktan kaçınamazsın ve ya başkaları gibi konuşursun ya seni atarlar. Ona şunu sordum:

"Guido suçlu mu, para çaldı mı?"

Gergin gergin güldü.

"Evet. Ama son derece masum, bütün hayatı boyunca cebine ona ait olmayan haksız tek bir lira bile girmedi."

Sonra yeniden bana döndü, ama bu sefer önceki kadar saldırgan değildi. Şöyle dedi: Çok yazıyorsun, beni artık şaşırtmıyorsun. Ve onu arayan ben olmama karşın, hoşça kal dedi ve telefonu kapattı.

Mariarosa'nın formüle ettiği çift anlamlı ve tutarsız gibi görünen yargı gerçek çıktı. Guido'nun çevresinde oluşan medyatik gürültü yavaş yavaş dindi ama isteğe göre, kesinlikle suçlu olan bir masum ya da kesinlikle masum olan bir suçlu olarak gene çalışma odasına kapandı. O zaman artık Adele'yi arayabileceğimi düşündüm. O bana gösterdiğim ihtimam nedeniyle alaycı bir teşekkür etti, Dede ve Elsa'nın hayatları ve eğitimleri hakkında benden daha çok bilgi sahibi olduğunu ortaya koydu, şu tür cümleler kurdu: Burası her türlü suçlamaya maruz kalabileceğin bir ülkedir, edepli insanların bir an önce göçmeleri gerekir. Ona Guido'ya ne zaman merhaba diyebilirim diye sorduğumda şunu söyledi: Ben senin yerine merhaba derim, şimdi dinleniyor. Sonra hınçlı bir tavırla yükseltti sesini: Onun tek kabahati çevresine, ahlaktan yoksun yeni okumuşları, her şeye hazır köşe dönmeci gençleri, ayaktakımını doldurmuş olması.

Tam da o akşam televizyon eski sosyalist milletvekili Giovanni Sarratore'nin özellikle pek neşeli bir fotoğrafını gösteriverdi –o zamanlar artık pek genç sayılmazdı: elli yaşındaydı– ve onu giderek uzayan rüşvet veren ve rüşvet alanlar listesine dahil etti.

40.

Bu haber özellikle İmma'yı altüst etti. Bilinçli olarak geçirdiği şu kısa hayatında babasını çok nadir görmüştü ama gene de onu idolü yapmıştı. Sınıf arkadaşlarına, öğretmenlerine babasıyla övünür, onun Montecitorio girişinde göründüğü gazete resmini herkese gösterirdi. Evleneceği adamın hayalini kurduğu zaman şöyle derdi: Kesinlikle çok uzun boylu, kumral ve yakışıklı olacak. Babasının mahallenin sıradan vatandaşlarından biri gibi cezaevine düştüğünü öğrenince –ona göre korkunç bir yerdi orası; şimdi giderek büyüdüğü için oradan korktuğunu söylüyordu ve elbette çok haklıydı– ona vermeyi başardığım o birazcık huzuru da yitirmişti. Uykusunda ağlıyor, gece yarısı uyanıyor, benim yatağıma gelmek istiyordu.

Bir keresinde perişan halde, pespaye giyimli, her zamankinden daha öfkeli olan Marisa'ya rastladık. İmma'nın yanımda olduğunu göz önüne almadan şöyle deyiverdi: Nino bunu hak etti, daima kendini düşündü, sen de bunu iyi bilirsin, kimselere yardım etmek istemedi, sadece akrabalarına namuslu adam rolü oynadı o pislik. Kızım sözlerin tekine bile tahammül edemedi, bizi yolun ortasında bırakıp kaçtı. Telaşla ve öfkeyle Marisa'ya veda ettim, İmma'nın yanına koştum, onu avutmaya çalıştım: Sen ona bakma, babanla halan hiçbir zaman anlaşamamışlardır. O andan itibaren onun yanında Nino'yu eleştiren konuşmalar yapmamaya özen gösterdim. Daha doğrusu, kimsenin yanında Nino'yu eleştiren tek söz etmedim. Pasquale ya da Enzo için bilgi almak amacıyla ona başvurduğum günleri anımsadım. O yeraltının karanlığında yön bulabilmek için hep cennetten bir azize ihtiyaç duyulurdu; Nino hiçbir azizi tanımasa bile bana yardımcı olmuştu. Şimdi bütün azizler cehenneme yuvarla-

nıyordu, ondan haber alabilmek için kime başvurabileceğimi bilemiyordum. Pek çok avukatı aracılığıyla güvenilmez haberler alıyordum.

41.

Gerçeği söylemem gerekirse, Lila, Nino'nun başına gelenlerle ilgilenmiş görünmedi. Yargıyla başının derde girdiğini haber aldığında bu pek gülünç bir durummuş gibi tepki gösterdi. Her şeyi açıklayan bir ayrıntıyı hatırlayan kişi tavrıyla konuştu: Eskiden paraya ihtiyacı oldukça Bruno Soccavo'dan alırdı; eminim onların hiçbirini de geri ödemezdi. Sonra başına ne gelmiş olabileceğini mırıldandı. Gülümsemişti, herkesin elini sıkmıştı, kendini herkesin en iyisi hissetmişti, sürekli her olası durumla yüzleşecek yetenekte olduğunu ilan etmişti. Kötü bir şey yaptıysa bile bunu başkalarının onu daha çok sevmesi, daha zeki görünmek, hep daha yükseğe tırmanmak için yapmıştı. Hepsi bu. Ve sonra Nino diye biri hiç olmamış gibi davrandı. Pasquale ve Enzo için ne kadar çok çabalamışsa, eski milletvekili Sayın Sarratore'nin sorunlarına o kadar kayıtsız kaldı. Nino'nun solgun yüzüyle, aniden kırlaşan saçlarıyla, yemin ederim ben yapmadım diyen masum çocuk bakışlarıyla sık sık boy gösterdiği gazete ve televizyonları izlediğini tahmin ediyordum. Elbette bana onun hakkında ne bildiğimi hiç sormadı, onu görüp görmediğimi, onu neyin beklediğini, babasının, annesinin, kardeşlerinin ne tepki verdiğini hiç merak etmedi. Onun yerine, belirli bir nedeni olmaksızın yeniden İmma'ya yakınlık duymaya başladı, yeniden onunla ilgilenir oldu.

Lila oğlu Rino'yu, yeni bir efendiye bağlanmış, eskisine kuyruk bile sallamayan bir yavru köpek misali bana havale etmişken,

kızıma yeniden ve yürekten bağlandı; hep sevgi açlığı çeken İmma da onu yeniden sevmeye başladı. Aralarında sohbet ettiklerini, birlikte çıkıp gezdiklerini görüyordum: Lila bana şöyle diyordu: Onu Botanik Bahçesi'ne, müzeye, Capodimonte'ye götürüyorum.

Napoli'de yaşadığımız son dönemde kızıma şehri gezdirirken onda şehre karşı bir merak uyandırdı ve İmma bunu sonradan hep içinde taşıdı. Lina Teyze çok şey biliyor, diyordu İmma hayranlıkla. Ben de memnundum, çünkü sokak sürtmelerinde Lila onu da yanına takarak babası için duyduğu kaygıyı, velilerinin doldurduğu, kızımı gagalayan sınıf arkadaşlarının vahşi hakaretlerini, öğretmenlerinin soyadı yüzünden ona verdikleri önemi yitirmenin üzüntüsünü dindirdi. Ama sadece bununla da kalmadı. İmma'nın her geçen gün daha ayrıntılı bir şekilde bana anlattıklarından öğrendiğime göre, Lila'nın kafasını koyduğu, saatlerce bilgisayarına eğilip yazdığı şu ya da bu anıt değil, kendi bütünlüğü içinde Napoli idi. Böylesine geniş bir programı vardı ama bana hiç söz etmemişti. Beni kendi tutkularına dahil ettiği dönem sona ermişti, şimdi kendine sırdaş olarak kızımı seçmişti. Öğrendiği şeyleri ona tekrarlıyor, onu heyecanlandıran ya da sadece meraklandıran bir şeyi göstermek için kızımı sürüklüyordu.

42.

İmma algıları açık bir kızdı, her şeyi hızla ezberlerdi. Geçmişte Lila ve benim için o kadar önemli olmuş olan Martiri Meydanı* hakkında beni o bilgilendirdi. Ben hiçbir şey bilmiyordum, Lila ise oranın tarihini öğrenmiş ve ona anlatmıştı. Alışverişe

* Türkçesi: "Şehitler Meydanı". (ç.n.)

çıktığımız bir sabah meydana gittik ve İmma, sanırım kendi hayalleri, Lila'nın hayalleri ve gerçek bilgileri birbirine harmanlayarak anlattı bana. Burası anne, on sekizinci yüzyılda köydü. Ağaçlar vardı, çiftçilerin evleri, lokantalar vardı; bir yol doğrudan denize uzanıyordu ve yolun adı Santa Caterina a Chiaia Yokuşu'ydu; işte şu köşede duran eski ama çirkin kilise adını ondan alıyor. 15 Mayıs 1848 günü tam burada parlamento ve anayasa düzeni getirmek isteyen yurtseverler öldürüldü, Kral Ferdinando II di Borbone barışın geri geldiğini kanıtlamak için Barış Yolu inşa etmeye karar verdi ve bu meydana üzerinde Meryem Ana heykeli olan bir sütun dikti. Ama Napoli'nin İtalya Krallığı ile birleşmesi gerekince ve Borbone kovulunca, Vali Giuseppe Colonna di Stigliano heykeltıraş Enrico Alvino'ya tepesinde Barış Meryem Anası olan sütunu değiştirmesini ve bunu özgürlük için ölmüş Napolililer anısına bir sütuna çevirmesini emretti. Enrico Alvari sütunun temeli üzerine Napoli devriminin önemli dönemlerini sembolize eden dört aslan yerleştirdi: Ölümcül yaralı olan 1799 aslanı; 1820 hareketlerinin kılıçtan geçirilmiş ama havayı ısıran aslanı; 1848 aslanı boyun eğmiş ama yenilmemiş yurtsever güçleri temsil eder; en sonunda 1859 aslanı, tehditkâr ve intikamcıdır. Sonra anne, en tepeye, Barış Meryem Anası yerine, çok genç ve çok güzel genç bir kadının heykeli kondu; o da bu dünyaya egemen olan Zafer idi: Bu Zafer sol elinde kılıç, sağ elinde Napoli'nin Özgürlük Şehidi olan, kanlarıyla halkın intikamını alan, savaşta ve darağacında can veren vatandaşlar için bir çelenk tutmaktadır, vb vb.

Lila'nın, İmma'nın fırtınalı şimdisini yatıştırmak için geçmişe başvurduğunu düşünmüştüm. Anlattığı Napoliten işlerde hep baştan kötü, düzendışı olan şeyler vardı ama bunlar sonradan güzel bir yapıya, yola, anıta dönüşüyordu; daha sonra gene anısını ve anlamını yitiriyor, bozuluyor, yeniden düzeliyor, yeniden

kötüleşiyor, beklenmedik doğası gereği hep dalgalardan, sakin sulardan, anaforlardan, şelalelerden oluşan akımların etkisi altında kalıyordu. Lila'nın şemasının özünde soru sormak yatıyordu: Şehitler kimdi, aslanların anlamı neydi, savaş ne zaman olmuştu, darağacı ne zaman kurulmuştu, Barış ve Meryem Ana ve Zafer yolu neydi? Anlatılar geçmişin, sonranın, şimdinin hizalanmasından ibaretti. Şimdi zenginlerin oturduğu Chiaia Mahallesi'nden önce burada Gregorio'nun mektuplarında anlattığı *playa* yer alıyordu ve bataklıklar kumsala ve denize, yabani ağaçlıklar da Vomero'ya doğru uzanıyordu. 19. yüzyıl sonundaki *Risanamento*, yani temizlik döneminden, demiryolcuların kooperatiflerinden önce, her taşına yolsuzluk bulaşmış berbat bir bölge vardı ama onun yanı sıra bazı güzel anıtlar da bulunuyordu; onları yenileme adına yerle yeksan ettiler. Düzene kavuşturulması gereken bölgelerden birinin adı çok uzun zamandan beri Vasto idi. Vasto, Capuana Kapısı ile Nolana Kapısı arasında yer alan bölgeye işaret ediyordu; mahalle yeniden düzene konduktan sonra aynı adı korudu. Lila bu ad üzerinde özellikle duruyordu, –Vasto*– hoşuna gidiyordu, İmma'nın da hoşuna gitmişti: *Vasto* ve *Risanamento*, bozuk olan ve sağlığına kavuşturulan, bozmak, yağmalamak, çirkinleştirmek, karnını deşmek ve inşaat yapmak, düzenlemek, yeni yollar tasarlamak, eskilere yeni adlar vermek yeni dünyaları güçlendirmek, her an intikam almaya hazır olan eski kötülükleri saklamak amacını taşıyordu.

Nitekim Vasto'nun adı Vasto olmadan önce ve özünde bozukken –diye anlatıyordu Lina Teyze– orada büyük villalar, bahçeler, çeşmeler varmış. Orada, Vico Markisi, Cennet diye adlandırılan bir bahçesi olan saray inşa ettirmişti. Cennet Bahçesi gizli su oyunlarıyla doluydu, anne. En ünlüsü de büyük bir

* *İt.* Geniş. (ç.n.)

beyaz dut ağacıymış, üzerinde neredeyse görünmeyen minicik kanallar açılmış ve yağmur yağınca dallardan akan su bu kanallardan akıyor ya da gövdeden şelale gibi iniyormuş. Anladın mı? Vico Markisi'nin Cennet'inden Vasto Markisi'nin Vasto'suna, Belediye Başkanı Nicola Amore'nin *Risanamento* hareketine, yeni Rönesanslara zaman akıp gitmiş.

Ah, ne şehir, diyordu kızıma Lina Teyzesi, ne şahane ve anlamlı şehir: Burada bütün diller konuşulmuş İmma, burada her şey inşa edilmiş ve her şey yıkılmış, burada insanlar hiçbir gevezeliğe inanmaz ama çok gevezedir, burada her gün gördüğün Vezüv, kudretli insanların en büyük girişiminin, en şahane eserinin ateş, deprem, kül, denize dönüşeceğini, bir iki saniyede yok olacağını hatırlatır.

Ben durup dinliyordum ama bazen şaşırıyordum. Evet, İmma sakinleşmişti ama bunun tek nedeni Lila'nın onu ihtişam ve sefaletin daim olduğu bir nehirle tanıştırmasıydı; her dönemin bir sonrakini izlediği Napoli'de gün geliyor her şey gri ve anlamsız oluyordu, gün geliyor her şey yeniden parlıyordu; bir bulut güneşin önüne geçtiğinde güneşin kaçıyor gibi görünmesi, ürkek, solgun, yok olmaya yüz tutmuş çemberin bulutun dağılmasıyla ansızın gözleri kamaştırması, insanın bu kamaşmadan korunmak için ellerini gözlerine siper etmesi gibi akıyordu hayat. Lila'nın öykülerindeki cennet bahçeli saraylar gün gelip mahvoluyor, yabanileşiyor, hatta bazen su perileri, orman perileri, satirler, yarı insan yarı keçi tanrılar, bazen ölü hayvanlar, bazen Tanrının şatolara veya günahlarından pişmanlık duymasını istediği sıradan insanların evlerine, iyi ruhlu insanları sınamak, ölümden sonra ödüllendirmek için gönderdiği cinler boy gösteriyordu. Güzel ve sağlam ve göz kamaştırıcı olan şey geceye ilişkin hayallerle zenginleştiriliyor, gölge öyküleri her ikisinin de hoşuna gidiyordu. İmma Posillipo başında, denize bir iki adım kala, Gajóla karşı-

sında, tam periler mağarasının üstünde ruhların barındığı ünlü bir yapı olduğunu söyledi. Ruhlar, diyordu bana, San Mandato Mahallesi'nin sarayında ve Mondragone Mahallesi'nde de vardır. Lila onu Santa Lucia'nın ara sokaklarında geniş yüzü nedeniyle Faccione diye bilinen bir ruhu aramaya götüreceğine söz vermişti ama bu tehlikeliydi çünkü rahatsız edenlere taş atıyordu. Pizzofalcone ve başka yerlerde –demişti ona– pek çok ölü çocuğun ruhu oturuyor. Nolana Kapısı civarlarında özellikle bir kız çocuğun ruhu geceleri sık sık görünüyordu. Gerçekten var mıydı, bunlar, yoksa yok muydu? Lina Teyze ruhların var olduğunu söylüyordu ama saraylarda, ara sokaklarda, Vasto yakınlarındaki eski kapılarda değildiler. İnsanların kulaklarında, dışarı değil de içeri bakan gözlerde, konuşmaya ilk başlandığı andaki seste, düşünen başta bulunurlar, çünkü sözcükler ve görüntüler hayaletlerle doludurlar. Doğru değil mi anne?

Evet, diye yanıtlıyordum onu, olasılıkla evet: Lina Teyzen öyle diyorsa, olabilir. Bu şehir küçüklü büyüklü olaylarla doludur –diye anlatmıştı Lila–, ruhları müzeye, resim galerisine, özellikle ulusal kütüphaneye gidersen de görürsün; kitaplarda da çok vardır. Bir kitabı açarsın, mesela Masaniello çıkıverir içinden. Masaniello eğlenceli ve korkunç bir ruhtur, eskiden yoksulları güldürür, zenginleri titretirdi. İmma özellikle kılıcıyla Maddaloni Dükü'nü değil, Maddaloni Dükü'nün babasını değil, onların portrelerini paralamasından hoşlanıyordu. Hatta kızıma göre en eğlenceli an, Masaniello'nun dük ve babasının portrelerinde kafalarını kesmesi veya başka vahşi soyluları idam etmesiydi. İmma, söylediklerine kendi de inanmazmış gibi gülerek, *Portrelerin kafasını kesiyormuş,* diye gülüyordu, *portreleri idam ediyormuş.* Bu kafa kesmeler ve idamlardan sonra Masaniello gümüş işlemeli mavi ipek bir giysi giyiyor, boynuna altın bir zincir asıyor, şapkasına pırlanta bir broş konduruyor, pazara gidiyormuş. Bu kılıkla

gidiyormuş, anne, aslında sıradan bir insanken, okuma yazma bile bilmezken, marki, dük, prens gibi giyinip geziyormuş. Lina Teyze ona Napoli'de bunun ve benzeri şeylerin açıktan açığa yaşanabileceğini söylemişti, öyle yasalara, buyruklara, öncekilerden daha iyi devlet kurarmış gibi yapmalara gerek yoktu. Napoli'de gizliye başvurmaya gerek kalmadan, açıktan açığa ve müthiş tatmin olarak abartmak mümkündü.

İmma'yı en çok etkileyen, bir bakanla ilgili olaydı, işin içinde şehrimizin müzesi ve Pompei vardı. İmma bana ciddi bir sesle şöyle dedi: Biliyor musun anne, Milli Eğitim Bakanı ve bundan neredeyse yüz yıl önce milletin vekili olan Sayın Nasi, Pompei kazılarında görevli kişilerden henüz toprak altından çıkan değerli bir heykeli hediye olarak kabul etmiş. Pompei'de bulunmuş olan en güzel sanat eserlerinin kalıplarını çıkarttırıp aynıları yaptırmış ve Trapani'deki villasını onlarla süslemiş. Nasi, anne, İtalya kralının bir bakanı olmasına karşın içgüdülerine uyarak hareket etmiş: Ona hediye olarak güzel bir heykelcik getirmişler, o bunu almış ve evinde güzel bir etki yaratacağını düşünmüş. İnsan bazen yanılabilir, eğer küçükten sana kamusal değerin ne olduğu öğretilmemişse, bunun bir suç olduğunu bile bilemezsin.

Bu cümleyi Lina Teyzesinin sözlerini aktardığı için mi söylemişti, yoksa kendi mantığının süzgecinden geçen bir cümle miydi, bilmiyorum. Gene de bu sözler hoşuma gitmedi ve müdahale etmeye karar verdim. Ona temkinli ama açık bir konuşma yaptım: Lina Teyzen sana çok güzel şeyler anlatıyor, buna seviniyorum, o bir konuya tutku duydu mu, onu kimseler durduramaz. Ama insanların hafiflik olsun diye kötü eylemlerde bulunduğuna inanmamalısın. İmma, özellikle milletvekilleri, bakanlar, senatörler, bankerler ve Camorra üyeleri söz konusuysa hiç inanmamalısın. Dünyanın kuyruğunu ısıracağına, şimdi iyi,

şimdi kötü, şimdi yeniden iyi şeklinde süreceğine de inanmamalısın. Çevremizde işler nasıl giderse gitsin, sebatla, disiplinle, adım adım çalışmamız, yanılmamaya dikkat etmemiz gerekir, çünkü yanlışların bedeli ödenir.

İmma'nın alt dudağı titremeye başladı, bana şunu sordu:

"Babam bir daha parlamentoya gidemeyecek mi?"

Ne diyeceğimi bilemedim, o da bunun farkına vardı. Sanki olumlu bir yanıt vermem için beni yüreklendirmek istercesine mırıldandı:

"Lina Teyzem, yeniden döneceğini düşünüyor."

Ben çok tereddüt ettim, sonra kararımı verdim.

"Hayır, İmma sanmıyorum. Ama babanı sevmen için onun önemli bir insan olmasına gerek yok."

43.

Bütünüyle hatalı bir yanıt oldu. Nino her zamanki becerisiyle içine düşmüş olduğu tuzaktan sıvıştı. İmma bunu duydu ve çok sevindi. Onunla buluşmak istedi ama Nino bir süre gizlendi, yakalamak kolay olmadı. Bir randevu koparabildiğimizde bizi Mergellina'daki bir pizzacıya götürdü ama eski neşesi yoktu. Gergindi, dalgındı, İmma'ya siyasette taraf olmaya inanmaması gerektiğini söyledi, kendini sol olmayan bir solun kurbanı olarak tanımladı, hatta bu sol faşistlerden bile beterdi. Göreceksin –diye güvence verdi kızına–, baban her şeyi yoluna koyacak.

Sonra onun çok yıllar önce benimsediği bir tezini yeniden ele aldığı çok saldırgan bazı yazılarını okudum: Yargı gücü yürütme gücünün emrine girmeliydi. Kızgın bir şekilde şunu yazıyordu: Savcıların bir gün devletin kalbine darbe indirmek isteyenlerle mücadele etmeleri, ertesi gün de yurttaşı bu kalbin

hasta olduğuna ve atmak gerektiğine inandırmaları mümkün değildir. O kendini attırmamak için mücadele etmişti. Giderek daha sağa kayarak eski ve daha yumuşak partilere geçerek 1994 yılında yeniden parlamentoda bir koltuk kazandı ve çok mutlu oldu.

İmma babasının yeniden Sayın Milletvekili Sarratore olduğunu neşeyle öğrendi; üstelik babası Napoli'den yüksek oy almıştı. Haberi alır almaz gelip bana şöyle dedi: Sen kitaplar yazıyorsun ama Lina Teyzem gibi uzağı göremiyorsun.

44.

Üzerime alınmadım, aslında kızım bana sadece babasına karşı kötü davrandığımı, onun ne kadar başarılı biri olduğunu anlayamadığımı söylemek istemişti. Oysa bu sözleri (*sen kitaplar yazıyorsun ama Lina Teyzem gibi uzağı göremiyorsun*) beklenmedik bir işlev kazandı: İmma'ya göre uzağı görmeyi bilen kadının, Lila'nın elli yaşında yeniden resmî olarak kitaplara geri dönmesini, inceleme yapmasını ve hatta yazıyor olmasını göz önüne almaya karar verdim. Pietro, onun bu seçimiyle Tina'nın endişe verici yokluğuyla mücadele etmek için kendine bir tür terapi yarattığı varsayımında bulunmuştu. Ama mahallede geçirdiğim son yılda artık ne Pietro'nun duyarlılığıyla, ne İmma'nın arabuluculuğuyla yetindim; mümkün olduğu an sözü bu konuya getiriyordum, sorular soruyordum.

"Nasıl oldu da Napoli'ye böyle merak sardın?"

"Bunda ne kötülük var?"

"Hiç, hatta kıskanıyorum seni. Zevkin için inceleme yapıyorsun, oysa ben artık sadece iş için okuyor ve yazıyorum."

"Ben inceleme yapmıyorum. Sokakta şu binayı, şu anıtı görüyorum, sonra bazen gidip biraz onun hakkında bilgi var mı diye bakıyorum, o kadar."

"Ve buna incelemek diyoruz."

"Sen öyle mi diyorsun?"

Lafı dolandırıyordu, bana kesinlikle açılmak istemiyordu. Ama bazen kendine özgü haliyle alev alıyordu, bu şehir sıradan sokaklardan, her gün gördüğümüz yerlerin normalliğinden oluşmuyormuş da sadece ona gizli bir kıvılcımını gösteriyormuş gibi konuşmaya başlıyordu. Böylece cümleleri dolandırıp Napoli'yi dünyanın en unutulmaz, anlam bakımından en zengin yerine dönüştürüyordu, öyle ki biraz gevezelikten sonra zihnimin içinde alev almış bir yangınla kendi işlerime dönüyordum. Ne büyük bir ihmalkârlıktı benimki, Napoli'de doğmuş ve yaşamış ama onu tanımak için çaba göstermemiştim. Şimdi şehri ikinci kez terk etmeye hazırlanıyordum, hayatımın otuz yılını burada geçirmiştim ve gene de doğmuş olduğum yer hakkında fazla bilgi sahibi değildim. Pietro bile geçmişte bana bilgisizliğim yüzünden serzenişte bulunmuştu, şimdi de ben kendime kızıyordum. Lila'yı dinliyordum ve sebatkârlık gösteremediğimi fark ediyordum.

Bu sırada kendine özgü hızıyla ve çaba göstermeden öğrenen o, artık her anıta, her taşa bir anlam yoğunluğu, fantastik önem katabilme derecesine gelmiş gibi göründüğü için, ben de can-ı gönülden uğraştığım saçmalıkları bir kenara koymalı ve kendim de oturup incelemeye başlamalıydım. Ama o *saçmalıklar* benim bütün enerjimi emiyordu, onlar sayesinde refah içinde yaşıyordum, genellikle gece de çalışıyordum. Bazen sessiz evimde duruyor, o anda Lila'nın da uyanık olduğunu, belki benim gibi yazdığını, belki kütüphanede okuduğu metinlerin özetini çıkardığını, belki kendi görüşlerini yazdığını, belki de oradan yola çı-

karak kendine ait olayları anlattığını, belki tarihsel gerçeğin onu ilgilendirmediğini ve sadece hayal kurmak için ipuçları aradığını düşünüyordum.

Elbette kendi dağınık yöntemiyle ilerliyordu, ani meraklar sonradan zayıflıyor, yok oluyordu. Anladığım kadarıyla bir gün Kraliyet Sarayı yakınındaki porselen fabrikasıyla ilgileniyordu, bir başka gün Majella'da bulunan San Pietro hakkında bilgi topluyordu. Hem büyüleyiciliği hem tepkiyi bir arada bulabileceğini umduğu yabancı seyyahların tanıklıklarını arıyordu. Herkes, diyordu, herkes yüzyıllarca büyük limanı, denizi, gemileri, kaleleri, yüksek ve kara cüssesiyle öfkeli alevleriyle Vezüv Yanardağı'nı, amfi şeklindeki şehri, parkları, bostanları, sarayları övmüş. Ama sonra yeni yüzyıllarda yetersizlikten, yozlaşmadan, fizikî ve ahlakî yoksulluktan yakınmışlar. Hiçbir kurum görünen yüzü ardında, sayısız çalışanına ve şatafatına rağmen işlevini yerine getirmemiş. Çözülebilen bir düzen yoktu, sadece kuralsız ve ele avuca sığmayan bir kalabalığın, her tür malı satan seyyar satıcıların, yüksek sesle konuşan insanların, sokak çocuklarının, dilencilerin doldurduğu sokaklar vardı. Ah, Napoli kadar çok ses ve gürültü yayan başka bir şehir yoktu.

Bir keresinde bana şiddeti anlattı. Biz, dedi şiddetin bu mahalleye özgü bir uygulaması olduğunu sandık. Doğduğumuz günden beri yanı başımızdaydı, ömür boyu bize değdi, dokundu, hep şöyle düşündük: Yanlış yere düşmüşüz. Acı çektirmek için kelimeleri nasıl kullandığımızı, aşağılamak için ne çoğunu uydurduğumuzu anımsıyor musun? Antonio'nun, Enzo'nun, Pasquale'nin, ağabeyimin, Solara kardeşlerin ve hatta benim ve senin ne çok dayak yediğimizi ve dayak attığımızı hatırlıyor musun? Babamın beni pencereden atışını hatırlıyor musun? Şimdi San Giovanni a Carbonara hakkında eski bir yazı okuyorum,

Carbonara* ya da Carboneto'nun ne olduğunu anlatıyor. Ben eskiden kömür çıkartılırken, kömürcülerin var olduğunu sanırdım. Oysa öyle değilmiş, orası çöplükmüş, her şehirde varmış. Fosso Carbonario** diye adlandırılırmış, pis sular akarmış, hayvanların leşlerini oraya atarlarmış. Ve Napoli'nin Kömür Çukuru, antik dönemlerden beri bugün San Giovanni a Carbonara Kilisesi'nin bulunduğu yermiş. Ozan Vergilius' döneminde orada her yıl *ioco de Carbonara* yapılmasını emretmiş; bu gladyatör oyunları için ozan şöyle demiş: *morte de homini come de po 'e facto* –Lila bunu eski İtalyancayla söylemekten hoşlanıyordu, onu eğlendiriyordu, bana gözle görünür bir hazla dillendiriyordu– *li homini ali faci de l'arme.*** Kısa sürede bu artık *ioco* ya da alıştırma olmaktan çıkmış. Hayvan leşlerinin ve çöpün döküldüğü yere bundan sonra çok fazla miktarda insan kanı da dökülmüş. Bizim de çocukken oynadığımız *prete* atma oyunumuzun kökeni o olabilir; hatırlıyor musun, Enzo alnıma gelen taşı attığında –hâlâ izi duruyor– çok üzülmüş ve bana bir üvez hediye etmişti. Ama sonra Carbonara Alanı'nda taşlardan silahlara geçilmiş ve burası insanların kanlarının son damlasına kadar dövüştükleri bir yer olmuş. İnsanların intikam için birbirlerini nasıl öldürdüklerini görmek için hem fukara hem beyler ve prensler akın ediyormuş. Güzel bir genç dövülmüş demirle delik deşik edilip ölümün önüne serildiğinde, dilenciler, kentsoylular, krallar, kraliçeler sesi yıldızlara yükselen alkışlar tutuyorlarmış. Ah şiddet: Paralamak, öldürmek, koparmak. Lila büyülenme ve dehşet arasında bana bunu anlatırken lehçeyi, İtalyancayı, kim bilir nereden aldığı ve ezbere öğrendiği alıntıları birbirine harmanlıyordu. Bütün gezegen, diyordu,

---

* *İt.* Kömürcü. (ç.n.)

** *İt.* Kömür çukuru. (ç.n.)

*** "İnsanların ölümü için değil, silahla alıştırma yapmaları için."

büyük bir Kömür Çukuru. Arada sırada onun kalabalık salonları da büyüleyebileceğini düşünüyordum ama sonra onu gerçek boyutuna çekiyordum. Ancak ilkokulu bitirmiş, elli yaşında bir kadın, bir araştırmanın nasıl yapılacağını, belgesel gerçekliğin ne olduğunu bile bilmez: Okuyor, merak sarıyor, gerçekle yalanı birbirine katıyor, hayaller kuruyor. Hepsi o kadar. Onun ilgisini çeken ve hoşuna giden özellikle o kokuşma, kopmuş organlar, oyulmuş gözler, çatlamış kafataslarından oluşan o katliam ve bütün bunların sonradan San Giovanni Battista'ya adanmış bir kiliseyle ve Sant'Agostino münzevi rahiplerinin manastırıyla örtülmüş –resmen örtülmüş– olmasıydı; üstelik bu manastır son derece zengin bir kütüphane de barındırıyordu. Ah ah –diye gülüyordu– altta kan, üstte Tanrı, barış, dua, kitaplar var. İşte San Giovanni ve Fosso Carbonario bileşimi, yani San Giovanni a Carbonara adı böyle ortaya çıkmıştı. Forcella'dan Tribunali'ye giderken binlerce kez geçtiğimiz cadde, Lenú, istasyonun az ötesinde, buymuş işte.

San Giovanni a Carbonara'nın nerede olduğunu biliyordum, çok iyi biliyordum ama bu hikâyeleri bilmiyordum. Bana uzun uzun anlattı. Tahminime göre bana sözel olarak aktardığı bu bilgileri aslında yazmış olduğunu, göstermediği ama geniş bir kurgusu olan yazılı bir metinde kaleme aldığını hissettirmek istiyordu. Kendi kendime şunu sordum: Nedir aklındaki, nedir niyeti? Sadece sokakları arşınlamasını ve okumalarını düzene mi sokuyor, yoksa Napoli'ye ait ilginç bilgileri bir kitapta derlemeyi mi düşünüyor? Bu kitabı elbette hiçbir zaman bitiremeyecektir; yok olan sadece Tina değildi, Enzo da yok olmuştu, Solara kardeşler de yok olmuştu, yakında ona iyi ve kötü günlerinde ayakta durabilmesi için destek olan ben de İmma'yı alıp yok olacaktım ve o elbette bu kitap sayesinde oyalanacaktı.

45.

Torino'ya gitmek üzere oradan ayrılmadan önce onunla tatlı bir veda havası içinde çok zaman geçirdim. 1995 yılının bir yaz günüydü. Saatler boyunca her şeyden konuştuk ama sonunda o, artık on dört yaşına gelmiş olan, güzel, canlı, yeni ortaokul mezunu olmuş İmma konusuna yoğunlaştı. Beklenmedik sinsiliğini işin içine katmadan övdü onu bana; ben de susup övgülerini dinledim, çok zor bir döneminde ona yardımcı olduğu için teşekkür ettim. Bana soru soran gözlerle baktı, beni düzeltti:

"İmma'ya her zaman yardım ettim, sadece şimdi değil ki."

"Evet ama Nino'nun başına gelen felaketten sonra ona çok yararlı oldun."

Bu sözlerimi de beğenmedi, kafasının karışık olduğu bir dönemdi. İmma'ya gösterdiği özeni Nino ile bağdaştırmamdan hoşnut kalmamıştı; bana bebeğe ilk günden beri baktığını, Tina onu çok sevdiği için bunu yaptığını hatırlattı ve şunu ekledi: Belki de Tina İmma'yı benden daha çok sevdi. Sonra sıkıntılı bir şekilde başını salladı:

"Seni anlayamıyorum," dedi.

"Neyi anlayamıyorsun?"

Gerginleşti, aklında bana söylemek istediği bir şey vardı ama kendini engelliyordu.

"Nasıl oluyor da bunca zamandır şu konuyu bir kez bile düşünmemiş olduğunu anlayamıyorum."

"Ne o Lila?"

Bir iki saniye sustu, sonra gözlerini yere dikerek konuştu:

"*Panorama* dergisindeki fotoğrafı hatırlıyor musun?"

"Hangisi?"

"Senin Tina ile göründüğün ve onun senin kızın olduğu yazılı olan."

"Elbette hatırlıyorum."

"Çok sık olarak Tina'yı o fotoğraf yüzünden kaçırmış olabileceklerini düşündüm."

"Yani?"

"Senin kızını çaldıklarını sanıyorlardı ama benim kızımı çalmışlardı."

Bunu söyledi ve o sabah ben, içini kemirmiş olan ve hâlâ kemirmeye devam eden binlerce varsayım, binlerce hayal, binlerce takıntı hakkında benim hiçbir şeyi idrak edememiş olduğumu anladım. On yıl yetmemişti onu sakinleştirmeye, beyni kızı için daha sakin bir köşe bulamıyordu. Konuştu:

"Her gün gazetelerdeydin, dergilerdeydin, güzeldin, şıktın, sarışındın; belki benden değil, senden para isteyeceklerdi, kim bilir, bugün artık hiçbir şey bilemiyoruz, olaylar bir şu yönde gelişiyor, bir öteki yönde."

Bana Enzo'nun polisle, kendisinin Antonio ile konuştuğunu, ama ne polisin ne Antonio'nun bu olasılığı ciddiye aldığını anlattı. Gene de o anda işlerin o şekilde gelişmiş olduğundan eminmiş gibi konuşuyordu benimle. Kim bilir daha neler gizliyordu içinde, benim anlamadığım neler gizlemişti? Yani Nunziatina, benim İmmacolata'mın yerine mi kaçırılmıştı? Kızının kaçırılmasının sorumlusu benim şöhretim miydi? Onun İmma ile kurduğu bağ bir kaygı, bir koruma, bir bekçilik miydi? Hırsızlar yanlış kızı çaldıklarını anlayınca onu bir tarafa atıp, doğru kızı almaya gelirler diye mi tedirgin olmuştu? Ya da başka ne? Aklından neler geçmişti, neler geçmekteydi? Onu terk etmek üzere olduğum şu aşamada içime son bir zehir akıtmak mı istemişti? Ah, Enzo'nun neden gittiğini şimdi anlıyordum. Onunla yaşamak gerçekten eziyetti.

Ona kaygıyla baktığımı fark etti ve kendini korumaya almak için yaptığı okumaları anlatmaya başladı. Ama bu sefer gayet

karışık bir şekilde anlatıyordu, mutsuzluk yüzünden yüzündeki çizgiler belirginleşiyordu. Gülerek şerrin beklenmedik yollara saptığını söyledi. Kiliselerle, manastırlarla, kitaplarla –kitaplar çok önemli olmalı, dedi alaycı bir edayla, sen hayatını verdin onlara– şerrin üzerini örtüyorlar, şer zemini deliyor ve hiç beklemediğin bir yerden çıkıveriyor. Sonra gene sakinleşti, Tina'dan, İmma'dan benden söz etmeye başladı ama şimdi sesinde uzlaşma tonu vardı; az önce söylediklerine ilgili olarak özür dilemek ister gibiydi. Çok fazla sessizlik olduğunda, dedi, aklıma pek çok fikir geliyor, sen ciddiye alma. Ancak kötü romanlarda insanlar hep doğru şeyi düşünür, doğru şeyi söyler, her etkinin tepkisi olur, sevimli ve sevimsiz, iyi ve kötü insanlar vardır ve en sonunda kitap seni avutur. Şöyle mırıldandı: Belki Tina bu akşam döner ve o zaman olan biten kimsenin umurunda olmaz, önemli olan onun yeniden burada olması, dalgınlığım için beni bağışlamasıdır. Sen de bağışla beni, dedi ve sözünü bitirdi: Git, git şu ana kadar yaptıklarından daha güzel şeyler yap. Ben İmma'ya onu biri alıp götürür *korkusuyla da* yakın oldum, sen de kızın onu terk ettiği zaman *bile* benim oğluma yakın davrandın. Ne çok şeyine katlandın onun, sana teşekkür ederim. Bunca zaman boyunca seninle arkadaşlık ettiğimiz ve hâlâ arkadaş olduğumuz için o kadar mutluyum ki!

46.

Tina'yı benim kızım sandıkları için kaçırmış olmaları düşüncesi, buna hiç inanmasam da, beni altüst etmişti. Daha çok onu yaratan karanlık duygular örgüsünü düşündüm ve bir düzen vermek istedim. Hatta bunca zaman sonra, tamamen rastlantısal nedenlerle –en anlamsız rastlantıların altında hareketli kum yığınla-

rı uzanır– Lila'nın kızına benim en sevdiğim oyuncak bebeğimin adını vermiş olması geldi aklıma; küçükken bizzat o karanlık bodrumun boşluğuna atmıştı bebeğimi. Hatırlıyorum, daha önce üzerinde düşünmüştüm bu konunun ama fazla uzatmamıştım, bir iki ışık pırıltısının olduğu karanlık kuyuya bakmış ve sonra geri çekilmiştim. İnsanoğulları arasındaki her yoğun ilişki metal kapanlarla doludur ve ilişkilerin sürmesi isteniyorsa bunların üzerinden atlayabilmek gerekir. O gün de yaptım bunu ve sonunda arkadaşlığımızın ne kadar parlak ve gölgeli olduğunun bin birinci sınamasıyla karşılaştığımı, Lila'nın acısının ne kadar uzun ve karmaşık olduğunu, nasıl hâlâ sürdüğünü ve ebediyen süreceğini idrak ettim. Enzo'nun haklı olduğu inancıyla gittim Torino'ya: Lila kendine belirlediği sınırlar içinde huzurlu bir yaşlılık geçirmekten çok uzaktaydı. Bana son olarak sunduğu görüntü, on yaş daha büyük gösteren elli bir yaşındaki kadının konuşurken arada sırada rahatsız edici sıcaklık dalgalarına maruz kaldığı için ateş kırmızı bir renge bürünmesiydi. Boynu da kızarıyordu, gözlerinde yitik bir ifade beliriyordu, elleriyle eteğinin ucunu tutuyor, bana ve İmma'ya külotunu göstere göstere eteğini havalandırıyordu.

47.

Torino'da artık her şey hazırdı: İsabella Köprüsü yakınlarında ev bulmuştum, benim ve İmma'nın eşyalarını oraya taşıma işiyle uğraşmıştım. Yola çıktık. Hatırlıyorum, tren Napoli'yi ardımızda bırakmıştı, kızım karşımda oturuyordu ve ilk kez ardında bıraktığı bir şeyin üzüntüsünü yaşıyordu. Son aylarda gidip gelmekten, edinmem gereken binlerce şeyden, yaptıklarım ve yapmayı unuttuklarım yüzünden çok yorgundum. Kendimi koltuğa bıraktım, pencereden şehrin varoşlarına ve uzaklaşmakta olan Vezüv

Yanardağı'na baktım. İşte tam o anda, artık suyun altına bastırılamayan bir şamandıranın su yüzüne fırlayıvermesi gibi, Lila'nın Napoli hakkında yazarken aslında Tina'yı yazacağı ve metnin –özellikle tarifi mümkün olmayan bir acının gücüyle beslendiği için– son derece sıradışı bir iş olacağı düşüncesi zihnimde belirdi.

Bu kesin düşünce güçlü bir şekilde zihnime yerleşti ve hiç solmadı. Torino yıllarında –beni işe alan küçük ama umut vaat eden yayınevini yönettiğim sürece, kendimi güvenilir bir kişi olarak hissettiğim, onlarca yıl önce Adele'nin benim gözümdeki konumundan çok daha kudretli bir pozisyondayken– bu kesin düşünce bir dilek, bir umut haline dönüştü. Lila'nın bir gün bana telefon etmesini ve şöyle demesini çok istedim: Bir yazı var, bir karalama, bir arapsaçı, yani okumanı istediğim bir metin, okumanı ve şekle sokmanı istiyorum. Hemen okurdum. Kabul edilebilir bir biçim vermek için canla başla sarılırdım, belki de bölüm bölüm yeniden yazardım. Lila entelektüel canlılığına, olağanüstü belleğine, hayatı boyunca bazen bana anlatarak, bazen benden gizleyerek yapmış olduğu okumalara karşın kesinlikle yetersiz bir temel formasyona sahipti ve yazar ustalığı yoktu. Kötü biçimlendirilmiş iyi bilgilerin düzensiz bir sunumu olacağından korkuyordum, yanlış yere yerleştirilmiş şahane şeyler olacaktı. Yavan, sıradan bilgilerle dolu bir şey yazmış olma olasılığı asla –asla– gelmedi aklıma, tam tersine onurlu bir metin olacağından kesinlikle emindim. Hatta iyi düzeyde bir yayıncılık planı oturtmaya çalıştığım dönemde Rino'yu ciddi biçimde sorgulamaya çalışıyordum. Rino o sıralarda sık sık telefon bile etmeden evime geliyor, geçerken uğradım deyip haftalarca kalıyordu. Ona soruyordum: Annen hâlâ yazıyor mu? Hiç mi şöyle bir bakmadın, ne yazdığını merak etmedin? Ama evet, diyordu, hayır diyordu, hatırlamıyor, onunla ilgili işler, bilmiyorum, diyordu. Ben ısrar ediyordum. O hayalet metni içine dahil ede-

ceğim dizinin, ona en iyi görünürlüğü kazandırmanın, bundan kendime de pay çıkarmanın hayalini kuruyordum. Arada sırada Lila'yı arıyordum, nasıl olduğunu soruyor sonra genel konulardan ayrılmamaya çalışarak ağzını arıyordum: Napoli merakın sürüyor mu, gene çok not alıyor musun? Hemen matematiksel bir yanıt veriyordu: Ne merakı, ne notu, ben Melina gibi yaşlı bir deliyim, hatırlıyor musun Melina'yı, acaba yaşıyor mu hâlâ? O zaman bu soruyu bir kenara bırakıyordum, başka konulara geçiyorduk.

48.

O telefon görüşmelerinde giderek daha fazla ölülerden söz etmeye başlamıştık ama bunlar yaşayanlara değinmek için de bahane oluyordu.

Babası Fernando ölmüştü, birkaç ay sonra da Nunzia hayatını kaybetmişti. Lila o zaman Rino ile birlikte doğduğu ve çok zaman önce kazandığı paralarla satın aldığı eve taşınmıştı. Ama şimdi öteki kardeşleri buranın anne ve babalarından kalan bir ev olduğu için onlara da pay düşmesi gerektiğini söyleyerek başının etini yiyorlardı.

Stefano bir kalp krizi geçirip ölmüştü –ambulans çağırmaya bile zaman kalmamıştı, yüzüstü yere devrilivermişti– ve Marisa oğullarıyla mahalleden taşınmıştı. Nino nihayet kardeşi için bir şey yapmıştı. Ona sadece Crispi Caddesi'ndeki bir hukuk bürosunda sekreterlik ayarlamakla kalmamış, çocuklarını üniversitede okutması için para yardımı yapmaya başlamıştı.

Kız kardeşim Elisa'nın sevgilisi olduğu bilinen ama benim hiç tanımadığım adam ölmüştü. Elisa da mahalleden taşınmıştı ama ne o, ne babam, ne kardeşlerim beni haberdar etmişlerdi.

Caserta'ya taşındığını Lila'dan öğrendim, belediyede danışman olan bir avukatla tanışmış, yeniden evlenmiş ama beni düğününe davet etmemişti.

Bu türden gevezelikler yapıyorduk, o beni bütün haberler hakkında güncelliyordu. Ben de ona kızlarımı, kendinden beş yaş büyük bir meslektaşıyla evlenmiş olan Pietro'yu, yazmakta olduğum şeyleri, yayın yönetmenliği deneyimlerimi anlatıyordum. Ancak bir iki kez kalbimde duran konuyu açıkça sorabildim:

"Sen bir şeyler yazacak olsan –bu bir varsayım– bana okutur musun?"

"Ne tür bir şeyler?"

"Bir şeyler işte. Rino hep bilgisayar başında oturduğunu söylüyor."

"Rino saçmalıyor. İnternete giriyorum. Elektronik dünyanın yeniliklerini araştırıyorum. Bilgisayar başındayken yaptığım bu işte. Yazmıyorum."

"Emin misin?"

"Elbette. Senin e-postalarına hiç yanıt veriyor muyum?"

"Hayır ve beni kızdırıyorsun: Ben sana hep yazıyorum, senden hiç ses çıkmıyor."

"Gördün mü bak? Kimseye, sana bile hiçbir şey yazmıyorum."

"Peki. Ama olur da bir şeyler yazarsan, bana okutur musun, bana yayımlatır mısın?"

"Yazar olan sensin."

"Bana yanıt vermedin."

"Sana yanıt verdim, sen anlamamış gibi yapıyorsun. Yazmak için bir şeylerin senden sonra hayatta kalmasını arzu etmek gerekir. Bense yaşama arzusu bile duymuyorum, hiç sendeki o güçlü duyguya sahip olmadım. Kendimi şimdi silebilsem, tam şu anda konuşurken bunu yapabilsem ne kadar mutlu olurdum. Nerede kalmış oturup yazı yazmak."

Kendini silmekle ilgili bu düşünceyi sık sık dile getirmişti ama doksanlı yılların sonundan itibaren –özellikle de 2000 ve sonrasında– bu artık alay konusu olan bir tekerlemeye dönüştü. Bir metafordu elbette. Hoşuna gidiyordu, farklı durumlarda başvurmuştu bu ifadeye, ama arkadaşlığımızı sürdürdüğümüz onca yıl boyunca –Tina'nın kaybını izleyen en korkunç anlarda bile– intiharı düşündüğü bir kez bile aklıma gelmedi. Kendini silmek bir tür estetik bir tasarıydı. Artık dayanmak mümkün değil, diyordu, elektronik çok temiz görünüyor ama tam tersine pis, çok pis ve seni sürekli üzerine çiş yapıyorsun, kaka yapıyorsun gibi ortalıkta bırakmaya mecbur ediyor, bense kendimden geriye bir şey bırakmak istemiyorum, en sevdiğim tuş, silmeye yarayan tuş.

Bu takıntısı bazı dönemlerde daha sahiciydi, bazı dönemlerde daha az. Benim şöhretimden hareket eden sinsi bir tiradını hatırlıyorum. Eh, dedi bir keresinde, bir isim için ne çok hikâye: Ünlü ya da değil, ama kanla, etle, sözlerle, bokla, küçük düşüncelerle rastgele doldurulmuş bir torbanın çevresine sarılmış bir şeritten ibaret. Bu benzetmeyle uzun süre alay etti benimle: şeridi çözüyorum –*Elena Greco*– ve torba öylece duruyor, gene işe yarıyor, gelişigüzel elbette, ne övgüler ne hakaretler, patlayana kadar. Sıkıntılı günlerinde hırçın bir gülüşle şöyle diyordu: Adımı çözmek istiyorum, tellerine ayırmak ve atmak, unutmak onu. Ama bazı günler daha gevşemiş bir hali oluyordu. Örneğin metni hakkında bana bilgi vermesi niyetiyle arıyordum onu, gizlemeyi sürdürerek inatla varlığını yadsısa bile, telefonumun onu nasıl yaratıcı bir anında yakaladığını hissediyordum. Bir akşam çok mutlu bir sersemlik halinde buldum. Her zamanki gibi, her düzeyde hiç olma hayallerinden söz ettikten sonra –şu *ya da bu ne büyükmüş yetti artık, bazı niteliklerle doğmuş olmanın ne gibi bir liyakatı var, salladığında iyi numara çıkan tombola torbasını övmekten farkı yok*– hem hayalî hem de kararlı bir şekilde konuştu benimle ve imge-

ler yaratma hazzını algıladım. Ah, nasıl da biliyordu sözcükleri kullanmayı canı istediği zaman. Her şeyin anlamını silip atan, kendine ait gizli bir anlamın bekçiliğini yapıyordu sanki. Belki de beni hüzünlendirmeye başlayan bu oldu.

49.

Kriz 2002 kışında geldi. O zaman inişli çıkışlı da olsa kendimi hâlâ başarılı hissediyordum. Dede ve Elsa her yıl Amerika'dan dönüyorlardı, kimi zaman yalnız, kimi zaman geçici sevgilileriyle geliyorlardı. Büyük kızım babasının ilgilendiği konularla ilgileniyordu, ikincisi matematiğin çok gizemli bir alanında erkenden kürsü sahibi olmuştu. Ablaları geldiği zaman İmma bütün zorunluluklarından sıyrılıyor, zamanını onlarla geçiriyordu. Ailemiz yeniden bir araya geliyor, dört kadın Torino'daki evimizde oturuyor, şehri geziyor, kısa bir süre için bile olsa bir arada olmanın keyfini çıkarıyor, birbirimize karşı muhabbet dolu bir özen gösteriyorduk. Onlara bakıyor ve kendi kendime şöyle diyordum: Ne kadar şanslıyım.

Ama 2002 Noel'inde yüreğimi burkan bir şey oldu. Üç kızımın hepsi uzun bir süre için yanıma gelmişlerdi. Dede, İran asıllı ciddi bir mühendisle yeni evlenmişti, iki yıl önce Hamid adını verdikleri çok canlı bir oğlu olmuştu. Elsa Boston'dan bir meslektaşı ile gelmişti; kendi de matematikçi olan ve kızımdan küçük olan genç pek şamatacı bir tipti. İmma da iki yıldan beri felsefe okuduğu Paris'ten gelmişti ve yanında okuldan bir arkadaşını getirmişti; uzun boylu, çirkince, dilsiz denecek kadar sessiz bir çocuktu. O Aralık ayı ne kadar da zevkli geçmişti. Elli sekiz yaşımdaydım, anneanne olmuştum, Hamid'i şımartıyordum. Noel akşamı bir köşede kucağımda bebekle oturduğumu, kızlarımın

genç, enerji dolu bedenlerini mutluluk içinde seyrettiğimi hatırlıyorum. Her biri hem benziyordu bana hem benzemiyordu, hayatları artık benden çok uzaktaydı ama benimkinden ayrı tutulamaz gibi hissediyordum. Şöyle düşündüm: Ne çok yoruldum, ne uzun bir yol aldım. Her adımda pes edebilirdim ama etmedim. Mahalleden ayrıldım, döndüm, yeniden ayrılmayı başardım. Hiç ama hiçbir şey beni doğurduğum bu kızlarla beraber aşağı çekemedi. Hepimiz canımızı kurtardık, hepsini kurtardım. Ah, onlar artık başka yerlere, başka dillere aittiler. İtalya'ya gezegenin şahane bir köşesi gözüyle bakıyorlar ama onun aynı zamanda anlamsız, inandırıcı olmayan, en fazla kısa bir tatil süresince oturulabilir bir yer olduğunu hissediyorlardı. Dede bana sık sık şöyle diyordu: Çık yola, gel benim evimde otur, işini orada da yapabilirsin. Ben de evet, diyordum, eninde sonunda yapacağım bunu. Benimle gurur duyuyorlar, gene de hiçbiri bana uzun süre tahammül edemez artık, İmma bile. Dünya mucizevi bir şekilde değişti ve artık daha çok onlara, daha az bana ait. Ama bu da iyi –dedim Hamid'i öpüp koklayarak–, nihayetinde önemli olan, bu kızların başarılı olmaları, benim yüzleşmek zorunda kaldığım zorlukların hiçbirini yaşamamış olmaları. Benim bu yaşımda hâlâ cesaret edemeyeceğim tavırları, sözleri, beklentileri, istekleri, kendilerine ait bilinçleri var. Başka pek çok kız ve erkekte yok bu. İyi kötü refah içinde olan ülkelerde dünyanın geri kalanında yaşanmakta olan dehşeti gizleyen bir medya var. O dehşetlerden yayılan şiddet bizim şehirlerimize, alışkanlıklarımıza kadar sızdığında irkiliyoruz, telaşa kapılıyoruz. Geçen sene hafif bir vuruşla kibrit ucu misali tutuşan New York kulelerine vuran uçakları televizyonda gördüğüm zaman korkudan öldüm ve Dede, Elsa ve hatta Pietro ile uzun telefon konuşmaları yaptım. Alt dünyada cehennem var. Kızlarım bunun farkında ama sadece sözel düzeyde biliyorlar, öfkeleniyorlar ama sürdüğü sürece varoluşlarına ait neşenin tadını

çıkartıyorlar. Zenginliklerini ve başarılarını babalarına borçlu olduklarını düşünüyorlar. Ama onların ayrıcalıklarının temeli benim – onların ayrıcalıklarına sahip olmayan ben.

Böyle düşünürken içimde bir huzursuzluk belirdi. Sanıyorum üç kızın neşeyle erkeklerini benim kitaplarımın durduğu rafın önüne sürüklemelerinden oldu bu. Olasılıkla hiçbiri benim bir kitabımı okumamıştı, elbette onları bunu yaparken görmemiştim ve zaten benimle kitaplarım hakkında konuşmamışlardı. Ama şimdi bazılarını karıştırıyorlar, hatta bazılarından yüksek sesle satırlar okuyorlardı. O kitaplar benim içinde yaşadığım iklimin ürünüydüler, bana esin sağlamış, beni etkilemiş olan düşüncelerden doğmuşlardı. Yaşadığım dönemi adım adım izlemiştim, düşünerek hikâyeler yaratmıştım. Kötü olan ne varsa göstermiş, onları sahneye çıkarmıştım. Ruhun kurtulmasına yarayacak değişimlere ne çok işaret etmiştim ama bu değişimler olmamıştı. Gündelik olaylara ait şeyleri göstermek için gündelik dili kullanmıştım. Belli temalar üzerinde ilerlemiştim: İş, sınıf çatışmaları, feminizm ve toplum dışına itilmiş olan kişiler. Şimdi rastgele seçilmiş kendi cümlelerimi dinliyordum ve bunların utanç verici olduğunu hissediyordum. Elsa –Dede en saygılı, İmma en temkinliydi– ilk romanımdan alaycı bir edayla okuyordu, kadınların erkekler tarafından yaratılışını, çok ödüllü kitaplarımdan okuyordu. Sesi maharetle kusurları, abartıları, vurgulamalarımı, tartışılmaz bir gerçek gibi ele aldığım ideolojilerin demodeliğini ortaya çıkartıyordu. Kelime haznesine takılıyordu, artık modası geçmiş ve anlamsız gelen sözcükleri iki, üç kez yineliyordu. Ne izliyordum şu anda? Kızım kitaplardan biri karşısında Napolililere özgü sevgi dolu alaycı bir tavır takınarak –bu tavrı kesinlikle Napoli'de öğrenmiş olmalıydı– satır satır ilerledikçe, çevirileriyle birlikte rafa dizilmiş olan bütün kitaplarımın ne kadar değersiz bir hal aldıklarını mı seyrediyordum?

Elsa'nın arkadaşı olan genç matematikçi sanıyorum kızımın beni üzdüğünü fark eden tek kişi oldu ve onun sözünü kesti, kitabı aldı, eskiden en gözü pek kâşiflerin gidip haber getirdikleri, hayalî bir şehir söz konusuymuş gibi bana Napoli hakkında sorular sormaya başladı. Bayram günü aktı gitti. Ama ondan sonra içimde bir şeyler kırıldı. Arada sırada kitaplarımdan birini elime alıyordum, bir iki sayfa okuyordum ve oradaki kırılganlığı fark ediyordum. Her zamanki kararsızlığım yeniden güçlendi. Yapıtlarım hakkında giderek daha fazla kuşku duyar oldum. Buna paralel olarak Lila'nın varsayımsal metni beklenmedik bir değer kazandı. Daha önce yazısını üzerinde onunla birlikte çalışabileceğim ve yayınevim için iyi bir kitap yaratacağım ham bir metin olarak hayal ederken, şimdi ona bitmiş bir eser ve buna bağlı olarak olası bir nirengi noktası gözüyle bakıyordum. Şu soruyu kendime sorarken yakaladım kendimi: Ya eninde sonunda onun dosyalarından benimkilerden çok daha iyi bir anlatı çıkarsa? Ya ben gerçekten akıllarda kalacak bir roman yazmadıysam ve o şu anda ya da belki yıllardan beri böyle bir eser yaratmaktaysa? Ya Lila'nın küçük bir kızken *Mavi Peri* ile ortaya koyduğu ve Oliviero öğretmeni sarsan dehası burada bütün gücünü gözler önüne sererse? İşte o durumda, onun kitabı –en azından benim için– benim başarısızlığımın kanıtı olurdu; ben de onu okurken aslında nasıl yazmam gerektiğini, ama beceremediğimi idrak ederdim. İşte o noktada, denizde yaklaşmakta olan fırtınanın ufkun mor çizgisine çarpıp her şeyi örtmesi misali gelip benim inatçı özdisiplinim, zahmetli çalışmalarım, başarıyla yayımladığım her satır, her sayfa eriyip gidecekti. Çok düşük düzeyli bir yerden çıkmış ama yaygın olarak beğenilen bir sonuca ulaşan benim yazar imajım gerçek tutarsızlığını gözler önüne serecekti. Başarılı kızlarımın, şöhretimin, hatta benden sekiz yaş küçük, bir çocuk babası, iki kez boşanmış bir kişi olan ve haftada bir onun

dağdaki evinde gördüğüm Politeknik hocası sevgilimin bana yaşattığı tatmin duygusu değerini yitirecekti. Hayatım, sosyal sınıfımı değiştirmek için sürdürdüğüm zavallı bir mücadeleye dönüşecekti.

50.

Bunalımımı bastırmaya çalıştım, Lila'ya daha az telefon ettim. Artık umut etmiyordum ama *korkuyordum,* bana şunu söylemesinden korkuyordum: Yazdığım şu sayfaları okumak ister misin, yıllardan beri üzerinde çalışıyorum, sana e-postayla göndereyim. Benim mesleki kimliğime baskın düzenlemesi durumunda nasıl tepki göstereceğim konusunda hiç kuşkum yoktu. Eminim *Mavi Peri* karşısında gösterdiğim hayranlığı gösterecektim. Hiç tereddütsüz yayımlayacaktım metnini. Değerini gözler önüne sermek için elimden geleni yapacaktım. Ama artık sıra arkadaşının olağanüstü özelliklerini keşfetmek zorunda kalan birkaç yıl önceki insan değildim. Artık olgun, fizyonomisi güçlenmiş bir kadındım. Lila'nın bazen şakayla bazen ciddi olarak sık sık yinelediği kişiydim: Elena Greco, Raffaella Cerullo'nun olağanüstü akıllı arkadaşı. Yazgıların ansızın yer değiştirmesi olayından, bir hiçe dönmüş olarak çıkacaktım.

Ama o aşamada henüz her şey yolunda gidiyordu. Hayatım doluydu, hâlâ genç gösteriyordum, mesleki yükümlülüklerim vardı ve güven verici tanınırlığım bu düşüncelere fazla yer bırakmıyordu, onları belirsiz bir hoşnutsuzluğa indirgiyordu. Sonra kötü yıllar geldi. Kitaplarım giderek daha az sattı. Yayınevindeki görevimi kaybettim. Şişmanladım, şekilsizleştim, kendimi yaşlı, yoksul ve ışıltısı olmayan bir yaşlılık olasılığıyla korkak hissettim. Kendime onlarca yıl önce edindiğim zihinsel forma göre çalıştı-

ğım zamanlar her şeyin, hatta benim de farklı olduğumu artık kabul etmek zorunda kaldım.

2005 yılında Napoli'ye gittim, Lila ile buluştum. Zor bir gün oldu. Son zamanda değişmişti, sosyal biri olmaya zorluyordu kendini, karşısına çıkan herkesi deli gibi selamlıyordu, çok fazla konuşuyordu. Mahallenin her köşesinde Afrikalıları, Asyalıları gördükçe, yabancı mutfaklara ait kokuları duydukça heyecanlanıyor, şöyle diyordu: Ben senin gibi dünyayı dolaşmadım ama bak dünya buraya, bana geldi. Torino'da da durum artık aynıydı, egzotik olanın akın akın gelmesi, onun gündelik bir hal alması hoşuma gitmişti. Ama ancak mahalleye gelince insanî manzaranın nasıl değişmiş olduğunu idrak edebildim. Eski lehçemiz, yerleşmiş bir gelenek gereği öteki gizemli dillere kucak açmıştı, farklı fonetik söylemlerle maharetli bir hesaplaşmaya girişmişti, bir zamanlar bize çok uzak olan cümle yapıları ve duygularla haşır neşir oluyordu. Apartmanların gri çehrelerine beklenmedik reklamlar asılmıştı, eski yasal ve yasadışı alışverişlere yenileri eklenmişti, şiddet olayları kendini yeni kültürlere açmıştı.

İşte Gigliola'nın cesedinin parkta bulunduğu haberinin yayılması o gün oldu. O zaman kalp krizinden öldüğü bilinmiyordu, cinayete kurban gittiği sanılıyordu. Toprağa yüzüstü düşmüş bedeni kocamandı. Bu değişimi yaşarken ne çok acı çekmiş olmalıydı, bir zamanlar ne kadar güzeldi ve pek yakışıklı Michele Solara'yı öyle kapmıştı. Ben hâlâ yaşıyorum –diye düşündüm– ama gene de kendimi şu berbat yerde, berbat biçimde cansız yatan iri bedenden farklı hissedemiyorum. Öyleydi. Ben de takıntılı bir şekilde kendime bakıyor olsam da artık kendimi tanıyamıyordum, halim her geçen gün daha farklı oluyordu, dışarıya gösterdiğim her görünümüm onlarca yıldır alışık olduğum değildi. Küçükken kendimi çok farklı hissetmiştim ama şimdi Gigliola gibi olduğumu fark ediyordum.

Lila ise yaşlılığı pek umursuyor gibi görünmüyordu. Enerjik bir şekilde el kol hareketleri yapıyor, bağırıyor, abartılı bir şekilde selam veriyordu. Artık bir daha o olası metni hakkında soru sormadım. Bana ne söylerse söylesin dürüst olmayacağından emindim. Artık yaşadığım bunalımdan nasıl çıkacağımı, neye tutunacağımı bilemiyordum. Sorun, artık Lila'nın eseri, onun kalitesi değildi ya da en azından altmışlı yılların sonundan o ana dek yazdıklarımın artık gücünü ve ağırlığını yitirdiğini, onlarca yıl boyunca yaptığını sandığım gibi bir topluluğa hitap etmediğini, okur bulamadığını kabullenmek için bu tehdide ihtiyacım yoktu. Öte yandan o çok hüzünlü ölüm tanıklığıyla endişelerimin doğasının değişmiş olduğunu idrak ettim. Artık beni kaygılandıran bana ait hiçbir şeyin zaman içinde sürmeyecek olmasıydı. Kitaplarım çok erken ışıkla kavuşmuşlardı ve onların bana onlarca yıl yaşattığı şans, anlamlı bir işle uğraştığım yanılsaması vermişti. Ama ansızın bu yanılsama solup gitmişti, şimdi artık yarattığım eserlerin önemine inanmıyordum. Öte yandan Lila için de her şey gelip geçmişti: Karanlık bir hayat sürdürüyordu, ailesiyle yaşadığı küçük evde bilgisayarını kim bilir hangi izlenim ve düşüncelerle dolduruyordu. Gene de –bana öyle geliyordu– adının –kurdele ya da neyse– şimdi yaşlı bir kadınken ya da ölümünden sonra büyük önem taşıyan tek bir yapıtla anılacağını düşünüyordum: Benim yazdığım binlerce sayfa gibi olmayacaktı; başarısının tadını benim yıllarca yaptığım üzere süremeyeceği ama gene de zamana direnecek, yüzlerce yıl boyunca defalarca okunacak tek bir yapıt yaratmış olacağına inanıyordum. Lila'da bu olasılık vardı, ben çarçur etmiştim. Benim kaderim Gigliola'nınkinden farklı değildi, onunki belki olabilirdi.

51.

Bir süre hayatı akışına bıraktım. Çok az çalışıyordum, zaten ne yayınevinden ne başka bir yerden daha fazla çalışmamı isteyen vardı. Kimseleri görmüyordum, kızlarımla uzun telefon konuşmaları yapıyordum, torunlarımı versinler diye ısrar ediyordum, onlarla bebek taklidi yaparak konuşuyordum. Şimdi Elsa'nın da Conrad adını verdiği bir oğlu olmuştu, Dede de Hamid'e bir kız kardeş vermişti ve adını Elena koymuştu.

Kendilerini kusursuz biçimde ifade eden o çocuk sesleri aklıma Tina'yı getiriyordu. En kasvetli anlarımda Lila'nın, kızının ayrıntılı öyküsünü yazdığını düşünüyordum, bunu belki cahil bir insanın küstah saflığıyla Napoli'nin öyküsüyle harmanlayarak yazmıştı; belki de bu nedenle mucizevi sonuçlar elde edecekti. Sonradan bunun benim kurduğum bir hayal olduğunu anlıyordum. Hiç istemeden anlayış, kıskançlık, hınç, sevgi duygularını bir araya getiriyordum. Lila'nın böyle hırsları yoktu, hiçbir zaman hırsı olmamıştı. Adını vereceği herhangi bir tasarı için insanın kendini sevmesi gerekirdi ve bana kendini sevmediğini, kendine ait hiçbir şeyi sevmediğini söylemişti. En bunalımlı akşamlarımda, bütün sevimsiz haliyle, fesat tepkiselliğiyle, amaçsız zekâsıyla kendinden bir tane daha olmaması için kızını kaybetmiş olduğunu düşünüyordum. Kendini silmek istiyordu, çünkü kendine tahammül edemiyordu. Bütün varoluş süreci boyunca sürekli yapmıştı bunu, dünyanın artık sınırsız bir yer olduğu dönemde o kendini daracık bir çember içine hapsetmişti. Bir kere bile trene binmemiş, Roma'ya bile gitmemişti. Hiç uçağa binmemişti. Hayat deneyimi son derece azdı ve ben bunu düşündüğüm zaman onun adına pişmanlık duyuyordum, gülüyordum, içimi çekerek kalkıyordum, bilgisayara gidiyor ve ona bin birinci

kez aynı e-postayı yazıyordum: Gel bende kal, biraz birlikte olalım. O anlarda Lila'nın asla bir yazı yazmadığını, yazmayacağına emin oluyordum. Ben ona her zaman olduğundan daha fazla değer yüklemiştim, ondan geriye belleklerde yer edecek bir şey kalmayacaktı, bu şimdi bana huzur veriyordu ama aynı anda samimi olarak üzüyordu. Lila'yı seviyordum. Onun zaman içinde sürmesini istiyordum. Ama onu sürdüren ben olayım istiyordum. Bunun benim ödevim olduğuna inanıyordum. Daha küçücük bir kızken o bu görevi bana vermişti diye inanıyordum.

52.

Daha sonra *Bir Arkadaşlık* adını verdiğim anlatı Napoli'de, yağmurlu bir haftada, tatlı bir halsizlik içinde yazıldı. Lila ve benim aramda yapılmış, yazılı olmayan bir anlaşmayı ihlal ettiğimi ve buna katlanamayacağını da biliyordum. Ama sonuç iyi olursa sonunda bana şöyle der diye umuyordum: Sana minnettarım, kendime bile asla söyleme cesareti bulamayacağım konulardı bunlar, sen benim adıma söyledin. Kendini sanatlara, özellikle de edebiyata meyilli sanan insanlarda böyle bir kanı vardır: İnsan bir görev almış gibi çalışır ama aslında bize kimse böyle bir yükümlülük vermemiştir, biz kendimize yazar olma yetkisini tanımışızdır ve başkaları şöyle dediğinde de güceniriz: Senin bu yazdığın şeyler beni ilgilendirmiyor, hatta sıkıyor, kim verdi sana bu hakkı? Ben orada birkaç gün içinde yıllar boyunca Lila'nın aynını yazmakta olduğunu dilediğim, yazmasından korktuğum için her ayrıntısını hayal edip durduğum bir öykü yazdım. Bunu yaptım, çünkü ondan kaynaklanan her şey ya da benim onda gördüğüm her şey çocukluğumdan beri, benden kaynaklananlardan daha anlamlı, daha umut vaatkâr gelmişti.

İlk taslağı bitirdiğimde, şehrin grimsi yarım dairesine ve Vezüv Yanardağı'na bakan, küçük bir balkonu olan otel odasındaydım. Lila'yı cep telefonundan arayabilir ve şöyle diyebilirdim: beni, seni, Tina'yı, İmma'yı yazdım, okumak ister misin, sadece seksen sayfa, evine uğrayayım, sana yüksek sesle okuyayım. Korkudan yapmadım bunu. Açıkça sadece onu değil, mahallenin insanlarını ve olaylarını da yazmamı yasaklamıştı. Bunu yaptığım seferler, eninde sonunda bana –üzülerek de olsa– kitabın çirkin olduğunu söyleme fırsatı bulmuştu. İnsan olayları ya gerçekte yaşandığı gibi, düzene sokmadan kendi karmaşası içinde yazar ya da her bir ipliğini yoktan yaratarak ve hayal gücüne dayanarak yazar ve ben ne birincisini ne ikincisini becerebilmiştim. Sonunda boş verdim ve kendime şunu söyleyerek sakinleştim: Her zamanki gibi olacak, öyküm hoşuna gitmeyecek, bir şey olmamış gibi davranacak, bir iki yıl sonra kafama kakacak ya da bana açıkça daha üstün sonuçları hedef almamı öğütleyecektir. Gerçekte, diye düşündüm, ona kalmış olsaydı ben tek bir satırımı bile yayımlamamalıydım.

Kitabım çıktı, çevrem uzun süredir hissetmediğim bir beğeni halesiyle çevrildi ve buna ihtiyacım olduğundan kendimi mutlu hissettim. *Bir Arkadaşlık,* öldü sanılan ama aslında yaşayan yazarlar listesine girmemi engelledi. Eski kitaplarım yeniden satmaya başladı, kişiliğime yeniden ilgi gösterildi, yeni yeni tatmaya başladığım yaşlılık hayatım yeniden canlanıverdi. Ama başlangıçta yazdığım en iyi kitap olarak nitelediğim o çalışmamı sonradan hiç sevmedim. Benimle buluşmayı, benimle tartışmayı, hatta hakaret edip tokatlamayı bile her türlü yoldan reddeden Lila, kitaptan nefret etmeme neden oldu. Onu sürekli aradım, sayısız e-posta attım, mahalleye gittim, Rino ile konuştum. Bir daha bulamadım onu. Öte yandan oğlu hiçbir zaman, annem seni görmek istemediği için böyle yapıyor, demedi. Tam tersine,

müphemlikte kalmayı yeğledi, şöyle homurdandı: Nasıldır bilirsin, hep geziyor, telefonunu ya evde bırakıyor, ya kapalı tutuyor, bazen uyumak için bile eve dönmüyor. Öyle olunca ben de arkadaşlığımızın artık sona erdiğini kabul etmek zorunda kaldım.

53.

Aslında onu neyin kırdığını anlayamadım, bir detaya mı kızmıştı, yoksa bütün öyküye mi, bilemedim. Bana göre *Bir Arkadaşlık* öyküsünde iyi olan, düz bir çizgide ilerlemesiydi. Özet olarak oyuncak bebeklerin kaybından Tina'nın kaybına kadar uzanan süreçte bütün dönüşümleriyle ikimizin hayatını anlatıyordu. Nede yanılmıştım? Uzun süre onun kızdığı şeyin, anlatının başka noktalarında hayal gücümden yararlanmış olsam da final bölümünde gerçekten yaşanmış olanı anlatmış olmam olduğunu düşündüm: Lila, İmma'yı Nino'nun gözünde değerli kılmaya çalışmıştı ve bunu yaparken dalgınlığa kapılmıştı ve o nedenle de Tina'yı kaybetmişti. Ama belli ki anlatının kurgu oluşunda bütün masumiyetiyle okurların kalbine ulaşan şey, yaşadığı olayın yankılarını işiten kişide bir utanca dönüşüyordu. Nitekim çok uzun süre kitabın başarısını sağlayanla Lila'nın en çok canını acıtan şeyin aynı olduğunu sandım.

Ne var ki daha sonra fikrimi değiştirdim. Onun benden uzak duruşunun nedeninin bambaşka bir nokta, benim oyuncak bebeklerle ilgili anımı anlatma tarzım olduğuna inanmaya başladım. Bodrum deliğinin karanlığında gözden yitişlerini özellikle abartmıştım, kayıp duygusunun sarsıntısını güçlendirmiştim, etki yaratmak için oyuncak bebeklerden biriyle kayıp kızın adının aynı olduğu olgusuna işaret etmiştim. İşte bütün bunlar okuru adım adım, küçük kızların oyun anındaki kızlarının kaybından

bir yetişkinin gerçek kızının kaybına ulaştırmıştı. Lila okurumun gözüne girebilmek için çocukluğumuzun önemli bir anına ve onun kızının kaybına değinmemi duygusuzluk ve namussuzluk olarak nitelemiş olmalıydı.

Gene de bunlar benim bir araya getirdiğim varsayımlar, onunla yüzleşmeye, onun alındığı noktaları dinlemeye, kendimi açıklamaya gereksinme duyuyorum. Arada sırada vicdan azabı çekiyor ve onu anlıyorum. Arada sırada onunla benim aramdaki tüm bağları böyle keskin bir şekilde kestiği, bunu şimdi tam yaşlılığımızda birbirimize yakınlık ve dayanışma göstermeye ihtiyaç duyduğumuz dönemde yaptığı için ondan nefret ediyorum. Hep öyle yapardı: Önünde boyun eğmediğimde beni hayatından dışlardı, cezalandırırdı, güzel bir kitap yazmış olma keyfimi kaçırırdı. O kadar öfkeliyim ki. Şimdi bu kendini silme olayını sahneye koyuşu da beni meraklandırmanın ötesinde bir de kızdırıyor. Belki de küçük Tina'nın ilgisi yoktu, belki onu hem –çok dirençli bir şekilde– dört yaşındaki küçük bir kız hem de –daha seyreltilmiş bir şekilde– bugün İmma gibi otuz yaşındaki bir kadın olarak rahatsız etmeyi sürdüren hayaletin de ilgisi yoktu. Daima ve yalnızca biz ikimizin ilgisi vardı: Onun doğasının ve koşulların veremediklerini benim vermemi isteyen o, onun beklediğini vermeyi başaramayan ben; yetersizliğime öfkelenen ve inadından kendine yaptığı gibi beni de hiçe indirgemek isteyen o, aylar, aylar boyunca oturup ona *sınırsızlanma* yaşamayan bir form vermek için onu döven, onu sakinleştiren ve bu şekilde kendimi de sakinleştirmeye çalışan ben.

SON DEYİŞ
İADE

1.

Kendim de inanamıyorum. Bana asla bitmeyecekmiş gibi gelen bu anlatıyı bitirdim. Bitirdim ve sabırla yeni baştan okudum; bunu yazımın niteliğine biraz daha özen göstermek için olduğu kadar en azından bir iki satırda Lila'nın metnime dahil olup onu yazmaya katkıda bulunup bulunmadığını anlamak için yaptım. Ama bütün bu sayfaların bana ait olduğunu idrak etmek zorunda kaldım. Lila beni sık sık tehdit ettiği şeyi –bilgisayarıma girmek– yapmamıştı, belki bunu yapmayı beceremezdi bile; benim gibi ağlar, kablolar, bağlantılar, elektronik perileri konusunda cahil olan yaşlı bir kadının uzun süre uydurduğu bir korkuydu bu. Lila bu sözlere sızmadı. Burada sadece benim saptayabildiklerim var. O olsa ne yazardı diye o kadar çok hayal ettim ki artık onun ve benim sözlerimi birbirinden ayıramıyor da olabilirim.

Bu zahmetli çalışmam sırasında sık sık Rino'yu arayıp annesini sordum. Hiçbir şey bilmiyordu, polis sık sık kaybolan yaşlı kadınlardan bazılarının cesedini teşhis etmesi için onu üç ya da dört kez çağırmıştı. Bir iki kere Napoli'ye gitmek durumunda kaldım, mahalledeki eski evde, her zamankinden daha karanlık, daha köhne ortamda onunla buluştum. Gerçekten Lila'ya ait hiçbir şey kalmamıştı, ona ait olmuş olan her şey yok olmuştu.

Oğluna gelince her zamankinden daha rahat gördüm onu, annesi onun aklından da ebediyen çıkmış gibiydi.

İki cenaze için kente dönmek zorunda kaldım; ilki babamın, ikincisi de Nino'nun annesi Lidia'nın cenazesiydi. Donato'nun cenazesinde bulunamadım, bunu hıncımdan değil, sadece yurtdışında bulunduğum için yapamadım. Babam için mahalleye gittiğimde büyük bir hareketlilik vardı, çünkü kütüphanenin önünde bir genci bıçaklamışlardı. O ortamda bu anlatımın sonsuza dek sürebileceğini hissettim; Lila ve benim küçükken yapmış olduğumuz gibi, eski raflar arasında avcılık yaparak kendini geliştirmeye çalışan ayrıcalıksız çocukların çabasını veya baştan çıkarıcı gevezeliklerin, vaatlerin, aldatmacaların, benim kentime ve dünyaya her anlamda iyileşmeyi engelleyen sürecini anlatabilirdim.

Lidia'nın cenazesi için şehre döndüğümde bulutlu bir gündü, şehir sakin görünüyordu, ben de kendimi öyle hissettim. Sonra Nino geldi ve annesinin cenazesinde değilmişiz gibi yüksek sesle konuşmaktan, şakalar yapmaktan hatta gülmekten başka bir şey yapmadı. Onu şişmanlamış, şişmiş, saçları seyrelmiş ve hiç durmadan kendini öven koca bir adam olarak gördüm. Cenazenin bitiminde ondan kurtulmak benim için zor oldu. Onu dinlemek, hatta ona bakmak bile istemiyordum. Bana boşuna tüketilmiş zaman, gereksiz çaba duygusu yaşatıyordu ve zihnime yer ederek bana, her şeyime yayılmasından korkuyordum.

Her iki cenazede Pasquale'yi ziyaret edebilmek için erken yola çıktım. Bu yıllar içinde bunu elimden geldiğince yapmaya çalıştım. Cezaevinde çok çalıştı, diploma aldı, son zamanlarda astronomik coğrafya konusunda üniversite mezunu oldu.

"Diploma almak, üniversite mezunu olabilmek için boş zaman gerektiğini, hayatını kazanmak için çalışma gereği duymadan disiplinli bir şekilde bazı kitapları sayfa sayfa ezberlemen

gerektiğini bilseydim bunu daha önce yapardım," demişti bir keresinde bana alaycı bir tavırla.

Bugün artık yaşlı bir adamdı, kendini sakin bir şekilde ifade edebiliyor, Nino'dan çok daha iyi görünüyor. Benimle konuşurken ender olarak lehçeye başvuruyor. Babasının küçükken onu içine kapatmış olduğu cömert düşünceler çemberinin dışına bir virgülle bile taşmıyor. Lidia'nın cenazesinden sonra ziyaret ettiğimde ve ona Lila'yı söylediğimde kahkahalarla gülmeye başladı. Bir yerlerde kendince zeki ve hayalî işlerinin peşindedir, diye homurdandı. O sefer üçümüzün mahalle kütüphanesinde karşılaştığımız günü anımsadık; öğretmen kütüphaneye en çok devamlılık gösteren öğrencilere ödül verirken birinciliği Lila ve sonra ailesi kapmıştı, çünkü Lila bütün oburluğuyla ailesinin her üyesinin kartını kullanarak kitap alırdı. Ah kunduracı Lila, Kennedy'nin karısına öykünen Lila, sanatçı ve dekoratör Lila, işçi Lila, bilgi işlemci Lila, her zaman aynı yerde ama asla yerine sığmayan Lila.

"Kim aldı Tina'yı onun elinden?" diye sordum.

"Solara kardeşler."

"Emin misin?"

Çok bakımsız dişlerini göstererek güldü. Gerçeği söylemediğini anladım –belki de kızı tanımıyordu ve bu onu ilgilendirmiyordu bile–, zorbalık konusundaki deneyimleri, bütün okuduğu kitaplar, aldığı üniversite diploması, şuraya buraya yaptığı gizli seyahatler, işlediği ya da üzerine kalan suçlar temelinde tartışılmaz güvenini ilan ediyordu, bunlar onun kesin bilgilerinin tartışılmaz birimleriydi. Beni şöyle yanıtladı:

"Sana o iki pisliği kimin geberttiğini de söyleyeyim mi?"

Beni dehşete düşüren gözlerinde ansızın beklenmedik bir şeyler okudum –erimesi mümkün olmayan bir kin– ve hayır dedim. Gülüşünü bir süre yüzünde tutarak başını salladı. Mırıldandı:

"Göreceksin, Lila canı istediğinde ortaya çıkacaktır."

Ama gerçekten ona ait tek bir iz kalmamıştı. O yas mazeretli ziyaretlerimde mahalleyi biraz dolaştım, merakımdan sağda solda soruşturdum: Onu artık hatırlayan kalmamıştı ya da öyleymiş gibi davranıyorlardı. Carmen'le bile konuşamadım. Roberto ölmüştü, o benzinciyi bırakmıştı, oğullarından biriyle yaşamak için Formia'ya gitmişti.

Peki o halde neye yaradı bunca sayfa? Onu yakalamayı, yeniden yanıma almayı amaçlamıştım ve bunu başarıp başaramadığımı öğrenemeden öleceğim. Bazen nerede eriyip gittiğini soruyorum kendime. Denizin dibinde mi? Varlığını sadece kendinin bildiği bir zemin çatlağı ya da yeraltı dehlizi mi? Güçlü asit doldurulmuş eski bir küvette mi? Onca lafını ettiği eski bir kömür çukurunda mı? Dağda terk edilmiş minik bir kilisenin gizli hücresinde mi? Bizim henüz bilmediğimiz ama Lila'nın bildiği ve orada şimdi kızıyla birlikte olduğu pek çok boyuttan birinde mi?

Dönecek mi?

Yaşlı Lila ve olgun Tina birlikte geri gelecekler mi?

Bu sabah, Po Nehri'ne bakan balkonumda oturmuş onu bekliyorum.

2.

Her sabah yedide kahvaltımı ediyorum, son zamanlarda edindiğim Labrador köpeğimle bayiye gidiyorum, sabahın uzun saatlerini Valentino'da köpeğimle oynayarak, gazeteleri karıştırarak geçiriyorum. Dün eve dönerken posta kutumun üzerinde, süfli bir şekilde gazete kâğıdına sarılmış bir paket buldum. Kuşkulu bir şekilde aldım. Başka bir kiracı değil de benim için bırakılmış

olduğuna ilişkin bir belirtisi yoktu. Ne iliştirilmiş bir kart, ne kalemle bir köşesine yazılmış soyadım vardı.

Paketi bir kenarından usulca açtım ve bu yetti. Daha onları gazete kâğıdından bütünüyle çıkartamadan Tina ve Nu anılarımdan dışarı fırlayıverdiler. Neredeyse altmış yıl önce –benimki Lila, Lila'nınki benim tarafımdan– birbiri ardına mahalledeki bir bodruma atılmış olan iki bebeği hemen tanıdım. Gerçekten de aşağı inip aradığımız halde asla bulamadığımız iki bebekti bunlar. Onları geri almak için Lila'nın beni canavar ve hırsız Don Achille'nin evine sürüklediği, Don Achille'nin almamış olduğunu savunduğu, belki de oğlu Alfonso'nun çalmış olabileceğini tahmin ettiği, bu nedenle bizi yenilerini almamız için para vererek savmış olduğu bebeklerdi. Ama biz o parayla bebek almamıştık –Tina ve Nu'nun yerine neyi koyabilirdik ki?– ve Lila'yı sonradan *Mavi Peri* kitabını yazmaya, beni bugün olduğum kişi, pek çok kitabın ve *Bir Arkadaşlık* romanının yazarı yapmaya yönlendirecek *Küçük Kadınlar* romanını satın almıştık.

Apartman avlusu sessizdi, dairelerden ses veya gürültü gelmiyordu. Çevreme kaygıyla bakındım. Lila'nın sıska, kır saçlı, iki büklüm olmuş haliyle A ya da B bloktan, boş kapıcı odasından çıkmasını istedim. Bunu dünyada her şeyden çok istedim, kızlarımdan birinin torunlarımla şurada belirivermesini isteyeceğimden daha çok istedim. Her zamanki alaycı tavrıyla şöyle demesini bekledim: Beğendin mi hediyemi? Ama bu olmadı ve ben gözyaşlarına boğuldum. İşte ne yapmıştı: Arkadaşlığımızın ilk gününden beri, beni kandırmıştı, beni kendi istediği yere sürüklemişti. Bütün ömrü boyunca, *benim* bedenimi ve *benim* varoluşumu kullanarak kendi kefaret öyküsünü anlatmıştı.

Belki de öyle değildi. Belki de yarım yüzyılı aşarak Torino'ya ulaşmış olan bu iki bebek, sadece onun iyi olduğu, beni sevdiği, engelleri yıktığı, artık onunkinden daha küçük olmayan dünyayı

dolaşmaya karar verdiği, yaşlılığını ona gençliğinde yasakladıkları ya da kendi kendine yasakladığı yeni gerçeğe uygun olarak yaşamaya karar verdiği anlamına geliyordu.

Asansöre bindim, evime kapandım. İki oyuncak bebeği özenle inceledim, küf kokusunu duydum, kitaplarımın sırtına dayayarak onları yerleştirdim. Ne kadar yoksul, ne kadar çirkin olduklarını fark ettiğimde içimde karmaşık duygular belirdi. Anlatılardan farklı olarak, gerçek hayat, gelip geçtiği zaman aydınlığa değil, karanlığa uzanıyor. Şöyle düşündüm: Şimdi Lila kendini böyle net olarak ortaya çıkardığına göre, onu bir daha görmemeye razı olabilirim.

ELENA FERRANTE

Napoli Romanları

DİZİNİN
DİĞER KİTAPLARI







"Serinin nefes kesen son kitabı Ferrante'nin başyapıtı 'Napoli Romanları'nın edebi değerini pekiştiriyor."

Publishers Weekly

◆ ◆ ◆ ◆ ◆

Kayıp Kızın Hikâyesi iki sıra dışı kadını, yazar Lenu ile tutkulu Lila'yı anlatan epik "Napoli Romanları"nın dördüncü ve son kitabı. Bu romanda kocaları, sevgilileri ve çocuklarıyla iki kadın olgunluk döneminde... İkisi de Napoli'ye geri dönüyor, birbirine kavuşuyor, birbirlerine destek oluyor. Ve pes etmeyip ayakta kalmaya, bildikleri gibi yaşamaya devam ediyor, yasaklarla ve konformizmle mücadeleyi sürdürüyorlar.

Kocasını ve Floransa'daki hayatını geride bırakan Lenu, tam anlamıyla tabulara meydan okuyup sevgilisiyle Napoli'ye taşınır. Ne de olsa zoru başarmış, artık ünlü bir yazar olarak toplumda yer kazanmıştır. Lila'ysa, zekâsı ve girişimciliğiyle refaha kavuşsa da kendini bir türlü doğup büyüdüğü şehirden kurtaramaz. Başarısı onu yaşadığı dünyanın damarlarına nüfuz etmiş nepotizmle, şovenizmle, maçolukla, şiddetle burun buruna getirir. Her şartta reddettiği bu dünyanın içine düşmesi de ancak ondaki gizli lider ruhunu ortaya çıkarmaya yarar. Zira Lila, duracak, akıllanacak, boyun eğecek biri değildir...

Okurların tekrar tekrar geri döneceği ve her seferinde yeni bir şey keşfedeceği olağanüstü bir hikâye anlatan, yakında dizi filme çekilecek olan "Napoli Romanları" tüm dünyada milyonlarca okuru derinden etkilemeye devam ediyor.

◆ ◆ ◆ ◆ ◆

"İnsanı yerle bir eden bir duyusal gücü ve etkisi var."

Catherine Taylor, *The Literary Review*

"Uzun, ayrıntılı ve ustalıklı hikâye anlatımıyla düpedüz bağımlılık yaratıyor..."

Sonalı Deraniyagala, O, *The Oprah Magazine*

EVEREST
www.everestyayinlari.com
/everestyayinlari
/everestkitap
/everestyayinlari